

53542

16 24

39

दि नः सं
खं खं
१

Acc. No. 53542

॥ ५ ॥ खंदावनखंडः द्वितीयः ॥ ५ ॥

P.

Garga Sanhita
by
Gargacharya

ॐ श्रीगणेशाय नमः कृष्णातीरे को किला कीरे गुंजा पुंजे देव पुष्पादि कुंजे कंतु ग्रीवोक्षिप्तवाहवले तो
 राधा कृष्णो मंगलं मे भवतौ १ अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया चक्षुरन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरुवे
 नमः २ श्रीनन्द उवाच एकदो यद्रवं वीक्ष्य नंदो नंदमहायकान त्वमभानुपनंदांश्च त्वमभानुवरं तथा ३
 समाह्वय परान्नद्वानसहायांस्तानुवाच ह श्रीनंदराज उवाच किं कर्तव्यं नुवदतो त्याताः संति महावने ४ श्रीन
 न्द उवाच तेषां श्रुत्वा य संनंदो गोपब्रह्मोति संवदित अंके नीत्वा रामकृष्णौ नंदराजमुवाच ह ५ श्रीसंनंद उवाच
 उत्थातव्यमिति तस्माभिः सर्वैः परिकरैः सह गंतव्यं चान्यदेदेशेषु पञ्चीतपातान संतहि ६ बाललेप्राणवक्त्र
 लो जीवनं तज्जवा सिनां तज्जैथनं कुले दीयो मोहनो बाललीलया ७ हावकाश कटेनापि हर्णवर्तेन बालकः ८
 मुक्तो यं तु मया तेन ह्युत्पातः किमतः परं तस्माद्दंष्ट्रावनं सर्वे गंतव्यं बालकैः सह उत्थातेषु व्यतीतेषु पुनरा
 गमनं कुरु ९ श्रीनंद उवाच कति क्रोशैः विस्तृतं तद्वतं संप्रावनं तज्जैतलक्ष्मणं तत्सुरवं च वदतु हि मतं वर ९
 श्रीसंदन उवाच प्रागुदीच्यां वहिष्यदोदक्षिणस्यां पदोः पुरान पश्चिमायां शोभा पुरातमा पुरं मंडलं वि
 त्तुः १० विंशद्योजनविल्लीर्लीलां द्वे पद्यो अनेन वै मायुरं मंडलं दिव्यं तज्जमाहर्षनीलिनः ११ मयरायां
 शो विग्रहे गार्गाचार्यमुखात्कृतं मायुरं मंडलं दिव्यं तीर्थराजेन सजितं १२ वनेभ्यस्तत्र सर्वेभ्यो वने संप्रा
 वनं वरं पविष्यति तमस्यापिलीला क्रीडं मनोहरं १३ वैकुण्ठाया परोल्लोको नभूतो न भविष्यति एकं संप्रा
 वनं नाम वैकुण्ठाक्षपरात्परं १४ यत्र गोवर्द्धनो नाम गीरराजो विराजते कालिंदी निकटे यत्र पुलिनं मंगला
 यनं १५ ब्रह्मास्तु गिरिवर्यत्र यत्र नंदीश्वरो गिरिः कोष्ठात्तत्र चतुर्विंशद्विस्तृतैः काननैर्वृतं १६ यत्र व्यं
 ज्ये यशोपीनां गवांसेत्यं मनोहरं लताकुंजवृतं तद्वै वनं संप्रावनं स्मृतं १७ श्रीनंद उवाच ~~कदाचि~~
 कदा तज्जोयं संनंद तीर्थराजेन सजितः एतद्देदितुमिच्छामि परं कोतुहलं हि मे १८ श्रीसंनंद उवाच

गः सं
हं रं
१२

श्रुतेरहंतुतिरस्कृतः तस्मात्तुभ्यं च कथितं प्रोक्तं तव मंदनं ३६ श्रीभगवानुवाच यथा यो सर्वतीक्ष्णमंतं
 कतस्तीक्ष्णमया किंतु सस्यगृहस्यापि न कृतो न ह्यत्र मेव हि ३७ किंतु मे मंदिरं लिखितं तव भाषितं कथं
 तीर्थं न जगृहं गच्छेत्तु वा कं शुभं च मे ३८ मया सुमंडलं साक्षात् मंडलं मे परात्पुनं लोकत्रयं तयं दिव्यं
 प्रलयेऽपि न संहृतं ३९ श्रीसुनंद उवाच ३ति श्रुत्वा र्थं न ज्ञो विविस्मितो भूतवा तस्यः आगत्य नत्वा संस
 ज्मापु रं जमंडलं ४० ततः प्रदक्षिणीकृत्य स्वयं मया तव न पुनः यथा यामानमं गार्थं सर्वमेतत्प्रद
 क्षितं ४१ मया तव गौ कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि श्रीनंद उवाच यथा यामानमं गार्थं केन सर्वं प्रद
 क्षितं ४२ एतन्मो वद गोपेण मापु रं जमंडलं श्रीसुनंद उवाच आदौ वा राहकल्यो स्मि न ह निर्वीरा
 ह कपधुग ४३ तस्मात्तासु सुद्युता गंतव्यं भो देव प्रभुः गच्छंते वा नितुं देषु भगवतं न मे श्वरं ४४
 देहं ग्रेणो मिता एष्वी प्राह देवं जना दर्शनं यरो वाच देव कुत्र स्थले त्वं वै स्थापनं मे क निष्पति ४५ जल
 स्रजं जगत्सर्वं ह स्पते वद हे प्रभो ४६ श्रीवा राह उवाच यदा सृष्टाः प्रदृश्या हि भवत्यो द्वे गय जले
 तदा ते स्थापनं भूया त य स्पंती गच्छ भूक हान श्रीयरो वाच स्थावराणां तु रचना ममो परि सप्तशि
 ता अन्यासि किं चा य रणी रहं हि धा रणा मयी ४७ श्रीसुनंद उवाच वदंतीत्यं दद शी ग्रे जले त
 दा न्म नो ह न न वीक्ष्य एष्वी ह नि प्राह सर्वतो विगतस्मया ४८ यरो वाच देव क स्मिन् स्थले सृष्टाः सं
 ति ह्येते स यल वाः ३ दं मनसि मे विवद य ज्यते प्रभोः ४९ श्रीवा राह उवाच मापु रं मंडलं दिव्यं ह स्पते ग्रे नितं विनि
 गो लोक भू म संयुक्तं प्रलयेऽपि न संहृतं ५० श्रीसुनंद उवाच ततः श्रुत्वा विस्मिता य एषी गतमा नाव भूव ह तस्मा न्न
 दम हा वा हो व ज्ञो यं सर्वतो यिकं ५१ श्रुत्वेदं जमहा त्पं जीवन्मुक्तो भवेन्नरः तीर्थं न ज्ञात्य नं विदि मापु रं
 जमंडलं ५२ ३ति श्रीमद्भगवत्पार्थ संहितायां श्रीसुंदरावनखंडे श्रीनंद संवादे श्रीसुंदरावनखंडे योगवर्णने नाम प्रथमोऽध्यायः २

शंखासुरो महादैत्यः पुनर्नैमित्तिके लये स्वयतो वृक्षराः सोऽपि वेदधुर्दैत्य युंगवः १८ जित्वा देवान
 वृक्षलोका नीत्वा वेदान गतो र्णवे गतेषु यदि वेदेषु देवानां च गतं वलं १९ तदा साक्षाद्विः स र्णो यत्वा
 मात्स्यं वपुः पतं नैमित्तिके लयां भो यो युयुते न यज्ञराट् २० सूलं चिक्षेप हनये शंखो दैत्यो महाबलः
 स्वचक्रैण हरिः साक्षात् कूलं शतधा करोति २१ हविं ततां डकिं रसां खो विष्णुमु वस्यते तस्य मूर्ध्नि प्रहा
 रेण नवकालपरात्पराः २२ तदा गदां समादाय सत्स्य कथय शो हरिः एते ज्ञानतं दैत्यं शंख कथं महाबलं
 २३ गदा प्रहारव्यथितः किं विद्वा कुलमानसाः पुनरुत्तथा य सर्वं शंखेन सतता उह २४ तदा विष्णुः
 स्वचक्रैण सशृंगं तच्छिरदृष्टं अहार कुपितः साक्षात् भगवान् कमलेक्षणः २५ जित्वा शंखं देववरैः सा
 र्धं विष्णुर्जनेष्वन प्रयागमेत्य सह निर्वेदां स्नानवृक्षलो ददौ २६ यज्ञं च काव विधवत सर्वे देव गणैः सह
 प्रयागं च समाहूय तीर्थराजं च कावह २७ तदा साक्षादक्षयवदः कृतो लीला तप उवत मुनिमानुसते स्वि
 त्ति कामरौ लो विरेजतुः २८ तदैव सर्व तीर्थानि अंतुष्टीय स्थितानि च नीत्वा बलिं समाजमु स्तीर्थराजा
 यथीमते २९ तीर्थराजं च संसृज्य नत्वा तीर्थानि सर्वतः स्वधामानि पयुर्नंद हरो देव गते सति ३० तदै
 व नारदः प्राप्नो मुनींद्रः कलहप्रियः सिंहारुने राजमानं तीर्थराजमुवाच ह ३१ श्रीनारद उवाच
 तीर्थैः प्रसजितस्त्वं वै तीर्थराज महातप तुभ्यं च सर्व तीर्थानि मुख्या नीद्रवलिंदतः ३२ तदा हंदाव
 नादीनि नायतानी हते पुनः तीर्थानां राजराजस्त्वं प्रसतै लो स्तिनः कृतः ३३ श्रीसुनंद उवाच ३४
 प्रभाष्यतं साक्षात् गते देवर्षि सतमे तीर्थराजस्त्वं कुक्षो हवि लो कं जगाम ह ३४ नत्वा हविं यत्किं
 म्यपुनः स्थित्वा कृतं जलिः सर्व तीर्थैः पवित्रतः श्रीनाथं प्राह तीर्थराट् ३५ तीर्थराज उवाच
 हे देव देव प्राप्नो हं तीर्थराजस्व या कृतः कलिंदतु मे तीर्थानि सायं मंडलं विना ३६ प्रसतै हं जतीर्थ

तं निदि २१ श्रीपुलस्त्य उवाच हेद्वेणत्वं गिरींदोसि सर्वदेवैश्च सजितः दिव्योऽपथी समायुक्तः सदाजीवनदो नृणां वर
 अर्थात्तवांगिके प्राप्ताः काशीस्यो हं महासुनिः गोवर्द्धनं सुतं देहि नान्यैर्मे उपयोजने २३ विष्णुश्च रस्य देवस्य का
 षीनाम्ना महापुमि यत्र पापी मृतः सद्यः परं मोक्षं प्रयाति हि २४ यत्र गंगा गता सा क्षात विप्रनाथोऽपि यत्र वै त
 वै नं स्या य विष्णो मियत्रैको न च परवतः २५ गोवर्द्धनैतद्वसुते लता ह्वता समाकुले तस्मिन्नुपः कविष्णो मिजात्रो
 यं मे मनोरथः २६ श्रीसुनंद उवाच पुलस्त्य वै च नं पुत्रास्व सुतस्ते ह विह्वलः अश्रुसर्ला द्रोण निविस्तं मुनिं
 वाकमब्रवीत् २७ द्रोण उवाच पुनस्ते हाकुलो हं वै पुत्रो मे यमति प्रियः ते शापमयभीतो हं ददास्ये नं महासुने
 २८ हे पुत्र उवाच मुनिना भावतो कर्मकोऽपि ले वैवर्ण्यं लभते यत्र नुमिर्लोक्षमपि क्षणम् २९ गोवर्द्धन उवाच
 मुने कथं मां नयसितं वितं योजनल्लोकं योजनद्वयमुक्तां गं यं च योजनविस्तृतं ३० पुलस्त्य उवाच उपविश्य
 करे मे त्वं गच्छ पुत्र यथा सुखं ब्रह्मयागिकरेत्वा वै पावत्कांसी समागमः गोवर्द्धन उवाच मुने यत्र स्थले भूषां
 स्या यनां मे कविष्णो कविष्णो मिनोऽप्यनंतं ३१ यथा यथो मम ३२ पुलस्त्य उवाच अहमाशात्मलीही
 यान्मयी दीक्षा कौशलं न स्या यना कविष्णो मया यथो मया यथो ३३ श्रीसुनंद उवाच मुने कवतले
 तस्मिन्नाकरोह महावतः प्रणम्य पीतं चंदोरा मश्रु सर्ला कुले क्षणः ३४ मुनिस्मदक्षिण करे धृत्वा गच्छ
 वशनेः शनैः स्वतेजोदर्शय नृणां प्राप्नो भूद्रममंडले ३५ अतिस्त्रो गिरिस्तत्र प्राह दं पयि चित्तयन
 पविस्सर्तमं साक्षाच्छीकल्लो भगवन्कथं ३६ असंख्यवृक्षां उपतिर्व्रजे वा वत विष्णो काललीलां च कै
 षोरी चैष्णं गोपालकालकैः ३७ दानलीलां मानलीलां हवि ३८ कविष्णो तस्मानमयानं गंतव्यं भूषि
 श्यै यं कलिंदज ३९ गोलोकाद्वाभया साहं श्रीकल्लो जगामिष्यति कृतकृत्यो भविष्णो मिकत्वा तदर्श

लैजावेगा
लाहवागा

चडिआ

उत्पत्तहोभियहं

अपि क्षणमे
बैठ

मैनेभी
मागकी

यः १ श्रीनंदउवाच हे संनंद महाप्राज्ञ सर्वज्ञो सिद्धिप्रदः तजमंडलमहात्म्ये वदत स्ते सुखच्छुतं १ गिरि गो
 वर्द्धनो नाम तस्योत्पत्तिं च मे वद कस्मादेनं गिरिवरं गिरिवरं जं वदंति ह २ यमुनेयं नदी सा ज्ञात कस्मात्तलोकास्मा
 गता तन्माहात्म्यं च वद मे त्वमसि ज्ञाननां वरः ३ संनंद उवाच एकदा हस्तिनपुरे भीष्मार्जुनभ्रातृवरं पप्रच्छ
 दुहित्यंतं जनानां नो नु शु एवतां ४ पविसर्गं तमं साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवानस्यं श्रुत्वा तस्यं डपति गोलोकाधिपतिः
 प्रभुः ५ भुवो भगवता राय गच्छन् देवो जनार्दनः राधां प्राह प्रिये भीष्म गच्छ त्वमपि भूतले ६ श्रीराधोवाच यत्र
 द्वावनं नास्ति यत्र न यमुना नदी यत्र गोवर्द्धनो नास्ति तत्र मे नमना सुखं १ श्रीसंनंद उवाच वेदना गच्छोशभूमिः
 स्वधाम्नः श्रीहृदिस्य ये गोवर्द्धनं च यमुना प्रेषया मास भूपति ८ वेदना गच्छोशभूमिः सायिचात्र समागता वतु
 विंशद्भुवो युता सर्वलोके शुवदिता ९ भावतात्यश्चि मदि श्रीशाल्मीली द्वीपमध्यतः गोवर्द्धनो जन्मलेभे य
 त्मां दोणां चलस्य च १० गोवर्द्धनो पविसरः पुष्पवर्णं प्रचक्रि ११ हिमालयसु मेर्वाद्याः शैलाः सर्वे समागताः
 ११ नत्वा पदक्षिणी कृत्य सजां कृत्वा विधानतः गोवर्द्धनस्य परमास्तुतिं च कुर्महा ३ यः १२ शैला ऊचुः त्वं साक्षा
 त्सर्वं द्रस्य पविसर्गं तमस्य च गोलोके गो गणैर्भुक्ते गोपी गोपाल संयुते १३ त्वं हि गोवर्द्धनो नाम त्वं दारण्ये वि
 वाजते त्वं नो गिरि कीर्णं सर्वेषां गिरिवरं जं सितां प्रतं १४ नमो हं द्वावनं काय तुभ्यं गोलोक मौलिने सखि हस्मात्पत्रा
 यनमो गोवर्द्धनाय च १५ श्रीसंनंद उवाच इति प्रकृता धर्मो रयोज्जुः संसंग्रहं ततः शैले गिरिवराः साक्षात्
 गिरिवरं उति स्मृतः १६ एकदा तीर्थयात्री वपुलस्यो मुनिरुतमः दोणां चलसुतं वपुसं गिरिवं गोवर्द्धनं वरं १७
 माधवी लगी का पुष्पफल भारसमन्वितं निर्कनैनादितं पातं कंदरासंगलायनं १८ तपो योगं रत्नमयं पातयं
 गं मनोहरं चित्रा तु विविधं गंसदं कपक्षि संकुलं १९ मृगैः पाशैः मृगैर्व्यामं सख्यं निमं डितं मुनिप्रदं मु
 न्दूकृणं तं ददर्श महा मुनिः २० तस्मिन् मुनिपादुलो दोणां पार्श्वे समागतः सजितो दोणां विष्णुपुलकः प्राह
 भगवासीश श्रीशंको

तिरुवाहले

शं
वि

गः

सिंउ

एवमस्मद्वंगता भिदंतीतजलंद्रीचं स्वगेनमहानदी ५ कसपादांगुष्ठनखमिन्नहस्तांडमलके श्रीकामनस्य
विवरेवस्मद्वसमाकुलः ६ तस्मिन् श्रीगंगयासाहं प्रविष्टाभूत्सपिद्वरावैकुंठं चाजितयदं संप्राप्य क्रवमे
उलं १ वस्मलोकमभिव्यापयतंती वस्मसंडलात् ततः सुराणां शतशो लोकाहो कंजगामह ८ ततः पया
तवेगेन सुमेरुशिखिमुद्धति गिरिकूटानतिक्रम्य भित्तां गंडुष्पीला तटा ९ सुमेरोर्दक्षिणदिशां गंतुमभ्यु
दिता भवतु ततः श्रीयमुनासाक्षाच्छ्रीगंगया विनिर्गता ११ गंगानुप्रययौ शैले हिमवतं महानदी क
स्तातुं प्रययौ शैले कलिंदं प्राप यसायदा ११ कालिंदी तिस्रमाख्याता कलिंदप्रभवामदा कलिंदविनिर्गता
नूनं गंडुशैलतटानद्वृष्टान १२ भित्तालुठंतो भूखंडे कसावेगवती सती देशान्पुनंती कालिंदी प्राप्ता
नखांडवेवने १३ पविस्सर्तमं साक्षात् क्लीकलं वरमिच्छती हत्वा वपुः परं दिव्यं तपस्त्रिये कलिंदं
१४ यिज्ञाविनिर्गते गेहे अलेवापि समाप्तिता ततो वेगेन कालिंदी प्राप्ता भूदुर्जमंडले १५ तं द्रावनसमी
पेचमथुनानिकटे शुभे श्रीमहावनया श्रेष्ठसौ कते न स एष्यते १६ श्रीगोकुले च यमना एषी भूत्वाति
सुंदरी श्रीकलचंद्रासायं निजवासं चकारह १७ अथोत्तमादुजंती सावजविद्येयविक्रलः प्रेम्णं नंदा
प्रसंयुता भूत्वा पश्चिमवाहिनी १८ ततः सिवानं वेगेन गत्वा योवजमंडले देशान्पुनंती प्रययौ प्रयागंती
र्यसं गमं १९ पुनः श्रीगंगयासाहं क्षीराब्जिंसा जगामह देवाः सर्वर्षयुष्माणं च कुर्दिषीजपधुनिं र
क्षसः श्रीयमुनासाक्षात् कालिंदीसवितं वरा समुद्रमेत्य श्रीगंगया प्राह गङ्गादया गिरि २१ श्रीयमुने वष
हं गंगे त्वं तु यन्यासि सर्वहस्तांडपावनि कसपादाङ्गुष्ठं भूतसर्वलोकैकवंदिता २२ ऊर्ध्वं यामिहने लो

अन्ती
पविउ

४

यकत /

नयनं ३८ उति विचार्य मनसा भूविभारं ददौ करे तदा मुनिश्च श्रुत्वा भूत सर्वगतिस्तुतिः ४० कुरा
 उतार्थं तं शैलं निधा यत्तज्जमंडले लीलुषं काजं पार्थ हि गतो भूद्भारपीडिताः ४१ कृत्वा यौ चंजले सा
 वापुलस्त्यो मुनिस्तमः ४२ तिलं चं मुनिः प्रादुर्भी विभो वदना चलं ४३ नो स्थितं भूविभारं कुराभ्यां
 तं महा मुनिः स्वतेजसा वलेनापि गृहीतुमुपचक्रमे ४४ मुनिना संगृहीतो पीडितो विराजति रार्द्रया नवचा
 लां गुली किंचितदपि द्रोणनंदनः ४५ पुलस्त्य उवाच गच्छ गच्छ मी रिश्रेष्ठ भारं मा कुतः मा कुतः मया ज्ञातो
 सिरष्टस्वमि प्रायो वदा मुने ४६ गोवर्द्धन उवाच मुने न मे उदोषो जित्वा यामे स्या पना कृता कनिष्ठा मिन
 योऽपानं त्वयामे शयसा कृतः ४७ श्रीसंनंद उवाच पुलस्त्यो मुनिर्गदलः क्रोधत प्रचलितेन्द्रियः स्फुरदो
 द्रोणोऽपुत्रं शशाय विगतो यमः ४८ पुलस्त्य उवाच शिवेन याति धृष्टेन न कृतो मे मनो वयः तस्मात्तु नि
 लमात्रं हि नित्यं चं दीण ता सज्ज ४९ श्रीसंनंद उवाच काशी गते पुलस्त्य र्वावयं गोवर्द्धना निविः नित्यं सं
 क्षीयते नंद तिलमात्रं दिने दिने ५० यावद्गंगी नधी गंगायाम् वदो वद नो वै विः तावत्कालेः प्रभावस्तु भवि
 स्यति न कर्हि चित ५१ गोवर्द्धनस्य प्रकटं च विवं नृणां महायापहं य विवं मया तवाग्रे कथितं वचिवं स
 मुकिदं श्रीरुचि रं न चिवं ५२ उति श्रीमद्गंगी चार्थं संहितायां श्रीवृंदावनखंडे गोवर्द्धनो त्यति कथनं नाम
 द्वितीयोऽध्यायः ५३ श्रीसंनंद उवाच गोलोके दुरिणा ज्ञात्वा कालिंदी सवितं वरा कृष्णं प्रदक्षिणी कृत्य गं
 तु मभ्युदिता भवत १ तदैव विरजा सा द्वात्रिंशत् वरसद्वयै र्द्वय द्वे नद्यौ यमुना या तु संप्रलीने व भूवतुः २
 पवि सरी तं मां कृष्णं तस्मात्कृष्णस्य नंदनाट पवि सरी मस्य पि पदना ज्ञी विडुर्बुधाः ३ ततो वेगे
 न सहता कालिंदी सवितं वरा विभेद विरजा वेगं कुंजदा र विनिर्गता ४ अक्षय्य वरसं उचयं स

ऊहे

गुणे हेतु

कसावत

अक्षय

गिरिः १

पल्लवी

मः सं
सं सं

५

नंदसुधा
बैठे

सवे
क
सा

१ यशोदयं च नोदिएषा सर्वगोपगणैः सह अश्वैरथैर्वीरजनैर्महिता विप्रसंतलेः गोमि शुशकटैर्यु
 को बद्धकालैः सथानुगैः गायकैर्गीयमानैश्च सांख्यं दुःखं निस्वनेः ३ पुत्राभ्यां कलसाम्भ्यां तंदराजो महा
 सतिः २ यमकरुहा होराजन वनं हं द्रावनें ययौ ४ वृषभानुवरो गोयोगजमकरुहाभार्यया अंके नीत्वा सुतां
 राधां गीयमानश्च गायकैः ५ सुदंता तालवीणां वेणुनां कलनिस्वनेः गोपालगोमणैः साहं हं द्रा
 वण्यजगाम सह ६ उपनंदा स्थापयत्तु वृषभानवः सर्वैः पविकरैः साहं सुदंता हं द्रावनें ययुः ७ हं द्रावने समावि
 स्य गोपः सर्वे सहानुगाः गोपान विथाय वसतीः वारुचक्रपितस्ततः ८ सभासंतयसंपुक्ततंसुदुर्गं य
 निरायुतं चतुर्थो जनविस्तीर्णं पुनं नंदश्चकार ह शकारय निरायुतं विचित्रमवना न्वितं योजनत्रय
 विस्तीर्णं सप्रह्वारसमन्वितं ९ सुरौ वयैः यविहृतं राजमार्गं मनोहरं सहस्रकुंजं च पुनं हं द्रावणानुवची
 यत १० श्रीकृष्णो नंदनगरं हं द्रावणानुपुरेभकैः चकार क्रीडनपरो गोपीनां प्रीतिमावहन ११ अथ हं
 द्रावने राजन सर्वगोपालसंसर्गौ बभूवतुर्वत्सपालौ रामकृष्णौ मनोहरो १२ चारुयासासतुर्वत्सानगुप्त
 सीताभकैः सह कलिंदीतीकटेषु लोचने रामकेशवौ १३ प्रचलेतौ निकुंजेषु संपत्नीना वितस्ततः
 निगमाणौ चक्रुः कविनंदतौ वेनुतुर्वने १४ किं किं लीलासंयुतौ सज्जन्तौ नीलपरो पीतवासाः पवि
 कशो हारके गूढभूषितौ १५ क्षेपणैः क्षिपणौ कालैः वंशीवादनतत्परो मुखेन किं किं लीलां कुर्वन्नि
 रालकैश्चतौ १६ धावंतौ पद्मभिः कृपां देजतुः रामकेशवौ मधुरपिक्कसंयुतौ पुष्पपल्लवभूषितौ १७
 एकदा वत्सवंदेषु प्रापुं वत्सासं नृपकंसमणोदितं ज्ञात्वा शनैः सव्रजगाम सह १८ धावनगोपैस्तु सर्व
 वत्सा गूलं चालयन् मुहः दैत्याः पश्चिमपादाभ्यां हविर्सेततदुह १९ पलायितेषु कालेषु कृष्ण

५

समिग्री

बगीचे
धारनेन मित

५

पिकलेपैर
नोटिआको

कंगकत्वमपि हे शुभे त्वत्समाने हि दिव्यं च न भूतो न भविष्यति २३ सर्वतीर्थं मयी गंगा तस्मात्तां प्रण
 माम्यहं यत्किंचिद्व्यापकं धितं तत्तत्समस्तसंगले २४ श्रीगंगोवाच हे कसे त्वं तु यन्यासि सर्वं तस्मात्
 पावनी कस्य वा सांगं संभूता यस्मान्दं रूपं एषी २५ यदिसर्गं तस्मात्तां सर्वलोकैकं कवंदिता यदिस
 र्गतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनाः २६ यद्वरा ज्ञी यं कसे कसां तां प्रणमाम्यहं तीर्थे देवैर्दत्तमा
 त्वं गोलोके यि च कुर्वता २७ अहं यस्यासि यत्तालं श्रीकृष्णस्य ज्ञया शुभे त्वद्विद्योगात्तु न हं वै यनं क
 र्त्तुं न चेत्तमा २८ एषी भूत्वा भविष्यामि श्रीतजैरा समंदुले यत्किंचिनो प्रकथितं तत्तत्समस्तह निमि
 ये २९ संनंद उवाच अयं परस्परं न त्वद्वै न यौ ययतु कुतं लोकान्यपि वं कुर्वती यत्ताले सः समिद्धता मीतुं स्वर्ग
 ३० सायि भोगवतीनां मावभौ भोगवती वने यजलं सविनयनः श्रीवोम् द्वा विमर्तिह ३१ अथ
 कसा खवे गो न भित्वा सप्ताष्टु मंडले सप्तद्वीपमहीष्टले तु तं तीवे गवतना ३२ गत्वा सही म
 यीं भूमिं लोकालोकचलंगता तस्मात्तु गंडु शौलानां तदं भित्वा कलिंदजा ३३ ततो मूर्द्धि चोत्प
 पातस सारजलधारया उद्धृक्ती तद्द्वं सा प्रययौ सदि वौ कसां ३४ आतृल्लोकं लोकं कां ज्ञान
 भिव्याप्य हरेः पदं तस्मात्तु रंथं श्रीवत्सद्वय युक्तं समेत्य सा ३५ पुष्पवर्क प्रवर्षत्सु देवेषु प्रणम
 स च पुनः श्रीकृष्ण गोलोकमारुहो हसन्निद्वरा ३६ कलिंद गिरि नंद नीनवच निवसेत्कुम्भं
 अतं च यवि पाठितं भुवितलो तिस्रसंगले ३७ जनोपि गृहीतं यत्तिलपठेत्तु योनित्यशः सृष्टाति य
 रं संपदं निज नि कुंजलीला वृतं ३८ इति श्रीमद्भगवद्गीता संहिताया श्रीतंदावननाम तृतीयोऽध्यायः ३
 ना २९ उवाच संनंद स्य ऊचः अत्वा गंतुं नंदः समुद्यतः सर्वं गोपगणैः सुदं मुदितो भूत्वा महात्मनाः

सकती

मीतुं स्वर्ग
भवते है

हिंदु
वहती भा

सुणे

सर्ज

लेट

तेन नमो वको वैवंडु विसृजः ८ दंडु विमगुतां प्रागांते सत्ता तो नमवद्वकः तदेव चाग्रतः प्रागा चंडः सुचंडु विक
 मः ९ सातका एवैकं दैत्यं संजघान यनुर्द्वरः तीक्ष्णैः पक्षगतेर्वा एतेन समारवक कृतः १० यनदलं वसुदेन
 सतीक्ष्णै नमजघान ह किं न द्वितीय पक्षो भूत नमो दैत्य पुंगवः ११ नीहा का स्रेण तं सोमः संजघान महावकं
 शीतार्तो मूर्च्छितो दैत्यो नमः पुनरुत्थितः १२ आग्नेया स्रेण तं द्याग्निः संजघान महावकं भस्मांगो साभवद्दे
 त्यो नमसा वमहावलः १३ अपां पति सं पा सो न वधा को विचर्क र्षह क र्षणात्स महा न्यासः क्षिप्रो भूत नमः
 सुसुः १४ तदा दुग्दया तं वै भद्रकाली त वि सिनी मूर्च्छितस्तदा रेण पंचक पमलतां ययौ १५ क्षीत मूर्द्धा समुत्था
 य विपुल नसत नुं पुनः अगर्जन् वद्वीरो वको दैत्यो महावलः १६ तदा शक्ति यवः शक्तिं तस्मै विक्षेप स्रुत
 वः तदैक पादो भग्नो भूत नमः पक्षिणां वरः १७ तदा क्रोधेन महा ता था वन दैत्य स्रुडित्स्वनः देवान विद्राव
 यमा सतीक्ष्ण या तुंड यामुये १८ अग्नेय लायिता न देवान न्वथा वद्वको वरे पुन स्रुता गम दैत्यो नादयन्
 डलं दिशां १९ तदा देव र्षयाः सर्वे सर्वे वसु र्षयो द्विजाः श्री नंदनं दनया मुस फलं चा शिषंदुः २० तदे
 वक्र स्रुत स्रुत यो ततान वद्व वज्र लस चक्र दं क सं त व स्राज त कं सो महावकः २१ पुनः क सं स्रुत हर्तुं ती
 क्ष्ण या तुंड या गतः युक्ते गृहीत्वा तं कृत्वा यो यथा मास भूतले २२ पुनरुत्था य तुंडं स्व पसा र्था वस्थि
 तं वकं ददा वतुंड दक्षाम्पां कलो मा र्वां गजो यथा २३ तदा मृतस्य दैत्यस्य अपीतिः कृत्वा स्रुत विधात देवत
 वद्वपुः पुष्पैर्जया नावैः समन्विताः २४ गोपालः वि सिताः सर्वे क सं सं स्त्रिण्य सर्वतः ऊचुस्ते कु माली
 भूतो मुक्तो मृत्यु मुखात्सुखे वध एवं क सो वकं दत्वा सवलो वल कें सह गोवर्तै ह र्षितो गायना ययौ
 राजसंदिनं २५ पवि स्रुतं तमस्यापि श्री कृत्वा स्रुत महात्मनः अगुर्गदे गंतं कालाः श्रुत्वे दंतं ते वि सिताः २६

कुलीउते र्गोतासु

परती
 कलेम पुलेहं के सफिरके
 षट् वदन
 भज्जय

प्रवेशी

संपादयोर्दयोः ॥ गृहीत्वा भामपित्वा पतया मासभूतले २० पुनर्नीत्वा कराम्पातुं कपित्यं प्राहि
 एते हविः तदा मृत्युं गते दैत्ये कपित्योपि महाउमः २१ कपित्या न्यातय मासतदुत सिवा भवत वि
 स्मिते सुचकालेषु साधुसाधिति वा दधु २२ दि विदेवा जय रावानपुष्पवर्षा प्रचक्रिरे तदैत्यस्य महा
 ज्योतिः कलिलीनं वभूवह २३ वद्मलाश्रु उवाच अहो सर्वं सकृत् कृत्यो कोपं वत्सा सुरो मुने श्रीकल्ले
 लीनतां प्राप्ताः श्रीप्रसन्नैष रात्यरे २४ नाशद उवाच मुरुपुत्रो महादैत्यः प्रसीतो नाम देवजित व
 सिष्टस्य प्रमं प्राप्नो नंदनी गां ददर्श ह २५ तल्लिखुवा स्मृतो भूत्वा यथा चेंगां मनोहरां तूष्णीं स्थि ति हकी वाहयारके
 ते गौरुवाच वसिष्ठे दिव्यदर्शने २६ श्रीनंदन्युवाच मुनीनां गां समाहर्तुं भूत्वा विप्रः समागतः दैत्यो
 सिमुत्तज्जलसाग्नेव सो भवदुर्मते २७ नाशद उवाच तदैव वत्स रूपो भूत मुरुपुत्रो महासुरः वसिष्ठं गां
 यमिकम्पनत्वा गृहीत्वा च ह २८ गौरुवाच हां पशंते महादैत्यवंदा न एवे यदा तव गोवत्सेषु गत्वा यि
 तदा मुक्तिर्भविष्यति २९ नाशद उवाच यविसर्जितमेवाहा कल्लेयनितपावने तस्माद्वत्सा सुरो दैत्यो लीनो भूत हि विस्म
 याः ३० इति श्रीमद्भगीवार्थसंहितायां वंदारनखंडे नाम चतुर्थोऽध्यायः ४ श्रीनाशद उवाच एकदा चारयन्वत्सा
 नसुवासो बालकैर्हविः यमुना निकटे प्रापुं वकं दैत्यं ददर्श ह १ स्रोतपर्वत्संकाशो ब्रह्मत्यादो घनध्वनिः पलायि
 तेषु बालेषु वज्रतुंडो गृह्णन् २ कल्ले महावक्रगुलं दृष्ट्वा तेषु जिवा सिनाः रुदंती बालकाः सर्वे गतप्राणा उवाच
 वन हाहा कारं तदा कृत्वा देवाः सर्वे समागतः ३ उद्गो वज्रं तदानीत्वा तंततां दुमहावकं तेन घातेन पतितो मूर्खि
 तो वृट्टिकादयं ४ विधुन्वतस्वतनुं वेगानजं मिताः पुनरुत्थितः नमसा वतदा दैत्यो नमार्जुन बहली पवि
 लोचनमिभूलेन तं जघान महासुरं छिन्नैकपक्षो दैत्योपिन मृतोपि भयंकरः ६ वायव्यासेण वायुलं सं
 जघान वकंततः उच्चैर्बालवकलेन पुनस्तत्र स्थितो भवत ७ यमलं यमदंडेन तु उवा मासकाश्रुतः तेन दं

ति हकी वाहयारके

न

बडे

उवासीया

कैवर्क मृग मृग पलातन

ॐ नमः शिवाय

१

विष्णुविष्णु

हमिः कालिंदीनिकटेनम्येवालकीडांचकोरह १ अष्टासरोनामसहातदैत्यसुवस्थितोभ
वत क्रीषादीर्घवयुः कृत्वाप्रसारमसुखमंडलं २ हरातंयवतकाचकीद्वयहंदावनेवने गोपा
जगुर्मुखितस्यवत्सैः कृत्वांजलिस्वनं ३ तद्रक्षार्थवसुवत्तल्लम्बुरवेप्राविशद्विः तिगी
र्लोषुसुवत्सैषुवालैषुसहिर्गुपीणा ४ हाहाभाहंसुनारण्यंतुदैत्यानांहर्षयवहि कलौव
पुः स्वर्वैराजमततानाद्योदरोततः ५ हरसोयताः प्राणाः श्रीरोमित्ताविनिर्गताः तन्मु
खात्रिगीताः कलौवालैवत्सैषुमेधिल ६ सुवत्सकानपशूनदृष्टाजीवयासाससाधवः
तज्जोतिः श्रीज्ञानस्यामेलीनंजातंतडियथा ७ तदैववत्सुदैवाः पुष्पवर्षाणिपार्थिव कोयंदे
त्यः सर्वकाले श्रीकल्लेलीनतांगतः अहोवैरानुवंयेनशीतुंदैत्याहरिगतः ८ श्रीनरदउ
वाच संखाप्रसुतोराज नद्योनामसहावलः पुत्रातिसुदरः साक्षात्कामदेवउवाच
२ः ९ अष्टावक्त्रंमुनिंयांतं विरूपंमलयचले दृष्ट्वाजहासतंसयः कुरुयोयमितिब्रुवन
१० तंशशायमहाउष्टंत्वंसूर्योभवदुर्मते कुरुयावत्तुगाजातिः सूर्योऽयं भूमिसंडुले ११
तत्यादयोर्निपतिंतदैत्यंदीनं गतस्सयं दृष्ट्वाप्रसन्नः समुनिर्वचंतस्तेददौपुनः १२ अष्टा
वक्त्रउवाच कीटिकंदर्पलावण्यः श्रीकल्लस्तुतवोदरे यदागतः सूर्यरूपानयायान्मु
क्तिर्भविष्यति १३ नारदउवाच अष्टावक्त्रस्यापायेनसूर्योभूत्वाअष्टाप्रवरः तद्वरात्यव
मंमोक्षं गतीयोगैश्चुर्लभं १४ वत्सानवकमुखांस्तुतंतोमुक्तं स्युवांसरात सुत्वाक
तिदिनेः कलंयसोदाभूदुष्टं यतुं १५ कलावतीरोहिणीवगोपीगोपानवयोधि
कान वषभानुवरंगोयंनंदराजंजने १६ नवीयनंदाचंदरासुतसभानुनतजेषुवद

श्रीव

राजन

१

२१ बहलाशुतवाच कोयंदेत्याः सर्वकालेकस्मात्तकेनवकोभवेत् सर्वेवस्तुति सर्वको
 श्रीकलेलीनतांगताः २८ नारदउवाच हयग्रीवस्तुतोदैत्यउत्कलोनामहेनप वनेमवा
 नविनिर्जित्यशक्तकुर्वंजहा २९ तथानृणांनृपाणांचराज्यं दुत्तामहावला चकारव
 र्षाणिशतंराज्यं सर्वविभूतसत ३० एकदाविचरन्देत्यः सिंधुसगरसंगमे आजलेः सु
 निरिद्वस्यपरिणालासमीपतः ३१ जलेनिक्षिप्यवडि शमीनानाकर्षयन्मुहुः निवेयि
 तोयिसुनिनानेवामन्यत्सुडमिति ३२ तस्मैणायंददौसिद्धोअजलिर्मुनिरुत्तमः वकवत्वंक
 षानस्मिन्वकोभवउर्मते ३३ ततश्चाण्डकनूयोभूत्सतेआगतस्मयः पतितः पादयोस्त
 स्यनत्वाप्रहृतांजलि ३४ उत्कलउवाच नजानेतेतयस्युंमुनेमांघादिआजले साधुनां
 भवतांसंगंमोक्षदाचंपरंविदुः ३५ मित्रेणजौसमासानेसमानेहेमलोहयोः सुखेडुः खेस
 येवैवाहृणाः साधवश्चये ३६ किं किंनजातेमहतांदर्शनात्कोमुनेनृणां पारमेष्ठ्यं चसंज्ञा
 ज्ञमैदंयोगयदंभवेत् ३७ आजलेमुनिगार्हलत्रैवर्ग्यकिमुभूभुजैः साधुनांकपयासा
 दास्सर्लवस्तान्नलभ्यते ३८ नारदउवाच तदाप्रसन्नः समुनिर्जुलिस्तुवचह वसि
 वर्षसहस्राणि तपस्तपंचयेनवै आजलिरुवाच वैवसतांतरेणप्रेमणाविंशतमेयुगे द्वाप
 रांतेभारतेवमायरेवजमंडले ४० परिसर्लतमः साक्षात्कीकलेभगवान्स्वयं तंदावनेग
 वं वत्सान्वाचयनविचविष्यति ४१ तदा तन्मयतां कलेयास्यसिन्वन्संशयः हिरण्यका
 दयोदैत्यावैरेणयियरंगताः ४२ नारदउवाच अत्यं वकोस्तुतोदैत्यः उत्कलोआजलेवरा
 त श्रीकलेलीनतांगताः सत्संगा किंनजायते ४३ अतश्चीमदुर्गाचार्यसंहितायाश्रीव
 द्वावनखंडेनामपंचमोऽध्यायः ५ नारदउवाच एकदाकालकैः साकं गोवर्षांश्चानयन

पाणवले

चक्रवर्तीराज

पञ्चकुंडी

तस्मपदवी

शठर्द

वि शः सं
हं सं
८

कचनलश्रव

नामबनको

कृष्णः कपिलासंगलायनाः ८ सादलं कोमलं सातं वीक्ष्यं त्योपिवने वने कौटिल्यो कौटिल्यो गावश्च वन्यः
 कलपाश्रुयोः १० पुण्यं श्रीयमनातीनंतमालैः यममलं वनं नीधे नीधैः कदंबैश्च यममलैः पनसैः ३३ क
 दलीकोपेदाकर्मैर्ज्वलितैर्मनोहरैः अश्रुतैश्च कपितैश्च माधवीभिश्चुमंडितं १२ वभोसंद्रावनंदिव्यं वसं
 तिर्तुमनोहरं नंदनं सर्वतोभद्रं क्षिपंश्चैत्रं वनं १३ यत्र गोवर्द्धनो नाम सुनिर्कचदरीयुतः रत्नधातुमयः श्री
 मानसंदारवनसंकुलः १४ श्रीखंडवदरीवभादेव वाकवटैस्ततः यलाशास्त्रज्ञाशोकैश्च विष्टैर्ज्वलकदंबैः
 कैः १५ पाविजातैः पाटिलैश्च वन्यकैः परिशोभितं यवितोमालकुंभाद्याः पालैर्विद्रव्यवैर्हतः १६ कलकंठैः
 कौकिलैश्च पुंस्कोकिलासगुनभूत गाश्चावयततत्र कलौ विचचरवने वने १७ हंद्रावने मधुवने पाषाणतलव
 नस्य च कुमुदने वाद्रुले च दिव्योकासवने यत्र १८ बृहत्सालागिरिः पार्श्वे गिरिर्नदीश्च वस्य च संदरे कोकि
 लवने कौकिलध्वनिं कुने १९ नम्ये कुशावने सोम्येलताजालिहमन्विते महापुण्ये भद्रवने भंडीरोयवने
 नृप १९ लोहारले च यमनातीने तीरे वने वने पीतवासाः पविकरो नटवेषो मनोहरः २० वेवभूदादयस्त्वं श्री
 गोपीनां प्रीतिमावह न मधुरयक्षभनमोलिः स्वर्गीकलो वभोनय २१ अग्रे कृत्वा गवांसंदंसायं काले स्वयं ह
 विः रागैः संपातय न वंशीं श्रीनंदसज्जमाविशत २२ वेणुवंशीध्वनिकलं श्रीवंशीवटमार्गतः गोवज्रोभिः न
 भोव्यामवीक्ष्य गोहातविनिर्गताः २३ हरीकर्तुं स्वायिवाधमाहर्तुं सुखमुतमं विसर्तुं न समर्थं हंद्रं गोयः
 रुमापयुः २४ संकोचवीथीपुनसंगृहीतः शनैश्च लनगोगणसंकुलासु सिंहावलोक्य गजवललीलैर्वभोजनैः
 पंकजपत्रनेत्रैः २५ सुमंडितं सैथिलगोवज्रोभिर्नीलं पंचकुंतलमादधानः हेमंगदीमोलिविवाजमानः आ
 कर्णवक्त्रीकृतदृष्टिवाणः २६ गोधूलिभिर्मंडितकुंदहारः कर्णयविसूक्ष्मकर्णिकाः पीतवने वैद्युजि
 नादकावः पातुप्रभुर्वैदुतभूमिभारः २७ उति श्रीमद्भगीषार्यसंहितायां हंद्रावनसंदेहसंगोचवणसंवादेव

विपलवेन

श्रवैदा

केवडा

८

समाहृततद्वैचित्र्यः प्राह यशोमती ११ यशोदेवा च किं करोमि कुगकुमिकल्या एं मे कथं भवेत् मत्सुतो
 बहुकोविदोऽग्राहं तिललेहणे १८ सर्वमहावनंत्यत्कासंदारण्ये गता वयं यत्तत्पत्न्या कथं स्यात् सदेवं वदतं निर्भ
 यं १९ चंचलो यं बालको मे क्रीडन हरे प्रयाति हि बालकाश्च बलाः सर्वे न मन्यंते वयं ममः २० वकासुरशुभे वा
 लंती दूरातुं डोग्रसद्वली तस्मान्मुक्तं तु जगद्गार्भकैः दीनमवाप्नुवः २१ वत्सासुरसि जिघांसुः सोऽपि देवेन मारि
 तः वत्सा र्थं सगृह्णादालं न वहिः कारयाम्यहं २२ उभयं वदंती सततं नृदंती यशोमती वीक्ष्य जगदनेदः आसु स
 यासासुरगर्भा वा कौटुम्भार्थं विद्वन्मृतां व विष्टः श्रीनंद उवाच गार्भकां त्वया सर्वं विस्मृतं च यशोमती व्रास
 णा नं वचः सत्यं न सत्यं भवति कुम्भित २४ तस्मात्तदानं प्रकर्तव्यं सर्वं विष्टं निवारणं दानात्पुनस्तु कल्याणं न भूतं
 न भविष्यति २५ श्रीनारद उवाच तदा यशोदा विप्रेभ्यो न वरानं महाभनं सालं कनं स्व बालस्य स बालस्य ददौ
 न य २६ अमुतं वपमानं च गवस्तदं मनो हरे दित्तं सन्न भाराणं नंदनं दौ ददौ ततः २७ उति श्रीमद्भग
 वार्थं संहितायां संद्रावनखंडे नाम षष्ठोऽध्यायः ६ श्रीनारद उवाच गोपेक्षु पाशमक्षसौ गोपालौ तौ वभूव
 तुः गाश्च २ यंतौ गोपालौ वयस्येष्टे चतुर्वने १ अग्रेष्टेन पाशावशुं चतुः पाशुं योर्द्वयोः श्रीकृष्णस्य वल
 स्यात्पि पश्यंत्यः संधवं मुखं २ वं लामं जीवकं काचं कुर्वंत्यस्मात्ततः किं किं एतौ जालसंयुक्ता हे ममालाल
 सद्रुलाः ३ मुक्ता गुक्तेर्वहिप्रक्षेपस्य कुक्तेर्केशराः स्फुरतां न वरतातां भालपुष्पौ विवाजिताः ४ पुं गं
 यो वं वा अनशो मणिमनोहरः हे मम रश्मिप्रभास्तुर्जकुं ग पाशुं प्रवेष्टताः ५ आवरततिलकाः काष्ठी
 द्रक्तपुष्पाकरां वृषः कैलाशग्रीवसंकाशाः शीलरूपा महागुणाः ६ सवत्सामंदगा मित्युयो भवेण
 मेधिल कुंडोभ्यः पाठलः काष्ठीलह्यंत्यो भव्यमूर्तयः ७ काचित्पीत्या विधिना सुस्यमा सुहृदिता लया ता
 स्मास्मन्मनस्यमाधनस्य मे गते क्षणाः ८ लब्धुं गयो दीर्घं पुं ग्य उच्यते पुं ग्यो तथैः सह मगष्टे ग्यो व

ग्रन्थः

बेल

सखे

किरना तना

कुंडवतद्वाना

कौवता

३८
 शं
 सं
 ८

पितृजगज्जह ननादतेन वस्त्रांडं प्रैजदूखंडं उलं हस्ताभ्यां संगृहीत्वा तं वलदेवो महावलः २३ भूदृष्टे
 योययामाससूक्तिं भगुमस्तकं पुनस्तता उतं दैत्यं मुष्टिना सज्जुता गुजः २४ तेन मुष्टिप्रहारेण सद्यो वै निध
 नं गतः तदैव ववृषुर्देवाः पुष्ट्यै नंदनं भवैः २५ देहाद्विनिर्गतः सोपि ययामसुंदरं रीगृहः स्वर्गीयं तां वरो
 देवो वनमाला विभूषितः २६ श्रीकृष्णं सवलं नत्वा यविक्रमस्थितो भवत तदैव सद्यो गोलोकादागतो भून्म
 हारथः लक्षपार्श्वदं युक्ताः सहस्रध्वजयुग्मिनः सहस्रचक्रध्वनिभूद्व्यापुत समन्वितः २७ लक्ष्मण
 रणोभा लोचनवर्णो निरानभत दिव्ययोजनविस्तीर्णो मतोपायी मनोहरः किंकिणीजालसंयुक्तोऽंटा
 मंजीरमंडिताः हविप्रदक्षिणीकृत्य सवलं दिव्यरूपधरा दिव्यं वयं समाकृत्य योतयन्ते डलं दिशां जगाम
 दैत्यो हेनजगन्गोलोकां प्रकृतेः परं ३१ श्रीकृष्णो येन कंदर्वा सवलं कालकैः सह तयया लुप्रगायतिर्वभो
 गोकुलगोगालोः ३२ श्रीराजोवाच मुने मुक्तिं कथं प्राप्तेः सर्वको येन का सुतः कथं वदस्व मायत्रयतन्मे
 ब्रूहि तत्त्वतः ३३ नावद उवाच वैरोचनेर्वलेः पुत्री नामा साहसी कोवली नारीणां दया साहसैरेवैवेगंध
 मादते ३४ वादिवाणां नृपराणां सखी भूतद्वने महान गुहायामास्थितस्यापि श्रीकृष्णं स्मरते मुने ३५
 उवाच सोयते नापि ध्यानमंगो वभूवह निर्गतः पाउका रूढो उवाच साकपाविग्रहः दीर्घसमश्रुयैथरः
 कोथपुंजोनलयुतिः यययया येन विष्टोयं कं पितः सजगादह ३१ उवाच उवाच उति एगर्द्धभाकाव
 गार्द्धभो कृष्ण भविर्भूते वर्षांतु चतुल्लं व्यतीते भावते पुनः ३८ मायुने मंडले दिव्ये पुण्ये तालवतेन
 ने वलदेवस्य हस्तेन मुक्तिं स्तेभविता सुत ३८ श्रीनावद उवाच तस्मादलस्य हस्तेन श्रीकृष्णं संजगान
 ह प्रल्हादाय वरोदतेन वयं मेतवन्वयः ४० उति श्रीमद्भगीवार्थः प्रंहिताया हंदावनखंडे नाम अष्ट
 कोथायः ८ श्रीनावद उवाच वलं विनायगोपालं श्वारयनगाः हविः स्वयं कालिंदीकृतमारात्यप

वेग

पञ्च

उत्त

71

१ नंतामसुप्रमोथायः २ श्रीनारदउवाच एकदासवलः कलसुप्रयनगामनोहराः गोपालैः सहितः सर्वैर्यथै
 ग-१ तालवनं वनं १ येन कस्य भाद्रोपातं ताले वनं नरं कलौ यिनगतलुवलकोददर्शित २ नीलां वरं कटौ वध्याव
 लदेवो महावलः परिपक्वफला र्थहितदने विवचा रह ३ वाङ्म्यां कं पयनतालान फलसंवेनियतयन ग
 जातिर्निभः साक्षादनेतो नंत विक्रमः ४ फलानां वतितां शब्दं श्रुत्वा क्रोधावतः खरः मथ्य स्वपक्वत ३ ने सवदाह
 लोभीमः कंससखोवली ५ आरयौ सन्मुखि यो द्वं बलदेवस्य येन कः बलं यस्मि सयादाभ्यां निहत्यो रसि सत्वरं
 ६ चकार खरशब्दं च परिधावत सहर्षदुः गृहीत्वा येन कं शीघ्रं बलः पश्चिमपादयोः १ विक्षेपतालवृद्धौ
 चेहलै नैके नलीत्या तेन भग्नः सतालौ पितालानन्या न स्थितान वृद्धन ८ पातयामास राजेन्द्रतदुत्तमिवा
 भवत पुनरुत्थाय दैत्ये द्वौ बलं जगद्विषतः ९ योजनं नो दयामास गजं प्रति गजो यथा गृहीत्वा तं बलः स
 द्योभामयितवा यथेन कं भूदृष्टे यो यामास मूर्खितं भग्नमलकं क्षणेन पुनरुत्थाय क्रोथ संयुक्त विग्रहः
 १० मूर्द्ध्नि कृत्वा चतुःशृंगं गृह्णत्वा रुपं भृङ्गं कं गोपानविद्रावयामास शृंगैः स्त्रीक्षुरैः भृङ्गकैः ११ अग्रे यत्नापि
 तान गोपान उद्रावस मदीकटः श्रीदामातं च दंडेन सवलो मुष्टिनांतथा १२ लोकः पाशेन तं दैत्यं सतता ३
 महावलः क्षेपणेनार्जुनो शुश्रुदैत्यं ललितकया खरं १३ विशालर्यभयत्याश्रयादेन सवलेन च तेन स्त्री
 सृष्टं चंद्रेण देवप्रस्यश्रुयेतकैः १४ वरूथयाः कंडुकैः संतता ३ महासवं अयकल्लोपितं नीत्वा हस्तभ्यं
 नकासवं १५ भामयित्वा शुविक्षेप गिरेगोर्वह नो यनि श्रीकलस्य प्रहारेण मूर्खितो वृष्टिकादयं १६ पुनरु
 त्याय सततं विधुत्वनदा रयन्मुखं शृंगाभ्यां श्रीहरिं नीत्वा धनुर्न दैत्यो न भोगताः १७ चकार तेन विपुद्ध
 मूर्द्धं वैलक्ष्ण्यो जने गृहीत्वा येन कं दैत्यं श्रीकल्लोभगवान्खरं १८ चिक्षेप यथोभूमि मथे मूर्खिता स्थिर
 मूर्खितं पुनरुत्थाय शृंगाभ्यां नादं कृत्वा तिभेरुवं १९ गोवर्द्धनं समुत्थाय श्रीकल्लोभगवितो हली कल्लो
 गोवर्द्धनं नीत्वा सर्वस्याने समाक्षिपत पुनर्यवनमहादैत्याः शृंगाभ्यां दारयन्मुखं बलं यस्मि सयादाभ्यां ता ३

ने सवदाह

पुमर्षी

वि. गः सं. १.

प्रणतं सुमुखे प्राप्तां हि देवो जना दनः २२ श्री भगवानुवाच द्विपं वमणकं गच्छ सकलवसुदेवतः सुपर्ण
 यतनोर्वै नद्यात्म्यादलां कितं २३ श्री नारद उवाच सूर्यः कलंतु संसृज्य पवित्रम्यप्रणम्य कलत्रपुवस
 हितो द्विपं वमणकं ययौ २४ अथ श्रुत्वा काल्येन संग्रहं नंदनं नूनं तत्राजगमुर्गो यमणः नंद्याः सकला जनाः
 २५ जुलादि निर्गतं कलं दृष्ट्वा मुमुदिरेततः आश्लिष्य स्वसुतं नंदः पंचमुदमवपह २६ सुतं लब्ध्वा यमोदा
 सा सुतकल्याणहेतवे ददौ दानं द्विजातिभ्यः स्नेहसतपयोधरा २७ तत्रैव यनंचक्रुः गोपः सर्वे पविश्रमात
 कालिंदी निकटे वासन गोपी गोपगणैः सह २८ वेणुसंघर्षणोद्भूतो दावाग्निः प्रलयग्निवत् निशीथे सर्वतो
 गोपानदंभुमागतुवानस्फुरन् २९ गोपावयस्याः श्री कलंसवत्तं पावणं गाताः नत्वा कर्तां जलं कृत्वा तमूचु
 र्भयकातनाः ३० गोपा ऊचुः कलसकलमहावाहो पावणागतवत्सल पाहियाहिवने कल्यातदावाग्नेः सजना
 त्रभो ३१ नारद उवाच स्वलोचना निमाभेऽन्यमील यतमाधुवः उत्पुत्वा वह्निमप्यिव तदेवो यो गोमुने सुयः
 ३२ प्रातर्गोपगणैः साधुं विस्मिते नंदनंदनः गोगणैः सहितः श्रीमद्भुजमंडलमाययौ ३३ अतिश्रीमद्भुज
 धार्यं हितायां श्री हंदावनखंडेनासनवसो ध्यायः ६ श्री वैदेह उवाच यद्रजोर्लभं लोके यो निना वद्रजन्म
 भिः तदयादां हरे सा ह्यदभौ कालिपमूर्द्धयु १ कोयं सर्वकुशलकृतकालिंयाः फणिर्नवरः एनेवेदितुमि
 क्ष्मि सुहिदेवर्षिसत्त २ नारद उवाच स्वायंभुवंत वे सर्वे नाम्ना वेदयिवा मुनिः विंथा चलेतपो कार्ष्णिर्भुगुवं
 शसुमुवः ३ तदा प्रमेतयः कर्तुं प्राप्नोत्यश्रुणिवा मुनिः तं वीक्ष्य नयनो प्राह वेदयिवा ४ वेदयि
 नोवाच ममाश्रमे तयो विप्रमा कुर्यात्सुखः हं नहि अन्यत्र तेत्यो योग्या भूमिर्ना कितयोधनः ५ श्री नारद उ
 वाच श्रुत्वा यवेदयि वसो वाको सश्रुणिवा मुनिः क्रोथा सुकोवत नैवः प्राह तं मुनिपुंगवं ६ अश्रुणिवा
 च महाविस्मो विभं भूमिर्न ते मे मुनि सतम कतिभिर्मुनिभिश्च नन कृतं तय उतमं ७ सुसुखं द्रवत्वं भोव
 याकोयं कनोति

कंठमैलार्पु

४८

४९

पौ वा वि विषाहतं १ कालयेन फणी दो ए जलं य ३ वि हृषितं पीता नि ये तु र्य सर्वो गा दो गो पा जलं गि के २ तदा
 तान जीव य मा स हृषा पी शुष स र्णी या आर्द्र चितो हृषिः सा हा त भ ग वा न ह जि ना र्द्द नः क टौ पी त य टं व था
 नी य मा रु स मा थ वः या या तो तुं ग वि ट या त तो ये वि ष दृ षि ते ४ उ च चाल जलं उ छं क स सं पा त ह र्णि ते ५
 तत्स र्प मं द रं न द्यां मं गी भू तं व भू व ह त दे व का लियः क्रु दः फ णी फ ण या ता ह तः द यान दं ते शु भु ज या
 च क्का द न य मा थ वं ६ क लो दी र्धं व पुः क त्वा वं थ ना नि र्गत शु तं पु क्के गृ ही त्वा स र्ये दं भ्रा म यि ता चि त क
 तः ७ ज ले नी पा त्प ह स्ता भ्यां चि क्षे पा शु थ नुः श तं पु न क त्पा य स र्ये दो ले ली हा नो भ्यं क वः ८ क म ह
 ले ह र्णि स र्यो क षा ज ग्रा ह मा थ वं ह र्नि र्द क्षि ए ह स्ते न गृ ही त्वा तं म हा र व लं ९ त ज ले ये य मा स स व
 र्ण उ व य न्न गं स र्यो मुख पा तं दी र्धं स र्य पु न रा गतः १० पु क्के गृ ही त्वा तं क ल शु क र्ण शु थ नुः श तं क
 ल ह स्ता द्वि निः क्र म्प स र्य सं व्य द श त्पु नः ११ त ता उ मु छि ना स र्ये वै लो का व ल था व कः क ल मु छि प्र हा
 वे ए मूर् छि तो वि गत स्मृ तिः १२ न तं क त्वा फ न पा तं स्थि तो भू त क ल स म्पु र्णे आ रु स त त्फ ण पा तं म रि
 तं दं म नो ह रं १३ न न र्त न ट व त क लो न ट वे षो म नो ह रः गा य न स प्र स वं रा गं सं गी तं च स त ल कं १४ पु
 ष्यैः दे वे शु व र्य त्सु तां ड वे न ट रा ज व न वा द य त्सु म हा वी र्णा न क उं ड भि वे लु का नु १५ स त ल प द वि न्या
 से स त्फ णा नु द्र टा न व ह न व भं ज स स तः क लः का लिय स उ रा त्त नुः १६ त दे व ना ग य त्र स्ताः आ ग
 ताः भ्य वि हृ लाः न त्वा क लं प रं दे व मू षु ग द ग द या गी रा ११ ना ग प त्त ज युः न मः श्री क ल सं द्रा य गो
 लोक प त ये न मः अ सं ख्यां डा धि प त्त ये प नि र्क त मा य ते १८ श्री रा धा प त्त ये तु भ्यं ह ज धी या य ते न मः ५
 न मः श्री नं द पु त्र य य शो दा नं द ना य ते १९ पा द्मि पा द्मि प र दे व प न्न गं ल त्प वं न श व रं ज ग त्ते ये तं प रा त्प न
 त रो ह रिः स्व यं ली ल्या कि ल त नो सि वि गृ हं २० श्री ना र द उ वा च ना ग प ती स्तु तः क लः का लियं २१
 ह र्णि वि गत स्म रं वि स र्ज ह रिः सा हा त्प रि स र्ण त मः स्व ये २१ पा द्मी प्र व दं तं तं का लियं भ ग वा न ह रिः ५

कदंब

निकुसिया

नचने

अरु ३

कुरिआ

५६

४१

गः शं सुत्यायनत्वा श्रीगकडध्वजं अगामरपपातालादधोवैलक्ष्यो जने ३० गृहीत्वा सकरे ऐदं गविहं भूमि संडले
 हं रं दधारसकले शेषोथै कलेंचं उविक्रमः ३१ संकर्षणेथयातले गतेनंते परात्यवे अन्ये फणींद्रास्मनुविति
 ११ पूर्वस्मिणीदिताः ३२ अतले वितले केचत्सु तले च महातले तलातले तथा केचत प्राप्ताः केचिदसतले ३३
 केभस्त्रस्मिणा दतं द्वीपं रमणकुं भुवि कालियप्रमुखास्मिन् अवसन्सुखसंस्तः ३४ इति ते कथितं राजन्का
 लियस्य कथातु कं मुनिर्दं भुक्तिदं सारं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३५ इति श्रीमद्भगवद्गीतासंहितायां नारदवद्वा
 लासु संवदे श्रीकृष्णवचनं चतुर्थोऽध्यायः १ श्रीराजोवाच ह्रीं नमो केशवस्य नन्या तिन कथं
 एतन्मोहसिंहकलं कालियस्य भवेद्भयं १ श्रीनारद उवाच तत्र नागांत को नित्यं नागसंघं जगत्सह गतक्षये
 चैकदा ते तां ह्य प्राहर्भयातु वाः २ नागा ऊचुः हे गुरुत्मान् मनुभ्यो त्वं साक्षाद्विस्मयाह नः मस्मान्नस्मि यदा
 सूर्यान्कथं नो जीव न भवेत् ३ तस्माद्बलिंगह्वाण प्रमासे मासे एष कुपय क्व वनस्य निसृथा नाना मुपचारे
 विधानतः ४ गुरु उवाच एकः सूर्यस्तु मे देयो भवद्भिर्की गृह्णात्येक कथं पर्वो मितमते वलितं वकवत्यने
 ५ नारद उवाच तथा सुचोक्ता ते सूर्या गुरु उवाच महात्मने गोपीषा यात्मनो राजन् नित्यं दिव्यं वलितं ६ का
 लियस्य गृह्णाण्ये समयो भूयदान्य तदा तां ह्यवलितं सर्वं बुभुजे कालियो वलात १ तदा गतः प्रकुपितः प्रा
 यो या कालियो पवि चकार पादक्षिप्ये गुरु उवाच उविक्रमः ८ गुरु उवाच प्रहारेण कालियो मूर्च्छितो भवत् पु
 वटना नकत्याय जिह्वाभिः प्रावली तुन्सुखं सुसुनं प्रसार्य स्वफणशतं कालियः फणिनां वरः व्यदशद्भन उवे
 गादं द्वि विषमये वली १० गृहीत्वा तं चतुडे न गकडो दिव्यवाहनः भूट एषोथया सा सपक्षाभ्यां ताडयन्
 हः ११ तुंडाद्वि निर्गतः सूर्यस्त्यक्तानि च कर्षह तत्यादौ वेष्टयन् युयत्सु कारं व्यदधन्मुद्रः १२ तां ह्य
 पक्षौ च पतितौ भूमयो द्वौ विवेजतुः एकेन वहिणे भूवनीलकंठ द्वितीयतः १३ तेषां तु दर्शनं पुण्यं स

गरुड

वटना

श्रीग
 शनवद्वानमित

मो२
 ममोला

११

महद्मः कार्यार्थित्वं काक उवका कोभवसु उर्मते ८ नावदउवाच आविरासीत्ततो विसृजित्यं तु शपतो लयो
 स्वस्वशा यदुःखितयोः सांतयामासतौ गिरा १० श्रीभगवानुवाच युक्तमेव सोमो भक्तो भुज्जिवतनो मुनी स्वरा
 कांतुमृषा कर्तुं समर्थं हं मुनी सुवो ११ भक्तवत्सलं मया कर्तुं नेह कामी शययो मम ते मूर्द्धि देवदक्षिणं चरलो मे भवि
 ष्यतः १२ तदा ते गरुडाद्रीतिर्न भविष्यति कर्द्धि चितः शुण्मेऽशुषी यो वाकं यो कं मा कु क मा कु क १३ कां का
 सु पे पि सं ज्ञा नं ते भविष्यति निश्चितं यत्र वै कालिकं ज्ञानं संयुतं योगसिद्धिभिः १४ श्रीनावदउवाच इत्युक्ता यग
 ते विलो मुनि व श्रुत्वा न्य साक्षात्का क भुशुंडो भूत योगींद्रो नील यवते यमभक्तो महातेजा सर्वपापार्थदीप
 कः रामायणं जगो यो वै गरुडाय महात्मने १६ चाक्षुषो सेतवै प्रापे दक्षः प्राचेतसो न्ययः कश्यपापददौ कन्या
 एकादशमनो हवः १७ ता सांक हवया प्रेष्टा साधो वरो हिणी स्मृतः वसदेव प्रिया यस्यां वलदेवो भवत्सतः १८
 सा क हव महासफी न जनयामास कोटिषाः महौद्रान विषवत्तान उग्रान यंच शतान नान १९ महामणिधरा
 सांकांश्चि कांश्चित दशशतान नान तेषां वेदपीशा तामका सियो भूमा हा फणी २० तेषां मादौ फणींद्रो भूक्ते
 षो नंतः पचात्यरः सोधै व वलदेवो जिनामो नंतोऽप्युता गुणः २१ एकदा श्रीहविः साक्षाद्गवा न्रकृतेः य
 वः शेषं प्राह प्रसन्नात्मा मे सुगंभीरया गिरा २२ श्रीभगवानुवाच भूमं उलं समधातुं सामर्थ्यं कस्य चि न हि
 तस्मादेनं मही गोलं मूर्द्धित्वं हि स मुदह २३ अनंत विक्रमस्त्वं वै ततो नंत इति स्मृतः उदं कार्यं प्रकर्तव्यं जनक
 ल्या एतैत वै २४ श्रीशेष उवाच श्रवथिं कु क य वत्तं यथा धारस्य मे प्रभो भूमा चंथा वपिष्णामिता वते वचना
 दि हि २५ श्रीभगवानुवाच नित्यं सहस्रवदनैरुद्धा वंचं चं कृष्टयकु मद्रुणस्फुरतां नाम्नां कु क स र्यं द्रसर्व
 तः २६ मन्नामानि च दिव्या नियदायां त्यवसानतां तदा भूमा रसुता री स र्यं एतां सुखी भव २७ भूमा यो हं
 म भविष्यामि मदाधारश्च को भवेत निनाधारः कथं ते ये निष्णामि कस्य प्रभो २८ श्रीभगवानुवाच अहं चक
 मतो भूताधारश्चिष्णामि ते तनुं मही भावमयीं दीर्घां मायो संजु क ता त्स्वरे २९ श्रीनावदउवाच तदा यो यः

अन्वतर

४२
 गः सं
 वि हं
 १५

श्रीकृष्णसकणं प्रकृतमकलुषं निपातिह यथा नराः संधं पीत्वा तथालिः यद्य कर्णिकां २ न संकृत्व हवे ज
 ते श्रीगुरुपे महात्मनि भाटी वेदेव वागाद श्रीवाथां विन सानसा ३ योचं मा कु रं कल्याणि त्वं दा रणे मनो
 हवे मनो वयं स्ने भविता श्रीकृष्णेन महात्मना ४ उत्पं देव गिरा प्रीती मनो वयं महात्मनः कथं व भू व भ
 गवान हं दा रणे मनो हवे ५ कथं श्रीवाथा सा हं ससकी कुं सु नो हं च का न हं द का न ए य नि स र्ति त सः
 सयं ह ना व द उ वा च साधु ए सं त य वा ज न भ ग व सु वि तं पु भं गु पं व द मि दे वै शु ली ला व्या नं मनो हवे १ य
 कदा मुख सुखो देवि सा खाल लिते पु भे त्वय भा नो र्ग हं पा य वा थां ज ग द नू न हः ८ स र्वा स च तुः पं धि
 त य सि वा थे तं य दु रं व द सि स्तः सो पि नित्यं स मा या ति व य भा नु पु रे भ कैः ८ प्रे क्ष णी य न्न य वा ये द र्श नी यो ति
 सं द रः य स्मि मा यं नि णी यि न्यां गो च रा ए वि नि र्गी तः १० श्री वा थो वा च लिखितं तस्य चित्रं हि द र्श य शु मनो
 हवे त र्हित त्रे क्ष णं य शु क वि षा मि त रं श यः ११ श्री ना व द उ वा च अथ सुखो व्य लिखितं चित्रं नंद पि णोः
 पु भं न व यो व न म्भु र्यं वा था ये द द तु स्त्वं १२ तं दृ ष्ट्वा ह र्षि ता वा था कृ ष्ण द र्श न ला ला सा चि त्तं क रे प्र य स्यं ती
 सु था या नं द सं कु ला १३ द द र्श कृ ष्णं भु व ने वा था ना व न प्र भं पी त प टं द था नं भा टी वे दे यो य मु नां स मे त्य नृत्यं त मा वा
 ह्व य भा नु पु वी १४ मु त वे व वा था पा य ना न्म मु त्ति ता य न स्य कृ ष्ण वि यो ग वि द्वा ला सं चि त यं ती क म नी य कृ प णं
 मे ने वि लो कं त ए व दि दे ह य द् १५ त र्क्षि त्तं जं तं स त्व जे स रं प रं सं को च वी णां त्व य भा नु य त ने ग वा ह मे त्या शु र
 क्षी म द र्शि तं दृ ष्ट्वा य मू र्क्षां स म वा य सं द री १६ कृ ष्णो पि दृ ष्ट्वा त्व य भा नु नं दि नी स्त र्भ य को ण ल्य यु तं गु णा पु रं
 कु र्व न्म नो रं तु म नी व मा थ वो ली ला त नुः स प्र य यो स मं दि रे १७ य वं त तः कृ ष्ण वि यो ग वि द्वा लां प्र भू त का म ज्व र
 वि न्न मा न सां सं चि त्प रा थं त्व य भा नु नं द नी मु वा च वा चं ल लि ता स खी व वा १८ ल ल तो वा च क थं त्वं वि द्वा ला वा
 ये मू क ता ति व्य थं ग ता य दी कृ षि ह विं शु भू त सिं हं हं डं क र १९ लो क सा पि सु खं सर्व सा थि कृ ष्णो गि र्वा
 प्र तं उः ख गि र्वा द ह ति कुं भ का वा गि व क्तु मे न श्री ना व द उ वा च ल ल ता या शु ल लि तं व वः प्र कृ तं

मनती मर्

र्वकामफलः प्रदे शुक्लपक्षे मेथलेन्द्रदशम्या मशिनस्य यत १४ कुयितो गुरु उल्लेखे नीत्वा तुं डे न कालि
 मं नियात्य भूमौ सहस्रात तने विच कर्ष हि १५ तदा उद्रावत तुं डालि यो भविहलः तमन्वथा वत्स हसा यति
 राह चंड विक्रमः सप्तदीयान सखं उं सुसप्त सिंधु नातः कणी यत्र यत्र गत सा द्यैत तत्र उद द र्श ह ११ भूलोकं
 च भुवर्लोकं स्वर्लोकं प्रगतः कणी महर्लोकं तयो धान जन लोकं जगाम ह १८ तत्रैव गुरु डे प्राप्ते यो धो लोकं पुन
 गतः श्री कृष्ण सभा को यि रक्षां तस्य न सुंदतः १६ कुत्रापि न सुखं जाते कालयो ति भ्यातु रः जगाम देव देव
 स्य शेष स्य चरणं तु के २० नत्वा प्रणम्य तं शेषं यत्किं कृम्य कतां अलिः दीनो भ्यातु रः प्राह दीर्घ दृष्टः प्रकं यितः
 २१ कालिय उवाच हे भूमि भर्तुर्भुवने श भूवत भू भाव भू त्वे निज भू वलील मां या हि या हि प्रभु विस्तुः सर्गः न य
 त्य रत्नं पुत्रयः पुत्राणः २२ ना वद उवाच दीने भ्यातु रं हृष्टा कालिये श्री कणी पुरः काला मधुर या श्री एव
 ह देवी जनार्दनः २३ शेष उवाच हे कालिय महा बुद्धे पुण मे य व सं वचः कुत्रापि न हिते रक्षा भविष्यति न शो स
 यः २४ आसीत्यु रा मुनिः सिद्धः सो भविर्न मनमतः तं दारण्ये स यत्ने ये व र्षा णा म युतं जले २५ मीन राज
 विहारं यो वीक्ष्य गेह स हो भवेत् स उवाह महा बुद्धिर्मां धातु स नु जा ह्वं यत २६ तस्मै ददौ हविः साक्षात्प कं भाग
 वतीं सिंघं वीक्ष्य तां नृप मां धाता विस्मतो भूत तस्म यः २७ यमुना तर्जले दीर्घं सो भवे स यत स यः पश्यत स स्य ग
 उलो मीन राजं जघान ह २८ मीना सुतः शितान्दृष्टा उः ख हा दीन वत्सलः तस्मै या यं ददौ क्रुद्धः सो भविर्मुनि स
 तमः २९ शो भविर्न वाच मीना न द्यत ना द व य यत्ति त्वं बला द्वि र ह तदैव प्राण नाश ले भूया त्मे या यत स्त्वं
 नं ३० शेष उवाच तद्दिना तत्र ना याति ग रूतः पाय विहलः तस्मात्कालिय गच्छा सुतं दारण्ये ह वे र्व ने ३१ का
 लिं या च निजं वा संकु त म द्वा क नो दितः निर्भयो ति भ्यं साक्षात् भविष्यति क हि चित ३२ श्री ना वद उवाच उत
 युक्ता कालियो भीमः सकल वः स पुत्रकः कालिं यां वा सकृ द्वा जन श्री कृष्णे न वि वा सितः ३३ उति श्री मद्भगी
 चर्य सं हि ता या श्री हं द्रा व न त्वं डे ना वद व ह्नु ला सु सं वा दे कालियो यत्वा ने य का द शो थ यः ११ श्री ना वद उ
 वाच उदे म या ते कथं तं कालिय स्या यि मर्दनं श्री कृष्ण च वितं पुण्यं किं भूयः श्रोतु मिक्षु सि १ श्री बह्नु ला सु उवाच

मयो

पिशुनी

५०

यं हि

इति

४३ सं
वि सं १३

मनुष्य

सिंचन

वाच पदं सौभाग्यदं राधे महापुण्यं वरप्रदं श्रीकृष्णस्य पिलव्या र्थं तुलसीसेवनं सतं २ दृष्ट्वा सृष्ट्वा यथा
तकीर्तितानामभिः सुता रोयिता संचिता त प्रा सजिता तुलसीदलेः ३ नवधा तुलसीभक्तिं ये कुर्वन्ति दिने दि
ने पुण्यकोटि सहस्राणि ते पांति सुकृतं शुभे ४ यावच्छ्रुत्वा प्रसादा मिर्विजयुष्यदलेः शुभेः रोयिता तु
लसीमर्त्यं वर्धते वसुधा तले ५ तेषां वंशो तु ये जाता ये भविष्यति योगताः आकल्य पुण्यसाहसं तेषां वा सोह
वर्गहेदं यत्कलं सर्वयत्रेषु सर्वपुण्येषु राधके तुलसीदले न चैकेन सर्वदा प्राप्यते तु तत् १ तुलसीप्रभवंः यत्र
यो नरः सज्जो दुर्विलिप्यते न सुपायेन यद्यप्यत्र मिवां भक्त ८ सवर्णभारता कं न जतस्य चतुर्गुणं तत्कलं
समवाप्नोति तुलसीवनपालनात् ९ तुलसीकानने राधे गृहे पस्यावतिष्ठति तद्देहं तीर्थं पूज्यं हिना याति य
मकिंकिराः १० सर्वपापहं पुण्यं काननं तुलसीवनं रोपयंति नरश्चेष्टासेन पश्यंति भक्तवि ११ रोप
णात्पालनात् कैकादृशीना तस्पर्शनाच्चरणं तुलसीदहने पापं वाङ्मनः कायसंचितं १२ पुष्परागानि ती
र्थानि गंगायाः सवितस्तथा वसुदेवा दयो देवा वसंति तुलसीदले १३ तुलसीमंजरीयु कोपस्तु प्राणा न वि
मुचति यमोपि नेह तुं शाको युक्तं पापमनैव हि १४ तुलसीकाष्ठं जं पल्लवं दनं धारयेन्नरः तद्देहं न स्पृशेत्पापं
क्रियमाणमपीहतः १५ तुलसीविधिन क्वाप्यत्र यत्र भवेच्छुभे तत्र प्रादं प्रकर्तव्यं यित्वा एतं दत्तमक्षयं १६
तुलस्याः सखिमाहात्म्यमपि देवश्चतुर्मुखः न समर्थो भवेद्भक्तं यथा देवस्य शाङ्गिणः १७ श्रीकृष्णं चंद्रचरणौ
तुलसीचंदनैर्युतः यो ददाति पुमानस्त्री वा यथोक्तं फलमाप्नुयात् १८ तुलसीसेवनं नित्यं कुरुतुं गोपकन्यके
श्रीकृष्णो वश्यतां यांति येन वा सर्वदेवहि १९ श्रीनारद उवाच इत्यं चंद्रानना वाकं श्रुत्वा राहो महीनय २
तुलसीसेवनं साक्षादावेमे हविषोषणं २० केतकीवनमप्येव शतहस्तं तु वर्तुलं उच्यते सखि विदुति यद्यन
गतं शुभं २१ हविषी वक्तुं कानां प्राकारेण महोलसत सर्वतस्मोलका युक्तं चिंतामणि सुसंयुतं २२ हेम
अंजसमा युक्तं मुक्ता तो वराजितं हेमैर्वितानैः यमो तो वै अंतमिव स्फुरत २३ एतदं श्रीतुलसीमंदिरं

जल

श्रगान

पकान

नेवेउन्मील्यललतांप्राहगइदयागिरा राथोवाच वजालंकारवचरलौनप्राप्नोयदिमेसखि कदाचिदि
गहंतहिंनहित्वंथावयाम्यहं रर श्रीनारदउवाच इतिश्रुत्वावचस्तथाः ललताभ्यविह्वला श्रीकृष्णपार्श्वप्रय
थीकृष्णातीरेमनोहरे २३ मालतीजालसंयुक्तेमधुपथनिसंकुले कदंबमूलेरहसिप्रहवैकाकिनेहदि २४
ललतोवाच यस्मिन्दिनेचतेनयंराथयाहृदमद्रुतं तदिनात्संभतांप्रापुत्रिकेवनवकि किं २५ गृहंका
रस्वचिदिवस्त्रजंभर्त्तुजोयथा सुगंधकद्रवयस्यामंदिनंनिर्जनंवनं २६ पुष्पंवाणंचंद्रविंवविषजंभमवे
दिभोः तस्मैसंदर्शनंदेहि राथायैः स्वनामानः २७ तैसाक्षिणः किंचिदंतनभूतलेस्तजत्यलं पासिद्वि
त्यथोजगत यदासमानोसिजनैषुसर्वतस्तथापिभक्ताभ्यजस्यवेष्टवः श्रीनारदउवाच इतिश्रुत्वाहृदिः
हृललितंललतावचः उवाचभगवानदेवोमेवगंभीरयागिरा २८ श्रीभगवानुवाच सर्वदिभावंद्ययस्य
यनंसदानलोकतोभामिनिजायतेततः प्रेमेवकर्तव्यमतोमपिस्ततः प्रेमणासमानंभुविनाकि किंचित ३०
यथाहिमांटीरवनेमनोरथोवभूवतस्याहितथामविष्यति अहंतुकंप्रेमवभक्तिराशितंतज्ञापितः किल
निर्गुणंविदुः ३१ येरायिकायामपिकेशवेहरोऊर्वतिभेदंक्रयिष्येनराभुवि तेकालसूत्रंप्रयतंतिउः वि
तावंभोरुपावकिलचंद्रभास्वरौ ३२ श्रीनारदउवाच इत्यंश्रुत्वावचः कलंनत्वातंललतासखी राथांस
मेत्यरहसिप्राहप्रहसितानना ३३ ललितोवाच त्वमीकुसियथाकलंतथात्वंमधुसूदनः पुवयोभेदेर
हितंतेजस्विकंदिथाजनैः ३४ तथापिदेवकृष्णनायकसिद्धिनिःकारणंकुरु येनतेवाहितंभूयाद्रक्षावर
णसेवितं ३५ श्रीनारदउवाच इतिश्रुत्वासखीवाकांराथा रासेश्वरीरूप चंद्राननांप्राहसखीसर्वथमविदांव
रां ३६ श्रीराथोवाच श्रीकृष्णप्रसन्नार्थंयसौभाग्यवर्द्धनं महापुण्यंवांछिदंवनजानेववकस्याचैत ३
३७ त्वयाभद्रेथर्मणासुगंभीरार्थमुवाचकृतं तस्माद्रुतंसजनंवाहृदिमसंमहामते ३८ इतिश्रीमद्रुग्गी
र्यसंहितायांश्रीचंद्रावनखंडेनः वः संः श्रीराथाकृष्णप्रेमप्रसवर्णनंमहादणोथायः १२ श्रीनारदउ
वाच राथावाकंततःश्रुत्वा राजन्सर्वसखीवराः चंद्राननाप्रत्युवाचसाविचार्यक्षणे हृदि १ चंद्राननो

४४
गः सं
वि सं
१४

विनाजितं कालार्कप्रदकंलसतकवरीयाशकौसलं ५ नासामौक्तिकदिव्यामं प्रथमकुंतलसन्निभं धृत्वा
 होतव्यमानोश्चुमंदिनंसददर्शहृद ६ प्राकारपवित्रायुक्तं वतुर्द्वयसमन्वितं करीद्वैः कज्जलाकारैर्द्वयमिः स
 मनोहरं ७ कयुवेगोमनोवेगोश्चित्रवर्णैस्त्रयं गमैः हारचामुसंयुक्तं प्रोक्तं सन्मंडपाजिने ८ गवांगणैः स
 वतैश्चतुर्थैर्मधुवैः गोपालाः यत्र गायंते वंशीवेद्ययय ९ वृषभानुवरस्येनं पश्यन्मंदरको
 शलं मायायुवतिवैख्योसौततोसंतः पुरं पयौ १० यत्र कोटिरविसृज्जकायाटलं मयंकयः रत्नाजिरेषु
 शोभंते ललना वत्ससंयुताः ११ वीणातालमृदंगादीन्वाद्यंतो मनोहरान पुष्पवर्षिसमायुक्ता गायंते रायै
 कांगुणां १२ तस्मिन्तः पुनरेदिद्ये भुजस्योपवनं महत दारिभैः कुंदमंदारनिंबवृक्षैस्तुमावृतं १३ केतकीमालती
 वृक्षैर्मधुवीमिर्विनाजितं तत्र राधा निकुंजोत्तिकल्पवृक्षसंगं धमत पतंति पत्रभ्रमरा मधुमता नृपे पशुवः गंधा
 कः शीतलो वायुमंदिगामी बहत्पलं १४ सहस्रदलयद्मानां रजोविद्योपयन्मुहः पुंस्को किलाः को किलाश्च
 मयूराः सावसाः शुकाः १५ कुजंतो मधुरं राजनिकुंज शिषवे प्रच पुष्पशोभा सहस्रसिजलकुल्याः सह
 सुषाः १६ प्रोक्तं तिस्फुरद्वापात्रवैभवं मंदिवै कालार्ककुंडलधरा चित्रवस्त्रां वानमाः १७ वतंते को
 टिशो यत्र सख्यस्तत्र कर्मकोशाले तन्मयो राधिकां राशीभूषंती मंदिराजिने १८ काशमी वयंकं संयुक्ते सु
 त्तमवसु विनाजिते श्रीशेषपुष्पक्षितिजदले रागुल्फसूचके रं मालतीमकरंदानंदी वद्विर्विंदुमिर्वृते
 कोटिचंद्रप्रतीकाशतन्वी कोमलविग्रहा २१ शनैः शनैः पादपदं धारयंत यतिकोमलं समागतांतां
 मणिमंदिराजिने ददर्श राधा वृषभानुनंदिनी वरयते असातललनाहत विषो जातास्त्वं चंद्रमसे व
 तारकाः विशायतु द्वौ रवस्तु तं महदुत्थाय दोर्भयं विरभ्य राधिका दिव्यासने स्थाप्य सलोकरीत्या ज
 लादिकं चार्हणमाप्नुवे मे व ३ श्रीराधो वाच स्वागतं ते सखि प्रभेनामये पंचदश प्रभे भूविभाग्यं ममेकं द
 भवत्यागतयास्ततः २४ तत्समानं दिव्यरूपं दृश्यते न हि भूतले यत्र त्वं वर्तसे स भू पतनं धन्यमेव ततः

शेव

सिंहज कुहला

१४

श्रीगुरुभ्यो नमः

कर्निक की सराफा ही
षंड

三

७३

गकड

१५
गः सं
वि
निना ४५

सङ्क

सौकर

कागोपिदेवताः सगुणीभिः संविचार्यथजगदनिहततयराय राधोवाच विमनास्त्वं कथं भूदेवदमंगोपदेवते भू
उभयननां द्वावापुष्पाकोयेन भूमिता ६ सपत्नीकतदीयेण समर्तुर्विरहेण वा अन्यत्रचित्तलयेन विमनाः
किं मनो हरे १ मार्गरेदेन वा कविदिक्कलाभूडआयवा श्रीवृंददमहाभागे स्वस्य उः स्वस्य कारणं ८ कला
भक्तमते देव प्रियं के मायि चेतस्तं कथ्यतां ते यं भो कृतं किं किं सां करोम्यतः ९ गजाप्यादीति रत्नाणि
वस्त्राणि यनानि च मंदराणि विविधानि गहवाणं पदी कुम्भी १० अनंदत्वा तनुं रक्षेत्तनुं दत्वा उपायथात
यनंतनुं उपादयन्निवृत्तकार्ये मेव हि ११ अनंदत्वा च सततं रक्षेत्प्राणान्निवृत्तं यो मित्रतां निःकपटं करो
ति निःकारणो धन्यतमः स एव विधाय मेत्री कपटं विदधातं लंपटं हेतु पटं तं रंध्रं कु १२ तस्याः प्रेमवचः
श्रुत्वा भगवान्गोपदेवता महसन्नाहवाजेंद्र श्रीरथां कीर्तितं वनी १३ गोपदेवतो वाच राधे त्वहं सानुगि
वैष्णवी सुसंकोचरी थी सुमनोहरी सु यंती स्वतो मांद विविक्ता पाथं करो यमार्गं न वनं दयुः १४ वंशीध
रो वै उकरः करे मां तवरं गृहीत्वा प्रहसं वि लज्जः ससंकक दानधनाय दानं देही ति जल्पन् विपने रसज्जः १५ तुभ्यं
नदा सामिकदापि दानं सयं भुवे गो रं सलं पटाय एवं मयो के वचने थमां दुं नीत्वा विष्णी र्णी कृतवान् सदयः १६
मां दुं समित्वा दयिकं च पीत्वा नीत्वा तरीयं मम चे उजरीयः नंदी सुवादे विदिशं अगाम तेनाहं साराद्विमना सज्जता
१७ आत्मा सगोपः किल कलसवर्णं यनी नवीरो न विणाल रूपः यस्मिन्त्वया प्रेमकृतं सशीलेत्य आशु निर्मोहिन
मय कलं १८ श्रीनारद उवाच इत्यं सर्वं वचनं वचनं च सत्कुत्वा यथा त्वया भानुनंदनी सुविस्मिता वाक्यदेह
रस्वती यं सयं ती निजगादतां प्रति १९ श्रीराधोवाच यत्प्राप्ये विधिद्वयप्रमुखा सयंति वन्हौ तपः परमया
निजलोकरीत्या दतः शुक्रः कपलि आसु विरं गी रायत पादा रविदं मकरंदं रजो भजंति २० तं कलसादिपुत्रं
पविस्सर्ग देवं लीलावतारमजमार्तहं जनानां भूभूविभारहर्ण यस्तं शुभायुजां तं विनिंदसि कथं भुवि उ
दिनीते २१ गाः यत्पंति सततं रजसो गवां च गं गां सशंति च जांति गवां सुनाम प्रेक्षंत्य हर्षिणामलं सुमुखं

लज्जामणी

सिं

महल

कठोर

नप वददेविस्वविस्वावेहेतुमागमनस्यच समयोग्यंचयतकार्यं वक्तव्यं तत्त्वयावल २६ कटाक्षेण सुदीप्ता स्यात्
 सासस्मितेन वै गत्या कृतिः प्रीयति वादयते संप्रतं म् २७ नित्यं पुमेमे मिलनार्थं वृज नो वेत्स्व संकेतमले विथेहि
 येनैव संगो विधिना भवेद्वि विधिर्भवत या सुसदा विधेयः २८ अयं तदा साति यं प्रीयो मम तदा कृतिः श्रीसमराज
 नंदनः यो नैव मे देवि हतं नुचेत स्रुवा न नंदेव वधुर्दधामितं २९ श्रीनारद उवाच एवं राधा वचः श्रुत्वा सा ययु
 वती वैषधुक् उवाच भगवान् क्लृप्ता राधा कमललोचनां ३० श्रीभगवानुवाच वंभो नंदन गवेनंदनो हस्यो
 तरे गोकुले वसति मे लिना म्माहं गोपि देवता ३१ त्वं यगुण माधुर्यं श्रुतं मे ललितं मुखात् तद्वदं चंचला
 यां गीतं द्रुहं हं समागता ३२ श्रीमूलं गलति का स्फुट मोदनी कुंज मधुपथं नि कुंज पुंजं दृष्टं श्रुतं न वचनं न
 व कंज नेत्रे दिव्यं पुनंदन पुनरेयिन यत्कमानं ३३ श्रीनारद उवाच एवं तयोर्मेलनं तु वभूवमि पले सुव कला को मा
 ल्य संयन्नां राधां कमललोचनां गीता मधुपथं राजन प्रादेहं गोपदेवता ३४ गोपदेवतो वाच हनवेनंदन गवेनं संध्या
 आता वज्रेषु वि प्रभाते सा गामिष्यामि त्वत्क कानं संशयः ३५ नारद उवाच श्रुत्वा वच सत्यं कथं तज्जेषु श्रीगो
 दस्यो नयनां वृंहंतं तिस्रो मां वद ह्यो हि मभाव संवृता वं मे वभूवमि पति कैदता ३६ सांका गता स्रुत्वा सुखी गणा भूमां त
 रं वृजं त्यो व्यजने र्वस्थिताः श्रीरं दुपुष्पद्रव चर्चितं शुकांजरा दका धानं पगोपदेवता ३७ गोपदेवतो वाच प्र
 भाते श्रुत्वा गामिष्यामि सांकां कुकयाधिके गोशुभ्रा तु गो वसस्य सा यद्यो मे न चेदतः ३८ श्रीनारद उवाच प
 वमुक्ता हरीं राधां समासा सन वेष्टन माया पुवति वेको सो ययो श्रीनंदन गोकुलं ३९ ३० श्रीमद्भगीः चार्थं संदिता यं
 नारद वदुला सुसंवादे श्रीतंद्रा वन रं डेः श्रीतपरी क्षणं चतुर्विंशो ध्यायः ४० श्रीनारद उवाच अथ राधां व्यतीता
 यां माया योषिद्वयुर्हविः राधातुः स्वप्रसांत्य एतं वभानो र्गहं ययो १ राधाता मागतां वीक्ष्य स सुस्था याति हृदि
 ता दत्वा स न विधा नेन स आमा समै धिल न श्रीराधो वाच त्वया विना हं निष्ठीतः रितं भूमां तया गता यां
 सखिल व्यवस्तुयत सर्वेषु पण्यसु रं यथा ततो दुःखं तथा भामिनि सत्प्रसंगतः ३ श्रीनारद उवाच ३०
 श्रुत्वा एतद्वाकं विमना गोपदेवता न किंचिद्वे श्रीराधां दुःखं ते व्यवस्थिता ४ विष्णु यदेव संयन्नां राधि

ताच

गः सं

सं हि सं

४६

देवा

निंदता

मरग

सिद्धा

नरोभक्तसकता र्थोभवेन्नरः ३१ इति श्रीमद्भगवद्गीताः संनः वः संः संः नाः पंचदशोऽध्यायः १५ वद
 लाप्रउवाच राधापैदर्शनंदत्ताकृत्वाप्रेमपरीक्षणं श्रीचकारकांलीलां भगवतात्मलीलाया १ नारद
 उवाच माधवोमाधवेमासिमाधवीभिः स्माकुले सदावनेसमारेभेससंरासेषरः स्वयं र वैशाखमास
 पंचम्यां जाते चंद्रोदये शुभे यमुनोपवने वैभे रासे शुष्कमनोहरः पुनर्मैथिलगोलोकाद्रुमिर्वाकौ समा
 गता सर्वावभूवसौवर्णयक्षरागमयीत्वनं ४ सदावनंदित्यवपुर्दधत्कामदुर्वैभुमेः माधवीमिलतामिश्र
 प्राक्षिपन्नंदनं वनं ५ रत्नसोपानसंपन्नस्फुरत्सौवर्णतोलिका वराजयमुनाराजनहंसपद्मादिसंजु
 ला ६ रत्नधातुमयः श्रीमानरत्नशृंगस्फुरद्युतिः सुयक्षिणसंयुक्तो लतापुष्पमनोहरः १ निर्लक्ष्यैः
 सुंदरीभिश्चुंदरीभिर्भूमरीवतः वैभे गोवर्द्धनो नाम गिर्विनाजः कर्षीद्ववत् ८ सर्वे निकुंजाः यवितो वैजुदि
 व्यवपुर्दराः सभामंडपवीथीभिः प्रांगणसंभयं किमिः ९ पततयताकैर्दिव्याभैः सौवर्णैः कलशैर्नय
 श्रुताकणैः पुष्पदलैः पुष्पमंडितवर्त्मभिः १० वसंतमायुर्गर्भयः कुञ्जकोकिलसारसाः यावदवतैर्मयै
 सुयवतवनिकुञ्जिताः ११ राधाकृष्णकथां पुराणं गायमानैर्मधुवतैः पतद्भिर्मधुमतैश्च कुंजाः सर्वे विनाजि
 ताः १२ पुलिनैश्शीतलोवायुर्मंदगामीवदत्यलं सहस्रदलपद्मानां रजोविद्येययन्मुहः १३ कामवीजं
 जगौ कृष्णः स्वगोप्याकर्षणं ततः वंशीगीतं च तच्छ्रुत्वा आजग्मुः कृष्णसन्निधौ १४ काश्चित्काले कवासिन्यः
 काश्चित्काले यकारकाः शृंगारप्रवराः काश्चित्काश्चिद्वैद्यवयालकाः १५ दार्ढ्यदायकाः सखिजनाः कुर्वन्
 कामरपाणयः पुष्पाभरणकारिण्यः श्रीसदावनयलिकाः १६ गोवर्द्धननिवासिन्यः काश्चित्कुंजविधायकः
 तन्निकुंजनिवासिन्यो नर्तको वाद्यतत्यराः १७ सर्वा वैचंद्रवदनाः किंशोरवयसो नय आसां द्वादशाष्ट
 षाश्च जग्मुः कृष्णस्य सन्निधौ १८ तथैव यमुना साक्षाद्युधीभूत्वा समाययौ नीलां वराचनभूषणमा

गवां च जातिः यथानविदिता भुवि गोपजातैः २२ तत्कस्मिन् विलसत्सुकुंतं समीक्ष्य तद्गुमानमनसः सुस
 खं विहाय उन्मत्तवद्वज्रतिपावती नीलकंठो विभक्तपट्टविषमस्मकपालसूर्यन २३ यत्पादयद्गुमानि शंभ
 र्णिपत्य भक्त्या लभ्यः किल वलिप्रदः स्तस्मै २४ वत्साय कालियवकाजं नये नु कानां चक्रकतशकटास
 रसतनाना पृष्ठां वयः किमु तत्तस्य वशो सुखं वेद्यः कोटि र्गोपनिषयोद्भवनासहेतुः २५ भक्त्या श्रियो न वितः पु
 रुषोत्तमस्य संभवात्समूहचरमानचरो हिरोयः भक्ताननुव्रजति भक्तु निवद्धचित्तशूडासृणिः सकललोक
 जनस्य क्लृप्तः २६ गच्छ त्रिकुंजं जन्मनुप्रयुनाति लोकानां वेदयन हविर्जने सकृच्चिंमहात्मा तस्मादतीव भज
 तं भगवान्मुकुंदो मुक्तिं ददाति न कदापि स भक्तियोगं २७ गोपदेवतो वाचं राये त्वदीयधिषणाधिषरं हसं
 तीवराणीं प्रोक्ते न कुशलं न विदुं वयंती अत्रागमिष्यति यदा यदा हविः परेशः सत्यं तदा हिवचनं तव देवि मन्ये
 २८ श्रीनाथो वाच अत्रागमिष्यति यदा यदा हविः परेशः किं करया मि भवती वदत हि स भूचेदागमो न हि
 भवेद्वनमास्तिनः संसर्वं यत्नं च भवनं च ददामि तुभ्यं २९ ना नद उवाच अथ राधा स सुत्या यनत्वा श्रीनंदनं दनं
 उय विष्णुसनेदधौ ध्यानं निमित्तलोचना ३० उत्कंठितां स्वेदपुक्तां वाष्पकंठी प्रियां हविः ३१ श्रीशुक्ल
 र्णमुखीं वीक्ष्य विभक्तं यौ कलीतनुं ३२ यस्यांतीनां सखीनां च सह सा भक्तवत्सलः राधां प्राह प्रसन्न आत्मा मे
 द्यगंभीरया शीवा ३३ श्रीभगवानुवाच संभो कचंद्रवदनैव जसंदा कीर्तिराये प्रिये नवल यौवनमानशीले
 उन्मील्य नेत्रमपि यथा समागतं मां तू र्णं त्वयामधुन यास गीरो यत्नं ३४ आगच्छ कलउति वा कसतः प्र
 तं मे सद्यो विसृज्य निजगोकुलगोपसंदं वंशीवद्युयमुना निकटात्प्रधावन्त्वत्प्रीतये थललनेत्रस्मागते
 स्मि ३५ सप्यागते स्म विगता सुरि र्कृपिणी कायक्ष्मा सुखी किमु सुखी किल किं नारी वा सा यावती कुल
 पितुं भवती च तस्यां विष्णुसयवन विधेय उरंगयत्नां ३५ ना नद उवाच अथ राधा हविर्देष्टुं नत्वा तत्पाद
 यंकं जं मुदमाययं राजन्सयः सरलमनोरथा ३६ एवं श्रीकलचंद्रस्य वनित्राणां पुता निवयः पुराति

वाचं वाच
 नृणां वरं

सप्त

सर्व

४१
गः सां
संखेदि
११

मोहप्रपाः प्रलियदसनीव्यः ४२ त्रितीश्रीमद्गर्गचार्यसंहितायां श्रीतुंद्रावनविडे श्रीनारदवद्रुलाभसेवा
 देनामखोउणोथायः १६ श्रीनारदउवाच अथकसोहविकविलीलाकृतमनोहरः सर्वगोपीगणैः सा
 हं विविंगोवर्द्धनययो १ गोवर्द्धनेकंदरायांरत्नभूम्पाहसिः स्वयं रासेचराथासाहंरासेस्यवकाचद
 र तत्रसिंहासनेदिव्योतस्थितः पुष्पसंकुले तडिहनासिवगिरोराथाकसोविनेजतुः ३ स्वामिन्याः तत्र
 गानंचक्रः सख्योमुदात्तिताः श्रीखंडुकुंक्रमाद्यैश्चयावकागुरुकजलैः ४ सकवंदैः कीर्तिसुतांसमभ्यर्च
 विधानतः ददौश्रीयमुनासाक्षाद्राधयेनूयराण्यलं ५ मंजीरभूषणंदिव्यंश्रीगंगाजहनेदिनी श्रीनमो
 किणीजालंहारंश्रीमधुमाधवी ६ चंद्रहारंचविनजाकोटिचंद्रमलेश्रुमं ललिताकंचुकमीणिविशाखा
 कंठभूषणं १ अंगुलीयकरत्नानिदुर्नन्याश्चगोपीकाः एकादशीरायिकायैरत्नाढांकंकणद्वयं
 भुजकंकणरत्नानिपातचंद्राननाददौ तस्यैमधुमतीसाक्षात्पुनद्रत्नांगदहयं ८ तटंकयुगलवंचीकुंड
 लेसुखदायनी आनंदाद्यासखीमुखाराधयेभालतोर १० यद्यासद्वलनिलकं विंडुचंद्रकलाददौ
 नासभौतिकमालोलंददौयद्यावतीसती ११ कालार्कयुतिसंयुक्तंभालपुष्पंमनोहरं श्रीराधयैददौदे
 वीतुंद्रातुंद्रावनेश्वरी १२ एवेष्टुंगारसंस्कृज्जहयराधयाहसिः श्रीविनाजेवभोजनन्यश्रीदक्षिणाय
 था यत्रवैराधासहैष्टुंगारोकादिमैथल तत्रगोवर्द्धनोजातंस्थलं शुंगारमंडलं १४ अथकसः स्वप्रिया
 भिर्ययौचंद्रसरोवरं चकारतजलेक्रीडांगजीभिर्गजसाडिव तत्रचंद्रः समागत्यचंद्रकांतौमणीश्रुभौ
 सहस्रदलयोदेहसाभिनेहरयेददौ १६ अथकसोहविः साक्षात्पुनद्रावनश्रियं १८ प्रययौवा
 द्रुलवनंलताजालसमन्वितं तत्रश्रेष्ठसमायुक्तंवीक्ष्यसर्वसखीजनं रागतुमेवमहानंभगोवंशीध
 रः स्वयं १८ सयस्त्रैववत्तुमेवाश्रुकणान्मदागतदेवशीतलावातावतुर्गंधिमनोहराः १८
 तैश्चगोपीगणाः सर्वसुखंप्राप्ताविवैहराट् जगुर्यशासीमुनारेसालैस्तत्रसमन्वितैः २० तस्मात्ता
 लवनेप्रागाक्कीकसोरायिकापतिः रासमंडलमावेभेगायनतजवसुहृतः २१ तत्रगोपीगणाः सर्वस्वेदयुक्तारुण
 तुलाः २२ कसुकासेसुवरासेकृतांजलिपुलाः शनैः गोप्यजुः हरेवैयमुनादेवतुषाजाताः परंहीनः २४

महिदी
चेली
दधणी

कमललोचना १८ तथैवजान्दवीगंगाशुषीभूतासमाययौ श्रोतांवरगौवरवर्णमुक्तांभरणभूषताः २० तदाय
 यौवमासाक्षशुषीभूताकणांवर चंद्रवर्णमंदहासापद्मनागविभूषणा २१ तथाययौकृष्णपत्नीनाम्नायामथु
 मंथवी पद्मवर्णपुष्पभूषाशुषीभूतांशुभांवर २२ तथैवविवजासाक्षशुषीभूतासमाययौ हविद्वसागौवर
 र्णवत्तालंकावभूषिता २३ ललतायाःविशाखायाःमायाशुषाःसमाययौ एवंतत्सुखीनांचसुखीनांकिल
 योउषा २४ द्वाविंशसुखीनांचशुषाःसर्वेसमाययुः वरजैभगवान्नाजंस्त्रिगुणैकारुमंडले २५ तदावनेयथा
 काशेचंद्रसागरागौर्यथा पीतवासाःपरिकरोनटवेष्टोमनोहरः २६ तैत्रभृदादयन्तंशागी गोपीतांप्रीतिमाच
 हन मधुरयक्षभन्मौलिःसुखीकुंडलमंडितः २७ राधायाशुशुभेरासेयथावत्यावतीशुभः एवंगायनहविः
 साक्षात्सुंदरीगणसंवताः २८ यमुनापुलिनंपुण्यामाययौराधापुताः गह्वीत्वाहस्तपद्मेनपद्मामंचप्रि
 यकरं २९ निषसादहविःकृष्णतीवरीवमनोहरे पुनर्जल्यन्समथुवंपश्यन्तंदावनस्थियं ३० चलनह
 सनरायिकयाकुंजंकुंजंवचरह कुंजेनिलीयमानंतत्वरंतपत्काप्रियांकरे ३१ विलोकणाखंतवितंराधाज
 ग्राहमायवं राधाउदावतद्वसाज्जंकारंकुर्वतीपदे ३२ निलीयमानाकुंजेपुष्पयतोमायवस्यच थावनह
 विर्गतोयावतावद्वधाततो गता ३३ वक्षयाश्वेहसमादादितश्चेतश्चुधावती तमालोहेमवलयैवमनश्च
 चलयायथा ३४ हेमखन्येवनीलोद्गीरेजेरायिकयाहविः राधाविश्रमोद्दिन्यावभौमदनमोदिनः ३५
 तंदावनेरासवंगौरत्येवमदनोयथा धत्वाकूयाणितावंतीयावंतीवृजपोषिता ३६ ननर्तकासवंगोसौवं
 गभूमांनटोयथा गायंताश्चापिनृत्यंत्यःसर्वीगोपामनोहराः ३७ विरेजुःकृष्णचंद्राशुभयाणकैःस
 रांगनाः वरंविहारंकृष्णायवकारमथुसूदनः ३८ सर्वेगोपीगणैःसाद्वंयक्षीभिर्यक्षकाडिव कवरीके
 सायाणाभ्यांप्रसूनैःप्रच्युतैःशुभैः ३९ चित्रवर्णैर्वभौकृष्णायथौस्मिन्मुद्रिकायथा मृदंगतालैर्मधुरथ
 निखनैर्जगुयसास्त्रामथुसूदनस्यहि प्रायुर्मुदंहरमनोरथाशुप्रसूनहारहविणांगतव्यथाः ४० श्री
 हस्रसंततितवाविविंदुभिःस्फाकासमसूजितशीकरयुभिः तंदावनेशोवजसुंदरीभीनेजेगजीमिरीज
 काडिवस्यं ४१ विद्याधयोदेवगंधर्वयमःपश्यंत्यस्त्राकारुवंगंदिदिस्याः देवैःसाद्वंचकिरेपुष्पवर्षी

वसंतविन

शुद्ध

काण

नीलीमाला

यरती

ਸਿਰਖੇ

ऊर्ध्वरेखा

पर्वतैकं लो न न द सु न ली क ल मूर्खिता विह्वला ज्ञात निवर्द्ध वृत्तांगनाः ५ मनीजं कृष्ण मित्रांगनाः सु यत्री
यः सुयैः सह कम्पलं प्रयसराजं विमाने सुमरांगनाः ६ चतुर्विधा जीवसंज्ञाः स्यादनेमो ह मास्थिताः न
यौ न द्रास्थिरीभूताः पर्वतादवतांगनाः ७ तत्पादचिन्हसंयुक्तो गीरिकामवनेभवत तस्य दर्शनमात्रेण
न यो याति कृता र्थतां ८ अथ गोपीगणैः स्कंधं श्रीकृष्णो नाधिका यतिः नंदी सुवत्स हत्सानुतदेवा सं चका
रह ९ तत्र गोपीतिमानिन्यो वभूवुर्मेधिलेश्वर तास्य ता राथया सा ह्येतत्रैवांतर्दये हरिः १० गोप्यसु
सर्वविनहा तु नाभ सं क्लृप्तं विना मेधिल निर्जने वने तावभूमुष्ण कला कुला द्यो यथा हरि एष सु
किता उत हतः क्लृप्तं स य स्यंत्य उति त्वा एतांगनाः यथा क विण्यः क विण्यं विने वने ११ यथा कुवर्यः कु
वरं वत्संगनाः सर्वा रुदंत्यो विनहा तु नाभ सं १२ उन्मत्त वद्वदलता कदंबकं सर्वा मिलित्वा च पथ क
थ कवने १३ यथा कुरा ना नूय नंद नंदनं कुत्र स्थितं तं वदता सुभूरुहाः श्रीकृष्ण क्लृप्ते गीवा वदंत्य
श्रीकृष्ण पादां बुजल गुमानसाः १४ श्रीकृष्ण रूपा सुवभूवु रंगना चित्रं न ये सा स्मृत मीत कीटवत् श्री
पादुका यस्थल गोपी गोप्याः श्रीपादुका यं शरणं प्रयत्नाः १५ ततस्तु तत्प्रसादेन तत्पादार्चन दर्श
नात् ददृशु र्गीतदा गोपी भगवत्पादचिह्नितां १६ वद्वल शु उवाच रायेणो राथया सा ह्येतत्रैवांतर्दये
मा विना त शिपायाः कवरी पुष्प रचनां सचकार ह १७ श्रीकृष्ण कुंतले नीले वक्रांतं राधिका करोत
श्चित्रपत्रावली क्लृप्ताः स एते सुमुख मंडले १८ एवं क्लृप्ता मद्रवुनं खदिरानां वने मद्रुत विल्लातां च व
नं य स्यन्तो किला ख्यं वने गतः १९ गोप्यः क्लृप्तं विचिन्त्यो ददृशु स्तथा दानि च यववक्रथ्वजं क
त्रैः स्वस्तिकां कुशा सिंदुभिः २० अष्टकोणेन वज्रेण यद्येना भियुता निच निलशं खर्वटैर्मत्स्य वि
कोणे हृद्धारकैः २१ धनुः गो एव चंद्रार्द्धशो भित्तानि महात्मनः तत्पादान्यनुसावेण तजं न्यो
गोपीका स्ततः २२ तदजः सततं नीत्वा धृत्वा मूर्द्धितं गंगानाः पदान्यन्या निददृशु वन्या चिह्ना नि
तानि च २३ कैतुपक्षतपत्रैश्च यवेना लो ह्वरे स्वया वक्र चंद्रार्द्ध कुशा कैर्विंदुभिः शोभतानि च २४
लवंग लतिकाभिश्च विचित्राणि विदेह नाट गदापाटी नखैश्च गीविशजेन शक्तिभिः २५ सिंहस

720

अ.म.वा.

四
 五
 六
 七
 八
 九
 十
 十一
 十二
 十三
 十四
 十五
 十六
 十七
 十八
 十九
 二十
 二十一
 二十二
 二十三
 二十四
 二十五
 二十六
 二十七
 二十八
 二十九
 三十
 三十一
 三十二
 三十三
 三十四
 三十五
 三十六
 三十七
 三十八
 三十九
 四十
 四十一
 四十二
 四十三
 四十四
 四十五
 四十六
 四十七
 四十八
 四十九
 五十
 五十一
 五十二
 五十三
 五十四
 五十五
 五十六
 五十七
 五十八
 五十九
 六十
 六十一
 六十二
 六十三
 六十四
 六十五
 六十六
 六十七
 六十八
 六十九
 七十
 七十一
 七十二
 七十三
 七十四
 七十五
 七十六
 七十七
 七十八
 七十九
 八十
 八十一
 八十二
 八十三
 八十四
 八十五
 八十六
 八十七
 八十八
 八十九
 九十
 九十一
 九十二
 九十三
 九十四
 九十五
 九十六
 九十七
 九十八
 九十九
 一百

世

五
五
五

निष्पत्ति

92

हृषीकेश

四

विहिन

२५

कर्तव्यं भवता वैवस्वरो दिव्यं मनोहरं वनं विहारं यानं च कविष्णुमोहने वयं न पञ्चगङ्गा कर्तृणाम् कल्लं संहा
 रणा यिनायकाः २५ नरद उवाच तच्छ्रुत्वा वेदं देवता सुहृदं भूमिं ततः २६ तदैव निगीताः स्तोत्रो वेदगंगो
 नी कथ्यते यजलस्य र्मात्रेण तस्मिन् हस्तप्रसूच्यते तत्र सत्त्वा नरः कोपि गोलोकं याति मेधिल २६ गोपीभी ०
 आसादं श्री कल्लो भगवान् हविः वरं विहारं कल्लान् देवो मदन्मोहनः २७ ततः कुमुदने प्राप्नोत्ता तंदम
 मोहनं भूमयधुनिसंयुक्तं चक्रे रासं सखीजनैः ३८ गोपीनर्मितयुष्मकं जेस्य विष्णो हविर्दत्ता राधत
 वैवशुं गारं श्री कल्लस्य चकार ३९ प्रसूते नाना विधेर्दिव्यैः यस्यातीनां तृतीयां कल्लं च यकोपुति यविः
 करः स्वर्णगुणी भुजां गदाः ३५ सहस्रदलराजीवकर्णिका विलसयुतिः मोहनीमालती कुंदके
 तकी हारभूषिः कुंदवपुष्पविलसकिरीटकटकोज्वलः मंदारपुष्पोत्तरीयः पद्मसिंहासनाः प्रभुः तले केवसु
 ३२ तुलसीमंजरीयुताः वनमालाविभूषितः एवंशुं गारतां प्राप्नुः श्री कल्लः प्रियया स्वयं ३३
 वभौ कुमुदने राजन्व संतो हर्षितो यथा मृदंगकीर्णवंशीभिः सुयष्टिवसुकां स्रक्तैः
 ३४ तालमोखैस्तैर्लुकेर्जगुर्गोप्यो मनोहरं मेनवं मेघमलानंदीपकं मालकौशकं श्रीरागं स्रविहिंदो
 लं रागमेवं पृथक् पृथक् श्रुत्वा तले सिमिर्गुमेः स्वरैः सप्रभिरगतः ३५ नृत्यैर्नाना विधैर्नृत्यैर्हवभावसम
 न्वितैः तोषयंत्यो हरिं राधां कटाक्षैर्नृजगोपिकाः ३७ गायनमधुवनं प्रागात्कुंदरीगणसंघतः रासे प्रयु
 रासलीलां चक्रे रासे स्वयं ३८ वैष्णवचंद्रकोमुद्यां मालती गंधका पुनः स्फुरत्सौगंधिकल्ला
 नपतद्रेण न करेण वै ३९ विकचन्माधवी तंदैः कोमिलैर्निर्जने वने ३९ गोपीगणैर्कल्लो नंदने व्रजहाय
 या ४० ३९ श्रीमद्गोपार्थसंहितायां वृंदावनखंडे श्रीनारदवद्भला षष्ठ्यां गोवर्द्धनवद्भला कुमुद
 नमधुवनविहारो नाम सप्तमोऽध्यायः ११ श्रीनारद उवाच ३९ कुंदवने वस्ये मालतीनां वने शुभे
 आम्नाणं नागरं गाणानिह नां सखीने वने १ दाडिमीनां च द्राक्षाणां वातामाना वने नृप कंदकां श्रीफ
 लानां कुटजाणां तथैव च २ वटानां पनसां च यिष्यलानां वने शुभे तुलसीकोविदाणां केतकीक
 दलीवने ३ कविलकंजवकुलमंदारानां वने हरिः च वन्कासवनं प्रागात्कुंजवधुवतः ४ तत्रैव

वै ३

तले केवसु

ताडो

विंद

नागके १२
केवडा

मद्यं

मै नू लें जवै
गोप्या
दोहावते हो

नरणाभ्यां च विं उदययुता निच वीक्ष्य प्राह राधकयागतो सो नंदनं दनः २६ यमपंत्यः पादपद्मां कान्को
 किलाहं वने गताः गोपी कोलाहलं कृत्वा राधिकां प्राह माधवः २७ कोटि चंद्र प्रतीका सो राधे सरयत्वरं प्रिये
 आगताः गोपिकाः सर्वास्वा मानस्यंति सर्वतः २८ तदा मानवती राधा भूत्वा प्राह न माधवतिं नृपयौवनकोश
 ल्य शील गर्व समन्विता २९ श्री राधो वाच चलितुं न समर्थं हं मंदिरा नू विनिर्गता सुकुमारी खेद युता कथं
 मानयसि प्रियां ३० श्री नारद उवाच इति वाकं तु तच्छ्रुत्वा श्री कलौ राधे के शुभाः पीतांबरैश्च दिव्यैः न तापुंत मे
 चकार ह ३१ हसं गृहीत्वा नामाह गच्छ राधे यथा सुखं श्री कलौ नायित दयि प्रीता नययुते न वै ३२ एहं द
 त्वा य ह न ये तू स्मीं भूता तदा स्थिता पुनः प्रियां मानवतीं प्राह कलः सतां प्रियां ३३ श्री भगवानुवाच विहा
 य गोपी विह कामयाना भजाम्यहं मान निचेतसात्वां यने प्रियं तत्प्रकरोमि राधे मे स्कंधमा क ह्य सुखं त्वज
 युः ३४ श्री नारद उवाच एवं प्रियां प्रियतमः स्कंधयाने सितां नयं विहायां तर्ह्ये कलः स्वकुंद गतिनी
 श्वरः ३५ गतमाना कीर्ति सुता भगवद्वि न हातुरा उच्चैः सरोदरा जेद को किला ख्ये वने पवे ३६ तदैव य
 याः संप्राप्ता गोपीनां मैथिले श्वर नू द्रो दनं ३७ खतं कृत्वा जगमुत्पयानुराः ३८ काश्चित्तां सकनं दै शुक्ला प
 यां च कुनीश्वरी चंदनागर कस्तुरी कुंज मद्रवणी कनैः ३९ वायुवक्रैः संदंष्टुं जनां दौलतामनैः आशा
 स्यवाग्भिः पद्मसां नाना नुनय को विद्वैः ४० तन्मुरारिमा निनो यानं कृत्वा कलस्य गोपिकाः मानवत्यो मै
 थिलेन्द्र विस्मयं पद्मं ययु ४० इति श्री मद्भगीश्वर्य संहितायां चंद्रावनखंडे श्री नारद वद हला श्रु संवादे काम
 वन को किल वन विहावे मानलीला वर्णनं नाम अष्टादशोऽध्यायः १८ श्री नारद उवाच अथ कल गुणा
 नर म्यान समेताः सर्व यो धिनाः जगुस्ताल सरोः रम्यैः कल्लागमन हेतवे १ गोप्य ऊचुः लोकाभिरामजन
 भूषण विशदीपकं द्रव्यं मोहन जगद्भुजि नार्तिहा विन आनंद कंदय उनंदन नंद सुनो स्वकुंद यम
 क रंदन मोन मल्लि २ गोविप्रसाधु विजय ध्वज देव वंश कंसादि दैत्य वध हेतु कलावता व श्री नंदराज कु
 लपद्म दिनेश देवता पादि मुक्तजन दर्पण तेज यो सु ३ गोपाल सिंधु पद्म सोलिक नृप यथा विन गोपाल वं

श्री सुंदर

गेद

गः शं
संवेदि
वसंतवित १६

नमराणीको

कथवत

किमिनिनीलमणोपकात्मन गोपालसंडलसरोवरकंजमूर्तेगोपालचंदनवनेकलहंसमुखः श्रीरायिक
 वदनपंकजषट्पदस्वश्रीरायिकावदनचंद्रचकोरकयः श्रीरायिकाहृदयसंदरचंद्रहावः श्रीरायिका
 मधुलताकुसुमाकरोरि ५ योरासंगनिजवैभवभूविलीलोयोगोयिकानयनजीवनमूलरूपः मानंशुका
 नवहसाकिलमानवत्योसोयंदविभवंतुनोनयनागुगामी ६ योगोयिकासकलसद्यमलंबकाचंद्रावनच
 निजपादवज्रोमिर्दंयः सर्वलोकविभवायवभूवभूमौतंभूविलीलसरगोंदभुजंभआमि ७ चंद्रंमत्प्रकि
 वरंजलनंप्रसादंसर्ववनांतमसिपत्रवनेपवेशा वारंप्रभंजनमतीवसुमंदयानंसन्यामहेकिलभवंतमृते
 भशार्ताः ८ सोदासराजमहिषीविवहादतीवजातंसहस्रगुणितंनखपट्टकाज्यः तस्माःतुकोदिगुणितं
 जनकात्मजायास्तस्मादनंतमतिरुःखमलंदनेनः ९ श्रीउद्वःसकलभक्तपिरोमणीयास्त्यादयकाव
 वमुख्ययिकावकारी तस्माद्वयंवचवरोरावरांगतःसश्रीमत्कपांकुनकावरणपदंप्रदपर्य १० श्रीनाव
 वउवाव इत्यंराजनरुदंतीनांगीपीनांकमलेक्षः श्रीवैवभूवसहसाख्यमर्थमिवात्मनः ११ सुवक्ति
 कीटकेयूनंकुंडलांगदभूवरां विगयामलसुगंधां नीलकुंवितकुंतलं १२ आगतंवीह्यपुगयत्समु
 तस्युत्तर्जगताः तन्मात्रानिचयंदृष्टायथाज्ञानेद्रियाणीवै १३ हविर्ननर्ततन्मथेवंशीवादनतत्पवः कथ
 यासहितोराजनयथायत्यावतीश्रवाः १४ पावतीगीयिकाःसर्वसावद्वयकोहविः १५ श्रीमन्मन्त्रुःवनोहे
 शास्थितंकलंगतःखावजंगताः कतांजलिपुटाकुसुमिकागद्वयाहविं १६ योयऊवुः कुगतस्त्ववद
 हवेत्याकागीपीगणंमहत सर्वजगतलीकत्यत्वत्यादेशप्रसादसं १७ श्रीभगवानुवाच हेगोप्याःपुष्प
 दीपंहंसोनाममहामुनिः समुद्रोदयिमंडोहेततापांतर्गतलयः १८ वकावहेतुकीभक्तिंममथानपकाय
 राः व्यतीतंतस्यतपतोकालोमन्वंतवद्वयं १९ तमयैवाग्रेसन्म त्स्पोयोमनाद्ववपुर्द्वरः तंनिर्जगाव
 योइसुमत्स्यरूपयकोसुवः २० एवंसंप्राप्तकथसहस्रस्यायिमुनेरहं गत्वाथशीवेणततोशिवः कित्वा

भूपन

विना

परि

द्विरा

१८

नमदेतको

विष्णुमुनिं २१ मोक्षयित्वा यगतवान् श्वेतदीपैश्च जंगलाः क्षीराब्धौ शेषपर्यं केशयनं तु मया कृतं २२ ३ः
 श्वेताभवतीः आत्मानि ह्यंत्यत्काततः प्रियः सहस्रभक्तवत्स्यो ह्युनवागतवानिह २३ जानंति संतः समदर्शिनो
 येदं महान्तः किल नैव पेक्ष्याः तं नैव पेक्ष्यन्मम सुखं मे सानंदं द्रियणीति यथा न सादीन २४ गोप्यकुसुः क्षीराब्धौ
 शेषपर्यं केयूरपंचतयाद्यतं तरुपदर्शनं देहियदि प्रीतो सिमाथवः २५ श्रीनारद उवाच तथा सुखोत्कामगवान्
 गोपीबृहस्पयस्य यतः दधकष्टभूजं कृपया प्राप्नुवन्मेव चः २६ तत्र क्षीरसमुद्रो भूतहरी लीलमंडितः दिव्या
 निवन्तसौ धानिवभूवुर्मंगलानि चः २७ तत्र गोपीविष्वक्सेतः कुंडलीभूतसंस्थितः कालार्कमोलिहाहस्यफल
 कुत्र विराजितः २८ तस्मिन्नेव शेषपर्यं केसु च सुखायमाथवः तस्य श्रीकृष्णिणीयाथापादसेवां च कारह २९ तस्य
 सुंदरं दृष्ट्वा कोटिमातं तु सन्निभं नत्वा गोपीगणः सर्वे विस्मयं पवमंगतः ३० गोपीभ्यो दर्शनं दत्तं यत्र क्लेशेन मे
 थिल तत्र क्षेपं महापुण्यं जातं पापप्रणशानं ३१ अथ गोपीगणैः साहं यमुना मेत्यमाथवः कालिंदीजलके
 लिख्यका नह विमाथवः ३२ याथाकालं दलं पद्मं नीत्वा वसंतं च धावनजलेषु गतवान् न हसन्माथवः स्वयं
 याथाहवेः पीतपटं वंशीवेत्तं स्फुरन्ममं गृहीत्वा प्रहसंती सा गच्छंती यमुनाजले ३३ वंशीदेहीति वदनः श्रीकृष्ण
 महात्मनः याथाजगदकमलं वा सो देहीति माथवः ३४ कल्लोददौ वायिकये पद्ममंदुरमेव चः याथाददौ पीतपटं
 वेणुवंशीमहात्मने ३५ अथ कलः कलंगा यन्माला माज्जुलं विनीं वैजंती दधानः श्रीभंडीरं च जगाम ह ३६
 प्रियाया सुत्रं गात्रं च कारकुशलेषु चः पञ्चवलीयावकायैः पुष्पैः कज्जलकुंकमैः ३७ वेदनागुरु कस्तूरी
 केशाद्यैर्हवे मुखे पञ्चवकारं पुं गात्रे मनोजं कीर्तिनं दिनी ३८ इति श्रीमद्भगीवत्संहितायां सहावनखंडे
 नारदवद्गता सुसंवादे नारायणीलीला भंडीरवनविहायो नाम सप्तकोनविंशोऽध्यायः १९५
 श्रीनारद उवाच अथ कल्लो गोपिका मिले हजं पवनं यथै वसंतमाथवीमिष्णुलताभिः संकुलं नृप १ तस्य
 अदामनिचयैः स्फुटसौ गंधशालिभिः सर्वासां हविणा तत्र कवयैर्गुं फितास्ततः २ मम वक्ष्यन्ति संपुके सगे

सिद्धिहृता

मंदर

मंद

सुदेयहृदय पक्षीद्वयवत्तयाकं से कर्तव्यं प्रेमनिश्चयं २६ गगोरो कौतुहलौ होमिलित्वा यं वस्ययं वरमां वक्रतुः
 श्रीतिशंखसुदेयहृदयौ २७ अथ कंसमतं ज्ञात्वा गृहं गंतुं समुद्यतः गच्छन्मार्गं पुरोवात्रो वासुगानं मनोहरं २८ ता
 लपाज्ञानुसारेण संप्राप्य वासुसंभुले वासे पुर्यां समं वासे वस्यनासे पुरं द्विं २९ श्रीवाधपालकतवामवाहुं स्वकुंद
 वकीकृतदक्षिणां द्विं वंशीधनं सुंदरमंदहासं भुमंडला मोहितकामवासीं ३० तमांगनां सुयपतिं हजं सुवंसुसेवितं
 वामनकुवकोटिमिः विज्ञायकसंस्तुति कोमलं श्रीपुंगोपीसमाहर्तुं मलं मनोकवोत ३१ श्रीवद्वलासुउवाच किं व
 भूवततो वासे संखसुदेयमागते पतन्नेवृद्धि विप्रेंद्रत्वं पयावरवितमः ३२ श्रीनारदउवाच व्याघ्राननं कसवर्णताल
 वलदशोक्कितं भयंकनं ज्वलज्जिह्वं दृष्ट्वा गोप्यो वितवसुः ३३ उडुवुः सर्वतो गोप्यो महाकोलाहलो भवत हाहाकारल
 देवासीच्छंखसुदेयमागते ३४ सातचंद्राननां गोपीं गृहीत्वा पक्षपादरवलः उद्रावाशूतशमाणां निः संकः कामपी
 रितः ३५ रुदंतीं कसकलेति कोशं तीभयविह्वलः तमन्वधावन श्रीकसः सालहसो रुषामृषां ३६ दैत्यो वीक्ष्य त
 मायांतं कृतांतं मिव उर्जयं गोपीत्यत्काजीवनेकुः प्रादवद्भयविह्वलः ३७ यउयउगतो धावन संखसुदेयमागते
 तउतउगतः कसः सालहसो रुषां रुषा ३८ हिमाचलतटं प्रापः सालमुद्यम्य पक्षपादं तस्योतसन्मुखे राअन्यु
 द्धकामो विशेषतः ३९ तस्मै विक्षेपमगवान सालवृक्षं भुजौ जसांतेन द्यातेन पतितो वक्षोवातहतो यथा ४० पुनस्त
 त्याय वैकुण्ठो मुष्टिना तं जघान ह जगर्जसहसा उष्टो नादयनमंडलं दिशं ४१ गृहीत्वा तं हविर्द्रोभ्यं भ्रामयित्वा भु
 जौ जसा पातयामास भूदृष्टेवाताः पक्ष्यमिवोद्धतं ४२ मुष्टिना तच्छिरः कृत्वा तस्मात्सुडामणिं हविः जग्राह मा
 धवः साक्षात्कृतीशो वधिर्यथा तज्ज्योतिर्निर्गतं दीर्घं योतयन्मंडलं दिशं श्रीदामि श्रीकससखेलीनं ज्ञातं हजेन
 प ४४ एवं हत्वा संखसुदेयमागते भगवान्मधसूदनः मणियाणियुतः श्रीवामययौ वासुसंभुले ४५ चंद्राननायै चर्मणं
 दत्तानंदीनवत्सलः पुनर्गोपीगणैः साहं वासं चक्रे हविः खयं ४६ उति श्रीमद्भुगीचर्यसंहितायां श्रीवृंदावन
 खंडे श्रीनारदवद्वलासुसंवादे लोहजं यमहावनविहारे संखसुदेयवथो नाम विंशोऽध्यायः ४७ श्रीनारदउवा

गः शं
हं वि
५१

च अथ गोपीगणैः साहं वस्यन श्रीयमुक्ततं विहर्तुमाययौ कलौ हं दारणं मनो हं १ हं दारवने चो यथ योलता
आता हरेर्वरात् ताः सवी शृंगानामूत्वा शृंगी भूत्वा समाययुः नलता ग्रेपि समूहेन विउवर्णेन मेधिल कोमे हं
दावने शजन हरेर्वरावने सनः ३ कलिंद नंदनी तीवै कंद वक्रादिते शुभे विविधेन समीनेण सर्वतः सुरभी कते
४ विलसत्युलिने रम्ये वंशी वटी वराजिते स्थितो भूद्रा यथा साहं न स म सम स नितः ५ वीणा ताल मृदंगादि सु
रहणी युता निख वादिका एषं वने नैः सुये गोपी गणैः सह ६ देवेषु पुण्यवर्ष सुज्यध्वनियुतेषु च तोषयंत्यो ह
मिं गोपी जगु स यथा उतमं १ का विह्वे मेतु मल्लानं कीपकं चतथा यथा मालको मं भवे च श्री गंगंत ये वचः ८
हिंडोलनं अगुः काश्चिद्राजन्त प्रखरैः सह काश्चित्तासांतु मुगथा सु काश्चिन्मथा सि यो नृप ९ काश्चित्यो ठाः
प्रेमपरः श्री कल्लेल गुमानसाः आनय मेण गो विंसा दं काश्चिद्रो यो भजंति हि १० काश्चि च्छ्री कल्ल स हिताः
कंडुकं क्रीडने रताः काश्चित् पुष्पे सुहरिण क्रीडां वक्रुः पनस्यं ११ काश्चित् लतासुधा वत्यो कजन्तु पुर मेख
लः काश्चित्पि वंती सततं वलात्कल्ला यथा मृतं १२ काश्चिद्रुताभ्यां श्री कल्लं यो गीना मयि तुल्यं संगृहीत्वा प्र
हस्य न सुकु नालिं गनं महत १३ मनो ओय दुराज्ञानं गोपीनां भगवान्दविः कायसी न मुद्रितो वे मे वने वं दारव
ने सनः १४ काश्चिद्दीणं वादयंत्यः समं वंशी यनेण वै मृदंगं वादयंत्यो का गायंत्यो भगवद्गुणं काश्चिदं स
धुनं तालं ताडयंत्यो हरेः पुरः सुकयसिं संगृहीत्वा हरिण मायवी वले १५ गायंत्यः सुस्थि वा भूमौ विस्म
त्यजगतः सुखं काश्चित् लतासु श्री कल्ल मुजे वा हं विधा यतत १७ ययंत्यो वंदनो वरुण शोभां राज जित सतः
लताजालैः संवलितं गोपीनां दारव संघं १८ एष कवकादि गोविंदः स्थिता सा सुवस्थलं गोपीनां नासिका
मुक्तावलितं कुंतले स्वयं १९ शनैः शनैः शोभमानं चक्रे श्री नंदनं दनः कल्लवर्तितं तालमृदं नीत्वा य गो
पीकाः २० चर्वयंत्यः संगंथा क्षमहोता सांतयो महत काश्चि च्छ्री मकपोलेषु द्वांगुलेन शनैः शनैः २१

नविद्योभोवयंकोकोमुनिः विब्रमनाः तदा ३५ कोतद्वीपयकोद्वि
 दीनकावायकोभितं तजालिकोषयं केनददफहसंयुनः ३६ तदसुनिः
 विब्रमनाप्रमणयुलकितावनः ५

हसंत्यसाः वदंवेवुवलात्थक पुंवेवनायकाः काष्णिन्मो लि कुं उलमंडिताः २१ नृत्यंत्यः कलपुन
 तः श्रीकृष्ण उवमैथिल नाथावेवथनागोप्यः सातचंद्राननाप्रभाः २२ तोषंत्य शुनाथांतांतथापतिजगुः
 काष्णिताः सत्तिकैर्भर्वैः संयुताः प्रेमविक्रलः २३ योगीवसुस्थिताभूमौ परमानंदसंस्तुताः काष्णिहता
 सुखलेशुभूम्यां रेवेविदिमा सुख नथ यस्यंत्यः श्रीपतिदेवं सस्मिन्नामौ ननास्थिताः एवं नासेगोपवधः
 सुर्वीः सखमनोवथाः २४ वभूवुनेत्यगो विदं सर्वे संभक्तवत्सलं यत्प्रसादसुगोपीनां प्राप्नोवजन्महास
 ते २१ आनिनामयीनाम्येव कर्मिणं तु कुत सुसुः एवं श्रीकृष्णं वदस्य हवेनाथापतेः प्रभोः २८ नासेवि
 वंपदभूवनच्छुणुषमहासते सुनीदं आसु निनीम श्रीकृष्णे लो महातयाः २८ नावदादौ तयलेयेहवि
 थानयनायणः तत्पुंडरीके श्रीकृष्णं ज्योतिर्मंडलमालिनं ३० मनोजं नाथ यासाहं नित्यं थानेददरी
 ह एकदा थानमथेतु नाश्रीकृष्णे नसागतः ३१ वानं वानं कतं थानं जात विब्रमो महासुनिः थानाडु
 त्यायसुमुनिः कृष्णदर्शनलालसुः ३२ नाकायणं शुभं प्रागावदरी खंडुमंडितं नददरी हनिदेवं न
 वनाकायणं मुनिं ३३ तदा तविस्मितो विप्रो लोकलोकं गिरिययो सहस्रमिव संदेवं नददरी सतत्र वै ३४ यप्र
 कुपार्थदां सुवक्रगतो भगवानितः नविद्योभो वयं चोको मुनिश्चिंतापनायणः ३५ किं कचोमिकृगक्रा मिदर्शनं
 वाक्यं भवेत् एवं भुवन्मनोपापी वैकुण्ठं प्राप्नुवानस्ततः ३६ नापश्यत उदेवं नमावेकुंठमाविशत नदद
 सुवभक्ते सा मुनिना सुविणतुयः ३७ ततो सुनीद्रो गोलोकं सर्वैक संजगाम ह संप्रावने नि कुं जेपी नदद
 रीयनात्यवं तदा मुनिः विब्रमनाः श्रीकृष्ण विवहांतुयः यप्र कुपार्थदां सुवक्रगतो भगवानितः ४१ क
 सुसंपार्थदा गोपावामनां डेमनो हवे हसिगर्भे यत्र जातस्तत्र वै भगवान् नयं ४२ उत्युक्त आसु विस्मसाद
 स्मिन्तं देहमागतः हविं ह्यपश्यत्सखलनकैलाशं प्राप्नुवान् मुनिः ४३ तत्र स्थितं महादेवं कृष्णान्धरायणं

गः मां
हं वि

नत्वा पप्रक्षुतदाशो विवचेता महासुनिः ४४ आसुनिकवाच भगवन् सर्वज्ञां देवमाह सितकृतः आवैकुंठ
 सुगोलोका ४५ मतातदिह खण ४५ ऊजाय देवदेवं स्यदर्शनं नवभूवमे ऊजास्ते भगवानयवद सर्वविदां व
 ४६ महादे उवाच धन्यस्तमासु नेव स्तन कस्तमभक्तो यद्दैतुकः दिह क्षणात्तया पासं कृतं वेदिसि महासुने
 ४७ कर्मेदि याणीह यथा वसादींस्तथा सकासाः सुनयसखं यत तयवजानं तिहि नैव यै ह्यं गूढं परं निर्गुणल
 क्षणं तत ४८ हंसं मुनिं उः खगतं महोदधौ यः सर्वतो मोक्षपितुं गतस्त्वं सो यैव तं दा विधिने सखी जनेः कपो
 तिरासे वसके सखाः खयं ४९ वस्नात्मिका चायकृतानि श्री धिनी स्वमायया देववरेण भो मुने अहं गमिष्य
 मितमेव हंसं त्वमेव गच्छ मुमनो नयं यथा ५० अतिश्रीमद्गुरु चार्यसंहितायां श्री हं द्रावन्वदे श्री नारद व
 द्गुला ससं वा देरु सखीयां श्री हं द्रावन् विद्वा ने श्री वासुदेव परव्याजं नामैक विंशोऽध्यायः ५१ श्री नारद उवाच
 एवं विचिंत्य मनसा शिवश्चासु विष्णु सह तौ कस्तदर्शनार्थं यजग्मुर्ब्रह्मं तिलं १ दिव्यभुजलताकुंजं तोलि
 कापुंजशोभितं पश्यं तौ तौ दिव्यभूमिं कां लिं दीनिकटे गतौ २ गोलोकतासिन्यो नार्यो वे उहस्ता महावलः
 चक्रुर्वलातविषेयं मार्गस्याः द्वा नपालकः ३ ह्यनपालका ऊचुः सर्वतो हं दका नयं कोटि शो कोटि शो
 वयं रासरत्नो सदा कुर्मो न्यस्त कस्तमेन भो द्विजौ ४ एको लिपुरुषः कस्तः निर्जनैरा समं तुले अन्योन्या
 तिरहसि गोपीशु च विना कश्चित ई चेदिह दू पुवंत स स्नानं मानस नो वने कुरुनंत गोपी त्वं प्राप्य शुचि
 त्वं मुनी १ श्री नारद उवाच ३ त्पु तौ तौ मुनि शिवो स्नात्वा मानस नो वने गोपी त्वं प्राप्य सह स्रजगमनं
 समं तुलं ८ सौवर्ण प्रखचित्य स्रजगमू मिमनो हवे माधवील तिका हं दक दं वा ह्नुदि ते पुमे ९ वसंत
 चंद्रको सुया प्रदीपे सर्वकोशाले यमुना वन सोपान तोलिकाभिः विभजते १० मय न हं सदा ह को किलैः

कुजितेयने यमुनानिललीलेजनकपलवशोभितं ११ सभामंडपवीथीभिः प्रांगणलंभयंत्किभिः यतः
 न्याताकेर्दिवाभेः सौवर्णेः कलशैर्वृतैः १२ सैतामुरैः पुष्पसंवैः पुष्पमंदिरवर्त्मभिः आलिकोलाहलैः
 व्याघ्रैर्कादित्रयमधुनस्रवैः १३ सहस्रदलपद्मानां वायुनां मंदगामिना गीतलेन सपुण्येन सर्वतः सुवभीक
 ते १४ तस्मिन्निकुंजे श्रीकलंकोदितेन्द्रप्रकाशाय पद्मिन्याहं सगामिन्यां राधासमलंकृतं १५ स्त्रीरत्नैराव
 तं शस्त्रासमंडलमधरां कोटिमय्यलावरणं ययामसुंदरविग्रहं १६ वंशीधरं पीतपटं वेत्रपाणिं मनोह
 रं श्रीवत्सांकं कोसुमिनं वनमास्त्राविश्रुजितं १७ कणनूपुवमंजीरं कांचीकेयूरभूषितं हावकं कण्ठवा
 लार्कजुं उलङ्घयमंडितं १८ कोटिसूर्यप्रतीकां सोलिनं नंदनंदनं दानदत्तैः कटाक्षैश्च हयंतं योषिताम
 नः १९ हवादयस्य तां राज्ञा सुवीर्यशौकतां जली गोपीजनानां सर्वेषां ययतां नृपसतम २० नत्वा श्रीक
 ल्यादां जमुचतुर्हर्षविद्वलौ द्वाववतुः कलकलमहायोगिनो देवदेवनगत्यते २१ पुंडरीकाक्षो गोविंदं
 गवदुधजतेनमः २२ जनार्दन जगन्नाथ ययनामभिविक्रम दामोदर हृषीकेश वासुदेवनमोस्तुते
 २३ अथैव देवपतिरुत्तमस्तु साक्षात्तभूभूविभानहवरणयमुनाशुभाय प्राप्नोति नंदभवने ययतयवस्व
 कत्वा हि सर्वजिजलोकमशेषपूज्यं श्रृंशांशकं शकलयाभिकताभिरामं वाचेयासर्गनिधयाभिरतीव
 युक्तः विष्णुविभर्षिस्सरासमलंककोषितं द्वावनंचयनिसर्गतमः स्वयं न्वं २४ गोलोकनाथगिरिवाज
 यतेयनेशहं द्वावनेशकतनित्यविहावलीला राधापनेत्रजवहजुनगीतकीर्तं गोविंदगोकुलपते किलते
 जयोस्तु ३६ श्रीमन्निकुंजलतिकाकुसुमाकररत्नं श्रीराधिकादयकंठविभूषणं श्रीवासमंडलपतिर्हजमं
 डलेणो वत्सांडुमंडलमहीपविपालकोसि २७ श्रीनारदउवाच तदा प्रसन्नो भगवानराधासहितो हरिः मंद
 स्मितो मुनिं प्राह मे वृगंभीवयागीश २८ श्रीभगवानुवाच षष्टिवर्षसहस्राणि पुवयोस्तपतोस्तपः सहस्रानंत

तो जातं सर्वतो मे न ये ह्ययोः २८ निः किंच नो यः पातश्चा जातमात्रुश्च मत्सखः तस्माद्युवां भ्यां मनसो व्रियतामी
 सिनो वनः ३० श्रीवासुकीकुचुः मनोसुभूमन्युवयोः पदाज्जेसवैवहंदावनमथवासः नरोचतेन्योन्यमतस्व
 दंष्ट्रैर्नमोयुवाभ्यां हविशयकाभ्यां ३१ श्रीनारद उवाच तथा सुचोक्ता भगवान्दण्डारण्येवनोतमे कालिंदी निकटे
 राजनवासमंडुलसंडिते ३२ निकुंजपाशैर्पुलिने वंशीवटसमीपतः श्रीवस्यचासुविमुने नित्यं वासंचकार
 ह ३३ अथ कसोवाललीलां चक्रे पद्माकरेवने पतत्सुगंधिरजसि गोपीभिः भूमराकुले ३४ एवं व्रजास्मि
 कानादिः कृतं कलेन मेधिल गोपीनां रासलीलायां व्यतीता ह एवत्सुरैः ३५ श्रीनंदसंदरंसात्तामयपौ
 नंदनंदनः ह्युभानुपुरं प्रागाह्यमानुसुनात्वरं ३६ एवं श्रीकृष्णचंद्रस्य रासाख्यानं मनोहरं पुरं यका
 मप्रदं वैवश्रोतृणां मंगलायने ३८ त्रिवर्गदंजनानां तु मुमुक्षूणां सुमुक्तिदं सदा तवाग्रे कथितं किंभूयः
 श्रोतुमिच्छसि ३९ ३८ ति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायां श्रीवृंदावणखंडे श्रीनंदवद्वलाभसंवादे श्रीवासुविमुने
 वरपाशिवर्णनं नाम द्वाविंशोऽध्यायः २२ वद्वलाभ उवाच अथासुवादिदंत्यानां ज्योतिः कलेसमाविषा
 त श्रीदाम्नि संखेदुत्साकस्मालीनं वभूवह १ एतवदमहाबुद्धे त्वेयं वचनवितमः अहो श्रीकृष्णचंद्रस्य
 चरितं यममाहुतं २ श्रीनारद उवाच पुनरागोलोकवृतांतं नावायं मुखाच्छ्रुतं सर्वपापहं पुरं यं श्रु
 राजन्महामते ३ राधाश्रीविषजम्भुसुतस्त्रिः पत्न्यो भवनद्वयेः नालेसुवीप्रियातीव श्रीकृष्णस्य महात्मनः
 ४ राधिकारामया राजन कोटिचंद्रप्रकाशयः कुंजैर्विभजयामेव कांतैश्चैकदा प्रभुः ५ सपत्नी सहितं कले
 राधाश्रुत्वा सखीमुखत आतीव विमना जाता सपत्नी सौख्यतः खिता ई सातयोजनविज्ञां सतयोजन
 मूर्धगं कोटिष्णीनीसमायुक्तकोटिसूयिसमः प्रभं १ विचित्रास्मरसौवर्णमुक्तादामविलंबितं यताकदं

कलसैः कोटिभिर्मंडितं चण्डः समारुह्य सखीनां सावेव हस्तैर्दृष्ट्वा तु दैः द्विंद्वयं जगामासु श्रीवाधिमगवा
 त्रिया ८ तन्नि कुंजं जहाव चालं श्रीदामानं महावलं हविन्यस्तं समा लोकसा निभस्य सखीजनैः १० वैवैः संत
 असहसा द्वा विगंतुं समुद्यता सखीकोलाहलं प्रकृत्य हविन्यंत रथीयत ११ बाधाभासु विनजानदीभूत्वा वद
 तदा कोटियोजनमायामागोलोकं सहस्रानदी १२ सहस्रकुंडलीकृत्वा पुष्पमेढ्रिविवर्णिं वत्सपुष्पैर्वि
 चित्रां गायथोस्मिन्मुद्रितान् य १३ द्विगंतुं विज्ञाय नदीभूतां चनांतथा आलोकितं निकुंजं च संकुंजं च
 थिकययौ १४ अथ कलौ नदीभूतां विनजां विनजां वनां सविग्रहं च काशनासु स्ववैचरान् येषु १५ पुनः
 विनजया साहं विनजातीन जेवने निकुंजे संदका वल्ये च केवासं हविः स्वयं १६ विनजायाः सप्तसतावभूतुः
 कलसतेजसा निकुंजे तेषां लंबकुः श्रीमावो वललीलयः १७ एकदा तैः कलिवभूत्वा पुष्पैर्दृष्ट्वा ताडितः
 पलायमानो भयभ्रमातुः कोडे जगाम ह १८ तलालनं समावे मे समासास्य सुतं सती तदा वै भगवन्सा
 दात वैवांत रथीयत १९ कथासुतं पाणयेयं श्रीकलसविनहातुना त्वं जलं भवतुर्बुद्धे कलसविकेदकभकाः २०
 कदापि त्वजलं सत्यं न पिवंतु कदाचन ज्येष्ठानपापापहजत मेदिनी कलिकावकाः २१ जलरूपः सद्य
 कृपाताः समेतान भविष्यथ नैमित्तिके च भवतां मे लिनं स्यात्सदालये २२ श्रीनामद उवाच उत्थंते मात
 पायेन धविणीं ते समागताः प्रियवत वरागानां पवित्रास समास्थिताः २३ लवणैश्च सुवासस्यैर्दधिदुग्ध
 जलार्णवाः वभूवुः समते वाज्रनक्षोभ्या सुदुवत्ययाः २४ उर्विगाह्या सुगंधीना आरामं लक्ष्यो जनात
 द्विगुणं द्विगुणं जातं द्वीपे द्वीपे एष कुदयकु २५ अथ पुत्रेषु पातेषु पुत्र विहाति विहलां सप्रियां तां विवहि
 णीमेत्य कलौ वरंददौ २६ कदात वनविकेदो मया भीक भविष्यति स्वतेजसा स्वपुत्राणां सदा वलां कविष्यति
 २७ अथ बाधां विविहिणी आत्वा कलौ हविः स्वयं श्रीदामा सह वैदेह तन्नि कुंजं समापयौ २८ निकुंजं द्वा विनं प्र
 पुंसु सखीं प्राणवल्लभं वीक्षमानवती भूत्वा बाधां प्राहिद्विं ववः २९ श्रीवाधो वाच तत्रैव गच्छ यत्र भूक्तौ नेह
 सैनृत्तनो हवे नदीभूता द्विविजानदी भवितुमर्हसि ३० कुंकवा संतन्नि कुंजे मया ते किं प्रयोजने श्रीनामद

शः शं
संरंदि
२४

उवाच ३३ अतिश्रुत्वा च भगवान् संनिक्तं जंजगाम ह ३१ श्रीकृष्णमित्रः श्रीदामायां प्राह कथावधः श्रीदामो
वाच ३४ पविर्सर्पतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयं असंख्यसंज्ञां उच्यते गोलोकेषाः यथात्यरः ३२ त्वं हृषीः
कौटिषाः शक्तिः कर्तुं शक्तः यथात्यरः तं विनिंदसि वा ये त्वं मानं मा कु कृ मा कु क ३३ न विष्यति विद्वान्
नो वसेत् स त्वं स्वयं ३४ श्रीनाथो वाच हे मूढ पितृंस्तु त्वामा न संमं विनिंदसि वा ज्ञसो भवतु बुद्धे गोलोका
ववहिर्भव ३५ श्रीदामो वाच अनुकूलेन कृत्स्नं ज्ञाते मानं प्रभेतव तस्मादुच्यते यथा कृष्ण त्वद्विषयं तमात्र
भोः ३६ यातवर्षं ते विद्ये गो भविष्यति न संशयः श्रीनाथ उवाच एवं पश्यंस्व यथा त्वं कृता इयमीतयोः
३१ अतीव चिंतयता यो वा विवासी त्वयं प्रभुः श्रीभगवानुवाच वसने यत्स्व निगमं हरी कर्तुं त्वमोस्य हे भ
क्तानां वसने वा ये हरी कर्तुं न स क्षमः माया संकुल कल्याणिवरं मे शुणु वायिके मा संमा सं विद्यो गते दर्शनं
मे भविष्यति ३८ भुक्ते भगवता याय कल्ये वा वा ह संज्ञके भक्तानां दर्शनं दातुं गमिष्यामि त्वया सह ४० श्री
दामन शुणु मे वा कसं यो न त्वं सुनो भव वै वस्वतां तवे वा से हे लने मे कविष्यसि ४१ मद्भक्तिं न सते मृत्युर्भविष्य
ति न संशयः पुनः सविग्रहं सर्वं प्राप्य सितं वरान्मम ४२ श्रीनाथ उवाच एवं प्राप्ये न श्रीदामा पुनः पुण्य
जनालये सुधनस्य गृहे जन्म ले भेदा जन्म हातपाः ४३ पारवसु उवाच त्वं नो धनुदा नुच्यो भवत तस्मा च
क्रीडा मित ज्योतिर्लीनं जातं विदेह वाट ४४ स्वात्मा यमो लीलया सर्वकार्यं सन्निध्या मित्यु द्वितीयः कवेति
यः सर्वशः सर्वरूपो महात्मा विभुं नेदं नो मिह कृष्ण यतसौ ४५ उदं मया ते कथितं मनो हवं वै देहं दा वनखं
उमशतः शुणोति चेत्तसु नितं नो वरः पश्यं पश्यं तं प्रया तिसः ४६ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥
कम कृष्ण विष्णु माधव गोविंद न नारायण शिवधारी दामोदर हरे ॥ २४ ॥

ਪਥੰ
ਸਾ: ਸੰ
ਸੀ-ਰਿੰਦ
ਨੰ 9

॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीवद्भूलाष्टउवाच ॥ कथं दध्यामभगवानगिनिगोवर्द्धनेपत्रं उच्छिन्निभ्रं यथा ॥
 वालीहस्तेनेकेनकीलयः १ पविर्लतमस्यास्म श्रीकृष्णस्य महात्मनः तदैव च नितं दिव्यमद्रुतं मुनिरुतम २ ना ॥
 रदउवाच ॥ कथिं कं हिकं रं ज्ञेयथा माक्रायवैतथा वलिंदउः प्राहउते गोपासर्वे कृषीवलाः ३ महेंद्रयागसंभार ॥
 चयैदृष्टे कदाहमिः नंदं पटकुसुदसिवलभानां वरा एवतां ४ श्रीभगवानुवाच ॥ कस्यापि सजने होतत किं फलं वस ॥
 विद्यते लौकिकं वा वदंते ततथा वा यमलौकिकं ५ नंदउवाच ॥ शकृत्स्य सजने होततु किमु किकं यं पतदिना ॥
 ननोभू मोजायते नसुखी क्वचित ६ श्रीभगवानुवाच ॥ शक्रादयो देवगणश्च सर्वतो भुजंति ये स्वर्गसुखं सकर्मभिः ॥
 विप्रांति ते मर्त्यपदं शुभं यतस्ते वने विद्विन मुक्तिकारणं १ मयं भवे वै पदमेति नो यतो वार्ता तु का कौ किल तत कृता ॥
 त्मनां तस्मात्पुनः कालमलंत मेव हि सदा वलिहं सवुधा विदुः पदे ८ ततस्मात्पितृ सुकर्मभिः पदं भजेद्विं यज ॥
 पतिं सुवेष्टवं विसृज्य सर्वमनसाः कृतं फलं व्रजेत्यरं मोक्षमसौ न ज्ञान्यथा ९ गोविप्रसाधवग्निसुराश्रुतिस्त ॥
 थायर्मस्य यज्ञायिपतेर्विभूतये ॥ यिस्त्येषु वै तेषु हविर्भुजंति ये सदा त्विहा भुवः सुखं व्रजंति ते १० समुत्थितो सौ हवि ॥
 वदप सो गिनिगोवर्द्धनो नाम गिनिंदराजगुरु ॥ समागतौ सविपुलस्त्यते जसा यदृशीनां जन्म पुनर्न विद्यते ११ सं ॥
 सज्य गोविप्रसुखानमहाद्वये द्वातव्यमद्यैव यं कृपायनं ॥ यतत प्रियो मे मखनजपवहिन चैयथैवा लितथा कुका ॥
 सजे १२ नारदउवाच ॥ तेषां मध्ये तिस्रं बंदो गोपो वदो तिनीति वित् ॥ मतिप्रसन्नः श्रीकृष्णमाहानंदयमएवतेः १३ ॥
 श्रीनंदउवाच ॥ हेनंदशूनो हेतातत्वं साक्षाज्ज्ञानमो वथि कर्तव्यातेन विधिना सजा द्वे वदत त्वतः १४ श्रीभगवानुवा ॥
 च आलिप्य गोमयेनापि गीनिराजमखं सुधः ॥ एताथ सर्वसंभारं भक्तियुक्तो जितेंद्रियः १५ सहर्षी श्रीर्षी ॥
 भंवेणद्वयं स्नानं समाचरेत् ॥ गंगाजलेन यमुनाजलेनापि द्विजैः सह १६ शकृत् गोदुग्धधारामिलतः पंचा ॥
 मते गिनि स्नायपित्वा गंधपुष्पैः पुनः कृष्णजलेन वै १७ वसंदि व्यं चने वैद्यसासने सर्वतोयिकं मालां

काविनिचयं भूत्वा दीपावलिं पत्रं १८ ततः प्रदक्षिणां कुर्यान्नमः कुर्यात्ततः पत्रं कृतं जलियुतो भूत्वा हृदि मे वसुदी
 नयेति १९ नमो ह्येतावनाः कायतुभ्यं गोकुलमौलये सर्वज्ञातयज्ञाय नमो गोकुलनाथ २० पुष्पांजलिं ततः क
 र्यान्नीराजनमतः पत्रं वृत्ताकारं मृदंगायेर्वादित्रैर्नयुरः स्वयैः २१ वेदाहमेतं संवेण वरुणलाजैः समाचरेत् ॥
 तत्समीपे वा ब्रूतं कुर्याच्छ्रद्धासन्वितः २२ कलोलानां चतुःषष्टिं पंचयं किं सन्वितः तुलसीदलमिश्रेण
 श्रीगंगायमुनाः जलैः २३ षट्पंचायतपातैर्भोगैर्कुर्यात्सोमं समाहितः ततो ग्रीनद्रास्त्राणां न सज्जः गाः सु
 वानगंधपुष्पकैः २४ भोजयित्वा द्विजवनानसौ गंधैर्मिष्टभोजनैः अन्येभ्यश्चास्वपाकेभ्यो दयि भोजनमुत्त
 मं २५ गोपीगोपालहृदयैश्च गवांस्तत्पंचकाचये संगलैर्जयशब्दैश्च कुर्यात् गोवर्द्धनोत्सवं २६ यत्र गोवर्द्धनोभा
 वस्तत्र सजाविधिं शृणु गोमयैर्गोधनः कार्यस्तदाकाचः पयोन्नतः २७ पुष्पाक्षतैः लताः पुष्पैर्विष्ठीकाभिः सस्त्रि
 तः सजनीयः सदा भक्ष्येति गोवर्द्धनो भुवि २८ शिलासमानपुत्रं दक्षित्यादौ तच्छि लानयेत् गृहीयाद्यो विना
 स्वर्णसमहा नो रवं व्रजेत् २९ शालिग्रामस्य देवस्य सेवनं कारयेत्सदा पातकं नष्टयितुं वै पश्ययत्र यथा जलं ३०
 गिरिनाजं शिलासेवां यः करोति दिजोतमः समदीपमहीतीर्थावगाहफलमेति सः ३१ गिरिनाजं महासज्जं व
 र्णवर्षं करोति यः ३२ सर्वसुखं भुक्त्वा सुवमोक्षं प्राप्ति सः ३३ इति श्रीमद्भक्तिचरितं समाप्तं श्रीगिरिनाज
 खंडे श्रीनारदवदुल्लासखंडे श्रीगिरिनाजसजावर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः १ नारद उवाच श्रुत्वा वचो नंद
 स्तस्मात्सदा च्छीने वने नंदनवराश्रयं रात्रिजेषाः सुविस्मितः सर्वकृतं विहाय प्रवृत्तिं श्रीगिरिनाजसज्जं १
 नीत्वा वलीमंथिलनंदनं जसुतौ समानीय च रामकसौ यमोदया श्रीमदसज्जनार्थं समाप्यौ गरीसुतः प्रस
 न्नः २ नंदोपनंदो वृषभानवश्रुत्वा पुत्रैश्च पुत्रैश्च सह गंगामभिः समाप्युः श्रीगिरिनाजं पश्य सर्वसमानीय च
 यज्ञभारं उत्तरं समाकृत्वा सहोन्नतं गजं विचित्रवर्णं दत्तं देमर्षं गवले गोवर्द्धनं तं प्रणम्य गवांगणैः पश्य नैः

शक्र उव प्रियाया व सहस्रवत्सार्क पविस्त्रय फ तिं रा क रा न थां श्री वि का सखी गणेः शची व दिव्यां व व व न भूषणं
व भो व को सीं भू म का स मा कु लो ५ स मा ग ते पा र्म व ग ते स्व ले क ते रा ज न स री को टि स मा व ते प रे स र वो वि भा तं ल
लि ता वि णा ये चं द्रा न ने चा लि त वा क वा म रे ६ ए वं र मा वे वि न जा स मा य वी सा य च क्क सा न्द प ज ह नं दि नी द्वा वि
श द्द ए च त था हि यो उ णो स र वा स ता सं कि ल गु य आ ग ताः ७ श्री मे षी ली लो कि ल को षा ला नो त था फू ती नां
मृ ष रू प कां नां त था त्व यो धा पु न वा सि नी नां र मा दि वे कुं ठ नि वा सि नी नां म हो ज्व ल दी प नि वा सि नी नां त तो
द्व वे कुं ठ नि वा सि नी नां धृ त्वा दि लो का च ल वा सि नीः ८ स मु द्र जा दि व्य गु ण त्र या णा स दि व्य वे मा नि क जी थी नां
जाले थ री ए च स मु द्र कं न्यां व हि षा ती जा स त ल स्थि ती नां ९ त था स र वः स र्व फ णि द्र जा नां सा स च गु ण त्र ज वा
सि नी नां स मा य युः श्री गि र रा ज पा र्म व स्व ले क ता पा णि व लीः प्र दी यः ११ गो प श्व र द्वाः श्री रा त्रे य वा नः पी
तां व नो ष्ठी क सु व दि सं रि ताः श्री ह्य र गुं जां व न मा ल का मिः ने जूः स मे ता न व य ए न वे णु मिः १२ फू लो त्स्व ये ल
व न स मं न्म र्वा न गं गा थ नो व द्वा क प र्दं मं डु लः क पा ल भू त स्थि ज भ स भू षि तः स र्प लि मा ला व ल ये र्मि भू षि ताः
१३ य तू र भं गा वि ष पा न वि द्वा व लो हि मा द्रि पु क्खी जी स हि तो रा णा वृ तः आ रू द्वा नं दी प व र मा दि वा ह नं स मा य
यो श्री गि वि न ज मं ग लं १४ रा ज र्षि वि प्र र्षि स र र्ष य स रि द्वा यो री श्व र हं स मु र्वा आ ज ग्मु रा ग दि न्द र्श ना
र्यं स ह स र्पो वि प्र ग णाः स मे तः गो व र्द्ध नो र त्त णि ला म यो भू त स व र्णं पुं गैः प रि तः स्फु र दिः स ता ल मि नि र्ज न सं
द नी मिः द नी मि रु ष्यां ग क की क रां ज न १५ त दे व मी लाः कि ल मूर् ति मं तः सो पा य ना मे रु हि मा च ला याः ने मु र्गि दि
मं ग ल पा ण य लं गो व र्द्ध नं कृ प थ रं गि रि द्वाः १६ दि जै श्व गो व र्द्ध न दे व स ज नं क त्वा च पु त्रे कं दि न व दि गो थ नं सं स
ज्ज ए त्वा ए स हा थ नं व लीं गो यैः द दौ श्री गि वि ये त्त जे श्व रः १६ नं दो य नं वै त्थ र्ष भा नु मि श्व गो पी ज नै र्गो प रा णैः प्र ह र्षि
तैः गाय त्रि वा न र्त्त न वा य त त्थ नै श्च का र क्क सो दि व न प्र द क्षि णाः १७ दे वेषु व र्ष त स व पु ष्य व र्ष ज नै पु व र्ष त्स व ला

असंयं रेजेमहाबाज उवाच वेदयैः गोवर्द्धनो नाम गिरिविंशतबाजः १८ कलौ पिराजा जसौ लमथावृत्तातिदीर्घ
 किलचान्यरूपं शैलौ विमलोका निति वक्ष्यन्स नैः जवा सुसर्वकृतमनकृतं १९ गोपालगोपीगणवृंदमुखाज
 सुसंवीक्ष्य विरेः प्रभावं दातुं वरं तत्र सुसुयतंतं सुविस्मितादृष्टितमान्सात्सो २० आतोसि गोप गिरिविजयदेवप्रथमि
 तोनंदसुतेन साक्षात् नोगोयनं वा किल वंधुवर्गो हृदिसमायातु दिनेदिने कौ २१ तथा स्कचोक्ता गिरिविजयजोवाजो गोव
 र्द्धनो दिव्यवपुर्दधानः किरीटकेयवमनोहरांगं क्षणेन तत्रांतवधीयताद्विवाट २२ नंदोयनं दातुं वंधुवर्गो हृदिसमायातु
 सुचंद्रो वंधुवर्गो हृदिसमायातु शीनंदराज उवाच हविः शोभाः गोपश्च सुवर्गं निजगोयनं २३ द्विजाश्च गोवर्धनो हृदिसमायातु
 शिवादयश्चान्यजनाश्च सर्वे नत्वा यत्संस्तुय गिरिप्रसन्नः स्वसंगं हंजमुनिकुण्डल २४ श्रीकृष्णचंद्रस्य पंच
 विंशतिं विंदराजस्य महोत्सवं च मया तवाग्रे कथितं वक्षिं नृणां महापापहं पवित्रं २५ इति श्रीमद्र्गाचार्यसि
 हितयां श्रीगिरिविजयखंडे श्रीनारदवल्गुलाश्च संवादे महोत्सववर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः २ श्रीनारद उवाच
 अथ मन्मुखतः श्रुत्वा द्यामया गस्यानारुनं गोवर्द्धनोत्सवं जातं कोयं चक्रे पुनंदरः १ सौवर्तकं नाम गणं प्रलय
 मुक्तबंधनं उंद्रो वज्रविनाशाय प्रेषयामास सत्वरं २ अथ मेघगणः कुर्क्षुधवंतश्चित्रवर्णिनः कृष्णभाः पी
 तभाः केचित् केचित् हविः प्रभो ३ उंद्रगोपनिभाः केचित् केचित् सिंहवद्विभाः केचित् कर्करमेघाभाः नी
 लपंकजसुप्रभाः ४ हस्ति तुल्या नवा विविह नववधुसो मुदोदना हस्तिमुंडा समाभिमुख्युधराभिश्च ललाचपां
 ५ नियेतुर्कोटिपाश्चाद्रिकुटतुल्योपलाभसं वातावरुः पंचंडाश्च द्वेपयंतस्मन् नगहान् ६ पंचंडवज्रपाता
 नां मेघानां मंतकाणिण मदासहोद्वंभूमौ मेघिलेद्वभयंकवः ७ ननादतेन वरुणां संसप्तलोकैः विलैरुह विवे
 लुर्दिगाज्जास्त्रावापतदूरं उमंडुलं ८ भयभीता गोपमुखा सकुटंवाजिगीषताः शिशूनश्चान्धानपुनस्क
 त्यनंदमंदिरमाययुः ९ श्रीनंदमंदिरं गत्वा सुवलं पवनमेषवर्गं ऊचुर्नृजीकसाः सर्वे भयार्ता मावर्गं गताः १०

गः शं
वि. सं. ३

८०

सि.

नामनाममहावाहोक्तसक्तसक्तजेष्वनं पाहिपाहिमहाकटादिंददतांविजानजनान ११ हित्वेद्रयगंतवदाका
तक्तंतगोवर्द्धनोत्सवं अथशक्तैप्रकुपतेकर्तव्यंकिंवदाशुनः १२ नानदउवाच व्याकुलंगोकुलंवीक्ष्यगोपी
गोपालसंकुलं सगोकुलंगोकुलेषोगोपालां हनिशकुलः १३ श्रीभगवानुवाच मामेष्टपातादितदंसर्वेःप
रिकरैः सह वः सजाप्रहतायेनसवक्षांसंविधाः १४ नानदउवाच इत्युक्तास्वजनैः साद्वंमेत्यगोवर्द्धनं ह
मिः तमुत्पात्यदधानादिंदसेनैकेनलीलाया १५ यथोक्त्विलीयं शिशुरग्रमोगजः स्वपुष्पनेणैवचपुष्पं
गीर्षिं हत्वावभोष्टीवजराजनंदनाः कपाकरोलोकसणाम्यः प्रभुः १५ अथाहगोपालविशतादिगर्तदे
तातमातवजवल्लवेषः सोपस्कनैः सर्वथनैः गोवर्धेवपाकसमयंनकिंचत १६ इत्येहनेवैचः फात्वागो
पागोधनसंयुताः सक्तदेवोपस्कनैः अविदिशुः श्रीगीर्वेस्तले १७ वयस्यावालकाः सर्वेकल्लोक्ततासुवला
नृप स्वानस्वाश्रयलकुटानददेववष्टमानप्रचक्रिरे १८ अथैवमागतंवीक्ष्यभगवांस्तद्विवेचयः सदृशी
नंतथाशेषमनसासां चकारह १९ कोटिसूर्यप्रभंवादि रूद्रेवक्तेसुदर्शनं यथासंपातमपिवदगस्त्यद्रवमेधि
ल २० अथोद्यत्तं गीर्षिं शेषः कुंडलीभूत आस्थितः रुचोद्यतजलं दीप्तं यथावेलामहोदधि २१ सप्तहंस
स्थिरस्तस्थौ गोवर्धनयशोहृदिः पश्यंत्यः श्रीकृष्णसंबद्धं चकोरवसंस्थिता २२ सतमेकावतं नागं रुमाक
स्यपुनंदनः ससैन्यकोयसंयुक्तो वज्रमंडलमाययुः २३ हवाविहोपवज्रं सनेदगोष्टजिह्वां सया संभा
मासवज्रस्यसुवज्रं माधवीकनं २४ भयभीतस्तदापाकः सांसर्तकगणैः सह उद्रावसहसादेवैर्यथैभः सिं
हनाडितः २५ तदैवाकौटयोजातो गतामेवाउतस्ततः वाताः उपवतासद्योनयः स्वल्पजवान् २६ विपं
कंभूतलंजातं निर्मलं रवं वभूवह चतुष्पदाः पक्षिणश्चसुरवमायुस्ततः परं २७ हविणोक्तातदागोपानिर्य

युगिनिवितस्वतः तेतमाद्रुप्रनिर्गच्छुथारामोदिसोअसा २८ उतिवदयननगोपनगोवर्द्धनोथकोद्विः १
 तदहं वगिरेभवंप्रादातेभ्योमहामनः २६ पतितामेनभावेणगीपवालाकुनिर्वला कवेणतात्कमुत्थाप
 स्वस्थानेसर्ववद्विनिं ३० सर्वेषांपयपतांकलस्याययमासलीलया तदैवगोपीगणगोपसुखासंसज
 कल्लेन्यनंदसूनुं गंधाक्षताद्यैर्दधिदुग्धभोशैलीत्वायनैशुरतीवसर्व ३१ नंदोयकोदन्त्यकोदणीवव
 लसंसनंदसुरासुहृदाः आलिंग्यकल्लंप्रदुर्धनानिशुभाशिवः संपुपुजुर्धरातः संस्थाप्यतंगा
 यनवायतत्यराः नृत्यंत आनन्यनंदनंवनं आजगमुवेवंसगहानन्रजौकसौहृदिपुनस्कृत्यमनोरथं
 गता ३४ तदैवदेवाः वरुषुः प्रहर्षिताः पुष्टोः शुभेः सुंदरनंदनोद्भवैः अगुर्यथाः श्रीगिर्विक्रमधारिणो
 गंधर्वसुखादिविसिद्धसंज्ञा ३५ उतिश्रीमद्भगवत्संहितायां गीर्विक्रमजखंडेनावदवद्भलाश्वसंवादे गोव
 र्द्धनद्वरंणामरतीयोधायः ३ नावदउवाच अथदेवगणैः साहंशकलत्रसमागतः गतमानो गीर्विक्रमे
 बहसिप्रणनामह १ उदउवाच त्वदेवदेवः परमेस्वरनेश्वरः सर्वोपकारः पुन्योत्तमः पनात्यरसवंप्रा
 कृतेपनोद्विर्मायादिपादि ह्यपतेजगत्यते न दणावतारोभगवानत्वमेवविरक्षयाधर्मगवांश्रुतेः अथै
 वजाताः पविस्वर्णतेवैकंसादिदैत्यैर्द्रविनामानाय ३ त्वन्माया मोहितचित्तसुतिमदोद्वतंहेलनभाजनंसां
 पितेवपुत्रैक्यपतेक्षमस्वप्नीददेवैकाजगन्निवास ४ ओंनमोगोवर्द्धनोद्भवणयगोविंदाय गोपीजननिवा
 साय गोकुलनिकसाय गोपालाय गोकुलपतये गोपीजनभर्त्रे गीर्विक्रमोद्भूते कुरु एगनिधये जगद्विजेजग
 त्संगलाय जगन्निवासाय जगत्सोदनाय कोटिमन्मथमन्मथाय हृषभाय सुतावकाय श्रीनंदराजकुलप
 दीपाय श्रीकलाय पविस्वर्णमायत्वसंख्यासंज्ञा ३ पतये गोलोकधामयिषणाधिपत्ये स्वयंभगवतेसवल्ल

यनमस्तेनमस्ते ८ नानदउवाच ३तिशककतंलोवंप्रातरुत्थाययःपठेत सर्वमिदमिदमेतस्यसंकटान्नभंभवे
 त १० ३तिशुत्वाहविदेवंसर्वेदेवगर्णःसह कृतांजलिपुटोनमःप्रणामपुनःपुनः ११ अथगोवर्द्धनेरम्ये
 सुवमिर्गोसुदृजा स्नाययामासगोयेसंडुग्धथावाभिवात्मनः १२ संडादंडैश्चतुभिश्चक्रं गंगाजलस्यवि
 जैः श्रीकृष्णं स्नाययामासमतयेवावतोगजः १३ कस्माभिषेकेसंजतेगिरिगोवर्द्धनोमहान द्रवीभूतोव
 हद्राजनहर्षानंददितस्ततः १३ प्रसन्नोभवावानतस्मिन्कृतानहस्रयंकजं तद्वस्त्रविद्रुमद्यापिदृश्यतेत
 द्विबौन्द्य १४ नतीर्थवपनंभूतंनारणांयायनामानं तत्रैवपादचिह्नंस्पातंतार्थंविदुर्मेधिल १५ येवावत
 स्यतत्रैवपादचिह्नंवभूवह सुवमेःपादचिह्नं ग्रीवभूवस्रमैधिल १६ कृगंगाजलपातेनकृष्णस्नानेन
 मैधिल तेनवैमानसीगंगागिरिबौजातान्नमीनी १७ सुवमेडुग्धथावाभिगोविंदस्नानतोन्वय आतोमोविंद
 कुंडोद्रोमहापायहनःपनः १८ कदाचितस्मिनडुग्धस्यस्वाउयेयजलेषुच तत्रस्नात्वा ननःसाक्षाद्रोविंद
 यवमासुपात १९ प्रदक्षिणीकृत्यहविंप्रणम्यदत्तावलितत्रपुनंदनोयि अयधनिकृत्यसयुष्यवर्षिलोयपुः
 सुकासौख्ययुतास्त्रिविष्टयं २० कस्माभिषेकस्यकथांशृणोति योदृष्टास्वमेधावभयादिकंफलं प्राप्तोनिवा
 जैद्रस्यवभूयसःयवंपदंयातिपनस्यवेधसाः २१ ३तिश्रीमद्गर्गचार्यसंहितायां श्रीगिरिवाजसंज्ञेनात्र
 दवद्रुलापवसंवादेश्रीकृष्णभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः ४ श्रीनानदउवाच एकदासर्वगोपालाःगोप्यो
 नंदसुत्स्यतत नक्षमस्त्वैशिलांभर्तुसमाहंवैयशोममति १ कृष्णमहापनोवालः कृाद्रिबराजस्यथावरुं
 तेननोभायतेपांकातवपुत्रेमहाबलेन अयंविभुद्विविवनंपुष्करंराजराजिव उच्छिलीभंगयथाबालोहस्र
 नैकोनलीलाया ३ तद्वसुधविपाणंतुवालपतादणोयथा बलमद्रेणदोषःस्यावृद्धवंशससुववे ४ ५

ज्ञाते स्थागंक निष्ठासौ यदिसत्यं न भवति गोपेषु चास्य चोत्पत्तिर्वदचेन्न कलिर्भवेत् ६ नान्वदउवाच श्रुत्वा गोपालः
 वनं यशोदाभ्यविहृता नंदराजस्य प्राह गोपानको यप्रससितान १ नंदउवाच गार्गी स्वकां हे गोपाः वदिष्या
 मिसमाहिता येन गोपगणस्य भवता सुगतव्यथा ८ ककारकमलाकांताः अकारो राम उवाच यि यकारः ध्रु
 णयतिः सवेतद्दीपनिवासकत ९ एकारो नरसिंहो यमकारो ह्यंजलीशुभक विसर्गो वतथा ह्येतौ नरनायका
 वृषी १० संप्रलीना सष्टसर्णयस्मिन्नाहो महात्मनि पविसर्णतमे साक्षात्तेन कृष्णः पकीर्तितः ११ शुको
 वक्तव्यपीतः वर्णस्यानुपुगं यतं द्वापरं ते कलेरादौ वालोयं कृष्णतां गतः १२ तस्मात् कृष्ण उतिरव्यातो ना
 म्नायममनंदनः वरावस्येद्विपाणीति तदेव स्थितपवहि १३ तस्मिन् यस्मै एते सोऽपि वासदेव उति स्मृतः त्वय
 भानुसुता वाथा सा जाता कीर्तिमंदने १४ तस्माद्यतिरयं साक्षात्तेन कथायति स्मृताः पविसर्णतमः साक्षाच्छी
 कृष्णो भगवानस्वयं १५ अखंख्यत्संज्ञां उपति गोले कथास्मिन्नाजते सोऽयं तव णिर्मुक्तो भावतवराण्यव
 १६ कंसादीनां वधार्थं यमकानां वक्ष्याम्येव अनंतान्यस्य नामातिवेदगुह्यानि भावत १७ लीलाभिप्रमवि
 ष्यंति तत्कर्मसु न विस्मयः उति श्रुत्वा तज्जोपाः संदेहं न करोम्यहं १८ वेदवाकं तस्ववचः प्रमाणं हि मही
 तले गोप्य ऊचुः यथागतस्त्वगृहे गार्गी स्यामिहा मुनिः तत्त एनामकवरणेनाहना ह्यास्त्राणास्त्रया स्व
 गृहेनामकवरणं भवता चकतं पीयोः तव वैतादृशी रीतिर्गुह्यं सर्वगृहे प्रियत १९ श्रीनामदउवाच एवं वदंत
 स्ते गोपा निगीतानंदमंदराज त्वय भानुपुत्रं जग्मुः क्रोधसर्वितविगृहा २० त्वय भानुवरं साक्षात्तेन दराजसहय
 कं प्राह गार्गी यगणाः सर्वे ज्ञाते मंदसुमन्विता २१ गोपा ऊचुः त्वय भानुवरं स्त्वे वै ज्ञातिमुख्यो महात्मनः नंदरा
 जं त्यज ज्ञाते हे गोपे सर्वभूयते २२ त्वय भानु उवाच कौटोषो नंदराजस्य ज्ञाते संसं त्यजाम्यहं गोपेष्टोऽपि कुमुदो नै
 दराजो मम प्रियः २५ गोप्य ऊचुः नचेत्यजसितं राजन त्यजामस्तं ह्यजौ कसाः तदुदेवर्तते कन्यो द्वाहयोग्य

शः शं
गीः खं
५

महामते २६ अवताज्ञातिमुखो न संयउन्मदपातिना नदत्तावनसुखाय कलुषं तव विद्यते २७ अथ त्वां ज्ञा
तिसंभृष्टं ह्यकमन्यामहे वयं ज्ञातेषीं नंदनं जंयत्यजमहामते २८ त्वमनु उवाच गरीश्वरा कहे गोपाव
दिष्यामि समाहिता येन गोपगणा ह्ययं भवता सुगतव्यथा २९ असंख्यत्वं ज्ञातुं पतेर्गोलोके माः यवात्यनः तस्मा
त्यरावरो नास्ति ज्ञातो नंदन हे शीशु ३० भुवो भवता वाय कंसा दीनां वधा यच्च त्वज्जगः प्रार्थितः कसो व भूव
जगती तले ३१ श्रीकृष्ण पटञ्जीया गोलोके रायिका मिथ त्वद्गृहे सायि संज्ञाना त्वं न ज्ञाना सितां पशं ३२ अ
हं न कारयिष्यामि विवाहमनयो न्येय तयोर्विवाहो भविता भाडी वेद्यमुना तदे ३३ त्वं द्राव न समीपे च निर्जने सं
द्वयस्थले यत्र सेही समागत्य विवाहं कारयिष्यति ३४ तस्माद्गर्भां गोपव न विद्वद्गं गीय न स्पृश लोकसुताम
एसा द्वाजी गोलोक मंदने ३५ ह्ययं सर्वे गोपाला गोलोका दागता भुवि तेषां गोपी गणा गावो गोलोके रा
यिकै क्वया ३६ यवमुक्ता गते साक्षाद्गर्गाचार्ये महामुनिः तद्दिना दण्डयथा यं संदेहं न करोम्यहं ३७ वेदवाकं
तस्मिन् वचः प्रमार्ष्टुमिह महीतले ३८ त्रिवाः कथितं गोपा किं भूयः श्रोतुमिच्छेय ३९ इति श्रीमद्गर्गाचार्ये संहिता
यां गोपि विवाहसंवेदेना नदवद्गलाश्व संवादे गोपविवाहो नाम पंचमोऽध्यायः ५ श्रीनारद उवाच त्वमनु वरस्येदं
वचः श्रुत्वा ब्रजौ कसाः पुनाः ऊचुः सांति गता विस्मिता मुक्तिसंशया १ गोपा ऊचुः समीचीनं वदो राजन राधेयं
तुह विप्रियाः तत प्रभावेन ते दीर्घं वै भवं दृश्यते भुवि २ रुद्रस्वर्गो राजः सताकोटि शोषका सुचंचलाः ३ राश्वदे
वयि स्यामः श्रीविकाः कोटिशाः शुभाः ३ कोटिशाः कोटि शो गावो हेमवत्तम नो हराः मंदिराणि विचित्राणि ४
त्नानि विविधानि च ५ सर्वे सौख्यं भोजनं दृश्यते तव सांप्रतं कंसोऽपि धर्षितो जातो दृष्ट्वा ते वलमद्भुतं ५ कान
मकुञ्जयतेः साक्षाद्गुलंदन नृपस्य च जामातृत्वं महावीरः कुर्वन् उवको शकान ६ त्वत्समं वै भवं नास्ति नंदराज
महेकुर्वित कृषीवलो नंदराजो गोपतिर्दीनमानसः ७ यदि नंदसुतः साक्षात्पयिस एतमो हनिः सर्वेषां प

१ यतो न सत्यं नीलां कावयप्रभो ८ नानदउवाच तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा त्वयमानुवचो मदान चकार नन्दराजस्य
 वैभवस्य यनीक्षणे ९ कोटिदामानि सुकानां स्यान्नामैथिले पवन पकैकायसु सुकचकोटिमोल्यास्य न
 त्रभाः १० निधाय तानि पात्रेषु हणनैः कुशलेर्जनैः प्रेषयामास नन्दराज सर्वेषां ययतां नय ११ नन्दराज
 सभागतत्वा हणानां कुशलाभं निधाय दामयान्नामि नन्दराजः प्रणम्य ते १२ हणानां कुचः विवाहयो
 ग्या नवकं जनेत्रां कोदं उर्विवक्षति मादधाना विज्ञाय नाथां त्वयमानुमुख्य श्रुत्वा विचारं सचिवं विचिन्वन्
 १३ त्वागजं दिव्यमनंगमोहनं गोवर्द्धनोद्धारणदोः समुद्रं संवीक्ष्य चास्मान् त्वयमानुवंदितः संप्रेषयाम्
 मासु विष्णो यते प्रभी १४ त्वयसां के भरणय सर्वसुकाफलानां निचयं गृह्णाण उत शक्यं न्यायं मलं च देहि मे
 षा हि वास्मात्कुलजा प्रसिद्धि १५ नानदउवाच दिष्टा दिव्यं पदं नन्दो विस्मितो पिसिचानयन सङ्घं यशोदां
 तत्तुल्यं नीत्वा चांताः पुनं ययो १६ चिन्दय यो तदानन्दो यशोदा वयसा सिनी पतत सुकसमानं तु द्वयं न
 की गदहसम १७ लोकजागता सर्वा हाराः म्याञ्जे हते तव किं कर्तव्यं तत्र ति पच्छीक सो हृदकर्मणि १८
 ततो योग्यं तद्गृहं यथा तकार्यं यनागते एवं चिंतयत स नन्दस्यैव यशोदया १९ अलक्ष्म्या गतस्य
 उभगवान् नृजिनादनाः नीत्वा दामयान्तेषु वहिः क्षेत्रेषु सर्वथाः २० सुकाफलानि चैकैकं प्राक्षिपत
 सकरेण वै यथा वीजानि वा तानां स्वक्षेत्रेषु कृषीवत् २१ अयनं बोधयामास नन्दराज निचयं ततः
 शतं नन्दं च तं हृष्टं सन्देहं सजगाम ह वर नन्दउवाच नानि सर्वयत्समानं तत्रापि नन्दराजं गतम् अद्वी
 कलं को भविता ज्ञातिषु सर्वेषु सर्वतः २३ अथवा कीदृशं हि क्लेशो यदि गृहीत्वान वलदेवो यवत्तु
 वा प्रकुटीनमानसः २४ नानदउवाच उत्पं विचार्य नन्दो पितृक संप्रकृष्टादनं प्रहसन् भगवान् नन्दं प्रा
 ह गोवर्द्धनोद्धारः २५ श्रीभगवानुवाच कृषीवत्त्वा वयं गोपा सर्ववीजप्ररोहकाः क्षेत्रेषु सुकाप्रवीजानि वि

६०
शः शो
शोः शो
६

कीर्णकृतवानहं २६ नावदुवाच श्रुत्वा यस्मात्सजेनौकं तं निभर्त्स्य जेयवराः तानि नेतु तत्सहितं
 देवं सज्जगाम ह २७ तत्र मुक्ताफलानां तु शारिणः शतशः शुभः हृष्यन्ते दीर्घवपुषो हनित्यलवशो मि
 ता २८ मुक्तानां स्वकानां तु कोटिषः कोटि शो नृप संघाविलेखिता ये जुज्योतीं धीवनमस्तले २९ तदा तिह
 रितो नंदो ज्ञात्वा कसंयगात्पुं मुक्ताफलानि दिव्यानि सर्वस्यैव समा नीच ३० तेषां तु कोटिभागाणि विधा
 यथा कटेषु च ददौ ते भ्यो हृणने भ्यो नंदराजो व जेयवराः ३१ ते गृहीत्वा यतस्सर्वे हृष्यमानुपुनंगतः सर्वेषां
 शृण्वतां नंदवैभवं प्रजगुर्नृप ३२ तदा ति विस्मिताः सर्वे ज्ञात्वा नंदसुतं हृषिं स्वयमनुवनेने मुनिः संदेहा
 वजो कसाः ३३ राधा हवेः प्रपादा ता राधायाः सप्रियो हृषिः कातो वज्रजनेः सर्वे तदिना तौ धिले पर ३४
 मुक्ताक्षेयः कृतो यत्र हरिण नंदसूनुना मुक्तासरोवरस्तत्र जाता मे धिलती र्थकार ३५ एकं मुक्ताफल
 स्यात्पिदानं तत्र कनोति यः लक्षमुक्तादानफलं संप्राप्नोति न संशय ३६ एवं ते कथितो वा जनविदिवा जमहो
 त्सवः मुक्तिमुक्तिप्रदो ह एं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३७ इति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायां विराजसंज्ञे
 नावदवदुलास्यसंवादे मुक्ताक्षेयवर्णनो नाम सप्तमोऽध्यायः ६ वदुलास्य उवाच कर्तुं मुखा निती र्थानि
 गोविंदा जे महात्मनि एतद्ब्रूहि महायोगीतसाक्षात्वे दिव्यदर्शनः १ नावद उवाच राज्ञः शोवर्द्धनः सर्वः स
 र्वतीर्थवरः स्मृतः संप्रावनां को गोलोके मुकुटे द्धिप्रसजितः २ गोय गोपी गवां च च्यां प्रदः कसप्रियो यतः
 स र्णवस्नातपत्रो यस्तस्मातीर्थवरो भवत ३ इंद्रयागं विनिभर्त्स्य सर्वे निजजनेः सह यतसजने समावेभम
 वानभुवने स्वरः ४ पविर्हरतमः साक्षात् श्रीकृष्णभगवत्स्वयं श्रीसंख्यद्वस्तां उपतिर्गोलोकेषाः यथायतः
 ५ यस्मिन् स्थिताः सदा क्रीडामर्भकैः सह मे धिल कनोति तस्य महात्म्यं वक्तुं तालं चतुर्मुखः ६ यत्रैव मान्सी
 गंगा महाया यो घना सिनी गोविंदकुंडो विषादः शुभमुद्रसरोवरः ७ राधाकुंडः कसकुंडो ललताकुंड एव ८ य

चः गोपालकुंडंतवैवकुसुमाकरयवच ८ श्रीकृष्णमौलिसंस्पर्शिनोतिविह्वलिलाभवत तस्यदर्शनमात्रेण
 देवमौलिभवेत्जनः ९ यस्यांशिलायांकसेनचित्राणि विनिर्गता निच मयापि विवितायुष्मन्नासां विवृणुता ॥
 गी १० याशिलासर्भकैः कसोवादयनकीदुनेरतः वादनीयाशिलाजातामहापायोनुनाफिनी ११ यत्रश्रीक
 र्णचंद्रेणगोपालैः सहसंयिल कृतावैकंदुकाकीडाततक्षेत्रंकोडुकेस्मृतं १२ दृष्ट्वाशक्तपदंयतिनत्वावस्य
 दंसतत विलुंतनयस्यनजसासादातविस्मयदंनजेत १३ गोपालांसुस्मिहोयत्रोवयामासमाधवः ओस्मिहं
 नामततीर्थमहापापहर्त्रगी १४ तत्रैकदावैदयिविक्रियार्थंविनिर्गतेगोपवधुसमूहः अत्वाकृणन्पुन
 श्चमावाहकोथनन्मार्गमनंगमोदी १५ वंशीधरोवैवकुनेणगोपैः पुनस्तसाविनिधयपादं मयंकृता
 दानवतायदानंदेहीतिगोपीतिजगामदमार्गे १६ गोप्यकुचुः वक्रस्वमेवासिसमास्थितः पापीगोपामर्कैर्गो
 वसलंपलोभुः १७ मावाचपित्रासहकारयामोवलाद्रवंतंकिलकंसवंधने १८ श्रीभगवानुवाच कंसंहनिष्य
 मिसहोग्रदंडंस्तंभवंमेणयथोगतंच पवंकनिष्पामियदोयुवेवलातदानीसदाहंगिविवाजभूमेः १९ नावद
 उवाच अयुक्तादधियात्राणिवालैर्नीत्वापृथक्पृथक् भूदृष्टेयातयामाससानंदंनंदनंदनं १९ अहोपथ
 पंचदृष्टोनिर्भयात्रंदनंदनः निचंकुणोभाषणीयोवनेनीवःपुनरेवतलः २० सुवामहेयमोदायैर्नंदायव
 किलाणुवै एवंवदंत्यसागोपाः सस्मिताप्रयपुर्गहाव २१ नीयपालासयत्राणंकृत्वाद्रोणानिमाधवः ॥
 जहासकालकैः सधुंयिविलानिदधीनिच २२ द्रोणाकाशविवभूवुः शारिनांतथा ततक्षेत्रंमहापुण्यं
 द्रोणंनमन्येष्वर २३ दधिदानंतउक्तत्वापीत्वायत्रुतंदयि नमस्कृत्यनुवस्यगोलोकात्तद्युतिर्भवेत्
 नेत्रे म्रक्वायपत्रैवलीनोभून्माधवोभूकैः तत्रतीर्थलौकिकंचजातंययप्रणयाने २४ कादंवसंततीर्थंच
 लीलायुक्तंचद्वयैः सदा तस्यदर्शनमात्रेणनरोनाशयणोमवेत् २५ यत्रैवराधासाहेसंगोकाविमेषिल

तत्र गोवर्धने जाते स्थले सं गा व ३३ उले २१ येन रुये एकलनेन हतो गोवर्धनो गिरिः तद्वपं विद्यते तत्र नृपशंका
नमं उले २८ अष्टाः वतुः सहस्राणि तेषां लोचनानि च गतास्तत्र कलेरादौ क्षेत्रे सं गा व मं उले २८ गिरि विराज
गुह्यमथ यतसर्वेषां पश्यतां नृप स्वतः सिद्धं च तद्रूपं हरेः प्रादुर्भविष्यति ३० श्रीनाथं देवदमनं तं वदित्वा
सज्जनाः गिरि विराजे गिरौ राजन सहस्रलीलां करोति यः ३१ येन विष्णुं तिनेत्राभ्यां तस्य रूपस्य दर्शनं ते कृतार्था
भविष्यंति मेघिलेन्द्रकलौजनाः ३२ अगच्छाद्यो वंगनाद्यो द्वारिका नाथ एव च वदिकानाथ चतुःकोणे भाव
तस्यापि वर्तते ३३ मध्ये गोवर्धनस्य पीनाद्यो यं पर्वते नृप यवित्रे भावते वर्यं च नृपा प्रकीर्तिताः ३४ सर्व
सं सं उयस्तु वा आर्तकृण पश्यतः तेषां तु दर्शनं कृतवान्नौ नाया एव भवेत् ३५ चतुर्णामुविनाथानां कृत्या यत्र न
२ः सद्यी नयस्ये देवदमनं सनपात्रा फलं भवेत् ३६ श्रीनाथं देवदमनं पश्येद्गोवर्धनो गिरौ चतुर्णामुविना
थानां यात्रायां फलमाप्नुयात् ३७ येन वतस्य सुरभेयाद विह्वलियत्र वै तत्र नत्वनरा पापी वैकुण्ठं याति मेघिल
३८ हस्तिविह्वं श्रीकृष्णस्य महात्मनः दृष्ट्वा नत्वनरः कश्चित् साक्षात् कृष्णपदं व्रजेत् ३९ एतां निरयतीत्यनि
कुंडाद्या पतता निच अंगानि गिरि विराजस्य किं भूपाः प्रोतुमिच्छसि ४० इति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायां गिरि विराज
खंडे नारायण उवाच १ श्रीवदुलाश्रुवाच केषु केषु तदंगेषु किं किं
तीर्थं समाश्रितं वददेव महाभाग त्वं पश्य वरवित्तमः १ श्रीनारायण उवाच यत्र सिद्धिप्रसिद्धिः स्यात्तदंगं परमं वि
३ः कृतमनोनास्त्यं गंच गिरि विराजस्य मेघिल २ यथा सर्वगतं तत्त्व सर्वं गाने च तस्य वै विभूते भवतश्चात्र तथा व
ह्यामि मेघिल ३ सं गा व मं उले स्याद्यो मुखे गोवर्धनस्य च यत्रात्र कुटंभगवान् कृतवान् तत्र जगत्पतिभिः ४ नेत्रे वै मान
सी गंगानासा चंद्रमयोरः गोपालकुंडक एवैव कर्णौ तु कुसुमः कनः ५ मोलिचिह्नकीला तस्य ललाटे विद्धि मे
घिल गिरि विराजिषु कीला तस्य श्रीवावैवादिनी फिला ६ कंदुकं पाशं पुशमं स्यादौ सिद्धं कटिरुच्यते द्रोण तीर्थं ७

६२
गः शं
मिः खेत्तः
८

समहात्मनः १३ तंदावनं च जातु भ्यां राजन् सर्ववन्दितं लीलासरोवरं साक्षात्तु न भ्यां परमात्मनः १४ कटिदेणा तस
र्लभूभिः दिव्या वत्सरवचित्प्रभा उदये सोमराजिभ्यः साधवो विस्तृतता १५ नानापक्षगणैर्व्यासाध्वनः नमः
मिता सपुराणफलभायै श्रुतताः सतकुलजायत १६ श्रीनामिपंकजातस्य पंकजातिसहस्रणाः सप्तसहस्रलोक
स्य तानि रेजुवितस्ततः १७ तवलिः प्रान्तो वायुर्मंदगाम्यति शीतलाः यत्र देणा च्छुभा जाता मय कदापि कायुरी १
१८ मुञ्जं भ्यां श्रीहरेजाता श्रीदामाद्यष्टपालकाः तंदा शुभमि वंधा द्वा मुयनंदक राग्रतः १९ श्रीकलस्य ववाङ्गाभ्यां
सर्वेष्वद्वयमानुवः कलसोमसमुद्गा सर्वे गोपराणां नृप २० श्रीकलमनसो गातो ह्यथर्मयुवंधराः तु द्वैर्यव
सगुल्फानिवभूवुर्मैघिलेष्वन २१ तद्वामं पातसमुद्गातां गौवतेजः स्फुरत्प्रभाः लीला श्रीकृष्णस्य विनया तस्या
जाता हरेः प्रिया २२ लीलावती प्रिया तस्य तां वाधांतु विदुः पदे श्रीवाधयामुजाभ्यां तु विष्णोर्वा ललिता सरवी २३
सहस्रार्थसुखा गोष्णो राधा सोमोदुवान्नय एवं गोष्णलोक वाचनां चकार मधुसूदनः २४ विधाप सर्वं निजलो
कमीत्यं श्रीवाधा तत्र सरोजराजन म्र संख्यलोकधियतिः पकत्यनेनाः पविस्पर्शदेवः २५ तत्रैकदा सुंदरवास
मंडले स्फुरत कलानूपुररात्र संकुले सुकनुमुक्तौ फलदामजामत श्रवद्दुह द्विंदुविजतांगणो २६ श्रीसाधवी
नां सुवितानजालतः पवतश्च वत्सन्मकरंदगंधिते मृदंगतालध्वनिवेष्टना दैते सुकंठगीतादिमनोहरये पदे २७ श्रीसु
दरी वासवसेमनो रमे मधुसिधते कोटी मनो जमोहनं जगादिवाधाय निमूर्जयामि वाक्कत्वा कटाक्षं न सदानंदं २८
वाधो वाच यदि वासे प्रसन्नो स्मिन्मुप्रेणा जगत्यते तदा हं प्रार्थनां त्यतः कयोमिमनसो त्यितां २९ श्रीभगवानु
वाच ३० क्वां वरयामो रुयते मनसि वर्तते न देयं यदि यद्दुःसुप्रेणा दास्यामि ततः प्रिये ३० श्रीवाधो वाच तंदावने हि
त्यनिकुंजया सर्वकलसा तदेवा स रसायणो मयं न हस्यलत्वं कुरुतात्मनो सं मनो रघं मे ज न देव देव ३१ श्रीनामद
उवाच तथा पुतुचोक्तो भगवान् न ह्येयो यो विचिंत्यत मे जभ्यां पंकजाभ्यां तद्वदयं स्वं ददमीह ३२ तदैव कलसा

१. हृदयद्रोपीसहस्रपत्राः निर्गतं सुजलं तेजो नृणां गच्छेत्तुं ३३ पतितं वासुभूमौ तद्वत्तु पर्वतकृतिः
 रत्नधातुमयं दिव्यं सुनिर्ज्वरं नृणां ३४ कदंबवद्गुलाणो कलताजलमनोहरं मंदारकुंदं दत्तं सुपतिग
 णसंकुलं ३५ क्षणमात्रेण वै देहलक्ष्यो जनविस्मृतं सातकोटियोजनानां विततं पृथिवतपुनः ३६ ऊर्ध्वं स
 मुज्जतं जातं पंचाशतकोटियोजनं कनोद्वयस्थितं वायवतपंचाशतकोटविस्मृतं ३७ एवं भूतं तदप्यितं तद्विभं मन
 सोत्सुकं कोलाहले तदा जाते गोलोके भविष्यते ३८ वीक्ष्योत्थाय हविः साक्षाद्भवेत्तदा तदा ३९ किं वदंसे भो प्र
 क्षिन्नो लोकमाकाशं तिसृषि ३९ किं वदंसे ते वसितुं तच्छांतिमकनोद्वयः संवीक्ष्य तं विविचरं प्रसन्नो भगवत्प्रि
 याः ४० तस्मिन् नवहस्यलेना जननं न जह विष्णुसह सोयं गिरिवरः साक्षाच्छ्रीकृष्णप्रणोदितः ४१ सर्वती
 र्थमयः ययामन् नृणां सुतं प्रियः भवतातयश्चिन्मदिशिणात्मलीढीयमध्यतः ४२ गोवर्द्धने जन्मलेभे
 यत्प्रांद्गोणं चलस्य च पुलस्त्येन समानीतो भावते तज्जमंडले ४३ वैदेहतस्यागमने मया तुभ्यं पुनोदितं यथा पुन
 र्वर्द्धितं सुत्सुको यं तेषां विधानं भविता भुवो वा ४४ विचिंत्य यायं मुनिनायकं यो द्वौ एतौ ज्ञायेति द्वौ क्षया र्थम्
 ४५ ३ तिष्णीमद्भुगी चार्थं संहितायां गिरिवरजखंडे नार्द्धवद्गुलासंवादे गिरिवरजोत्यतिवर्णनं नाम नवमो
 ध्यायः ४ श्रीनारद उवाच अत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पुनस्तनं यस्य सुवर्णमात्रेण महापापं प्रणश्य
 ति १ विज्योत्सारणः कश्चिद्भौतमीतीरवासवाकृत आययौ स्वमृगं नेतुं मयं यं यं पनामि नी २ कत्वा
 कार्यं गृहे गच्छन् गोवर्द्धनं तं टीगतः वर्तुले तत्र पाषाणं चैकं जगाम मे मथिलः ३ शनैः शनैः वनोदेषोति
 र्गतो तज्जमंडलात् अग्रे ददर्श वायातं नक्षत्रं चौरसूयिणम् ४ हृदये च सुखं यस्य त्रयोपादा भुजा स्रष्ट
 हस्तत्रयो च स्थूलोष्णो नासा हस्तसमुन्नता ५ सदा ताललललजिह्वः कंठकभासन्नूरुहा मरुत्तुश्च
 एदीर्घदंतवक्त्राभयंकुशर्द्धं तं दृष्ट्वा तस्मिन् लोका जनकं पितृवयवाभसं तत्र स्थितो भूदुदितो न समर्थः

६३
शः शो
शः शो

पलायितुं १ वाससो बुधुं वंशं कृत्वा वातिवुभुक्षितः आययौ सन्मुखे राजनवास्नस्य स्थितस्य च ८ निविश
जो भवेन्न सोपाषाणे न ज्ञानने निविशज्जोलास्य शीत्यत्वा सो वाक्षसीतनुं ९ पक्षपत्रविणालाक्षः यथा
मसुंदरविशुद्धः वनमालीपीतवासः मुकुटीकुंडलात्विनः १० वंशीधनो वेउहस्रकामदेव उवाच ययः भूत्वा
कृतांजलिर्विप्रं प्रणमामपुनः पुनः ११ सिद्धउवाच यन्यस्त्वेवास्न एसेष्टः पवित्राण्यवायणः त्वया वि
मोचितो ह वै वाक्षसत्वात्सहासुने १२ यथा एस्य श्रीमात्रेण कल्पाणं मेव भूवह नकोपि मां मोचयितुं सम
र्थो वै त्वया विना १३ तस्मिन् एव कुतः विस्मितास्त्वका को हं न त्वां मोचयितुं क्षमः फलं यद्वा एतत्तु यिन जा
नेवदसुतत १४ सिद्धउवाच शिववाजो ह वै रूपः श्रीमानगोवर्धनो निविः तस्य स्य श्रीनमात्रेण न यो यतिक
तार्थतां १५ गंधमादनयात्रायां तत्फलं लभते नरः तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं निविशज्जस्य दर्शने १६ पंचव
र्षसहस्राणि कैदावेयतयः फलं तत्र गोवर्धने विप्रक्षणे न लभते नरः १७ मलयपदौ स्वर्णभावं दानस्यापि
स्यत्फलं तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं निविशज्जस्य दर्शने १८ पर्वते मंडलप्रस्थे यीदृश्या देमदक्षिणां
स्यांति विस्तुसाक्यं युक्तः पायशतैरपि १९ तत्पदं हि नरो याति निविशज्जस्य दर्शनात् निविशज्जस्य संपु
रणं श्रीगोवर्धने द्विज २० अथ मूकस्य सस्य तत्पदं देवगोवेः पुनः पात्रायां लभते पुण्यं समस्तानां
भुवः फलं २१ निविशज्जस्य पात्रायां तस्मात्कोटिगुणं फलं निविशज्जस्य संतीर्णं न भूते न भविष्यति २२
॥ श्रीशैलैदरावर्षाणि कुंडे विद्याय वेत्तयः सनाने कनोति ह्रुक्तीमातयज्ञफलं लभेत २३ गोवर्धने पुच्छकुंडे
दिनैकं स्नानं कृत्वा नरः कोटियज्ञफलं साक्षात्पुण्यमेति न संशयः २४ लोकद्वौ कविधारे महेद्रे विंध्यपर्व
ते यज्ञकृत्वा यथा मेधं नरो नाकयति भवेत् २५ गोवर्धने स्निग्धो यज्ञकृत्वा दत्वा सुदक्षिणां न केयदं संवि
हायसविस्मोः यदमाहजेत् २६ चित्रकूटे यय सित्यां श्रीवामनवर्मादिने पवित्रात्रे तृतीयायां वैशाखस्य

द्विजोत्तम २१ ककुभाद्रौ सर्गि माया नीलाद्रौ द्वादशी दिने अंद्रकीर्त्तिनसप्रम्यो स्नाने दाने तपः क्रिया २८ तर्क
 र्वकोटिगुणितं भवतीत्यं हि भावते गोवर्द्धने तु तत्सर्वमनंतं जायते द्विज २९ गोदावर्यो गुणो सिंद्रे माया पुष्पि
 तु कुंभके पुष्करे पुष्पनक्षत्रे कुक्कुले वैरविग्रहे ३० चेद्रुहेतुका मया वै कालगुणे नै सिचे तथा एकादश्यां
 शूकवेव कार्तिकां गणमुक्तिदे ३१ अन्माष्टम्यां मयोः पुष्पाः खंडवे द्वादशी दिने कार्तिकां सर्गि मायां तु वदे प्र
 व महावदे ३२ सकशर्के प्रयागे तु वहिषा त्यां च वै धृतौ मयो ध्या सरशती रे श्री राम नवमी दिने ३३ पशुदाने त
 स्नानं ज्येष्ठे देव द्विजार्चने तत्सर्वं कोटिगुणितं भवती ह द्विजोत्तमः ३४ तत्तुल्यं पुण्यं मा मोति गिरी गोवर्द्धने वने गोविं
 दकुंडे विना देयः स्नात्वा कृत्वा समानं हि ३५ प्रमोति कृत्वा सांख्यं मे धिले द्रुन संयाया अश्वमेधिसहस्राणि
 राजसूयपाता निच ३६ स्नानसी गंगया तुल्यं न भवंति गिरी वने त्वया विप्रकृतः साक्षाद्दिवा जस्य दर्शनं स्पर्शनं
 च तत्तस्नाने न त्वतो भूयिको भुवि ३८ नमस्त्य से चैन्मां य पय महापात किने पवं गोवर्द्धन किला स्य मीत कृत्वा
 रूप्य तां गताः ३९ अति श्री मद्रुर्गि चार्थं हि तायां श्री गिरी राजवंडे ना रद वद्रुला मव संवादे गिरी राजमाहात्म्यं
 नाम दशमोऽध्यायः १ श्री नारद उवाच अतिश्रुत्वा किं ह वा कौत्सो विस्मये गतः पुनः पप्रक्षुते राजन गिरी
 राजप्रभाववित १ सिद्ध उवाच पुनः जन्म निर्वे मयो हं च न वै मय सुतो महान आवा लपा तश्रुत निरतो विट गोष्ठी
 विष्णारदः २ वैष्णवः कुरुर्क माहं मदिरा मद विह्वलः मात्रा पित्रा भार्या या यि भर्त्ति तो हं सदा द्विजः ३ एकदा
 तु मया विप्रो यि गौरा दानतः मयि तोषत एव भार्या खड्गे न पयि मावित ४ गृहीत्वा तद्वनं सर्वं वैष्णव स हि तं ल
 लः दक्षिण स्यां च गतवान दस्यु कर्मानि निर्दयः ५ एकदा तु मया वैष्णव निक्षि मा हं च कृपके दस्यु ना हि मया
 पाशो र्मावितः शतशो नराः ६ धनलोभेन भो विप्र ह स्न हत्या पातं कृतं क्षत्रि हत्या वैष्णव हत्या पाद हत्या पाद स
 शाः ७ एकदा मां समाने तुं म गान हंतुं वने गतं स्यो हं पात पदा सहस्रो अहं सो निधनं गताः संताप मुद्र गौर्वा
 र्थं यं मदता भं कवाः ८ वदामां नृपकं नित्युर्म हपात किने खलं ९ वतु राणी तिल क्षाणं नृकाणं सय क

4

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ शुभं मस्तु १ • ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and small dark spots, possibly due to age or handling. There is a faint smudge near the top center and a small dark mark near the top right corner. The page is otherwise empty of text or illustrations.

੮੩
ਗੁਰੂ
ਸਚਖੰਡ
੧

੨੭

Ganga Sanghite ੨੭੪੩
13th B. Pindabem
(Kishan Lal)

੫
ਸਚਖੰਡ: ਪੰਚਮ:
੫

੧੫/੧੨

੧

॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ वसुदेवसुतं देवं कंसं चाण्डालमर्दनं देवकीपुत्रमानंदं क्लृप्तं वंदे नमः
 ॐ १ वदन्तामृतवाचं मधुरायां किंच विवृणुत त्वानमगवानमुने कथं ज्ञानकं साख्यमेतन्मोह
 हितत्वंतः २ नावदुवाच अथैकदाहं मधुरां पुरीं पुरां विलोकितुं चागतवान् नृपेश्वर कर्तुं यदंतेत्य
 वयोमं हनेः यवस्य साक्षात्मानं साप्रलोदिता ३ सिंहसनेष प्रहते पुनंदरासितात्यत्रेचलचक्रसामवे
 स्थितं नृपकंसं सुवंगदुःसहं प्रोवाच मेवं शृणु तत्प्रसजितः ४ यस्मिन् दायः सुतामाताया त्वद्वत्तादिवंग
 ता देवकां क्लृप्तं तत्रोद्दिष्टी नंदनीवलः ५ स्वमित्रेनंदराजे च न्यसौ पुत्रौ भवदुयात तवारीराम
 क्लृप्तौ द्वौ वसुदेवेन दैत्यराट् ६ सतनाथाद्यविष्णुतादैत्यायै त्वदुत्तमः याम्भां हतावनो देवो ते मृत्युतौ
 मृतौ किल ७ एवमुक्त्वा भोजयतिः क्रोधावलिप्तविग्रहः अग्रहनिक्षिप्तं खड्गं शिरं हंतुं सभातले ८ मया
 निरुद्धितः सोऽपि विस्मृतेर्निगडैर्दृष्टैः वधातं भार्यया साहं कानागावेकरोधह ९ उत्पुत्तातं मयि गते के
 शिनंदेन्युंगवं रामकृष्णवधार्थं यत्प्रेषयामास दैत्यराट् १० चाण्डालीन्समाहूय महासायं द्वियस्य च
 कार्यभारकवानलोकान् प्राहेदं भोजराट् वली ११ कंस उवाच हे कुटुहे तोशलकहे चाण्डालमहाबल राम
 क्लृप्तौ च मे मृत्युदक्षिणौ नावदेन वै १२ भवद्विद्विदसं प्राप्नोह न्यंतं मललीला मलभूमिं च संयुक्तं कुक
 ताद्युभयं १३ द्वियं कुवलयपीडं वंगद्विभक्तं प्रस्थाप्य तेन हंतव्यौ महासायं समाहूतौ १४
 सतुर्दृष्ट्यां तु कर्तव्यो धनुर्यागः प्रणांतये अमावस्यादिने लोकामलपुटं भवेदिह १५ नावदुवाच उत्पु
 त्तास्वजनानकंसोऽक्षरमाहूय सत्त्वं १६ सिंहादराजेन्द्रमं वं मं विजयप्रियः १६ कंस उवाच भो भो दानव
 ते मं विजयप्रिय मे यवमं वचः गच्छ नंदराजं प्राताः कुककार्यं महामते १७ आसाते तत्र मे शत्रुवसुदेवसुतौ
 किल दक्षिणौ नावदेनापि देवद्विषणभूमौ १८ सोऽप्यनेनोपगणैर्नंदराजादिभिः सह मधुरादर्शन

मिषादयेनानपमाचिवं १८ द्वियेनवामहामहोर्द्धनपिण्यामिर्तोमिषू तत्पञ्चानंदराजेववसुदेवसहायकं २० त्वय
 भानुवचंपञ्चात्मवनेंदोयनंदकान यञ्चकौरिंदनिष्पामिदेवकंततसहायकं २१ उग्रसेनंवयितवंतद्वंराज्यसमुत्त
 कं ततपञ्चाद्यादकानसर्वानहनिष्पामिनसंशयाः २२ एतेदेवगणाः सर्वेजातामंत्रिमहीतले शकुनिर्ममहान्मित्रं
 लीचंद्रावलीयतिः २३ भूतसंतापनोदृष्टोवकः शंवरपवच कालनाभोमहानाभोदविषमश्रुणैवव २४ एतेमि
 त्वाणिमेसंतिमदर्थं प्राणदावलात स्वसुरोपिअरासंथोद्विद्विदोमेसखास्मृतः २५ वाणासुरश्चनरकोमयेवक
 तसोददः एतेः सर्वांमहीजित्वावधादेवान्सकासवान २६ क्षित्वामेकगुहाउर्गेकुर्वेनंदव्यनायकं वैलोकनायं
 तुसदाकविष्णामिनसंशयाः २७ कवीनांवंकविनिवसीवांगीष्पतिवरुवि एततकार्यंचकर्तव्यंत्वयादानपतेत्
 वं २८ शुकवउवाच त्वयाकृतोयउपतेमनोवयमहार्णवः देवेक्यार्थभवतिगोष्पदंतदिनार्णवः २९ कंसउवाच
 विसृज्यदेवंकुकतेवल्लिष्टोदेवंसमाश्रित्यहिनिर्वलश्च कालात्मनोर्नित्यगयोः प्रभावाग्निशकुलस्मिष्टकर्म
 योगी ३० श्रीनारदउवाच एवमुक्तामंत्रिवचंसमुत्थायसमातलात किंचितप्रकुर्यात् कंसः शनैर्वंतः प्रवय्यौ
 ३१ ३२ श्रीमद्भगवत्संहितायां श्रीमद्यजुर्वेदोपनिषद्भाष्ये श्रीनारदवद्वत्पुत्रसंवादेकंससंभवंनामप्रथमोऽध्यायः १
 श्रीनारदउवाच अथके श्रीमहादेवोहयन्पीमहोक्तः गात्राहंदावनंरम्पंजगर्जतुनवद्वली १ यस्यपाद
 प्रताडेननियेतुः शारविनोदृढाः पुच्छुवातेनगगनेखंडंखंडंययुर्धनाः २ तंवीक्ष्युः सहजवंगोपीगोपीजना
 भूषां भयातुनामेषिलेदंश्रीकृष्णंरावणंययु ३ माभेष्टेयभ्यंदत्वाभगवानवज्रनादनाः कटोपीतपटंवद्वा
 हंतुदैत्यंपचक्रमे ४ हविंयश्चिमपादाभ्यांसंतताउमहासुवः चालयनष्टधिर्वीराजननादयनव्योमसंत
 लं ५ गृहीत्वापादयोदैत्यंभामयित्वाभुजेनखे विक्षेप्योजनंकृष्णोवाताः पद्ममिवोद्भूतं ६ पुनरागतवा
 असोपिकोयस्ववितविग्रहः पुच्छेनश्रीहविंदेवंसंतताउमहासुवः ७ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णोभामयित्वाभु

८४
गः सं
मय सं
२

जौनसा योजनानां सतं वा अनविज्ञेयगगने वलात ८ आकाशात्पतितः सोपि किं विद्या कुलमानसः समुत्था
यपुनर्देत्योजगर्जतुनववली १० सहाविधुन्वनरोमाणि कलंखेवलपनमुद्रः महीनिर्गमयनपादैरुत्पन्नहरेः
पुरः ११ तताउमुष्टिनातं वै भगवान्मथुसूदनः तस्यमुष्टिप्रहारैरामूर्त्तिं तोवटिकाद्वयं १२ मस्तकेन गलोद्देशे
समाहृत्य हविर्हयः भूमंडलादुत्पन्नगतगगने लक्षयोजनं १३ तपोर्युद्धमभूद्भंगगगने प्रहरद्वयं पादैर्दक्षिः सहा
मिष्टपुच्छतीक्ष्णखुरैर्नय १४ गृहीत्वा तं हविर्दोभ्यां भूमयित्वा तितस्ततः आकाशात्पतयामास कसंडलुमि
वर्भकाः भुजं प्रवेष्टुं यामास तन्मुखे भगवानहविः तस्योदवेगतो वादुर्वहथे को गवद्वृणं १५ तदा तु लेंडं कृतवा
नरुद्धवायुर्महासुनः खंडोभूतोदरः सद्यो ममानहयकूपयुक्त ११ देहादिनिर्गतो सद्यो मुकुटीकुंडलावितः २
दिव्यकूपयुक्तः कलंखं जलिः प्रणनामह १८ कुमुदउवाच शकस्यानुचरोहं वैकुण्ठो नाममायव ते अस्तीरुप
दानवीरो जितुक्त्वभूमिंदयत १९ वृत्रासुरवधये सर्वं वृत्तहत्या प्रणांतये यज्ञं च कारनाकैः सो वा जनेधं कृतं तं २०
अश्वमेधहयं शुभं मया सकर्णं मनोजवं तमाकुरुतु इहो हं चो वयित्वा तलं गताः २१ ततो मरुत्तुर्गौर्नीतं यामा
तदं महाखलं शशापमां वला रातिस्त्वं वदो भवतुर्मते नव हयाकृतिस्मिंभूया इमो मन्वंतं नृद्वयं तच्छ्रुत्वा द
द्युमुक्तो हं सद्यस्तत्पार्श्वनातप्रभो २३ किंकं कुकुरमां दे २४ वत्तदं द्यौलगुमानसं नमस्तुभयं भगवते सर्वलो
कैकहादिणे २४ श्रीनारदउवाच अदक्षिणी कृत्य हविं यवेपथं विमानमाकुरुमहो ज्वलं यवं वैकुण्ठलोकं कु
मुदो ययौ त्वं विराज्य न मेधिलमंडुलं हिमां २५ इति श्रीमद्रुर्गाचार्यसंहितायां मधुनाखंडे नारदवद्बलाश्व
संवादे कैशिवथो नाम द्वितीयोऽध्यायः २ श्रीनारदउवाच अकुरु न यमाकुरु कर्तुं कार्यं निपस्यसे प्रहर्षितो मे
धिलेंद्रप्रययौ नंदगोकुल १ परांभक्तिं कृपगतः श्रीकृष्णपुरुषोत्तमे एवैविचारयनवुद्धाय धिगच्छन्महामतिः २
२ अकुरु उवाच किं भावते वासु — कृतं मया कृतं निष्कायणं दानमलं कृतं तं तौर्ध्वं वटनं वादिजसेवनं २

शुभं येनाशुद्रया सिद्धिं पश्येत् ३ तपःसुतं किमलं पुनः कृतं सत्त्वेन भक्तियुतं मया कृतं येनैव मे
 दर्शनमयुर्लभं श्रीकृष्णदेवस्य भुक्ते भविष्यति ४ तेषां भवो वै सफलं महीतले यन्नेत्रगामी भगवानसुरे
 श्वरः कृत्वा यत्तदर्थं नमयुर्लभं सद्यः कर्तव्यं भविता स्मि सर्वतः ५ नानदुःखं च उच्यते संविद्यमानं कलं
 मय नशक्तु नमुतं संस्थाप्यं गोकुलं प्राप्नोत्यस्यो गदिनी सुतः ६ कलपादांश्च विह्वलितं वं कुशयुतानि
 च तद्वागपुत्राय वागानि नञां सिद्धदर्शकौ ७ तदर्थं नौ सुखं भक्तिभावनं दसमाकुलाः रथात्सुतयतते पु
 लुठत चक्रमुच्यते च ८ येषां श्रीकृष्णदेवस्य भक्तिः स्याद्दृढमैथिल तेषामावृणः सर्वत एव जगतः सु
 खं च यत्कुरु सथा कुराः क्षणानंदं पुनः गतः येषु सुखं कलमा गच्छं तददर्शक १० देवो युवाणो पुनर्यो
 यनेमौ यद्येक्षणे मय मल गौ वरं यद्येदं नीलध्वजं वज्रं शैलौ समाश्रितौ तौ यथिरामकक्षौ ११ कलार्कौ
 लीव सनंत उक्ता तीवर्षा मय न्नेत्रं रुचं दधनौ दृष्ट्वा सत्तुल्यं स्वयं भूतौ ज्ञातयोर्न तो भक्तियुतः पयत नताननं
 वाय कलाकुलेक्षणे सोमां चितं वीक्ष्य हसिं पश्येत् श्वरः दोभ्यं सुमुत्थाय ज्ञातुं श्रुमुच्यते भक्तं पश्यिष्ये मय
 वः १३ एवं मिलित्वा सुखं लभ्यते हविः सद्यः समानीय वरा सनंदौ निवेद्य गां चातिथये सुभोजने रसावतं प्रे
 मुतो ह्यपाहृत १४ तमाह नंदः पश्यिष्ये दोभ्यं महो कथं जीवसि कं सयाज्ये गतयो दो निजवानवाला न
 स्वसुः कथं सोन्य जनेषु मोही १५ गहंगते नंदवरे हविर्न यप्रह्व सर्वं कुशलं स्वपित्रोः तथा पहनं किल वंथ
 वानां कंसस्य सर्वां वीयरीत बुद्धिं १६ श्रुत्वा उवाच यस्मिन् दृष्टे देवदेहि तं पौत्रि सुमुद्यतः खड्गपाणिर्भोज्य
 जो नानदेन निवारितः १७ इति वांथवाः सर्वे यदवो मय विह्वलाः सकुटुंबः कंसमय इमं न देयां तं रं म
 तः १८ श्रुत्वा यदवन हंतुं देवान जेतुं सुमुद्यतः अन्य किमपि कौ कर्तुं शक्नुते दैत्यवद्वली १९ तस्मा उवा
 च श्रुत्वा गंतव्यं कुशलं कर्तुं सद्यं भवंतौ द्विविना कथं किं विन स्यात्तं प्रभु २० नानदुःखं च श्रुत्वा सद्य

८५
 अः प्रं
 मयसं पं
 ३

चः श्रुत्वा सवल्लोमं गवानहं विः नंदराजमतेनाह गोयनकार्यक नानिदं २१ श्रीभगवानुवाच नंदराजोपि स
 वल्लोहद्वेर्गोपगणो नंद - नंदानवोपनंदभूत एष ह्येष भानुवाः २२ मयरातुगमिष्यंति सर्वे यतः समुत्थिताः
 सर्वे तु गोवर्धनस्मादुत्थिता दिकं २३ गृहीत्वा कवकतल्यं सोपायनमतः यवं २४ एषा एषा कटैराहं समर्था नकु
 रुतामुवे २४ नानदउवाच ३३ श्रुत्वा कार्यक नानोपाः सर्वे गृहे गृहे शरवंतीनां गोपिकानां मूचुः सर्वे यथो
 दितं २५ तच्छ्रुत्वा द्विशृद्दया गोप्यो विरहविह्वलाः परस्परं वाकमूचुः सर्वा स्नाहि गृहे गृहे नंद प्रस्थानस्य
 चवर्ते यं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ह्यभानववस्थापि गृहे प्रयोजयेष्वन २१ गमिष्यतो भर्तु रतीवदुःखिना श्रु
 त्वा यवार्तं सदृशं कस्मात् संप्रायमुर्द्ध्वं ह्यभानुनंदिनी रंभेव भूमी पतिता मरुद्वता २८ काश्चित्पति २
 स्नानमुखश्रियो भवनप्रकंकणीभूतकरांगुलीयकाः सद्यः स्तब्धरूपेण केशवं यनाश्चिन्तयित्वा रंभ ३
 वावतस्थिरे २८ श्रीकृष्ण गोविंदहरे मुनारे काश्चिद्वदंत्याः स्वगृहे निविह्वलाः विह्वल्य कर्माणि गृहस्य सर्वतो
 योगीवचानंदगतान्नयेष्वन ३० कश्चित्समर्थास्तु यवस्परं वचः समेत्य राजन युगपत्सखीजनं ऊचुः स्व
 लज्जकंदकंठवाचः स्वतः स्ववद्व्यकलावहद्वया ३१ गोप्या ऊचुः श्रुत्वा निनिर्गदजनस्य चित्रं यवं च चित्रं गदितुं न
 योग्यं मुखेन चान्यं हृदि भाव्यमन्यद्वेवो न जानाति कुतो मनुष्यः ३२ नास्तेति यद्युदितं तु तत द्विहाय गंतुं न सव
 स्थितो यं गते पुनो प्राणयता वहो स्मिन् किं किं न कष्टं न नो भविष्यत ३३ ३३ श्रीमद्भगवांचाद्यं संहितायां श्रीम
 द्वाखंडेना नदवद्वला एव संवादे अक्षरागमनं नाम तृतीयोऽध्यायः ३ श्रीनानदउवाच राजन्नेवं वदंतीनां गोपी
 नां विरहं यवं विज्ञाय भगवानदेवाः श्रीश्रुता संग्रहानययो १ पां वनीयोचितो राजं स्तावदुपयसो हनिः स्वयं सं
 वोऽथा मासचाभिः सर्वाः एष कृष्टयक् २ श्रीराधासंदं गत्वा दृष्ट्वा राधां च मुर्च्छितां नंदस्थितां सरसीसंवेन न
 दमुखलीकलं ३ श्रुत्वा वंसीध्वनिं राधा सहस्रोत्थाय चातुरा नेत्रे उन्मील्य ददृशे श्रीगोविंदस्मात् ४ पति

३

बं नीवगता नंदं पद्मिनी पद्मिनीयति वीक्ष्योत्थाया गताया सौ सदा वेणुसुनंददौ ५ अश्वसुखी सुखी दीनां च
 थं कमललोचनां शोचंती भगवता ह मेव गंभीरया गिरा ६ श्री भगवानुवाच विमलासिकं मद्राणी वं कुस
 नायिके अथवा गंतुकामं मां अत्वा सि विरहातुरा १ भुवो भगवता रायकं सा दीनां वथाय च वरुणा प्रापितः
 साक्षात्ता तो ह वै त्वया सह ८ मथवां हि गमिष्यामि ह विष्यामि भुवो भवं श्री भगवानुवाच गमिष्यामि कविष्यामि भुवं त
 व ८ नारद उवाच अत्युक्तं तं भगवती पवनं ह विनाथायतिं सा ह वियोगविह्वला दावाग्निना दावलते वमूर्क्षिता
 अकं यो मां वितभाव संवता १० श्री वाधोवाच भुवो भवं हर्तुमलं पुरी वज्रकृतं पवं मे माययं फलतः गते त्व
 यि प्राणयते च विग्रहं कदाचिद्वै वलधारयाम्यहं ११ यदायमेवं माययं न मन्यसे द्वितीयं वानं कथयामि वाक
 थं प्राणोदने गंतुमती व विह्वलः कर्षवधुलेः कणवधुमिष्यति १२ श्री भगवानुवाच वचनं वै स्वनिगमं ह
 वी कर्तुं क्षमो म्यहं भक्तानां वचनैरेव दूरी कर्तुं न च क्षमा १३ श्री रामायात सर्वस्माद्गोलोके कलहान्मम
 शतवर्षे ते वियोगो भविष्यति न संशयः १४ मायां च कुस कल्याणी वयं मे सवनायिके मां संसाहं वियोगं ते दर्शने मे
 भविष्यति १५ वाधोवाच मां प्रति वियोगं मे द्वातुं संदर्शने ह वै चेन्ना गमिष्यामि तदा प्राणान्दुःखात्प्रजाम्यहं १६
 लोकाभिगमजनभूषण विप्रदीपकं दर्शमोहनं जगद्गुणनार्तिहाविन आनंदकंदयुनंदनं नंदसुखो अथागमे
 स्वयायं कुसुमसमं १७ श्री भगवानुवाच वंभो मां संप्रति ते वियोगे चेन्ना गमिष्ये माययं गवां मे निःसंश
 यं निःकपटं वचस्वमवेदिवाये कथितं मया सुत १८ ये मित्रतां निःकपटं कवोति निःकारणो धन्यतमः सुख
 विधाय मे जी कपटं विदधातं लं पटं हेतुपवं न वंधक १९ कर्मेन्द्रियाणी हयथा न सा दीनां सा कमा मुनयः स
 खं यत मना गूजानं ति हि नैव ये ह्यं गूढं पवं निर्मुक्तलक्षणं तत २० आनंति संतः समदर्शिनो ये दांता महंतः कि
 ल नैव पेक्षाः ते नैव ये ह्यं पवनं सुखं मे जानेद्विधा दीनियथा न सा दीन सर्वहि भावं मनसः पवनं न ह्ये कतो भवि

८६
 कः सं
 नष्टं पं
 ठ

निजायतेततः प्रेमैवकर्तव्यमनोमयी स्वतः प्रेमणा सुमानं भुवि नालि किंचित २२ यथा हि भाडी ववटे मनो नष्टो वभू
 वनाये हितया भविष्यति अद्वैतकं प्रेमचसद्भिः राशिते तच्चायि संतः किल निर्गुणं विदुः २३ येन अधिकयांत
 यिकेण वेमपि भेदं न कुर्वन्ति हि उग्र्यौ क्लवत तपवसेव स्तपदं प्रयांति तद्वैतुकं स्तुतिभक्ति लक्षणाः २४
 येन अधिकयांत यिकेण वेमपि पश्यन्ति भेदं कुयियो न न भुवि ते कलसु वं प्रयतं सीतः एवित्त्वं भो न यवत किल
 चंद्रभास्करो नय न न दउवाच एवमा मयस्तथा नयां सर्वं गोपगणं तथा आययोनं दभवन्नं भवावा नू पको वि
 दाः २६ अथ सुख्यो दये जाते मंदाहाः साकद्वैतं लिं नीत्वा नयान समाक स सर्वं श्रीमयं ययुः २७ अकुरु
 मकसा भ्यां संनयं गां दिनी सुताः प्रयानमकरो द्राजनमयं द्रष्टुमुद्यतः २८ कोटिपाः कीटिगो गोयो मा
 र्जमार्ज समास्थिताः यम्यंत्यस्तु त्रिर्गमनं क्रोधाद्या मोह विह्वलाः २९ कुरु कुरु वेति वाक्कुर्वन् वदताः ययं वचः
 रुक्युः सर्वतो यनं यथा कं स नयं दनाः ३० अकुरु स्य नयं राज निजं यद्विभिर्भ्यां मयं स्या सानयिं व
 भगवद्वि नहातुनांः ३१ अमवास्तव स मुत्येतु स्नादिता स उत स्ततः गोपी दं गुलिवाते न सानयिः यतिनोः ३२
 त ३३ विहाय लज्जो लोकस्य समाकृष्य नयान्दुलात कंकरो स्ते उव कुर्वन् ययतोः न मकस्योः ३३ गोपी सुयव
 लं दृष्ट्वा सवल्लो भगवानहविः गोपीः संकोथयामास स द्धित्वा गां दिनी सुते ३४ संथायां मागानि ध्यामि मा सो चं
 कुकतांगनाः यम्यन्त्यास्य मदास्यं मा कुर्यात्ते सजौ कसः ३५ अत्येव मुक्ता स नयं समागतोः कुरु कुरु कलौ व
 लदेव संयुताः तुरंगमैर्वंगमद्यैर्नोदयैः ययौ पुनीयादवहं दमंदितां ३६ पावद्वयः केतुकता मवने एव न
 द्यते तावदतीव मोहात स्थिता ह भूवनयाधि विवताः स्मृत्वा हवेर्क का सुतां गतायाः ३७ अति श्रीमकु
 र्ज चार्ज्यं संदिता यामय न संडे न न दवद्वला मवसेवा दे मय न प्रयणं वतु र्थो धायः ४ श्रीनाम दउवाच

हविर्ब्रह्मवशाभाभ्यांमद्यरोयवर्नंगताः यमुना नैकदस्थिता वाविपीत्वायद्ययौ १ अक्षुवस्नावनु
 हायस्त्रानुशीयमुनांगतः नित्यनैमित्तिकं तु कर्तुं विवेकविमलेजले २ जलेकागायगंभीरेमहावर्नस
 माकुले ददर्शनामकलौ तोवदंतौ गांदिनीसुतः ३ विस्मितसौरथेऽपश्यत्पुनर्काविस्थितौ न्य दद
 र्शितवस्येदं कुं उलीभूतमास्थितं ४ तस्योक्तं रोमहा लोकं गोलोकं लोकं वंदितं गोवर्द्धनद्रियमुना
 त्वंदावण्यं मनोहरे ५ असंख्यकोटिमातं उज्जोतिषां मंडले प्रभुं पविस्सर्तमं साक्षाच्छ्रीकलं पुनर्योत्सं
 दं कोटिमन्मथलावण्यं वासमंडलमध्यगं वाथासहितं देवं तत्राक्षुवोददर्शितं १ आत्माकलं पंचवर्णं
 नत्वा नत्वा पुनः पुनः कतांजलिपुटोक्तवस्तुतिंचक्रेऽतिथिर्षिताः ८ अक्षुवउवाच नमः श्रीकल
 चेद्राय पविस्सर्तमायच असंख्यां तावियतये गोलोकपतये नमः ६ श्रीवाथायतये तुभ्यं प्रजाप
 णायते नमः नमः श्रीनंदपुत्राय ययणोदानंदनायच १० देवकीसुतगोविंदवासुदेवजगत्यते यद्वत
 मज्जगन्नाथयाहिमां पुनर्योत्सं ११ वाणीसदाते गुणवर्णने स्यात्कर्णो कथायां समदोऽसकर्मणि म
 नः सदावचर्णं विंदयोर्दृष्टो स्फुटद्वामविशेषदर्शने १२ नानदउवाच एवं संस्तुवतस्त्वस्य पश्यते
 विस्मितस्य च तत्रैवं तर्दथे कलः सलोको भगवानमभूः १३ नत्वा तं च तदाक्षुवः कत्वा नैमित्तिकं वि
 थिं आत्माकलं पंचवर्णं विस्मितो रथमाययौ १४ दिनात्यये नाम कल्लावनपट्टादिनीसुतः २ येन वा
 पुत्रे गोनस्त्रिग्यगंभीरकादिना १५ पुनस्योपवने तत्र वीक्ष्य नंदं यद्वतमः अक्षुवमाह विद्वत्सुनमेव गंभी
 रकाशिका १६ श्रीभगवानुवाच मया वायां हि गंतव्यं भवता स्ववधेन वै संसृजोपात्तैः सहिताः पश्चादा
 गमिष्यामि मानद १७ अक्षुवउवाच देवदेवजगन्नाथ गोविंदपुनर्योत्सं सदा यजः सगोपात्तौ ग
 कुमे संदं प्रभो १८ पादावविंदवजसाय विजीक कर्मद्वहं त्वां विना न गमिष्यामि संदिवं संजगत्

८७
 ॐ: सं
 मयसंयं
 ५

ते १८ श्रीभगवानुवाच गृहेतवागमिष्यामिद्विवाहवहितं सवलोकंयवैः साहं कविष्यामिपि
 यंतव २० नावदउवाच अथतत्रस्थितेकस्मिन्सोऽक्षममयसंगतः निवेद्यचेदं कंसायततः स्वभवने
 ययौ २१ अथायनाद्रेसुवले गोविंदेवालकैः पुत्री द्रष्टुमभ्युदितं वीक्ष्य नंदो वाकमथाब्रवीत् २२
 अर्जवेनपुत्री वीक्ष्य संगतं त्वं भवता किल न गोकुलं विद्विषेनांकं समाज्ये महाभ्ये २३ तथा सुचोक्ता
 भगवानसहैर्नंदप्रणोदितैः गोपालैर्वालकैः साहं सवलोकगतवानपुत्री २४ प्रासादैर्गगनस्यमै
 हर्मनत्नैश्चित्तैः शोभितं दुर्गसंपुक्तं देवधानीमिव स्थितः २५ कालिंदी नत्न सोयने अल
 हर्मिकुतूहलैः अलकामिव शोभा त्वां दृष्ट्वा तावीनवैर्युतां २६ प्रेक्ष्य न श्रीमथर्माक्षसो धनिना
 मंदिराणि च पश्यन् गोपालकैः साहं राजमार्गे विवेश ह २७ अत्वागतं तं वसुदेवं नंदं वदुः
 तावैमथसंपुसंगतः त्वत्काण्यकर्मणि विस्मयताः कीमुन द्रष्टुं व्याधवन्नदधिं यथायथाः २८
 काश्चित्तुहर्षितकिलजालदेशात्कुज्यातुकाश्चितपटतो गवाक्षात् विनिर्गता ह्यवकयाटदेशात्सुतव
 तंददृशुः पुनंभ्यः २९ एकं हलतकंतलमानने खे किमग्रगानां तुमनां सिद्धं यस्यात्कृतं मौलितले
 दधानं किं एह गानां हारं द्वितीयं ३० पीता वनार्द्धं बलितं स्फु २२ त कटावर्द्धं तदंसे जलदेयया त
 डित पक्षं कनेखां दृष्टि वैजयंतीं सुजं दधानं वसुदेवं नंदं ३१ विलीकासुर्वीमुमुदुः पुरस्त्रियो विलो
 ल्याती ननवीनकुंडुलं वासाकै हेमांगदवाहमंडलं राज्ञः संख्यां उपतिं ययात्ययं ३२ पुनंभ्युवाच
 अहो हंदावनं वसुं यत्र संनिहितोऽयं धन्या गोपगणैः सर्वे यप्यंत्ये नमो हरे ३३ धन्या गोपव
 मण्यस्मायामिः किं तु कृतं कृतं यिवं तियावासवंगे मुदुः स्याथ नाम ते ३४ नावदउवाच राजमा
 र्गवंगकायं न जकं यंत मुन्मदं गोपालानुमते नैव प्राहृतं मथसूदनः ३५ देहतो मित्रवासं सिक

५

चिरालीमहामते दानुलोहियनेश्वरो भविष्यति न संशयः ३६ प्रज्वलनकलवाकोन द्युतेनाग्निर्यथा
 भूयं कंसभृत्यो महादृष्टः प्रादेदं पथिमायवं ३७ राजकउवाच ईदृशान्येव वस्तुणि पितृभिर्वः पिताम
 हः धारतानि किमु हतस्मान् कोपी नथानकाः ३८ याताशुवत्या न गगान सर्वे वै जीवते कृपा कायागा
 नेकायामिपुष्पादु सिंहास्यहं ३९ नानदउवाच एवं प्रवदतस्मिन् राजकस्य यदत्तः जहानमस्तकं
 सद्यः कयाग्रेणैव लीलया ४० तज्योतिः श्रीमन्नमणमेलीनं जातं विदेहनाटु सद्यस्तदनुगाः सर्वे वासाः
 कोशानविस्मयवै ४१ उज्जुवः सर्वतो राजन पावत्काले यथा जनाः ४२ गृहीत्वात्मपियेव से स्थितयोः
 नामकलयोः जगद्गोपवालास्ते राजमार्गजनाग्रये ४३ तद्वारणा विदेवाला वासां सिकचवाणि च
 अस्तं व्यसं पविदधुः श्रीकलस्य प्रमयताः ४४ वीक्ष्य तौ वानकः कश्चिच्छ्रीकलवलदेवयोः विचित्र
 वर्णैर्कसोमिद्विद्यं वेष्टं चकार ह ४५ तथान्येषां श्रीमूनां वयथा योग्यं विधानतः राजन्यरमया भ
 ता पुनः कलंददफीह ४६ प्रसन्नो भगवोस्तस्मै प्रादात्साम् यमात्मनाः वलं स्थियंतथैषवर्णवलदे
 वोददौ पुनः ४७ अतिश्रीमद्वर्णचर्यं संहितायां मथनारवंते श्रीकलप्रवेशो नाम पंचमोऽध्यायः ५
 नानदउवाच अथ गोपालकैः सादं श्रीकलमो नंदनंदनाः गृहं जगाम सवलः सुदामो नाममा
 लिनाः १ दृष्ट्वा तौ समुत्थाय नमस्कृत्य कृतान्जलिः पुष्पसिंहासने स्थाप्य प्राह गद्गदया गिरि २ सुदा
 मोवाच धन्यं कुलं मे भवने च उन्मत्तव्या गते देवकुलानि सप्र मातुः पितुः सप्रतथा प्रियाया वैकुंठ
 लोकं गतवन्ति मृत्यो भूभानवर्तुमलं पदोः कुले जातौ युवांस एतौ पश्येयौ नमो युवाभ्यां समदीनदीन
 ग्रहं गताभ्यां जगदीश्वरौ परौ नानदउवाच अत्युक्ता पुष्पवचनालं कानमधुपदतीन निवेशमक
 रं दं शुभालाकाकोनना सह ५ एत्वा तत पुष्पनिषयं सवलो भगवानहविः दत्वा गोपेभ्य आगतं प्रा

६६
गः सं
अष्टविंश
६

हप्रहसिताननः ६ गनीयसीमन्महाजनेभक्तिर्भूयासिदातव मद्रकानांतुसंगः स्यान्मत्स्यकण्ठमिहैवहि
१ वलदेवोदयोतस्मैष्टियंचान्वयवर्हिनी उत्थायतौततोराजनन्यावीथीमजगमतुः ८ पांतीष्टियंचान्व
जंयादीनालेयभजनं विभूतींयुवतीकुज्वांयाधियप्रकमाधवः ९ श्रीभगवानुवाच कात्वंकस्यपिया
सुभकस्यार्थचंदनंविदं देशावयोरेनतवचिरेष्टोभविष्यति १० सौमंथुवाच दास्यसि सुंदरवर्ण
कुज्वानाममहामते मद्रसोत्येष्टियादीनंजातंभोजयतेःष्टियं ११ अथापिकेसदास्यसिसंयतेतवचाय
ताः हसिष्ठुंउदंउसमेभुजदंउसिमेमनः १२ युवांविनाकोत्यतमोमुलेपंकर्तुमर्हति युवयोस्तुसुमं
यं वैलोकोनहि विद्यते १३ नावदउवाच उभाभ्यांसाददौशादं हर्षितायमुलेपनं अथातवंगनागेण
रामकृष्णो विनेजतु १४ जगद्गुणंदनंदिद्यं किं किं किंचिद्विजार्भकाः विवका मद्यतां दृष्ट्वा अजीकर्तुमनो
दधे १५ आकस्यपद्मांपयदं गुलिंदयप्रेतानं हस्तेन विभुः पर्वपवनः प्रगृह्णन्नां चिवुके प्रयमयतां वज्रां
तनुतामुदनीनमद्विः १६ तदैवसायसिहमानविद्यदावतिचनंभांक्षीपतीवकूपिणी भूत्वा गृहीत्वा ह
विंतुवा सुसीप्रविस्मिता जातमनोजविह्वला ११ सौमंथुवाच गच्छाप्नुहे सुंदरवर्णमद्रहंत्यकुं भवंतं किं
लनोत्सहैहं प्रसीद सर्वजनरुज्जमानदत्तयाभ्यांशो नमस्यितं मनोमम १८ नावदउवाच तदैवगोपाः ज
हसिः पदस्यनं अहो किमेतत्कनतालनिः स्वनेः मद्रस्यकामस्य हनिः प्रयमयतस्तद्युत्थमानो एव दत्त
वंवचः १९ श्रीभगवानुवाच अहोतिथन्यामपुत्रापुरीयंवसंति यत्रैवजनास्तसौम्याः येजानयंथा
नस्वगहंनयंति दृष्ट्वा पुरीथामतवागमिष्ये २० नावदउवाच एवमुक्त्वोतवीयांतं सुमाकृष्णगिरिर्द्रया
राजमार्गं वजनकृष्णो वेष्या नात्यानददर्शित २१ पुष्यतां हूलगंधाद्यैः फलैर्द्रव्यफलैर्हविं संसज्य स्वा
पणैः स्याद्यने मुनयुधियो विषः २२ वेष्याजुवः भवेच्चैदत्रैराज्यं तावकान्समरतां सदा वयंतवप्रजादे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

६८
गः गं
मयुखं च
१

स्त्रियाः किं न हि संति यतने निरीक्ष्यते वां भिन्नं गमो हनः अंगेषु सर्वेषु पि सर्वसुंदरो न स्मा भिन्नानंदम्यो नि
रीक्ष्यते कस्यैकदेशे मयुखं मीक्ष्यते तत्रास्ति नेत्रं प्रयतत्यनंगवत यस्त्वेव सर्वानंगमनो हनः सखिसपवने
त्रेण कथं समीक्ष्यते ४४ अंगेषु गे सुंदरे नंदसूतोः पापं प्राप्य यत्र यत्रासीनेत्रं तस्मात्तस्मात्तामसतलत्रसो
ल्यं लावण्यात्तो मयुखं वलवृत्तं ४५ नावदउवाच दृष्ट्वा दिनेयं जज्जनाजनंदं सखे तद्वददृष्टुः पुनस्त्रियः
गोप्यः कथं तं मयुखं न सस्मर्यमिः कृतं मे धित्वं न समं उलं ४६ इति श्रीमद्भगवद्गीतायामाष्टादशोऽध्यायः
मयुखाखंडेनावदवदुलापवसंवादे मयुखादर्शनं नाम षष्ठोऽध्यायः ६ नावदउवाच वज्रकस्य मीरकुंदे
कंसो वैरक्षिणं वधे यत्तु मंगंततः श्रुत्वा यंत्रं त्रसमुपगतः १ ततश्चण्डा निर्मिता निवासांगस्फुरणानि
च प्रयस्य नंगमं गानि निद्रां प्रायदैत्यगटं स्वप्ने प्रेतैः समायुक्तं लैलाभ्यक्तो दीगंवयः जगत्सकम
हिषा कृद्धो दक्षिणायां जगाम सः ३ प्रातः काले समुत्थाय कार्प्यभारकं नानजनान् आहूय कावया
मासमलकीडामहोत्सवं ४ विमालाजिवसंयुक्ते स्तेमस्ते मरुमलिते सभासं उपदेशायौ वंगभूमिर्विभू
वह ५ विजानै हि मसं कायैर्मुक्तादासविले विभिः सोपाते हंससंघे शुभंगभूमिर्विभौ नृप ६ राजमंचेन
जमये मकंदाचिते शुभे पाकसिंहासने तत्र सोपवर्हणसंगले १ आतपत्रेण दिव्येन चंद्रमंडले चक्राणां
हंसाभैर्जनेर्युक्तेषां सखेर्वज्रमुष्टिभिः ८ दण्डहस्तोऽस्त्रितपापवद्विषयकर्मविनिर्मिते तदा कथं वमौकं
सोद्विषं गं मगादि वगायकाः प्रजगुस्तत्र नरतुर्वभयोषिताः नेत्रमंदं गपदहतलभे र्थानकादयाः
९ राजानो मंडलेषां शुभो राजानयदानप ददृष्टुर्मलमुहंते संचे संचे स्मास्थिताः ११ चण्डो मुष्टिकः
कृतः शालस्त्रो शालएव च व्यापामुद्रवैर्युक्ता युयुसो यवस्य १२ नंदवाजादयो गोपाः कंसाहता
नजाननाः दत्तावलिपंतस्मादेकस्मिन् संवसास्थिताः १३ तानां सुवज्रनासंयननकाणां पुनानृप

अन्येषां संवत्सरीनां सकाशात् भुजंतथा १४ वलयः शायं नान्यय उनाजायत तत्रैव शुभतौ नाम कलौ द्वौ ।
 माया बालकविग्रहौ १५ मललीलादर्शनाद्यं यत्पुत्रं वंशमंडलं गोमूत्रचयसिंहनकसूरीयत्रुभन्मुखं सुव
 न्मदं महामतं रत्नकुंडलमंडितं शंभुकुवलयपीडं वंगद्वारमवस्थितं १७ वीर्यकलौ महामातृप्रादुर्भास्य
 श्रीना शुकर्षयांगना गेदं मार्गं कुकममेकया १८ नखौ त्वां यातं पिष्यामि सनागं भूमिसेतुले महामातृ
 लदाकुटो नोदयामास तं गजं १९ चीत्कां मुत्कटं दित्तु कुर्वंतं नंदसूनुवै गृहीत्वा तं हविंस्यः श्रुंटादं डे
 ननागवाह २० उज्जहावत तस्मात्त्रिर्गतो भवभूद्वयः ततया देवु विलीनो भूत्वा भूमनसं वितस्ततः २१
 वंटावननिकुं जेषु तक्षेषु च यथा हविः कवेजग्राह तं नागः श्रुंटादं डे नचां विषु २२ निष्पीड्य श्रुंटां हस्ताभ्यां
 हविः पश्चाद्विनिर्गताः तिर्यग्भूतश्च तं नागो गृहीतुमुपचक्रमे २३ मुष्टिना तं ज्ञातरीत्वा पुनौ उद्रावमाय
 वः तमन्वथ वज्रा गेदो मधुगंधविदेहवाह २४ कौलाहले तदा जते हविसस्मादितो ययौ पुके गृहीत्वा तं
 नागं वलदेवो महाबलाः २५ चकष्य भुजदंटाभ्यां कृष्णनागं कडोयथा प्रहसन भगवान कलौ गृहीत्वा तं कवे वलात
 २६ चकष्य भुजदंटाभ्यां कृष्णं यथानरः द्वयोराकषणानां गोविंदलौ भून्वेषव २७ महामातृ सदा
 समरु रुद्रसंगं वलात नीता राजा सथा चान्यैः कलं दंतं सतत्रयं २८ शंक्रुणा स्फालनो कुदंभते भपुन
 वागतं श्रीकलौ भगवान सदा हलदेवस्य पश्यतः २९ श्रुंटादं डे संगृहीत्वा आसुरीत्वा उतस्ततः पश्यतः
 सारभूतैकं संतुलुमिवाभूकः ३० हवे प्रपतिता सस्य महामातृ उतस्ततः सतां प्रपश्यतां नागः सद्यो वै
 नियन्तगतः ३१ तज्जयोतिः श्रीचनमय मेलीनं जातं विदेहवाह दंतावुत्पाद्यत स्यापि नाम कलौ महाबलौ ।
 ३२ निजतुर्महामातृ नमृगानके सुविणो यथा ३३ द्विये हते पिये चान्ये महामातृ उतस्ततः विडुडवुय
 था मेवावर्षा काले गते सति ३४ एवं हत्वा द्वियं गोपैः मोक्षैः प्रेक्षणे सुकैः जयावावै नाम कलौ श्रीमका

८०
शः शं
सुखं वं
८

दिमहं किं तौ ३४ पविशं नृणां मुखे वेगं विविशतु स्त्वनं दंतपाली महावेगौ यथा यामनिलान्तौ ३५ महा
 शुभलं च नवानेदं स्रिया स्मरं गोयगणवजेयं पितासुतं दंतयनं शुभं तौ नृत्यं चकं सोहि बुधविनाजे ३६ हते
 पवं योगिवनाशभोजं देवं तदा नंगगतं वलेन एष कुट्टकभावनया ययप्यत्तर्वज्रनासं पविर्णदेवं ३७
 हतद्वयं वीह्य च तौ महावलौ कं सोमनसीभवभावचेतसि मंचस्थिताद्विषितमानसाश्रुयौ चंद्रचकोना ३८ तै सु
 खं ययुः ३८ कर्त्तुं च कर्त्तुं विनिधाय नानावासा महीत्सुकाले सुवदनपनस्यं यतौ हि साक्षात्पुनरेव यौ ययौ व
 भूवतुर्वैवसुदेवनंदनौ ३९ ग्रहोतिरम्यं वज्रमंडलं पंचयत्रैव साक्षाद्विचचारमाधवः क्त्वाहियद्वर्णनमशुद्ध
 लं भवयं कृतापीस्तुभवेमसर्वतः ४० नारद उवाच वदस्व पौनलोकैषु नदत्तैर्येषु मैथिल चारुस्त्रावुपप
 आयामकृत्स्नावुवाच ४१ चारु उवाच हेयमहे कृत्स्नपुत्रं महावलौ राज्ञः पुनर्वैकुण्ठतमं वलात मद्वि
 तेनाजनिवेशु हतमे किं किं न भद्रं भवतीह वशुनः ४२ श्रीभक्तकमुवाच पुनैव भद्रं नृपतेः प्रसादतो वलावपंतु
 ल्यवलैश्चकलकैः भूयः प्रयो नोवलवनययो वितमथर्मयुद्धं किल मा भवेदिह ४३ चारु उवाच भवान्क
 लो न च वाकि सो नोवलश्च साक्षाद्वलिनां वलीयान सहस्रमते भवलेद धानो द्विगो भवशां निहतः सलीलं ४४
 नारद उवाच एवं तस्य वचः श्रुत्वा भवान्न हजिना दनः चारु नेणापियुयुधेसुष्टकेन वलोवली ४५ आकर्ष
 णं नो दनं च भुजाभ्यां भुजदं उयोः चक्रतुः यस्य तां नृणां राजा विवर्जिगीषया ४६ हस्ताभ्यां वयुक्त्या यच
 एव स्पृहयिः स्वयं श्रुतो लयदेहभारं पुण्यभावं यथा विधिः ४७ चारु नन्द विदं वं कवेणैकै नलीलया
 उज्जहा न महावीरो भूवं उं नागराडिव ४८ ग्रीवायां किल चारु नं भुजवैरो न माधवः कत्वां वो हत्य सहसा
 तया मासभूतले ४९ हस्तैश्च जानुभिः पृष्ठं भुजोर्वांगुलिमुष्टिभिः जघनतुः कक्षचारु नौ तथैव वलमुष्टि
 कौ ५० अमवानियतदृष्टा श्रीमुखे रामकृष्णयोः सानुकं पास्तदा प्रादुर्गता दस्य नृपस्यियः ५१ स्रिय

ऊचुः अहोमयमः समहान्साभायंजाताः पुनोवाजनिवर्तमाने कवजतुल्यांगतौहिमलौकपुणतुल्यौव
 तसमकसौ ५२ अहोमयमः हिपुनौकसांनोयुद्धेनयोर्दर्शनमद्यजातं अहोतिथन्येवतभूविभायंवनौकसां
 रासवसेनजातं ५३ अहोस्थितेराजनिदृष्टचितेनकोपिवक्तुंक्षमपवसत्यः तस्माद्विनंपुण्यवलेनचैतौत्वनं
 मयेवैजातामवीनस्वान ५४ इतिश्रीमद्भगवद्गीतासंहितायामथरावेडेशीनानंदवद्भलाश्वसंवादेनामसप्त
 मोध्यायः १ श्रीनानंदउवाच आर्द्रचितंनंदराजंवनितानांमनोवधं स्मृत्वाशत्रुनहंतुकामश्चैपुद्वं
 लादृविः १ गृहीत्वाभुजदंशभांश्चाणनंगगमेवलात विक्षेपसहस्राकसोवातः यद्यमिकोद्वतं न आकाशात्
 तितः सोपितावकेवयथोमुखः उत्थायमुष्टिनाकसंताडयामासवेगतः ३ तस्यमुष्टिप्रहावेणनवचालय
 रात्यनः सद्योगृहीत्वाचाणनं पातयामासभूतले ४ भिन्नदंतसुखाणनः कोथयुक्तोमहोत्कटः मुष्टिद्वयेनश्रीक
 सतताडुदृदिमेषिल ५ गृहीत्वाकनयोसंवैकराभांभगवानस्रयं कंसस्याग्रेभ्रमयित्वासर्वेषांपश्यतांनय
 ६ पातयामासभूदष्टेकमंडलुमिवार्भकः श्रीकसस्यप्रहावेणचाणनोभिन्नमस्तकः १ उद्धमनकथिनंगज
 नसद्योवैतिथनेगतः तथेवमुष्टिकंसहंमुष्टिभिः युद्धकुर्मदं ८ नीत्वांश्रौभ्रमयित्वाखेवलदेवोमहाबलः
 पातयामासभूदष्टेकफणिनेगरुडोयथा ९ मुष्टिकोनिधनंप्राप्ताः प्रोद्धमनकथिनंमुखात् कूटेसमागतंवी
 ह्यवलदेवोमहाबलः मुष्टिनापातयामासवज्रेणंदोयथागिर्वि १० प्राप्तांमलंनंदसुबलतपातंतताडुहती
 ह्वापातुंउपायजनकदुजंगरुडोयथा ११ गृहीत्वातोमलंकसोमथातः संविधार्यच प्राक्षिपत्कंसमंवाग्रेवित
 पंसिंधुरोयथा १२ पतेनिपतितांगेसद्योवैतिथनेगताः तेषांज्योतिषिवैकुंठेविविधः पश्यतांसतां १३ एवं
 श्रीरामकृष्णभांमलेषुनिहतेषुच शेषाः १३ उवर्मलाभयार्तजीवनैच्छुपा १४ श्रीकृष्णदीनसवयस्या
 अगोपानाकृष्णमाधवः तैः सार्द्धंयुद्धमानेभेसर्वेषांपश्यतांसतां १५ किंवीटकुंडलयौरामकृष्णसहा

५१
 भोः सं
 मयुखं यं

भक्तैः विह्वलं तौ वीर्यवन्तौ विसिस्मः पुनिकसिनः १६ कंसं विना सर्वसखा जयमाहो विनिर्गतः साधुसाधिति
 वादो भूने उड्डं भयस्ततः १७ सस्याऽज्यं वीर्यकंसो महाक्रोधस्माकुलः वर्जयित्वा तूर्यहोषं प्राह प्रस्फुरिताय
 नः १८ कंस उवाच उर्वुद्विपुको वसदेवनंदनो प्रसृगुनिः सभयता प्रुमे पुनात हनेतु सर्वं वृजवा सिनां यनं व
 मीतनंदं सहसा तिउर्मतिं १९ अथो गृधेवस्य पितुः कुबुद्धेः मौवे कीन आशुहि किं धि किं धि को यत्र तत्राचि
 तथा उवस्मीन जातान सुवां मान किल सुदयध्वं २० नाद उवाच परं विकत्यमानस्य कंसस्य यत्र नंदनः
 सहसोत्पतितं रुचमा कहत क्रोधसमिताः २१ मृत्युं सागतं वीर्यमंचा दुष्प्राय सत्वनं सतो द्वतो भर्त्ययंतं
 जगद्देवद्वचर्मणी २२ अशुहीत् सहसा कंसो भर्मा सि संयुते यथा तु ता विभागाभ्यां रुविषं फलिनं वि
 राट् २३ पतत खड्गशूलवर्मभुजवंधाद्वलाद्वली विनीर्ययौ तर्ह्यतुं तात पुंडरीको यथा फली २४ मंचेतौ
 वलिनौ वेगान्मदियंतौ परस्परं मौलसं रो यथा सिंहौ प्रुभुभते यथा तथं २५ उत्पत्य तंतं वलात्कं सता
 हसं महां वने अशुहीत् प्रोत्पतन कलः मयेनं मयेनो यथा वने २६ गहीत्वा भुजदंडाभ्यां प्रचंडं दैत्यं पुंगवं तं
 लोकावलथकदेवो भ्रमयित्वा त्वितस्ततः २७ आकषात्पातयामास मंचो पमिकषा जितः भगुदंडो भव
 मंचस्तदित्याता यथा उमः २८ यतितो यिसवज्जांगः किं चिद्वा कुलमानसाः सहसोत्पाययुप्रये श्रीकले
 ने महात्मन ३० नीत्वा तं भुजदंडाभ्यां मंचे ह्निता पुनः प्रभुः आकषाद्वयंतस्य मौलिं जगद्दमाधवः ३१ स
 दाः प्रगृह्य केमौ पुनंगो यविहविः स्वयं मंचोतं यातयामास मौलादंडुमिला मिव ३२ तस्यो यविष्णुच्छीक
 सः सर्वाधारः सनातनः निययात स्वयं वेगाद नंतौ नंत विक्रमः ३३ उत्पद्यो निपाते ननिमं भूरुव उमंडलं
 स्याली वसहसा नजनचकं पैलिकाद्वयं ३४ संयवेतं भोजनं भूमितं विचकषह यथा मगं द्रोना गेदं सर्वं

षोडशतान्य ३५ हाहाकावसुदेवासीदावतांभूभुजोन्य वैवभावेनदेवेशंभजनकंसोमहावलः ३६ जगामत
 ससाकृष्णंभृगीणः कीटकोयष्टा कंसंप्रयतितंदष्टाभूतकोणोमहावलः ३७ सुनामासुष्टिन्यगोथसुष्टिमनराष्ट
 पालकाः ३८ सुदृन्नाकंकसंकुभ्यांकोथप्रसुवितायराः खड्गचर्मयवायोदंक्षसौपविसमाययुः ३९ वीक्ष्यतान्मुद्र
 वंतीत्वाकोहिणीनेदुनोवलाः आरसुकावहंकारंयथासिंहोमृगान्मति ३९ दुकमेरौवरासुष्टितेष्वाहलेभ्यःआभया
 त फेतुनामफलानीवदंडावातेनमेषिल ४० निःशस्त्रासोमहावीर्यामुष्टिमिःसर्वतोवलं तेदुःशैलेयथानागाःशुंदा
 दंडैर्वितस्ततः ४१ सुष्टितथासुनामानंमुद्रवेणवलोलहनतं न्यग्रोधंभुजवेरोनकंकवासकवेणवै ४२ शंकुसहंतु
 ष्टिमंतंवासपादेनमाधवः राक्षसालंदक्षिणेनपाणेनाभिजघानह ४३ अहोनिवेतुःसहस्रावजावातहतावव ते
 षांज्योतिर्भगवतिलीनंजातंवभूवह ४४ देवदंडमयोनेदुर्जयध्वनिमभूतदा सहोवैवहसुदेवाःपुष्टैर्नंदनसंभ
 वै ४५ विद्याथर्यश्चगंधर्वोन्नतुर्हर्षविह्वलाः विद्याथराश्चगंधर्वाःकिन्नरास्तद्युगोअगुः ४६ हरनाद्यामुनयाःसि
 हाविमानैर्द्रुमायताः तुष्टुह्वरामकसौतीकारभिः प्रतियवायणाः ४७ तारुयंत्यउग्रोहसैरसिपात्यादयस्त्रियः
 विनिर्गतास्तारुडुर्जातवैधव्यदुःखितः ४८ स्त्रियकुचुः हानायाहेपुद्गपतेकगतौसिमहावल वैलोकविजयी
 साक्षादेवानामपिदुर्जयः ४९ जातमात्राःस्वसुःपुत्रा निर्वृणेनत्वयाहताः अतिर्दृष्टानिर्दृष्टावापरेपिनिहताव
 लात ५० तेनपायेनसोमेनदणामेतादृशीगतः ५० नावदउवाच एवमश्रुमुखीदीना आस्तास्यन्ययोषिताः
 विधाययमुनातीवेष्टितांश्रीखंडसंयुतां ५१ हतानांकारयित्वासौक्रियांवैयावलोकि को सर्वानसंवोधासा
 समगवानलोकभावनः ५२ इतिश्रीमद्भगवत्संहितायांमहाभारतेंनावदवद्वलाप्रसंवादेकंसवधो
 नामाष्टमोऽध्यायः ८ नावदउवाच अथदेवोनामकसौदेवकीवसुदेवयोः समीपंजग्मतुःसाक्षादसि
 मिःपवितावितौ १ सतस्तयोर्वैधननिययुःशौचित्यतांन्य तौवीक्ष्यगकडंभ्रामेनागयासागुणायुषाव १

देव
शः श्री
मधुसूदन
१०

सुप्रभावविदोवीह्यपितनोसवलोहनिः सद्यस्तानस्वांमायांजगन्मोहकनीवलान ३ नामकसौसतीज्ञात्वा
मौविमोहस्माकुलः देवकासहसोत्थायसहजेचाक्रसवितः ४ ताकायवास्यहनिःसद्योहस्मिभिःपववावि
तः मातामहंतुगुसेनंचका नमयवायिये ५ आहययादवानकंसभादेमांतवंगतान प्रेमागानिवास्यामास
सकुटुंबानयदोःपुत्रि ६ नंदकाजंगोपगणैः खगहातगंतुमुद्यतं नत्वातंसवलःमाहमोहिपनिवसायया ७
अत्रैववासंकुसतातपुय्यंगंतुयदीच्छामानसोत्थितास्यत पश्चादहंवैसवलौयदन्वाविधाययासंवतवचागमिष्ये
नामदउवाच एवंशीवासकस्माभांनंदकाजःप्रसजितः आलिंग्यमौविंगोपालैर्ययौप्रेमातुवोहजं ८ दंतंश्रीकल
जन्मक्षेपेनूनोनिगुतेयुवा त्वास्तोभ्योददौमौनिर्वस्रमालाखलेकतं ९ शौविगंगसमाहूयश्रीकलवलदेव
योः यज्ञोपवीतंविधिवतकावयामासधर्मवित ११ नामकसौसर्वविद्याध्ययनंकर्तुमुद्यतौ गुनोःसांदीपनेय
सर्वजगत्तुर्जनवत्यौ १२ कृत्यपरांगुनोःसेवांलक्षुकालेनमाधवौ सर्वविद्यांजगद्गुरुःसर्वविद्याविदांबवौ १३
गुनवेदक्षिणांदातुमुद्यतौतौकृतांजली मतेपुत्रंदक्षिणायांताभ्यांववैशुकर्द्धिजः ययमाकृष्टतौदांतौमगतकुं
भयमिच्छते प्रभासेचात्रिनिकटेजगमनुभीमविक्रमौ १४ मयःप्रकंपितः सिंहरत्नोपायनसुतसं नीत्वातसुव
णोयांतेनिययातकृतांजलिः १७ तमाहमगवानशीब्रंपुत्रंदेहिगुनोर्मम मवेदोर्मिबुटाटोपैस्त्वयातदुहणं कृतं
१८ समुद्रउवाच भगवद्देवदेवेषानमयाकालकोदृतः धृतःपंचजनेनासौहंखरूपसवेणवै १९ वसन्सदाम
उदरेवल्लिख्येद्वैत्यपुंगवः जेतुंयोग्यस्त्वयादेवदेवानांभ्यकावकः २० नादउवाच तेनोक्तोभगवान्सद्योवासीव
धाकटौदृढं निययातमहावेगातसमुद्रेभीमनादिन २१ श्रीकलस्यनियतेनविलोकीभान्धविणः चकंये
पुर्भूमौवज्रकृटेनैवविदेहनाट २२ ततःपंचजनोदैत्योद्योदुंश्रीकलसन्मुखे आगतसहस्रावीनः शूलंवि

ज्ञेयमायवे २३ हस्ते गृहीत्वा तच्छ्रुते तेनेवामिजज्ञानतं तद्वातेन प्रयतितो मूर्द्धितो वा निमंडले २४ सहस्रोत्थाय दे
 वे सं किं विद्या कुलमानसः सृष्टा तता उपजी ह्रस्व फलेन फणी यथा २५ पदिसर्ग तमः साक्षात् श्रीकृष्णो भगवानह
 रीः कुक्षो मूर्द्धनि वेगेन मुष्टिना तं तता उपत २६ कृष्णमुष्टिप्रहावेण सद्यो वै तिथं गतः तज्ज्योतिः श्रीवृत्तमयामेली
 नं जातं विदेह नर २७ एवं हत्वा पंचजनं सं खं नीत्वा तदंगं महार्णवा निर्गते सो सहस्रारमया गतवायुवेगेन
 पातेन यमकृष्णो मनीहरो जग्मतुः पावनस्यापि दीर्घं सं यमनीयुनी २८ पांचजन्यध्वनि लोकाः पंचडो मे सुखे
 ष्ववत सरयामास यं कृत्वा चकंपे ससभो यमः २९ चतुर्गामी तिलक्षेणु नवकेयु निपातितः ये ये श्रुत्वा ध्वनिं ते
 ते जग्मर्षीक्षंतु पापिनः ३० यमः सद्यो वलिं नीत्वा श्रीकृष्णवलदेवयोः पणतस्य लोपांते धर्षितः सनकतांजलिः ३१
 यम उवाच हे हरे हे कृपासिं थो नमः नमः महावल अहं ख्यतस्मां उपती पदिसर्ग तमो युवां ३२ देवो पुनरौ युक्थो महो
 तौ सर्वेष्वनौ सर्वजगज्जनेषौ अद्यैव सर्वो परिवर्तमानो गिरानिजात्तां वदतं परेषौ ३३ श्रीभगवानुवाच गुरुपुत्रं
 लोकपाल आनयस्व महासते राजं कुरु यथा न्यायं सत्तुं मानय न क्वचित ३४ नावद उवाच तद्देव ते नो यानी
 तं गुरुपुत्रं हविः स्वयं गृहीत्वा अवत कामे त्पददौ श्रीगुरुवैभुतं ३५ गुरोर्ग्रीष्मसंयुक्तौ तौ नत्वा तं हिकतांजली ३६
 माकृष्टमपुनरामागतौ य उ सजितौ ३६ एकदाः सवलः कृष्णः सर्वकान् एकाकराः पांडवान् संस्मरन् भक्तान् कुरु भव
 तं ययौ ३७ अकृराः सहस्रोत्थाय पदिसर्ग तमो मुदा न्वितः उपचायैः षोडशभिः सजयित्वा यतौ नय ३८ कतांजलियु
 तः स्थित्वा जातसर्ग मनीषयः उवाहानंदजनितां परां वाण कलां नय ३९ अकुरु उवाच युवाभ्यां यमकृष्णभ्यां
 ताभ्यां नित्यं नमो नमः याम्भ्यां मार्गे यत्तुं मे सर्ग तव कृतं प्रभु ४० लोकाभिनामौ जनभूषणौ तमौ चांतर्वहिः सय
 ज गत्प्रदीपकौ ४१ गोविप्रसाधु श्रुतिधर्मदेवता नक्षार्थमद्यैव यदोः कुले गतौ ४२ कंसादिदेत्येन्द्र विनाशहेतवे गो
 लोकलोकात य नि स एते जहौ समागतौ भवत भूमिमुंडले युवां परेषौ सततं नतो स्पृहं ४३ श्रीभगवानुवाच

६३
 गङ्गा
 मधुविषं
 - ११

त्वमार्थवद्बोधितमानहंतवयुनः ॥ श्रीः संतो न स्वात्मनः प्रसादां कुर्वन्ति हि महामते ॥ ३ ॥ पातु वानं हि कुशलं दृष्टुं गच्छ
 गङ्गाद्वयं श्रीमद्भागवतानंददृष्टुं सर्वानदानपते भवान् ॥ नानदउवाच ॥ एवमुक्ता तदा कुरु भगवान् भक्तवत्सलः
 सर्वलाः शौचमभवनमाययौ सर्वकार्यकृत ॥ ४ ॥ कौसर्वेद्रपुनंगत्वा ॥ कुनोदृष्ट्वा यथां उवाच पुनरागत्य कस्याय वानं
 सर्वमवर्णयत ॥ ५ ॥ अकुरु उवाच ॥ विनायुवां कोयिनयां उवाच नं सहायकत कौसर्व ॥ ६ ॥ खद्वत कौ सते च पांडो भव
 ताः पदां ज्वे विलगुजिज्ञाहि दृष्ट्वा तमायौ ॥ ७ ॥ नानदउवाच ॥ उतिष्ठात्वा कुरु सुराच्छीकृत् सो भगवानहविः अर्धेनार्जो
 पांडवेभ्यो कौसर्वानं वलाददौ ॥ ८ ॥ अयोक्तं वचने श्रुत्वा त उद्वव समन्वितः महामंगलसंयुक्तं कुञ्जाय भवने ययौ
 ॥ ९ ॥ दृष्ट्वा नच्छीदमिं प्रसंगं कुञ्जाय वती त्वने भक्ता समर्हया सा सयायायैः प्राणबलमं ५० हे मनस्वरचितकुञ्जे कु
 जामवनोत्तमे वभो हरी कयवत्या वै कुंठे नम्या यथा ५१ पविर्लतमः साक्षात् श्रीकृत् सो भगवानस्वयं यस्याः य
 तिरभूद्राज न होत स्या स यो महत ५२ तत्र स्थित्वा ह निर्वैको दिनान्यष्टौ विदेहनाट् आययौ शौचमभवेन लीलामा
 नुषविगृहाः ५३ ॥ उतिष्ठी मद्रुर्गीकार्यं संहितायामथ राखंडे नानदवदुला प्रवसे वादे ३ सौख्यं न मनवमोधा
 यः ६ ॥ वदुला प्रवउवाच ॥ श्रीकृत् सचवितं पुण्यं मया तव सुराच्छ्रुतं पुनः श्रोतुं मनश्चोद्यतचित्तो वाजले
 गतः १ कंसस्य जन्म कर्मणि त्वयोक्तानि श्रुतानि मे केणादीनां तु देवैर्वै सर्वजन्मकृतं श्रुतं न कौयंतु रजकः
 सर्वमवधीयं हविः कथं अहो यस्य महज्ज्योतिः कृत् सो लीनं वभूवद ३ नानदउवाच ॥ उतिष्ठात्वा योधायां वाम
 नाज्यो विदेहनाट् चानाणं एव तां कश्चिद्रजको ह्यवदत्ति यां ४ नाहं विभर्ति तां उष्ट्रा मसती यनवे मम गां श्री
 लोभी विभयात्सीतां नमो नाहं भजेत्युनः ५ ॥ उतिलोकादुदुमुखादुक्तां श्रुत्वा य रात्रवः सीतां तया ज सहस
 वने लोकाय वादतः ६ तस्मै दंडं दत्तुमी कुं न च के न सुवोत्तमः मधुना यं द्वापरां ते न जकः ७ ॥ कुरुवा
 दोषसांत्यर्थं तं ज्ञानदविः स्वयं तदपि पददौ मोक्षं तस्मै श्रीकृत् नमः ८ ॥ दयालो कृत् सचंद्रस्य च मंत्रं ११

पनमादुतं यततेकचित्नाजनकिंभूयः श्रोतुमिच्छति ८ बहुलाश्वउवाच पुनर्वैवायकाकोपेजितनांमुनिसतमयस
 मैददौचसाकयंश्रीकलोभरावानहविः १० नावदउवाच मिथिलानगनेसर्वेवायकोहविभक्तित श्रीनामोदाहस
 मयेसीनध्वजनयज्या ११ रामलक्ष्मणवेषांयवसांसीवचयनबुधः लघुसूचैःपरिचयनकुमालोवसुकर्मसु
 १२ कोटिकंदर्पलावण्योसुंदरोनामलक्ष्मणो तौवीह्यवायकोजाजनमोहितोभूनाहमनाः १३ अहंसहसैर्व
 स्वाणितयोर्वंशेषुसर्वतः परिधानंकावयामिचक्रेचेत्पंमनोरथं १४ मनसापिवचंनामोददौतस्मादपोषवित
 द्वायसांतेभानतेचभविष्यतिमनोरथः १५ श्रीनामस्यवनात्सोयंमयुनायांभवह त्योर्वेचंकावयित्वातस्मात्सुयंजगा
 मह १६ बहुलाश्वउवाच सुदामामालिनावसनकिंकृतंसुकृतंवद यज्ञहंजग्मतुः साक्षाद्रामकलोमनोददौ १७
 नावदउवाच राजराजवनेवस्यनामाचैत्रचंशुभं तस्यवैपुष्यवदकोहेममालीतिनामभाक १८ समःपंचसहस्र
 रिपह्मनांचमात्रयं नित्यंनीत्वासर्जयैपुत्रोद्यत्वा ननामह २० एकदातिप्रसन्नोभूयंवकः कनकाः विधिः
 मालाकारमहाबुद्धेवचंहीत्युवाचह २१ हेममालीतदादेवंमस्त्यक्तंजलिः प्रदक्षिणीकृत्यपुरःस्थि
 त्वाप्राद्वनतानतः २२ हेममाल्युवाच परिसर्जितमंकलंकश्चिनोमहमागतं पश्यामिदंभार्तसाक्षात्तद्वरेणभ
 वेदिदं २३ श्रीमहादेवउवाच द्वांपरांतेभानतेचमयुनायांमहामते मनोरथलोसफलोभविष्यतिनसंशयः
 २४ नावदउवाच महैश्वरवरेणासौहेममालीमहामनः मालाकारोद्वांपरांतेसुदामासंवभूवह २५ तस्माद
 सगृहंसाक्षाज्जग्मतुनामकेरावौ शिववाक्यमर्तंकर्तुंकिंभूयः श्रोतुमिच्छति २६ उतिश्रीगर्गचार्यसंहिताया
 मयुनाखंडेनावदबहुलाश्वसंवादेनअकवयवसुदामोपाख्यानेनामदमोथायः १० बहुलाश्वउवाच सौवंध्या
 किंकृतं सर्वतपः परमउर्वदे येनप्रसन्नः श्रीकलोदेवैरपिसुदुर्लभः १ श्रीनावदउवाच पंचवत्यास्थितंरामंको
 टिकंदर्पसन्निभं वीह्यसूर्यणवाशदसीमोहिताभूमी २ निर्मोहंनचवंदष्टाष्टौकपलवतस्थितं कौथूतसीतांभ

१०
 ११
 १२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

द्वापयितुं यावती वावरा स सा ३ अङ्गेन कीत यावरा लक्ष्मणो वावरा नुजः जहान तस्या कर्णे च नासां सद्यो कथा स्मितः
 ४ किन्नरा सागता लंकां वावरा य निवेद्य तत भूयः युष्करतीर्थे सा जगाम विमलाभुमो ५ तपश्चक्रे सूर्य एषी वर्य
 एण मयुते जले थापते चं व कंदेवं श्री नाम वरमि कुती ६ ततः प्रसन्नो भगवान देव देव उमापतिः पत्यतत युष्करतीर्थे वरं
 सहीत्युवाच ७ सूर्य एषी वर्य श्री नामो मे वरो भूया त वने देहि सतां प्रियाः त्वं देव देवं य वरः स की हा मा क्षिणां प्रभूः
 ८ शिव उवाच श्री एव स फलो न स्याद्वरस्ते स एण वा ज्ञासि द्वां य मां ते मां देव भविष्यति न संशयाः ९ नावद उवाच स
 व सूर्य एषी वर्य नाम वा ज्ञासी काम रु पिणी अभूच्छ्री मयु नां यां तु कु ज्ञाना म महा मते १० महा देव वने एषी श्री क सस्य
 प्रिया भवत उदं मय ते कथितं किं भूयः श्रोति मि कु सि ११ वरुला एव उवाच को यं कु वल या पी उः सर्व जन्म नि ना व
 दं कथं गज त्व मा य न्तः श्री क से ली न तो गतः १२ नावद उवाच वलियु जो महा कयो ना स्मा मंद गति र्वली सर्व सा
 सि भू तां श्रो एले लक्ष्मणा ग स मो वले १३ एक दानि रीताः सो यि रंग या वा जने शुच मते भव ज्ञान न वे गा दु जयोः य नि
 मर्द यन १४ तदा दु वे गा त पति तः पथि वृद्धि स्ति तो मु निः कु दः सा या य तं स तं वलि ए व ली नं द नं १५ वित उवाच
 गज वले म दो न्म तो भू ज नान प नि मर्द यन विच यन रंग या वा जं तं ग जो भव उ म ते १६ नावद उवाच एवं सा प्र सदा
 दै त्यो ना स्मा मंद गति र्वली यत न कं चुक व दे हे भू ए ते जा व भू व ह १७ मु नेः प्र भा व वि स यो दै त्यो भू वा क्तां ज लिः न
 त्वा प्र द क्षि णी क त्या उ तं मु नि मु वा च ह १८ मंद गति क वा च हे मु ने हे क पा सिं थो त वं यो गी द्रो डि ओ त ग ज त्वा तो क
 दा मु कि भ वि ष ति व दा पु सां १९ त्वा दृ षा नां स तां मा भू हे ल नं मे कु चि न्म हा मु ने त्वा दृ षा मु न यो त स न्म म धी व न स
 य यो न ना व द उ वा च एवं प्र सा दै त स्ते न वि तो ना म म हा मु निः गत को भो म की दै त्यं क य लु क्ता स्म णो त मः २० वित
 उवाच वच नं मे हृ षा न स्या त्व द्वा ह वि तो स्म हं ते दा स्या मि व रं दि व्यं दे वा नां म पि तु लं भं २१ मा यो चं कु क दै त्ये द म
 पु ना यां ह वे पु नि श्री क स ह स्ता ते मु कि भ वि ष ति न सं शयाः २२ नावद उवाच सो यं मंद गति दै त्यो ग जो भू दि थ प

८३
 गीता
 दृष्टं
 १२

वते ताम्राकुवल्यापीडोनागापुतसमोवले २४ गृहीतोसांयधेद्वेणवलाललगाजैर्वने सोयेदतस्तुकंसाययाम
 वहैविदेहरादय विनवाकातस्यथामश्रीकलोलीनतांगतः ३६मयातेकचित्तंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि २६ ३ति
 श्रीमद्भुगार्थसंहितायामपराखंडेनभद्रवज्रलाभसंवादेकुम्भाकुवलयपीडवर्णनं नामैकादशोऽध्यायः ११
 ब्रह्मलक्षणवच चारुनाशाश्रयेमहातेके सर्वमिहागतः अहो श्रीकृष्णवेद्रेण येणं पुष्टं वभूवह १ नावदउवाच
 राजनपुत्रमवावत्यासुतयोस्मिन्महात्मनिः तस्य भवनपंचयुगाः कामदेवरुमाप्रभाः २ हित्वा विशां वाययनं
 जयंते न स ह्येवते गत्वा वलेमह पुष्टं सदा भिक्षात्मको दृताः ३ त्वत्तु कर्मपविभूषणवेदाध्ययनवर्जितान कथाप्रा
 हसितात्मतानुतयो मुनिसतमः ४ अतएव उवाच प्रमोदमस्तयः पौषं क्षांतिवर्जमेवव ज्ञानं विज्ञानमास्ति
 कौत्सकर्मस्वभावजं ५ पौषं तेजोयतिर्दीप्तं पुष्टं वाययलायनं दानमीश्वरभावमहाउकर्मस्वभावजं आ
 लिकं दाननिष्ठा च अदंभो विमसेवनं श्रुतिवर्ण्यं च ये वै शक्यं कर्मस्वभावजं पवित्रं कर्मस्वभावजं सुदृष्ट्यापि स्व
 भावजं ७ त्वत्तु कर्मपवित्यक्तमवन्तो ह स्मरणः सुताः मह पुष्टं क्षात्रधर्मं कथं कुर्वन् पृथुर्जनाः ८ तस्माद्भवेतोभू
 यं होमना वै भावता जिने असुखं प्रसंगेन दुर्जना भवता पुत्रैः ९ नावदउवाच अतएव सुतास्ते वै जाता महामहीत
 ले श्रीकृष्णं गच्छन्तीमात्राय न मोक्षं ययुर्नृप १० चारुनोमुष्टिकाः कृत्तः मलस्तोमालपवच पृष्ठां च विवंकयि
 तं किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ११ ब्रह्मलक्षणवच कंसानुजाभ्रातरोऽष्टौ कंकन्यग्रोधकादयः तं के सर्वे वदमुनेयेषी
 मोक्षं यनं गताः १२ नावदउवाच कंसपुत्रा अलक्षणां पुत्राय जौ देवयज्ञव्रतैस्ततः ज्ञानी ज्ञानयनो मान्यः १
 शिवभक्तमहाकृतिः १३ तस्य चाष्टौ सुता जाता देवकृतो महागिरिः गंडोदंडः प्रदंडः सुखदंडः खंडः दण्डस्तथा १४
 एकदा मीव स जायां देवयज्ञेण नोदिताः सहस्रं पुत्रैः कालिचाहर्तुमकरोदये १५ पुष्पाणि मानसां क्रीत्वा

सुखं १०
१३

साविता निमधुवतैः आद्याय गंधलोभेन दडसे जनकायवे १६ उच्छिष्टी कृतदोषेण शिवसजातिरुक्ततात मास
 शीयेनि सापत्रा मूढा से जन्म भि सिभिः ११ हस्ताभ्यां मां कनाभ्यां च वलदेवस्य मे धिल पवं मोहं गता भवे वै दोषान्मु
 का विदेहनाट १८ कं सानुजानं व्याख्यातं सर्वजन्म भवं नृप उदं मया ते कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि १९ बद्ध
 ला मव उवाच कीयं पुत्राय च जनोदैत्यः सांख्यवपुर्थः तस्य सांख्यो वभौ ब्रह्म न श्री कृष्ण कवपंकजे न नानद
 उवाच पुनरेवैतान्युपां गा निचक्रा दीनि विदेहनाट वैलोकनायस्य हनेव भवु से जसा हताः २१ तेषां सांख्योपां च
 जन्यः प्राप्नो वा जन्म हत्यदं ययौ तन्मुख लशो सो श्री कृष्ण स्याथ चं मतो २२ अकरो चैकदा मानं मनसि प्रादुशं
 खनाट गृहीतो हं हि हह विना राजहं स समकृतिः २३ श्री कृष्णो दक्षिणावर्तं दध्मौ मां विज्ये सुति यउर्लभं च वि
 पुत्राः श्री कृष्ण स्याथ चं मते २४ ततस्मात्सर्वमुखो सि विवाम्यहमह निपां उतिमान युतं सांख्योपां च जन्यं विदे
 हनाट २५ माया यलक्ष्मी तं कोया तं दैत्यो भवउर्मते सोपं यं च जनो नाम दैत्यो भूक्तवितो पतौ २६ वैवभावेन
 देवैः पुनः प्राप्नो देवैः पुनः ज्योतिर्लीनं तु देवैः सो वपुर्थस्य कनेव भौ २७ अहो भाग्ये विदितस्य किं भूयः श्रोतु
 मिच्छसि २८ उति श्री मद्र्ग चार्थ संहतायां मधुना खंडे नमद वद्गला मव संवादे चा एकादिकं सभार पंचजनस
 र्वाख्या नं नाम द्वादशोऽथापः १२ बद्धला मव उवाच अग्रे च कार किं कार्यं मधुना यां यहतमः निवारयि
 त्वा स्वजाती नवदैतन्मु निहतम १ नामद उवाच पविस्तीतमः साहा द्गवा यन्म कवत्मलः सस्मा रगो कुलं दीने गो
 पी गोपाल संकुलं २ एकदा हय न हसि सखायं सख्य सुद्वं उवाच भगवान्देवः प्रेम गह दयायीक ३ श्री भग
 वानुवाच गच्छ श्री चंद्र जं हे सखे हं दं श्री लता कुंज पुं जादि मिर्मितं सोल कृष्ण मप्रा वा क हं दा वनं गोपी य
 गोः गोकुलैः संकुलं ४ एकप वंतु नंदाय वै दीयतां वा द्वितीयं यमोदा कने वभोः वा तृतीयं विदं नयिका ये सखेत

उगत्वा हितं नंदिवं सुंदरं ५ वाचातुर्धं सखिभ्यः शुभं कौशलं दीयतां यत्र मे वंदय क गोपिका नानां पातेभ्यः शुभं
 येभ्य उन्मीहितानां च देयानि पञ्चाणि च ६ मेयितानंदराजो ह्यणीमन्मना मे च माता यशोदा स्मरत्याशु मां वाक्यं देः १
 शुभं नीतिवित्तं तयो मे परं प्रीतिमा रादयो पवहि १ मयि या राधिक मयि योगां तु रा मन्मते मां विना खं जगन्मोक्षसाः मयि
 योगाधि मस्या मरुतैः पदैर्मे च यत्वं भवान दक्षिणो वाक्ये ८ गोपकलाः सुदामादयो मयि या मां सखायं विना ते विमो
 हातुवाः देहि ते मां सुखं मित्रवच्छीव जे स्वल्प काले न तत्रागमिष्याम्यहं ९ गोपिका मयि योगाधि वेगां तु रा मन्मते न स्का १
 अमृतप्राप्तदेहा हवाः यामदर्थं च संत्यक्तलोका वलाताः कथं नात्र संवित्ति भर्मि स्वतः १० ताः अस्मत्पुत्रमवो यता उद
 वया मित्रया पिकुच्छेयता अस्वः मयि योगाधि मां मरुतैः पदैर्मे च यत्वं भवान दक्षिणो वाक्ये ११ येन सर्वं ह
 ज्ञादा गतो हं सखे तं वंदे सा मवसूतं रणक्षेपिकं मे च सा नूय मयैव पीतां वंदं वैजं तीरह सुकंदं पंकजं १२ कुंडले दिव्य
 वत्स प्रभमं डिते कोटि वाला कं दीप्तिमणिं कौस्तुभं ते महानादीनीं वाक्यं श्री शुभां पुष्पयुक्तां च यद्विजगता हिनी १३
 चंदनं सुंदरं दिव्यं गंधातुल्यं बर्हमला दिव्यं कणनू पुनं कोलि मे वं न हाणं गदे उदवगच्छ गच्छा शुभा यैव मद्वाक्यतः १४
 नावद उवाच उतियुक्त उदवः श्री सुं न मस्त्यक्ततां जलिः कलं प्रदक्षिणी कृत्य न था नूठो वजं यदो १५ कोटि साः को
 टि शो गा वो यत्र तत्र मनोहरः श्वेत पर्वत संकाशा दिव्य भूषण भूषिताः १६ ययस्विन्यस्तन्य अस्मील नूय गुणे
 युताः सवसा पीत पुंक्षु अहजं त्यो भवमूर्तिकाः १७ सुंटा मंजीव कांकायाः किं किणी जाल मंडिताः हेमं ग्यो हेम तु
 ल्या हाव मालाः सुवत प्रभाः १८ पाटला हरिता स्ता म्वाः पीताः यथा मा विचित्रताः सुमाः को किल वणी अयत्र गाव
 स्त्वनैकथा १९ समुद्रव उग्रदा अत रुणी क न विहिताः कुवं गवद्विले वरि गो वत्सै मंडिताः शुभाः २० उत स्त तस्य
 लंत्य सु गो गले सु महा वयाः दीर्घ कंथ रं गा द्या यत्र धर्म युवं धरः २१ गोपाला वे उह स्ता अस्या मा वं श्री धरः पदाः
 कललीलां प्रगायंती रागै र्मदन मोहिनीः २२ हरात्मा गतं वीक्ष्य ज्ञात्वा कलं प्रजाभक्तिः २३ पवस्य रं ते वै कलमदनी

८४
मंथुं पं
गः ३०

नलालसः २३ गोपाऊचुः नंदसुतुः किलायातिसुखायोयंनसंयः सेहपपायाः पीतवासाः सग्वीकुंडलमंडितः १
 २४ कौस्तुभीकुंडलीविभक्तहसदलपंकजं तदेवमुकुटं विभक्तोदितमार्तं उरुनिभं २५ तपस्वान्नयः सोयं किंकिणी
 जलमंडिताः वलेनातिरघेष्वास्मिन्पकांकीनंदनंदनः २६ नावदउवाच एवंवदंतो गोपालाः श्रीदामाद्यविदेहनाट्ट
 कृष्णकृत्तिकसुरवंशुययुः सर्वतोभयं २७ कृष्णो नास्तीतिवदताः कोयं साक्षात्तदाकृतिः तावमस्त्योपगविः पति
 नभवदत्तपि २८ उदउवाच गृहाणयं श्रीदामनकृष्णदंतंनसंयः सोयं माकुनगोपालैः कुशल्यालोहनिः स्वयं
 २९ पादवानां महत्कार्यं कृत्वा यस्वलाः प्रभुः हसकालेन चात्रापि भगवानागमिष्यति ३० नावदउवाच पठित्वा
 तदस्य यं श्रीदामाद्यावजार्भकाः भूषामश्रुतिमुंचेतः प्राह गृह्णतु पाशिका ३१ गोपाऊचुः पांयेति निर्मोहितिने
 दसुनौतनुर्विभूतिस्थयनं वलेच सवंधवं कृष्णमतेवजेनः मूल्यं मजातं हि अवात्समसं ३२ हरेपुत्रात्वं च सुदीप
 हामते प्रयाति मत्वं तं तां हजौ कसां यामस्य कल्पस्य दिनं दिनं द्विं वियोगतुः खेदं पयद्वं तांगतं ३३ अहर्निशं
 तं न हि विस्मयामहे उवाच हरी सा प्रययौ यपादियः मनोहनं तु द्वव नौ कसां वयस्य भावेन सदा कृता गसां ३४
 इति श्रीमद्भगवत्पायसंहितायां मथुराखंडे नावदवद्गलापवसंवादे उदुवागमनं नाम त्रयोदशोऽध्यायः १३ नाव
 दउवाच एवं प्रेमयवानगोपानां श्रीकृष्णविग्रहात्पुनान उवाच प्रेमसंयुक्तं उदवोगतविस्मयः १ उदउवाच अहं श्रीकृ
 णदासोऽस्मि ततपियसुद्रहस्करः भवतां कुशलं द्रष्टुं प्रैषितो हविणा त्वनं २ पुत्रीं गत्वा यद्वनये निवेश विनहंतुवः तं
 प्रसन्नं कविष्णामितदं प्रौने उवाच विभीः ३ नीत्वा हविं हि भवतां समीपं हे हजौ कसः आगमिष्याम्यहं पीतुं पायणो
 नमृषामम वयं प्रसन्ना भवतमाशौचं कुरुता यवै अस्मिन् वजे पि गोपालाद्रक्षय श्रीपतिं हविं ४ नावदउवाच
 एवमापवासा गोपालानरयस्यो यदुनंदनः श्रीदामाद्यो गोपालैः सहितो हविं सविताः ५ विवेश नंदनग
 रं सुखं संधी गते सति आगतं द्रुद्वं कृत्वा नंदनजो महामतिः ७ पवित्रममुदासीवं सजयामास हविताः ९

क की पुस्यं स्थितं तं मुदवं कृतभोजनं क की पुस्यो नंदराजः प्राह गनुदया निरा ८ नंदउवाच कश्चित्
 सखामेव सदैव उदवश्चासौ सुपुत्रैः कुशली महासते कंसे मते पादवपुंगवानां जातं सखे सौख्यमतः पदं भुवि
 ६ कश्चित् कदाचित् सवल्लोहिमा यवाः स्मरत्यसौ वाजननी यमो मतीं गोपाल गोवर्द्धन गो गणानवजं द्वावनं
 वायुलिनं तं गिणीं १० हा देव कलिसमये खनंदनं विवां यं सुंदरं मं तु जे क्षणं दृष्ट्वा महां मं दिव च त्वरा जि
 ने बलैर्लुठं तं सवलं सुहृदः ११ कुं जो नि कुं जो यमुना महा नदी गोवर्द्धनो नृणां मिदं वना नि गहैर्लता वसग
 वां गणैः सह विना मुकुंदं विषव सिदं जगत १२ यि जीवनं मे मय नं च भोजनं कलं विना पद्मदलायते क्षणं च
 दं विना भू मितले च को न वजी वा मित स्या गमना यथा भू मां १३ हर्तुं भुवो भा न मती वदेव तैः संप्रापितं स र्गतं
 महासते जातं सतां नृणां तत यं स्वयं मन्ये दै कलं सवलं पवात्यं १४ नावदउवाच संसृत्य संसृत्य हर्षं
 पने मां व भूवतू सी न च नंदराजः शिवो निधाया सुपवर्हते खेऽत्युक्तं नो मां चित विह्वलां गाः १५ श्रीनंदने उवाच
 विसंतती वाजनतदा कलस सखस्य पपतः शर्फ सवस्त्रा सुपवर्हणां तां कत्वा दं तां प्रां यथा वचाल १६ अतो द्वं
 श्रीमपुत्रा पुत्रा गतं कयाट मेत्या सुयमो मती सती शृणु वं त्यलं सस्य सतस्य वर्णनं स्नेह सवत्सु स्मने उपं क्तः
 ११ विहाय लज्जां वृणयासु तस्य सा य प्रहसर्वं कुशलं तदोदवं आप्रोक्ष्य वसे एट ग अ संत ति स्थिते च तं देह निभा
 व विह्वले १८ यमो दोवाच कश्चित् स्मरति मां कलौ नंदराज मथापि वा भ्रातवं नंदराजस्य सनंदं दरी नोत्सुकं १
 ६ नंदान्नवोपनंदा सुहृदुभा नूनवजेषु षट् येषां मावो ह मास्या यकाल के निर्वले न वै २० कंडुक कीडया ने मे
 सानंदं नंदनं दनः तज गोपान स्नेह संयुक्तान कदाचित् स्मरति स्वतः २१ एको यं मे सुतः प्राप्नो न सुता वदव
 सुमे सोपि मां जननी वीक्ष्य दीनां ययौ त्यक्ता दि गंतं २२ अहो कलं स्नेहवतां दुर्निवां महासते किं करो
 मि विना पुत्रं कथं जीवा मिमानंद २३ प्रातर्महं देहिदयि मातर्हं पंगवं नवं एवं वदन्स मपुत्रं हठं चक्रे सदा

६६
 गण
 मधुखण्ड
 १५

गृहे २४ मथा हे सकथं कसो भोजनं कर्तुं मर्हति २५ समात्मजो यं श्रीकसो जीवनं व्रजवासीनां व्रजेयनं कुले
 दीपो मोहनो बललीला २६ लालनैः पालनैः सदिनं मेक्षणवर्जनं तद्दिनं कल्पवृक्षात् विना हो नंदनं दनं
 २७ वत्सानचारपीतुं कसो गुमसी मिनदीतटे न कवितो भर्कैः सादं सचा हो मणवांगतः २८ हे मोहनो नंद
 रातमं कं नीत्वा यलालनं च कवनं दराजो यंतं विना विना तांगतः २९ श्रीहो दाम्ना मया वदो निरं द्वि एयै क
 दाप्तिपुः भांडे भग्नीकतंदमः सोसा मिचवितं वतत ३० सतप्रांगले सर्वसमाचमं दिवं शरशुवी पीतनह
 र्मपटयः पुन्यं समसं समजीवनं यिक विना मुकंदं विषव त्रिदं अगत ३१ नावदउवाच यशोदानंदयोर्वी
 द्य परमं प्रेमलक्षणं उदवो नितनां नजन विस्मितो भूतसमयः ३२ उदवउवाच नो ममां समतनो जिह्वा चै
 जायते त्वहो पुवयो सुदयिष्ठां कर्तुं तालं महाप्रभू ३३ यमि स र्णत मे साक्षाच्छ्रीकसे पुनयो तमे इदं श्रीच
 कृता भक्तिर्पुवाभ्यां प्रेमलक्षणा ३४ तीर्ण रटनतयोदान सांख्ययोर्गो सुतुलभा साश्वतो पुवयोः प्राप्ता यम
 किः प्रेमलक्षणा ३५ मासो चं कु कहे नंदहे यशोदे तनेश्वरी यत्र हयं गृहाणा मुक्तसदतं न संमायाः ३६ सुहा
 गुजोनंदपूनुः कुशल्या लेयदोः पुनिः पादवानां महत कार्यं कृत्वा य सवलाः प्रभूः ३७ ह्रस्वकालेन चात्रापि
 भगवानागमिष्यति पमि स र्णतं विद्वि श्रीकसे नंदनं दनं ३८ कंसादीनां वधापी यमकानां नक्षत्राण्यव ३९ व
 स्रणा प्राप्तिताः कसोऽवतता न गृहे तव जातमात्रे दुतां लीलां च कवनं सवलो हसिः ४० सतना प्राणहवर्ण
 कटस्य निपातनं त्रणावर्तनियतश्च पुमलाज्जनभंजनं ४१ स्वमुखे च यशोदायै विष्वक्पुत्रस्य दर्शनं वंद्याव
 नेव भगवानगोवत्सां श्रवणनप्रभुः ४२ वधं च कवनगोपानां पश्यतां वकवस्योः श्रुता सुवसा च वयो येन कस
 विमर्दनं ४३ मर्दनं कलयस्यापि वद्विपातं च कवनह प्रलंबस्य वधं पश्चात्तवलदेव अकनह ४४ गोवर्दनं स मु
 त्यासहस्रैर्नैकेन लीलाया पुष्पाकं यम्यतां विभूतपुष्करं राजराजिव ४५ सुता मणिं र्णख सुता जहार जगत् १५

पञ्चमसमस्त
 कर्मसुखसिद्धिः
 सोपनिषत्पञ्चमः

पतिः अविष्टस्य वयं कृत्वा कैष्मिनं निजज्ञानद ४६ व्योमासु रं महादेत्यं मुदिना तं समर्द्ध तथैव मयुषा यंतु चक्रे मीत्रं
 हामते ४७ विकल्पमानं रज्जु कं कवेण मिजज्ञाननं प्रचंडं कं सुकोदंडं मथ्यत स्रद्धमं जह ४८ उच्छ्रुदंडं यथा नागः स
 र्वेषां पश्यतां नृणां ४९ द्वियं कुवल्या पीडना गायुत समं वले शुंडादंडं संगृहीत्वा पातयामास भूतले ५० चारु रं सु
 षिकं कुरुदं शालंतो शालमेव च पातयामास भूतले मलयुद्धेन मांथवः ५१ कं संमदो कटं दैत्यं नागलक्ष समं वले स
 चादृहीत्वा तं कलौ धामपित्वा भुजौ जसां ५२ कं सानुजां शु कं कदी न्वलदेवो महावलः समर्द्ध मुद्रा रेण प्रुमगा न्वे
 मृगयातिव ५३ गुर्ववेदक्षिणां दानुं समुत्पत्य महा र्णवे र्वं शां खनूयं पंचजनं निजज्ञानद निःस्वयं ५४ सुद्रुता निच
 रिक्वाणि चैतानि शीह सिं विना कः करोति महानं वत सौ शीह रयेन मः ५५ इति श्री मद्रुर्ग चर्य सं हिताय म
 थनारवंते नारद वदुला श्व संवादे श्री नंद राजोद्भव मेलनं नाम चतुर्दशोऽध्यायः १४ नारद उवाच एवं हि नंदे
 देवयोर्हरेः कथयतोः कथं व्यतीता क्षणवद्राज नक्षत्रा दार्षवर्द्धिनी १ तारुण्ये सुहर्ते चोत्थाय गोप्यः सर्व
 महे गदे देहिल्यां गणमालियदीयां जत्र निरूप्य च न प्रक्षाल्य हस्तपादौ च मथिनेत्रं विधाय च समं धुः
 सर्वतो युक्तः पिकित्वा निदधी निताः ३ नेत्रा कर्षय च लद्वा रभुज कं कण कं कणः वेणी भ्यां विगल न्युष्य स्फुटत
 कुंडल मंडिताः ४ चंद्रमुख्याः कंज नेत्रा म्भ्रुव र्णे मं नो हराः मंगलानि च विज्वाणि श्री कलवल देवयोः ५
 गायंत्याः प्रेम संयुक्ता यत्र तत्र गदे गदे ह्योषे ह्योषे प्रुभा गा वी रं ममाणा वत सतः ६ सर्वत्र गोपिका गीतं दधि
 शब्देन मिश्रितं वीण्यां वीण्यां तताः शारव वि स्मि तश्चोदवो हवीत १ अहो वै नंद नगरे भुक्तिर्नित्य तिर यत्र च
 एवं वदत वहिर्गुमातय यौ ह्नातुं नदी जले ८ अथ सूर्योदये जाते नंद द्वा विरयं प्रुमं दृष्ट्वा विनिर्गता गोप्य ज
 वुः सर्वा यव स्य रं ९ गोप्य ऊचुः कस्याय मद्या उवयः समागतौ कुरुषु वक्रु व उतागतः पुनः येनैव नीतो

गः फां
मधुखं
१६

मधुखं मधुखी श्रीनंदसुनुर्वकुंजलोचनः १० कस्मिन्कुकाले जननी ससर्जयं द्रुतं सतां स्नेहवतां प्रतापनं ।
कश्यपानागवयं विष्णुवतं हंतुं तृणालोकजनानितस्ततः ११ कंसाय कत्कं ससखोति निर्धृताः सोयंपुनः किं
जमंडुलंगतः भर्तुर्वतस्यापि हि पावलोकि कीमस्माभिवद्यैव कविष्णुति क्रियां १२ नावदउवाच एवं वदंत्यो
नृजगोपवधः सतां ससुतं च सुखे शुलीभ्यां यप्रह्वरा राहुतवुद्धिमातं त्वयं वदेत त किल कस्य यानं १३ वृत्तप्रभं
पद्मदलायते क्षणं कस्मा कृतिं कोटमनोजमोहनं पीतां वयं यदपदं संकुलां मालां दधानं नववैज्यं ती १४
स्फुरत्सहस्रकदपद्य पाणिं वंशीयं वेवकं सनोहनं बालार्ककोटि कृतिमौलिमंडनं महामणिं कुंडलमं
डिताननं १५ गत्वा कृतिशीतनुहससुखैः श्रीकृष्णसूरूपययंत उदवं विलोका सर्वानपविस्मितास्ततो
विज्ञाय गोविंदसखं ययुः पुनः १६ ज्ञात्वा पसंदे-पादवेह्वैः प्रभोः सुवाकनीत्या परमादरेण तं गुप्तं हि द्रुतं
कुमालं सतां यते नीतोदवंतः कदलीवनंगताः १७ यत्रैव न धाव्य भानुनंदनी कस्मा तदेवा कनिकुंजमंदिरे ममास्थि
तातद्विरहातुना भूयं खं मन्यते सा तु जगद्वि १८ विना १९ वंभादले अंदनयंक संचयं स्फुरा स्फुरच्छीतलने वमंदि
रं कस्मा चलचारुतं गंगीकं स्वतः सुधावर्षिगलत्पुधाचयं १९ यताहं यत्कदलीवनं च तद्राधा वियोगानलवर्च
सभूयं वभूव सर्वं सततं हि भस्मात्कस्मा गमात्मा तनुं दिनक्षति २० अतोदवं कस्मा सखं समागतं च कारुण्यं स्व
सखीभिर्गदं जलासनायै मधुपर्कसंगलैः श्रीकृष्णकृष्णेति मुकुर्वदंत्यलं २१ राधां हि गोविंदवियोगाखिन्नां कुहं य
थाचंद्रकलातदोदवः नतां कृष्णागीकृतहससंपुटः प्रदक्षिणीकृत्य जगदहर्षिताः २२ उदवउवाच सदासि क
साः पविसर्गदेवी नये सदा त्वं पविसर्गदेवी श्रीकृष्णचंद्रः कृतनित्यलीलो लीलावती त्वं कृतनित्यलीला कस्मा
स्मिभूमान्त्वमसीदिशसदा त्वत्वा सिकलस्त्वमसि स्वरासदा कस्माः यिवस्त्वचं श्रीवासीकार्यवितुः मधुस्त्वकिल

१६

वैष्णवीय २४ कौमांरसमीहविवादिदेवतात्वमेव हि ज्ञानमयी स्मृतिः शुभा लयांभसांकी ३ नतत्यरोह २५
 ओवराहोवसुधात्वमेव हि २५ देवर्षिवर्षमनसाहनिः स्वयंतंतत्रसाहानिभहसवल्की नारायणोयमसुतो न
 वेणहि सांति सदा तंजनसांति कारिणी २६ कलः सुसाहाकपिलो महाप्रभुः सिद्धिस्त्वमेव सच सिद्धसेविता द
 तस्तु कलोलिमहा मुनीश्वरो राये सदा ज्ञानमयीत्वमेव हि २७ यज्ञो ह निस्त्वं किल दक्षिण ह निरुक्तमस्त्वं तु स
 दा ज्योत्यः दृष्ट्यदा सर्वत्र ये श्वरो ह निर्वर्षि सदा तं न पयद कामिनी २८ सांवा सुवंहं तु मभूद्विद्यदा मत्स्या व
 तारस्त्वमसि श्रुति सदा कर्मो ह विमंदि सिंधु संघने नैकी कता तं शुभदा हि वा सुको २९ यन्तं त निष्पति ह रोह निः
 पनस्त्वमौषधी द्या सुधा मयी शुभे श्री कलस चंद्र सुवभूव मोहिनी तं मोहिनी तत्र जगदि मोहिनी ३० ह निर्वर्ष
 सिंह सुन सिंह लीला लीला तदा तं निजमक्तवत्सला वभूव कल सुयदा हि वामनः कीर्ति सदा तं निजलोक कीर्त
 ता ३१ ह निर्वर्षा भागी वरूयध क पुमान् था रा कुटा र स्या तदा त्वमेव हि श्री कलस चंद्रो रतु वंश चंद्र मायदा तदा तं
 जनक स्य नं दिनी ३२ श्री शां कुंभ त्वा मुनि वाद रायणो वेदांत क तं किल वेद लक्षण संक र्णो मथ वत्स
 स्मिभूषणः तं रेवती व स भवं समास्थिता ३३ बुद्धो यदा कौण मोह कायको बुद्धि सदा तं जन मोह का वि
 णी कल्कि यदा धर्मपति भविष्यति ह नि सदा तं तु कति भविष्यति ३४ श्री कलस चंद्रो सिद्धि चंद्र मंडले राये स
 दा चंद्र मुखी ति चंद्रिका श्री कलस सूर्यो दिवि सूर्य मंडले सूर्य प्रभा तं पवितः प्रतिष्ठितः ३५ उंद्रः सदा सिकि
 ल पाद वेद्र स वैवराये शिवाची शची श्वरी दिव एव ता हि ह निः पने श्वरो हेतिः सदा तं हि रामयी यरा ३६ श्री
 राजराजो हि विराजते ह निर्वि राज से तं तु निधौ निधी श्वरी दीना त्रिभुवो हि ह निस्त्वमेव हित रं गित लो म
 ता तं रं गिणी ३७ विभूदयुः सर्वपति यदा यदा तदा तदा तं विदितानु कू यिणी जगन्मयो व स यो ह निः स्व
 यं जगन्मयी व स मयी त्वमेव हि ३८ अथैव सोयं व ज राज नंद नो जात सि राये व व भानु ३९ य म्पंक ता
 सत्त्वमयी प्रणां तु ये लीला च विवेक लिता दि लीलाया ३९ कलः स्वयं व स प वं पुन रं लीला व दि क प्रव

८८
गः शं
मधुरं पं
११

कृतिस्त्वमेव परस्परं संयोजितं विग्रहाभ्यां न सोयुवाभ्यां ह विनायकाभ्यां ४० गृहाण यवो निजं यदंतं सोयं ।
 यवं माकुलं राधिके त्वं हस्तेन कालेन विधाय कार्प्यं तत्रागमिष्यामि तं पुनः वाकं ४१ गृहीत्व मयं वरातानि क
 सदृशानि यवाणि सुसंगलानि प्रत्यर्पितं ह्यथा तं च शोष्यः कृत्वा प्रयाणं व्रजसुंदरीणां ४२ इति श्रीमद्
 गीतार्थसंहितायां मधुराखंडेन प्रद्वलपर्वसंवादे श्रीनाथदर्शनं नाम पंचमोऽध्यायः १५ श्रीनारद उ
 वाच - नाथा यवं संगृहीत्वा शिरोनेत्रं तथा सहजं विधाय वाचयित्वा ततस्मत्प्रातस्त्यादयं कर्तुं १ श्रुतिप्र
 मातुरा राजन मोक्षयित्वा श्रुतं तं मूर्च्छमाय पपां नाथा यदवस्य प्रपश्यतः न कुंकमायुः कृपाटी न द्रवैः पु
 ष्यं न सैः सस्य अर्चितायामरां दोलैः पुनश्चैतन्यतां गता ३ वियोगासिंधुसंमग्नं नाथं कमललोचनां वीक्ष्यो
 द्ववस्त्रागोप्यो मुमुक्षुश्चाश्रुसंतति ४ तासां मया प्रवाहेन राजन वंद्यावनेवने सद्यः कल्हानसंयुक्तो जा
 तोलीलासरोवरः ५ दृष्ट्वा पीत्वा च सुस्नात्वा श्रुत्वा चैमां कथां ततः कर्मबंधविनिर्मुक्तः श्रीकृष्णमुया
 न्नप ६ अथोदवसुखाकुत्वा श्रीकृष्णं गमनं पुनः पप्रक्षु कुशलं सर्वं श्रीकृष्णस्य महात्मनः १ नाथो वाच
 आनंदं ददं श्रीवज्रजनेन दं दद्व्यामिकस्मिन् समये तु न प्रभं पुनं मस्त्रीवसुमुत्सुकाभ्यां चंद्रं च कोरीवतदी
 क्षणोत्सुकः ८ कास्मिन् कुकाले विरुहो वभूव मे ये ते वै कोकल्यसमः क्षणः क्षणः निशीथिनीयं द्विपना
 दं हेलनां करोति गोविंदं पदद्वयं विना ९ कावे कदाचिद्वज्रमागमिष्यामि कनोति किंतु वरं विवदाशुमे अ
 यं वपुः केन धृता किलासवाः प्रसृज्यति र्कति मया गिरातुनाः १० दृष्ट्वा ह्येतं मम हृदयं गीतं ज्ञातं प्रसन्ना
 स्मिन्मागते त्वयि यथा प्रसन्ना जनकात्मजा पुत्रालंका पुत्रं वा पुत्रुते स्मागते ११ आशां वधाया निजमीह व
 ने विहृज्य विस्मृत्य वाकं गदितं मया रां गतोयः तस्यापि पशुलिखितं फलं तेन मन्येतं चान्यस्व किल संवविदं
 वविष्ट १२ ऊद्वज्रवाच ज्ञात्वा पुनीतं वपुः विरहं निवेश्यार्धं विधाय निजनेत्रजलेन नाथे नीत्वा हविं तव

पुनः पुनरागतो सिमा यो चमय कुरु मे यथैव वंद्यः १३ नानद उवाच अथ प्रसन्ना श्री राधा चंद्रकांत्यो म
 ली पुमौ नानं गोचंद्र दत्तौ उद्वापददौ २५ १४ सहस्रदल पद्मे दत्तं चंद्रममा युवा उद्वापददौ राधा प्रह
 न्ना कवत्सला १५ कुरुं सिंह सनं दिव्यं चामरे द्वे मनो हवे श्री कलस मनसो दूते ददौ तस्मै हवि प्रिय १६
 रं विज्ञानसंयन्त्रं सर्वदे श्री कदे श्री कं कलसं योगकर्तृत्वं सदा तव भविष्यति १७ भक्तिं निर्गुणभा
 वाणां प्रेमलक्षणं पुतां ज्ञानं विज्ञानसहितं वैराग्यं साददौ पुनः १८ यो विदुः उद्वापददौ तस्मै
 दामिणीं पुमं चंद्रा नना ददौ तस्मै उद्वापददौ १९ तथा गोपी गणाः सर्वे भूषणा नो वयं
 पुमं ददुः प्रसन्ना हे नमो न उद्वापददौ नमते न नानद उवाच अतः तव च प्रोपगवेः पुमार्थं सुखं
 गतायां किल राधकायां उचुस्मन्मा नहुज गोपवधुः सदस्थितं कलसं सुखं पथकताः २१ गोप उचु
 यत्र यत्र लिखितं वदामु नः किंतु तव हविणो क मनुते त्वं यथापन विदो हवेः सुखं मंत्रं वितम तदा क
 तिमिहान नन उद्वापददौ यथा स्मर्य देवे संतथा पुष्पां न्यूनतपसो अनुवेले गोपवधुः यथपतो
 मेन मंषायः २३ एकदा मां समाहूय स्मृत्वा पुष्पां नन हस्तं कथयामास संदे सं चित्स्थं नंदनं दनः
 २४ श्री भगवानुवाच गुणेषु सत् किल वं च नयनं मतः पुंसि च मुक्तये स्यात् मनो हयोः का नरा मा
 हरा राजिता एतत कौ विचरेद संगः २५ यदा स्वयं हस्तपरात्य नं मा मथात्मयोगेन विपानदेन
 जानाति सर्वत्रातं विवेकी तदा विजयान्मनसा कथयं २६ यावद्वनो मध्यगतस्तु द्युतितः स्वरूपमर्क
 नहि दृक् प्रपश्यति तावत्परात्मानमसौ प्रथमजैर्गुणैः सदा ते सुगतेषु यथपति २७ स्मृत्वा हृदये सि
 ततत्त्वतो गतास्तस्माद्विद्योगं कुरुता उवाच न यत्सां रत्न भावैः किल गमयते पदं त शोभा भावैः न विगम्य

गुः सं
विपं
१८

तैस्ततः २८ इति श्रीमद्भगवत्संहितायामथवाखंडेनारदवद्वलाभवसंवादेनाथगोप्यायवाहनं नाम
षोडशोऽध्यायः १६ नारद उवाच अत्र श्रीकलसंदेयं प्रसन्ना गोपवत्तमा अश्वमुखो वायुकुंसाः
ऊचुर्गोपगविं नृप १ गोलोकवासिन्यऊचुः विदेयं गतवानकसल्यात्का सर्वे प्रियानजनान तउपर्यलि
खयोगमहो निर्मोहितावलं २ हानपालकाऊचुः चकोवे ग्लौः पंकजेर्को भ्रमरः पंकजे यथा चातके च
वनः प्रीतिं न करोति कदाचन ३ संगानप्रकारः ऊचुः संद्रमि सं चको नोति सखा वद्विं ह दामुवि द्विधा ज
यद्विलिखितं तन्मृतं न भवेदिह ४ शयोरकारकाऊचुः व्याथो हि हत्वा हि मृगान्सारतित्वरमातुषाः क
टाक्षे स्वप्रियानहत्वा निर्मोही न स्मरत्यदोष पाणिन्यऊचुः जातं विरहजं दुःखं नान्यो वेति कदाचन
यथा कंदकविहंगव्याणं चातिद्वकंदकः ६ हंदावनपालकाऊचुः अग्निमितं प्रेमसौख्यमग्निमतो हि
वेति ततः सनिमितो न जानाति रसं कर्मैदं यथा ७ गोपवर्द्धनवासिन्यऊचुः पुनं श्री प्रेम कथो वै सौ नं श्री
नायको भवेत सौ लोको भिक्षु किं तस्य वदनां कथिते न किं ८ कुंजविधायकाऊचुः हानाय वी कुंज पुंजे गुं
जन्मतमथु वजे स्वदकलक्ष्मी कनो यो वै तस्येयं पूयते कथा ९ निकुंजवासिन्यऊचुः हंदावने मतमि
लिंद कुंजे कलिंद जाती रकटं वपुंजे सनैः पलं तं सवलं स गोपं स गोप नं नंदं सूने भजामः १० यमुनास्य
उवाच विधातुर्न दया किं चिद्वन किं विपुन क्रियः भूतानि स कलान्यो वक्ती उना नियथा भक्तिः ११ कुंजा
पुनश्चर्जु समान विग्रहा दासी विदानी तु कुलीनतां गता कुसुमिणी नृपवती वभावहो वतु दिने उडुपि न द
का विणी १२ नमः एष उवाच कदा तथा स्मृतं समयो भविष्यति यथा पुनं श्री समयः प्रहस्यते सौ चंपनं
माकुरुत त्वजंगनः सदभनकस्यापि जपो पनाजयः १३ मधुमाधुयऊचुः दोषो न च स्युदवमायवस्य

१८

दस्थिताप्रणयतिंरहीत्वा विधापमोगं किलनो विधेगेयो गंददी योनिववास्त्रिकुक्ता १४ विर
 आहृष्टउवाच सदानकम्पापिभुजां प्रियांसे सदावसंतो न सदायुता स्यात् उद्वेगनयनोक्तते सदायं
 चतुर्दिनैर्भनमलंकरोतु १५ ललताप्रणयउवाच नामाभिकं विनिवार्यमंषराचकार विज्ञंकिलनो
 शलायुवे कुञ्जैवसेयं मयरापुरे गता कुञ्जैव किं किं न करोति गोपिकाः १६ विरहाप्रणयउवाच गोचर
 णायानुवनेः वृजंतं प्रवोध्यंतं सपुनं विराधैः मतेभ्यानं हि विउं वयंतं श्रीनंदसूक्तं हि विस्मयामः १७ मा
 यप्रणयउवाच संकोचवीथीषु पटे प्रगृह्य प्रसृज्यो भर्तृदये निधाय ~~अथोक्तं~~ अथोक्तं सूर्यभीतिमदा
 नद्विंतं हिकटानयाम १८ अथ सख्यकुचुः वीक्ष्य नंदसूक्तं संगसुंदरं नेत्रमयनजगद्विषयति नंदरा
 जतनयेपुरीस्थिते किं भविष्यति वदामुनस्त्वं १९ शोडशसख्यकुचुः वेणुनादमधुनध्वनिवने सं
 निशस्य कुसमेषु वर्द्धनं श्रीरघुसममिह नः शरणोति नो विप्रगीतमुनवाययाः यनं २० द्वाविंशतसख्य
 कुचुः प्रीत्याश्रवमिदं हि विपुनयेन लुपुं धनैश्च हि जमादरेण गुरुं प्रणामेन सिकं रसेन निमोहनं को
 नवशीकरोति २१ अतिरूपाकुचुः यज्ञागरादिषु भवेषु पवं हहेतुर्हेतुः स्विदस्य विववंति गुणाश्च
 येन वर नैतद्विशंति महद्विंद्रियदेवसंज्ञास्मै नमोऽग्निविविस्मति विस्फुलिगाः २२ अतिरूपाकुचुः
 नैवेदीतुं प्रभुनयं वलिनां वलीयानमायानशस्त्रउतनो विषयीकरोति तद्वत्सलसर्पममृतं परमं प्रणं
 तं शुद्धं पनात्यरतं रावणं गताः स्म २३ देवांगनाकुचुः श्रृंशांशकांशककलाश्रवतावहं देरावेण स
 र्पसहैतं अथ परस्य यस्य २४ सर्गादयः किल भवंति तसेव कस्मै स र्पस्य वंतु यवि स र्पतं नताः स्मः २४
 यज्ञसीताकुचुः श्रीमन्निकुंजलतिका कुसमाकरोयं श्रीनयिका हृदयकंठविभूषणोयं श्रीनयिका

मंडलपतिर्वजमंडलेषो वृत्तां उमंडलमही पवित्रालकोयं २५ रमावैकुण्ठवासिन्यकुचुः योगोपकासकल
 शृणुमहोचकपहंदावनंच निजपादमजोमिदं यः सर्वलोकविभवायवभूवभूमौतंभुविलीलासुरगोदुभुजंभ
 जामः स्वेतदीपसख्यकुचुः यथो किल्लीधुमिररुमोवाजः स्वपुष्पवेणोवचपुष्पवेणिं धृत्वावभो श्रीव
 जनाजनंदनः कयाकरोसौतहि विस्मताः कथित २७ उर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यकुचुः यथासर्वसयेनेत्रजग
 क्कामंविपश्यताः नहैतदप्यवेयासांतामिः किंयेगसेवन २८ भूजितपदाश्रितकुचुः निहयाशोद
 होकिन्नो न किन्नो ह निराविना कित्वातंमयुषं प्रागान्नामपायं यथाखगः २९ लोकचलवासिन्यकुचुः
 कल्पयुग्मेथावदमादिशांतं भूहोनलशंकुवापि पद्मलशो यथाशुलिः ३० श्रीसख्यकुचुः कार्यरपे
 नयसोहंतिकुथागुणगणोदयं यनानिव्यसनेल्लोकाः कपटेनैवमिउतां ३१ मथिल्यकुचुः यनंदत्वातनुं
 रक्षेतनुंदत्वाउपंयथात यनंतनुंउपांदशान्तिवकार्यथमिहहि ३२ कौशलाकुचुः नकोपिजानाति
 विद्योगजांदशां जीवं विनावकुंमलंनसोपीदि भूपादुनोवाणविभिन्नमरानसाभूत्कदापिप्रियविप्रयो
 जनं ३३ भूयोथापुनरवासिन्यकुचुः कृत्वा निवांशां विनिधायचाणो जगामलाशां मयुषा पुनस्य यो
 यंचतस्रोपविशालखनो निर्मोहनां चित्रमहो विचित्रं ३४ पुलिंदकाकुचुः एनं वचं कर्तुमतीव विह्वलं
 ममागतां सूर्यनखोपुनोवने यः कययामास विरूपिणी वलातसो मित्रिणां तेन तुवाः कयाकताः ३५
 सुतलवासिन्यकुचुः भक्तं वलिसत्यपरेवभूविदं नीत्वा वलिं यः कुर्यातो वचं यद् भूहो कथं तस्य करो
 निसेव नं मायावतो वीसनरूपया विणाः ३६ जालंधर्यकुचुः पुनतिकसंप्रगतं सुरोतमेकायाथे
 भक्तवनेततोद्युपं भूत्वा न सिंहाः कतवानसहायमहोपकानिहृता प्रदम्यते ३७ भूमिगोपाकुचुः १

म
 म
 म

(३७)

॥ अहोतिनिर्गोहिजनस्यैवं पंच निवंगदतुं न योग्यं सुखेन चान्यद्वादिभात्यमन्यदेवो
 न जानाति कुतो मनुष्यः ३८ अति श्रीमद्गुरुचर्यसंहितायां मधुनारदं नमस्त्वद्गुणसंका
 रैश्चैकस्मिन्मणौ गोपीवाकं नाम सप्रदणोत्थायः ११ वह्निवमतीभवा ऊचुः अहो लया
 यो कथं याह निर्यामुह्यवागहतं महात्मा तामन्वधावदुत संजनी स्वभौ भूवा दयालुः स सुम
 दिराजः १ लतागोप्य ऊचुः सयं सुधां वनविभज्य सर्वं यत्वं त निर्विस्वमिषुः महात्मा तद्व
 द्दवैनेषु सुवासनेषु भूत्वा योषितप्रदौ कलिपिपाः २ नागेंद्रकन्या ऊचुः अथैकतीमेन म
 होवमहर्षिः समागतां सूर्यनखं महावने चकानसौ मिविसरवः कुरूयिणी महोक्तं तस्य तपा
 किमपि ३ समुद्रकन्या ऊचुः नित्यं गहसतं याति द्राक्षीतुः खं सुखं जनान स्वीया कथं
 सुशीला च चंचला स्मिन कथं स्थिता असुख ऊचुः अस्मिन् प्रीत्यां कर्तुं नाहं गते वै वा वरा स्वतः
 त्यजंतु वार्ततेनापि भवतीनां कथा कता ५ दिव्या ऊचुः सर्वं स्वभौ वलिनीत्वा वलिं लब्ध्वा दयाप
 नः अथोक्षिपन्मुक्तिनाथश्चिंतितकथया भवत ६ अदिव्या ऊचुः सातकृपायुतं सांतं ययं तं
 तं मनुपुत्रा दैत्यैर्वीथं गतं पश्चाद्रक्षसासौ दयानिधिः ७ सत्ववत्या ऊचुः सर्वं कथं गतं भक्तं भवे
 कायाथ वं च वै पश्चाद्रक्षकपयान सर्वदीनवत्सलः ८ नमो वत्या ऊचुः नकांगदहविष्ठाद्रां वरी
 षाणां सुनां हविः सत्यं परीक्षितप्रदौ पुनर्भगवती श्रियं ९ तमो वत्या ऊचुः तं दायै न कुलं प्राप्ता
 कुलिनं वलिनां पुत्रा कुलमप्यावलिन्याशु कृत्वा पाकुलितोऽयं १० कयाणीशैकतो वक्रावा
 त्यंती जनपत्वन किमु कृत्वा विवकाच श्रीकृष्णेन विभं गिन ११ पश्यंतीनां कस्मार्गे नेत्रैः सु
 गते भूयः अवधिः पादविज्ञेयं तामनस्य कथोति हि १२ पीतत्वं त्वग्गाताया दौ प्रौथिल्यं प्रगता

१-१
१ पुखं
गः सं

२०
२१
२२
२३
२४
२५
२६
२७
२८
२९
३०
३१
३२
३३
३४
३५
३६
३७
३८
३९
४०
४१
४२
४३
४४
४५
४६
४७
४८
४९
५०
५१
५२
५३
५४
५५
५६
५७
५८
५९
६०
६१
६२
६३
६४
६५
६६
६७
६८
६९
७०
७१
७२
७३
७४
७५
७६
७७
७८
७९
८०
८१
८२
८३
८४
८५
८६
८७
८८
८९
९०
९१
९२
९३
९४
९५
९६
९७
९८
९९
१००

वनः मनोविभुसतां युक्तं माधवं माधवं विना १३ सपत्नीहारा विहाय मागतं मुखः खलौ
हा देवकस्मिन्सम्येदृश्यामो नंदनं दनं १४ नारद उवाच ३१ क्लृप्तं चित्तं गोपिकाप्रेमविह्वला
गोपिकाः सर्वाः प्राहराथं सद्रोधवाः १५ उद्धव उवाच पदिसर्गं तमेकमेव वषभानुवनात्मजे
गंतुमाज्ञां देहि मयं नमस्तुभ्यं त्वजैस्ववि १६ प्रतिपदं देहि शुभे श्रीकृष्णाय महात्मने तेन तं
च प्रणम्यापुसमाने व्योतवांतिकं १७ नारद उवाच श्रुत्वा कथालेखनीयं नीत्वा यत्र ससे स्वरं
समाचारं चिंतयंती तावदश्रुत्वा पुष्पवतः १८ पशुत्यत्र समानीतं कथयालेखनीयं ततश्चाद्री
कृतं ज्ञातं नयनं वृजवा निमिः २० श्रुत्वा प्रवाहं मुचंती क्लृप्तादर्शनलालसां उद्धवो विस्मयी प्राह
कथां कमललोचनां २१ उद्धव उवाच कथं लिखसि कथं त्वं कथं शोकं कथं विहि स कीर्तसे
वदित्वा मिथ्या त्वलेखनं विना २२ नारद उवाच ३२ तिष्ठत्वा ववस्य राधया गतवथया
सर्वाभिर्गोपिकाभिश्च सजितो भूतदोदृवाः २३ नत्वा प्रदक्षिणी कृत्य कथां कथं स्वकीयं गोपी
गणमनुज्ञाय नत्वा नत्वा पुनः पुनः २४ २५ कृष्णं दिव्याभं रत्नभूषणभूषिताः गत्वाति
मानो सौ संधायानंदमाययौ २५ स्मर्ते उद्धवः प्राप्ते नत्वा गोपीं यशोमतीं नंदनं जमनुज्ञाय न
वनं दं सद्रोदृवाः २६ नत्वा प्रदक्षिणी कृत्य कथां कथं स्वकीयं वषभानुवनं दं स समनुज्ञा
यलोकतः २७ तथा क्लृप्तास्त्वनसर्वा ननु यमाकृष्टनिगताः हर्तमनुगाः सर्वे गोपा गोपी
गणास्तथा संनिवृत्त्या यतानस्तेहा उद्धवो बुद्धिमतमः २८ उद्धव उवाच किं देवकथनीयं मे भ
वतो शोषसाक्षिणः विधत्स्व कं नायिकाया गोपीनां देहि दर्शनं श्रीकृष्णदेवदेवो संमाने व्यो
तवांतिकं ३१ अत्यं कं च मे भूतं वदस्व कथयानिये ३२ प्रह्लादककां गदयोः प्रतिशंव

उक्तं विह्वला १५ एष क एष क
२० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

१-२
गं: गं
मधुखेयं
२१

मुंचनेउंजवासीशिवनरेभेदयकृदयकृ महेभतेसमादात्म्यं वक्तुं के सिमहीतले १४
 तेसर्वेकुरुउर्गोपाः मुंचतोशुणिमेथिल प्रवक्तुंनसमर्थाः श्रीकृष्णविज्ञेयविह्वलाः १५ परि
 सूरतमः साक्षातश्रीकृष्णोमधुनयागिना आसवास्यामासनतानप्रेमानंदसाकुलाः १६ उद्व
 वः प्रेषितोवक्तुंश्रीकृष्णेनाभूकैः सह आगतंकथयामासश्रीकृष्णंनंदयतने १७ अत्रागतं
 नंदसूनुंश्रीकृष्णं गोपवल्लभं आनेतुंनिगीताः सर्वेपरिसरंमनोवधाः १८ मेरीमदंनयटहेः
 कलसनेरसरकुंभेद्विजवेदवोषणैः गंधाक्षतैर्मंगलराजसिद्धितैः श्रीनंदराजोभीषयौय
 सोदया १९ ततःपुनस्तुत्यमहोन्नतं गजं सिंहं पुंड्राद्युतहेमलक्षणंखलं सुमाययौश्री
 वृषभानुसुरव्योभान्वाकृतिस्तुवकलावतीयुतः २० नंदोपनंदासुखभानवसुगोपासुवेदा
 स्तसुराभकाष्ट सुखेणुगुंजापरिपिक्वयुक्ताविनिगीताः सर्वमनोरथास्ते २१ गायंत
 शान्तापनंदनंदनंत्यंत आचालितपीतवाससः वंशीयरावेव विषण्णपाणयः प्रहृष्टि
 तादर्शनलालसाभूषं नर सखीमुखेभ्योहविमागतंयवं निपमयराधाशयनात्समुत्थिता
 ताम्भःखभूषाः प्रददौ प्रहृष्टिताप्रीतास्वगोथिनवयद्विनीयथा २३ द्वाविंशदहो किल योउ
 साद्वैश्वर्यैर्युतामेथिलगोपिकानां आसूयराथांशिविकामनोज्ञं सुमाययौ श्रीधरदर्शना
 र्थं २४ तथादिशोपाः किलकोटिश अत्यक्ताथसर्वसंगहस्यकृत्यं व्यत्यक्ताथसर्वसंग
 हस्यकृत्यं व्यत्यस्तवस्वभरणनृपेशसमाययुः प्रेमवल्लभननौगाः २५ सर्वैरुजं पादप
 गोमृगादिजंप्रेमातुरंवीक्ष्यसमागतं किमु श्रीनंदराजं पितनंचमातरंननामकृष्णायः कत

मस्तकांजलिः २६ श्रीनंदराजस्तनपंचिरागतं प्रगृह्यते भृंहृदये निधाय तं संस्थापयामासुं
सुसुनेत्रजैर्जलेर्यशोदया प्राप्ता मनोरथश्चिन्ता २७ नंदो यनंदानवृषभानुवृषानसर्वान्म
स्तुत्य चतुर्कतापीः तदा वयस्यैष परस्य च कालं संहस्य गृहणैः सितो भूत २८ ततः ससा
रुद्य रथे हविः स्वयं निधाय नंदं च गजे यशोदया नंदो यनंदैः सहितो रावांशलेः श्रीनंदराजस्य
पुरं विवेका २९ तदेव देवः किल पुष्पवर्षी आचानलाजं पुनर्गोपिकाश्च प्रचक्रिन् तत्र जयेति मे ग
लं मातुं व गोप गृहमागते हवो ३० धन्यः सत्वाते परमुद्वोषमनेन साक्षात् किल दर्शितोऽत्र तं जी
वनं गोपजनस्य गोपाकुचुर्गिरा गृहद्वये दमार्ताः ३१ उदं मया ते कथितं नृपेण पुनर्तुं जेहा ग
मने हवेऽस्य किं सिद्धिं श्योतुमेषो मुखावेः यवं व प्रियं पुमदं व विवं ३२ इति श्रीमद्भगवा
नस्य संहिताया श्रीमद्युवाच ३३ नंदवदुल्लसत्संवादे कलागमनोत्सवे नामैकोनविंशोऽध्यायः
१४ ब्रह्मलोक उवाच ३४ अग्रैव कारकिं साक्षाद्भगवान्मम जमंडले नाभायै गोपिकाभिश्च क
थं सिद्धिं नंददौ १ गोपीमनोरथं कला मयुना माजगाम ह एतन्मोहविप्रैर्द्रुतं यथा वरवित
सः २ नारद उवाच ३ संस्थापानाथया हतः श्रीकलौ भगवान् स्वयं एकांते पीतलेणामवजगा
म कदलीवनं ३ स्फाकास्युनन्मोक्षगृहं च भावं वनचर्चितं कला मरुत्सीकनं च सुधर ४
विमगलत्सुयं ५ एतद्वं वनं नाथा वियोगानलवर्षसा भस्मीभूतं हिसतं कलपसातो ६
हिरक्षति ७ तत्रैव सर्वे गोपीनां शातपृष्ठाः समागताः तस्यै निवेदनं च कुर्म्यथा गमनस्य
दि ८ उवाच सहसा साक्षाद्भगवानुवरात्मजा आनेतु मापय कलं सतीभिः परिवर्तिताः ९

१०३
गः सं
मयुखं पं
२२

दृष्ट्वा कस्य न पार्श्वी नु पचा न न्न नो ह न त वदंती सा दवं वा कं कु स ले कु स ला यिका शु व कं
दृष्ट्वा कोटी नं माधु र्यं हा नि सं ह मि दृष्ट्वा रा थ ज हो दुः खं व र न सा त्वा गु रं य ए ८ प्र स न्ना
त उ र्गं गार म क रो की ति नं द नी त या नो का वि शं गारः पां ये क से ग ते स ति १० न चं द नं
च ता दू ले भो ज नं च सृ था स मं न क तं दि व्य स य नं हा स्यं वा न क तं क चित ११ य वि स्म र त मं क
स नं प वि स्म र त मं पि या आ नं द शू रि मु चं ती प्रा ह न द द या नी न १२ ना थो वा व कि प
ह रे य उ पु री न ग तः किं क रो पि हि किं व दे हं र हो दुः खं भ वं तो ऽ से द सा वि राः १३ सो द
म ग ज म हि षी द म यं ती च मे थि ली न प न्न उ कां पु र क्त त्वा व दे यं वि र हं रि पुं १४ श्री वं द भ व न
चं दं त्वां च न र्ण मं स मु त्त ह त व स र्णो द वे न उ य न्ये न त्वं प द र्शितः शु न्या को पि त्त जे ना
नि य स्य प्रे म्णा त्वा मा ग तः ना र द उ वा च प वं व दं ती स तं रु दं ती पं ना थि यं वी ह्य चू र्णं तु रं गः
आ स वा स्या मा स न ये न म यः प्र गृ ह्ये भ्यं प्र व दं तु ने उः ११ श्री भ ग व भु वा च मा र्णो चं क र रा ये त्वं
त्वा मी त्या हे स मा ग ताः आ व यो मे द न हि तं ते ज शु कं दि थ ज नेः १८ य एा हि उ न्ये था व ल्यं त था व
स र्व द शू भे य उ हं त्वं स दा त उ वि षो के न हि चा व योः १८ स र्णं व र न प रं चा हं त द स्या त्वं ज ग त्म हः
वि षो ष आ व यो म थ्ये म य ज्ञा ने न प य स त २० य एा का राः स्थि तो नि त्यं वा पुः स र्व उ गो म ह
न त था ज लं स र्स कू पं ते जे वा प्रं य थो भ सि २१ अं तं हि र्पि ण द द्वा द द ग मू ला व रा न ने त था
वि का र र हि तो ऽ म ल व त्रि गु रौ न हं २२ त था त्वं प य म मू र्वा वं स दा नं दो भ वे त तः अ हं म मे ति भा
वे न हि ती यो स्ति व रा न ने २३ पा व द्वा नो म थ्य ग त स उ स्थितः स र्ण य म के न हि द क प्र प स्य ति ता व य २२

रात्मानमसौ प्रथमं जैशु ऐं स एतेषु यम्यति २४ गुणेषु सत्किल वंथना यरक्तं मनः पुंसि च सुकये स्या ।
 त मनो ह्ययोः कारणमाह्वयजित्वा एतत्तौ विचरेदसंगः २५ सर्वहि भावं मनसा यमस्य नैकतोभा
 मिति जायते ततः प्रेमैव कर्तव्यमते सपि स्वतः प्रेम्णा समानं भुवि नास्ति किंचित २६ नारद उवाच ३१तिवा
 कां हवेः श्रुत्वा प्रसन्ना कीर्तिनंदनी गोपिकाभिः समं हसो सज्जामा समाथवं २७ अथ रात्रौ हवेः सा ज्ञात
 कार्तिकां रासमंडुले रात्माननादमु रली गोपीभिः राथा सह २८ यमुना निकटे राजन राथा राधिकं
 पतिः रामाभिः सुंदरीभिश्च रासवंशो रमजह २९ यावती गोपिका रासेवनमाला विरजिताः पीतांबरः
 यद्वाहारी प्रभातार्क किरीटधृक् ३० विष्णुलता स्फुरन्त्योद्यद्देमकुंडलमंडिताः वेदभद्रादयनवंशीतटवे
 गोचनकृतिः ३१ स्फुरत कौस्तुभ रत्नाढ्यः प्रचलत्स निग्यकुंडलः ३२ राजराधया रासे यथावत्पराती मव
 ३३ साच्या माको यथा स्वर्गे वनं चल्या यथा हृदया हृदकारण्ये तथा हंदा वने मवमः ३३ हंदा वने च पु
 लिनाः वनान्युपवना निच यम्यन गोपीशरौः साहं विविं गोवर्द्धनं ययो ३४ गोपीनीं पात शृणुतां सा ।
 बंकी ह्यवजे मवमः भगवान राधया साकं तत्रैवं तवथीयत ३५ अथ गोवर्द्धना हवे सुंदरे योजनत्रये श्री ।
 खंडुगंधसंयुक्तं सययौ रोहिणा सले ३६ लताकुंज निकुंजैश्च यम्यन अन्यतया सह विवचावशिदौ व
 म्येकां च नीलतिलकाल्ये ३७ तत्र देवसरो वम्यं वद्विनाथेन निर्मितं पातीन कर्मनकादिहं ससायसं कुलं स
 हसदलयद्वैष्टमंडितं तडितस्ततः भूमरध्वनि संयुक्तं पुंस्को कलकत हतं ३८ विकसत्यमगं भाद्योतती
 वेसंदमारुते रम्या राथा साहं माधवो निषसादह ४० तती रेपत यम्यतं अभुंता ममहा सुनि यदं केन स्थि
 तं सा मवच्छिक्क सथानततयवं ४१ यद्विषय सह सा विषय सा ता निव निरन्तं निर्जले शीतं श्री क
 लसंकरा म्हा ४३ प्रकृतं वीक्ष्य तं राथां हसंती प्राह माधवः प्रहास्य कुकमको यं यम्य भक्तिं महा सुने ४४

१५
गः प्रो
मधुपर्व
२३

होत्रभोऽतिहसनेनशोकमुधैर्वचः शुभं नशक्तंतेनकोविदाचरमंप्रायितेनवै ४५ हविस्तदातदुदयादभू
वाश्रुतिरोहितः आनादृतं हविर्वीह्यमुनीदृष्टान्तिविस्मिता ४६ नेत्रे उन्मील्य दृष्टोऽप्रीकसंवाथागतं वृत्तं
चंचलयेवाद्यं रंज्यंतेदिमोदका ४७ उत्थायसद्यो हविभक्तितयवः प्रदक्षिणीकृत्य हविंसवायिकं प्रणम्य
मूर्ध्नि निपपातयादयोऽनवधक संवदुगङ्गाक्षरः ४८ अभुरोवाच नमः कृष्णाय कृष्णायैराधायैमा
धवाय च परिसर्जितमायै च परिसर्जितमाय च ४९ वृत्तस्यामायदेवायमया मायै सततं नमः रासे
स्वरीयसततं रासे पर्यै नमो नमः ५० गोलोकातीवलीलायलीलावत्यै नमो नमः अस्म्यंटाधि
देवै च संख्यां तु नियो नमः ५१ भूमानहाराय भुवंगताभ्याय च्छांतये वात्रसमागताभ्यां परस्परं सं
यित विश्रुताभ्यां नमो युवाभ्यां हविनयकाभ्यां ५२ नानदउवाच इत्युक्त्वा कृष्णपादं जे प्रह्वय
लोचनः प्रेमानंदसमायुक्तो जहो प्राणा निमहा मुनिः ५३ तदैव निर्गतं ज्योतिर्दृष्टं सूर्यसमप्रभं परि
भ्रमनदशादिनाः श्रीकृष्णे लीनतां गतं ५४ भक्तस्य भक्तं श्रीकृष्णे वीह्य वै प्रेमलक्षणं आनंदस्य
कलां मुच्यते प्रेमातं चतुर्दश ५५ पुनः श्रीकृष्णपादाज्जातकृष्णसख्यवनमुनिः निर्गतः कोटिकंदर्प
सन्निभो तिनता ननः ५६ होभ्यं प्रशशुहृदये तं निधाय कृपाकरः आश्वासकल्याणकरं करं दिव्यं दधाम
ह ५७ प्रदक्षिणीकृत्य हविंसवायकायां प्रणम्य चानुराखं मनोहरं गोलोकलोकं प्रयाव भुगुनिर्विभं
जयमौघिलमंडलं दिशां ५८ श्रीराधिकाविस्मयमागताभ्यां हृष्टाभ्यां मुक्तिं ममोर्महा मुनेः आनंदवा
सीति विमुचिती वरं जगाद कृष्णसुखभा नुनंदनी ५९ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां मधुपर्वोऽंशे
रदवदुलपवसेवादेरासोत्सवे अभुमोक्षे नाम विंशोऽध्यायः २० राधोवाच धन्योऽयं मुनिर्गार्हल

२३

स्वः प्रेमवानमहान त्वत्साम्यं जगामासौ त्वमप्यशुमुखो यतः १ अस्य देहक्रियां कर्तुं योग्यो
 सिद्धजनाईन त्वत्साचास्य देहोयं प्रसफुरत्यमलाकृतिः २ नारद उवाच वदंत्यंतत्राथायांतदेहोयम्
 भवत्सुखित वहेतीयायहं वीचदृश्यते रोहितो गिरौ ३ तदेहस्यापि सरितं वीह्य नाथाति विस्मिता नंदरा
 ज्ञात्मजं प्राह त्वमनुवरात्मजा वराधोवाच कथं जलत्वमायनो देहोयं वै महासुनेः एतन्मे संप्रदे
 वक्रेतुमर्हस्य शोषतः ४ श्रीभगवानुवाच प्रेमलक्षणामासां संपुतोयं मुनीश्वरः तस्मादस्य तु द्रोहो
 यं वै भो कद्रवतां गतः ६ दृष्ट्वा त्वया सांवरदं हर्षितो भून्महामतिः जलत्वं प्रापत देहो यथा हं द्रवतां
 पुनः ७ नाथोवाच द्रवतां त्वं कथं प्राप्नो देव देवदयानिधे एतच्चित्रं हि मे जातं सर्वं त्वं वद विलसत ८
 श्रीभगवानुवाच अथैवोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं यस्य श्रवणमात्रेण यथापह्ला निः पवं भवेत्
 ९ यन्नामिपंकजा जातः पुनस्तस्मात्प्रजायतिः असृजत प्रकृतीः सा सवत यसां महशेर्जितः १० ७
 संगान्ना रदो जज्ञे हरस्य सृजतः पुनः भक्तुन्मतो मत्यदा निजं गोपय्य दयन्मही ११ एकदा
 नारदं प्राह देवो हरस्य प्रजायतिः प्रजाः सृजमहाबुद्धे तया चैकमस्यं त्यज १२ नारदस्तद्वचः श्रु
 त्वा प्राह देवज्ञानतत्परः न सृजामि पितरुं सिं सोकमोहादिकारिणी १३ कविष्णामिह वै भक्तिं त
 तकीर्तन्समन्वितां त्वमपि सृष्टि रचनां त्यजदुःखा तु मे भूय १४ कुट्टाः शणायतं त्वस्मात्प्राह प्र
 स्फुरिता यः सदा गानयः कल्प्यं गंधर्वो भवदुर्मते १५ एवं तच्छ्रुयतो नाथे गंधर्व उच्यते वरुणः
 वभूव गंधर्वपतिः कल्पमात्रं सुरालये १६ एकदा हरस्य लोके स्त्रीभिः यद्विदुर्गो गजः सुंदरी
 पुमनः कृत्वा जगौ तालविवर्जितं १७ पुनर्हस्नातं शणायतं स द्रोभवदुर्मते अथासौ वरुणः

१०५
गः श
अष्टादश
२४

॥ सायेनदासीपुत्रोवभूवह १८ सत्संगेनपुनरायेनप्रोमूर्कद्वस्नपुत्रां भक्तुन्मतोमत्तदा
निजगोपय्यत्यन्मही १९ मुनीन्द्रोवैस्नवश्रेष्ठेमप्रियोज्ञानभास्करः पंचभावावतः साक्षान्नारदो
मेमनः सदा २० एकदशानारदोलोकानमप्यन्यैगानतत्यरः रत्नावतं नामखंडंगतवान्सर्वतो
गतिः २१ यज्जं हनदीप्यामाजंरूपफलरसोद्भवा तस्याजान्नदं नामसुवर्णमवतिप्रिये २२ तद्दे
शोवैदनागचरत्तप्रासादनिर्मितं ददर्शनावदोयोगीदिव्यसुनीननेर्पुतं २३ कांक्षिद्वं पादवहिता
नविगुल्यानजातुवर्जितान विजंज्ञानजयनव्यंगानकफोरूनकुजमथकान २४ स्त्रियाद्वान्
नेताननविक्रंथनान स्त्रीजनानपुनर्वासासौश्रंगभगानददर्शह २५ अहोकिमेतद्विजं हि सर्वान
दृष्ट्वावदन्महामुनिः सर्वेयं पद्मसुखादिव्यदेहापुमां वराः २६ किंदेवा उयदेवा गृयं किं सिद्धस
तमाः तदिउसहिताः सर्वे रम्यगानयरायणाः २७ श्रंगमंगाः कथं गृयं वदता पुममैवहि ३८ यु
क्तो न ते सर्वे प्रपूज्यमानसाः २८ रागा ऊचु महादुःखं मुने ज्ञानमस्माकं तनुषु खवतः तस्या
ग्रे कथनीयं वैदूरीकर्तुं च यः क्षमः २९ रागा वयं वेदयुर्वेवसामः सर्वदा मुने श्रंगमंगा वयं जाताः
कावरांशुमानद ३० विवचावमहीमेतांस्वेक्यां समहामुनिः विकल्पेन सगानैस्सर्वैस्स
लवर्जितैः ३१ जातो हिरण्यगर्भस्य पुत्रो नावदनामभाक् प्रेमोन्मतो विकल्पेन गायमश्रुवपदा
निर्वै ३२ विमानैस्सवयं सर्वे श्रंगमंगा वसू विम उतिश्रुत्वा यतद्वाकं नारदो विसयीभवत 'उवा
च गतमानोसौ रागानयनिहसन्निव मुनिकवाच तस्य केन प्रकारेण ज्ञानं वैतालकालयोः भवे
दिह सर्वैर्पुतं वदता पुममैवहि ३४ रागा ऊचुः वैकुंठस्य पतेः साक्षात्पिया सुखा सरसती कु

२४

१०६
गः ०
मधुरसिप
२५

संवादे राधा माधव संवादे नारदे पारत्मानामेक विंशोऽध्यायः २१ श्रीभगवानुवाच कस्मै देयमिदं
 गुह्यं रागमयं मनोहरं बुद्ध्या विचारयन्नित्यं गंधर्वेन गंधर्वो १ तं कुरु नाम गंधर्वं कत्वा मीषं स
 नारदः कलेजगो मद्रुणं मवीणा वाद्य परायणः २ केषामग्रे गोपनिदं रागमयं मनोहरं कौतुपा
 उर्वी विन्वते नारदः साकमाययौ ३ अमित्रं तं च तं दृष्ट्वा नारदो मुनिसत्तमः सख्यातुं वरुणा साहं सूर्य
 लोकं जगाम ह ४ रवेन तं प्रथावंतं सूर्यं वीक्ष्य महा मुनिः पीवया संजगात्पुनस्तौ देवर्षिसत्तमाः
 ५ भूते संज्ञानतत्त्व संस्थानमिति मितलोचनं वीक्ष्य तं नारदो राधे हस्तलोकं जगाम ह ६ सजं तं
 हृष्टि रचनं व्यग्रं वीक्ष्य विधिं मुनिः वैकुण्ठं प्रययौ विलोः सर्वलोक नमस्कृतं ७ भक्तार्थं कुत्र गच्छं
 भक्ते सांभक्तवत्सलं वीक्ष्य तं वरुणा साहं योगीन्द्रः प्रययौ ततः ८ योगी स्वराणां हि सतां विलोका
 रंतं बह्विः शक्तिमा कुर्न मुवंति कर्मभिः सर्वमानुजे ९ कौटिल्योऽमुं निचयानसमुलं ज्यमुनीश्वरः १
 गोलोकं परमं थाम प्रययौ प्रकृतेः परं १० समुनीर्यापु विरजं नदीं कलोलमगपिनी ययौ हंदावनं
 रम्यं भूमरथ नि संकुलं ११ सदा वसंतं तु पुतं सरदे जलता गहं दृष्ट्वा निवर्द्धनं शैलं सन्निकुंजं समापयौ
 १२ कौपुवंकुत आयाताः किं कार्यं वदतं च नः ३ तं सखीभिः संदृष्ट्वा चतुर्मुनितुंगवी १३
 कायको कुशलो रामा आवां वीणां कलध्वनिं परिसरतं संसादाच्छी कसो राधकायति १४ कलं परं
 आवपितु आगतौ वंदिनां वरौ कथनीयमिदं वाक्यं श्रीकृष्णाय महात्मने १५ श्रुत्वा सख्य सावामसं
 निवेशय महाशुभ आगत्या सांद उर्यतु वंदिभ्यां सल्लापा वीरा १६ सन्निकुंजं गरी
 भजत कोलार्कज्योतिराकुले ॥ खचित्को सुभरता ठो प्रवलवृक्षवामरे १७ लोलमुक्ताफल ॥

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

१०७
मः पां
मय सं ६
२६

३१ भगवन्कलरागोणमूर्कितागोपकन्यकाः नद्योवेगत्वरहिताश्रुवन्निव यद्विषः ३८ सौनर्तदेवताः
 सर्वाः संभर्तदेवनायकाः सजलत्वेवतनवोनिद्रात्वंप्रगतंजगत ३९ कृत्वापासंराधिकेणोशोयीनांम
 नोवयं वृत्त्योमुहूर्तभगवान्नाययोनंदमंदिरं ४० राधिकागोपिकाभिस्त्रयापानंदमनोरथा वृषभानुव
 रस्यापि सुंदरंमंदरंययौ ४१ इति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायांमथनारदवदुल्लासवर्तदेना
 ३२ पाश्यानेहसुदृढोत्पतिर्नामद्वारिणोत्थायः ४२ नारदउवाच श्रीकृष्णभगवानसाक्षाद्भुजैक
 तिदिनानिच स्थित्वास्वदर्शनंदत्तामथवागंतुंमुह्यताः १ नंदान्नवेपनंदायुवृषभानुमत्तजेषुष
 वृषभानुवर्चैव नंदराजंभुजैश्वरि २ कलावतीयशोदांचगोपीगोपानरावांगणन मिलित्वास्वस्य
 ज्ञानेवदत्ताभुजायमाधवः ३ यथामाकृष्टदिव्याभंचलाभव नियोजितं मधुकांगंतुकामोसौनिर्गतो
 बंदगोकुलात् ४ हंतुमनुगाःसर्वमोहितावजवाहिनाः नसेहीरेकछतंविनहंमाधवस्यहि ५ पुण्य
 दर्शनंविष्णोःउमहंभूमिसंउले येषांनित्यंदिभवतितेषांतुकिमुवर्णने ६ वीक्ष्यंतःश्रीधरमुखंनेत्रै
 रनिमिषैरप सर्ववैस्नेहसंवदातमूचुःप्रेमविह्वलाः ७ गोपाकुचुः श्रीवृन्नागकृदेकसर्वान्नोव
 जवाहिनाः पाहिसंदर्शनंदेहिदेवेभ्योयमजंयथा ८ त्वमेवसर्वदादेवयशोदाभंददायकः श्रीनंदनंद
 नस्त्वैवैजीवनंहजवाहिनां ९ व्रजंयनंकुलेदीपोमोहनोमहतामपि यथानिद्रावृद्धयस्यप्राग्भवंशी
 तलंजले १० शीतार्तस्ययथावक्रिर्नार्तस्ययथौषधं मृतस्यमानवस्यापिपीशुखंमंगलयथा ११
 तथाव्रजस्यसर्वस्यजीवनंतवदर्शनं तस्माद्व्यस्यतंकुर्याःवदुनांकथितंनकिं १२ यन्नोसि किंचि
 त्कृतंमस्मिन्कसर्वजन्मनि ततफलेनसदावेतोभूयात्तत्पादपंकजे १३ येषांवेतस्त्वत्पदांजे

२६

लोभकस्वतप्रियाः सदा भक्तार्थसगुणोचिते निर्गुणः प्रकृतेयः १४ तव भक्तप्रियो नास्ति श्री
 वीरभक्तानन्देन्द्रा विसृज्य पावमेष्टादीनि कामांस्त्वां भजेति १५ नैव वेद्यं मुखं शान्तं ते विदुर्गुणवेतन
 सः न नरदत्तवाच यवमुक्तायते सर्वे कुरुतः प्रेमविह्वलाः आनन्दशून्यैः सुचेतः श्रीकृष्णस्य प्रपश्य
 तः १६ अफसरिमुखः क्लेशो भगवान् भक्तवत्सलः गोपानाहप्रसन्नात्मानतानविहरविह्वलान् १७
 श्रीभगवानुवाच मत्प्रणमप्रियास्य सर्वे वैवर्जवाहीनाः हृदयं मे लिपुष्पाद्वदेहो न्यत्र विलक्ष्य
 ते १८ मासंप्रत्यागमिष्यामि युष्मान् द्रष्टुं वचो मम मनस्य न हि हरेस्मि मनः सर्वस्य कारणं १९ हे गो
 पाय पुमिर्गोदुमागतो लिज्जन्मसुताः यद्देनां तु सदा पार्थ यामिमां भूक्तुं च श्रवः २० न नरदत्तवाच यव
 मापवाप्तान् देवाः संनिवृत्य पुनः पुनः रथे द्वितीये संस्थाप्य नन्दनं जयमोदया २१ श्रीदामादीन्
 रवीन्नीत्वा भगवान् रथस्थितः सौहृदो मया संप्रसादात् सर्वकारणकारणः २२ यवद्वयश्चासुता
 तं सुवेगं कैतुस्त्रिवर्णः प्रचलत पताकः आलक्ष्यते वीररजस्तव तस्मिन् तव २३ अजगत्सुतः
 सकामं २४ श्रीकृष्णचंद्रस्य परंचरिचंद्रणं महापापहृन्विचित्रं शूलोत्तियो भक्तवत्सलः दधिप्यां गोलो
 कलोकं सचयातिरम्यक २५ इति श्रीमद्भगवद्गीतासंहितायां मध्वनाखंडे नारदवल्गुलाखंडे संवत् २६
 व्रजयात्रयां श्रीकृष्णभगवन्नाम त्रयोविंशोऽध्यायः २७ वल्गुलाखंडे नारदवल्गुलाखंडे संवत् २८
 त्वसंदर्शनं पश्य मधुनायं किंचकार श्रीकृष्णो नाम एव च १ चरित्रं परमं मिष्टं श्रीकृष्णवलदेवयोः २
 श्रुतं तव मुखं हृदये पुनर्वक्तुं त्वमहं सिद्धं न नरदत्तवाच अन्यंचरित्रं शूलतां श्रीकृष्णवलदेवयोः ३
 सर्वकथं हरे वंपुण्यं चतुर्वर्गफलप्रदं ३ काले निपादितलोकाः कोशा न विपुला न्य मधुना
 माययुः सर्वे सहिजादीनमनसाः ४ अपवमाशुभमाकुरु रोहिणीतंदनो वलः सत्यैः पुनः सर्वैः

५८
गः की
मधुरं वं
३१

सहस्रं गगनार्थं विनिर्गताः ५ तं नत्वा मर्त्यं विधिवतः दंष्ट्रोपनिर्गताः पथि कृतं जलिः पुटोऽनुर्हर्षगद्गदया की
रा इ प्रजाजुः नमरा ममहावहो देवदेव महाबल कालेन पीडिताः सर्वे आगताः शनैर्वयं १ दैत्यः कं
ससखः कोलजीवा कोशान् विन्यपं कोशां वेष्टुपुनो राजं करोति समहाबलः २ कोशा रविस्तु ३ याद्विगं
आतीरंगतोः न्यपः न्यायार्थं त्वत्पदं भोजं भजते सुजितेन्द्रियः ६ तत्सहायं कुरु कुरु विभो वयं पश्य प्रजाः शु
भः पुत्रवत्यालितस्तेन महासौख्यं समन्वितः १० कालेनैव उद्येन पीडिताः सततं प्रभो वैलोकवि
जयीवीरः कंसोऽपि निहतस्त्वया ११ कोले जीवति देवेंद्र कंसोऽपि न मृतः स्मृतः रक्षां सगु
णोऽसि त्वं भक्तानां प्रकृतैः पवः १२ नारद उवाच इति श्रुत्वा वचस्तेषां श्रीनामो भक्तवत्सल
सः गंगा यमुनयोर्मध्ये कोशां वीन गरीययो १३ यो हं समागतं रामं श्रुत्वा कोलोऽपि निर्गतः
अक्षौहिणीमिदं समिर्मुतं सुतं विक्रमाः १४ चंचलं स्वतन्त्रं गाढं रणे भादिति सिंगिलां
नदीमिव गतं सेनां प्रलयार्णवनादिनीं १५ वीरां वीरं च तं वीर्यवत्त्वासेतुं हलं बलः आ
कृष्यतां तद्वैरा मुशालेनां हनदुः १६ युगपत तप्रहावेण वीराश्च बवारणाः राजाः सर्वतः कोटिभाः
यैतुः येऽपि तः फलवद्गले १७ शेषा विडुतुर्वीरं भयार्तरणमंडलात् पकां कीयुष्ये दैत्यः कोलो रामे
ण सा स्वभूत १८ गोमूत्रं च पसिंद कुरु रीपत्रभृन्मुखं सुवर्णं खलायुक्तं प्रखचत्कटिवंधनं १९
अवन्मदं चतुर्दंतं सुंटाटं कारभीषणं प्रोचते हि गगजमिव नदत्कालञ्जनप्रभं २० शितं संकुशमादा
यकोल आरुरुकर्णतः स्वगजं नोदयामास वलदेवापदैत्य २१ आगतं वीर्यतं नानां मतं कोले
न नोदितं तता उमुशालेना सौवज्रेण द्रोण्यामिरे २२ मुशालस्य प्रहावेण विभीर्णो भृन्महागजः
मृदुघटीनैकयेव पुदं उजाते न मैथिल २३ कोलको उमुखो दैत्यो रक्षाक्षः पतितो गजतः शूलं

विज्ञेयनिमित्तमाधवायमहात्मने २४ सुशलेनतदावामलच्छुलंशतथाहिनत काचपात्रं य
 थावालोटं डेनचविदेहनाट २५ सहस्रभारसंयुक्तं गदांशुवीप्रगृह्य वलंतताडद्वेजगर्जव
 नवत्वरलाः २६ तद्गुणः प्रहावेणनचचालयद्दहः पश्यतां सर्वलोकानां समाहृत उवद्वियः २
 २७ तमाकृष्य हलाशेण कौलंकजलवतनुं सुशलेनाहनमूर्ध्नि वलदेवो महावलः २८ सुशला
 हतमूर्ध्नि पितृतो वरुणसंडले मुष्टिना तं ज्ञातयित्वा तत्रैवं तस्थीयत २९ चकारमायां सायावीदेतेयी
 सतिभीषणं प्रलयप्रभवे मेदैर्महावातेन नोदितैः ३० मंधकनं प्रकुर्वन्निभमृदा कृदितं नमः ३१
 यापुष्पासमाविह नमस्तुभ्यं ३१ मोचयित्वा एवीमत्सुर्वपाशकृद्गुणान्नः ३२ यमेदोति
 विष्णुवसुनामां ससमन्वितः दृष्ट्वा तमिष्टवर्षमिहाहाकाशे वभूवह ३३ ज्ञात्वा यतस्तत्तं मायां
 वलदेवो महाप्रभुः विज्ञेयमुशलेदीर्घं परसैन्यविह्वलं दाम् ३४ सर्वं ज्ञातकं स्वच्छमसथा
 धुंतुमयं दृढं शतयोजनविस्तीर्णं प्रलयाग्निसमप्रभं ३५ बलाहं सुशलेनैवेभुमदृष्टादिणां तं
 शिदामयनं नान्यो मिनीहासं च यथावतिः ३५ तद्विप्रगतं दृष्ट्वा हलासं च स्वतः प्रभुः ३
 ३६ सुशलाकृष्य च बलासथा ताविददावह ३६ नासां गतायां मायायां वलदेवो महावलः ३७ हीत्वा
 भुजदंताभ्यां भुजदंते मदीकटे ३७ भूमयनवात उवतं प्रहृतं सवतस्ततः पातयामास भुष्टक
 मंडलुमिवाभकः ३८ तस्य दैत्यस्य पातेन सा विमौलवनेः सह चकं येनादिकामां सर्वभूखंड
 मंडलं ३९ भगुदंतमलनेत्रो मूर्ध्नि तो निधनं ययौ कोलोनाम महादैत्यो वज्रो ४० अहतो यथा ४
 ४१ तदा जयजयावावो दिविभूमी वभूवह दिवउंडमयोनेउः पुण्यवर्षा सुवैः कता ४१ अथको

१०८
गः शं
नयुखं
२८

लं वातयित्वा बलदेवोऽच्युतगुणः दत्वा यकोपा नवदेवोपां वीचपुत्रीततः ४२ स्नातुं भागीर
थीं प्रागाङ्गुली चार्थं दिभिर्वतः लोकानां संग्रहं कर्तुं सर्वदोषघ्नयच ४३ स्नापयंचक्रु विप्रान्ते
गंगायां माथवं वलं वैदमं वैमंगलैश्च गंगा चार्थं दयोऽदिजाः ४४ लक्ष्यं गजानां वैदेहस्य दननादि
लक्षकं दयनां च तेषां कोटिं येन नामर्तुं देदया ४५ शतवर्षं वरत्नानां भावं जं तु मदावतं कामादयो
तान् एभयः प्रययौ मथवां पुरीं ४६ यत्र रामेण गंगायां कृतं सननं विदेहस्य तत्र तीर्थं महापुण्यं
रामतीर्थं विदुर्बुधाः ४७ कार्तिकां कार्तिके स्नात्वा रामतीर्थं तु आहूवी हविष्ठावसं पुण्यं लभते नि
शुपीनरः ४८ वृद्धलाभवउवाच कौशां वैष्णु कियदूरे स्थलैकं समिन्महामुने रामतीर्थं महापु
ण्यं स ह्यं वक्तुं त्वमर्हसि ४९ नारद उवाच कौशां वैष्णु सतदीपान्यां चतुर्थे जनमेव च कथय्यां शुक
वक्ष्ये तत्र चतुर्थे जनमेव च ५० कर्णक्षेत्रावष्टकोर्धोर्नलक्षेत्रावष्टयं च मिः आग्रीयां दिशि रामजैद्वरामती
र्थं वदंति ह ५१ वृद्धकेशी सिद्धपीठं विल्वकेशवनतपुनः सर्वस्य च विमिः कौशे रामतीर्थं वदंति
हि ५२ दृष्टास्वो वंगराजो भूतक रूपं लोमशं मुनिः दृष्ट्वा जहा संसृतं तं शपाय महा मुनिः ५३ विकरा
लः क्रोडमुखोऽसुरो भव महाबल इत्यं समुनिपापेन कोलः क्रोडमुखो भवत ५४ वलदेव प्रहा
रेण त्याक्ता मासुरीतनुं कोलो नाम महादैत्यः परं सोऽजगाम ह ५५ ततो रामो मंत्रमिच्छु उद्धवा
दभिरन्वितः जहं क्रुतीर्थं जगामा पुत्रदक्षप्रतेन भूत ५६ गंगा ह्यस्नानं सुखस्य आहूवी येन कथ
ते वत्सा दानं द्विजातिभ्य ऊहं रात्रौ जगमैः सह ५७ ततस्तपसि मे भार्गवा उवाच नमस्तिष्ठि ये आह
रस्थानं कं प्राप्य रात्रौ वा संवकारह ५८ तत्र दानं द्विजातिभ्यो दत्वा सहस्रं भोजनं ततो यो जनमेकं

२८

चदेवैभूकसंज्ञकं ५८ तपस्संप्रमहतेनानंतदेवकृपासये तदर्थं वसमाजेनवलदेवो जगाम ६० ऊर्ध्व
 समेकपादस्यं ध्यानसि तिलोचने सुभक्तं दृढपस्यां स्वां मूर्तिं दर्शनलोलुपं ६१ तां जह्यत तद्वर्तमानं
 तोवाप्येदं दृष्ट्वा स दृष्ट्वा नंतदेवस्य मूर्तिं पद्मसुंदरं ६२ सुख्यो ककुंडलंगौरं तालांकवयसंपुतं सुत
 वापयस्या मत्स्यापयत वरणो पुनः ६३ तस्य श्रीमि कं वत्तावरं हृदी लुवाच ह यदि प्रसन्नो भगवा
 ननु ग्राहो सिवापदि ६४ सर्वोत्सां भागवतीं संहितां शुक्रवक्त्रतः निर्गतां देहि मे स्वामिन कलिदोषह
 रां यकां ६५ श्रीवलदेव उवाच उद्वह्वारताः प्राप्तिं विष्णु तितवान् श्रीमद्रागावती कीर्तयि कार्या
 कलौ पुगे ६६ मां उरूवाच कथं भगवता दत्तं मुख्यं तस्याधिकारिता कदा योगं समस्वामिन कुरु संदेहं
 जनं ६७ श्रीवलदेव उवाच कथयामि परं गोप्यं रहस्यं परमाद्भुतं शृणु विमलसामीप्ये उद्वहो वं वि
 राजिते ६८ तदर्थं नंकुरु परं आचार्यं संप्रदायकं श्रुतीर्थस्य यात्रायां सुपदेकं न ते भवेत् ६९ यत्नो
 पदेष्टुमवति तेन ते कथा म्पहं उद्वहः स्थापितः श्रीमदाचार्यः संहिता मया १० नृदादवजवासीनां
 गोपीनां प्रीतयेकतः स्वस्वरूपं परिकरं यत्किं विद्म गवतमं ११ सर्वसभावगुणककुलं न परमात्म
 ना उद्वहं वैवस्वात्मानमेक एवावददिभुः १२ हा ह्यकारं वकाराद्यो न स्वीयमंतं कुचित श्रीकृष्णमे
 व ते ज्ञात्वा सज्जमा सुवाटयत १३ वसंतर्तुं अग्रीष्मोपि सचचारवृत्तात्मको यस्यामा सुगथायाः शोकांत
 तकुंडपाश्वरतः १४ सर्वभूमां उलंत विवचारवृत्ताभुगैः वियोगार्तिहवः शोको गतं न दृष्टिगोपिनां
 १५ मंत्राधिकारकुशलः सर्कः परिकरागुणीः श्रुतांतर्धानवेलायां भगवानथर्मगुप्ततुः तस्मै स्व
 तेजसमपि दास्यते परमाद्भुतं मुद्राधिकारं सर्वत्र सर्वदेववैराजिते १७ मंत्राधाने तु स्वस्थाने दत्तात
 म्याधिधिकारिता वदरीस्यं सुपरिकरं यमं त्रयोध विष्णु १८ श्रुत्वा दि वियोगार्तिहारी सेवमविष्णु

4-90
ਗ: ਸ਼ਾਂ
ਸਚੁਕਿਧੰ

੨੮

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਪ੍ਰਸਿਦਿਤੁ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਪ੍ਰਸਿਦਿਤੁ

੨੮

ति वैभवाभीयदवानां मायुवेसंभविष्यति १८ श्रीकृष्णस्यैवपौत्रेभुमहाबाजीगलोपुत्र विद्योभातिह २१
 श्वैवस्याप्यतेशीहृदिः सयं ८० कोस्वाणंकुलेराजापरीक्षितिविश्रुतः तस्यपुत्रोतिनेत्रखीविरव्यातोअ
 नमेअपः ८१ पितुःशत्रुहंयश्चैकविष्यतिनसंशयः तस्यापिसर्वसामग्रीउद्धवद्वारतोभवेत ८२ श्रीमद्भु
 गवतं दिव्यं पुत्रं वाचनंतदा गौरात्वयस्यसंप्रामिभविष्यतिनसंशयः ८३ श्रीमत्प्रसादविप्रर्षमहाभा
 गवतोतस्मात् तद्वाचासर्वयस्यनिवृत्तिः संभविष्यति ८४ यज्ञसंस्कारकर्तृणां वास्त्राणां च सजनं सदा
 स्यतिमहाराजाग्रामाणां शतकंतदा ८५ ततस्वाचार्यवर्यस्य श्रीप्रसादस्य चाज्ञया संगंताशुकर
 क्षेपं मासमेकं स्थितो भवेत ८६ दत्वादानान्यते कानि गोमहागजवाजिना वनं वा सोवास्त्रेभ्योभोजनं
 च यदकुप्य ८७ ततस्मात्तफलाकोपि निवर्त्य गुरूणां सह गंगातीरस्थलानवयन् नृगमिष्यति सहस्रतः ८८
 मायाननगरे संस्थाकरिष्यति सहस्रानुगः श्रीगुकोराज्ञया तत्र सामग्री साधनैः सह अश्वमेधं करोति स्म सर्व
 जेता भविष्यति एककुत्रथरोभूत्वा श्रीगुकोराज्ञं गतेः ८९ ततो गंगेतटे रम्ये सर्वस्यां कोशपंचके परमेकां
 तिसूयेण सेवनंततकरिष्यति ९० तत्र भागवतीवार्ता भवरोगविनाशिनी भविष्यति मुद्रा युक्ता समाजेषु सुप्र
 सिद्धां ९१ तत्र सूर्यसमाजेषु तेष्वां सथो भवानपि मरणोपि भगवद्भु संगंता श्रीनिर्मलपदं ९२ तयस्त्रसंसा
 यार्थं ते तस्मादेतत्प्रकाशितं यवमेव वरं दत्वागतौ वामः सहस्रानुगः ९३ शयाननगराच्छुद्धादीषां न्यां दि
 कीं संस्थितं स्थाने गंगेतटे रम्ये कटक उत रे भवत ९४ पुण्यावत्यादक्षिणेतुकोमेकं विलसरेणव तत्र
 संकर्षणो देवः स्थित्वा दानपरो भवत ९५ चोटकंदणसाहसं वधानां शतकंतदा दिव्यं सहस्रं गाश्वैवदि
 कसहस्रं ददौ मुद्रा ९६ तत्र संकर्षणं देवं सजयामासुवा दरात देवः समापयुः सर्वे अथ यस्तपोयनाः
 ९७ नमः कोले शवाता परवरा सुरविद्यातिने हलायुधतस्य नमः सुशला स्वायते नमः १००

१११
मः
मधुखं
३०

मधुखं पञ्चवक्त्रं सप्तवक्त्रं सप्तवक्त्रं
सुखाय सवक्त्रं सुखाय सवक्त्रं

नमः सौंदर्यरूपयत्नालांकाय नमः ३ तिष्ठता सुतिष्ठेतां संकषण उवाच १ वरं वरं वरः सर्वमवतां
यदभीक्षितं द्विजदेवा ऊचुः यदा यदा वयं पुताः स्मरामो भवतः पदं सर्वथा विनिर्मुक्तमवतः श्रीतवा
का राम उवाच यदा यदा मां समर्प्य तदा हं शरणगतान् रक्षिता हं कलौ नूनो अतिसत्यं वदो मम अत्र स्थ
ले वरं नीतं सजितं मुनिपुंगवैः श्रुतः संकषणस्थानं मविष्यति कलौ पुगे यस्य मिनस्त्रास्यंति गंगायां दे
वान् संस्रज्यंति वे १०५ दास्यंति दानं विप्रेभ्यो भोजनं कावयंति वे विसुं संस्रज्यंति स्म सफलं जीवतं दितौ
१०६ तेषां तिदैवतः स्थानं कामी प्रायनेति कामनां ततः परिव्रजतो रामः सांपुरी संजगाम ह १०७ कोलर
क्षवयं कृत्वा स्नात्वा विसृपदीनले रामस्य बलदेवस्य कथं यः शरणपात्रवः १०८ सर्वपापविनिर्मुक्तः
स्नाति परमागतिं १०९ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां मधुरायां उक्ता नन्दवद्भलाश्वसंवादे कोलदेव
वयोनामवतुर्विंशोऽध्यायः २४ वद्भलाश्व उवाच शुकस्मादागते रामे तत्र तीर्थसिद्धं शुभं श्रद्धो म
धुपुरीयन्यायप्रसन्नितस्तस्य १ मधुराया सुकोदेवः कः क्षता कश्चरक्षति कश्चायको मंत्रिवरः कैर्भूमि
स्तत्र सेविता रनारद उवाच परिसर्जितमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवानहं हि स्वयं हि मधुरायाः कैरावः
कौशलासनः ३ साक्षाद्भगवता प्रामः कपिलाय विनायक कपिलाः प्रययौ यं वै प्रसन्नः शतमन्यवे व
ज्रिता देवान् रक्षसेद्रो रावणो लोकशरणः यं सुता पुष्यके स्थाप्य लंकायां तमस्रज्जात ५ जित्वा लंका
राक्षवेद्रं समानीय प्रयत्नतः मधुरायां महापुण्यां स्थापयित्वा नाना मह ६ सेवितो माधुर्यैः सर्वैः सर्वेषां
सर्वप्रदाः साक्षात्कपिलरागाहः स्वयं मंत्रिवरः स्मृतः ८ क्षतः श्रीमधुरायां अनामना भूते श्वरः श्री
वः दत्तात्रेयं पातकिने भक्तार्थनस्य यनप्रभुः ९ चंडिका तु महाविद्या देवी उर्गतिनाशनी सिंहारूढा
सदा रक्षा मधुरायाः करोति हि १० चारो हं मधुरायां सुवर्णयनलोकानि तस्ततः वदामि वार्तां सर्वेषां

श्रीकृष्णपञ्चमहात्मने ११ मध्ये वैमथुरादेवी शुभदा कर्णामयी वुभुक्षितेभ्यः सर्वभ्यो ददात्यन्तं विदेह
 रत्न १२ चतुर्भुजः स्यामलाङ्गाः वृजं तिष्ठन् वृजं तिष्ठ मथुरायां मृतं नेतुं विमानैः कस्यार्थदाः १३ श्रीकृष्ण
 स्यां गङ्गां मूला मथुरावधै मथुरापुरी यस्यादर्शनमात्रेण नरोपातिकृता र्थतां १४ पुराविधिः श्रीमथुरासुयैत्यन
 तातपोवर्षातं निरन्तं जयन हविर्वस्य परं स्वयं भूः स्वयं भुवं मायसुतं प्रवीणं १५ भूतेष्वरो देववरः सती
 पतिसत्त्वातपो दिव्यशरत्तयोर्वने कस्य प्रसादान्न पराजसत्त्वं तस्याः पुरोमाथुरासुतलस्य १६ कस्य
 प्रसादादहमेव वारो भूमनसदा माथुरासुतलस्य तथा वदुर्गामथुरां प्रपाति श्रीकृष्णदास्यं प्रकरोति नूनं
 १७ तत्सातयः शक्रपदं वराक्रः सूर्यो मनुं नित्यं निधिं कुवेरः पाणी च पाशं समवायस्य कर्मथोर्व
 ने विष्णुपदं ध्रुवश्च १८ तथा वरीषः समवायमुक्तिं समो ह्ययं बालवर्णा जयं च रघुश्च सिद्धिं किल विभुके
 तुल्यत्वातपो वैवमथोर्वने च १९ तत्सातपो वैवमथोर्वने पुमे भूत्वा वलिहस्य मधुसूदनासुरः श्रीमाथुरो मा
 सिवमाथवेन पुण्योदयुद्धे मधुसूदनेन सः २० समर्षयाः श्रीमथुरां समेत्य तत्सातपो वैवमथोर्वने विभुके प्रा
 युः परैवामुनयाः समंताद्भो कर्णवैष्णो यिमहा निधिं च २१ तत्सातपो वैवमथोर्वने पुमे विजित्य देवान् दि
 विलोकयवराणः निधापयद्वां सि विधापमं दिवं प्राप्य पलं कां विरञ्जयवराणः २२ तत्सातपो वैवमथो
 र्वने पुमे गजान् द्वयेणो मिथिले मश्रुतनुः लोमे सुतं भीष्ममतीव सतमं तत्कार्यकारं निधिकर्णधारणं
 २३ वदन्नाश्वउवाच मथुरायां शुभाहातम्यं वददेवर्षि सतम निवासेर्कं फलं प्रोक्तं मथुरायां सतां न
 णां २४ नारद उवाच आदौ वराहाय विष्णो निमग्नां महाजले श्रीर्जितवीर्यी चोक्तं स्वर्गं यो द्रुत्य कवीवप
 र्णं करेण माहात्म्यामिदं जगाद २५ ब्रुवन जज्ञो नाम फलं हवे तमेतत्त एव नलमेतत्त कस्य कर्णं फलं न

११३
गः कं
मधुसूतं
३१

१: स्थानं सतां स्यात् नमोः पुर्वेति न तु लम्पटलं गंधिजं फलं २६ पश्यन् हवेदं नमो फलं स्वतो
 भक्षाः सने वेद्यमवं रमापतेः कुर्वन् मुजं भां हवि सेवयं फलं गच्छन् लभेतीर्थं फलं वदेपदे २१ राजेन्द्रं
 तानि न गोत्रात कीर्तये लोकं तपि च कोटिजन्मसु राजन शरणं त्वं मधुका निवासतो यो गीश्वर गणां गति
 मामुपाश्रयः २२ पादौ च धिग्यो न गतो मयोर्वनं दृशौ च धिग्येन कदापि पश्यतः कर्णौ च धिग्यो शरणतो
 न मे धिलवावं च धिग्येन कवोत्पलं मना क २८ द्विसप्तकोटी निवना नियततीर्थं निवेदेदं स मास्थिता नि
 तु एकैकमेतेषु विमुक्तिदा निवदा सिद्धा न्मधुकां नमामि ३० को लोकनाथः पविहर्ण देवः साक्षद
 संख्या उपतिः स्वपदि श्री कृष्ण चंद्रो वतता रयस्यां तस्मै नमो न्यास पुत्रीषु किं वा ३१ यन्नाम पापं विनिहं
 नित तत्क्षणं भवं त्यलं पां शरणतो पि मुक्तयः वीथीषु वीथीषु च भुक्ति रम्या स्यादि मां श्रेष्ठ तमां विदुर्वथाः ३२
 ३३ कस्यादि सगोपदि संतिलोके तासां तु मयो मधु वैवध्या पाजन्मसौ जीवत मृत्युदहै नृणां वतुर्ह
 विदथा निमुक्तिं ३३ पुत्रीश्वरी कृष्णपुत्री वनेश्वरी तीर्थेश्वरी यज्ञतपोनिधीश्वरी मोक्षप्रदां यमिधुर्वय
 कां मयोर्वने श्रीमधुकां नमाम्यहं ३४ शरणं तिमहात्म्य सिद्धं मयोः पुनः कलैकचितानियताः श्रवये
 व्रजं तिते तत्र पदिकमा फलं वेदेदं राजेन्द्र नवावसंशयः ३५ खंडं विदं श्रीमधुका पुनस्य ये शरणं ति गायं
 ति पठंति सर्वतः ३६ देवतेषां हि सप्त द्वि सिद्धयो भवंति वेदेदं निसर्गतः सदा ३१ विसृज्य क्लेशं वद्वैभ
 कर्त्तुं नः शरणं ति वें नं नियताः श्रवये भूषां तेषां गृहद्वारमलं करोति हि भृंगवली कुंजरकर्णताडि
 ता ३८ विप्रोद्य विद्वान विज्जीन पातमजो वै शयो निधी शो वृषलोपि नीर्मलः श्रुत वेदमाराधन
 नोद्यो भवेत् स्त्रीणां जनानां मति उलं भोपि हि ३८ श्रीः कारणे भक्तिपुतो महीतले शरणो निवेदं

३५

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ विजित्य जित्वा प्रविजित्य न कथान गोलोकं यामप्रवर्तयति सः ॥ ४० ॥
 ॥ श्रीमद्भागवतसंहितायां श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीनारदवल्गुलाश्वसंवादे श्रीमद्भगवद्गीतायां ॥
 ॥ तस्यैव संप्रवर्तयति सः ॥ ४० ॥
 ॥ श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीनारदवल्गुलाश्वसंवादे श्रीमद्भगवद्गीतायां ॥
 ॥ श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीनारदवल्गुलाश्वसंवादे श्रीमद्भगवद्गीतायां ॥
 ॥ श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीनारदवल्गुलाश्वसंवादे श्रीमद्भगवद्गीतायां ॥

५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

[illegible]

ਗ: ਯੰ
ਬ: ਰੰ
੧

ਬਲਮਧਰਭਯਮ
੧

੧

ॐ श्री गणेशाय नमः बहुलस्य उवाच अतस्तव मुखं दुर्जननमंगलं पर
माहुते सुधाखंडाद्यवंसिंहं खंडं विषयजितं परं १ पविस्तीरतमस्यापि श्री कृष्णस्य महात्म
नः षोडशाक्षी सहस्राणां पुत्रादपादपा भवत् २ तेषां पुत्राश्च यौत्राश्च वभूवुः कोटिशो
मुने रजांसि भूमौ गीर्णयेन्न कविश्रेष्ठैः कुले ३ रेवत्यां बलदेवस्य नाम स्यापिमहात्म
नः पुत्रो दयो कथं न स्यादेतन्मे ब्रूहि तत्त्वतः ४ श्री नारद उवाच वाटमुक्तं भगवतः
संकर्षणस्या च्युता गुञ्जस्य बलभद्रस्य नाम स्या कामपालस्य कथा सर्वथा तवाग्र्ये कथा
यिष्यामि ५ अथ कदाचित्मादिवाको नाम मुनीन्द्रो योगीन्द्रो उर्यो धनगुरुर्गजाह्वयं
नाम पुत्रं प्राजगाम ६ सुयोधनेन संसृजितः परमादवेण सोयचावेण महार्हो सिंहान्त
ने स्थितो भूत् ७ तं प्रदक्षिणीकृत्य प्रणिपत्य कृतं जलिः पुरः स्थित्वा मनः संदेहं
स्मृत्वा धार्तराष्ट्र इति होवाच ८ संकर्षणः साक्षाद्बलभद्रः किं कारणत कस्मा लोका
त्केन प्रार्थितो भूः लोकानां जगाम येनेदं पुत्रं तिर्यग्भूतमभवत् तस्य मम गुर्वोर्गदा
पीडा करस्याहो तत्प्रभावं नितरां वदत ९ पाण्डिका उवाच पुत्रराजकुलद्वय
उदेवस्य प्रभावं शृणु यच्छ्रवणे यापि हानियरे भूयाति १० अस्मिन्हायने तेन व्यव्या
जदैत्यानीक कोटिभिर्भूविभवा क्रान्ता भूर्गो भूत्वा स्वयं भुवं पारं जगाम ११ तदुप
धार्य सुरज्योष्ठाः सर्व सुरगणैः स्मृतो वैकुण्ठनाथं पुरस्कृत्य श्री कामनवामपदं गु
हनखनिर्मित्रो द्वंदुकटाहविवरमार्गेण वह्निर्निगत्य कोटिशोंड निचयं हरम्

प्रेषनविनजातीरेपाप्रवान १२ अथाग्रेऽसंख्यकौटिमातेऽज्योतिषां मंडलमवेह्यधाता
 नत्वाथात्वातवानंतं सहस्रवदनं संकर्षणं सर्वगुणालक्षणलहितं देवैः सह ददर्श ।
 १३ तद्गोराकुंडलीभूतोत्संगोत्तंदावरण्यकालिंदीगोवर्द्धनादि कुंजनि कुंजलतातकूपेज
 गोपालगोपीगोकुलसंकुलललितं गोलोकं नमस्कृतं समेत्य तत्र निजनि कुंजे निजा
 शोनीत्वांतः प्राप्य साक्षात्परिसरगतं मंसयं श्रीकृष्णचंद्रमसं ख्यवस्नांदुपतिं श्रीराधा
 पतिं स्यामलव्यविंयीतांबवनमालावंधीयरे कृष्णकनकनूपरकिंकणीकटकांगद
 हावस्फुरतकोस्तुभांगुलीयकैः सर्वतः परिस्फुरत्कोटिवालमातेऽमंडलकिरीटकुंड
 लमंडितं गंडुस्थलमलकालिभिर्विभ्राजमानमुखावविंदं नमस्कृत्य संस्तुत्य विधिः ।
 सर्वैर्भूभावनं तांतं कथयाम्भूव १४ तेषां विज्ञप्तिं विज्ञाय भूविभावरहस्यं एभिर्भावान
 खजनानां सर्वदेवानां यथा तथसां दत्वाऽनेतं सहस्रवदनमिति होवाच १५ अंगपु
 रस्तु मयि वसुदेवस्य दिवस्य देवस्य देवकां भूत्वा रोहिण्युदरादा विभवं यश्चा देवकां
 पुत्रतामहंप्राप्सामि १६ इति श्रीमद्भगवद्गीता उच्यते ॥ १८ ॥ अथोपनिषद्वाक्यं
 ऽवतावकावरणं कामप्रथमो ध्यायः १ प्राद्विपाक उवाच इत्युक्तः सहस्रवदनो
 गंतुं मभ्युदितः स्वसभायां स्थितो भूत तदैव सिद्धयवणं गंधर्वैः सर्वतस्त्वं न तं कथं राव
 भूतुः १ अथ सुमतिः सारथिर्दिव्यं रथं तांलं कंसासं समानीय सन्मुखः स्थितो भूत

गः शं
 वः शं
 २

२ परसैन्यविदारणं मुणालंदैत्यदमनं हलंते तूर्णं पुरस्तादुपतुष्टुतुः सन्मयेनामव
 र्मचोयतस्ये ३ अथतत्र श्रीवलभदसभायां सर्वेषां पश्यतां वमावैकुंठात्समागतः या
 किनियते जलिभिर्मुनिभिः स्तूयमानः सहस्रफलमौलिविराजमानः सिद्धचारण
 चामरसंसेव्यमानः शेषसमनंतं संकषणं स्तुत्वा तद्विग्रहे संलीनो भूत ४ अथाजिह्व
 कुंठात्समागतोऽजैकपादद्विबुधवह रूपमहदाभिः संवेष्टितः घोषैः प्रेतविनायकैः
 संवेष्टितः शेषसहस्रबदनः समागत्य ससभायामनंतं स्तुत्वा तस्मिन् संलीनो भूत
 ५ अथ स्येतदीयात्समागतः कुमदकुमदाक्षौभिः पार्श्वे प्रवयैः संसेव्यमानः सह
 स्रफलमौलिविराजमानः सिताचला मोनीलांबवोनीलकुंतलाभोभीमाभः सर्वेषां
 पश्यतामनंतं विग्रहे सोऽपि संलीनो भूत ६ अथतदैवेलावतखंडात्समागतः स्त्रीगणा
 बुद्धसहस्रैर्महानीनाथैः समावृतः शेषः सहस्रबदनमौलिमंडलमंडितः प्रस्फुर
 किरीटकटकांगदः ससभायामनंतं विग्रहे संलीनो भूत ७ अथ पातालस्याथ
 स्नातडाविंशशो जनसहस्रान्तरात्समागतो भगवत्सामसीकलासाक्षात्सहस्रबदनकिरी
 टमार्तंडमंडलमंडितो वेदव्यासपरासुरनकसुनंदनसनातनसुनकुमारनरदसांख्या
 यनपुलस्त्यवदस्यति मेवे ॥ यदि महर्षिभिः संशोभितो वासुकिं महाशंखास्वेतधने
 जययुतगच्छकुकककालियतक्षककंबलासुतवदेवदत्तादिभिः बागेंदैश्चामरपा

दि १

२

लिभिः संसेव्यमानो मृगमदागुरु कुंकुमचंदनपंकजलिप्यमानाभिर्नीगकन्याभिः
 संसृयमानः सिद्धचारुणगंधर्वविद्याधरगणैरुपगीयमानो हाटकेष्वरविपुत्रवलकल
 केयकलितिवतकवचैरनुपायभिः पुरःस्रवैः रुद्रैकादशाव्यूहैर्नाभिकामयेनुवकणैः
 पञ्चाश्रयायिभिर्वीणावेणुमदंगतालमुंडुभिश्चानपाद्यायमानः फणीद्रोणगोंदुव
 पुष्पगतिर्विजतेयस्यैकफणैश्चेदं द्वितीमंडुलैर्मिद्वर्णैरुवल्लहते सोयागत्य महानंत
 विग्रहैः संलीनो भूत ८ तच्चित्रं दृष्ट्वा तत्सभापार्षदाः सर्वतंपरिहरन्तमंज्ञात्वा वनितावि
 सितावभूव ९ अथानंतवदनो महानतः संकर्षणो भगवानस्य पार्षदात् सिद्धानुवा
 च अहंभूविभारहरणार्थं भुविगमिष्यामि मितस्माद्यं यद्देवेषु भविष्यत् ११ भो प्रव
 लोद्भूतसुमते सारथी भवता तत्रैव स्थीयतां णो वंसाकुरुतात १२ यदा युष्मार्थं चिंत्सर
 एंकविष्णामितदात्वेदित्यंतालं कंरयंतीत्वा मत्समो यस्मागमिष्याह १२ हे हलमुणले
 यदा यदा युवयोः स्मरणं करिष्यामि तदा तदा मत्पुत्रा विभूते भवतं १३ भो वर्मत्वमपि
 च विभवं हे मुनयः पाणिन्यादयो हे व्यासदयो कुमदादयो हे कौटिककद्रा हे भवानीना
 यहे पकादशाकूटगंधर्वदेवा सुकादिना गोंद्रा हे निवातकवचा हे वकरा हे कामयेनो भू
 म्मां भवतस्वडेयकुलेऽवतारं मास्यं सर्वसर्वदायत्यसमदर्शनं कुरुत १४ प्रा
 द्विवाक उवाच इत्याज्ञाः सर्वसंस्था मसमाजगुः तेषु गतेषु नाशकन्याश्रयं भग
 वानऽनंतः प्राह पुष्पाकं ममिष्यामीत्यज्ञातस्तस्माद्गोपालानां गृहेषु जन्मानि प्राप्य

गः शं
वः शः

३

मंदर्पनेकुक्त १५ कदाचित्कलिनंदनीकुलेविद्वा रमाधूर्यमूलेयुष्माभिः सह रास
मंडुलेकरिष्यामियुष्माकं मनोवधः सफलं भविष्यति १६ अथ निवाकवचनं राजा
कलिः स्वामिपादाकृतमस्तकांजलिः प्रदत्तयुष्मावलिं भगवंतं प्रत्युवाच १७ अहं किं कवि
ष्यामि मया ज्ञां ऊं ऊं भगवन्पुत्रत्वं गमिष्यामि तत्राप्यहं गमिष्यामि ह वा वलद्वियोगेन ।
मम महानखेद्रो भविष्यत सहैव मां नयत्वं भक्तवत्सलोसि १८ एवं संप्रार्थितो भगवा ।
नन्तः कलिं राजानं समक्तं प्रसन्नं प्रत्युवाच सखे न त्वं मत्सहैव गच्छ तं भवत खंडे कौव ।
वेदाणां कुलेष्टतवाहस्यपुत्रो भूत्वा उर्यो यनो नाम च कुवती भविष्यसि त्वत्सहाय महं
करिष्यामि गदाशोदां दण्ड्यामि १९ अयुक्तः कलिः संनमस्कृत्य स्वसकाशं गतवान्
सैव कलिस्त्वमेव जातोसि विसमापय स्वात्मानं स्मरसि २० अतिश्रीमद्-व- ।
ना-व- प्राद्विवाके उर्यो यनं संवादे संकर्षणं गमनं संजोना मृद्वितीयो ध्यायः २१
प्राद्विवाक उवाच अथा गता कोटि शवचंद्रमंडलप्रतीकाणां नागालक्ष्मी महारथ ।
स्या सखी कोटि मंडलमंडिता संकर्षणं महानंतं भर्तृवंसभायां प्राह १ अहमपीत्य
सहैव भगवान् भुवं गमिष्यामि त्वद्वियोगात्तु वा प्राणा न्यधावयामि २ अतिवाच्यकं वी ।
प्रियां संप्रेक्ष्य भगवान् नन्तः सर्वजगत्कावणकावणः सर्वभक्त उः खनिवावणो महेंद्र
वावण उव भोगवावण उतिदोवाच ३ नंभोकत्वं देवती विग्रहे संलीना भूत्वा भूर्लोकं भ
जानामाशो संकुक्तात ४ तच्छुत्वानागालक्ष्मीः प्रत्युवाच देवती का कस्य सुता कव

तस्मान्नानितवां वदेत तच्छ्रुत्वा भगवाननेतः सस्मिता स्वप्रियां प्रत्युवाच ५ आ
 दिसर्गकस्य यस्य कद्रुसुतां ह्यहं जातः श्रीकृष्णाय त्वत्वं देभ्यः खंडं मंडलं खरदं
 दुर्गाज्जाडिवचैककलोकमंडलं बुलुसिवधत्वा सर्वतोयस्रादिना जमानो हं वभूव ६
 अथ मदीस्थिते वक्ष्यः पुत्रोऽतिबलाच्चाक्षुषो नाम मनस्यदीपभूखंडं मंडलं
 मंडलयति मिथुं एषादपुंडरीकः पुवंदरादिमिव लंघितं चंडसासनः प्रचंडदोर्दंड
 विषं दितानि दोर्दंडः सर्वगुणमंडितस्मादवभूव ७ तस्य पुत्रस्य सुदुस्मायाः पुत्राव
 भूवुः तस्य यज्ञकुंडसमुद्रवाकन्या ज्योतीष्मती जाता य एकदा स्नेहवक्ष्यः पुत्री य
 पक्ष्मीदृशं वरमिच्छसीति वदसातदोवाच यः सर्वेषां बलवानसमेव रोभूयात् ८
 तच्छ्रुत्वा राजा कंवलवंतं ज्ञात्वा तमाजुहावत दैवसंखः समागतं वज्रिणं पुरस्थितं सा
 दवेण सनेदत्वा मनः प्राह १ ततः कोपिवलवानवर्तते न वा तत्सत्यं वदनचेतस्मि
 मशुसत्यात्यरोऽधर्मः ३ ति होवाच ११ भूविषं सर्वं वोदुं मलं मन्ये अतेलीकपन्नं न १
 ११ उद्वउवाच अहं बलवान्नास्मिमतो बलवानवायुपुरस्थियेन सहायेन कार्यं कारयि
 ष्यामि ३ त्युत्कागते शक्रे राजा वायुमाजुहावत तः कोपिवलवानव ११ तते सत्यं वद
 तात १२ वायुकूवाच ततो बलवंतः पर्वताः संति महे गोन नोद्गीयमाकाः ३ त्युत्काग
 ते वायौ राजपर्वतानाजुहावत हचभवद्वाः कोपिको बलवानव तते सत्यं वदत १३

गः शं
वे. शं
४

)

पर्वताः प्राद्वस्माद्वावणाद्भूवं देवलवद्वर्तते यत्र वयं स्थितास्म यवते, धुगतेषु भूखंडमंड
लं समाह्वय राजा प्राह त्वतः कोपिवलवानवर्तते न वा सत्यं वद १४ तच्छ्रुत्वा भूखंडमु
वाच मतो वलवानसंकर्षणो भगवानवर्तते सोयं सदानंतो न तगुणा एव श्रादिदेवो वा
सुदेवः सहस्रवदनो न गेन्द्र इव भव्यवयुः कैलाश उव शुक्ला प्रकाशकोटि सूर्य प्रति
भासः कोटिकंदर्यदर्यहा विला वरणेन विभ्रजमानः कमलपत्राक्षः कमलकरिका
दिद्यविमलमाला निर्मलपविमलपविलोमितमधुकव निकवसंगीयमानः सिद्धधार
णगंधर्वविद्यापरववगणैर्कूपगीयमानाः सुरासुरो वगमुनिः गणैः संध्यमानः
सर्वोपजीविगजमान आसौ १५ यस्यैकस्मिन्नुद्भिर्गुणिविभक्तिमुद्रवनजीवकोटिमं
डितं भूखंडमंडलमहदस्येव ज्ञामानुकीर्तयेत विलोकां वैलोक्यात्पयिकैवल्येण
प्रोति १६ एवं प्रभातो भगवानसर्वतो वलवानसर्वतो वलवानसर्वकावरा कावराः
सर्वेष्वप्युवंतवीर्यैर्मूले वसाया स्थितस्तस्मात्पयः कोपिनास्ति १७ महानंत
उवाच अयुक्तास्तं गते भूखंडे चाक्षुषः कन्या ज्योति १ क्वातीमममाधुर्यं भावं
विज्ञाय पित्रा संगृहीत्वा विंध्यावले मत्प्राप्त्यर्थं वर्षाणां लक्षाणि वृक्षंस्तपस्ते ये
१८ ग्रीष्मे पंचाग्निं प्रावर्ष्य सुसर्वांस्तारिणीं पीयूषं आकंठमग्नौ शीतोदके भू
त्वा स्थण्डिलपायिनी वभूव १९ इति श्रीमद्भ. व. ना. व. ज्योतिष्मात्युपा

४

यत्तु संकल्पेन न ० अग्नि रुद्रा च सर्वदेवसु
 विदुः सर्वं यज्ञप्रतिष्ठितं भूतमां विष्णुः १०

खानेनामर्तनीयोऽथायः ३ श्रीमहानंत उवाच अथ ज्योतिषातीपातचंद्रप्रतीका
 शांतवयोवनांसुंदरीतयस्विनी वीक्ष्य शक्यमथ नदाग्निं वक्रणसूर्यसोमसंगलवुथवु
 हस्यति शुक्रमानयः सर्वतर्ह्यो दीपितकामसंमोहितचित्तस्तदा शुभमेत्यतामूचुः
 १ हे सुंदरि न भो कथन्यासिकं स्यात्तयः करोषिते वयस्यो यो यो नालिमनोभिप्रोयं
 सकमस्माकं वदेति तच्छ्रुत्वा ज्योतिषात्युवाच भगवाननंतः सद्सुवदन्तो मम भर्ता
 भूयात एतदर्थं तयस्वामीति तद्वचः श्रुत्वा सर्वे जहसुः एव कष्टकतेषां सर्वमि
 दं उदमाह २ उद्वउवाच सूर्यराजं वरं कर्तुं किं वृथा तयसे शुभे देवराजं वरं त्वेमां
 स्वतः प्राप्तेनात कर्तुं यम उवाच यमराजं वरं त्वेमां दंडनेता वमाजगत सर्वोत्तमा
 त्वं ~~संस्तुयामास~~ मत्यात्नीयितलोके भविष्यसि ३ धनद उवाच राजंराजं हि मां विदु
 निधीशं देवरांगने त्वं भजा शुविशालाक्षि विहाय न यत्र वासनाः ४ वरण उवाच
 लोकपालं वयमां पाणिनें पादसां यतिं सप्तनां हि सुमुद्राणां वैभवं पश्य मामनि ६
 सूर्य उवाच जगच्चक्षुः सदा हे वै चंद्रा शुष्माक्ष्ण्यत्मा जेः विहाय पातालपतिं वरमां स्व
 र्गभूषणं ७ सोम उवाच हि जगज्ज्योषधीशो नक्षत्रेणः सुधाकरः कामिनीवल
 मोहं वै भजमां गजगामनि ८ संगल उवाच उपमही हि मे माता पिता साक्षाद्भूक
 मः संगले भजमां भूदेभूत्वा भूविभवार्थिनी ९ बुध उवाच बुधो हं बुधिवान्वीरः
 कामिनी वसवर्द्धनः विसृज्य सर्वना केशान वमसात्वं मया सह १० बृहस्पति उवा
 च गीः यतिर्यिषणो हं वै सगचार्यो बृहस्पतिः साक्षाद्देवगुरुलोकं भजमां मत्या

गः शं
वः शं
५

हेषुमे ११ शुक्र उवाच साक्षाद्वैत्यगुरुः काव्योभार्गवोहंमहामतिः स्वश्रेयसुवि
 चार्यं देभवम १२ शानिभूवाच सर्वेषांवलवानमद्रेमहदेवो
 पविस्थितः त्यजशोचैववयमंलोकमस्मीकरदृशः १३ महानंतउवाच अथज्यो
 तिष्मतीतेषां वचंमिष्कत्वाकृणनेत्रास्युवदधरावलद्रुमंगाप्रोद्यद्दोषाग्नियकर्षक
 लच्छ्वादासांपरंरुस्मानपवंकोपंचकाय १४ तेनसर्विंदेमहीमंडलंरुस्मंडमिथियव
 चावरसलोकानदृढमैवजगत १५ सर्वतोमहद्रुयंवभूव १५ तदैवशाकादयाःशोयमय
 भीताःप्रकंपिताःकृतिवलिपरायसित्यादयद्येयवितोनिषेतुःपाह्मिवाहीतिजम्मुले
 वित्यंशांतापिज्योतिष्मतीप्रथकटथकतानपाणापज्योतिष्मत्युवाच १६ कुलपितुमि
 हमांसमागतस्त्वंभवरवलपंगुरुयःसमीक्षणमुक्तपातनुवतिकस्युक्तसितभोभव
 सहसासितमायतैलमही ११ हेपुक्रश्रुत्वाभवकाणश्रापुस्त्रीसंज्ञकस्त्वंभवगौ
 ष्यतेवहेसौम्यतेवावदिनेहिशान्त्यंवदंतिगकुंतिनकेकराक्षित १८ हेमंगलत्वंभवकान
 नानलोतिष्माकवत्वंभवराज्ययत्नवानत्वंभगुदंतोभवनोदिवाकरपापीन्यचित्त्वं
 भवताजलेयवी १९ त्वंसर्वमहोभवतादुषर्वुयःमनुष्यधर्मनहतपुष्पकोभववैवस्व
 तत्वंवद्भुमानमगौभवापुयुद्धेप्रवलेनवदस २० मांहर्तुमागत्यसुवायमस्थितकरो
 षिनिंदापवसात्मनोगिरा तवप्रियाकोयिन्योहविष्यतिकविष्यतिस्वर्गसुखंगतेत्व
 यि २१ यमोनवदंयुयिनिर्जितंत्वालाद्रुहीत्वाखलकोयिरक्षःलेकांपुवीमेतदि
 वस्यतेधिनकारगृहंयेकिलकावपिष्यति २२ महानंतउवाच अथहवावत्यासा

प्राणां देवानां सधे कृपितानां शक्रो पितृणां सायायको पका निग्राहं कर्षणं वरमपि प्राप्य
 जन्मनि अत्र्यत्रा कदाचित्तवपुशो त्वो मा भूयात् पवमुत्काशको पितृतेजसा यथितः ।
 सर्वदेवगणैः सह स्वर्गं जगाम पुनः सानयस्ते ये नत्र अथ ततयोदष्टु हस्ना हस्न विद्वि
 र्वां सगो र्मरीचादिभिः संवृताः सर्वजगत्कावणभूतः स्वभवनाद्वैरुयानेनागतवान् ।
 अंबवे स्थित्वा तामहेति ज्योष्मतिवाक्षुषात्मजे त्वतयः सकलं जातं तेन सिद्धुं हियव ।
 मं प्रसन्नो ववं ब्रूहीति जगाद २५ तच्छ्रुत्वा टंकजलादि निर्गत्य वृक्षाणं प्राणियत् ।
 सत्वा कृतां जलिवित्यववीत २६ हे भगवन् यद्विप्रसन्नोसि किलेह संकर्षणो भग ।
 वानसहस्रं शुचदतो समवरो भूयात् उति फ्रत्वा हवाव विवुष्य भप्रत्युवाच २७
 हे पुत्रितव मनो वयं दुर्लभोऽस्मि तयापि सखं कविष्यामि अथैव वैवस्वतमन्वंतवः ।
 प्राप्नोति अस्य विनवचतुर्युग कलियते काले सति तत्र वः संकर्षणो भगवान् भ ।
 विष्यति २८ तच्छ्रुत्वा ज्योतिष्मती वृक्षाणामाह देवदेव भगवान् महान् कालो व
 र्त्तते मम मनो वयः एषीहं भूयात् त्वं सर्वकार्यं कर्तुं समर्थः न चेत्तु भं प्रायंदा स्यामि
 यथा देवो भ्योदतः २९ इति प्रोक्तो वृक्षाणां यमयभीताक्षणं विचार्य पुनराह हे न
 त्र पुत्रित्वमावर्त्तयते वैवतस्य कुपस्थल्यं पुत्री भवतस्मिन् जन्मनि विनवचतुर्युग
 विकल्पिताः कालः केन चैतकावणे नक्षत्रावद्भविष्यति उतितस्यैव वंदत्वा वृक्षा
 तत्रैवांतवधीयत २९ अथासायानर्तपु कुरुस्थलीयते वैवतस्य भार्या योजन्म ।

गः शं
बः शं
६

लेभेतउज्योतीषतीरोवतीनाम कृपौदायिगुणमंडितानवभारकंजनेवाविकारयो
ग्यावभूव ३१ तं वैवताः स्नेहेनांतःपुनःसभार्यउवाच कीदृशंवरमिहसीतिवदमुत्वा
सातदोवाचयः सर्वेषांवलवान्समेवरोभूयान ३२ इतिश्रुत्वानाजवैवतःसभार्योपि
सुतांतीत्वादित्यंयथाकृष्टवलवंवंधीर्द्युषंयनिप्रहंलोकानुलंघ्यसल्लोकं
गतवान ३३ तउदाणंस्थितोभूतेनक्षणेनभूर्लोकैः ५ शैवैविवचतुर्गुणविकल्पितः
कालोजातःसाद्यैवहसल्लोकैर्वर्ततेवं भोक्तस्यात्वंसंलीनाभूत्वा ५५ वेणावतावि
णीहुदिकायां प्राप्यरमसं ३३ प्राडिवाकउवाच इत्यंतद्वकंश्रुत्वानागल
क्ष्मीसंकर्षणंभर्तृरमनुजाय्यहसल्लोकमेत्यवेवतीविगृहेस्वावेमं चकाप ३४ अ
थसंकर्षणोभगवानभूविभूमिभावरहणांलोकनमस्तुत्याद्रोलोकधामसका
शादवततावेदंवलभद्रस्यभगवतआगमनंमयातेकथितं सर्वदुवितापहरणंमंग
लायनंयुवराजकौरवेंद्रकिंभूयः श्रोतुमिहसि ३४ इति श्रीसद्गुरुर्वा
र्यसंहितायां श्रीवलभद्रखंडेनांवज्योतीषतीउपाख्यानेवेवत्युपाख्यानेनाम
चतुर्थोऽध्यायः ४ इत्युपनिषत्तुवाच मुनींद्राहोअहंयन्योस्मिपुनःसंकर्षण
स्यभक्तोस्मिन्निवासावितोभगवतोवासदेवस्यदेवदेवस्यसप्रभवंमाहात्म्यंयव
माद्रुतंश्रुतंमावावतवोभूत्वाभूम्यांरामकसोपितुःपुनःतकथं हजेगतवन्तोहज
वासीमिर्नजातोयुगौकथमभूतादुच्यते १ प्राडिवाकउवाच अथैकदास

पुनरप्युपपुन्यं उगुसेनात्मजो देवकीं सुतां वसुदेवक्यददौ वरवधोः प्रयाणकाले कंस उगु
 सेनात्मजस्योः सन्दनं नोदयासास २ तदैव देववाणीकं समाहर्षावहसे ३ स्यात्पुण्यसौ ग
 भो हि त्वां ह निष्पत्तिरिति श्रुत्वा महासुखः कालनेमिः कंस खड्गधारिर्भगनीहर्तुप्रवृत्तः ४
 ३ तदैव वसुदेवसंकोचि यित्वा प्राहेनो मा मा वयम् स्यात्पुत्रास्तमर्थयिष्ये यतस्ते भयं जातं त
 मपि उतिश्रुत्वा तदुक्तासाववितकंसः तौ काशगात्रेकावयित्वा निशुल्लो यमवत ५ अथ दे
 वकाः अथ मे जातं पुत्रं कंसा य वसुदेवः प्रददौ तं सत्यवादिनं ज्ञात्वा कंसो भकं ज्ञान ५
 अंकानां वासतो गतिस्तथा देवानां तस्मादयं कथायुः सर्वपादका देवः संतितव वयमिहंति
 उतिना वदवाकात पुनर्जातं जातमपि निर्जज्ञान ६ अथ कंसमया त्यलायितां यदहं नो म
 नकष्टो वभूव अथ सप्तमो गमो देवका भगवान् ततो गृभवत ततेजः श्रीकृष्णाय पादौ
 गमाया देवकुदवास्त निहृष्य वसुदेवस्य भार्यया कंसमया द्वौ कुलस्थिता यो नो हि
 रा मर्थयितु मा जगाम १ तत्र यत्तै श्लोका देवकाः सप्तमो गमो हर्षणो कवि वदने व्रजं
 प्रणीते नो हि राय संमते योग्यमायया अहो गर्भः कुविगत उत्पद्युर्मा पुत्रा जनाः ८
 अथ व्रजे पंचदिने पुमाद्रे स्वातो च षष्ठां च सिते बुधे च ३ चैर्गृहेः पंचमि नावृते चल गे
 तुलारव्यो दिनमथा देवो ८ सुरेषु वर्षत्सु च पुष्यवर्षे वने पुमुंचत्सु च कारविवंदन वभूव
 देवो वसुदेवपत्न्यां विभासय जंदगृहे स्वभासा ९ नैदोपि कुर्वन् किं पुजात कर्मददौ

गः शं
ब शं
७

दिजेभ्यो निपुतंगवां च गोपानसमाह्वयसगायकानां च रावेर्महासंगलमाततान १ः
 अथाहमो देवकाः पविसर्गतिमो भगवान् श्रीकृष्णं चंदो वतता २ तदैवतदाज्ञया निशी
 येतं पें रे निपाय नंद पत्न्यां जातया यो गनिद्रया संसृजे जगति यमुना सुतीर्षी महावतमे
 त्यपशोदाशायने सुतं तं निपाय सुता मादाय पुनर्वसुदेवो गृहानाययौ ११ अथकावा
 गावेवा लब्ध निष्कृता मातुभीतः कंसः समागत्य जातमात्रं कन्यां गृहीत्वा मीलाष्ट्रे
 पातयामास १२ तदैव वतदुक्तात्सु मुत्या त्यां वरे योगनिद्रा भूत्वा सिद्धचारण गंधर्व
 विद्याधरं रमुनिगणैः स्तूयमाना कंसमिदमाह हे खल तव सर्वमातुय उक्त्वा जातो वृथा दे
 वकी वसुदेवो दीनो दुनोषि इत्युक्त्वा सा विंधा बलं जगाम १३ इत्युक्तो विस्मितः कंसो देव
 की वसुदेवो च विमुच्य सतना दीनदेत्यान समाह्वयवानि हिंसा विहिंसा त्वाला न्हेतुमा
 त्रं चकार ते पितृषा चक्रुः १४ अथ नंदोऽपि पुत्रोत्सवं श्रुत्वा महोत्सवं चकार एवं कंसम
 यमिषेण व्रजं प्रसौना स कंसो स्वसायपाल हितो व्रजवासीनां कृपाकर्तुं जातमात्रं व्रजतां
 बाल लाल चकार कौरवेंद्र किंभूयः श्रोतुमिच्छति १५ इति श्रीमद्भगवद्गीता-व० ना० व०
 श्रीबलभद्रप्रीकृतसज्जतोत्सवो नाम पंचमोऽध्यायः ५ उयोपनिषत्वा च मुनींद्रकामो
 नंतो नंतलीलो श्रीकृष्णोऽपि वभूम्यां भूत्वा रराजतस्य हंसेपेण च विप्रं वदवृजे किं मया
 यां किं दारकायां किं मय किं मन्यव किं चकार १ आदिवाक उवाच अथ हवा व श्रीकृष्ण ७

सो जातमात्रेऽङ्गुतां लीलां सतनामो हसकटास्य रणवर्तव्यपुनर्विषयदफनदयिचो ॥
 र्यवृत्तांडदफनैपुमलार्जनत्रुर्मखंडमंगादिसंयुक्ताडुर्वसुसोमायदफनवैभवेप्रीमद्रुगी ॥
 चार्थवर्णितराधाकसबामोदार्थसाहस्यंयुक्तांसुवज्येष्ठाकावितव्यभानुवरनंदनीविवाहवास
 मंडलकथनुमंडिताचकार २ ततः श्रीवृंदावनागमनेसतिवत्सासुवकासुवाचासुवाणां वयं
 कृत्वा गोपालैः सह गोचरणे वृंदावनादिवनेषु विचचार ३ अथ तालवने येन कासुवैखर
 खनं स यभ्यां तांडयतं मुनर्देताभ्यां गृहीत्वा महावल्लोवल्लदेवज्ञातव्ये तं पातयित्वा पुनराय
 तंतं भूषये पोषयासासुसूक्तिं तोभगुमसकैः सद्यस्मनुमुष्टिप्रहारेण निधनं जगाम ४
 अथ श्रीकृष्णः कालियदमनदावागुपानादीनच विजारीकृत्वा श्रीराधाप्रेमप्रकाशायति
 परीक्षणं वृंदावनविहारदानमानलीलालवहावपुक्तां गांखड्डवयादिमिवासूख्यारया
 नेकपां कथनीयां लीलां चकार ५ अथैकदा गीरिवाससजने कृतं भगुवल्लिखिंद्रः सांवर्त
 कमेतुमंडलौर्जवजमंडलेववर्षितदाभगवानमयानुरैवजं कीदृशमाभेष्टयभ्यंदत्वा एकक
 रेण गिरिवाजे समुत्पाशो कुंलीं प्रवालरवदधावदवावसुप्रवर्षोयः सप्रहंसुस्थिरस्यौ
 ६ अथेंद्रः सर्वदेवगणैर्भयभीतः श्रीकृष्णचंद्रप्रीमत्यादावविंद्रद्वयंप्रणम्य किरीटेन नतो
 नत्वा तदभिषेकं कृत्वा महेंद्रवाटसुवमिसुवमुनिभिः साहसं स्वर्गजगाम ७ तदङ्गुतंगोव ॥

गः फां
ब. या.
८

हेनोद्वरं दृष्ट्वा गोवा विस्मयः ते ते भयमुक्ता रोहिणा दिवं भवं संदर्शयामासुः ८ अथ फतिक
वर्षिकृपा मे घिला को मालाऽयोध्या पुरिवा हिना यज्ञसीता पुलिंदका वमा वैकुंठ जितपट श्री लो
काचलवासिनी सखी दिव्या दिव्या विगुणवति भूमि गोपी देवनजनस्त्री जलं पद्मी वहिष्मती पुन
श्री सुसुवः सुतलवासिनी नामेंद्रकन्यादिभिर्गोपीभ्यः प्रथमकथय कथी कलौ वृजमंडले क
समंडले चकार ९ एकदा गंगामुखे यनसबलः श्री कृष्ण गोपाल बाले भांडी देवा ललीलां वाहवा
हकलहं कतावानतत्र प्रलंबो गोपकूपी दैत्यो विहावे विहार विजयं रामं सट्टे निपायो वा
ह १० अथ हवा वमयुगं गंतुमुद्यतं गिरीं दं सहस्रं तमुदी द्यष्टि गंतो बलदेवो महाबलौ क
था सुहृन्नापीर सिमहाद्रिं यथादिभितताडनेन स यो विष्णीर्ग मल्लको वज्रहो गिदिव दैत्यो
वन्यां निपयात ११ एको ग्रीष्मे मंजाराय गता सुगे सुच गोपाले पुस्तुसुखः संभूतो दावा
गुः प्रत्यागु विवववयेततः कलसामेति वदतः १२ पाहिया ही ति गोपालान्मावहं गतान
वीक्ष्य लोचना निनिमील्य तां प्रुमा भेद्युक्ता तमग्निमपिवत १३ अथ हवा वभांडी गतय
मुनायारे गोपाल गोमाली वा प्राप्नो भूततत्राशोकवने यज्ञपत्न्या नीतं भोजनं कृतवान् १४
अथ वृजैतंदवा जैवकण श्लोक कणस्य मानमं गं कृत्वा नंदोदिभ्यो गोपेभ्यो पितृलोक नम
स्तुतं वैकुंठे दर्शयामास १५ अथां विकावने श्री कृष्णः सखतीनी वेनंदगद्देव संतं सुदर्शी

नंसर्वं किलाविललोकपालवदितेन श्रीमन्नरणावविंदेन स्पष्टासर्वदेहातंसोचयामास ५
 १५ अथ सकलः श्रीकृष्णो निलायनकीटायां चोदयामास कलदणैर्वैररूपे व्योमासुरं कंसं
 खं भुजदंडाभांगृहीत्वा दशदिक्षु भ्रमयन् भूदृष्टिभगवानवातयामास १६ तथा विष्णुसुवं
 कंसं दण्डादितं भोगयोः समुत्पाशु पातयामास अथ नावदसुखाच्छुतश्रीकृष्णकथानकेन
 कंशेन प्रणोदितं केशीनं श्रीकृष्णो भुजप्रवेष्टेन संसर्ह्येत्यमने कालीनां लसद्दसावजसंड
 लेकावयामास १७ इति श्रीमद्भगवद्गीतासंहितायां ब. ना. व. पाटिका कउर्वायनसंवादे कंस
 कलवजस्तीलावर्णेन नामयणोऽध्यायः ६ पाटिका कउवाच अथ मधुसूतं रामकृष्णौ पा
 निच विजयं कृतवन्तौ तानि संधीयेण पुनराजश्रुतात् अथ कालनेमिनः कंसेन प्रयुक्तोऽक्रुवो
 रामकृष्णौ समाने तुं वजसंडलमागतवान् १ तत्र गंतुमभ्युदितं नंदराजसूनुं वीर्यगोपीशरणवि
 रहात्तुरावभूतः प्रथकप्रथकतानासास्य भगवानवयमाकुरु सुबलो कुवेण यदुभूमीं गच्छ
 नमार्गे यमुनाजले पुच सफलकाय स्वयं संधर्षयामास २ अथ सर्कहे मधुगोमवने स्थि
 त्वाऽपराहे मधुगोपुत्रीं सर्वतोऽददर्श अथ रामकृष्णौ देवौ पुत्राणौ पुत्रयोर्लीलयानवव
 रकेशाय चोदिदक्षवः पौत्राश्च पुत्रं यः कर्माणि त्याक्ता बध्य धावन आयगा उदयि सिरता
 भः कोटिकंदर्पद्वयं हवसौंदर्यं संसंदर्षयंतौ चेतो हवन्तौ विवेचतुः स्म ३ अथ राजमा
 गंतयाचितवस्त्राण्यदा मयंतं वज्रकं वंशकाचं कबागौणं सर्वेषां वसयतां निजज्ञानतथाव
 सिवेशं कुर्वन्ते वायकाय स्वसाकूर्यं शदान् ४ ततः सैव श्रीकृष्णं विवकां चंदनादानमि

गः शं
बः शं
ह

वेणुं अर्जुनीं विलोक सुंदरीं कृत्वा ततो वैष्णवजनात्समाभाष्य मधुगर्भकैः सहितो यनुः स्थ
 ले प्रविष्टो यथेन्द्रं हेमचित्रं समतालकं सहस्रपाः पुनर्यैर्नेतुं शक्यं सहस्रं च बाणधनुमयं ल
 क्ष्मभावरुमं यजमंडपं तं कंसाय भार्गवं नंदनं साक्षाच्छेप्य मिव कुंडलीभूतं कोदं उर्वं सवं
 वीह्य प्रसूयाददे ५ तदैव पश्यतां लोकानां सज्यं कृत्वा लीलय कं व्यकर्णयंतं दोदं उभां
 पथे क्षुद्रं उर्वितुं उरुं उदं डेन कीदं डं मय्यतो वभंज ६ भुजमानस्य धनुषस्य कारुणस्य सलो
 कविलैः सह सर्वं वस्त्रां डं ननाद १ ततस्तवादिगाजाश्च विचेलुः सर्वभूतं डं मंडलं स्था
 लीवद्विषिठिकाद्युमात्रं प्रचकं ये १ अथापराह्वं गभूमिद्विपंकुवलयापीडं सम
 त्यक्षणे वाललीलया युद्धं कृत्वा पुंडादं डं संगृहीत्वा तितस्ततो भूमयित्वा वालकः क
 मंडलुमिव भूषणं एतेन पातयामास ८ तमित्यं निहत्य वंगभूमौ कंससभायां जनितायां य
 थाभावं दर्शनं दत्त्वा मल्लयुद्धं कृत्वा चारुमुष्टिककूटशालतो शालतो शालकानकं सस्या
 ग्रे सर्वेषां पश्यतां भूषणं मकृत्वा पातयामास तुः ९ अथ तत्किमी वीह्य उर्वचना निविक
 ष्य मानस्य कंसस्य मधुसूदनः सहस्रोत्पत्य मंचं महो जतं समाकरोह १० ततः सत्वरं म
 न्युमिवागतं वीह्य मंचा उथापतं विभर्त्सयन्सहोदुजकं संखड्गं च मणीजग
 हेद्विः सहसा चर्मसि संयुक्तं कंसं सीविषं फणींद्रमिव तुंडाविभागाभां विवादि वकोदं
 उभां वलातसमग्रहीत ११ यथा तादृश्यं तुंडात्फणीवकं सो भुजवं धातुलादिनिर्कृत्य
 यतत्वरं चर्म पुनरुद्यतो भूत पुनर्मंचे वलीनौ वैगान्मदयंतौ शैले सं हृदयवपुः शुभा

ते १२ ततो बलात्पुनरुत्पत्तं कंसं शतहस्तं वने कस्य ३ ततः पुनर्नयेन पुनर्नयेन उवत्तं समग्रं हीत पुनर्वि
 निर्गच्छं तदैत्यं पुनर्वपत्तं दुर्भुजं दंष्ट्राभ्यां गृहीत्वा वैलोकाधार उत सतो भूमिपितामहं वनात्
 संघोषविपातयामास १३ ततस्तदित्यातान दुर्भुजं उवत्तं मग्नं दंष्ट्राभ्यां संघोषभूवुः सवज्रांगः पतितो
 पिकिंचिद्वाकुलः सहस्रोत्पत्य महात्मना पुनर्युयुये पुनस्तं भुजं दंष्ट्राभ्यां भगवानगृहीत्वा सं
 वेक्षि प्राह दयमाकुरुत नमो लिंगं गृहीत्वा सद्यः कैमो सुप्रगृह्य मंचादंगोपविपातयित्वा शैलाद्
 दुष्शिलासिवतस्योपविष्टात्सनातनः सर्वाधारो नंतो नंतविक्रमो वेगात्स्वयं नियपातत पोर्नि
 पातत पोर्निपातत नैतं निमीभूतं भूखंडं संदुलो स्यात्सीवदं उवत्तं सहसा चक्रे १४ अथ सं
 मृजेद् पुरे तं भोजनं जंयदुराजो भूभूतं नागं दंष्ट्राभ्यां सर्वं यं पश्यतां विचकर्षत दैवभूभुजं हाहाकार आ
 सीत् अहो वैरभावेन यं भजनं कंसो पितस्य साकूयं भृंगीणः कीटक उवत्तं जगाम १५ ततः कं
 संभूतं सहसा वीक्ष्य समागतान तस्यानुजान स्वहृत्तमं ध्यानं दृष्ट्वा बलभद्रो मुहुर्बनीत्वा
 सर्वतो मिज्जानत दंष्ट्राभ्यां देवदुर्भुजो नै दुर्जयध्वनिष्ठा भूदेवाः पुण्यैर्वत्सु विद्याधरयो नर
 तुर्विद्याधरं पर्वकिं ज्ञेयं जगुः १६ अथ सर्वानासां पितृभ्यो विनाशाय नायना ज्यं दत्वा
 पवीतप्रायः संदीपनादधीत्य तस्मै मृतं सतं ददित्वा पादं दत्वा संखंडं दत्वा स सुवामेत्यवसन्न
 हजं तां तैषो दुर्वं प्रोषयित्वा पुनः स्वयं हजं गत्वा बाधाये गोपीभ्यो दर्शयं दत्वा रासमसो
 दं कृत्वा पुनर्मथुना यां मायुरैशो रराज रामो पि कोडवयं कृत्वा तस्यां विराजते तयोर्मथु
 नायां सहस्रशः पवित्राणि विचित्राणि च वित्राणि वभूवुः १७ उती श्रीमद्भुवना

गः शं
व श-

वमयुगलीलावर्णनेनामसप्रमोदयः ७ प्राडिवाकउक्व अथयुवराजपार्तवाष्ट
तयोर्द्विकालीलां संक्षेपेण शृणुतात ततः कंसस्य वयोदं सौहृदं कुर्वते समागतं जवा संयं
जित्वा पुनरावकाशं समुद्रे उर्गं निर्माय तत्रैक रात्रेण ज्ञाती तस्मात्पायमुचुकंददृष्ट्वा काले च त
यित्वा पुनरावकाशं प्रवर्षणाद्रिमेत्यतस्मात्पुनरावकाशं जगमतुः १ अथ वरुणलोकस्य
मागतो वैवतो सतां रत्नयुतां विधवदलशालिनेवलभद्राय दत्वा तपः कर्तुं वदति त्वं त्वि
तवान २ अथ श्रीकृष्णमात्रुणां पश्यतां कुंदनपुरा उक्तेः श्रीकृष्णं जहान ततः ज्ञा स्ववती सत्यभा
मां कालिंदीमिव विंदानागि जित्वा मंदं लक्ष्मणां च मोमं दत्वा षोडशाहाह संयातं च राज
कन्या उवाह ३ राजन्मीमांसा कन्यायां क किरणं श्रीकृष्णस्य पुत्रः प्रथमकामदेवो वतामः यि
तस्मात्सुंदर आसीत तस्मादति रुद्धसुखं ज्येष्ठवतः रोभूत ४ अथैकदोशु सेनराजसूयाध्वन
नागवल्लीर्गृहीत्वा विजया धीनिर्गतः अद्युमोयादवै भूतिभिः सह जंबूद्वीपेन वरुणं विजयं
कुर्वन् काम उच्यते नदसमीपे वसेत्तमालतीपुत्राधीनपतंगेन गंधर्वराजेन युयुये ५ तत्र ग
दायुये गदां समापतंती गदोवलदेवा तु जो गदायं स्वगदपायतं गंतता उ सोपितं दृष्ट्वो
जसा जज्ञाने त्वं तयोर्गदायुद्धं वटिकादुपवभूत वयतं गगदाप्रहारैण गदोयुद्धे लणं मू
कुंजगाम ६ तदा दहाहाकावे जाते कोटि सार्तु स विभोवलभद्रा विभूत्वा गंधर्वाणां
सर्वं बलं हलागुणं समाकृष्य तदुपविलिप्तुमालता उन्नं च कावतेन पुगयत सर्वं सैन्यं
समेट द्विपराथं पूर्य विभूव ७ अथ पतंगो विरयो भयभीतस्तस्मात्पुंरी गत्वा पुन

योऽङ्गुष्ठद्वयैः सेनायुद्धं चकार तच्छुत्वा कुडौवलमद्रोगं यत्किंलं महापुरीं पातयोजनविस्तीर्णं
 वसंतमालतीनामं सौर्वहलेन संविदार्यं सहस्रकामदुवेन देसं कर्षणोपि विचकर्ष २ अथ ह
 वावयति तैर्गृहीतं हाकावेजातेतिर्यक् योतमिकावृणं समस्तानगरीवीक्ष्य गंधर्वगंधर्वशः य
 तंगः कृतं जलैः धर्षितो विषकर्मकृतानां विमानानां हिलह्यं राजानां चतुर्लक्षं चासुपातार्तु
 दं च दित्यानां रत्नानां भावदणपातार्तुदं च वलिं नीत्वा वलिपालिने वलायदत्वा प्रदक्षिणी क
 त्यप्रणनाम ४ अथ तथानां वमोद्धाद्यं वलमद्रुहागतो भवतां यस्य तां पुरमिदं हलाग्रेण सं
 विदार्य श्रीगंगां साक्षात्सं कर्षणो विचकर्ष तथैव नागकन्याभिर्निर्मितेनासमंडले कालिंदी
 हलाग्रेण विचकर्ष १० अथैकदा द्विविदो नाम वानरः सुग्रीवसुखिवोभोमसखोनावदेन प्रे
 तोदविं योऽङ्गुष्ठकामो वतवैवतकाचलमेत्यवलेन चटिकाचतुष्टयं युयुयेदुमदंडकीलामुष्टिभिर्वि
 निघ्नं तंतं वलममद्रोमुणालेन मूर्द्धनिर्जघान पुनर्नर्मितं मुष्टिना ज्ञातयित्वा पलायं तं भुजदंडा
 भां गृहीत्वा वैवतकाचलपृष्ठे पातयित्वा च्युता गृजोददेन मुष्टिना हृदि ताडत न्यततेन सदंकाः
 शौलेद्रमूलवचकं ये ११ अथ हवाववाजत्रयं भवतां पांडवैः सह युद्धं यमं श्रुत्वा तीर्णमिषेक
 व्याजेन वारुणैर्नागावैः सहितः पुराद्विहिर्गते द्वाविकायं प्रदक्षिणी कृत्य सिद्धाश्वमप्रभासा
 योः स्नात्वा पश्चिमायां दिशि सरस्वतीप्रतिश्रोतसं यवारण्यं ब्रूमा र्कं त्यलावतावुद्रदं मवंतं
 धनूपस्य पृष्ठकविंदुसरास्त्रितकूपसुदर्शनं वितौषानसां ग्रेयवायसौ द्वासरुहतीर्थं
 उदेवादीनि तीर्थानि स्नात्वा तत्र स्याद्विष्णुर्कैलाशकरवीरवीरमहायोगगणेशकौवेरपा

गः शं
वे शं
११

उज्जोतिषं गवलीसीतागामदेवे वै उदेगवसंततिलकदणार्णभद्राकुर्मतीर्थपुष्पमालाविप्रवनवे
 द्रकांतनैः श्रेयसमनुपर्वतचक्रकभणालिनीकामवनवेदने उसीताद्युतीर्थतपोभूमिली
 लावतीवेदनगरगोपर्वणक्रमहामावते श्रीअह्वीकालिंदीहृदिहारक्रमदेवमयुगपुष्पवेष
 स्नात्वा पुनतस्माच्छ्रुंभलंशौकवंप्राप्यचान्यानि कुर्वन्तिर्था निसाक्षात्संकषर्णं नैमिषारण्यं ज
 गाम १३ तैसमागतं वीक्ष्य शौनकादयो मुनयः समुत्थाय वंद्यं दिव्यं च यन तत्र वेदव्यासपिण्यं
 नो महर्षिणमप्रत्युत्थापितं वीक्ष्य करस्थेन कुण्डलाग्रैस्तज्ज्वलन्ति तदा हा हेति वादिनो मुनीन्
 वीक्ष्य लोकपावनोपिलोकसंगृहार्थं कुदणामासानतीर्थस्नानविप्रद्वये मनोदये १४ तत्र
 ल्वलसुतो वल्ललोनामदेत्यउपावृते पर्वणि पांशुवर्षेण प्रचंडेन वायुना पूषणो गितविहसूत्र
 सुगमां मुदुर्गं येन समागतः खेटलोभूत अथ ब्रह्मजिह्वं वज्रांगं भिन्नकज्जलांजनचयकसत
 प्रतां मृषमशुंभयंकवत्तु सपातयेहलाग्रेण समाकृष्य गगनात्तमुणाले मूर्ध्नि वलभद्रसंतताड
 ताडनेनाकाशात्सोपिकमंडलुविवव्यसुपपातु १५ अथ प्रसन्ना मुनयो विद्वान्संस्तुताऽवित
 थाकीवः प्रपुञ्जवत्त्रयं विवाधा उवाच भविष्यन्तैरभ्यनुज्ञातः सवस्कोपाकीमानसरोवरं
 दुकीगोतमीपुञ्जात्वाऽप्योयानंदगुणसवर्हिष्मती वस्मावर्ती दीन्युपस्थपतीर्षवजं प्रयागं
 जगाम तत्रापुनराजदानं चकार १६ ततश्चिउकूटविंध्याचलकाया विपाशाशोरामिथ
 लागयादिषु स्नात्वा गंगासागरसंगमं जगाम तत्र सुसुवर्णं पुंशां वरसंयुक्तं दृष्ट्वा क
 वरं वत्सामावसहितं गवांकोटिशातं ह्यस्नेहैभ्यः प्रादात् ततः क्रमशो दक्षिणस्य दिशि

महेंद्रो द्विसप्तगोदावरीवेणी पंथा भीमवर्णी स्कंददेवं श्रीशैलवैकटकां चिकावरीश्रीवंश
 र्णभाद्रिसामुद्रसेतुकुतमालातामयणीमलयाचलकुलाचलदक्षिणसिंधुफाल्गुणपंचासरोगोक
 र्णसूर्यारकतापीययोस्तीनिविंध्यादंडीकवेवासादिषात्यवंतिकादीनितीर्थानि साक्षात्संकर्षणः
 करिष्यति स्म ततस्त्वत्सहायार्थं विमानमनेच्छामिष्यति ११ उदंबलमद्वचवित्रेयवित्रं सर्वपापा
 मिहरणं तीर्थयात्रावर्णनेनितनं मया वर्णितं सर्वमंगलौपिकरणं कौबवेन्द्र किंभूयः श्रोतुमिच्छसि
 १८ उति श्रीमद्ग. व. ना. व. प्राड्विवाकदुर्योधनसंवादे हारकालीलावर्णने नामाष्टमोऽध्यायः ८
 दुर्योधन उवाच सुनिषादलभगवानवलमद्वोनागकन्याभिः कीर्त्तयिभिः कदाकालिं
 दीकुले विजहार १ प्राड्विवाक उवाच एकदा हारकानगरात्तालकं वयसास्थायमुद्दिदुःप
 रमुत्कंठो नंदराजगोकुलं गोगोपालगोपीगणसंकुलं संकर्षणप्रागतश्चिकित्ताभ्यां नंद
 राजयगोदाभ्यां परिक्षुक्तो गोपीगोपालगोभिर्मिलित्वा तत्र द्वौ मासौ वासंति कौचावात्सीत २८
 अथ च यानागकन्याः सर्वोक्तास्मागोयकन्याभूत्वावलमद्वप्राप्त्यर्थं गार्गीचार्यवलमं भद्र
 पंचगंगहीत्वा तेनैव सिद्धावभूवुः तामिर्वलदेव एकदा प्रसन्नः कालिंदीकुले रासमंडलं
 समावेमेतदैववैत्रसर्णमायासर्णचंद्रोकरावर्णः संसर्णवने वंजयनवित्रेजे ३ श्रीतला
 मंदयानाः कमलमकरंदरेणुवंदसंस्तुता सर्वतो वायवः पवित्रवुः कालिंदीनिविनंदनी
 चलहारीभिरानंदापिनीपुलिनं विमलां चितंचकार तथा कुंजप्रांगणनिकुंजपुंजैः स्फु
 रललितपल्लवपुष्पपरागैर्महानकोकिलपुंस्कोकिलकुजितैः मधुमतमधुसूयनिभिर्बभूवुः

शः शं
ब श
१२

भूमिं विभजमानावभूव ४ तत्र कण्टकनूपरस्फुरन्मल्लिमयकटककटिस्त्रकेष्टवहार
किरीटकुंडलोपविकमलपत्रैर्नीलांबरो विमलकमलपत्राहोयक्षिभिर्यक्षिनादिवगोपीभि
गोपनादरात्यमंडलेनेजे ५ अथ वक्रग्रेषिताकाकणीदेवीपुष्पभावरगंधलोभितंमिलिं
दनादितवृक्षकोटवेभ्यःपतंतीसर्वतोवनं स्रग्भिवकायतत्यानमदविकलकमलविष्ण
लतामाहोमकरध्वजावेणचलद्रुमंगोविहारवेदप्रसवेदंगुकरौगीलकुंडस्थलपत्रमं
गोगजेंद्रगतिगजेंद्रशुंडोदंडसमदोदंडुमंडितोमजीमिर्मजराजेंद्रवोत्तमः सिंहास
नन्यस्तहलीमोमुशालपाणिः कोटींदुर्लभमंडलसंकाशः प्रोक्तानद्रत्नमंजीरप्रच
लनूपरप्रकाशकनककिंकिणीकंकणस्फुरताटकपुरटहारस्त्रिगंधांगुलीयकोको
मलिःभिःप्रविडेविनीकृतसर्पिणीमयामवेणीकुंतललितमंडस्थलपत्रावलिभिः
सुंदरीभिःभगवानभुवनेश्वरोविभजमानोविवराज्यअथवेमे ६ अथ हवावका
लिंदीकुलकांतावयर्षटनविहारप्रसासेदविंदुपराहुमुखावविंद स्नानार्थज
लकीडार्थयमुनांदनात्सम्राजुहावततस्त्विनागतांतदिनींदलाग्रेणकुपितोपिब
कर्षतिहोवाच १ अथ मामजायनायासिमयाहतापिसुमालेनत्वांकामचासिणी
शतधानेय्यएवंनिर्मित्यताभूविभीतायमुनाचकिंताततपादयोःपतितोवाच ८ वस
वससंकर्षणवलमद्रुमहावाहोतवयवंविक्रमंनजानेयस्यैकस्मिन् मूर्ध्निस्वयं
वासर्वभूविभूखंडमंडलं ह प्रयतेतस्य परंत्वपरमनुभावमजानंतींययन्नांसांमोक्तं

योगोसित्वं भक्तवत्सलोसि ८ अथैवाचितो वलभद्रो यमुनां व्यसुचन्युनः कवेणुभिः कवीव ।
 गोपीभिर्गोपराटजलं विजगाह पुनर्जलाद्विनिर्गत्य तटस्थाय वलभद्राय सहस्राय मुनाचो
 पायननीलांबराणि हेमवत्तमयभूषणा निदिध्यानीददौ ह वावता निगोपीशूणा यदयकठ
 थकविभज्य स्वयं नीलेश्वरे वसित्वा कांचनीमालां नरवत्तमयीं धत्ता महेंद्रो वारुणो द्रव
 लभद्रो विवेजे १० अथैको रवेन्द्रयादवेन्द्रस्य रमतः सर्वा वासतः को निष्ठावती तावभूवः भ
 गवतो वलभद्रस्य हस्तिनापुरमिव वीर्यसूचयतीव शुश्रापि च कुसवर्त्तनाय मुनावहेती ३
 मां रामस्य रामकथां यः शृणोति श्रावयेति वसुसर्वपापपटलं कृत्वा तस्य परस्य परमानंदप
 रंपदं प्रतिपाति किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ११ अतिश्रीमद्ग-व-ना-व-प्रादुवाकदुर्योधनसं
 वादे रासक्रीडावर्त्तनं नाम नवमोऽध्यायः ८ उर्योधन उवाच भगवानगर्गचार्ये न
 गोपीशूणा यकथां दत्तं वलभद्रयं चांगंतत कृपया वदता तत्त्वं सर्वश्रोसि १ प्रादुवाक उवा
 च कौरवेन्द्रयकथां गार्गचार्यः कलिनंदनी स्यात्तुं गार्गचला दुर्जसंडले बानरामतत्रै
 कांते मरुहलीलैलज्जललितलतातरुयल्लवपुष्पगंधिमत्तमलिनंदपुंजे कालिंदीकूलक
 लितनिजुंजे श्रीरामकृष्णस्थानतत्परांगार्गचार्यप्रणस्य नागेंद्रकन्याः स्मृतिस्मर ।
 गोपकन्या श्रीरामवलभद्रप्राप्त्यर्थं सेवनं प्रयत्नं कृत्वा सांयवसां भक्तिं वीक्ष्य यदुनिपटल
 स्तोत्रकवचं सहस्रनामानि गोपीशूणा यस्पददौ किं भूयस्त्वेतद्गृहणं कर्तुमिच्छसि वदत ५

गः ॐ
ब ॐ
१३

त ४ दुर्गोपनउवाच कामस्ययद्वतिब्रह्मिण्यासिद्धोवजाम्यहे त्वंभक्तवत्सलोवत्सनगुकदे
वनमोस्तुते ३ प्रादुवाकउवाच कामसार्कस्यनियमं पुण्यार्थिवसतम येनप्रसन्नोभवति
बलभद्रमहाप्रभुः ४ सहस्रवदनोदेवोभगवानोभुवनैश्वरः नदानैर्नवतीर्थेषुभक्त्यालभ्य
स्वनयया ५ तत्सत्संगमेत्यापुमिहोद्वक्तिं हरेर्गुणैः समिद्धः कथितोऽर्तयस्यवैप्रेमल
क्षणं ६ साहस्यैरुहतेउत्थायकामकलैतिवावुवन नवागुक्तमुवंचैवततोभूम्यांयदंत्यहेत
१ वायुयस्यस्यसहस्रास्थितोभूत्वाकुशासनै हस्तावुतसंगम्रादायसुतासागुनिनीह
णः ८ ध्यायेत्यवंहविरेवंवलभद्रंस्तनने गौवंनीलावरं हृद्यंवनमालाविभूषितं ८ ० वंध्या
नयरोनित्यं प्रीत्यर्थं हलिनः प्रभोः विकलसंध्याकृतपुष्टौमौनीकोपविवर्जितः १० अकामी
गतलोभश्च निर्मोहः सत्यवाग्भवत द्विवारं जालयानार्थी एकमुक्तो जितेंद्रियः ११ ह्योमां
वरोभूमिपायी भूत्वा पायसभोजनः एवं निर्जितश्च दुर्गो भवेदेवाग्रमानसः १२ तस्य प्रस
न्नो भवति सदा संकल्पलो हरिः पविर्लतमः साक्षात्सर्वकर्मणकारणः १३ ३ त्वं श्रीवल
भद्रस्य कथितायद्वतिर्मया कौर्वेन्द्रमहाबाहो किंभूयः श्रोतुमिच्छसि १४ दुर्गोपनउवा
च मुनीन्द्रदेवदेवस्य पटलं ब्रह्मिमे प्रभो येन सेवां कविष्ठासितत्यदो बुजयोः सदा १५
प्रादुवाकउवाच बलस्य पटलं गुह्यं विद्विषिद्विप्रदायकं एकं ते वत्सल एतन्नाम य
महात्मने १६ एतं सर्वं मुह्यत्यकामवीजंततः परं कालिंदी भद्रं न पदं संकल्पणमतः य

वं ११ चतुर्थं तं द्रुपे कृत्वा स्वाहा यश्चादित्य पचं मंत्रं राजमिदं राजन वस्त्रोक्तं षोडशाक्षरं ।
 १८ जयेल्लं वती भूत्वा सहस्राणि वषोडशा उहा मुत्र पचं सिद्धिं सदा प्रोतिन संसायाः १९ अ
 यजप्रस्य मंत्रस्य महासजा समाचरेत् द्वाविंशत यत्र संयुक्तं कर्णिका केसवो जलं २० भव्यं
 कंजं पंचवर्णं लिखित्वा स्थंडिलेषु मे तस्योपविन्यसेद् राजन हेमसिंहासने शुभं २१ त ।
 शि शीवलदेवस्य यशमर्च्यं प्रसज्येत २१ ॐ नमो भगवते पुनः कथितं मायवा सुदेवाय सं
 कर्षणाय सहस्रवदनाय महानंताय स्वाहा अनेन मंत्रेण शिखावधने कृत्वा ततः संप्रण
 म्यत तस्मिन् मुखे भूत्वा स्वयमनेतो भूत ॐ जय जयानंतवल्लभ द्रुपद कामपालतांलां क का
 लिंदी भंजन श्राविना विभूष्य मम मुखे भवेति अनेन मंत्रेण वाहनं कुर्यात् ॐ नम
 से सुशीरयाणे हलमुणालय रौहिणेय नीलांबर राम रेवती रमण नमसे सु अने ।
 न मंत्रेण सनयाद्यार्घ्यं स्नानमप्युपकर्ष्य पदीय नैवेद्यं यज्ञोपवीतं वस्त्रं भूषणं गंधपुष्पा
 द्यतपुष्पांजलिनीरांजनादीन उपवाशय कल्पयेत् ॐ विस्रवे मयुः सूदनाय वामना
 य विविक्ताय श्रीपराय दूषी केशाय यज्ञनाभाय दामोदराय संकर्षणाय वासुदेवा
 य प्रद्युम्नाय निकटाय पोद्दाजाय पुनः कथितं माय श्रीकृष्णाय नमोनमः ३३ त्रिकादगुल्य
 ज्ञानूरकद्युदयपार्श्वे दृष्टिभुजा कंधं वकर्णनासिकाधरनेत्राणि शंसि दृष्टक दृष्टक दृष्ट
 ज्ञामीति मंत्रेण सर्वं गसजा कुर्यात् अथ संप्रवक्ष्यामः कदापि पद्मासि पनुर्वीण हलमु
 णालकोस्तु भवनमाला श्रीवत्स पीतांबरं वस्त्रं श्रीवेङ्कटोक्तं तांलां करणं दारुकरं सु ।

मतिकुमुदकुमदाक्षणीदामादीनप्रणव सर्वेणवतुर्धनेननमःसंपुकेननामसंवेणहथक
 एथकसंसज्यतथाविषसेनवेदव्यासदुर्गाविनायकदिग्पालगृहादीन कमलसर्वतःसेवे
 स्थानेसंसजयेत पुनःपरिसमूहनादिस्थालीपाकविधानेनवैवैखानवंसंज्यसर्वोकेन
 मूलसंवेणयंचविंशतिसहस्राण्यद्वितीर्जद्वयान तथाष्टौसहस्राणिद्वादशाद्वयेण तथा
 षोडशस्राणिचतुर्दशसंवेण्यद्वितीर्जद्वयान ततोवावंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्याचार्य
 महादेवस्वसुवर्णभावनामपात्रसुवर्णगोःसुवर्णदक्षिणामिःसंसज्य तथावासन
 भोजनाद्यैःसंसज्यनगवजनेभ्योभोजनंदत्वाचार्यनिप्रणमेत ३संवलस्यपटलाहसा
 रेणयोनुस्मरन्तिसहस्रमुत्रसिद्धिसृष्टिभिःसंस्तुतोभवतिरामपटलंगुहंसपातेनुवर्णनं
 सर्वसिद्धिदंराजनकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि २२ उत्तिष्ठीमङ्गु-व-ना-व-प्राडितपटल
 वर्णनेनामदणमोपायः १ दुर्योधनउवाच स्तोत्रंश्रीबलदेवस्यप्राडिवाकमहा
 मुने वदमांक्रययासाक्षात्सर्वसिद्धिप्रदायकं १ प्राडिवाकउवाच स्तवराजंतुवास्य
 वेदव्यासकृतंशुभं सर्वसिद्धिप्रदंराजनशृणुकैवल्यदंनरां २ देवाधिदेवभगवन्का
 मपालनमोस्तुते नमोनेतायशोषायसाक्षाद्रामायतेनमः ३ पराधायसुर्णयस्व
 धाम्नेसीवयाणये सहस्राणीवसेनित्यंनमःसंकर्षणयते ४ वैवतीवसनत्वेवैवैवदे
 वोव्युतागुजः हलायुधप्रलंबमुपादिमांपुनर्योतम ५ वलायवलभद्रायनालांकायन
 मोनमः नीलांबरायगोरायवोहिरोपायतेनमः ६ येनुकाविर्मुष्टिकाभिःकृटारिर्वलव

लांतकः रुक्मपतिः कृपकर्णविः कुंभांडाविस्त्वमेवहि १ कालिंदीमदतोसितेहसिनायु
 रकषकः द्विपदाविः र्णदवेदोवजमंडलमंडनः ८ कंसभात्यहंतासितीर्थयात्राकरः ५
 मुः दुर्योधनशुक्रः साक्षात्पाहिपाहिप्रभोजगत ९ जयजयाद्युतदेवपरात्यरसयमनेत
 दिगंतगतश्रुत सुरमुनींद्रयणींद्रवरायतेमुणालिनेवल्लिनेहलिनेनमः १० उदयदेव
 ततंसवनंतुयः सतहवेः परमंपदमावजेत जगति सर्ववलंतविमर्दनेभवतितस्यजनेस्व
 जनंयनं ११ उतिशीवलभद्रसवराजसंसर्गम दुर्योधनउवाच योगीभ्यो
 कवचंदतंगर्गाचार्योणथीमता सर्वरक्षाकरंदित्यंदेहिमयुंमहासुने १ प्रादुवाकउवाच
 स्नात्वाजलेक्षौभधरः कृपासनः पवित्रपाणिः कृतमंत्रमार्जनः स्मृत्वायनत्वावलमद्यु
 ताग्रजं संधारयेद्धर्मसमाहितोभवेत् २ गोलोकधामायियतिः परेषु मांयातुपवित्रकीर्तनः
 भूमंडलं सर्वपवनुलक्ष्यतेयन्मूर्द्धिमांयातुसभूमिमंडले ३ सेनासुमांरक्षतसीरपाणियु
 द्देसदावक्षतुमांहलीच दुर्योधनाद्यान्मुणालीसदासांवनेषु संकषिणाश्रादिदेवः ४ कलिं
 दजावेगहरोजलेषु नीलांवरो वक्षतुमांसदागौ वायोचक्रमोवतुखिवलसुमहार्णवेन
 तवपुः सदासां ५ श्रीवासुदेवोवतुयवतंषु सहस्रणीषां च महाविबाहू रोगेषुमांरक्षतुनी
 दिनेयोमां कामपातोवतुवाविषत्स ६ कामात्सदावक्षतुयेनकारिः क्रोधात्सदासां द्विविद
 प्रहारी लोभात्सदावक्षतुवलवलाविमोहात्सदासां किलसागथाविः ७ प्रातः सदावक्ष
 तुहसिधुर्यः प्राह्मेसदासां मधुगपुदैदः मध्ये दिने गोपसखः प्रयातुस्वराट्पराह्मेवतुमां

गः शं
ब ज्ञा
१५

सदेव ८ सायंकलीं दो वतु मां सदेव यरातु यको रक्षतु मां प्रहोषे स एं निशीथे च दुयंत वीर्यः ।
 प्रहोषे स एं निशीथे च दुयंत वीर्यः ।
 सदा मां बलमद्रा रातु मां सदेव ८ विदितु मां रक्षतु रेवती यति दिक्षु प्रलेबा निरयो यदुहः ऊर्ध्वं
 सदा मां बलमद्रा रातु मां सदेव ८ विदितु मां रक्षतु रेवती यति दिक्षु प्रलेबा निरयो यदुहः ऊर्ध्वं
 गेंद्रलीला वतु मां महाबलः सदां तवात्मान सतो हविः स्वयं प्रयातु स एं यरसे सुवोम
 हान ११ देवा सुवाणं भयना भानं च दृता फानं पाय च ये य नानो विना भानं विदुषु वर ।
 स्य विदुषि सिद्धा सनं बर्म वरं वलम्य ११ इति श्रीमद् ब. ना. व. सोऽक वच वरु नं नामे ।
 कावणो धायः ११ उयो यन उवाच बलमद्रा सदेव स्य प्रादुवाक मद्रा मुने नाम्नां सह
 स मे सुहि गुं देव गणै रपि । प्रादुवाक उवाच सायु मायु महा राज सायु ते विमलं यथाः
 यत् कृसे परमिदं गगो कें देव डली मं र नाम्ना सह सें दिव्या नं च द्या मित वचा गतः गगी
 चार्थेण गोपी भ्यो दतं कृत्वा तटे शुभे ३ ओं स्य श्रीवलमद्रा सह सना म सोऽमं वस्य
 गगी चार्थे अथि वनु ए पकुंदः संकर्षणः परमा तमा देवता वलमद्रा इति वीजं देवतीति ।
 फाकि वने त इति कील कं श्रीवलमद्रा पीत्य र्थे जये विनी योगः अथ ध्यान म स्फुर
 दमल किरी वं किं कणी कंकणा हंचल दल क क यो लं कुंडल श्री मुख जं तुहिन निवि
 मनो जं नील मेघां वरा यें हल मुणाल विणालं कामया लं समीडे ४ ओं बलमद्रा राम म
 दो रामः संकर्षणो च्युता गूजः प्रले वज्रो महावीरो रोहिणेयः प्रतापवान ५ तालां को
 मुणाली हारी हली यदु वरो बली सीरफणिः पद्म पाणिर्ल कुटी वेणु वादनः १ कालि

दीभेदनीवीरोवलप्रवलऊर्ध्वगः वासुदेववलानेतः सहस्रवदनः स्वराह ८ वसुर्वसमतीम
 नीकासुदेवोवसूतमः यहतमोयादवेदोमाधवोस्मितवलभः ८ द्वारकेणोमाधुवेणोदानीमानीम
 हामनाः सणः पुराणः पुरणः पुरेणः पुरमेधुवः १० पविहर्णितमः साक्षात्यरमः पुन्योतमः
 श्रानंतपासतः मोषोभगवानप्रकृतेः पुरः जीवात्मापरमातमासदंतगतमः फवौव्ययः च
 तुष्टुहस्तुर्वेदस्तुमूर्तिस्तुतुः पदः १२ प्राधानेप्रकृतिराणीशः संघातः संगवान्मुखी महान
 मनोबुद्धिसखः सौतोहंकप्रश्रुतः १३ इन्द्रियोणोदेवातात्माज्ञानकर्मचर्मच श्रुद्धितीयोद्धि
 तीयस्तुतिराकाशेतिरंजनः १४ विराट्संमूटमहोद्युधायः स्थासुस्तुतिस्मृत कर्णीदः
 फणराजस्तुसहस्रफणिमंडितः १५ फणीस्वरः फणीस्फूर्तिः फुत्काविः चीतकरः प्रभुः म
 रिहरोमणियरोवितलीसुतलीतलः १६ श्रुतलीसुतलेशस्तुपातालस्तुतलातलः रसात
 लोभोगितलेः स्फुरदंतोमहातलः १७ वासुकिः संखड्डाभोदेवदंतोयनंजयः कंबलासो
 वेगतरोधुतगणोमहाभुजः १८ वाकणीमदमतंगोमदहूर्णितलोचनः पद्माक्षः पद्ममा
 लीचवनमालीमधुश्रवः २० कौटिकंदर्पबलवणोनागकन्यासमर्चितः नूपुरीकटिसूत्री
 चकटकटीकनकांगदी २१ मुकुटीकुंडलीदंडीशिरंडीखंडमंडली कलिः कलिप्रियाकली
 निवातकवचेश्वरः २२ संहारकडुद्रवपुः कालाग्निः प्रलयोत्तयः महाहिरयागिनः शास्त्र
 भाष्यकारः पतंजलिः २३ कात्यायनिः फकिंमामूः स्फोटयंताउरंगमः वैकुण्ठोपाशिकोव
 शोवामनोहरिणोहरिः २४ क्लृप्तोविसुर्महाविसुः प्रभुः विसुर्विशेषवित हंसोयोगेश्वरोभक्त

शः को
व श
१६

मौवावाहोनावदोमुनिः २५ सनकः कपिलोमत्स्यकमठोदेवमंगलः दत्तात्रेयः प्रद्युम्नोऽप्युषभो
भार्गवोत्तमः २६ मन्वेतविर्हसिंहशुकालिकर्णवायणोनवः रामचंद्रोरात्रवेदः कौण्डिनोऽवसु
हः २७ काकुत्स्थः ककणासिंधुजैद्रेः सर्वलक्षणः शूरोत्तमवायिसाताकौण्डिनोऽववर्द्धनः
२८ सोमिउभयितोयन्वीशत्रुः शत्रुतायनः निषंगीकवचीरवर्द्धीशवीज्यादतकोष्टकः २९ व
दगोथंगुलीउण्णामुकोदंडमंजनः यज्ञशतायज्ञकर्तासारीववधकारकः ३० असुराविज्ञादि
कविर्विद्वणसहायकृत पितृवाक्यकरोदृष्टिविनायविबनेचरः ३१ मुनिप्रियोमुनिवरश्चित्रक
रुनिवासकृत कबंधहादंडकेशः रामोराजीवल्लोचनः ३२ सतंगवनसंघारीनतः पंचवटीपतिः
सुग्रीवः सुग्रीवसखोदनुमत्पीतमानसः ३३ सेतुबंधोवावणविलंकटाहनतत्परः रावणविः
पुष्पकस्थोजानकीविरहातुरः ३४ अयोध्याधिपतिः श्रीमानलवणारिः सुरार्चितः सूर्यवंशी
चंद्रवंशीवंशवाद्यविशामरुदः ३५ गोपतिर्गोपहृदेषोगोयोगोपीशतावतः गोकुलेशोगोप
पुत्रीगोपालोगोगणप्रितः ३६ सतनाविर्वकाविष्णुतणवर्तनिपातकः अद्याविर्येनकावि
शुप्रलंबाविर्हजेस्वरः ३७ अविष्टहाकोपीशत्रुर्व्योमासुरविनाशकृत अग्निपानोदुग्धपानोत्त
दावनलतास्थितः ३८ यशोमतीसुतोभव्योबोहिणीलालितः शिशुः रासमंडलमथस्थोरा
समंडलमंडनः ३९ गोपिकापातशृणार्थिंशंखसूडवधोद्भूताः गोवर्द्धनसमुद्धर्तभाऊ
जिह्वरुद्रकः ४० वृक्षभानुवबोनेदभ्रानंदोनेदवर्द्धनः नंदराजसुतः श्रीशः कंसविः का
लियांतकः ४१ राजकाविर्मुष्टिकाविः कंसकोदंडमंजनः बाणारिः कूटहंसशालाविः सो

फालांतकः ४२ कंसभारनिहंताचमलपुष्पवर्तकः गजहंताकंसहंताकालहंताकलंक
 हा ४३ माग्याविर्यवनहायांडुपुत्रसहायकत वतुर्भुजः पणमलंगः सोम्यश्लोपगविषियः
 ४४ पुष्टभृष्टवसखासंजीमंशुविशारदः वीरहावीरमथनः शंखचक्रगदाधरः रेवती
 चितहर्तचरेवतीहर्षवर्द्धनः रेवतीपाणनाथपुत्रेवतीप्रियकारकः ४५ ज्योतिर्ज्योतिष्का
 तीभर्तरेवतादिविहारकत धृतिनाथोयनाथलोदनाथलोयनेश्वरः ४६ मेघिलाचिंत
 पादाज्जोमानदोभक्तवत्सलः दुर्योधनगुरुर्गुर्वीरगदाशिलाकरः क्षमी ४७ मुराविर्मदनो
 मंदोऽनिकहोयत्विनांवरः कल्पवृक्षः कल्पवृक्षीकल्पवृक्षवनप्रभुः ४८ समंतकमणि
 माल्योगांडीवीकौरवेश्वरः कुंभांडखंडनकरः कृपकर्णप्रहारकत ५० सेव्योरेवतजामा
 तामयुमायवसेवितः बालिष्ठः पुष्टसर्वगोहृष्टष्टष्टहृष्टितः ५१ वावाणसीगतः कुंडा
 सनः पौंडकघातकः सुनंदीकीरवरीशाल्यादिविदंगानिसूदनः ५२ हस्तिनापुत्रसंक
 र्षीरणीकौरवसजितः विष्णुकर्मविष्णुधर्मदेवशर्मदयानिधिः ५३ महाबाजपुष्टव
 यवोमहाराजोपलक्षणः सिद्धयुतः सिद्धकथाः पुष्टचासववीजितः ५४ तावत्तः कीव
 नासश्चविंदोष्टः सुस्मितकुविः करींद्रकरदोर्दंडः प्रचंडोमेघसंडलः ५५ कयाटवत्तः
 पीनोशुः यक्षपादः सुप्रद्युतिः महाविभूतिभूतेशोवंध्यमोहीसमीक्षणः ५६ वैश
 शत्रुः शत्रुर्वयोदंतवक्रनिसूदकः अजातशत्रुः पापहोहविदाससहायकत ५७ शा

✓ लवङ्गः शाल्वहेतातीर्थयायीजनेश्वरः तैमिषावण्यकावाणीमोमतीतीरवसक्त ५८
गंडकीज्ञानवात्सुग्वीवैज्यंतीविराजितः श्रुज्ञानयंकजयरोवियाणाशोणसंस्तुतः ५९
यागतीर्थराजशुभसुसमेतुवंपनः गद्यामिदृष्टांपनदः पौलस्त्यः पुलहाश्रमः ६० गंगा
सागरस्रज्जानीसुप्रगोदावरीपतिः वेणीभीमवणीगोदातम्यपणीवटोदका ६१ कनसा
लामहापुण्याकावेरीवययसिनी प्रतीचीसुप्रभावेणीपिंवेणीसरयुज्जवा ६२ कृष्णायंका
नर्मदाचगंगाभागीवणीनदी सिद्धाश्रमप्रभासशुविंडुविंडुसरोवरः ६३ पुष्करः सेंपको
जंबुनवनावायणाश्रमः ऊरुद्वेवपतीवासोजामदग्न्योमहामुनिः ६४ उल्लिलात्मज
हंताचसुदामासौरादायकः विष्णुजितविष्णुनाथशुविलोकविजयीजयी ६५ वसंतमा
लतीकर्षीगदोगशोगदाश्रजः गुणार्णवोगुणानिधिर्गुणयात्रोगुणाकरः ६६ रंगव
ह्नीजलाकाशोनिर्गुणोसगुणोत्तमत दृष्टः श्रुतोभवद्भूतोभविष्यच्चाल्यविग्रहः ६७
श्रुतादिवादिवादनंदः प्रत्यग्यामानिरंतरः गुणातीतः समोसौम्यः समदृक् निर्विक
ल्पकः ६८ गूढोगुणोगुणायीशोगुणभासोगुणाग्रहः नित्योद्भवो निर्विकारोद्भरो
जस्रसुरकोमृतः ६९ सर्वगः सर्ववित्सारथ्यः समबुद्धिः समप्रभः अल्लोकोद्भयश्रावणो
षोडाशोनिवर्तकः ७० वृक्षवृक्षपरोवृक्षराज्यकोव्यापकः कविः आध्यात्मकोधिभूतप्रा
पिदैवः स्वप्नप्राप्त्या ७१ महावायुर्महावीरोवैष्णवकूपतनुस्थितः प्रेरकोकोपकोपीवज्रयोवि

शतकोशः १३ अंशं शशुनरावेणोवतारोभूयविस्थितः महर्जनस्यसत्येभूभुवःस
 विति विधा १४ नैमित्तिकःशक्तिकःश्रुत्यैतिकमयोलयः सर्गोविसर्गःसर्गादिभिःनेथो
 रोयकृतमः १५ मन्वंतरावतारशुमनुर्मनुसुतो नवः स्वयंभूःशंभवःशंकुःस्वायंभुवस
 हायकृत १५ सुरालयोदेवगिविर्मरुहेमाचितो गीविः गिरीशो गणनाथशुगोरीशो गी
 विगह्वरः १६ विंध्यसिकुटो मेनाकःसुवेलःयविमद्रकः पतंगस्युगिरःकंकोत्राकथिः
 शैलशतमः १७ कालंजरोवृज्जानुर्दशीभृन्दि केसरः संतानसुकराजशुमंदारःपारजा
 तकः १८ जयंतकजयतांगोजयंतोदिग्जयाकुलःवृत्रहादेवलाकशुशानीकुमदवा
 यवः १९ नक्षत्रेशःसाधुसिंधुर्मगोपुष्पपुनर्वशुः हस्तोभिजिच्चश्रवणोवैद्यतिर्भास्करो
 दयः २० ऐंद्रःसाध्यःशुभःशुक्रोव्यातीपातोध्रुवःश्रितः शिशुमारेदेवमायोवृक्षलो
 कोविलक्षणः २१ रामोवैकुण्ठनाथशुव्यापीवैकुण्ठनायकः सेतुहीयोजितपादोलोकलो
 कावलाश्रितः २२ भूमिवैकुण्ठदेवशुकोटिवृक्षान्डकावकः श्रुसंख्यवृक्षान्डयतिगोलो
 केणोक्तागवांपतिः २३ गोलोकधामधिपणोगोपिकःकंठभूषणः ह्रीपदःश्रीपरो
 लीलायशो गिरिधरोयुक्ती २४ कुंतपारीविश्रुलीधवीभत्सीवृक्षरसनः मूलसूचयित
 गजोगजवर्मधरोगजी २५ अंजमालीमंडुमालीव्यालीदंडकमंडलः वेतालभृद्रुतसं
 वृक्षपांडगणसंततः २६ प्रमथेणःपशुपतिर्मंडानीशोमृडोवृषः कृतान्तःकालसंवा
 नीकटकल्यांतभैरवः २७ बडाननोवीरभद्रोदक्षयसविज्ञातकः स्वयंवाणीविषाणीव

गः को
व शः
१८

शक्तिरसमिवाधितः ८८ पिनाकटेकरकरशुलकं कारनृपुनः पंडितसर्कविद्युन्वेदपाटी
 श्रुतीश्वरः ८९ वेदोक्तसंख्याशास्त्रीमीमांसीकरवनामभाक कणादिशौतमोवादीवादोनिः
 यापकोनयः ९० वैशेषिकोपनिषास्त्रीसर्वशास्त्रार्थतत्त्वगः वैयकरणाकच्छादोवैयसः प्राकृ
 तिर्वचः ९१ पंचरात्रिःसंहितावितकाव्यकत्राटकःप्रदः यौवाणिकःस्मृतिकरोवैद्योविद्या
 विषावरदः ९२ श्रुलकाकोलक्षणाद्योव्यंगविहविविहनिः वाकास्फोटःपदस्फोटोहबंद
 तीकुंदसाधित ९३ शुंगारउजवलःखड्गोद्भुतोहास्योभयानकः श्रुत्योयवभोजीचप
 वकीतोयवोयानः ९४ प्रह्लादरत्नकःस्त्रिगुणोलेखविबर्द्धनः गताधिवंदरीषांगोविगाथि
 र्गोथिषांपवः ९५ नानामणिसमाकीर्णो नानावत्त्रिविभूषणः नानापुष्पधराःपुष्पीपुष्प
 पत्ताप्रपुष्पितः ९६ नानाचंदनगंधातो नानापुष्पवसाधितः नानावर्णसयोवर्णो नाना
 वस्त्रधरःसदा ९७ नानावस्त्रकरःकोमलानाकोणोपवेणयुक रत्नकंबलधारीचपोत
 वस्त्रसमावृतः ९८ उत्तरीषधरःपर्णवनकंबुकसंबकान पीतोल्लीधःसितोल्लीधोवक्तो
 ल्लीधोदिगंबरः ९९ दिव्यांगोदिव्यवचनोदिव्यलोकोविलोकितः सर्वोयमोनि कपमो
 गोलोकांकीकुतांगणः १०० कृतस्योक्तंगोलोकःकुंडलीभूतश्रास्थितः माधुरोमधु
 देशीचचलत्वजनलोचनः १०१ दयिहर्तादुग्धहवनवनीतासिताभानः तर्कभुक्तकहा
 नीचदयिचोर्थकृतश्रमः १०२ प्रभावतीवडकबोदामीदमोदबोदसी सिकताभूमिचारीचवल
 केलिर्हजार्भकः १०३ मुलिभूसरसर्वंगःकाकपक्षधरःसुधीः सुकवेणोवत्सहृदःकालि

दीकुलवीक्षणः १०४ अलकोलहलीकुलीयंकप्रंगणलेपकः श्रीसंदवनसंचारीवंगीवट
 तटस्थितः १०५ महावनतिवासीवल्लोहार्गलवनाधिकः साधुषियतमः साधुः साधुपोग
 तसाधुसः १०६ वंगनाथोविहलेणोमुक्तिनाथोचनान्ननः सुकीर्तिः सुयथाः स्फीतोयथा
 स्त्रीवंगरंजनः १०७ रागघटकोरागयुत्रोरागिणीरमणोत्सुकः दीपकोमेघमहोदरः श्रीरा
 गोमालकोशकः १०८ हिंदोलोभेववाख्यसुसंजतीखरोमृदुः तालोनामप्रमाणसुस
 रगम्यो कलाक्षरः १०९ यामीययामीशतानंदः शतपातः शतक्रतुः आगरः सुप्रश्रुसुप्र
 सुप्रमः स्वप्रउर्वरः ११० उर्जः स्वर्जोतिर्जवसुविज्वोच्चरवर्जितः ज्वरतिज्वरकर्तव्यज्वर
 पुक्विज्वरवोच्चरः १११ जंघुवनजंघुकाशंकीजंघुकीयोष्टियाविह शाल्मलिः शाल्मलि
 दीपः लक्षः लक्षवनेचरः ११२ ऊशायरीऊशः कोशीकोशिकऊशविग्रहः ऊशस्थ
 लीपतिः काशीनाथोभेववणासनः ११३ दणार्हः सात्वतोवृषीभोजोयः कलिवासकत
 ग्रंथकोडुडुभिद्योतः प्रद्योतः शास्वतांपतिः ११४ शूरसेनोनुविषयोभोजतसंधकेष्वरः
 शूद्रकः सर्वनीतिज्ञउग्रसेनोमहोग्रवाक ११५ उग्रसेनप्रियः प्रार्थः पार्थोयडुसभापतिः
 सुधर्मप्रियतिः सात्वदुसिचकावतोमिषक ११६ सभाशीलः सभादीपः सभाग्निषुसभा
 रविः सभाचंद्रः सभाभासः सद्योदेवसभापतिः ११७ प्रजार्थदः प्रजामर्त प्रजापालनतय
 रः दुर्वकादुर्गसंचारीदुर्वकाग्रहविग्रहः ११८ दारकादुःखसंहर्तृदारकाअनसंगलः
 जगन्नाताजगत्प्राताजगद्भूताजगत्पतिः ११९ जगद्वंशुर्जगद्भूताजगन्निबोजगत्सखः

96

72

गः को
वः शः
रे

[Faint, mostly illegible text within a rectangular border, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

२०

नौ.
गः शं
वै. अ

१

विज्ञानखंडश्रृंखला नवमो
८

१

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः वदन्तास्य उवाच हरेः श्रीकृष्णचंद्रस्य भक्ति
 मार्गस्तु यः परः तं वदामु मुने मय्येन भक्तो भवा म्यहं १ नावद उवाच भक्तिमार्गः
 वदिष्यामि वेदव्यासमुखाच्छ्रुतं येन प्रसन्नो भवति भगवान् भक्तवत्सलः २ शक्रं विजि
 त्य क्लृप्तं भुजदंडं वलाहता शक्रं वत्यां समादित्यास्य धर्मा नाम मेधिल ३ यत्र मेघपदे
 नास्य वैदूर्यं संभयं कथं राजंते कोटिषो राजन विष्वक् कर्मवित्तिर्निताः ४ यत्र रागास्व
 चित्तभूमौ प्रेणो विदुमसं चित्ताः यत्र चित्रवित्तानि भ्राजंते मौक्तिकालिभिः ५ सिंह
 सनाथि कुड्यानि कालमेव तदिशुभिः शंखनदसुवर्णानां प्रसूतकुंभकोटिभिः ६
 कालार्कवत्तकेशवकांचीकंकणरूपैः शतचंद्रप्रतीकाणां स्फुरत्कुंडलमंडिताः ७
 गायंति यत्र गंधर्व्यो विद्याधर्यो मुदान्विताः नृत्यंतैः कलवादित्रैः स्पृष्टयंत्यः पवस्य
 वं ८ यस्याश्चतुर्षु कोणेषु देववृक्षैर्मनोरमैः तंदनैर्हंसैर्वतो भद्रं प्रोष्यं चैव चंचलं ९
 लक्ष्मणाय च राजेंद्रसंविमलानि च सहस्रदलपद्मानि भूमयैः संकुलानि च १०
 दण्डयोजनविस्तीर्णं च योजनमूर्धगा पतादृशीस्य धर्मज्ञेयता कथं जमंडिना ११
 यत्र प्रविष्टाः पुरुषा आत्मानं मन्यते सर्वं यत्सिंहासनमासाद्य शक्रो हसिति मन्यते १२
 सद्यस्त्रैलोक्याचार्यं तस्य देहे प्रवर्तते यतिरिति यत्र पावता वदन्ति विद्वद्विहा १३
 आवंतश्च जना यत्र विंशतिनरोत्तम सप्रभावेन सहसा तावती सा प्रकाशते १४ य

दुपंचाशत्कोटिसंख्यायादवायत्रसानुगाः तच्चत्वरस्यैकदेशोदृश्यते ते च मे धित १५ परि
 सृजितमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयं यत्रासेतत्राजेंद्रवर्णिनः कः कवोति हि १६ अथ तस्योत्पत्तिः
 यां यत्रुकोटिसमावृतः उग्रसेनो गीयमानोः सुतमाग्यवर्दिभिः १७ आकाशादगाताः साक्षादेद
 या सोमहामुनिः पावापाय्यो ज्ञानपामाः तदित्तिंगजटाधरः १८ तं दृष्ट्वा सहस्रोत्थाय यत्रुगा
 जः कृतं जलिः नत्वा समं चोपचावंदत्वा तत्सन्मुखो भवत १९ उग्रसेन उवाच अयमेस्फ
 लं जन्मसफलं गोहमयमे अयमेसफलं धर्मवृत्तनत्वप्यागच्छिष्यते इति २० सहानंदेषु
 कुशलं प्रसन्नो बेषो भवत्सु हि वदमे कुशलं देव येन सस्यो भवात्सु हे २१ यत्र यत्र जंतस्ते वा
 दृशाः सभ्यवः प्रभो तत्र तत्र जंते सिद्धिर्लोकिकी पापिलौकिकी २२ यत्र जंते स्थिताः संतः तत्र
 साक्षात्स्वयं हविः किं मुलोकगुणा वृत्तन्या राशयं महा मुने २३ मया तु यज्ञो वा किं कृतं सर्वज
 न्मनिः येन वैद्वारिका राज्ञं प्राप्नोहे मुनि पुंगव २४ भवाद्दृष्ट्वा विप्रसुरत्यागहमायां तिनित्यशः
 तस्मात्प्रवृत्तिस्तु कृतं जने स्वस्य न संशयः २५ व्यास उवाच धन्यो सिवा जप्ता हृत्तपन्याते विमलाः
 मतिः पवं कृतं त्वया राजन्सुकृतं सर्वजन्मनिः २६ पुनस्तं सकृत्तो राजन् कृत्वा यज्ञं जगज्जितं
 विष्णुवर्णो भूत्वा सां प्रसन्नो भूद्विस्तृता २७ अनिमित्तेन भावेन प्राप्नोवेदं पवंतव यविसर्गतमः
 साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवानहविः २८ असंख्यवृत्तां उपतिर्गोलोकेणः यवात्यरः सोयं भक्ताः
 वप्नीभूतः स्ववशात्सर्वमंदिरे २९ अहो भोजयते मुक्तिं ददाति भजतां हविः न कर्हि विदुः कियोगं
 उत्तमं विदितं नय ३० अति श्रीमद्भगवत् विना व व्यासा गमनेनामप्यथ सोपायः १

नौ.
गः सं
वि. अ.
२

उग्रसेन उवाच ॥ धन्योऽस्य नृगृहीतोऽस्मिन् ववर्णननिर्वृतः दृश्यते च संदेहं दूरीकर्तुं भवान्दमः
१ कर्मणोऽस्मिन्मिमानां कर्मणिः किं बलद्वयं कतिमेदाहितेषां वैवदहस्मन् यथा तथं २ व्यास
उवाच ॥ अहोः सर्वेणिकर्मणिस्मिन्मिमानां निरुतिदि तान्येव चानिमित्तानि राजन त्वत्कफलानि
हि ३ स्मिन्मिमानां च यत्कर्मवंधनं विद्विषादव अनिमित्तं च यत्कर्ममोक्षदयमं शुभं ४ सत्त्वं च
स्ममतिगुणाः प्रकृतिसंभवाः तैर्व्याप्यं हि जगत्सर्वं सर्वार्थमिव विसृजता ५ सत्त्वं प्रलीनाः स्वर्ग
निनरलोकं रजो लयाः तमोलयास्तु नरकं यांति क्लृप्तं हि निर्गुणाः ६ पंचाग्नि तप्ताः प्रतपन्त्येव
जनवनवाहिनः लोकं सप्तअग्नीणां तु तेषां ते गतकल्मषाः ७ संन्यासाश्च मकर्तारस्त्रिदं उच्यते
पाणयः जितेन्द्रियमनोधर्मः सत्यलोकं व्रजंति हि ८ अष्टांगयोगयोगीन्द्रः निर्मला ऊर्ध्वरेतसाः
जनलोकं महर्लोकं यांति तेनात्र संशयः ९ यजकर्तारोऽक्रलोके वसन्ते शास्वतीः समाः दानी
चांद्रमसलोकं व्रती सौम्यव्रजत्यलं १० तीर्थयात्री चाग्नीलोकं सत्यसंघश्च वाकर्णं वैशवाश्चापि
वैकुण्ठेषौ वः शौर्वहजंति हि ११ पितृन्यजंति ये नित्यं सखैश्च सूर्यप्रजे सवः दक्षिणेन यथार्थमणा
पितृलोकं व्रजंति ते १२ स्वर्लोकं वैतथा स्मार्तः पंचसंभजनसंयुताः प्रजापतियज्ञो यांति दक्षा
दींश्च प्रजापतीन् १३ भूतानि यांति भूतैश्च यज्ञान्याक्षयज्ञस्तथा ये यस्य भक्तास्ते लोकाः पां
ति राजन्नसंशयः १४ तथा पापवता राजन दुःसंशयः सवर्तिनः समलोकं च ते यांति निरयेर्दीक
रौर्हतं १५ पुनरावर्तिनो लोकः सर्वेषां हस्मल्लोकतः पुनरावर्तिनो लोकविद्विषाजन्महामते
१६ कर्मणोऽस्मिन्मिमानां मार्गेषु गतागतः तावत्प्रमोदते सर्वोपावत्युण्ये समाप्यते १७

२

क्षीणपुण्यः पतत्यर्कगति कुत्कालचालितः पादवेन्द्रमहावाहोतस्मात्कर्मफलं तज १८
 भक्तो निष्कारणो भूत्वा ज्ञानवैराग्यसंयुतः प्रेमलक्षणया वाचा हरिभक्तजनप्रियः १९ भ
 ज श्रीकृष्णपादाब्जं शुभपदं हंससेवितं यो मृत्युः सर्वलोकानां वलात्संहा वकारकः २० न
 यत्र भगवद्वाग्निगता सानमृत्युमा मुयात २१ उग्रसेन उवाच सर्वलोकादिभगवन्पुन
 रावर्तिनः स्मृतः तेभ्यो जातं सर्वं रागं मनसो मे न संशयः २२ श्रीकृष्णस्य मय रसं यातो नाव
 र्तिने गतः तल्लोकं वद मे ह स्म न कथा सो सर्वतः परं २३ श्रीव्यास उवाच तस्मां डो भ्यो व
 दिह म श्रीकृष्णस्य महात्मनः यद्गतानि वर्तन्ते न डो लोकं विदुः परं २४ तस्मां डो यं जीव
 संखः पंचाशत्कोटि योजनैः विस्तरः परतो ह्यभ्यां पात कोटि विलंबितः २५ यदंत वंगतो
 राजन लक्ष्यते परमाणुवत तदंतरगता शुन्यो कोटि यो ह्येव रापायः २६ न तज्ज्ञामयते स
 र्घो न रापां को नु पावकः कामक्रोधश्च लोभश्च न मोहो यत्र याति च २७ न यत्र यो को न ज
 नानमृत्युर्न निर्देव च न प्रथानेन कालश्च विप्रेते च गुणाः कृताः २८ यत्तु तस्मादिनिर्क
 र्णं तद्वर्णयितुमक्षमः श्रीकृष्णतेजसंभूतास्तत्र संति च पार्थवः २९ अकिंचनश्च ये दाताः
 पांता वै समचेतसः श्रीकृष्णचेन्द्रपादाब्जमकरंदसालया ३० प्रेमलक्षणमभक्ताः सदा नि
 ष्कारणपराः लोकानुलंघ्य तद्गमयांति राजत्रसंशयः ३१ उति श्रीमद्-वि-ना-व-
 श्रीव्यासो गृहे न संवादे लोकगतिनिकृपणं नाम द्वितीयो ध्यायः २ उग्रसेन उवाच
 श्रुतं तव मुखं हृत्तनगुणकर्मगतिर्मया पुनरावर्तिनो लोकास्त्रया संति विनिश्चिताः

समाने वा समानत्वाभिमानिनः नैव ये ह्यत्र वां कुंति भक्तास्ततः सेव नोत्सुकाः १८ एकत्वे चा
 पिकैवत्येन वां कुंति कदम्बम एवं चेत्त हि दासत्वं कुसामित्वे यवस्य च २० नैव ये ह्यत्र श्रुयेणांता नि
 वैराः समदर्शिनः आकैवल्यालोक यदगूहणं कवणं विडः २१ नैव ये ह्यत्र महानंदे नैव ये ह्यत्रः
 जना हवेः जानंति हि यथा नासायुष्या मोदं न वक्ष्यी २२ सकामाश्च तदानंदं जानंति हि कथं च।
 न वसकर्ता तस्याहसो रसस्वाहुं न वेति हि २३ तस्मादाजन भक्तियोगं विद्विचात्यंतिकं पदं भक्ता
 तां नैव ये ह्यत्राणं पदं ति कथयामि ते २४ स्मरणं कीर्तनं विसोः श्रवणं पादसेवनं श्रुचने वंदनं दा
 स्यं सख्यमात्मनि वेदनं २५ कुर्वंति सततं राजन भक्तिं ये प्रेमलक्षणां ते भक्ता दुर्लभा भूमौ भगव
 द्भावभावर्नः २६ कुर्वंती महतो ये ह्यं दयां दीनेषु सर्वतः समानेषु तेषां मे जीं सर्वभूतदया यवः
 २७ कृष्णपादं वृजमयुधाः कृष्णदर्शनलालसाः कृष्णं स्मवंति प्राणेषां यथा प्रोषित भर्तृकाः वद
 श्री कृष्ण स्मरणं शेषां वो महर्षिः प्रजायते श्रुनंदाश्च कला चैव वैवर्ण्यं तु कश्चिद्भवेत् २८ श्री कृ
 ष्णो विंदहरे वृवताः श्रुत्वा या गिरा श्रुत्वा निर्माह बोल गुप्ते हि भागवतो तमः ३०
 श्रीमद्गु. वि. ना. व. श्रीवेदव्यासो गुप्तेन संवादे निर्गुण भक्तियोगं वार्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ३
 श्रीव्यास उवाच खेवा यो सलिले वद्मौ मयुं ज्योतिर्गणेषु च श्रीकृष्ण देवं पश्यतो हृषिताश्च
 पुनः पुनः १ श्रीकृष्णो वायिकानाथः कोटिकंदर्प मोहिनः तत्रैव गोचरो याति बुवंच्छी
 नंदनंदनः २ सदानंदं च ते दृष्ट्वा प्रहसंति प्रहर्षिताः क्वचिदुदंति पावंति नंदति च क्वचित्पथा

गः शं
 सि. नो.
 ४

३ क्वचिद्वाप्येतिरत्येतिक्वचित्सीभवेतिच क्लृप्तचंद्रसूत्रयास्नेकताएवैसवोतमः ४ तेषां
 दर्शनमात्रेणनयोपातिकताएतानां नकालोनयसोयेषांदंडंदांतुनयक्षमः ५ गदाकौमोदकी
 वामेदहिणेचसुदर्शनं शूशेणाङ्ग-यनुःपश्चात्पांचजन्यंवनस्रनं ६ नंदकश्चमहाखड्ग-पा
 तचंद्रेशवःकिताः प्तान्यायुधसुखातितांशुरक्षंत्यहर्निशं ७ तदोपविमहापद्मंकायंक
 र्त्तपुनःपुनः गरुडःपक्षवातेनशुभहर्तासतामपि ८ यत्रयत्रगतासंतस्तत्रस्तत्रस्येहविः ९
 तीर्थीकुर्वन्भूमिभागं श्रीमतयादांजुवेष्टमिः ८ द्वाणंयत्रस्थितःसंतस्तत्रतीर्थीनिसंतिदि
 तत्रकोपिमृतःपापीयातिविस्मोःपरंपरं १० द्वात्संप्रेक्ष्यत्यक्लृप्तेष्टानाथोत्थापयस्तथा भू
 तप्रेतपिशाचाश्चपलायंतेदिशोदश ११ नद्योनदाःपर्वताश्चसमुद्राश्चतथायवे मार्गेदु
 श्चसाधुभ्योनयेहेभ्यःसमंततः १२ साधूनांज्ञाननिष्ठानांविरक्तानांमहात्मनां श्रुजातमा
 नूणांतेषांप्रतिबंधोनकुत्रचित १३ शतजन्मतयःसतोभावतेयाज्ञिकाःपुमान् संगंसल
 भतेतेषांडुर्लभंपुरणवर्जितैः १४ यस्मिन्कुलेकस्मभक्तोआयतेवृक्षलक्ष्णं तत्कुलंविम
 लंविद्विमलीमसमपिस्वतः १५ राजनश्रीकस्मभक्तस्तुयितृन्दशकुलोद्भवान् प्रियाय
 द्वेपिदशचमारपक्षेतथादश १६ पुरुषानुद्वेदाजन्निवयात्यायवेयनात् साधुसंवर्धित
 श्रान्त्येभृत्यादाहाःसुहृजनाः १७ शत्रुवोभाववाहाश्चतद्रूपेद्विणस्तथा पीपीलकाश्च
 मयाकालाकाकीटपतंगकाः १८ सांख्ययोगंविनावाजनतीर्थधर्मसर्वैर्विना साधुसंस

निनलेपिप्रयातिहविमंदरं १८ अतस्तस्यैकससावेसोवीरेकीटकेतथा स्नेच्छुदेमोपिदेवे
 मभक्तोलोकनपुनातिहि २० उतिशीकसभक्तानेसाहात्म्यंकथितंमया वतुःयदर्थदंनूणंकिंभूयः
 श्रोतुमिच्छसि २१ अमुमेमउवाच परिसर्गतमेसाहाच्छीकलेयवमात्मनि दंतवक्रणुहस्यज्यो
 तिलनिंबभूवह २२ अहोमहादिदंस्वीउंसायुज्यंमहतामपि योयंसादिप्रमुखेद्रकथंचान्येनपात्र
 णं २३ श्रीव्यासउवाच ममाहिमितिर्वैषम्यंभूतानंविशुणात्मनं कोपाद्यैर्वर्ततेराजननहकोय
 वमात्मनि २४ हवोकेनापिभावेनमनोलेयंकरोतियः पापीतद्रयतांयातिभुंक्तिः कीटकोयथा
 २५ स्नेहंकासंभयंकोपमैकंसौहृदमेवच कृत्वातन्मयतांयातिसांख्ययोगंविनायती २६ स्नेहात्रे
 दयणोदाशावसुदेवाद्योयवे कामाद्रोयोदविंशप्रानतुहस्यमयानय २७ तद्रयगुणमायुर्ध्वमा
 वसेलशमानसः भयात्कंसस्तवस्तस्तसायुज्यंजगामह २८ कोपाद्यंदंतवक्रश्चुषिपुणालाद
 योयवे देवाचयादवाःसूयंसौहृदाप्रवयंतथा २९ तस्मात्केतायुपायेनमनःकलेतिवशयेन
 अहर्निशंहिस्रवणंभवेच्छुभेनकहिंवित ३० शत्रुभावःहवोतस्मात्कुर्वेतिदनज्जादयाः ३१
 उतिशीमङ्ग-वि-ना-व- श्रीव्यासोमुमेनसेवादेभक्तिमाहात्म्यवर्णनंनामचतुर्थोऽध्यायः ४
 श्रीव्यासउवाच वत्साद्यपेनुबवकीवककालविष्टंयेनयेप्रलंबकपिवल्ललमंरवणात्वा
 वैवेण्यैकिमपिभक्तमतांनवेद्रपायुःपरंप्रकृतिपुरुषयोःयुमांसं १ सर्वसुखावतिवल्लौमयुके
 टभाशैस्वर्णहृदेमकसीपुशुतणायवेच वैवंविधायन्यरावणकुंभकर्णैर्विलोःकिलेयितुन
 लंपवमंयदेहि २ केकेनविस्तुयदमागतवंतश्चादौप्रल्लादबाणवलिपक्षविषीषणशाःसत्सं

गः शो
वि. नो.
५

गसंगनिवत्तुदुमानपात्रश्रीमंतयदंभुमकरंदरजोविलुषुः ३ देवर्षिगीष्पतिवसिष्ठवरा
 शराद्याः संख्यायन्तापीतशुकासनकाद्यश्च निष्कारणाभुविचरंत्यरविंदनेत्रपादावरविंदमक
 रंदमल्लिंदसुखाः ४ यत्युक्तलांगभरतार्जुनमैथिलाशुगायिपियवतयुयसुखांवररीषाः ५
 निष्कारणाः परमहंसवराशुवंति श्रीकृष्णचंद्रचरितामृतयानमताः ५ मंदोदरीचणवरीच
 मतेगणियाः तावात्रयाविवनितानियुनात्वहिल्या कुंतीतथादुपदराजसुतासुभद्रापताः ६
 परंपरमहंससुमाः प्रसिद्धाः सुशीववालसुतवातसुतर्हनाजज्ञागाविद्यप्रवरकाकभुसुंदिसु
 ख्याः कुञ्जादिवायकसुदामगुहादयोत्येतत्संगमेत्यहविभक्तवराः वभूवुः ७ कंसंनरोद्ययति
 यर्मतयोनयोगसंख्यंनयज्ञवतनीर्थयमवतानि कुंटांसिस्तनियमोचलदक्षिणावनेष्टान
 दानमद्यभक्तिमृतेनकाचित ८ यज्ञवताययनतीर्थतयो नियो गैविष्टास्वयर्मनियमादिक
 संख्ययोगैः यतप्राप्यतेसुकलयतभवतीहभक्ताभक्तेः पदंकहिचिप्रभवेत्किलैभिः ९
 उद्धाविणीयमपुरस्यसुविश्वकूपादुताविणीभवमवाएविवारिवेगात संहाविणीविषयसंवि
 तकर्माणांचसत्कारिणीहविषदस्ययवात्यवस्य १० श्रीकृष्णदर्शनरसोत्सुकभाववाजनद्व
 गुद्यदसंतपवसोत्सवयेचमोयं द्रव्यालतानिकलयलवभवनम्रासंवाजतेहिसुततंकुस
 माकरस्य ११ संमोहकालवनमथातडितस्फुरंतीणास्वार्थदर्शवचमापददीपकैये दीपाव
 लिर्विजयतेनरकार्तिकस्यजेतुंगुणानविजयिनीदशमीजयस्य १२ संख्यंययोगउत्तिया
 सर्वगतेहिदंडेकीलानिचाउगातमोगुणभाववेदा अस्याकृमाज्ञवकथाप्रवणादयशुश्रेणी

यमसिंहसुखलाभगावत्यदस्य १३ इति श्रीमद्भुविनावव्याख्यानसंवादे भक्त्युक्त
 र्ववर्णनं नाम पंचमोऽध्यायः ५ उग्रसेन उवाच कर्मग्रहो ग्रहस्थो यं श्रीकृष्णस्य महात्म
 नः सेवां वै केन विधिना कुर्यात्तद्विमेमुने १ भक्तं कुरोय स्यात्तस्मिन्नास्ति तस्य नवद्वने त
 स्य केन प्रकारेण प्रसन्नः स्यात्तद्विः स्वयं २ श्रीव्यास उवाच यदि भक्तं कुरो न स्यात्तस्य
 गोन च जायते तलादिव बद्धने तस्य सतां संयं समाचरेत् ३ कृष्णसेवा विधिं तु भवद्व्यासि
 सुलभां यथा यथा ग्रहस्थो तं श्रीं श्रीकृष्णं प्राप्य नृप ४ आचार्यं कृत्वा संभूतं श्रीकृष्ण
 ध्यानतत्परं यथाहं गुकं कृत्वा सिद्धो भवति मानवः ५ गुरोः सेवा विधिं शिष्यो कृत्वा
 सस्य महात्मनः विसृदीक्षां विहीनस्य सर्वं भवति निष्फलं ६ यत्तद्वानतपस्वी सर्वं भ
 वति निष्फलं निर्गुणो दर्शनं कृत्वा हतपुण्यो भवेन्नरः ७ उत कामिमुखेण श्रवणं कर्मायै
 दुर्विभं द्विं तत्र सिंहसुखं प्रोचं सपीठं कुंभमंडितं ८ सुविद्वानंदनामस्य सोयान उय
 भूषितं महाहवसुं गच्छिन्नं तत्र तुल्यास नं मृदु ९ पाश्वर्त्यो वरहणावीतं सुखं वदेमां वराव
 ने नानावत्तमिव स्वाद्यै रंतः पटसमन्वितैः १० सर्वतो मंडले तस्य तोरणैः समलंकृतं गवा
 क्षवा विपंजकां चतुःशालसुजालकैः ११ राजते प्रांगणोदेषः सुभामंडपमंडलैः तत्र
 प्रांगणमथोत्तुलसीमंदिरं शुभं १२ मंदिरस्य बहिर्द्वारिका वयेवु द्वियद्वयं तद्या वै कृति
 मंवाजनसिंहद्वयमपि स्थितं १३ सुवर्णं पीरवरस्योपः चक्रं च पीरवरो यवि १४ द्वारे पिर
 विष्णुमानि प्राप्ते रत्यातिशुभानि च यां विषयं गदं गार्ङ्ग मले रत्नं मिति पार्श्वयोः १४

गः सं
वि. नौ
६

उपुपीवतथावपः सत्येदद्विण्णवव तथासंदिदृष्टेवैणतचंद्रं चनेदकं १५ हलं च मु
 शलैचैवलेखनीयं प्रयत्नतः सिंहासन्स्यष्टेतुगोयोगावस्यैवच १६ गोपालास्तत्रो
 पावेकपाटे विजयोजयः देहल्यांकल्यसुखसुसंभेयुचलतां शुभं १७ यत्रतत्रचकुडेषु
 श्रीगंगायापहासिणी तंदावनंगोवर्द्धनं च यमुनापुलनानिच १८ तथावैवीरहरणमा
 लेख्यं रासमंडलं चित्रकूटं यंचवटीलेखनीयं प्रयत्नतः १९ रामरावणोर्युद्धं जानकी
 हरणं विना दृष्टावतावचित्राणि नवनायाणां शुभ २० सप्तपुष्पसुयोगाः नवावर्णन
 वीक्ष्य एवं लिखित्वा चित्रा विमंदिवं कावयेदुपः २१ वंशीभावोद्यतकंचकीभूतां वि
 दक्षिणं किंशोरकृत्तिकसस्यकूर्यं सत्यंतं संस्मृतं २२ तत्प्रतिष्ठं विधाया शुभकहसेनमं
 दिवे भक्तः यवमयाभतास्यावयेतत्यबोभवेत २३ त्वत्प्रसादे च वसनां ज्ञाणं चतुलसीद
 ले अश्वमेधसदृसाणि राजसूयपातानिच २४ राजन्यसेत्कथाकरणं एवं सेवायवोभवेत
 अहर्निशं कृत्स्नसेवायः कचेति च भावकृत २५ तं वैमलक्षणं भक्तं विदुर्भगवतो तमं अश्व
 मेधसदृसाणि राजसूयपातानिच २६ राजनश्रीकृत्स्नसेवायः कलां नार्हति सोऽपि श्रीकृ
 त्प्रदेष्टुं कः सोऽपि दर्शयं कृतवान्नरः २७ कोटिजन्मकृतैः पापैः मुच्यते नात्र संशयः देहान्तं
 तं समावेतुं मया संदं वरिगृहाः २८ वयं नीत्वा प्रयावंति गोलोकात् कृत्स्नपार्षदाः २९
 उति श्रीमद्ग. वि. ना. व. व्यासो गृहे न संवादे संदं प्रतिष्ठावर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ६
 श्रीव्यास उवाच हारणे मुहूर्तं चोत्थाय दक्षिणोऽयं दानय गुणोत्तमवगोविंदनामानि

प्रवदनमुद्रः १ भूमिं न त्वान्यसेत्यादं जलं स एह वेर्जनः उपविष्या सने मीचुं सकामो यो य
 थासुखं २ हस्तावुत्संगम्रादाय स्वजिह्वां मौनमास्थितः ज्ञानमुद्राय वंशोतं श्रीगुरुं स्वस्ति
 कासने ३ ध्यात्वा कृष्णं यवंध्याये उक्तपका गुमानसः किंशोरं रणमले दृष्टं वंशीवे उवि
 भूषितं ४ एवं कृत्वा हरेर्ध्यानं पुनर्गच्छेद्विस्थले तच्छौचं शृणुवा जेंद्र गृहस्थस्य यथा तथं
 ५ अथ कान्तेति मंत्रेण मृण्मया च जलेन च एकालिं गे गृहेति स्म स एवावामकवेदश ६ १
 उभयो हस्तयोः सप्ततिस्रः तिस्रः पदे पदे पतद्विद्विगुणं प्रोच्यं वृत्तं च विवृतस्य यो १ एत
 येतर्गुणं प्रोक्तं यतीनां द्विसेविनां तद्वृत्तं श्रीगीमार्गीस्थाः स्त्री गृहाणां तद्वृत्तं ८ शौचक
 र्मविहीनस्य सकलानिष्कला क्रिया मुखशुद्धिविहीनस्य मंत्रान फलदास्तत्ता ९ आयु
 र्वलं यशोवर्चः प्रजायशुवसूनिच हस्तप्रसंचमेपांचत्वेनोदेहिवनस्यते १० उतिमंत्रं सुसु
 चार्थं कुर्याद्वैदं तथा वने कंटकीक्षीरकर्षासनिर्गुडी वृत्तसहस्रकाः ११ वदैरेडविगंधाकां
 न कुर्याद्वैतथा वने सजयेत हविहवयेति मंत्रेण सूर्यं कृत्वा कृतां जलिः १२ प्रणमेद्विभक्तं
 शुभ्रपुष्पादीनसमाहितः तुलसीमृत्तिकां नीत्वा ततः स्नानं समाचरेत् यद्विगतं प्रयत्नेन
 श्रीगंगा यमुना एकं १३ श्रुयोथा मसुगमाया कांशीकांची प्रवंतिका पुनीदा वती चैव स
 प्रैता मोक्षदायकाः १४ सौलिग्रामे महायोगे मंलमेहविमंदरे नंदिग्रामे कोणलेतु
 ३योः ग्रामाः प्रकीर्तिताः १५ दंडुकं सैथवारणं जंभूमार्गं च पुष्कलं अत्यन्तावर्तमावणं

गः शो
वि नौ

नैमिषं कु कजांगले १६ अर्चुदं है सवतं च पुण्यावण्या निवे विदुः एतानि तीर्थनामानि सुसु
 चार्थ पुनः पुनः ११ अत्यं स्यात्वा ततो विभुदं वरं ह्यै ममुतमं द्वादशाक्षिलकं विभुद एमुद्रा
 ५२: ५२: १८ कृतसंथाः शुचिर्मोनी गत्वा श्रीकृष्णमंदिरं चंटावाये जयावावंतल मातृविधा
 यच १८ उतिष्ठोतिष्ठो विंदो यो नानिंद्रो विहाय च उक्तायी मां स्मृतिं वा ज्ञनभक्त उत्थायये
 दुर्वि २० मंगलार्ति समादाय भूमये स्नन मुखोपवि निवेश वरु पक्का ज्ञनत्वा नत्वा पुनः पुनः
 २१ ततः स्नानं कारयित्वा देशकाल विभागवित शुं गारभाववित कृत्वा वस्त्रभूषणमं गलेः
 २२ शार्तिकं तु ततः कृत्वा भोग्यांत्रं च विधा यच ततो एत्वा महाभोगं नाना वसुमयं शुभं
 २३ राजभोगार्तिकं कृत्वा कारयेच्छु यनं हरेः ततः प्रसादं यरमं तुलसी गंधाभि श्रुते २४
 भुंजीत यो हरेर्नित्यं सुकृता र्थो न संशयः राजभोगार्तिकं कृत्वा कारयेच्छु यनं शुभं २५
 संखनादेन विधिवद्भोगं एत्वा यथाविधिः ततः संथार्तिकं कृत्वा दुग्धादीन् च निवेश च
 २६ ततः प्रदोष समये पुन शार्तिकमाचरेत् एत्वा भोगयंत्रं सिंहे कारयेच्छु यनं हरेः २७
 राजसेवै वराभेदं राजसेवै यमस्ति वै सर्वं श्रीकृष्ण चंद्रस्य सेवा संलग्न मानसः २८ तावपि
 ता कृत्वा तं पाति वा त्यंतिकं पदं श्रीकृष्णस्य जन्माष्टमी श्रीरामनवमी तथा २९ राधाष्टम्य
 अर्चु कुटं द्वादशी वामनस्य च चतुर्दशी नृसिंहस्य तथा नंत चतुर्दशी ३० एषु कालेषु क
 लस्य महासुजा समाचरेत् ३१ उति श्रीमद्भुः वि. ना. व. श्रीत्या सो ग्रे न संवादेन १

असेवावर्णनेनामसुप्रमेयायः १ श्रीत्यासुउवाच अथस्नात्वाचक्राचनित्यने।
 मितकां क्रियां पंचवर्णसमायुक्तेषु देस्येदितमंडिते १ द्वाविंशद्वलसंयुक्तं कर्णिकाकेस
 रोज्ज्वलं विधायकमलंदिव्यं विधिवदेदसूक्तिभिः २ कर्णिकायां न्यसेद्वाजनद्वेः सिंहास
 नं पुमं तत्र गथा समास्या यभूदेवीं विरजातथा ३ तन्मध्ये स्थापयेत्साक्षात् श्रीकृष्णं पु
 कषोतमं तथा सदलमध्ये तु गायिका ससखीशुभा ४ तजोष्टवलमध्ये तं श्रीकृष्णस्य तथा
 सखीन तथा षोडशयर्णेषु सखीनां च द्वयोर्द्वयोः ५ कमलस्य च पाशेषु मंत्रं च कं
 गदो मुभं यज्ञोचनं दके पाशं काणं पुमुशालं हले ६ कौस्तुभं वनमालां च श्रीवत्सनी
 लमं वरं पीतांबरं तथा वंशी वै अंच स्थापयेदुपः ७ ततः पाशेषु तालां कंगरुडं कं रथं।
 तथा सुमतिं दारुकं सूतं गकडं क्रमुदं तथा ८ नंदं सुनंदं च उंच प्रचंडं च महाबलं क्रमु
 दारुवं वलं चैव स्थापयेद्यवलः सुधीः ९ तथा दिक्षु च दिकपालान संस्थाप्य च पथक
 प्रथक विषकसेनं तथा मांच विधिं दुर्गा विनायकं १० नवगृहां पुवकं तथा षोडशमा
 रकाः तत्पद्माग्रे वीतिहोत्रं स्थेदिते स्थापयेदुपः ११ अवाहनं आसनं च पाशमं च वि
 शेषतः स्नानं च मयुष्यं च धूपं दीपं तथा चैव १२ यज्ञोपवीतं वस्त्रं च भूषणं गंधमेव च पुष्पं
 तथा क्षतं चैव नैवेद्यं च मनोहरं १३ जलमाचमनं चैव तांबूलं दक्षिणं तथा प्रदक्षिणं प्रार्थ
 नां च तथा नीरांजनं स्मृतं १४ नमस्कारं ततः कुर्यात्क्रमेण च पथक प्रथक अवाहनं तु पुष्पा

गः शं
वि- नो-
८

गिअद्योयोग्यानिपादव १६ चंदनोशीरकसंजुंऊमागुनमिस्थितं यत्तादृशं जलं योग्यं स्ना
 नेवाजनमहासते ११ मयुपर्कं ग्रामलकं सुवि विंदंत एवमते ध्रुवे गंधा एकंदे वंदीये कर्षवसे ।
 वच १२ यज्ञोपवीतं वीतत्वं वस्त्रं पीतां वने मते भूषणे चैव सौवर्णं गंधे कुंकुमं च वने १८ तुलसी
 संजरी पुष्पेऽक्षते स्याच्छुलितं दुलं नैवेद्यं च रसाष्टय भोगानाना विधा मताः २० जले गं ।
 गाजलं योग्यं यमुना जलमेव च जाती फले च कं कोल मते अच मने न य २१ तां बूले घोषणं
 त्वेला दक्षिणायां तु जालकं प्रदक्षिणायां भूमणं पुतनी वां जनो गवां २२ धार्ष्ट्यायां हवे भक्तिं
 प्रेमलक्षणं संयुतां नमस्कारे महा राज साष्टांगं नत विग्रहः २३ द्वाष्ट्याक्षरं संज्ञेण विप्रं ।
 वद्धाशुचिः पुमान् उपचारान्पुनस्कृत्य श्रीमुखे संमुखो भवेत् २४ उति श्रीमद्गु-
 वि- ना- व- व्यासो गुरु सेन संवादे नामाष्टमोऽध्यायः ८ श्रीव्यास उवाच उपचारस्य सं-
 ज्ञाणि वेदोक्तानि शुभानि च तुभ्यं वक्ष्यामि राजेंद्र शुणु ह्येकं गुमानसः १ अथा कहने
 गो लोकां यिपते रमायते गो विंदता मोद रदी न वत्सल राधायते माय वसा ततां पते सिंह ।
 हने सिन्धु मसन्मुखो भव २ अथा हने श्रीपद्मरागा स्फुरद्दंष्ट्रं महार्ह वैदूर्य रवि
 त्यं वं जं वैकुंठ वैकुंठ यते गृहाण पीतं तडित चाटक कुंभ खंडे ३ अथा पाद्यं यवे स्थितं नि
 मित्त मेका पाये समागतं विंदु सरोवरं द्रियो गो गो ण देवेषां जगन्निवास गृहाण पाद्यं प्रणमामि
 पादौ ४ अथा स्नानं काशी नपाटी न विमि स्थिते न स्वमहिकोणा रवता जलेन स्नानं ८

यामा

कुकल्लेयडुनाएदेवगोविंदगोपालकतीर्थयात्राः ५ अथमधुस्नानं मध्याह्नचंडार्कभवे
 शुभापहंसितंगसंपर्कमनोहरंयनं गृहाणविष्णोमधुपर्कमासमांसदृश्यपीतांबरसात्वतोपतेद
 अथभूयं लवंगयाटीरजसूणिमिश्रंमनुष्यदेवासरसोरव्यदं च सद्यःसुगंधीकृतहर्म्यदेशं
 द्वाशवतीभूयगृहाणभूयं ७ अथदीपं तमोहांविण्णविमूर्तिमनोज्ञंलसद्वर्तिकर्त्तृस्वरे
 गगज्यं जगन्नाथदेवप्रभोविश्वरूपस्फुरज्योतिर्वंदीयमुखंगृहाण ८ अथयज्ञोपवीतं
 सुवर्णभूषणीतववरणंसुमंत्रैः परंप्रोक्षितंवेदवस्त्रिःमित्रं च शुभेपंचकार्येषुनैमित्तिकेषु
 प्रभोयज्ञयज्ञोपवीतंगृहाण ९ अथवस्त्रं विभोसर्वतःप्रस्फुल्लोज्ज्वलेचस्फुरन्नेममग्रान्यं
 परंडुर्लभंच सुतोनिर्मितंयद्यकिंजल्कवर्णंगृहाणोद्वंदेवपीतांबरं १० अथभूषणं
 कनकवत्त्रयंमयनिर्मितंमदनरुक्कदनंसदनंरुचं ३४सिंहासुवर्णविभूषणंसकल
 लोकविभूषणगृह्यतां ११ अथगंधं संध्योदुशोभनेबहुमंगलंश्रीकाशमीरयाटीरकपंक
 पंकतं स्वमंडनंगंधचयंगृहाणसमस्तभूमंडलभाविहविन १२ अथपुष्पं मंदारमंजा
 तकपारजातकल्यडुमश्रीहविचंदनानां गृहाणपुष्पाणिहवेतुलस्यामिश्राणिसाक्षान्न
 वमेजरीभिः १३ अथाक्षतं वस्त्रवर्तवस्त्राणां सर्वसंप्रदायैस्त्रोयैः सिंचितंविस्तृतचक
 देणवोद्गाहितराक्षसेभ्यःसाक्षाद्भूमन्नक्षतंत्वेगृहाण १४ अथनैवेद्यं रसैःसर्वेवेदविशि
 यत्यवास्थितैरसैरसान्यंचयशोमतीकृतं गृहाणनैवेद्यमिदंस्वरोविषंगत्यानतंसुंदरनं
 दनंदनं १५ अथजलं गंगोतरीवैशवलात्समृद्धतंसुवर्णपात्रेणदिमंशुणीतलं स

गः शं
वि. नौ.

निर्मलाभं शुभतो यमं जलं गृहाण राधावरमभक्तवत्सल १६ अथ ग्राचमनं कंकोलजातीक
 लघुष्णवासितं परं गृहाण चमनं दयानिधे राधापते श्री विनयापते प्रभो प्रियः पते सर्व
 पते च भूयते १७ अथ तांबूलं जातीफलैलावरसपुष्पयुक्तं यवित्रयुं गीफलपत्रवंदं मुक्ता
 फलारवेदि ररोचनार्थं गृहाण तांबूलसिद्धं नये १८ अथ दक्षिणा नाकपालवसुपा
 लमौलिभिः वेदितं विपुगलं प्रभो हरे दक्षिणां यविगृहाण मायवलोकदक्षवरदक्षिणा
 पति १९ अथ प्रदक्षिणां समस्ततीर्थयज्ञदानसर्तिका यज्ञलं फलं लभेत्यवस्थाप्य
 तीकं रोतियः प्रदक्षिणां २० अथ नीरांजनं प्रस्फुरत्यवमदी प्रिमंगलं गौवृत्तकन।
 वयं च वर्तिकं आर्तिकं यविगृहाण चार्तिहनपुण्यकीर्तिविशदीकृतावने २१ अथ प्रार्थ
 ना हरेः मत्समः पातकीनास्ति भूमीतथा त्वत्समो नास्ति पापायहावी उतिचांचमत्ता
 जगन्नाथदेव यथैकुं भवेतेतथा मांकु कत्वं २२ अथ नमस्कृत्यः नमोस्त्वनंताय सहस्र
 मूर्तये सहस्रपादाक्षि शिरोरुवाहवे सहस्रनाम्ने पु कषायणाभवते सहस्रकोटीपुगाध
 विणे नमः २३ अथ स्तुतिः संज्ञानपात्रं सदसत्यं महद्यकुम्भवत्यपांते विभयं समं स
 दतं त्वं वरमवंदेव सुदुर्गमं परं सदा स्वपासाय विभूय कैतवं २४ एवं संसृज्य देवेश मे
 भिमं वैर्महामते प्रणम्य विसुं सर्वं गत्वा कुर्व्यात्प्रयत्नतः २५ ओं नमो नारायणाय पु
 रुषाय महात्मने विशदसत्त्वधिसाय महाहंसाय पीमहि २६ उतिमं वैराग्याणां यमं कृत्वा
 २७ ओं विसर्वे मयुः सुदृढाय दामनाय विविक्तमाय श्रीयवयहृषीकेशाय यज्ञनाभाय दामो

दशमसंकर्षणाय वासुदेवाय प्रशुभ्रायानि कदापि यो ह्यजाय पु कपोतमाय श्री .
 कल्यायनमः उतिपादगुल्फजम्बरककलुदरपुष्टिभुजाकंधरकर्णनासिबुंकाधरने
 उषीरसिष्टयकष्टयकसज्जामीति सर्वैरगसज्जुयति ततः सरवीसरवशंखचक्रगदाय
 मासिधनुर्काणहस्तमुणालादीनतथा कौस्तुभवनमालाश्रीवत्सपीतांबरनीलांबरवं ।
 श्रीवेङ्कादीन तथातालोकगकडौकरयदाककसुमतिहारयो गकडकुमुदनंदसुनंद
 चंडमहाबलकुमुदादादीन एणवसर्वेणचतुर्थतेनमः संयुक्तेननामतथाविश्व ।
 कोनफीवासाद्विपिपुगीविनायकदिकालवराणनवगुहामातकादीनमैत्रेयज्योत ।
 पुनः पविस्मूहनादिस्थालीयाकविधानेनवेपकाननं संसज्येयेत ओं नमो वासुदेवाय
 नमः संकर्षणाय च प्रशुभ्रायानि कदापि सांवतः यतयेनमः उतिमंत्रेण शातमाहुती ।
 जुहुयात् देवं प्रदक्षिणीकृत्य महाभोगं नित्याय च एणमेहं उवद्भुमे उमेत उदीरये
 त २५ योयं सदा परिभवसुसभीष्टदोहेतीर्थास्य देवि विवंचनमैश्वर्यं मृत्युर्ति
 हंप्रणत्यात्ममवाविषोतेवं देमहायुक्तयते चरणरविंदमिति २६ उतिनत्वाहसिंहा
 राजन पुनः नीरांजनं हवेः कावयेद्विधिवदुक्तो हविभक्तजनैः सह २७ वटीवाद्यवणद्वं
 द्योकां सवीणादिकीचकैः करतालमृदंगाद्यैः कीर्तनं कारयेदुपः २८ नृत्यं तिष्ठिहवे
 ग्रीभक्तावैप्रेमविह्वलः ज्यध्वनिसमायुक्तास्तकथागानतत्पराः २९ पुनः प्रभुं नमस्कृ
 त्यमंदिरेष्यन्तो ज्वले शयनं कावयेत्सम्यक् श्रीकृष्णस्य महात्मनः ३० एवं कथेति ।

गः. मां
वि. नौ.

१०

श्रीकृष्णसेवां यौलशमानसः प्रत्येतिचतं राजनदेवतासर्गसंभवः ३१ सोपिवाजेंद्रनाके
पियदं सिंवाहवेर्जनः अंतेयातिपंधासगोलोकं योगीदुर्लभं ३२ इति श्रीकृष्णसेवां याः
विधानं वर्णितं सदा चतुष्पदार्थदं नृणां किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ३३ इति श्रीमद्भ-
वि. ना. व. व्यासो गृहेन संवादेन मनवसोऽप्यायः ६ उग्रसेन उवाच सिद्धोऽस्य न
गृहीतोऽस्मिन्नया श्रीकृष्णकृपिणी श्रीकृष्णयदतिः साक्षाच्छ्रुता वै विधिवन्मया १
अहो लोका महासूता लोभमोहमदं विनाः नामुवंति हि वैराग्ये भजंति न ह विक्वचित् २
भगवन्तस्य जगतो मोहकारणमद्भुतं कथं जातं वद विभो कथय मे तन्निवर्तते ३ आ
सु उवाच यथा वसिष्ठा प्रमदो विधौ स्वतस्तु तथेक्षिते केवलमेव गवितः तथा हि विवः
परमस्य सायया समेत्य हं भगवतेः प्रवर्तते ४ प्रधानकालाश्रयदेहजैर्गुणैः कुर्वन्
विकर्मणि जनो निवध्यते काचे भक्तैकैकतएव जीवन्गुणैरुप्यं प्रतनोति साक्षि
भिः ५ राजन जगत्सोहमयं रजोमयं तमोमयं सत्वमयं तथा क्वचित् मनोविलासं
विकृतं च विभ्रमं विशाखिदं लोलमलातचक्रवत् ६ उदं कदिष्यासि कवोम्यहं मु-
वंमसेदमस्तीति तवेदमाबुवन अहं सुखी उः खयुतः स ह ज नो लोकस्त्वहं कार
विमोहितो मतः १ उग्रसेन उवाच वद मे वृत्तं कथय वृत्तं तल्लक्षणं परमात्मनः कति
धकवयः कृष्णवदंति अयवर्त्तभिः ८ व्यास उवाच सुनात न स्यान्नमृत्युजन्मनी
न शोकमोहौ न जरायुवा दयः अहोमदो व्याधिपुनोभयं सुखं शुचौक्षुपोच्छान्नं रतिर्न

१०

१०

बाधयः ८ आत्मानिनीहोचननः स एव गोनहेकनिः शुद्धमलोगुणाश्रयः स्वयं यदो नि
 कलआत्मसंगलो नानात्मको यो विदितो मुनीश्वर १० जागर्तियोस्मिन्नायनंगते सति ना
 यंजनो वेदसवेदतंहितं पश्यंतमाद्यं पुनर्यद्विर्यंजनो नययति स्वप्नमलैव तं भजे ११ यथा
 नमो ग्रीः पवनोनसृजते घटेन काटेन वज्रोभिवाहृतैः तथा पुमान्सर्वगुणोऽप्यनिर्मलो वर्णो
 यथा स्यात्स्फटिको महोज्ज्वलः १२ व्यंगेन कालक्षणाया च वाक्यैरर्थे यदस्फोटय कथयणैः
 परं न जायते यश्च निलोतमेन सतवाच्यं तद्वत्सुकुत सुलोकिकैः १३ वदंति केचिद्भुविक
 र्मकर्तृयत कालंच केचित्पदियोगमेव तत केचिद्विचारं प्रवदंति यच्च तदुक्तं वेदांतविद्भिर्व
 दंति हि १४ यत्र सदृशं तीह गुणानकालजामायेन्द्रियं चित्तमनो हि बुद्धयः महन्नवेदो व
 दतीति तत्परं विंशति सर्वे नल विस्फुलिंगवत १५ हिनृण्यगर्भः परमात्मतत्त्वं यद्वा स
 देवं प्रवदंति संतः विचार्यत देववरस्य रूपं विस्मय मोहं विचरेदसंगः १६ यथैवुरेको
 जलयात्र हं दगा यथा गिरेको विदितः समन्वये तथा यदात्मा भगवाननेकवतस्वतर्वहिः
 स्यात्सुकृतेषु देहिषु १७ सूर्योदये सर्वतमो विलीयते प्रदश्यते वस्तुगृहे यथा जनैः ज्ञानो
 दयेऽज्ञानतमः प्रलीयते संप्राप्यते वस्तु परंतनो यथा १८ यथेन्द्रियाणां स एष कप्रवर्त्त
 मिर्नानेवनेर्ष गुणाश्रयः परः परं शून्यं तस्य परस्य धाम तत तथा मुनीनां किल शास्त्र

गः शं
वि- नौ.
११

वर्त्मभिः १८ साक्षाद्विर्यः पुरयोतमोतमः श्रीकृष्णचंद्रो निजभक्तवत्सलः कैवल्यनाथो
 नृगमुज्ज्वलरतं चरं यवसुसुतयवं नमाम्यहं २० नमस्तुभ्यं ३३ अत्युक्तात्मनुसायभगवा
 नवाद्वायणः यमयतां यादवानां चतुर्वैवांतवधीयत २१ उदंमया ते कथितं हविभक्तविवर्द्ध
 नं विज्ञानखंडं विशादेषु नृणां मोक्षदं स्मृतं २२ गार्गी चार्थेण कथिता सेयं वै गार्गी संहिता १
 सर्वदोषहरं पुण्याचतुर्वर्गफलप्रदा २३ गोलोकसुंदरावनयो गीरीश्वरमायुर्यः श्रीम
 धुनपुत्रस्य द्वाकवतीविश्वजितोद्दलायुधः विज्ञानयोः खंडुचपाः सद्यकनवः २४ श्री
 कृष्णमूर्तेः परमैः वसैः यथा यथास्य भूमिर्भवतादिभिर्महा तेषां हि सास्वतमुनिगार्गी सं
 हिताः विभातखंडैः नवभिः नृपेश्वरः २५ यथाहिरण्यैः नवभिर्विभाज्यते देवो गार्गी तप
 सुवणमुद्रिका यथाचतुर्वर्गफलप्रदे विधौ सर्वे विस्मर्ते मुनिगार्गी संहिता २६ नवैदं शश्व
 न्मुनिगार्गी संहिताया नवाहयसैनजनः पुनीतः ३३ हवसौरं यवमायुवंतस्तत्तत्तुगोलो
 कपुरं प्रयाति सकृत्वा यथादां वरवंधनविमोक्षणोति वंद्यावद्दलालसाम्यो हस्वेन १
 कालेन गृहो गार्गी शून्यं संचारयंती विचरंत्यहर्निशं २८ नो गीयुमानवो गार्गी त्वसु
 व्यते भीतो भ्याद्वंधनतश्चुवंधनात् अक्ता कथां निर्यन्यति वै भवं मूर्खो भवेति पंडित एव स
 त्वं २९ यः कार्त्तिके मासि नृपश्रियायु शृणोति श्वतमुनिगार्गी संहितां स च कृवती भवता

न संशयो न रेन्द्र हस्तो हृत पादु पादुकः ३० मनोजवैः सिंधुतु वंगमैर्न वै द्विपैश्च विंथा चल
 संभवैः यवैः वैतालिको ह्रीत यथाः महीतले निषे वितो वा वधूः जनैः सह ३१ सुवर्णं
 गाव रता मृद स्य द्यं वरं कौय्य सुवर्णं ददाति रवं दं प्रति गोद्वयं सः प्राप्नोति सर्व हिम
 नोरथं सः ३२ निष्कारणो सौ शरणे विदेह राट् सर्वा सिमां वै मुनि गार्ग्यं संहितं हृत पुं
 डरी केव स ते स्य सर्वदा श्री कल्लवंदो मिज भक्त वत्सलः ३३ श्री गार्ग्य उवाच ३४ अत्युक्ता
 मनु प्राप्य नारदो देव दर्शनः सर्वथां य पयतां त्वत्तत्र वरं गतवान्मुनि ३४ बहुलाश्वो
 महाराजः श्री कल्ले लग्नमानसः सर्वतस्तु कृतार्थो भू च्छुत्वे मां संहिता हवेः ३५ तव प्र
 ह्लोप विवस्मन कथिता संहिता मया श्रुता वा पाठिता कैश्चित् कोटि यस्तु फल प्रदा ३६
 श्री शौनक उवाच ३७ अन्यो हंच कृतार्थो हंच त्वसंगे न महामुने प्राप्नोति य व मां भक्तिं श्री
 कल्ले प्रेमवर्द्धिनी ३७ विषाद हृदि मुनीनां मानसे राजहंसः सकल सुख विराजनाद्
 मापु र्यवंशः जगति विचलदंशः शूरवंशः वतंशः करवलहतकंसः पातु वः सतप्र
 शंसः ३८ अत्युक्ता तान्मुनीन्सर्वान् गार्ग्य महामुनिः अनुज्ञाय प्रसन्नात्मा गं
 तु मभ्युदितो भवत ३९ नवसर्ग विसर्ग ता स्वर्ग भूद्वर्ग संहिता चतुर्वर्ग प्रदा मुक्ता ग
 र्गो गार्ग्य चले ययौ ४० शरद्विकचयंकज पंकज चिह्ना भूतं स्फुवत कनक नूपरं दलितम्

ॐ श्री
वि. को.

कतापत्रयं चलकुतियदहयं हृदिदधामश्रीवाथायते ४१
 यं संहितायं विज्ञानसंज्ञे श्रीनरद्वन्द्वलासंवादेनार्तश्रीवासागुसनसंवादा
 वृत्त्यनिरूपणं नाम दशमोऽध्यायः १० उक्तं गी. ३० संहितासंज्ञे सवर्णसमापतम भवेत् ॥

अमृतशारं मध्यवर्मेण सिंहं विशागुनं सवर्णसंज्ञातुल्यं महेशानेनं सुतं ज्ञात्वा बोधं हरी
 ध्यानमृगेशकूपः १ भगवानकेहवमिति ज्ञात्वा ज्येष्ठं सुतं गिानहरीलिरित्वा १
 श्रीगर्गचार्यं विवचतसंहितायां सवर्णं भवेत्तद्विगुणं प्रसादा २ संवत्तपुनानशतं
 दृष्टीपंचैत्रसदीपंचमतिथिगेयं भौमं सुतं तान् भवेत्तसवर्णं देहभक्तदानं श्रीकृष्णवा
 ये ३ ज्ञानवंतचक्रं तं लिखित्वा भोगं प्राप्य ब्रह्मलोकं अग्रे सवर्णं स्वर्गप्राप्य सवर्णं
 पश्चात् कृष्णरूपं जुज्ये ४ ॥ ११ ॥

वायव्यं सन श्रीमान् श्रीमान्

३० गी. ३०
 २४ श्री
 १० गी. ३०
 १० भा. ३०
 ३२ भा. ३०
 २४ भा. ३०
 १० श्री. ३०
 २० श्री. ३०
 १२ श्री. ३०

२४९

सप्ततमः अजीर्णप्रापतयज्ञेनचित्रंविदुर्मेधिल १६ वेभ्योभागेददंतीहविषेदेवाःसभासदः तेभ्यः
 लेभ्योदुर्वातापदिवेष्टाव्यवते १७ केपिजीवास्त्रिलोकांतुनवभूवुर्बुभुक्षिताः सर्वदेवास्तुसीमेनस्यजीर्णत्व
 सुपागताः १८ संवर्तयददौराज्यंजंरुहीयस्यचाध्वरे राजानोहेमभाकारांनियुतानिवतुर्दश १९ शतार्बुदं
 दयानांतुपज्ञांतेदक्षिणंनृप कोटिसोनववत्तानांमहाहर्षाणामहात्मने २० दयानांपंचसाहस्रंराजानांशत
 मेवच शतभावंसुवर्णानांसास्त्राणोवास्त्राणोददौ २१ जलभोजनपात्राणिहैमानिप्रसूतंतिच भुंक्तातानि
 विसृज्याशुगतास्तुष्टादिजातयः २२ विप्रत्यक्तैःस्वर्णपात्रैरुक्लिष्टैर्नृपवर्जिताः हिमाद्रिपार्श्वेभ्योभूदया
 पीयातयेजनं २३ सकतस्यपथायज्ञोन्नतयान्यस्यकर्हिचित्त विलोकांशुएराजेंद्रनभूतोन्नमविष्यति २४
 यस्तुकुंडाधिनिर्गत्ययनिसर्गतमःस्वयं भ्रातृभानंदर्पायासासमस्ततायमहात्मने २५ तमास्त्रोकाहविंनरा
 कतांजलिपुटोन्नयः गदितुंनसमर्थोभूद्रोमांवीमेसविह्वलः २६ तंमेसस्वितंदृष्ट्वापतितंपादयोन्नतं उ
 वाचभगवान्साक्षानमेवगंभीरयागिरा २७ श्रीभगवानुवाच राजेंद्रयदहंविनयेनतोषितोनिष्का
 रणोर्पिजवयैःसमर्चितः वरंपरंरुहिमहामतेत्वनंदस्यासिदेवैरपिउल्लभंदिदि २८ नारदउवाच श्रुत्वा
 तिराज्जसकतःकतांजलिःप्रदक्षिणीकृत्यहविंपदेभवत् संस्रज्यभक्ताविशदोपचारकैर्नत्वाभूमांगदुद
 यागिरासवीत २९ सवतउवाच नवेद्यहंत्वसुवराणरविंदतोवरंपरंश्रीपुरुषोत्तमोत्तम समेत्यगंगान्तर
 यितोपीउत्सृजतिःस्वनंतिकूपिंहियथानवेत्तनः ३० तथापिपाचेतुषवत्सगोवत्यादावविंदं हृदयवर्षि
 दात कदापिमेमात्रतुहजेष्वनमूलंचतुर्णंविउत्तर्षसंपदा ३१ श्रीभगवानुवाच अन्योसिजंनवनि

१५
 गं. सं.
 वि. ७
 २

सलामतिः प्रलोमितस्यापिवरैर्नैकामभूत तयापिसतोवरये सितं पदं विना कलंभ किमुवाच मे सुखं ३३
 सकत उवाच देयं यदा मे वरमीक्षितं प्रभो वैकुण्ठलोकं कुरुतां ह्यतले रक्षास्थितं मां निजभक्तवत्सल
 तस्मिन्पुत्रे भक्तजनैः पदैः सह ३३ भागवान उवाच अस्मिन्ननो देव मनो रथाऽङ्गितेषु विंशो युयुगीषु
 चाष्टौ गत्वा एनाकं चरन्ति स तेत्यसयाति गोवत्सपदं कविष्यसि ३४ श्रीनारद उवाच इत्युक्ता भगवा
 न्नात्मा तवैवांतरधीयत सोऽंतु सकतो न जातु असेनो वभूवह ३५ तं यज्ञं कारयामास राजा सूर्ये हविः स्वयं
 किं दुर्लभं विलोकांतु भक्तानो मेऽपिलेख ३६ सकतस्यापि च वितं पः शुणोति न यो तमः तस्य ज्ञानं सर्वे
 राग्यं भक्तियुक्ते प्रजायते ३७ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां संहितायां श्रीविष्णु उक्तं सर्वदेवनां वदवद्भला सुसंका
 दैः श्रीमत्सुतोपाख्याने नाम प्रथमोऽध्यायः १ वदतां उवाच कथं चकार विधिवद्वाजसूयाध्वरूपः
 श्रीकलेन सह यै न वदेत त्रितरां सुने १ श्रीनारद उवाच उग्रसेनः सुधर्म्यां कलं संसृज्य वै कदा नत्वा
 प्राह प्रसन्नात्मा कृतांजलिपुटः शनैः २ उग्रसेन उवाच भगवन् नारद सुखा कृतं यस्य सकलं तं य
 ज्ञं राजसूयायै कविष्यामि तवाज्ञया ३ त्वत्पादसेवया सर्वे मनो रथा महार्णवं ते कर्जगदणीकृत्य निर्भ
 याः पुरुषोत्तम ४ श्रीभगवान उवाच सम्यगव्यवसितं राजन्भवतायादवेऽस्य यज्ञेन ते जगतीति सि
 लोकां संभविष्यति ५ समं प्रापादवाः सर्वलोक दुष्प्रजिगीषवः अत्वा नीना गमिष्यंति हविष्यंति वलि
 दिषां ६ श्रीहयथादवान साक्षात्सभां कुरु सर्वतः तां वलवीटिकां धत्वा प्रतिज्ञां कारय प्रभो ७ श्री
 नारद उवाच अथांथकादीनां हयथाकसिंहासने स्थितः सुधर्म्यां प्राह न्योऽध्वो तां वलवीटिकां ८

उग्रसेन उवाच योऽप्येकस्मिन्नेकं जंघादीपस्थितान्नपानमनस्वीकृतकोदंडीसोतितां हलवीदि
 कां ८ नाबद उवाच नृपेषु तूष्णीं प्रगतेषु सत्सु श्रीकृष्णी नंदनपवमगुप्त जगद्गतां हलवपं स
 हात्मानत्वा नृपसैधिलशं वराविः १० प्रद्युम्न उवाच विजित्य समरे सर्वे न जंघादीपस्थितान्नपान
 न गृहीत्वा च वलितेभ्यश्चागमिष्याम्यहं वलात ११ अगम्य गमनं वञ्चोर्त्तनस्य गुणोत्तमा
 हत्याभूत्स्यते भूयान्न कुर्यात्किल वै दिदं १२ नाबद उवाच अत्रावचः संवरावेः साधुसाधि
 तीक्ष्णयः ऊचुस्तेषां पश्यतां च तं जगद्गतां हलवपं १३ गच्छीष्ट कुलाचार्यमुद्गमं बोधयन्
 ततः तस्मिन्नेकं नयामास मुनिभिर्वेदसूक्तिभिः १४ उग्रसेनोऽप्यतिलकं प्रद्युम्नस्य चकार ह
 वलिदत्वा तमश्चक्रुः सर्वे पादवस्थयः १५ उग्रसेनो ददौ खड्गं प्रद्युम्नाय महात्मने कवचं प्रद
 दौ साक्षाच्छलदौ महोदधौ १६ स्वतूष्णीं द्वौ विनिकृष्य तूष्णीं वचसा यकौ धनुश्चकार्द्रुधनुषः
 समुत्थाद्यददौ द्वौ १७ किरीटकुंडले द्वौ पीतवासो नोदवं कवचं च समरे साक्षाच्छूरो वदोददौ
 पुनः १८ शतचंद्रददौ तस्मै वसुदेवो महामनाः उद्धवः प्रददौ साक्षान्मालां किंजल्किनीं तदा
 १९ अकूरोदक्षिणवर्ते सांख्यं विजयददौ श्रीकृष्णकवचं यंत्रं गच्छीष्टाचार्यो ददौ मुनिः २० तदैव स्या
 कंतः साक्षौ लोकपालैः सकौतुकः आजगम तुर्वस्मिन्निवो देवर्षिगणसंघतो २१ प्रद्युम्नाय द
 दौ मूलीविमूले निर्वलप्रभं वस्त्राददौ महावज्रपद्मं च गच्छीष्टो मणिं २२ पाणी पाशं पाति
 धनः पाति मातुर्विद्विनीं वायुश्च व्यजने द्वौ यमो द्वंद्वददौ पुनः २३ रविर्गदां महागुर्वी

कवेरोरत्नमालिकां चंद्रकांतमणिं वेदः पवित्रं च न नूनयात २४ दितीसु पातु केशदादिव्योयोगम
 येपवे प्रद्युम्नाय ददौ कुंतं भद्रकांतीत वरिणी २५ हैमालासु सुविश्वं सहस्रहयसंपुतं विष्णुका
 मिकतं साक्षाद्गुणांतां तव विगीतं २६ सहस्रसकसंपुतं मनोवेगं नूनस्वनं संजीवकिं कीर्तिजालं
 सुंटाटं कावभीषणं २७ वयं ददौ महादिव्यं सहस्रध्वजशोभितं जैत्रवत्नमयं शक्रः प्रद्युम्नाय महा
 त्तने २८ शंखदंडभयोनेडुसालवीणादयस्तदा मृदंगवेणुवोरगैर्जयध्वनिहमाकुलैः २९
 वेदस्यैर्लज्जपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः प्रद्युम्नस्योपरिसुखाः पुष्पवर्षावचक्रिरे ३० इति श्री
 मद्भर्गः चार्प्यं विना वं प्रद्युम्नविज्यामिषे कोनामद्वितीयोऽथायः २ नावदुत्तवच अथ न
 त्वाहं किं कालिकगुणसेनं वलंगुणं नीलज्वां नयमाकस्य कुशास्यत्या विनिर्घयो १ पथातमनुगाः
 सर्वपादवाउदवाटयः भोजवस्यंथकमधुपुष्पसेनदण्डार्तकाः २ तथा स्वभातरः सर्वगदाद्याः
 कृष्णनोदिताः स्वपुत्रः सुवलाः सर्वसांवाद्या सुमहावयाः ३ किरीटिनः कुंडलीनो लोहकंचु
 कसंडिताः चतुर्वंगवलोयैनाः कोटिशास्त्रे विनिर्घयुः ४ कलापिहं सगकडमीनतालध्वजैरघैः ५
 सूर्यमंडलसंकाशैश्च चलासु निर्योजितैः ५ चामरांदोलितैर्दिव्यैर्वीरमंडलसंडितैः सौवर्णैः
 देवयि स्याभैरुर्वीराः मनोहराः ६ मदच्युतस्त्रिवसुखाः हेमजालसमन्विताः महोदुग्गागजा
 उच्चारणद्वयं ताकणां वरा ७ गिरीदं शिखराभद्राद्विपेन्द्रादि विभाविता न विडं वयंतो दृश्यंतैर्सेन्यै
 सैन्यैर्द्विपान्नय ८ केचिद्रुद्रा सुकथिताः केचित्सद्रामगाः परे विंध्यचलभवाः केचित्केचित् ३

कास्मीरसंभवाः १० मलयप्रभवाः केचिद्विमाद्विप्रभवाः परे सौरंगप्रभवाः केचित्कैलासवनसंभवाः ११
 ऐरावतकुलेभासुचतुर्देताः कलापिनः तिसृशुंडागकटभार्याः गकुंतिभुविचांवरे १२
 आयुताः कोटिगजाः कोटिदंडाभिर्हंयुताः कोटिपुन्याः महास्रात्यैरत्नमंडलमंडिताः १३ गर्जयंतोऽत्र
 नमपासाः नीडाडुंवराजिताः उतस्ततो विरेजन्ते वलेद्यौ सकराबं १४ कवैर्गुल्मन्सुत्यायहे
 पयंतोर्कमंडले कंययंतोभुवंपादैर्मदैर्गर्दीकृताबलाः १५ दुर्गादिगंडुमौलादीन्यातयंतः शिरस्थलैः
 खंडयंतस्वपात्राणं वलमेतादृशा राजा १६ तुर्वंगा निर्गता गजन्केचिन्मात्स्याः कलिगजाः श्रौणीना
 राः कौशला सुवैदर्भः ककजंगलाः १७ कांभोजजाः संजयजाः कैकेयाः कुंतिसंभवाः कावदाः केरला
 श्रंगाः वांगारिकटसंभवाः १८ कौंकणाः कोटकाः केचित्कर्णरागौर्जराहयाः सौवीराः सैथवाः के
 चित्यांचलाः आर्जुनाः परे १९ कच्छा सुकेचिदभर्ताः गांधारमालवादयः महागण्डभवः केचित्तेलंगाज
 लसंभवाः २० परिसर्जितमस्यायि श्रीकलस्य महात्मनः वाजिपाला सुवर्तन्ते तेऽप्यशौचविनिर्गताः २१
 सेतदीपा सुवैकुण्ठतथाजिनपदानूप रमावैकुण्ठलोका सुप्रामायेतेऽपि निर्गताः २२ हेमहारसमायुक्ता
 मुक्तामालासनीहराः शिरवामणिमहारश्मिसेविता सुखविकृताः २३ वामवैमंडिता पुक्कुरावपदस्य
 रत्नभाः पादवानां महासैन्ये दृश्यंते वैदृशा हयाः २४ वायुर्वेगामनो वेगानस्य संतः पदैर्भुवं श्रुप
 कसूत्रेषतिगावुद्वदेष विमैथिल २५ स्रजंतः पारदमनुजालैरर्णभवेषु च दृश्यंतेऽपि निराधराः

गः सं
वि. ४
४

स्फागवमिषुमेयिल २६ गंडुमौलनदीउर्गैगर्तपासादसंचयात विलंबयंतःसततंचेवलालेतुनेगमाः
 २७ मधुनीतैतिरीकौचीहंसीयेषांजनीगतिं कुर्वतीभुविनृत्यंतोमेयिलेद्रवस्तनः २८ केचित्सपह
 दिव्यांगमपासकर्णमनोहरः पीतपुंकासुंदरवर्णवज्रिपालाविनिर्गताः २९ उच्चैश्चक्रुलेजाताः
 सूर्यवाजिभवाःपरे आसिनीसुतविद्यायावकरोनप्रयोजिताः ३० केचित्संदभभाःकेचिच्चित्रवर्ण
 मनोहराः आसिनीपुष्पांकाणाः स्वर्णभाहवितप्रभाः ३१ यद्यनगप्रभाःकेचित्सर्वलक्षणलक्षि
 ताः कोटिशाःकोटिशाकाजन्नत्येयिनिर्गताहपाः ३२ यनुर्भूतोभटाःसैन्यैर्गुणैलव्यकीर्तयः
 शक्तिविष्णुलामिगदावर्मपासाधराःपरे ३३ वर्णताःपासुधराभिःप्रलयादिसमान्प दिगाजा
 अवदमयंतैर्मह्यंतोह्यरीन्मृये ३४ एवंविनिर्गतंनान्यहनांविपुलंवले दृष्टुमुक्तःसुयःसर्वविहि
 म्युःपदमाद्रुतं ३५ इतिश्रीमद्-वि-न-व-पादवर्णन्यानिर्गमनंनमस्तृतीयोऽध्यायः ३
 नावदुवाच इत्यंसेनावतंवीनंपद्युस्त्रंथनिनांदरं श्रीकृष्णवलदेवाभ्यामुगुसेनउवाच १
 उगुसेनउवाच हेप्रद्युम्नमहावीरश्रीकृष्णकपयात्वरं विजित्यनृपतीनसर्वान्द्वारकासागमिष्य
 सि २ सतंप्रसतमुन्मत्तंसुसंवाहंजउंस्रियं प्रपतंतैरवधंभीतंनविपुंहंतिथर्मवित ३ राज्ञोहिपर
 मोधर्मश्रुतीनामार्तिनिगूहः उत्पथानांवयस्येत्यमस्ततायीवधारणः ४ पुमान्केचिद्रुत
 क्रीवशात्मसंभाविनीयमः भूतेषुनिरुक्तौकोनृपाणामंतदयोवधाः ५ नैनीराज्ञःप्रजाम

तः धर्मपुद्गेवयो द्विषां आदिनाओनपात्सर्वपाहस्वार्थमुक्तेसनुः ६ योरस्तेनिभयोभूत्वाक
 त्वां द्विप्रगतोव्यसुः सगर्हेद्वामपनसंभित्वासातेउसंडले १ भयाद्रण्डुपनतस्यत्वापुद्गेपतिच
 पाः हजेयः क्षत्रियोभूत्वासमहाशौनवंतजेत ८ सेनां दक्षतुवागाहिसेनावाजानमेवहि सजाक
 कृगतं नक्षेद्राधिनंसावाधिंरणी ९ एषेवपादवाः सर्वेसर्मथवलवाहनाः कार्त्तिकेवामिबद्धं
 तुकार्त्तिकेवः पविनक्षतु १० गावोविप्रमुंरं सुवाधर्मदंतांसीमुविसाधवः सजनीयाः सदासर्वे
 नुष्येसोदिकांदिभिः ११ वेदाविस्मृचोविप्रामुखं गावस्तनुहरेः अंगानिदेवताः साक्षात्सा
 धवोदासवास्मताः १२ श्रीकृष्णोयंहविः साक्षात्पविसर्गित्तमः प्रभुः येषांविनाजतेचितेते
 र्णातुविजयः सदा १३ नारदउवाच शिवसाजगद्गः साक्षाद्गुह्येनस्यमासने प्रणेसुर्पाद
 वाः सर्वेकतांजलिपुटान्य १४ उगुह्येनंनृपंशुनंदसदेवंवलंदविं ननासकार्त्तिकेविमारा
 गीचार्थेमहामुनिं श्रीकृष्णवलदेवाभांयुनीयातेनयेस्वर दिग्जयार्थेद्वेः पुत्रः प्रययोपा
 दवेः सह १५ चतुर्योजनलंवीत्यंराजमार्गोयियस्यवै वभोहेसमर्थः सर्वेः शिवरंमंथिले
 स्वर ११ अगुतोवाहिनीपुकोक्तवर्ममहाबलाः ध्वजिनीसहितः पश्चादक्षरौधत्वितां
 वरः १८ तत्यश्वाडुद्वौमंजीहतिनायं वसंयुताः तत्यश्वातकसवंदस्यसुतास्त्वष्टादण
 स्मताः १९ ययुर्महावराजान्योपाताहोहिणीपुताः प्रद्युम्नश्चानिरुदश्चुदीप्तिमन्मानु
 नेवच २० सांकोमधुर्वहद्रानुश्चित्रभानुर्वकोरुणः २१ पुष्करोदेववाडुश्च श्रुतदेवाः सुने

दनः चित्रभानुर्विरूपसकविर्न्यग्रोथपवच २२ तत्पश्चात्सययुः सर्वगदायाकसुनोदिताः भोज
 हस्यंथकसधुश्वरसेनदण्डार्हकः २३ अतुवाणकोसंख्यापदवानांप्रकण्ठते तत्सैन्यसंख्येन
 पतेकः कविष्मतिभूमिषु २४ इत्येयदनांचलतांनरपाणं वीकर्षितानांमहतीचसेनां कोदं
 उटंकारयुतोभवत्कौथुंकावश्याताडितडुंभीनां २५ उभेद्रवीत्कारहयेद्रहैषणैर्नदुतंती
 हववीनगर्जनैः उक्तानिनादैः पटवस्तुडित्वनैः प्रचंडमेवावतेविडिडिरे २६ राजदुजो
 मण्डलमेवदिगाजाः महत्स्वनैलेवधिनीकताव सद्योयुतुंगीविपवोविडुडुवुर्नः साह
 साकौचलतांमहासनां २७ कर्मसुकिंकावितिकेवदंताः क्रतः कृगक्रासतिद्रवंतः ।
 उपद्रवोद्येषवियेकयातिचलल्लोकैः सहिताचलेति २८ कुलेनपञ्चस्यहविः पवेस्योभवे
 विदेहेशभुवोवतायत योभूजतुर्वरहयगोयदोः कुलेतस्मैनमोनेतगुणायभूभते २९
 अतिश्रीमद्गु. वि. ना. व. सं. प्रद्युम्नदिग्विजयार्थगमनंनानचतुर्थोऽध्यायः ४ वदन्त्यायु
 वाच कान्कान्देणान्ययो जेतुंक्रमताः श्रीहरेः सतः तस्यकर्मण्युदामागिहृदिदेवर्षिस
 तम १ अहोश्रीकसचंद्रस्यधूपाभक्तैषुवेदशी पुनातिप्रश्रुतायातापापिनंरुकुलंजनं
 नारदउवाच साधुसधुत्वयासहसाधुतेविमलामतिः चवितंक्रमभक्तानांपुनातिभुव
 नवयं ३ तानकालेमेवथायशुभूमैः सर्वरजांसि कविश्रेष्ठरूपेद्राजन्नहरेः श्रीमतेभु
 णान ४ चतुर्थोजनमात्रंहीकृपायस्यप्रहस्यते तेनमेतातपत्रेणमोमितोरुकिणीसुतः

५ वद्येनमाकैदतेनससैन्ययविवचितः कच्छदेशान्ययौजेतुविपुननगिर्विपोयथा ६ कच्छदेशा
 थिपःशुभोमृगयार्थीनिर्गीतः सेनांतमागतांजात्वापुरीहातांसमाययौ १ प्रद्युम्नस्यागतासेनावजयद्रुप्र
 ताडनैः सूर्ययंतीतनूनदेशान्यातयंतीचमैथिल ८ उत्थितैस्तद्रजौहंतैर्वंधीभूतो नभोभवत भयंप्रापुर्जनाः
 सर्वेकच्छदेशानिवासिनः ९ तदातिथयिताःशुभोगजानांहेममालिनो नीत्वायंचरातेसद्योहृपानामपुतंत
 या १० विंशद्भारं सुवर्णनामागतसस्यसन्मुखे दत्वावलिननामापुस्रज्जवहंकरद्वयः ११ तस्मैतुष्टःशं
 वराविःप्रददौभक्तमालिकां संस्थाप्यराज्येतंराजंसेषांदिप्रकृतिःसतां १२ कलिंगान्यययौजेतुंरुक्मिणी
 नंदनोवली पतत्यताकैःतसैन्येर्मैथैविंद्रवत्तजन १३ कलिंगराजः स्ववलेःसमर्थवलवाहनैः निर्य
 यौसन्मुखेयोद्धुप्रद्युम्नस्यमहात्मनः १४ कलिंगमागतंवीर्यनिरुद्धोयत्विनांवः वद्येनैकेनतसैन्यैर्यु
 युधेयादवागतः १५ शतवारौशुक्कालिगंदराभिर्दणभीरयान अताडयद्भजान्वीरप्रापेदेकवयन्मुहुः
 १६ स्वराजवश्रुतेसर्वसाधुमायितिकादिनाः अनिकद्वःप्रयुयधेप्रद्युम्नस्यमपश्यतः १७ अनिरुद्धस्य
 वारौधैःकेचिद्वीराद्विधाकताः गजशुभिन्नपीरसःपादौभिन्नाहयान्प १८ वद्यासुसूर्यसवरणाहता
 साहतनायकाः वद्यासारययोवातेनिवेतुःपादपात्रव १९ पलायमानानांसेनांकालिगोवीर्यमैथिल
 राजगामगजशूटोविकिन्नकवचोरुषा २० द्विसप्ततिभयपुतांनदंविद्येयसत्त्वने गजेनयातयन्ती
 राजगर्जमनवहली २१ गदाप्रहारव्याधितंकिंचिद्वांजलमानसं अनिकद्वंमयेवीर्यापादवाःक्रोधस

गः फं
वि. प.
६

विताः २२ तदेवतेतुः कालिंगं वारैः स्त्रीद्वयैः स्फुरत्प्रभैः समो सं उद्भूतं स्येनं कुवरगुणं सुभिर्यथा २३ कालिंगो
पितृदा कुदः सज्यं कृत्वा यतुः स्वयं टेकारयन्मुद्रां लोकां सुणीचकार ह २४ गदो गदो समादाय बल
देवानुजोवली तद्भुजं ताडयामास वामहस्तेन मेथिल २५ अर्द्धचंद्रप्रहावेण विणीर्लोभूज्जसदा उं
द्वेजप्रहावेण गंडुमौलो यथान्य २६ कालिंगः पतितो भूत्वा गृहीत्वा महती गदं गदं च ताडयामास
कालिंगं च गदं सदा २७ कालिंगगदयोस्तत्र द्वोरं पुहं वभूव ह विस्फुलिंगा तद्वयं तौ द्वे गदे सुणीविभूवतुः
२८ गदो गृहीत्वा कालिंगं पातयित्वा रणंगणे सकर्षस्वकवेण पुफणिनां कशेयथा २९ गदप्रहा
यथित सुणित्वा स्थिकलिंगगद आधयो माभं सो विप्रगुम्नस्य महात्मनाः ३० देवावल्लिमाह कलिंगग
जन्वे देवदेवाः परमेषु रोहि कौथावतं कः मरुहेत कौत्वं जनो यथा दं उथयं नमस्ते ३१ इति श्रीम
३२ वि. ना. व. ककु कलिंगदेशविजो नाम यंचमोथायः ५ नामद उवाच इत्यं जित्वा यकालिं
गं प्रद्युम्नो पादवेस्वरः मरुधत्वं जगामा पुजलेवं श्रानरो यथा १ विविदुर्गसमायुक्तं यत्तद्देशाधिपं
गयं उद्वं प्रेषयामास तात्वा तं पादवेस्वरः २ विविदुर्गगतः साक्षाद्ददौ वुद्धिसतमः सुभासेत्यगं प्रा
ह पुण्यराजन्महासते ३ उग्रसेनो पादवेद्रो राजराजे सुरो महान जं दृष्टी पन्था न जित्वा कजसूर्यं क
विष्णुति ४ ५ विष्णुर्लतमः साक्षाच्छीकृत् सो भगवत्स्वयं असंख्यहस्ता उचति संजीतस्या भवद्विः ५
तेन वै प्रेषिताः साक्षात्प्रद्युम्नो यत्विनां वयः श्रीव्रंतस्मै वल्लिनीत्वा कुलकोशाल्यहेतवै ६ नामद उवा

च शुक्लकिंचित्पुत्रोपीतोवीर्यसोऽयमदोदृतः उद्वेगप्रहन्त्यतिवीर्योनाममहाबलः १
 गयउवाच वलितस्त्रेनदास्यामिविनायुद्धंमहासते अत्यकालेनयदवोगतावद्विभवत् २
 पा ८ इत्युक्तउद्वेगजनसंवराविहसन्त्यसः सर्वेषांयादवानांचपुण्यतां प्रयासोसह ८ तदेव
 रुक्मिणीपुत्रोविद्विर्गोसमाययोऽर्णयनराजपादैस्तुनगवंभूजनातनुमान १० अक्षौहिणी
 भांसंपुक्तोगयोयोहुंविनीर्ययो तर्सेन्योर्धदवैः साहृजोवंपुहंवभूवह ११ रथिनोरथिभिस्त
 वगजवाहागजैः सह अस्त्रबाहैरस्त्रबाहवीरावीरैः परस्परं १२ युयुधस्तीक्ष्णवाणैर्वैष्णवं
 खड्गगदहिभिः पाशैः परस्परैः राजनमातर्हीभिर्भुङ्कुंतिभिः १३ हन्यमानास्तुयउमिगीय
 वीरमयातुगः सर्वस्वंसंरंतेत्यक्ताडुडुवुल्लेदिशोदरा १४ पलायमानेस्वतलेगयोनाममहा
 बलः एकाकीप्रययौयोहुंयनुएकमयन्मुहुः १५ दीप्तिमानकस्युवसुधनुर्वीरैः विपोर्हयान १
 एकेनसाययिंजवेहाभ्यंकेतुंसमुक्कितं १६ वयंचवराणविंशत्याकवचंयंचभिः पुनः यनुस्तस्या
 पिचिह्नेदरातवाणैर्महाबलः १७ गयोन्यंयनुनादायदीप्तिमंतंहवेःसूतं जघाणवभण्विंशत्या
 जगज्जघनवद्वली १८ तस्माद्रेणसमवेकिंचिद्वाकुलमानसः दीप्तिमानयजग्राहणकिंज्यो
 तिस्र्यीदृतां १९ विक्षेपभूमयित्वातांगयारण्यायमहात्मने साप्यितहृदयंभित्वायपौवक
 यिपंसहत २० गयोपिपतितोराजनसूक्तितोभूद्रणंराणे दीप्तिमांसुधनुःकोटाकर्षयं
 सज्जलेविपुं २१ मधुसूतस्यपुनःपाशात्कनुजंगकडोयथा नरकुंडुभयोनेडुर्देवकुंडुभय
 मथा २२ आकाशाद्वसुर्देवापुण्यवर्षाणिपाथिकाः तदेवतेनापिसमवितंभिः श्री

१५
गः सं
वि. ७
१

कसपुत्रोन्वयसंवरादिः अवंतिकांस्मययौमहात्मश्रीकणिकांस्वर्गिसयौमिवालिः २३ अ
 त्वागतं तजयसे नपवहिसमर्चयामासुसालवाधिपः आनीयवदं सुवलिं महात्मने प्रथवि
 तोमेधिलतमभाववित २४ राजाधिदेवीस्वयितुः पितुः स्वसाप्रणम्यतां कससुतो महात्मनाः विंदानुवि
 दौयविरभ्यतस्तुतौ वभौतुतोमालवदेशसंभवैः २५ प्रद्युम्नोपनिनांष्टोः पुरीमाहिष्मतीययौ यद्वैः
 स्ववलेः साद्वैर्नर्मदांसददर्शह २६ राजसंमंदकलौलैः पुंगवतिलकामिव वहंतीपुष्पनिचयमुल्लिहं
 मुद्रिकासिव २७ वेतसीवेद्युतकभिः पुष्पितैर्मध्यवीवतैः स्फुरद्भिर्मूर्तिमद्भिश्च देवैः स्वर्गनदीमिव
 नतीरेषी विरैर्युक्ताः प्रद्युम्नोपादवैस्वरः स्थितोभूयादवैः साकंदैर्विंदु उवप्रभुः २८ उंद्रनीलोम
 हा राजानीमाहिष्मतीः पतिः स्वदंतप्रेषयामासुप्रद्युम्नाय महात्मने ३० प्रद्युम्नं राजसीविवेद
 तोनवाकृतांजलिः उवाच वचनंतवसर्वेषां शुण्वतां नृप ३१ हत उवाच हस्तिनापुरनाथे
 न धार्तराष्ट्रे न थीमता स्थायितोतिवलोवीरः वलिकस्मै तदास्यति ३२ सुयोधनाय चैच्छामिर्द्र
 व्यं पच्छुतिमालावत यो हव्यं न भवद्भिश्च विफलो हि रणौ उवै ३३ प्रद्युम्नोवाच यथागयोदतक
 लिंगराट्पथातथाभिभूतोपिवलिं प्रदास्यति नृपं न जानाति महो गुरुं न केमाहीष्मतीशो यम
 तीवराजराट् ३४ नावद उवाच उक्तो हतः तदैवाशूरात्वामाहीष्मतीपतिं सभायां कथयामा
 सप्रद्युम्नकथति वचः ३५ यद्वनामुद्रुदं सैन्यं वीर्यमाहीष्मतीपतिः राजानां पंचसाहसं हय
 नां निपुतं शुभं ३६ यथानामयुतं नैवं नीत्वा राजा विनिर्गताः वलिंदौ समेत्य सुप्रद्युम्नाय म
 हात्मने ३७ अतिश्रीमद्भू-वि-ना-व-म-त-य-न्व-माल-व-मा-हि-ष्म-दे-श-वि-म-यो-ना-म-व-लो-ध-यः ।

६ नमदउवाच प्रमुनीषमहावीर्यो जित्वा महाकापीपतिं विकर्षन्महतीं सेनां गुर्जराटं
 रुमापयो १ युजिनात्पथि पंवी रं ऊर्ध्वं नाम महावलं जग्राह सेनाया कासिस्तुं दया हि यथा विना
 त न सद्यस्तस्मादलिनीत्वा यादवैंदो महावलः विकर्षन्महतीं सेनां चेदिदेशो जितो ययौ ३ दम
 घोषश्चेदि राजो वसुदेवसुतः पतिः शिशुपालस्तस्य पुत्रः कलसात्रु प्रकीर्तितः ४ आभीषाय म
 हाबुद्धिर्दमघोषं महावलं नत्वा प्राह महाबुद्धिमुद्धवो बुद्धिस्तमः ५ उद्धव उवाच राजन्द
 हिवलितस्मै उग्रसेनाय भूमते विजित्य नृपतीन्यो राजसूयं कविष्यति ६ नमदउवाच इत्थं
 निशम्य वचनं दमघोषस्ततः खलः स्फुरदोष्णो मन्युपुत्रः प्राहेदं रुद्रसितव १ शिशुपाल उ
 वाच उवाच या कालरातिवहो चित्रमिदं जगत विधेः कुलालस्य कलिः प्राजापत्यै भविष्यते ८
 कुराजहंसः काकः ककुभूर्ध्वः पंडितश्च ककुभृत्या विजेयंति नृपं च कवर्तिनमीश्वरं ९ यथा
 तिष्ठाया ददवो भृष्टराज्यपदाः स्मृतः राज्ञो ह्यल्पजले प्राप्य मोक्षं लंघ्यात्ययत्र १० अवंशः
 संभवो राजा भूर्ध्वपुत्रो हियेडिताः निर्यनश्च यनं प्राप्य तृणवन्मन्यते जगत ११ उग्रसेनः कति
 दिनैराज्यत्वं समुपागतः संविण्णवासुदेवेन सजितो नवलाः नृपः १२ तस्य मंत्री वासुदेवो जग
 संयभ्या उतं मयुनां सपुत्रीत्यक्ता समुद्रं प्रावणं गतः १३ आभीषन्त्यापिनंदस्य सर्वपुत्रः प्रकीर्त
 तः वसुदेवो मन्यते तं मन्युजीयं गत उयः १४ वसुदेवो ह्येव वरुणो दयं यथा मः कुतो भवत वि
 तामहो यिगोरोस्य उः खहास्यमिदं वचः १५ प्रमुनीषं तत्सुतं जित्वा सवलं पादवैः सह ऊशस्य
 स्त्रीं गमिष्यामि सहीकर्तुं मया दवी १६ नमदउवाच इत्युक्ताथ नुनदा यतूणो वा दयसाय

१२१
गः मां
वि. ८

क कौ गंतुमभ्युदितं वीक्ष्य वेदिमजस्रमवतीत ११ दशहोय उवाच शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि कौ
 थं मा कुक मा कुक अमुष्मादा च वेका यं न सीद्धिं विंदते ह्यसौ १८ धर्मार्थकमसौ ज्ञाणं साधनं
 नक्षमासं तस्मान्नाम प्रकर्तव्यं सा मो न सहसां सुखं १९ दानेन राजते सामदानं सक्तिं पयपु
 नः सक्तिं पयि यथा यो यं गुणं संप्रेक्ष्य राजते २० यदवष्टे दिपा श्वे वशा तिसंवंधिनाः स्मृतः
 वेदिनां सवस्तीनां कलिं नेष्टु मीतकताः २१ नवद उवाच श्रीपुपालो वोपितो यिदम
 तोषेण थीमता नोवाच किं चिद्विमना स्तू सीभूतो महावलाः २२ श्रुतिश्रुवा वेदिपराजना
 जी ससा मुभा सुवसतस्य राजन समेत्य पुत्रं श्रीपुपाल संजं प्रत्याह सम्यग्विनया न्विता सा
 २३ श्रुतिश्रुवा उवाच मा पुत्र वेदं कुकतात्कदपि न्माभूत कलिं वेदिपरादवानां तेषां
 तु लोयं किल सुवसन्तु भूता वतेत तस्य रामकसः २४ तस्यात्मजभ्ये उहमागता स्ते प्रद्युम्न
 मुख्याः शतशो महांताः संस्रजनीया शुभया भवद्भिः संललनीयान हि युद्धयोग्याः
 २५ अहं गामिष्यामि समाद्रुषिता नैतुं च पातात समागतां स्तान ददं विरोक्तं मन
 महोत्सवैर्नैतदृणो यं समयाः कदाचित् २६ श्रीपुपाल उवाच मम पुत्र रामकसौ पाद
 वः पात्रव शुभे वातपिष्यामि तान् सर्वभयै रदंतु गिरस्तुतः २७ पुत्रवै कुंठिन पुत्रेयाभ्यां
 मेहेलनं कृतं विवाहो वपरेतो मेवै रामकसा वरीमम २८ यदितेषां पादवानां युवां पक्षं क
 विष्यथः तदा त्वां सह पित्रा च निगृह्या निगृह्यैवः २९ कावगावेकवयामिकं सः सपित
 गौपया अन्त्याया वेदुषिष्यामि पापलो मेन उर्वराः वाहिनी संख्या पत्रे स्मिन् ३०

नावदउवाच तद्वचः पकषेऽप्रत्वा तूष्णीं याते यवेदिये उद्वचः स्ववलेन प्रप्राह सर्वे यथोदितं ३१
 वाहिनीध्वजिनीध्वजैव एतिनाक्षोहिणीयुता चतुर्थीश्रीशुफलस्य सेनायुतावभूवह ३२ बहुलास उवाच
 वाहिनीयाश्च यथा सेना तत्संख्यां वदसे प्रभो अथ योहिप्रजानंति भूतं भव्यं भवत्यनं ३३ नावदउवाच ४
 पातं हि पानां वधिनां सहसं पातसंयुतं अयुतं तु वगानां च वषट्कायनीनां लक्षमेव च ३४ सेनायाः ल
 क्षं सत्यं द्विगुणं चतुर्विंशती ३५ चतुष्पातं द्विपां च वषट्कायनीनां सयुतं तथा चतुर्लक्षं हयानां च पत्नी
 नभोऽककोटयः ३६ लोहकंचुकसंयुताः समर्धवलवाहनाः शस्त्रायाश्च शूरवाहिनीस्तु द्वैः १
 स्मृताः ३७ वाहिनीया द्विगुणीभूता ध्वजिनीस्तपकीर्तिताः ध्वजिनीया द्विगुणीभूता एतना कथ्यते व
 येः ३८ दशनागा सहस्राणि नागो नागो पातं वधः वधे वधे पातं ह्यथाः अथैषेयतया पातं ३९ एषा
 त्वद्वौहिणी जेया कविभिः कथिता युवा सम्राट्सोऽपि शूरः स्यात्तस्य सन्तपातश्च भूत ३९ सामेतानां
 पातं विभूतसगजी कथितो मये स्वदेहं सावधिं चास्मानवधं वदेद्विषयः ४० सेनां वदतियोवाणैः क
 थ्यते समहावली ससेनां वदयनपात्रुनसूदयनवणमंडले योद्धोहिण्या समं युद्धे सदा सोतिरथी स्म
 ताः ४१ उति श्रीमद्भुग- वि-ना-व-गुर्जराटविजो वेदिदेण गमनं नाम प्रथमोऽध्यायः १ नावदउ
 वाच निर्गतः श्रीशुफालो सौ स्ववलेन सुंद्रिकां प्रवत यितरौतौतिरह्मत्यसमावौह्य सनामयं १ वाहिनीध्व
 जिनीभ्यां च शुभच्छको विनिर्गतौ एतिनाक्षोहिणीभ्यां तौ वंगधिगोचसंविणौ २ श्रीशुफालमहासैन्यप्रतप
 वि समं नय संवीह्य पादवास्तुर्वाजगुः कल्योतकाः ३ वाहिनी सहितः पश्चाद्युमान्नाम महावलः युयु
 थेयाद्वैः सार्द्धे श्रीशुफालप्रणोदितः ४ द्वयोश्च सैन्ययोर्वीरौ वधकरो भवद्वौ हयपादवज्रो द्वैः प्रोत

१२२
ग. ४
वि. ५
६

५

चितैः कृदयंतमः ५ हया सुन्यपथावंताः प्रोत्यतंतो द्विपान्मति द्विप सुसक्ततायुवेपातयंतो यद्वै द्विपः ६
 मुंडादंडुस्य सतकारैर्मर्दयंतस्ति वितस्ततः कस्तूरीयत्रसिंदूरककंवलसंडिता ७ वारो गीताभिः पवित्रैः ८
 खड्गैः सुग्लैः शुभाकभिः किन्नागाः पतयः पेतस्मिन्नवाहं द्विजानवः ९ कस्मितीक्ष्णा सिता राजहया
 न्युद्धे द्विधा कवोत केचिदंतान्संगृहीत्वा कुंभेषुकभिर्गंगाः ६ आसात्यं हस्तिवाहं च मर्दयंतो मृगेंद्रव
 त आलंबयंतः सहया राजहं दं महावलाः ११ खड्गप्रहावं कुर्वंतो विदार्य यवसैनीकान हयदण्डनदृश्यते
 दृश्यंते ते नटाव १२ सैन्यवेगं च पात्रुणं दृष्ट्वा क्रूरः समाययौ चक्रमउर्दिने वारो रथनु संकारयन्मुहुः १३
 पलायमानं सवलं पुमानवीक्ष्य महावलः आययौ सन्मुखे यो हं स्था फल्के सैथिले स्रवः १४ वारजालं
 सविक्रेदवारो वै श्लो यतिगीतैः कृदयामासवाक्रुवं रथसूर्यसितो वृद्धः १५ कृत्वा तदा एतलमसिनां
 गांदिनीसुतः सात्मा तताउतं वीरं युसंतं क्रोधसूक्तिः १६ तत्राहारेण भिन्नो सोमूक्तिो वृटिकाद्वयं पुन
 कत्याय युयुथे शिषु पा वल सरवो वली १७ गृहीत्वा च गदां गुर्वीलक्षभावं विनिर्मितां तताउद्वेदि चक्र
 वंजगर्जं च नवशुमान १८ अक्रुरे तत्राहारेण किंचिद्वा कुलमानसे युयुधानस्तदा प्रागाजया शतं का
 रयन्मुहुः १९ शिवस्तस्या पुचिक्केदवारो नैके नलीलय पतिते युमतिहा जोवीरस्तस्य विउउवुः २०
 तदैव साकः संप्राप्ते दृष्ट्वा सेनां पलायितां सुलं चिद्वेप सहसा युयुधानाभ्यधीमते २१ युयुधान सुवारो
 चैस्तच्छूलं पातथा कवोत साकोगृहीत्वा पवित्रं युयुधानं तताउह २२ युयुधानो जन सरवाः क्षणं सूक्ष्
 मवापह तदैव वीरः संप्राप्तः कृतवर्मा महावलः २३ साकस्यापि रथं सासं वारो सुर्गिचकार ह सा
 क्रोधि सुर्गया सा सगदयत द्रष्टुं यवं २४ कृतवर्मा रथं त्यक्त्वा फातं जग्राह वोषिताः पातयित्वा भुजाभ्यां

तं विज्ञेय पश्य योजने २५ शक्ये च पतिते युद्धे श्रीपुपालप्रणोदितौ वंगपिंगौ मंत्रिणौ तो प्रतिनाक्षौ
 हिणीयुतौ २६ वाणवर्षे प्रकुर्वन्तौ नर्दयन्तावरीन्मये आजगमतु मंत्रिणौ लेद्वयपावातकुंताभानौ २७
 उद्भूतं तद्वलं वीक्ष्य पादवेदः पितुः समः आदाय चापे सदसि प्रयुम्नो वाकमहवीत २८ प्रयुम्न उवाच
 अहंगमिष्णामि पुनः वंगपिंगमये जनाः वंगपिंगौ च दृश्येते महाबलपराक्रमौ २९ श्रीनारद उवा
 च एतच्छ्रुत्वा महाबाहुर्भानुः कलसुतीवली सर्वेषां मृतो भूत्वा भातवंप्राहनीतिवित ३० भानुक
 वाच त्रैलोक्ये दृश्यंते प्राप्ते पदाते सन्मुखे प्रभो तदानीं चापटंकारो भविष्यति न संशयः ३१ केव
 लेनापि खड्गेन शिरसी वंगपिंगयोः क्तिवाचा उगमिष्णामिकलिंगशकलाविव ३२ ३३
 श्रीमद्भर्ग-वि-ना-व-शुभच्छ्रुत्वा वयोनामा हसोऽथायः ८ नारद उवाच ३४ अत्युत्काश उवा
 भानुर्गृहीत्वा खड्गवर्मणी पदातिः प्रययौ सैन्ये वने वह्निविवप्रभुः १ भानुः खड्गेन शत्रून्
 किन्नवाहं शुकावहं द्विपानहयान् सन्मुखस्थान्या र्थस्थं शुद्धिं करोत २ खड्गद्वितीयो ह्ये
 काकीरेजे किंदम्वरीनमये नीहावमेव पटलैर्भानुर्भानुविवस्फुरन् हस्तिनां किन्नकुंभानां भानुः
 खड्गेन मंत्रिणौ लुप्तानि पेतुं प्रययान् नारकः क्षीनकर्मणा ४ क्षणमात्रेण तसैन्यं पातयित्वा वरा
 गणे वंगपिंगौ पवित्रागाद्भानुर्वीरो महाबलः ५ कलसदतेन खड्गेन वधौतौ वंगपिंगयोः क्तिवा
 रुयान् सनेहं शुभानुर्युद्धे द्विधा करोत ६ खड्गौ नीत्वा वंगपिंगौ नेतुं संहोद्भूतौ भानुश्चर्म
 गतौ खड्गौ भंगीभूतौ वभूवतुः ७ भानुः खड्गप्रहारेण शिरसी वंगपिंगयोः युगपत्पेतुं युद्धे
 तद्वज्रतमिवाभवत् ८ भानुस्योऽपि शिरसी नीत्वा प्रयुम्न सन्मुखे प्रययौ विजयीवीरः स्त्रा

३२

१२३
शः पां
वि. य.
१०

क्षितः सैन्यनायकैः ८ दिविर्दुभयोनैर्दुर्नरुर्दुर्भिमिः समं शुभ्रजयजयवावः पुष्पवर्षासु
 वैः कृता १० रंगयिं गौमती शुक्ला शिषुपालो रुपा न्वितः अत्रं रणं समाकृत्य यदनां सन्मुखे ययौ
 ११ मदच्युत्तिर्गजेर्दीर्घै रत्नकं वलमंडितैः स्वर्णनीरु समापुक्तैर्लोलचंद्रा कृणत्स्वनेः १२ यथे
 सुदेवधि स्याभेर्वायुवैर्गौसुरंगमैः विद्याधरसमैर्वैर्नंदयन्त्रसुधातलं १३ शिषुपालवलंदष्टाशा
 कदतेन ये स्थिताः सर्वेषां मशतः कार्ष्णिः प्रययौ धत्विनां वरः १४ पां त्वंदधौ हवेः पुत्रो दिशः खेनाद
 यन्नृप तेन नादेन मातृणां कंयो भूदुर्दिशानद १५ शिषुपालमहासैन्ये प्रासादवतुर्गमे चक्रेना
 रचसोपातं सहिसाकृत्तिनीसुताः १६ यमघोषसुतोपीमानयनुष्टंकारयन्मुद्रः वरुणासुसंद
 येयद्वैदजात्रैयेण शि क्षितं ११ प्रचंडं सर्वतले जोहृष्टा श्रीकृत्तिनीसुतः वरुणासुणायितपुत्रे संज
 हारसलीलया १८ शिषुपालो महाधीमान् रंगारवा सुसमादये यामदग्नयेन यदतं महैद्रो यवतेन
 य १९ तदोत्थं गारवर्षाभिः कार्ष्णिसेनातिविह्वला यर्जन्या सुमहादिव्यं तदा कार्ष्णिः समादये व
 स्थूलाभिर्मैत्रुधावाभि रंगारः पांतिमाययुः शिषुपालसदाकुर्द्वै गमासुतत्समादये २१ यदग
 स्थेन मुनिना शि क्षितं मलयचले महोद्भूटा गजार्दीर्घैः कोटिप्रासाद्विनिर्गताः २२ ते सैन्ये पात
 यामासुः प्रयुज्जस्य महात्मनः हाहाकारो महानासी यदनां वाहिनीषु च २३ प्रयुज्जोषणं प्राची
 नसिंहा सुसमादये नृसिंहो निर्गतस्तस्मान्नादयन्त्रसुधातलं २४ सुवत्सटो दीर्घवालो नखलां
 गलभूषणः ननदं कृतैः शहैर्भक्षयत्सना जघनवणे यथ विदार्य गजकुंभांतं मुत्यतन्मग
 वात्सविः गजसुतं महर्षित्वा तत्रैवं तथीयत २६ विद्वेषयविद्वेषोपाच्छि शिषुपालो महावलः

विह्वेदयविद्येतद्वैयमदंडेनमाधवः ११ ततश्चै यो कथा विह्वेदहीत्वा खड्गचर्मणी प्रयुम्नेतसु
 पाथावत्यतंगवपावकं १८ कार्त्तिकस्तताडततखड्गं यमदंडेनवेगतः पूर्णविभूवतेनापि निहि
 पाशुर्मणासह १९ पाणीदतेनपापोनमहसायादवेष्टवः दमज्ञोषसुतंवथाविचकषिरणं
 गणो २० शिशुपालं स्तपयितुं खड्गं अग्राहवोषितः तदैवताकनौ साक्षाद्भद्रो अग्राहवेगतः २१
 गदउवाच यविसर्गितमेनापि श्रीकृष्णेन महात्मना वध्योयंदेववचनं भगवान्मातृयाकु
 क २२ नावदउवाच तदाकोलाहले जाते शिशुपालस्य वंधने दमज्ञोषो वलिनीत्वा प्रागात
 प्रयुम्ने सन्मुखे २३ कार्त्तिकस्तमागतं दृष्ट्वा त्याक्तासास्त्राणि पीडिताः अग्रतश्चोदियं मास
 न्ननामपि रसाभुवि २४ मिलित्वा चापि पंदत्वा प्रयुम्नाय महात्मने दमज्ञोषो महाबाजः
 प्राह गद्गदया गिरा २५ दमज्ञोषउवाच प्रयुम्ने त्वंतु यन्यो सि श्रीयहनां पीकोमणे सत्युवे
 एकतं यद्वैतक्षमसदयानिये २६ प्रयुम्ने उवाच समदोषो न ते वार्यन ते पुत्रस्य हे प्रभो
 सर्वकालकृतं मत्प्रेमियमपियमेव वा २७ नावदउवाच अयुक्तो दमज्ञोषोपि प्रयुम्नेन प्रह
 रितः शिशुपालं मोचयित्वा नीत्वा गावुं द्विकांशुनीं २८ प्रयुम्ने स्यवलंशुत्वा साक्षाच्छीक
 सतेजसः नकेपियुयुधुस्तेन राजानस्य वलिंददुः २९ उतिश्रीमद्भर्ग-वि-ना-व-सं-वंग
 यिंगवधे शिशुपालस्युद्वेदिदेसा विजयो नाम नवमोऽध्यायः ८ नावदउवाच मनुस्त्री
 र्यंततः स्नात्वा प्रयुम्नो यशुभिः सह प्रययौ कौंकरा न्देपान्दुभीना दयन्मुहुः १ कौंक

१२४
गः सो
वि. ७.
११

एस्यो यमेथावीगदापुहुविणारदः एकांकीमल्लरूपेणपरीक्षन्नाययौवले ३ प्रमुसंस्व
 लंपाहुशुण्णमेयादवेसुर गदापुहुंदेदिम हांमहुलनायायप्रभो ३ प्रमुसुअवाच एकतोहो
 कतोवीगवलवंतोमहीतले मानंसाकु कहेमल्लविस्सुमायातिउर्गमा ४ वयंतुवहवोवीगस्त
 वमेकाकीसमागतः अथसोयंसहामल्लदृश्यतेपादिसंप्रतं ५ मल्लउवाच यदापुहुंनकु
 कतभवंतोवल्लणालिनः सत्यादेथोउनिर्णयंतुतदायास्यसिसंप्रतं ६ नारदउवाच एवंव
 दतिमल्लैवैसर्वेयादवपुंगवाः वभूवुःकोथसंयुक्ताः यप्यतस्तस्यमैथिल १ गदोगदांसमा
 दायवलदेवानुजोवली तस्योसोपिगदां नीत्वासर्वेषांपश्यतांनृप ८ गदांगारिषांविद्येपग
 दायसमहावलः गदोपरिगदां नीत्वा सगदांप्राक्षिपद्भुदः ९ गदस्यगदयासोयिताडितः
 पतितोभुवि मृथेक्कांनवकाशपुउदुमनरुधिरेमुखात १० कौंकणस्योयमेथावीभूत्वाप्रा
 हहरेस्सुतं परीक्षायेवभवतामेतत्कार्यंमयाकृतं ११ त्वमेवभगवानसह्यात्कुतोहंप्रा
 कृतोजनः क्षमस्वमेपरायेभोभूत्वा महंशररांगतः १२ नारदउवाच इत्युक्ताथवा
 लिंदत्वा नमस्कृत्यहरेःसुतं कौंकणस्याःपुत्रीं प्रागान्मेथावीक्षत्रियोतमः १३ ऊटकायिं
 पतिंमौलिंमृग्यायं विनिर्गतम् अग्राहसमहाबाहुः सांवोअंववतीसुतः १४ कार्ष्णि
 स्माहलिं नीत्वा दंडकाक्षं वचंययौ मुनीनामाश्रुमंपश्यन् स्वसैन्यपरिवारितः १५ नि
 विंधां वययोसींचतापीत्नात्वा हरेःसुता सूर्यावरकंमहाक्षेत्रंश्रायीं द्वेयपनीततः १६ अ

प्यमूकं ततः पश्यन् प्रवर्षयामि विगतः पर्जन्यो भगवान् साक्षात् नित्यं दायवर्षति १७ गोकर्ण
 रव्यं कीवले वंद्य कार्त्तिकः स्वसैन्यकैः विगर्तन केवलान् देवान् नययौ जेतुं महाबलः १८ श्रुं वष्टः
 केवलानीशः श्रुत्वा वार्त्ता तु मन्सुरात् ददौ तस्मै वलिं यीशं प्रयुक्तं यमहात्मने १९ तैलंगस्य
 यिपो १९ कस्मां वेणीं तदोती र्यं तैलंगात् विष्णु नययौ सैन्यपादमजो वंदे नथी कुर्वन् नभस्थले २०
 तैलंगस्य यिपो राजा विष्णु लालः प्रकीर्तितः पुनस्यो यवने वेमे सुंदरी गण संवृतः २१ सुदं गार्थी
 शुवादि वैर्मपु रध्व तिसंकुलैः परैरसु रसां रागै र्गीयमानः सुगतिव २२ तं प्राह सुंदरी नामा राज्ञी
 सुंदारमालिनी रजो व्यामं नभो वीक्ष्य मुष्णद्विवाथ रापरा २३ सुंदारमालिन्युवाच राजन् राजान
 सि सदा विहाय बहन्नि सां काम विष्णु ललोलाः अहं न जानामि कदापि ३ः खं सुखल कालिभूम
 नभवेत्ता २४ द्वावती णधु रना गवली च यं सुसुत्या यद्विपो जयार्थं विजित्य सर्वान् यवेदि
 यान् सुसमागतो सो यदु राज राजः २५ पुं कथं गहं शुण्डं उभी नो चीत्कार एकावयुतं द्विपा
 नो कौटुं उलंका वसयं पुनरां कल्यांत सा वस्तनाटकायं २६ त्वं वलिं प्रेषय शं वरा वये प्रथा
 वतीः पश्यन् नरेन्द्र सुंदरीः व्युत प्रसूनाः अमवा विवर्धिणी र्वन प्रवेणा स्फुट के मा संतुनः २७
 पत्नी वा कंततः श्रुत्वा विष्णु लालो तिथयतः स्वात्वा यं वा फरस्ती र्यं महाबाहूंत तो ययौ २८
 महाबाहू यिपो राजा विमलो नाम वै सवः भक्ता पदसया कार्त्तिके ज्या मा सु सर्वताः २९ तथा
 हि कर्ण टिपतिः सहस्रजित्ततः समानीय वलिं महात्मने संसजयामास शुभा र्थं हेतवै श्रीं

११५
गः-शं
वि. ७.
१२

वनविंशगतः प्रभुपदं ३१ प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्देवैः सह सैषिल कुरुष्वान्विषयान्नागाजैर्तुयो
गीवदेहजान ३२ महाबंगयुवैतत्रदृशार्ममहासतिः भर्तृपः श्रुतदेवायाः वसुदेवसुसुन्दर्य ३३
तस्य पुत्रोदंतवक्रः कलपात्रुः प्रकीर्तितः शिषुपाल उवकुडो यो दुं च के मनः स्वयं ३४ साजायिना
वावितो विदेत्योदैत्यान्ननुवतः पादकान्यातपिष्यामिकोयमित्यं च कभह ३५ आद्यायसगदंभु
र्वैल्लभभाविनिर्मितां एकांकीप्रययौ यो दुं प्रद्युम्नवलसन्मुखे ३६ दंतवक्रं कलवर्णं कुजुलादि
समप्रभं ललजिह्वं चोभयंतालवृक्षदशोक्तिं ३७ किरीटकुंडलयनं हेमवर्मविभूषितं किंक
णीजालसंयुक्तं बलचरणनूपवं ३८ कंययंतं भुवं वेगात्यातयंतं गिरीडमानं द्यातयंतं स्वगदय
कतांतमिव दुर्धमान ३९ तंदृष्ट्वा पादवाः सर्वेभयं प्रापुर्मथंगले आगते दंतवक्रं च महात्कीला
हलोद्यभूत ४० प्रद्युम्नः प्रेषयामास तस्योपविमहद्वलं अष्टदण्डौ हिणीनां यनुष्टंकारयन्मु
हुः ४१ वारैः पदस्वयैः राजन्नातग्रीभिर्भुष्टिभिः तं ते दुर्योदवाः सर्वे सर्वतो द्विपद्यागजः
४२ दंतवक्रः स्वगदयकरीद्रानुत्कटान्वहनं पातयामास राजेन्द्रमिन्नकुंभस्थालान्मये
४३ कांश्चित्पादेषु चोन्नीय किंकणीजालनादितानं सस्यं खलान् सनीडांस्तोल्लोहवैद्युत्स्व
नान ४४ वातस्तुलमीकाकाशे विक्षेपयामातयोजने पुंड्रादंडेषु कांश्चिद्देवहीत्वा दैत्यपुंगवः
४५ भ्रामयित्वा गजान्दिक्षु नदतः प्राक्षिपन् दुष्टा कांश्चिद्गजवंसयोश्च कक्षयोः कभयोः वपि
४६ पद्मासकम्पपुष्पभेदैः कालाग्निभद्रवतं वंशन्सहजानसास्यं सुसुखजानसस

हारणान विक्षेपगगनेवीरः यस्यानीवप्रभंजनः तुवंगंशुपदंतीशुप्राक्षिपद्गनेवलात
 ४८ अथोसुराकथर्वसुरावाजपुत्रमहावलाः रुपास्त्रावन्केसुरसंयुक्तसारकातिव
 ४९ आकाशादायतंतस्तेवसंतोकथिवंसुरात वलंविलोडयामासगदयादैत्यपुंगवाः ॥
 ५० दंष्ट्रयाप्रलयाभिंष्ट्रीवावाहउवमैथिल ५१ इतिश्रीमद्भगी. वि. न. व. कौकल
 कुटकविर्गर्तकेवलतैलंगमहावाहकार्णटदैराविज्यैकाकषदेशगसनंनमदशमोथा
 यः १० तारदउवाच तदाश्रीकृष्णपुत्राणंसहदशमहावराः सज्जतंकावयामासुं
 दंतवक्रंमहावले १ दंतवक्रोतिष्ठुमुमेसद्वतौरक्तथावया लाक्षयेवयथासौधंप्रहारंननुचिंत
 यन व कृतवर्माचकारोहैस्तंजज्ञानवरांगले युयुधानश्चुखद्वेनशात्माकृवोमहावले व सारण
 स्तंक्रुवावेणाहनतंवेहिरासुतः दंतवक्रोतिगदयायुयुधानंतताडह ४ कवेणकृतवर्माणमकृवं ॥
 स्वांस्त्रिणाहनत सारणंभुजवेगेनकाशुषोवणउर्मदः ५ ततो गदांसमादायसांवोअंबवतीसुतः
 गदोपविगदानीत्वागदयातंतताडह ६ दंतवक्रोगदांत्यात्मासांवोअंबवतीसुतः गृहीत्वापातया
 मासभुजाभ्यांवरणमुडले १ सांवस्तदासमुत्थायसांहंसांसंगृहीत्वापादयोश्चुतं अयोधयहं
 दूमिष्टेतदद्रुतमिवाभवत ८ दंतवक्रःसमुत्थायसाहसांतदाकरोत ननादतेनहस्तांडेसम
 लोकैर्विलैःसह ६ यत्ताकाटो नदिवोनसहसाद्विष्यवर्चसा सहस्रदययुक्तेनवयोनस्त्रिग्य ॥
 नादिना ११ आगच्छंतंनसंतंयप्रयुस्नेयत्विनांवरे दंतवक्रेयितंवीक्ष्यमाहेदंपकषंवचः १२
 दंतवक्रउवाच ययंचयादवाःसर्ववसयोह्यंथकादयः शूल्यसत्वाजनासुक्ताविउतायुद्धमी

सर्वे हृष्टाः प्रयत्नं कर्म ३० प्रयत्नोपि गदां नीत्वा तं तता उहरे हृदि तत्प्रहावेण देत्येन्द्र किं चि
 द्वाकुलमानसः ३१ तयोश्च गदया युद्धे चोत्तमं वभूव ह गदाभ्यां सज्जतौ तौ द्वौ मर्दयंतौ यव
 स्यं ३२ नर्दंतौ संगवेनाजतिवौ केसविणो यथा ३३ दंतवक्रौ भुजाभ्यां तंग्रहीत्वा श्रीहवेः
 सुतं भूमौ नीयात यामास सिंहः सिंहमिवौजसा ३४ प्रयत्नोपि स सुत्या यगृहीत्वा भुज्योर्व
 लात भूमौ नीत्वा भुजाभ्यां तं पातयामास भूतले ३५ प्रयत्नस्य प्रहावेण सो यत उथिवं व मन
 भूर्लतास्थिः विन्नगात्रो मूर्कितो विह्वलाकृतिः ३६ विवीक्षुः ३७ वभूव हरे जेनाकापुथाहतः
 तत्प्रहावेण वसुधा च वालसुजलामवत ३७ विवे लुर्दिगाज्जासाः समुद्राश्च कं पिवे ।
 पातयात्वेन का जेंद्र विलोकी वधिनीकता ३८ तदैव का रूपयतिर्महात्मा श्रीवृद्धा मी युतदेव
 याच का ज्जामहावंग पुनरुदनां समा ययौ संदवसंथिकारी ३९ दत्वा वलिं मे धिलशं वर विर्यसु
 तंग्रहीत्वा कृतसंथिरगुतः तथा यदनां प्रववैः प्रसजिताः पुनर्महावंग पुनं समा ययौ ४०
 इति श्रीमद्भू-वि-ना-व-दंतवक्रयुद्धे कश्यपदेवा विजयो नभैकादशोऽध्यायः ११ नमद उवाच
 श्रीवंदक्षिणं स्वात्वा प्रयत्नोपादवाधिपः उमीन वंस्तो जेतुमाजगाम वलैः सह १ कोटि
 षाः कोटि शो गावो य उदे मो च वंति ह गोपाल मंडलैर्युक्ता वं जेत्यो भव्यमूर्तयः २ जैमीन ।
 काश्च गोपालाः गोवतर्णा मनोहराः हेयंगवीन मादाय ते ययुः कार्ष्णि सन्मुखे ३ तैः सजितः
 संवरा विर्द्धौ ते भ्यो महायने राजान् हयान वयान वत्नवस्त्र भूषा निहर्षिताः ४ चंपावतीना
 मयुजीमणिभक्त समन्विता विराजते यन्न न्यैः सयैर्भोगवती यथा ५ चंपावतियतिर्वीरो

१२१
गः अं
वि. ४.
१४

नाम्नाहेमांगदौन्य नीत्वावलिसमेत्याशुश्रीकार्ष्णिप्रणामह इतस्मैतुष्टः शंवरविः श्रीलोकं
जलिकिनीवदौ सदसदलशोभासंयद्येदिव्यंददौयुनः १ अथकार्ष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्ययवि
वावितः विदमन्मयययोधन्वीडुंभीर्नदयन्मुद्रः ८ भीष्मकः कुंडिनयतिनागतंककिणीसु
तं आनीयसजयामासससैन्यवद्भूमिर्धनैः ९ मातामहंततो नत्वाककिणीनंदनोवली कुंतदे
शांशुववदाम्प्रययोपादवेपथवः १० मलयचलयाटीरवायुभिः पविसेवितः श्रीखंडकेतकीपु
ष्पगंधाक्तमलयाचले ११ अगस्त्यमुनिगार्हलंयीताब्धिरुददपीह कृतंजलियुटः कार्ष्णिर्न
मस्त्यमहासुनि १२ स्थितोभूदुटजेराजादाप्रीभिर्मिनेन्द्रितः १३ प्रद्युम्नउवाच दृश्यंय
दार्थजगतः सत्यवर्द्धतेकथं सुतोवसांसाकोभूत्वावर्द्धतेयंकथंगुरोः १४ एतन्ममममसू
हिनीतनांमुनिसतम त्वेसर्वत्रदिव्यवद्भुः सर्वप्रसविदावरः १५ अगस्त्यउवाच त्वेसर्वत्रेसा
दातकसचंद्रस्ययविसर्गतमस्यच पुत्रोसिद्धकुसेमांवालीलामात्रसिद्धवचः १६ लोकसंग
हमेवार्थकुर्वन्नेदेकोहविर्यथा तथानृणांचकल्याणंकुर्वन्निचरसिप्रभो १७ यथासत्यस्यस
र्गस्यविंवोदिषुसत्यवत दृश्यतेसत्यवदृश्यंप्रथानयनयोस्तथा १८ कावेमुखंगुरोसयंसंक
तेजीवनंयथा तथायंसदेहगुरोर्वर्द्धतेप्रेक्ष्यतान्स्वयं १९ प्रद्युम्नउवाच कथंनवर्द्धतेदेही
येनोपायेनततद्धद वैराग्येनदृढेनापितृहिसरनविदांवर २० अगस्त्यउवाच विवेकंयः
समाश्रित्यभजेदुक्तसनातनं मनोमयंजगत्मासुखंजैत्यनसंपदं २१ जन्ममृतसंयोग
मोहोजनाकालपुवादयः अहंसदोषाधिभयंमुखंमौकंक्षयावतिः २२ आधिर्याधिस

स्याज्जन्मभवंतिकदाचन २२ आत्मानिरीहोस्यतनुः सर्वतश्चानहंकृतिः शुद्धोगुणप्रयः साक्षा
 त्यबोनिफलश्रुतात्मदक २३ ज्ञानात्मकः सदासर्गो विदितो यो मुनीश्वरैः तं ह स्मय रमात्मानं ज्ञा
 त्वायं विचरेत्सुरी २४ अस्मिन्पायाते जागर्तिसर्वे पश्यतियः पुमान् नायं तं वेति पश्यंते न पश्यं
 तिकदाचन २५ न भोषिः पवनो कोष्ठाकाष्ठोद्भूतवेणुभिः न सज्जते गुणैर्हस्त्वर्णैश्च स्फटिको य
 ए २६ लक्षणमिथानिर्वाणैर्ज्ञायते न कदाचन कुतस्तुलौकि कौर्वोस्त्वस्मै श्रीवस्त्रेण नमः
 २७ केचित्कर्मवदंत्येन केचित्काले तथापरे कर्ता वं योगसमुपेसां त्यं ह स्मवदंतिके २८ केचित्
 यनमात्मानं वा सदेवं वदंतिके प्रत्यक्षेन अनुमानेन निर्वर्गमेनात्मसंविदा २९ विचार्यत ह स्मय
 रंभिः संगो विचरेद्दिह यथां भूमा प्रचलता तव वोपि चला उव ३० चक्षुषा भाम्यमाणे न दृश्यते च
 लतीव भूः तथा गुणानां भूमौ भूमता मनसा यतः ३१ भाम्यमाणः सदा राजन्करोणा लात च
 क्ववत ३२ कविष्णामी कयोमीति स मेदंत वचा बुवन त्वमहं सुखी ३३ रवी सदा ज्ञान विमोहितः ३४
 सत्त्वं रजसम ३५ ति प्रकृतेर्नात्मनो गुणः तैर्विदं जगदा व्याप्तं जित प्रोत पटयथा ३६ ऊर्ध्वगच्छंति
 सत्त्वस्थाः मथ्येति हंति राजसाः जघन्य गुणवृत्तिस्थाः अधोगच्छंति तमसाः ३७ ग्रंथकावे गुणा
 न काले सूर्यबुद्धि विभेति च आकाशमी चिकां वा वितयेदं मन्यते अगत ३८ गता गतं सुखं विद्वि
 यथा मंडलवर्तिनां तथा नृणां च विदिवं ३९ खं नरकवासिनां ३६ खनावलिर्देहगुणा प्रहोरा
 ३७ नृगो गुणः यथा सार्थे तथा दृश्यं न किंचित्सर्वदेवदि ३७ यद्वै जाते तथा नीरात्या वे जातोत

१३८
गः सं
वि. ४.
१५

षोडशत ज्ञानेन प्रपेय एतल्लोकादप्येव किंप्रयोजनं ३८ यद्योक्तया हस्यसर्पमुक्तया किंप्रयोज
 नं तेषां मां निधाय शुविचवेत्समहत्सुनिः ३९ यद्येकं कदप्यवेष्टुयथाग्निः काष्ठं चये तथैको
 भगवानमाह्वयवात्मानेकवस्थितः ४० वटेमटेयथा कणो वर्तते तर्हि संहान तेषां यवात्मानि
 लिप्तो देहिषु वृत्ततेषु च ४१ यः क्लृप्तमहः परं तात्मा ज्ञाननिष्ठो विना भवान् तं न स्पृशंतीह गु
 णा कानीव विषानीदलं ४२ ज्ञानी सदा नंदमयो कलवद्विचवेतनं न यम्यति धृतं वा सोमदिवसद
 मतवत ४३ सूर्योदये यदा वस्तु गृहे न जन्म दृश्यते त्वनीकृत्य तेषां ज्ञानं साक्षात् त्वेतनो वहत
 ४४ यद्येदि यद्यगृह्यौ वर्धौ वृद्धगुणाश्च यः ज्ञानेयते तेषां वस्तु कविभिः सास्त्रवर्त्मभिः ४५
 पश्यं पदं वदं त्येतत्केचिद्वै वै सवन्त्य केचिद्वै व्याप्य वैकुण्ठं सातं केचित्ततः पश्यं ४६ कैवल्यं त
 हृदकेचित्पुत्रमंधासखाभ्यं शुद्धं च यवेकां गोलोकं प्रकृतेः पश्यं ४७ केचिद्विकुंजं वि
 षादं वदं तीह पुत्रा विदः ज्ञानवैराग्यभक्तिभ्याः प्राप्नोतीह न चान्यतः ४८ श्रीकृष्णचंद्रसह
 नेः पश्यं कैवल्यं नाप्यस्य यवात्मानस्य त्वमेत्यदं श्रीपुरुषोत्तमस्य यतः प्राप्य भक्तो न निवर्तते य
 ४९ नावदुक्ताव इति भागवतं ज्ञानं श्रुत्वा कार्त्तिकसिंहमुनिं श्रुत्वा स्यात्समासमत्मानं त्वा
 कतां जलिः ५० इति श्रीमद्भुवि. ना. व. उशीनरविदभक्तुतदवददेश विष्णो गस्य का
 लिज्ञानप्रस्तावो नाम द्वादशोऽध्यायः १२ नावदुक्ताव कृतमालोता मुफर्णी सनात्वा
 श्रीयादवेषवः यदुभिः सैनकैः सादं न जन्म न जपुनं यथै १ मालो न जपुनं यथै १ मालो न जपुनं यथै १

स्वतोयहन आगतान्सययौशीब्रंदि विधेवानराधियं २ द्विविधोऽस्ति संकुटो वीरमित्रसहायक
 त संवराविवले प्रागाद्यालयन्वसुधातले ३ विददावनवेदेतैः पताकाधजपटकान कायमीनकं
 वलैर्युक्तानसमुद्रानस्वर्णभूषितान ४ रथानुत्पातयामासगाजानंकसवेगतः अस्त्रानविद्राव
 यामासभूमंगौर्वीनवस्वनेः ५ अत्यंकोलाहले जाते प्रमुन्नोयत्विनांवरः आजगामरथेनासोय
 नुष्टंकारयन्मुद्रः ६ द्विविदसद्रथस्यावउद्युक्तममदौकटाः कुत्रंथजंस्वपुष्टेनकंपयन्स
 हयंरथं ७ प्रमुन्नः सधनुष्कोट्यासलकेतं च कर्षह कथिसदातिक्रुपितो मुष्टिनातंतताडह ८
 प्रमुन्नोयनुवादाय सजं कृत्वा विधानतः आकृष्य कर्णययंतं विष्णीवेन तताडने ९ विष्णो
 भासयित्वा तंगगने पातयोजने प्रहवाहंतुवाजेंद्रलंकायं सन्यपातयत १० रक्षोभिः सह त
 युद्धं वभूव वृटिकाद्वयं नियातयन्सनहतां सिविकूटं चाकरोह ११ प्रोक्षकामविकूटात्समेना
 कशिखरोयवि सैनाका सिंहलं चैत्यभारतं चाययौयुनः १२ शनैः शनैर्वीनवेद्रो हिमाचल
 कीर्तिगतः हिमाचलस्याशिखरात्प्राग्ज्योतिषपुरं ययौ १३ महानदेणाधियतिं प्रमुन्नोयय
 दूतसः नादयन उंभूमीनवाजनविजित्य जगहे वलिं १४ दक्षिणं मधुकोटं दृष्ट्वा प्रमुन्नोपादवे
 एव नः महाक्षेत्रं ममकृतं प्रययौ सेतुवंधने १५ शतयोजनविस्तीर्णं समुद्रं सकललयं वीज
 यकार्षीर्महावीरस्यैवैलांसमेत्यसः १६ सांवादीन्समाहूया कुराद्यैर्यादवानसका
 न सभायामुच्चवं प्राह कार्ष्णि यो गोष्ठे रेष्ठः १७ प्रमुन्न उवाच विभीषणो द्वीपपतिर्महो जा
 लंकापतिः कौरववंदमुख्यः वदामि किं भोजववायमं विन्नचेदलं पकृतिमेव द्राष्टु १८
 उद्धव उवाच त्वंदेव देवः पुनर्योतमोतमः श्रीकृष्णचंद्राः परमः त्वमेव हि त्वं पकृसे

१२८
 भाः प्रां
 वि. प.
 १६

लोक उवप्रभोभांसायाचतेयोमिववैडवत्यथा १८ ब्रह्मादयोयस्ययगानुभासुनेवहंतिमूर्द्धासत
 तंप्रथर्षिताः सपवसाक्षातपुनरुषोसिभूमन्दासप्रदासोसिवदामि किंते २० नावदुवाच २
 इत्युक्तः पश्यतांतेषांप्रशुम्भोभगवानहारीः पत्रंगहीत्वाव्यलिवत्संदेसांसेधिलेखन २१ श्रीभो
 जराजायवलात्प्रपक्ववर्लिनचैन्मेवचनंश्रुणुत्वं कौदंउसुतैर्विष्णोरिवैश्वरेतुंवथागामिष्यामि
 ससैन्यसंघः २२ लिखित्वेदं समादाय कौदंउचंउविक्रमः वारोयत्रं समाधाय कर्णतंतंतता
 नह २३ प्रत्यंवास्फोटनैवटंकभोभूतडित्स्वनः ननादतेनवस्नांउंसमलौकैर्विलैसह २४
 कौदंउसुकोविष्णोरोद्योतयन्तुलंदिशां विभीक्ष्णसभामथोसंयपातंतडित्स्वनः २५ तदै
 वराक्षसाः सर्वेषुस्थिताश्चुकितावव सकंठुकानिमास्राणिजगद्भुवंगतःखलाः २६ यत्रंवा
 एान्साकृष्यपटित्वाथविभीषणः विमितोभूत्सभामथोनाह्लेदोमहाध्वलः २७ प्राप्ततदै
 वसदसिपुक्रावायंविभीषणः सञ्जामासपायाद्यौर्नत्वाप्राहकतांजलि २८ विभीषणउवाच
 भगवन्कस्यवारोयंभोजराजसुकाःक्षितौ किंवलंतस्यमेवद्वित्वंसाक्षादिवदमीनः २९
 शुकउवाच अत्रैवोदहवंतीममितिहासंपुनातनं यस्यश्रवणमात्रेणजान्यापःप्रणस्यति ३०
 पुनर्हितस्मरणःपुत्रःसनकाद्यादिगंवराः विलोर्लोकंययुद्विद्यंयंत्रतोभवन्नयं ३१ दिगं
 वनमिष्टुन्मात्रजयोविज्यएवतान द्वावपलौककथतुर्वेत्रांतःपुनस्थितौ ३२ आसायं
 तौचतेकुडाःकसदर्शनलालसाः भूयास्तामसुरोडुष्टौमुदौहिजन्ममिसिमिः ३३ एवंप्रभौ
 स्वभवनातपुतंतौभूमिसंउले जज्ञातेतौदितःपुत्रौदैत्यदानववैदितौ ३४ द्विरण्यकमिपुर्ज्य
 षोद्विरण्यदोनजज्ञा मगवान्यज्वाराहौभूत्वाक्षमासुद्वननजलात ३५ अज्ञानमुष्टिना

१६

दैत्यहिरण्यक्षसहावले हिरण्यकशिपुं साक्षाच्छिंद्युः ३१ दद्यान्नजवेतं वै कायाथ
 वसहायकत भ्रातृभौतौ पुनर्जातौ केऽपि न्यायिषु वः सुतौ ३२ नावणः कुंभकर्णश्च सर्वलोकैकता
 यिनौ सायकैः राक्षसवस्त्राणि येन तुर्युद्धमंडले ३३ राक्षसेन्द्रमहावेगौ ससैन्यो यमपतस्तव तृतीये
 स्मिन्मवेजातौ च विषाणं कुले किल ४० शिषुपालो दंतवक्रो वर्तमानो महाबलौ यविर्हरतमः
 साक्षाच्छीकृत्सो महाबान् स्वयं ४१ असंख्यतस्मांडयति लोकेषाः पनात्ययः जातस्तयोर्वधाणीय
 यउवंपोदविः स्वयं ४२ पादवेदो भूविलीलोद्धारिकां यं विराजते युधिष्ठिरमहायज्ञे युद्धेणाल्वस्य
 माधवः ४३ शिषुपालो दंतवक्रो हनिष्यति न संशयः तस्य पुत्रः शंवरविर्द्धिर्जगदीविनिर्ग
 तः ४४ विजेष्यति नृपान् सर्वांश्चंद्रदीपस्थितान् नृपान् जितेषु सत्सु देवेषु द्वावकायं यद्वतमः
 उग्रसेनो भोजराजो राजसूयं कविष्यति ४५ तस्यापि कोदंडविनिर्गतो वलात्प्रचंडवेगो विमिश्र
 स्विहागतः तन्नामचिह्नोति तडित्स्वनो वभो प्रयोतयन् राक्षसमंडले द्विषां ४६ नावदुवाच
 श्रीनाममकोषविभीषणो सो विज्ञायक संनृपनामचंद्रं नीत्वा वलिं कौण्यसंदमुख्यः समा
 ययौ सुंदरपात्रुसेनां ४७ तदावतीर्ण्य शुभं ववात्सु फुररुनशुतिर्दीर्घवपुर्जयेक्ष्णः प्रदक्षि
 णीकृत्य हवेः सुतं पुनः कृतांजलिः सन्मुखं आस्थितो भवत ४८ विभीषण उवाच नमो भ
 गवते तुभ्यं वसुदेवाय वेद्यसे प्रशुक्लपाणि कश्चिदय नमः संकर्षणाय च ४९ नमो मत्स्याय
 कूर्मपादवाहाय नमो नमः नमः श्रीनामचंद्राय भार्गवाय नमो नमः ५० कामनाय नमस्तु
 भ्यं नृसिंहाय नमो नमः नमो बुद्धाय शुद्धाय कल्किने चार्तिहावले ५१ नावदुवाच १

१३.
गः सं
वि. ष.
११

अत्युक्ताः श्रीहरेः पुत्रं सज्जामासमानद उद्यवावैः खोड्याभिर्भक्ताः यवमपाईदृक् ५२ तस्मै तु
 वष्टः संवराविददौ ज्ञानं विवक्तिमत भक्तिं शांतिकनी साक्षात् विदुः प्रेमलक्षणं ५३ तस्मै दत्तं
 महाद्विष्टं यद्यगगाशिकोसणिं यौलस्येन पुनरदत्तं वत्समालां स्फुटप्रभां ५४ चंद्रकांतिमणिं त
 स्मै चंद्रदत्तं ददौ पुनः पीतांबरं यवं साक्षात् प्रभुः परमः प्रभुः ५५ विभीषणोऽथ प्रभुर्नृपतत्वात्
 वलिततः जगाम लंकां रुगणो राज्ञः सेंद्रो महाबलः ५६ इति श्रीमद् वि. ना. व. पाल्ममहा
 बलंकाविजयोऽयं दशोऽध्यायः १३ नावदउवाच अथ भाद्रिं ततो दृष्ट्वा श्रीभंगारव्यं हरेः सुतः
 कामकोत्सीपुत्रीकां चीनदीप्राचीं संविद्वरां १ कावेरीं च तटोतीर्य सहाद्विषयं ययौ पादवैः सह
 तः साक्षात् प्रभुं भगवान् हरेः श्रीविनेषु समायांतं मुक्तके सोऽदिगं ववं अवधूतं प्रथावंतं पुष्पं
 गं वज्रसावतं ३ कालासुसनुधवंतं ललणार्धं वितस्ततः कोलाहलं प्रकुर्वतो हंसतो मेघिले
 सुव ४ पंदृष्ट्वा चोद्वं प्रादकास्मिर्वृद्धिमतां वरः प्रभुस्तु उवाच कोयं पुष्टवपुर्थावनज्जडो नमतपि
 शासवत तिवस्तु तोयिह सति जने नानंदवान्महान ५ उद्ववउवाच अयं परमहंसारव्यो वधूतो
 वाहवेः कलासदानंदमयः साक्षात् तात्रेयो महासुनिः ६ यस्य प्रसादात् यवसां सिंहं प्रभुः पवंत
 याः सहस्रार्जुनमुख्या ये पञ्चकायवाहकाः १ नावदउवाच इति श्रुत्वा शांनुवा विनंत्वा संस्रज्यतं
 मुनिं सुस्थाप्य वासने दिव्ये पप्रक्षुदं यस्तमः ८ प्रभुस्तु उवाच भगवन्महद्विष्टं वै सेंद्रं हन
 श्यप्रभो जगतो वत्समार्गं च देवत्वं ब्रूहि तत्त्वतः ८ दत्तात्रेय उवाच दृश्यते न वसुधावता वड
 ल्काप्रयो जनं प्राप्तेव सौ महानंदे लोक्कया किं प्रयोजनं १० तावदास्ते जगत्साथो यावत तत्त्वं न विद्य

ते परस्मिन्सुखिप्रसङ्गे जगतः किंप्रयोजनं ११ अस्य विंशोऽष्टादशोऽष्टम्यतेन यवं वयुः प्रथा
 नार्थे तस्या जीवो ज्ञानेनासौ यवात्पवं १२ यथा सूर्योदये सर्वे वस्तुने त्रेण दृश्यते तथा ज्ञानोदये वस्तु
 तत्त्वं जीवेन सर्वतः १३ नावदुवाच उतिष्कृत्वा यतं नत्वा प्रयुक्तो यादवे सुवः वेकं द्वा द्विद्विद्वे
 पुण्यौ सेना समन्वितः १४ सत्यवाचय मीतत्त्वज्ञो वाजुर्ध्विद्विद्वे सुवः प्रयुक्तं सज्जामास मत्ता पव
 मया युतः १५ श्रीशैलदर्शने कृत्वा गीरीमालयमद्भुतं स्कंदं वीक्ष्य ततो राजान्य यो यं यासु गोववं १
 १६ गोदावरीभीमवर्णीमतः श्रीद्वारके सुवः प्रदर्शय न हरे स्त्रीर्धर्महेन्द्राद्विंत तोययो ११ महेन्द्राद्वि
 द्रुस्थितं रामं भार्गवं क्षत्रियान्तकं नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य तत्र तस्थौ हरेः सुतः १८ रामसमास्थितो
 श्रीचंद्रत्वापादवानां वलाय वै चतुर्वंगाय वा जेंद्रयोगे नार्हणमाहवत १८ भक्तः सुयः प्रलेहस्यु
 कदिकादधिष्ठाकजा श्रीखविरण्यवलेहस्युवटकावसुखे विणी १० विकीर्णशर्कवायुको वट
 कोमधुशीर्षकाः फेणकाचोयविष्टस्युमातयत्रः सक्छिद्रकः २१ चक्राभचिन्हकाचेत्यं सथा
 कुंडलिकास्मृतः स्रतसरोवायुस्वरसुखा चंद्रकलास्मृताः २२ दधिस्थलस्यु कर्षवनाडीत्वं वं
 उमंडलं गोधूमसविकाचैव सुफला व्यातथैव च २३ दधितुयो मोदकस्युणाकसौथानयवच
 मंडकायाय संडुग्यं डुग्ये गोघृतमेव हि २४ हैयं गवीनमण्डवीर्यिकाय र्यटसुखा शक्तिकल
 सिकाचैव सुवृत्तं याव एव हि २५ सुफलैश्च सितायुतैः फलानि विविधानि च २६ तथा मोहन
 भोगसुलवणं च तथैव च कषायो मधुवन्निक्ताः कट्वस्त्वस्तवने कथा २७ षट्पंचाशतमा
 ह्येते भोगाः सर्वे प्रकीर्तिताः एतेषां भार्गवः शैलाने कार्षीयोगमास्थितः २८ सैन्ये संभो

१३१
गः शं
वि. ४.
१८

जिते तत्र हस्तान्तेन तत भवत वैभवं भार्गवस्यापि दृष्ट्वा सर्वेति विस्मिताः २८ प्रशुचं स्नानमस्तुत्य
यादवैः सहितस्ततः सर्वेषां शुभं तं राजान्यप्रह्वं हवेस्ततः ३० प्रशुचं उवाच भगवन्भवताद
तं सर्वेभ्यो भोजने परं समुदयः सिद्धयश्च त्वदं ब्रुवा स्थिताः प्रभो ३१ सर्वेषां विभक्तानां प्रियो
भक्तस्तु को हवेः यतन्मोदुहि विप्रेन्द्रं त्वं पशव रवितमः ३२ यवपुत्रमउवाच प्रभो त्वं किं न
जानासि लोकवतः पृच्छसे यमां लोकसंग्रहमेवाकाशत कुर्वन्निचरसि हितौ ३३ निष्किंचनो हवि
पदाश्रयपरागलुब्धाः श्रीसकथाश्रवणकीर्तनतत्परोयः तद्रूपसिंधुलहरीविनिमग्नचितः श्री
कृष्णचंद्रदयितः कथितः समक्तः ४ दंतो महानखिलजंगमवत्सलोयः पांतलितिलरति
काकणिकः सहस्रत लोकैषु नाति निजयादवजो भिरगात श्रीकृष्णचंद्रदयितः कथितः प
रंसाः ३४ यः पारमेष्ठ्यमपविलं नमहेंद्रयि स्थं नो सार्वभौममनिशं नरसाऽप्यित्यं नो योग
सिद्धिमभितो न पुनर्भवं वा वा कुंत्यलं यमयादवजः समक्तः ३६ निष्किंचनाः सकृत्कर्मफलै
र्विरागाः यतत्यदं हविजनामुनयो महंतः भक्ताजुषंति हरिपादवजः प्रमक्ताः श्रुत्ये विदंति न
सुखं किल नैव ये ह्यं ३७ भक्ताभिषो न विदितः पुकथो तमस्य संभुर्विधिर्न च वमान च वौ हरे
यः भक्ताननुव्रजति भक्तनिवदचित्तशुद्धामणिः सकललोकजनस्य कृष्णः ३८ गच्छन्निजं
जनमनुप्रपुनाति लोकानां वेदयन् हविजने सकृद्विं महात्मा तस्मादतीव भजनां भगवानसु
कंदो मुक्तिं ददाति न कदापि सुभक्तियोगं ३९ नारद उवाच ३१ श्रुत्वा यादवेंद्रो नत्वा
श्रीभार्गवो तमं प्राच्यादिषीय यौ राजन गंगासागरसंगमं ४० ३१ श्रीमद्रु. वि. ना. १८

व. वेंकटादिद्रोविउदेणविजोनामवतुहपोथायः १० नावदउवाच दिग्जयसमिधेणसो
 भूभावेहरयन्वहः प्रयुम्नोभगवान्साक्षादंगदेणेततोययो १ अंगेणंतःपुनयीपोरहीतोपाद
 वैर्वनं सोपितसैवल्लिंप्रादात्प्रयुम्नायमहात्मने २ उडीसाडामवाधीपोवहडाहुर्महावलाः ३
 नददौसवल्लितसैप्रयुम्नायमदोक्तः ३ प्रयुम्नप्रेषितोवीरःसांवोजांववतीसुतः एकंकीप्र
 ययौयन्वीवसोनादित्यवर्चसा ४ कृदयामासवाणौवैर्दुर्मवंतगवंत्य विवितुषायपटलैर्जी
 मृतउवसर्वतः ५ तदातुडामवाधीपोथर्षितःसन्कतांजलिः वलिंददौनमस्तुत्यप्रयुम्नाय
 महात्मने ६ वंगदेणायिपोवीवीवयन्वासदोक्तः आययौसन्मुखेयोडुमजौहिण्णावतो
 वली १ चंद्रभानुहरेःपुत्रःप्रयुम्नस्यप्रययतः विभेदतदलेवाणैःकुर्वकौसिंवातामिव २
 ८ कविराणांवाणमिन्नानांपीरसोमौक्तिकानिच प्रस्फुरंतिनियेतुःकौरात्रौतावागणाउव ८
 नियेतुर्वायिनोनेकागजाश्चास्मादातयः तद्वाणौष्किन्नपीवसःकृष्णान्द्राकलाइव १०
 क्षणमात्रेणतसैन्येक्षतजानांनदोह्यमृत मनसिनाहर्षकवीरुल्यानांमयकाविणी ११
 मुंडैर्कवंधैथवद्रिर्हरेकेएवकुंडलैःकिरीटैःकंकणैःपासैर्महामावीवभूवभौ १२ कु
 षांडोन्मांदवैतालाभैरवाःखस्तवाक्षसाः पीरांहीजगद्गर्वगाहवमालार्थहेतवे १३ उत्थं
 निपातितेसैन्येवीरयन्वासमागतः चंद्रभानुतताडुप्रगदयावजुकल्यया १४ तदासति
 प्रहावेणनचवालदरेःसुतः चंद्रभानुर्गदांनीत्वातंतताडुभुजंतवे १५ गदाप्रहारव्याधि
 तौमूर्कितोयवणीतले पयातयादयउवप्रोडुमनकथिवंसुखात १६ लब्धसंजोमुहूर्तेनव
 गदेणायिपोन्यः आययौपावणंसोपिप्रयुम्नस्यमहात्मनः ११ पातेदतवलोराजत्रगव

१३३
शः शं
वि. ४.

१८

वीरधत्विनी वृत्तपुत्रं समुजीर्य प्रयुक्तो मितविक्रमः १८ आसीमापि पतिविंबंगहीत्वा यादवे।
सुनः वलिमादाय ययुभिः कामरूपं समाययौ १९ कामरूपे सुनः पुंडुः येदं जलविसारदाः नि
रीतः सेनया साहं यो दुं प्रयुक्तं समुखे २० आसीमानं यदहं च यो वं पुंडुं व भूवद् बाणैः कुठरैः
परिह्वैः शूलैः खड्गैः शक्तिभिः २१ पुंडुं विद्याशुकरा पुण्ये सा वोगराक्षसीः ततो गौह्यक
गांधर्वीः सर्वतो मे धिले सुन २२ प्रधावंतो नरो राजन्यपादाः पिकिताशनाः कोटिपाः कोटिपा
गायानजययंतो मुहर्षुः २३ क्षणमात्रेण तस्यैव संतो गवलं मुखत एकाग्रमकुर्वंतो दंद
शुका समागतः २४ खड्गच्छादंतवकाललजिह्वाभयंकरः सर्वयंतो नरा पुंडुं धावंतो गजसाल
तः २५ यदा शुसिंहवदना सुवंगवदनान् प किं धिभिधीति गर्जतः शूलहस्ता उतसतः २६
क्षणमात्रेण मेघानां समूहेष्वा दितं नमः श्रुंथका नो ह्यभूद्राजन न राजसंवात वेगतः २७ भोजव
स्यंथक मधुशुन सेनदण्डकाः भयं प्रायुर्महापुंडुं न्यस्तसास्त्राय हतमः २८ कलदंतं धनुः का
स्मिन्दाय प्रतिकारवित सत्वात्मिकां महाविद्यां बाणैः प्रायुक्तं मे धिल २९ बाणः पिशाचानुवगा
नरज्ञापक्षान् नरा गांधवं वनांथकान् विभेददिव्यैः प्रभवैर्धर्मातीन्द्रावसेवाक्तिरणैर्विव
स्वान ३० बाणः स पुंडुं स वं स वाहंतं भ्रामयित्वा वटिकाद्वयं से निपातयामास वणे सफलं
यद्यं दधित्वा मिव चक्रवातः ३१ पुंडुस्तदा तच्छरणं समेत्य प्रथर्षितः स ययुयायना नि लक्षं
हयानामयुतं द्विपानां युतानि दत्वा प्रणमामकार्षी ३२ विषाणां सतद्वेजीर्य सैन्यैः शोणनदं
न्य कौकयानां ययौ धत्वी प्रयुक्तो ययुनंदनः ३३ कौकयस्यापि यो राजा धृतकैतुर्महाबलः
वसुदेवसुतः कैतु कृतकीर्तः पतिर्महान ३४ प्रयुक्तमर्हया सा स धृतकैतुः स यादवं भत्ता

हि

१८

ਸੇਖਿ ਲਾਗੰਧ ਧੰਨ ਜੰਘਰੈ ਸਾਸੁ ਰਾਹੁ ਗਾਨ ॥ ਸੁਰਲ
ਲੀਖੈ ਰਲੁ ਭਵੈ : ਸੁਰੁ ਧੰਨ ਸੀਤਾ ਪੁਰੀ ॥ ੩ ॥

१३३
गः शं
वि. प.
२०

८ चक्रं शंखचक्रमलंकृतं मत्स्यं भुजद्वये १४ दधतयनुर्वर्णं मूर्ध्नि शीनंदकंददि सुमालं च
हलं वाज्रान्निभं कार्त्तिकिर्दृष्ट ११ कस्यां वीणां भागवतं केचिच्छ्रु एवं तिमानवाः ३ तिहारं
भागवतं च हविर्वं सौतथापवे १८ सनत्कुमारवासिष्ठया जवल्का पदपात्रीः गरीयोलस्यथर्मा
दिसंहितायाः केपवंति वै १९ वास्यं पादौ वै सवंच यौ वं लिङ्गं सगाकडे नावदीयं भागवतं च
ग्रेयं स्कंधसंज्ञितं २० भविष्यं वसुवैवर्तं मार्कंडेयं सवामनं वागदमस्य कूर्मं च वसनादुख्यं
मिति विषट् २१ वीणां वीणां च श्रु एवं तिजनाः सर्वे गृहे गृहे कल्मीककाव्यं केचिदैश्रीना
सच विनां मते २२ स्मृतीः पठंति केचिदै केचिदै द्रुपी द्विजाः केचित् कुर्वन्ति यज्ञं वै वै सवंच
गलायनं २३ गथा कलौति कलौति केवदंति मुहुर्मुहुः केचिन्नृत्यंति गायन्ति हविर्कीर्तन
तत्पवः २४ मृदं गता लवा द्विजैः कां स्य वीणा मनीहवैः मंदिवे मंदवे विष्णोः कीर्तने श्रुयते
जनैः २५ नवलक्ष्णं संयुक्तं भक्तिं यां प्रेमलक्ष्णं कुर्वन्ति मे धिलायान् मिधिलायां गृहे
गृहे २६ एवं तु नमो वीहृणं प्रमुञ्चो भगवान्दविः राजा वं हसेत्याशु मे धिले पंदवपीह
२७ मे धिले शसभायां तु वेदव्यासपुको मुनिः याज्ञवल्की वसिष्ठश्च गौतमो हंह हस्यतिः
२८ अन्ये च मुन्यस्तत्र वेदमूर्तिं यथावत् द्रम्यते यमवत्ता रोह विनिष्ठा उतस्तताः २९ मे
धिले द्रोष्टुतिस्तत्र भक्तिभावना ननाः वलस्य पादका एजं कुरुते विधिलं वचन ३० अथ
भुक्ति करं नाम श्रीकृष्णवलदेवयोः दृष्टोत्थाय नमश्चुके सपिण्यं वसुधाविणं ३१ तं स
जयित्वा विधिवन्त्यां यायौ मे धिले सव कृता जलिपुटो वाजातदग्रे चास्थितो भवत ३२ ५

जनक उवाच ॥ अथ मे सफलं जन्म संविदं विना दीकृतं देवर्षि यितनः सर्वे संतुष्टा आगते त्वयि ॥
 ३३ निर्विकल्पाः समदृशास्त्वादृशाः साधवाः क्षितौ निःश्रेयसाय भगवन् दीनानां विप्रवंसीहि ॥
 ३४ वृक्षचार्य उवाच ॥ धन्यो श्रीगणेशार्ह लयन्याते मीथिलापुरी धन्या प्रजं श्रुते सर्वविष्णुभक्तिसम्पन्नितः ॥ ३५ जनक उवाच ॥ ममेयं नगरी नास्ति न प्रज्ञानगहं धनं कलत्रं पुत्रपौत्रादिसर्वं
 कलस्य चैव हि ॥ ३६ परिसरितसः साक्षाच्छ्रीकलसो भगवान् स्वयं असंख्यवत्सं इति गोलोके धाम्ना ॥
 श्रीगणेश उवाच ॥ वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नः युधामन्युः सयं ॥ अनिरुद्धस्तथा वैकण्ठश्च हो भवद्भि
 तौ ॥ ३७ कथं न मनसा वा वाचं वा चैन्द्रियैः कृतं तस्मै समर्पितं शौलं मया वर्णितां महाभुने ॥ ३८ वृक्ष
 चार्य उवाच ॥ हे वैदेह महाभाग विष्णुभक्तिं सतां वरं त्वद्गतां तोषितः कलसवैकं त्वं प्रदास्य ॥
 ति ॥ ३९ जनक उवाच ॥ दासो हं कलसभक्तानां त्वादृशानां महात्मनां मुक्तिं नेच्छामि हे वृक्ष नैकतां
 हेतुवर्जितः ॥ ४० वृक्षचार्य उवाच ॥ कथं वा हेतुकीं भक्तिं गणेशं हेतुवर्जितः निर्गुणं भक्तिभावं ॥
 सुप्रमलक्षणां संपुतः ॥ ४१ प्रद्युम्नो भगवान् साक्षाद्विजयायां विनिर्गतः नायातस्त्वगोहेषु स
 देहो मे महाभूत ॥ ४२ जनक उवाच ॥ प्रद्युम्नो भगवान् साक्षादंतर्गम्य सीतलः स्वयं सर्वगः सर्व
 विष्णुष्वदनास्ति च किंप्रभो ॥ ४३ वृक्षचार्य उवाच ॥ आनदृष्ट्यापि चेत्कार्त्तिकमन्यसे न निवृत्तं
 तर्हि दर्शय तं देवं प्रल्हाद उवाच ॥ ४४ वायु उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा तदा राजा महाभाग वतोद्यतिः
 शुक्रसर्पमुखो भूत्वा प्राह गच्छ दयासीत ॥ ४५ जनक उवाच ॥ यदि मे श्रीहरे भक्तिं न निमिता भुवि
 स्थिता तर्हि कार्त्तिकहरेः पुत्रः प्रादुर्भूयान्ममाश्रितः ॥ ४६ यदि श्रीकलसभक्तानां दासो हं पदितः ॥

१३४
 गः सं
 वि. प.
 २१

कृपा सर्वत्र यदितद्भावस्तु हि भूयान्ननोरथः ४८ नारद उवाच प्रादुर्बभूवामुत देवका र्क्षिर्वि
 सृज्य सद्यः किल वल्लभं पश्यत्स सर्वेषु जनेषु सिध्यः स उद्वेगो भूद्विभक्तिनिष्ठः ४९ जनप्र
 भेयस्य दलायते स एं प्रलंबवाक्यं जगतां मनोहरं पीतांबरं नीलगुंडालकालिभिः खलं कृतं
 श्रीमुखपद्मसंडलं ५० शीततुवालार्ककिरीटकुंडलं कंचां च दृष्ट्वा र्जितदिव्यविग्रहं विलोक्य
 तं कृत्वा स तं कृतं जलिनं नाम साष्टांगमलं धृतिरूपः ५१ जनक उवाच अहोतिथन्यं मम भूवि
 भाग्यं दत्तं त्वया मे निजदर्शनं हि जातो यकाय यवतुल्य आरादं कृतार्थं सिकुलेन भूभन ५२
 प्रद्युम्न उवाच धन्यसंज्ञं जगद्दलभक्तस्त्वं मत्प्रभुवित भक्तिभावपरीक्षां प्रप्तौ हंतवसां प्र
 तं ५३ श्रद्धैव मम साख्यं भूयते मे धिलेष्वर वलसायुष्याः कीर्तिविहलोके भवत्यलं ५४
 नारद उवाच तव पित्रा च धृतिना सजितः पश्यतां सतां प्रययौ श्रीविराजन् राजस्युन्मोभक्तव
 क्तुलः ५५ इति श्रीमद्भ. वि. ना. व. मे. धिलदेशा विजो जनकोपाख्यानं नाम षोडशोऽध्यायः
 १६ नारद उवाच अथातो मागधानं जेतुं प्रद्युम्नो मीनकेतनः निविशं जगामा पु
 न्यैः परिवारितः १ प्राक्ता गतं हरेः पुत्रं दिग्गजार्थं विनिर्गतं जगसंथो मागधेद्रो महत कोपे च
 कावहे २ जगसंथ उवाच तुच्छयेया देवः सर्वेषु विक्लवचेतसाः तेष्टेव जगतां जेतुं निर्गतागतव
 द्ययः ३ मधुनां स्वपुत्रीत्याका मद्रुयान्मायकोपि हि समुद्रं पारं प्रागात्पिता चास्य दुःखान्ननः
 ४ प्रवर्षणेनाम क्लृप्तौ मया भस्मीकृतौ वलात कुला उद्वतुस्तौ द्वौ द्वावकायां समाश्रितौ ५ वधा
 तौ वानपि प्यासिमोशसेनौ कुशास्थली अयादवीकविष्यामि सद्यः सागरमेवलां ६ नारद उ

वाच इत्युक्तानिर्गतोवाजागिर्विवजप्रवाहः अक्षौहिणीमिविंशत्यातिसुमिःसंयुतोव
 ली १ गोसूत्रचयर्हिद्वकसूनीयत्रभनसुखैः अवनमदैःपुतुर्दंतेमैवैविंद्रवप्रभुः ८ पुं
 उदंडस्यफुतकावैः जेययद्रिसुत्रन्वहन वभोगजैर्मागयेद्रोमेवैविंद्रवप्रभु ९ वधैःपुद्वे
 वयिस्त्रामैः स्वधजैवसनेतुमिः चासकांदोलितैराजलोलचक्रधनियुमिः १० तुवंगमेव
 पुवेगैःपुत्रवर्णैर्मदोदुदैः सौवर्णपट्टहावाहैः फिखारमसूहं चामरैः ११ सकंबुकैर्वीरजने
 र्वद्रवमयतुर्दवैः विद्याधरसुमैः प्रागान्मागयेद्रोमहावलः १२ पुंकावैर्दुन्नुभीनांचदिपौ
 नेदुर्धनुःस्वनेः चचालवसुधासैत्यैवजोभिः म्फुद्धिदंतनमः १३ अगसंयस्यतसैत्यप्रलप
 मिमिबोल्लणं विस्मितायादवाः सर्ववभूवुर्वीक्ष्यमेधिल १४ प्रयुसोभगवान्वीक्ष्यमाग
 येद्रवलाणैवं संखंदधौदक्षिणा इत्यंमाभेष्टेभ्यं ददन १५ ततः पांतोमहावाहः प्रयु
 सस्यप्रपस्यतांः अक्षौहिणीनांदफामिर्युपुयेमागयेनसः १६ गजागजैर्पुपुथिवैवधि
 भीरधिनीमये हयाहयैः यतयपुपतिमिमैधिलेखर १७ वभूवतुमुलंपुद्वमद्रुतंरोमह
 र्धणं मागथानांयदनांचासुवाणं निर्जवैर्यथा १८ अस्पात्रुताकैपिवीरामहहस्त्राउतस
 तः मर्दयंतोगात्रुताक्तविकुंभगताचयः १९ कैविच्छकीसुद्विहर्णगृहीत्वाविवदपु
 र्वस्तात तः पातयस्त्वनीमित्वादंशतानथनलीगताः २० कैविद्धीगनदंतः कौरुणां गानि
 चविद्धिपुः विद्धिद्वीविपटलं नीहानं वयोयथा २१ भिंदितालैर्मुद्रुवैःपुकुटावैरसिपदिशैः
 अकुविकाहिमिसीक्षौ निक्षिपैर्पुपुथुपुके २२ तोमवैःपुगदामिपुवर्णैःपुनानिभूतले
 निवेतुर्वीरकविणामर्धिनंचाफिराहिव २३ कवंधास्तवचोत्येतुः पातयंतोहय न

१३५
 अः सं
 वि-सु-
 ३२

खड्गहस्ताः प्रपावन्तो संग्रामेषु भयंकराः २४ वीर्योपनिगता वीरानिवेतुं स्मिन् नवाहवाः हयोपरिह
 याः केचिद्वाणैः संकुन्तकं यथाः २५ विद्यायर्थं युगं यत्नं विवेह्यं भगवान् वीरान्यतीन्सुमि
 कुंत्यसासां चाभूत्कलिर्महान् २६ क्षात्रधर्मयथाः केचिद्युद्धदतासुतो न्य नचलेताः पदं पदं
 दासंग्रामशालिनः २७ अगमः पदं पदं ते वै भित्तामातं उमंडलं आनर्तुः शिशुमावैकुंडलेचन
 चात्रव २८ एवं सांबसहावीरैः सहितं मागयं वलं उद्रावपयतां तेषां कसमत्तायथा शुभं
 २९ केचिद्वैवकावर्माणां स्मिन् नवाहवाः पलायमानायावतस्त्यक्त्वा खड्गहस्त्याणा
 यः ३० पलायमानं सवलं वीर्यता न्मागये सुवः यनु संकारयन्माप्नोमाभेद्यभ्यंदतौ
 ३१ सवलं नोदयमासजनासंयोधनुर्जया महामात्याः पुनर्मतसंकुशेन गजं यथा ३२
 सांबसहावैवसां प्रोदयामि युपनिर्गतैः वाणैर्विद्याय समवेसागयेदं महावलं ३३ यनु
 अस्मिन् विक्लोलभीमसंघर्षनादिनी चिह्नैर्ददशभिर्वाणैः सांबो जंबवती सुतः ३४ य
 नुनन्यं समादाय जनासंयो महावलः यनुः सांबस्य चिह्नैर्दवाणैर्दशभिर्वगतः ३५ यनु
 मिष्टुतुको वाहान् द्वाभ्यां केतुं वयं शतैः एकेन सावधिं जंबुमागयेदो जनाः सुतः ३६ सकि
 न्त्रयत्वा विरघो हतास्यो हतसारथिः पुनरन्यं समास्थापयं सांबो महावलः ३७ गृही
 त्वा चापमात्सुग्रं सज्यं कृत्वा विधानतः तद्रथं हर्षया मास सांबो वाराणशतैर्वली ३८ यथा त्यक्त्वा
 जनासंयोगजमाकुरुवेगतः वभौ गजेमागयेदो उद्रपैव वने यथा ३९ विप्रपत्रविचित्रं
 कालांतकयमोयमं सांबाय नोदयमास सते मंकुडमानसाः ४० गृहीत्वा सवयं सांबं
 उद्रं देन नागसट् कुर्वेष्वात्कारविकले विक्षेपनवयोजनं ४१ तदा कोलाहले जाते सांबसे

३३

नाहमैषिल प्रद्युम्नपञ्चाङ्गदः प्राप्नोभूदे गतः वलं ४२ विनाशपञ्चकारं यथा कर्क उदया
 चेत्तात जगत्संयस्यापि गजं मुष्टिना पिवसुदेवजः ४३ जगन्नाशको बजेण यथा प्रोच्यं दनी भूतं
 गजो मुष्टिप्रहावेण विह्वलो यस्मी गतः ४४ जगत्संयत्तां गजं स्रद्धुतमिवाभवत् जगत्संयस्त
 तः कुक्षौ गदा मादाय वे गतः ४५ गदं तता उरुहसा जगज्जघनदहली ततः प्रहावेण सगदो न च वा
 लवर्णां गणतत्वं गदां समादाय लक्ष्मणं विनिर्मितं ४६ अता उरुयज्ञनासंयं सिंहनादमथा क
 रौत तस्मिन् प्रहावेण पतितो बृहद्रथसुतो वली ४७ जगत्संयः समुत्थाय गृहीत्वा सगदं गदं विज्ञे
 परोषतो वा जज्ञा काशो सात योजने ४८ गदोपि मा गथं नीत्वा भूमयित्व महावलः विज्ञेय ग
 गने तं वै योजनानां सहस्रकम् ४९ आकाशात् पतितो राजा मा गथो विंध्य पर्वते उत्थाय पुपुये
 तेन गदेनापि महावलः ५० तदैव सांवः संप्राप्तो गृहीत्वा मा गथे स्रवं भूदृष्टे यो यथा मा स्रसिंहः
 सिंहसितौ जगः ५१ एकेन मुष्टिना सांवं द्वितीयेन गदं च तथा तता उरुमा गथो राजा जगज्जघन
 णां गतो ५२ मुष्टिप्रहावव्यपितो गदसांवौ च मूर्कितौ हाहाकारो महानासीत् तदैवापि न ग
 णो ५३ यथेना मितदीप्तेन प्रद्युम्नो पादवेष्टनः अक्षौ हिणी युनः प्राप्नो मा मेष्टेन मयंददौ ५४
 जगत्संयो गदं नीत्वा लक्ष्मणं विनिर्मितं विवेका यजुसेना या मर एवे गि विव प्रभुः ५५ तथा
 न गजान् सवीनां सुतु रगान् सौं ध्वानवहन पातया मा स्रजं द्रपदा नीव महा गजः ५६ जगत्सं
 यस्या सैन्या सापि सर्वा समागता जगन्निष्पितैर्वा रौ र्यदनां सर्वतो वलम् ५७ प्रद्युम्नो पु
 पुये पुद्वे निर्भयो पादवेष्टनः निवा यन्नरी नवा रौ र्यनुहंकारयन् मुहुः ५८ तदैव यजुः पु
 र्या सुवलदेवः समागतः प्रा उर्वभूवत्त्रापि सर्वेषां यथा तां सतां ५९ समाकृष्य हलाग्रेण
 मा गथे द्रवले महत् सुमालेनाहनत कुक्षौ वलदेवो महो वलः ६० सात योजन पर्वतं तथा स

१३६
गः सं
वि. ष.
२३

गजयतयः यतिनाभिः शिवसाः सर्ववै नित्यनेगतः ६१ देव उं उभ्यो वे उर्न व उं उभयस्तदा व
लदेवोपविसुनः पुष्यवर्षे प्रचक्रिरे ६२ तदा जयजयावावाहनं स्वबलेभवत प्रयुम्नाय सुल
तोनेमुः कामपाले गतव्यथा ६३ उत्पत्तितासा गये देवलदेवो महाबलः प्रययौ द्वावकां राजन्म
गवान्मकवत्सलः ६४ जरासंधसुतो धीमान्महदेव उपायने नीत्वा पुनः संवरावेर्गि विरुर्गि द्विनिर्गतः ६५
अस्मद्वुदं वृणानां च द्विलक्षं हस्तिनां तथा ददौ वटि सुहसे गि नन्ना कालिप्रभाववित ६६
ति श्रीमद् वि. ना. व. सा गय देवा विज्यो नाम ह म द म सो था यः ११ नारद उवाच अथ कालि
र्जया मेत्य फलं स्नात्वा स सैविकः अन्यान्देसां सुतो जेतुं प्रस्थानमकरोत्यनः १ श्रुत्वा जितं ज
रासंधं तदा तं कान्वापने उपायने दड स्तैवै भयार्ताः शरणागतः २ गौतमी शरं पुण्यमनुस्यो
तुं ततो गमत ततो भागीवधीतीने सा श्रीमभिजगाम ह ३ पालिग्राहः काशीराजो गृहीतो मृगया
गतः सोपितसैव लिं प्रादा कुपितस्य बलं महत ४ प्रयुम्नः सैनिकैः साहं कौशलां प्रगतो वली
अयोध्या निकटे राजन्नं दिशामि स्थितो भवत ५ कौशलेन्द्रो न शुजि वतु न गौ शुगजै वलैः महायनैः
संवरा विमर्हया मासत त्ववित ६ उत वेपो दीयत मो न य पा ला यि योगतः विनाले शो व हिं ए सु
एते वै तड लेंदुः ७ नै सिषे शो ह वे भक्तः श्री कलस्य प्रभाववित कृतजलि पुटो भूत्वा ददौ त
सैव लिं न्य ८ प्रयागं गतवान् कालिस्त्रिवेणी पापनाशिनी स्नात्वा ददौ महा दानं तीर्थराज प्रभा
ववित ९ गजा विंशति साहस्रमस्थानां दपालक्षकं १० यानां च वतुर्लक्षं गवां तत्र दशार्बुदं १०
हेममालासमायुक्तं हेमां वरसमन्वितं दशभारं सुवर्णानां सुकानां लक्षमेव हि ११ द्विलक्षं नवर
त्नानां वस्त्राणां दपालक्षकं काष्ठीयकं बलानां च द्विलक्षं नवकं बलैः १२ वास्तवेभ्यो ददौ का
लिस्तीर्थराजे हविप्रिये कारुण्ययितस्तत्र पौंड्रको नाम सैविल १३ कलशत्रुः सोपिकालि ४

२३

जयामासा संकितः प्रद्युम्नं चागतं नञ् न्यां चालेकान्यकुञ्जके १४ भये प्रापुर्न्याः सर्वे दुर्गे दुर्गे क
तार्गलाः कान्यकुञ्जाधिपो वीरो मल्लं दन उति स्मृतः उपदो कं पिलाथी शो ददतुः संकितौ वलिं १५
शुषकालिमहाकाहो विंदु देशो सतो ययो विचेलुर्वेदवाः सर्वे भ्यार्ताः दुर्गमाश्रिताः १६ विंदु देशाधि
पो राजा दीर्घवाहुर्महाबलाः संवसारेः यरे संयिकर्तुं सैन्ये समाययो १७ दीर्घवाहुनवाच स्यं स
र्वपादवेन्द्रा आगता जयनोदिषां मनोरथं मे ऊकतां भवेयं तुष्टमानसाः १८ सजलस्यायिकाचस्य
पात्रस्य सारवेयताः नक्षत्रे हिंडुने कोपि वाणसु दयि तिष्ठति १९ नयात्रं शकलीभूतं तन्मथो हसला
ववं ये कुर्वन्ति प्रतिज्ञां मे ते भो दास्यामि कन्यकाः २० स्यं सर्वपादवेन्द्रो यनुर्वेद विष्णवदाः सया
यि नारदसुखाच्छुत्वाः सर्वे महाबलाः २१ नारद उवाच सर्वेषां विस्मिता नो च प्रद्युम्नो धत्वि नो वरः
तथैत्युवाच सदसि विंदु देशाधिप २२ दीर्घवेणो भुवि स्थाप्य गुणं वत्सा तद्वत्तं गुणे वत्सा काच
कुंभं सजलं पश्यतां सतां २३ यनुर्गहीत्वा तद्दीप्त्यवाणं कालिः समादये काचपात्रं शशौ मित्वा
तस्यो मथोऽर्हं निस्मृताः २४ एकतो मुखयुं स्वाभ्यां रनि रश्मि विवां बुद्धे काचपात्रे वभो वाणसु द
दुतमिवा भवत २५ नयात्रं शकलीभूतं विकुण्ठास्य फलं तथा नचालनं कं पनं च विंदु आचो यिना भ
वत २६ प्रद्युम्नो भगवान्वा एं द्वितीयं संदधे पुनः सोयि सर्वे समुत्सृज्य तत्र तस्यो विदेहवाट २७
सो बोयि यनु रादाय बाणा न्यं च समाददे काचपात्रं च ते मित्वा तस्यु सत्रा र्हं निस्मृताः २८ युयुथा
नो यनुर्गीत्वा वाणमेकं समादधे त सर्वेषां पश्यतां तेषां पात्रं हृण्वि भूवह २९ उच्चकैर्जहसुः सर्वे
पादवाः ३० परसैनिकः तं महा न्बाण थारी हकार्त वीर्यार्जुनो यवा ३१ अर्जुनो भवतो रामस्त्रिपु

१३३
गः सं
वि. सं
२४

रजोहताभवत दोणोभीषसोद्यवाकर्णेजामदग्न्यउवावदन ३१ अन्यं पात्रं समाधाय निरुद्धो य
त्तिनां वरः अथो गत्वा यतं दृष्ट्वा वाप्यं विज्ञेयलाघवात् ३२ सोपि पात्रं तलं भित्वा तत्रोर्द्धं निरुतः त
त्पात्रादुत्तरं योर्द्धं बद्ध्वा पात्रं सवने ३३ दीप्तिमान् अनुनाथपात्रं मेकं समावृत्ते सोपि पात्रं त
लं भित्वा वाप्यं सुस्तं यथाशक्तः ३४ तादृशित्वा च पात्रं पुनस्तस्मिन् समाश्रितः गतागतेन या
वद्वै विंदुः प्रावोपि नाभवत ३५ तदा वीराश्रुते सर्वे साधुसाधिवित्कादिनः आनुर्यनुः संगृहीत्व विं
दनमीलतलोचिनः ३६ आवा विज्ञेयनाथं सर्वेषां पश्यतां सतां सोपि पात्रं तदा भित्वा पात्रं कृत्वा
सुथोमुखं ३७ पुनस्तद्धं मुखं कृत्वा तस्योत्तरं तत्रोर्द्धं निरुताः बाणवेगेन तदपि विंदुः प्रावोपि नाभवत
३८ तत्पात्रं कलीभूतं तदुत्तरं मीकाभवत एवं श्रीकृष्णपुत्रायै श्रुष्टादृशं महारथः सर्वे ते वि
भिदुः पात्रं जलप्रावोपि नाभवत ३९ विंदुदं पाथियो नृज्जादीर्घवाहुः सुविस्मिताः तं भयोदात्त
न्यकाः श्रुष्टा श्रुष्टादृशं सुलोचना ४० तेषां विवाहसमये यो रवमेयानकादयः नेत्रजं गुणं धर्माः
नरतुष्टासनो गणः ४१ तेषां मुयविदेवास्ते जयध्वनिस्माकुलाः वज्रधुः पुष्पवर्षाश्चिबकुः
स्त्रायां दिविस्थिताः ४२ राजान्यष्टि सहस्राणि दयाना सर्वदंतं दृष्ट्वा दयालं दंतं दृष्ट्वा नां च दासीनाम
वृद्धं दंतं ४३ कीविकानां च तुलं दंतं पाविर्वर्हं ददौ तप ताः प्राहिणो ह्यवि वती वं भौका र्क्षि र्यदंत
मः ४४ दीर्घवाहुमनुजाया निषथा न्मययौ ततः निषथायि पतिर्विचः सेनजिन्नाम सैथिल ४५
उपायनं ददौ सोपि प्रमुखाय महात्मने तस्यापि मद्राथि पतिः श्रीकृष्णो हविषियः ४६ सज्जामास
बलं हृदा सेनो हवेः सुतं माधुवानं पूरसेनां शुभधूनं प्रामः ससैनिकाः ४७ सज्जनैः सजितः का

स्मिन्मृगमाययौ पुनः ततः प्रदक्षिणीकृत्य मधुनां सवनं किल ४८ गीयान् गोपीयं शो ॥
 दौघनंदराजं जेसुं सवभा नूयनं दं सुतत्वा कार्त्तिकेर्वर्गो नृप ४९ बलिचनंदराजं यद्वत्वा
 दत्वा पुनः पुनः सजितः कति ययदनेः स्थितो भू चंद्रगोकुले ५० इति श्रीमद्भुक्त
 र्यसंहितायां मधुविश्वजितखंडे नारदवद्भलाश्वसंवादे कम्पीकासलोत्तरनययालवैशा
 लनैमिषकावृषयांचालकान्यकुञ्जकांयित्यविंशतिपथमद्रमधुसूत्रसेनदेशविजो नामा
 षष्ठोऽध्यायः १८ नारद उवाच अथ कार्त्तिकेर्वर्गो नृपिः स्मृतिः नाद
 यन्तुं उभीन्दीर्घवेगः कुञ्जयौ १ विंशतियोजनानां समर्था दीकृत्य तद्वले तस्थौ तच्छि
 विराणां च विस्त्रावोदयायोजनं २ पंचयोजनमाश्रित्य तद्वले राजयद्वतिः यनासां नोच ३
 वैश्यानां आयणानि सहस्रमाः ३ ततो रत्नपरीक्षाणां वस्त्रव्यापारकावेणां कंचुकाववा
 पयकाश्च वंगकावाः कुलालकाः ४ कंदकावास्तूलकावाः पटकावास्तथैव च कटकावा
 शिन्नकावाः पत्रकावाश्च नापिताः ५ षट्कावा हेतिकावाः पर्णकावाश्च शिलिनः लाक्षाकावा मालि
 नश्च रजकतैलिनस्तथा ६ तांबूलशोथिनस्तत्र चित्रपाषाणकर्मकाः मृत्तमर्जकवास्तत्र काचमे
 दिन एव हि १ मुकादीनां च रत्नानां सूक्ष्माणाम्बुवेधिनः एते काकजनाः सर्वे दृश्यं ते राजयद्व
 ती ८ क्वचिद्भानुमतीलीलायेंद्रजालविधायकाः क्वचिनटाश्च नृत्यं ते पुष्टं भालूकयोः क्वचित् ९
 क्वचिच्चवानरीलीला उमत्रवाद्यसंयुता गायंतिकुञ्जविद्राजनसूतमागधवंधिनः १० वारं
 गनाश्च नृत्यंति भूषैश्च दशभिर्वृताः दिव्यैः घोडुमासुं गावैर्हवंतं त्यस्य संमनः ११ वंभू

१३८
गः-शं
वि. व.
२५

नामयिसेनानां महातंका ऊजा हये चालने संभसो येतं विह्वले सुजनै रभूत १२ विडुडुवुर्जनाः
सर्वे गहे कृपातिता गिलाः कोला हलो महाना सी देहे गे हे अने जने १३ वीर्य सौ र्य जलो पेताः
कौरवा सुकवर्तिनाः आरु सुद्रुति ती शो द्रा जाता स दयि मां किताः १४ प्रयुग्म प्रेषिताः सदा
उद्धवो वुद्धि सतमः कौरवेन्द्र पुत्रं प्राप्नोथ तना दं द र्मा ह १५ मदच्युता मस्य न्यस्य दंतिनां कस्तू
मिकां कुंकुमगं ० दुष्पालिनां सिंदूर पुंड्रा सुकट कर्ण ताडितैः षडंशु मिर्मडित मंदिना जिरं १६
यंभीष्म कर्ण गु क म ल्य क पै सुभू विवाली कथो म्य मा कुनैः सह संजो न ३ः सा सनेन विडुव
एचल ह्यो लेन डुर्योधनेन च कयी सुत सोम दतैः १७ श्रीयज्ञ केतु सहितैः सहितं न्ये दं लीला
तपत्रु सित चा मरहे मयी दैः संसेवितं पवि स मे त्या ग जा ह्वये मां तस्यो दुवः प्र एत आ हिक तां ज
लि सं १८ उद्ध उवाच श्रीप्रयुग्मेन कथितं शुणु मां जेंद्र सतम उग्रसेनः क्षिती शो द्रो या द वे द्रो
महाबलः १९ विजित्य नृपती न सर्वा न राजसूयं क विष्यति प्रेषत स्तेन तेना भि प्रयुग्मो क कि
णी सुतः २० जेतुं महो द्रुता न्वी रा न जे ब्रुही प स्थिता नृपा न्नै न चै प य शा ल्व ज मा सै य दं त व का
दिभू पती न २१ विजित्य चागतः कालि स मे य च्छु व लिव द्वा उपाय नं च द त व्यं वं धु नं २२
मैका काम्य या २२ माभूत कुत्र एण वसी नो क लि नो चे द्द्रु विष्यति तेनो दितं मे क थितं त त्ता म
स्व न्ये म्बर २३ हत स्य हि न दोषः स्या त्वयो कं य द्द्रु दा मित त २३ ना न द उवाच त च्छु त्वा को
रवाः सर्वे राज त्सं जा त म न्य वः वीर्य सौ र्य म दो न्ना द्वा ऊ बुः प्र स्फु रितं थ नाः २४
कौरवा ऊ बुः उरत्य या कालि गति रहो विव मि दं ज गत सिं ह्यो प नि प्र था वं ति शु ग ला उ २५

रत्नावने २५ अस्मत्सकपांस्त्वष्टा अस्मदननयासनाः दान्तरांपतिकूलाः सुदन्तरां
 फणिनीयथा २७ वृक्षयोयादवाः सर्वे युधि विल्ववचेतसः तेषां वणासनं कर्तुं प्रवृत्ता हि गत
 द्विपः २७ उग्रसेनोत्पवीर्य सुजंबुद्धीपस्थितान्नपान विजित्याहो वलिनीत्वा नजसूयंक
 विष्यति २८ यत्र भीष्मसुकर्णसुद्रोणोदुर्योधनादयः तत्र त्वं प्रेषितो मंत्री प्रयुक्तेन कुबुद्धि
 ना २९ तस्मात्तत्पुनीसद्यो गृह्यं वै जीवने कृयाः न चेद्यस्य यवाः सर्वं नया सो यमसादने ३०
 नारद उवाच ३० अथ श्रीकृष्णविमुखैः कौरवैः परिभाषितं श्रुत्वा द्रुपः संवदामि मेत्य सर्वमु
 वाचह ३१ कौरवोक्तं वचः श्रुत्वा प्रयुक्तो यत्विनां वरः प्रतिपादं हिंसादीन्वा नोपात्यस्यु ३२
 ताथका ३२ प्रयुक्त उवाच कौरवमन्त्रातपिष्णामि बंधूनापि मदीन्द्रतान वारोस्तीक्ष्णैर्यथा यो
 गी नियमैर्दृष्टिजानिह ३३ यद्दनां सैन्यचक्रैश्चिपुवलेनो नदास्यति कौरवैर्भोपिसुमान्यै
 तुर्मितुर्नवौरसः ३४ नारद उवाच तदैव पादवाः सर्वे भोजवस्येयकादयः गजा ह्ययं ययुः सै
 न्यैः राज्ञं जातमन्यवः ३५ अतिश्रीमद् विना व कुरुदेशागमने कौरवोपाख्यानेन
 मैकोन विंशोऽथायः १६ नारद उवाच तदैव कौरवाः सर्वे निर्गता दीप्तिमन्यवः स्वैः स्वै
 र्वलैः समायुक्तः योऽं प्रयुक्तसन्मुखे १ विजय हाजसंयुक्ताः रत्नकंबलमंडिताः गजाः च
 सिंहा हस्तीनि ययुः स्वर्णं सुवलाः २ प्रत्यागमि महावर्तसं बर्षध्वनिका विणो गजाः च
 सिंहा हस्तीनि उं उभीनां विनिर्गताः ३ राजवाहा हृद्गलालो ह कंबुकमंडिताः शिवसुर

१३८
गः सं
वि. घ.
२६

मौलिसंयुक्तः हिलक्ष्मिनिनिर्ययुः ४ हेमकंकणकेशरकिरीटचलकुंडलाः गजस्थासुद्धि
लक्ष्मिनिनिर्ययुः स्वर्णकंचुकाः ५ पीतकंचुकसंयुक्तातिर्यगुस्मीषणालिनः गजस्थासुद्धि
लक्ष्मिसंयुग्ममेलत्यकीर्तयः ६ रत्नचक्रधरः केचिद्रक्तभूषणभूषिताः रक्तकंबलसंयुक्ते
गजेकचैविनिर्गीताः ७ कृष्णंबनधरानामोहविद्वसुसमावृताः केचिचक्रुक्तांबराः केचिनि
र्ययुः पाटलांबराः ८ रथेषु देवयिष्याभैरवो द्रव्यजगोभितैः पतन्त्यताकैरत्युच्चैः निर्ययुः को
टिपोनयः ९ आंगौर्वोर्गौः सैंधवैश्च संचलैस्तुनगैर्नयाः मनोजवैः स्वर्णभूषे निर्ययुः शंसुसं
वृताः १० सामंतानिर्ययुर्वीराः लोहकंचुकमंडिताः विद्याधरसमागजकंकलायुद्धमालिनः ११
जगुर्ययाः कौरवाणां सतसारायवेदिनः भेरीमृदंगैः पटहैरानकैर्युद्धनिः सनैः १२ मृदंग
ध्वजसंयुक्तैः शुक्लवाहनियोजितैः यजनैर्वज्रदंडैश्च सामगंदोलराजनैः १३ चतुर्योजनमा
नेनचंद्रमंडलचक्राणां कुत्रेणमंडितैराजनिंदितैर्मनोहरे १४ उर्योधनोवभोसैत्ये महति
संदनेस्थिताः तथात्येधार्तराष्ट्रासुखेस्वेसंदनेस्थिताः १५ चतुर्योजनमात्रेषु कुत्रैर्मुक्ताविलंबि
भिः स्रवणेनातिभीष्मैरुक्तेषु गुरुणां सह वाल्मीकिकर्णशाल्यैश्च सोमदत्तैर्नथीमताः १६
ग्रस्यत्याम्नाचयौ स्योनलक्ष्मणेनयनुष्मता शकनेनचवीवेरातथा दुःशासनैर्नच १७ सं
ज्योनतथाजत्राणि भूविणायककेतुना सुयोधनोत्तयैः रेजेयथाप्राक्रमरुद्रणैः १८ कुंड
प्रस्थात्यां दुपुत्रैः प्रेषितं हतिना ह्वयं तदेवचागतं राजत्वं कौरवाणां सहायकत १९ सुजोहि
लीभिः षोडशभिः कुशूणांचलतांतदा चचालभूर्दिपोने उरजो त्याप्रं नभो मवत २० ता

न केव व भो सैत्यै सूर्यो गजा चरखरेणभिः श्रुंथकारो ह्यमृदुमो देवाः सर्वे विमंकिताः ॥
 २१ यउतउगजानां चनोदनभिः सुभूकहाः निपेतुस्तुवगोदीनैः क्षुस्मभूखंडमंडले २२ से
 नकुत्राणं वल्लीनां पुपुथुसुपरस्यनं तीक्ष्णैः शस्त्रैर्यथा सप्तसमुद्रास्तवलेलये २३ हयाहये
 विभास्येभैरधि नो रधिभिः सह सयेनैः सयेनाउवक्तव्येयतयः पतिमिर्मये २४ महामात्यैर्म
 हमात्याः सूतैस्सूतानपेनैः पुपुथुः कोथसंवत्साः सिंहैः सिंहाववौजसा वयस्वद्वैः कुं
 तैः शक्तिभिः सुभलैः पदिशसुद्धैः गदाभिर्मुशालैः सुकैः सोमैर्मिर्च डिपालकैः २५
 मातृजीमिर्भुं डीभिः कुठारैः सुस्फुरत्प्रभैः चिकिडवीणपटलैः शिवांसिकोपि सुहृ
 ता २६ बाणंथकारे संजाते प्रशुभ्रोयन्निनो वरः उर्योयनेन पुपुथेयनुष्टंकारयन्
 द्रुः २७ अनिकथ सुभीषोणदीपिमां सुकपेणवै भानुर्द्रोणेन सांबस्तुवाल्मीकेन ॥
 महामना २८ मयुः कर्णेन वायुध हृहद्रानुः शलेन वै चित्रभानुर्हरेः पुत्रः सोमद ॥
 तेन धीमता २९ अस्यास्त्रावकस्यैव कारो यो सोममैथिलं पुष्करो लक्ष्मणो नो पुत्र ॥
 र्योयनसुतेन वैः ३० वेदवाहुः कससुतः शकुनेन महामये ३१ शास्त्रेन ससरे श्रुत
 देवो हरेः सुताः ३२ तथा हि युद्धे युद्धे च संज्येन सुतंदनाः विदुर्बेण गदः सदा तक्रतव
 मां च भूविण ३३ अक्रुनो युयुये राजन्नाहवे यज्ञकैतुना एवं परस्यनं पुष्टं वभूवतु
 मले महत ३४ कर्हिर्विलोडयासा सुउर्योयन बलं महत बाणं संज्येन वारहोदंष्ट
 याव यथा एव ३५ बाणं संभिन्नकुंभानां करिणां प्रपतति रवात मुक्ताफलानि वै ॥

१४०
 गः फो
 वि. घ.
 २१

जुः कौशौताकागण ३४ ३६ वाणैः संपातयामास वसिष्ठः सारथीरथान महामृये मे धिले
 द्रवे गौर्वीतो यथा तत्र ३१ उर्योधनः पुनस्तस्य कवचे सायकान्दश निचरानसर्णपुंरवा
 न्मित्रावर्षित नौवातान ३२ सहस्रैर्वीणयटलैः सहस्रस्त्रानजघान ह धिक्केदबाणसातकैः
 कोदंडं सगुणं परं ३६ पांवनवेर्महावीरो धृतराष्ट्रस्तौवली प्रद्युम्नसंरथं त्यक्त्वा पान्यमा
 रुहसत्वरं ४० कबलदंतं यमुनीत्वा सज्जं कृत्वा विधानतः ४१ पकं बाणं समाधाय कर्णं
 तंतश्च कर्षह भुजदंडं सवेगेन तद्रथे निचरान ह ४३ गृहीत्वा तद्रथं बाणैर्भ्रामयित्वा वृटी
 डयं आकाशात्पातयामास कसंडलमिवार्भकः ४४ पतनेन वयः सद्यः सुदुर्गो भूतो वभू
 वह ससृताश्च हयाः सर्वे पंचतां प्रपुनगतः ४५ अन्यं वयं समास्थाय धर्तव्यं महो महाबलः
 प्रद्युम्नं ताडयामास दशभिः सायकैर्मृये ४६ तैस्तु दितो हवेः पुत्रो मालाहत उवहियः कुरु
 सदते च कोदंडे तथैकं बाणमादधे ४७ वाणस्तु संरथं नीत्वा यावत्प्रागान्महां बुरे तावद्वा
 णो हृती योषितं गृहीत्वा ययौ त्वनं ४८ तत्पुत्रजीयः संप्राप्नोतीत्वा तं संधिराजिबे धृतरा
 ष्ट्रसमीपे च संरथं साश्च सभृथं ४९ आकाशात्पातयामास यद्यकोपासि वानिलः वा
 णो यितं पातयित्वा नरो कर्णैः समापयौ पततेन विपीर्णं भूदं गारुडवतद्रथः सुयोधनो
 मूर्च्छितो भू उद्धमन रुधिरं मुखत ५१ इति श्रीमद्भ. वि. ना. व. कौशव्यपुत्रवर्णनं ना
 सविंशोऽध्यायः २० नामद उवाच उर्योधने गते तत्र हाहाकारो महान्भूत तदा देवव
 तो भीष्मो गांगो यः प्रययौ त्वनं १ यद्गनां पश्यतां तेषां धनुषं कावयन्मुहुः भस्मीकर्तुं २१

यत्तु बलं वनं वद्वि विवज्जलन २ सर्वं धर्मभूतं श्रेष्ठं महाभागवतः कविः वीरशृंगारणी ।
येन रामोऽपि युयुतोषिताः ३ किं वस्त्रं मुकुटी गौ वसितम्भः पीतामहः यथा योऽप्यवर्णीको
युद्धं तं विचरन् वलात ४ बाणैर्नियतया मासानि रुद्धस्य बलं महत कविणः स्फुटं मीरसो हय
स्ते मित्रकंधराः ५ खड्गहस्ता भीष्मबाणैः यतपोऽपि द्विधा भवत यथा सुणीकृता जाता हतसूता ।
शुनायकाः ६ श्रयो मुखार्कं मुखं स्फुटं नृपादान्नपात्मजः खड्गहस्ता धनुर्हस्ताः पतिता ।
स्फुटं नृवाहवः ७ केचिद्वै किं न कवचा निपेतुर्ममि मंडले श्रेष्ठैर्वीरैर्येनो मेः पतितैः स्वर्ण
भूषितैः ८ युद्धमंडलमावेजे वनं वद्वै हतैर्यथा मासुदंशा बाणकैः साधवस्त्राः कविकृता ।
९ यथा गोकुं उला राजन्महा मारी वभूर्वभौ क्षतजस्त्रवसंभूता यथा पुनरवाहिनी १० शायना
भून्महादुर्गानवैर्वै विणीयथा कृष्णं दोन्मादवेतालानदंतो मेव वंस्त्रं ११ हरमालार्थमा
गत्य जगद्गुह्यं शिरां सिच नयेनातिपता केनानिकद्वेयं त्विनं वरः १२ खंवलं यतितं दृष्ट्वा
प्रागाङ्गीष्ममये महान प्रलया विमहावर्त भीमसंघर्षनादिनी धनुर्जति स्य चिह्नं दबाणे ।
नैकेन कार्त्तिकः १३ तीक्ष्णयातुं उपा राजन गरुडः सूर्यिणी यथा भीष्मो न्यधनुर्गदाय सज्जं ।
कृत्वा तदात्मवान १४ सर्वेषां पश्यतां तत्र वस्त्रं सुसंदेये मये ततः शत्रुं कृतं तेजाः प्रवृद्धं वीर्य
मायवः १५ खंवलं स्यापि रक्षां हस्त्रा सुसंदेये स्वयं दृष्ट्वा दित्यसंक्रमो युयुथा तोयवस्य ।
२४ १६ श्रीलोकान्दहती द्येयेऽनिरुद्धस्ते जहावह गांगेयस्यापि कोदं डंतं डिहर्णं यद्गतमः ।
चिह्नं दसायकैः सूर्यो नीहारमिव वसिष्ठभिः भीष्मो गृहीत्वा यगदं लक्ष्मणमयी दृष्टां ।

१४१
गः श
वि. ष.
२८

१८ प्राहिणोदतिकडायसिंहनादेतदाकरोत गृहीत्वावामहस्तेतांयकत्मानिवपत्रगी १८ प्रयु
नोभगवान्साक्षात्प्राहिणोत्सगदं हृदि गदाप्रहारव्याधितोमूर्च्छितः पतितोरणात २० वभौसूर्यो
यथाकाशाङ्गोमोमृथमंडले कृपाचार्योपितवैवानिकडायमहात्मने २१ शक्तिविज्ञेयसह
साम्प्रदायप्रसूविताथरः दीप्तिमानकलपुत्रसुपथिविचिह्नेदतांतय २२ स्वज्ञेयपितथरेणकु
वाकोनैवमिउतां द्रोणाचार्योमहाबाहुर्भन्यपरिरुषोत्तितः २३ विज्ञेयपार्वतं चासंयनुषं
काययन्मुहुः पतंतं पर्वतं व्योमसूक्ष्मं यंतं द्विषद्वलं २४ तेषां पातेनराजेंद्रहाहाकारोमहानभू
त तदाहरेः सुतोभानुर्वीयव्यासुसमादये २५ तदातेनाद्रयः सर्वउडिताह्यभवद्रणान २६
वाल्मीकस्तुतदाकुडौहस्नासुसंदयेततः भस्मीभूतं बलं जातं वद्विनेवमहद्वने २६ पार्जन्य
माददेतत्रसांबो जांबवतीसुतः तेनशांतिंगतोवद्विर्ज्ञानेनैवत्वहं कतिः २७ कर्णस्तोमयुं हि
त्वासांबोपरिरुषोत्तितः जज्ञानवाणविंशत्याजगर्जवद्वली २८ तदाणोः सरथः सांबोव
भामवदिकांदयं कौशंयुनः प्रपतिताः किंघिद्याकुलमानसः २९ पुनर्गदांसमादापरथं
त्वासमेत्यसाः तताडुगदयकर्णसांबो जांबवतीसुतः ३० गदाप्रहारव्याधितः पतितोथवि
णीतले मूर्च्छांप्रापयणेराजनकर्णवीरोमहाबलः ३१ सांबोपिस्वयनुनीत्वावधमाकस
वेगतः शल्लेजज्ञानविंशत्यासोमदनेचपंचमिः ३२ द्रोणिचदशमिर्वीरोस्योदुशमिः सद्
लक्ष्मणंदशमिस्तत्राकुनिपंचमिल्लथा ३३ ३ः शासनंचविंशत्याविंशत्यासंज्येष्ठक भूवि
वाणसातेराजन्यजकेतुं सितैः सितैः ३४ वाणैर्जज्ञानसमरेजगर्जवनवद्वली दशमिर्दश

मिनेहनेकेकेनगजानहयान ३५ पंचभिःपंचभिर्विशिनवाणैःसांबलताडह वीक्ष्यजोव
 वतीसूनोःसांबस्यकरलाक्षवे ३६ स्वेयनेसेनिकाःसर्वेविस्मयंयमसंगताः तदाभीष्मःसमुत्थाय
 गृहीत्वाथनुकृतं ३७ चिक्रेददशभिर्वीणैःसांबकोदंडमुतमं भीष्मोमहाबलोवीरोद्रोणाचार्य
 असायकैः ३८ कर्णसुयोयडवलंजसुरानेयसागुणः ३९ योथनःपुनर्योदुंरथमारुह्यमानद ३
 ८ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्नीदयन्नाययौमये देवोपुगणोपुनयोतदाविर्वभूवतुर्मखिलरामकुलो
 सुपर्णतालध्वजशालियानौप्रयोत्तयंतौयवितोदिशस्तौ ४० तदाजयारावसमाकुलःसुवाःगंथ
 र्वमुख्याशुजगुर्मनोहरे सु.यनकांडंभयोविनेतुःशीलाजप्रष्यैर्वतुषुःपुनस्त्रियः ४१ तदैवनेसु
 र्यदेवःपनेषनोडयोथना योक्रुण्वतस्तुसर्वतः सिधायणस्त्राणिदंडुर्वलियनेसर्वेप्रसैनाःक प
 तहससंपुटाः ४२ प्रयुक्तमुख्यान्वसुतान्कदोदुताननिर्मत्स्यतामिःपरमैषरोहरी प्रणम्यदे
 वव्रतमुख्यकौबवान्समेत्युयोथनमूचतुःययौ ४३ श्रीरामकृष्णतूचतु राजन्यदेभिःकि
 लबालबुद्धिमिस्ततक्षम्यतांसाभवदुर्मनाःस्वतः पशुतुकिंचित्यकषंकीर्तितंनौभवतानपे
 मवर ४४ साभूतकुतूणंभुविपादवानांकदापिकिंचित्कलिरेवराजन संवधिनेज्ञानयएवसर्वे
 निचोत्तवस्त्रांतउवप्रियार्थः ४५ नावदउवाच ४६ सजितैःकुकभिःशस्रद्रामकुलोसुनेषरो
 प्रयुक्तायैःसयडुभिरेजतुःमैथिलेष्वन ४६ इतिश्रीमद्रु.वि.ना.व.कुकदेवाविजोहसिको
 रवमेलनंनमैकविंशोऽध्यायः ३९ नावदउवाच उयोथनंसांतयेत्वासानुजंकुकभिःस
 ह जगमतुःपांडवानदष्टुंडप्रस्थमहतमौ १ उंडप्रस्थाततौराजाजातशायुयिषवः भूतभिः

१८२
गः सं
वि. प.
२६

खजनैः हाहं नेतुं कलं समाययौ २ संखडुं डुमिना देन वस्त्रोषेण वेणुमिः पुष्पवर्णं प्रकुर्वन्निविद्र
प्रस्थानिवाहिमिः ३ रामकलौ पर्व सुज्योते भर्तृनामा युधिष्ठिरः परमां निर्वृतिं लेभे योगी वानंदसंततः
४ प्रद्युम्नाया हरिस्ताः प्रलेभुः श्रीयुधिष्ठिरं पप्रक्षु कुरुकाले तेषां यसाभ्यां चाभिवेदिनः ६ परिसरं
तमौ साक्षाद् रामकलौ स्वयं हरी असंख्य वस्त्रां डवतिर्ह विदासेन सज्जितौ १ प्रस्थाप्य यडुमुख्यां
सुप्रद्युम्नादीन् संसैनिकान् समग्रां जगतीं जेतुं चाज्ञां दत्वा विधानतः ८ मिलित्वा सानुजं यमं सर्वं
सौभक्तवत्सलौ द्वाविकां जस्मत्पूरा जन्तौ रम्यामौ मनोहरौ ९ अयं श्रीकृष्णचरितं सयाते क
थितं नृप चतुःपदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि १० बहुलाय उवाच कुरुस्थली गते क
से सखले पुरुषोत्तमे ततश्च कारकिं साक्षात् प्रद्युम्नो भगवानहदिः ११ अद्भुतं तस्य चरितं प्रवर्णीय
मनोहरं मुक्तानामपि भक्तानां जिज्ञासुनां पुनस्तु किमु १२ अर्थार्थिनामर्थदं सदा तानामार्तिना
शनं चतुर्विधानां जीवानां सर्वेषां पापनाशनं १३ कथं दिव्यं कृत्वा दिगज्यार्थिहरेः सु
तः आजगाम पुनः सैन्यैरेतन्मैव दत्तचितः १४ देवैर्विंशत्यसुतो भगवान्सर्वदर्शनः श्रीकृष्ण
स्य मनः सर्वतस्मै ते हरये नमः १५ नारद उवाच सायुष्टं त्वया राजन्यन्यस्त्वेतत्प्रभाववित श्री
कृष्णचरितं श्रोतुं पावंत्वमसिभूतले १६ कस्मै याते जातशत्रुरक्षा र्थस्नेहता नृप शत्रुभ्यः संकि
तः कार्यः प्रायुं क्ता पुकिरीटिनं ११ अथ कथं विंदुं श्रेष्ठः फाल्गुनेन सह संन्य विकर्षन्म
हतीं सेनां विगर्तन प्रययौ त्वरं १८ विगर्तयिष्ये यन्वी सुशर्मा तेन संकितः उपायनेददौ तस्मै प्र
द्युम्नाय महात्मने १९ विराटेन तथाराजा सज्जितो यादवे स्वरः सवयतीने दीप्तात्वा कुरुद्वैवेद

दर्शह २० दृष्टकं विंशसुखितकृपं सुदर्शनं स्नात्वा सारसतं न्मागादत्वा दानान्यनेकशः
 २१ सारसतापि यो राजा कुशांबो नददौ बलिं कौशांबी नगरी मेत्य उर्यो यन वणानुगाः २२ वाक
 संशो देसः सुदेसश्च वाक देह सुवीर्यवान् सुवाकश्च कुरु मसु मद्रवाक स्यापराः २३ वाक च
 दौ विवाकश्च दणमस्य क किं एतं दनास्य ते प्रमुस्नेन प्रणोदिताः २४ सिंधु देश हयवृताः
 सर्वेषां पश्यतं गताः कौशांबी नगरी मेत्य च कुर्वाणा वरुर्दिनं २५ बाणैः प्रासादपीरुवाध्वज
 कुंभादितोलकाः सूर्याभूतानि पेतुः कौलं काटाला यथा मृगैः २६ बाणं यक रेचक ते क किं ए
 नंदनैर्यदा तदोपाय नयाणिः स न कुशांबो निरगतः पुरात २७ कृतं जलिः शं वरा विंदत्वा तस्मै व
 सिं बहु जगोप नगरी राजाभ्या तौ भविद्वलां २८ तदौ वसौ वीरपतिः सुदेवशभीरनायोपि वि
 धिनामा चित्रांगदः सिंधुपतिर्महो जाः कायमीरयां जांगलपासुनेहः २९ लाक्षे सरोधर्मपा
 निर्विडो जागो धारसुखोपि सुयोधनस्य च वशे स्थितास्तेपि भास्कि लैते दत्वा बलिने सुरतीव कास्मि
 ३० पयो कास्मिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारिताः अर्बुदानल्लेक देशं सुजेतुं कल्कि विवोद्रटः ३१
 कालस्यापि सुतश्चंद्रोपवनेंद्रो महाबलः कास्मि स मागतं श्रुत्वा मन्मुखात्कोपि सरिताः ३२
 पितृहंतुः सुतं हत्वा यास्याम्यपचितिपितुः ३३ तं विचार्य मनसा स्नेहानां दशकोटिभिः ३४ मद
 व्युतं प्रोन्नतं गजमाकृत्य रक्तदृक् निर्ययो स मुखे यो दुं प्रमुस्नेन सहात्मनाः ३५ आगतां स
 हतीं सेनां शितवाणप्रवर्षिणीं चंद्रप्रणोदितं दृष्ट्वा प्रमुस्नेन वाकामववीत ३६ प्रमुस्नेन उवाच
 सेनां कृत्वापि पञ्च उमिरस्व सुहितं मिरः आनेष्यते तस्य वलेक विष्णामिध्वजापतिं ३७

भीकर्मसकृत्कृतोजलिः ५४ सोमंगमोमंदहासोहयानांदगलकं दत्वाभीकर्मसकृत्कृत
 युस्त्रायमहात्मने ५५ अथंखंडंभावनारखोजित्वाकर्मसकृत्कृतसः हिमाद्रंदद्विणीकृत्यप्रगुदी
 चीदिशंययो ५६ अतिशीमङ्गविनावे रंद्रप्रस्थविगर्तवैराडुकुकजंगलकोशांबहाव
 सतसोवीवाभीवसिंधुकापमीरजंगललाजगांधारार्तदस्लेकुमोवंगदेणविज्येभावनखंडदि
 विज्यसंसर्गनामहाविंशोधायाः ५७ नावदउवाच तदनेयाः समुद्रायुवयवीणीदंडु
 न्य धर्षितास्तेजसातस्मैससैन्यायमहात्मने १ कैलासगिरिपार्श्वकरवीरस्यसानुषु वारु
 स्यशोणितपुत्रंययौयादवैश्वरः २ वारुसुरोतिहंकुडोयदनवीत्यागतानपुनः अक्षौहिणी
 मिर्द्धादणमिर्द्धंकर्तुमनोदये ३ तदैवसाक्षात्युक्तयः पुगलोमहेसुवोनंदित्वस्थितोसो हि
 माद्रिपुत्रीरहितस्त्रिपुलीसमेत्यवाणंरयमाहदेवः ४ शिवउवाच पविसर्गतमः साक्षात्की
 कसोभगवान्स्वयं असंख्यवृक्षान्दपतिर्गोलोकेणः पवात्यरः ५ त्रयोवयंतत्कलाहिवस्मा
 विसृष्टिकादयः मूर्द्धांयस्यविभंति त्वोदृशानांयकाकथा ६ तस्ययोत्रैवयवर्द्धनिकद्वेये
 नतेभुजाः छिन्नाः कृतानजानासिहंग्रामेसंहविस्वयं ७ तस्मातेसामदानाभ्यांसजनीयाह
 रेः सुताः अतिकृदः सजनीयोजासातातेनसंपयः ८ नददामित्वनुज्ञातेपुत्रायाम्रपुंग
 वं नवेपुडंऊकबलाहृणाहृणोमतस्तव ९ नावदउवाच शिवप्रवोयितोवाणोनिकद्वेयनि
 नांववं समाह्वयचसंसज्यपाविवर्द्धदौपुनः १० ससैन्येसादरेणयिप्रभुसंसज्यबंधुवत

१०४
गः प्रो
वि. प्रो
३१

गजयुतं वासुकोटिं नृपानां पंचलक्षकं ११ ददौ वारुणो महाबाहुः प्रद्युम्नाय महात्मने शुचिर्काक्षिर्मा
हाराजसहस्रैर्ययुमिर्वृतः १२ अलकां प्रययौ धन्वी पुरीं गृह्य कसंदितां श्रीनंदालकनंदभ्यां ।
गंगां भ्यां पवित्रीकृतं १३ रत्नसोपानपुताभ्यां पक्षीभिः पविशोभितां विशाधरीभिः पविताः किं
जरीभिर्मनोहरां १४ दिव्याभिर्नगाकन्याभिः पुरीभोगवतीमिव धनदोमददौ तस्मै प्रद्युम्नाय
बलिनृप १५ हरेः प्रभावविदपि विस्मोक्त्या बलंतवहो लोकपालोऽस्महमित्यसित्यज्ञानविमो
हितः नोदितो बलिमिर्यक्षैर्युद्धं कर्तुमनोदये १६ निर्यतो हि यत्ने प्राप्य तत्तत्तन्मनयते जगत नवानां
तु निधीनां कौपतीनां किमुवर्णनं १७ तदैव हेममुकुटोदितो धनदो नोदितः कार्ष्णिनेत्यसमासथो
नत्वेदं प्राह मानद १८ हेममुकुट उवाच यनेष्ववो राजराजो लोकपालोऽलकेश्वरः तेन यत्क
थितं राजन शुण्ठितं तद्वत्तम १९ दौवराजो यस्याशक्रः स्मृतो नानयो दिवि प्रभुः तथैको रा
जराजो हं कथितो भूतले महान २० मनुष्यधर्मा राजेन्द्रैः सजितो हं सदा भुवि उग्रसेनेन दत्त
व्योमस्य सोपायने पवं २१ पशुकृतस्मै नदास्यामि पशुना जायभूमते मन्यसे चैतं संग्रामे कवि
प्यासीनसंशयः २२ नावद उवाच एवं दत्तवचः श्रुत्वा प्रद्युम्नो भगवानहविः चक्रावको
यं रक्षाक्षो रुषा प्रस्फुविताधरः २३ प्रद्युम्न उवाच त्वस्मिंश्च राजराजेन्द्रं राजराजो न वेति तं
शक्रादीनां तु यः साक्षात्मुकुटैश्चैवैष पादकः २४ सृष्टिर्मा पारिजातं च तस्मै उद्रोददौ भ्यात स्या
मकर्णसहयान्यासीतस्मै दत्तवाननामह २५ अनेन राजराजेन भीकरा निधोनव प्राप्ता ।

संहिनजानातिराजराजोमहाबलं २६ वर्ततेतत्सुभासथोपविस्तीर्णतमोहविः असंख्यवस्त्रांडव
 तिः श्रीकृष्णोभगवान्स्वयं २७ यस्यैकमूर्ध्नि विलवदपयतेमंडलंभुवः उग्रसेनोसुभासथोपविनि
 त्यं विराजते २८ उग्रसेनप्रेषितोहंकुवेरायमहात्मने नारायणं बलिं दत्तुं तत्कविष्णुमिसंयते २९
 नानदउवाच एवमुक्तागृहीत्वा संकोदंडं चंडविक्रमः चकारभुजदंडाभ्यां हंकारं नादयन्मूहः ३०
 ३० मय्यंचास्फोटनेनैवमंडितोभूतडितस्वनः ननादतेन वस्त्रांडं समलोकैर्विलैसह ३१ विवेलु
 दिगाजासागराजदूखंडुमंडलं निषंगात्वरमाकृष्यप्रसन्नोयत्तिनांवरः ३२ प्रतिपादं सथ
 नुषिबाणमेकं समादधे द्वादशादिभ्यसंकाशोद्योतयन्मंडलं दिशो ३३ विह्वेदगुह्यकं सबा
 णम्कुत्रं सचामयं तदाकुहोराजराजोदृष्ट्वा चित्रमिदं महत ३४ आरुह्यपुष्पकं सैन्यैर्पुङ्गवकाशो वि
 निर्ययो संतानादेन पक्षेण संविण्णपार्श्वसौलिना ३५ नलकृबनमणिग्रीवोमुमुभतेधनं ह्यं ३६
 ग्रतः तुरंगवदनाः केचिन्मृगेंद्रवदनाः परे ३६ शिषुमावसुखाः केचित्केचिन्नक्रसुखान्वय ३७
 अर्धपिंगा अर्धकृष्ण ऊर्ध्वकेशा मदीकटः वक्रदंतः ललजिह्वा बृहदोष्णमहाबलाः ३८ कयाला
 स्याः सकवचाः खड्गधर्मधराः पराः साकिहस्ता अर्धहस्ता मुमुंरीपरिचायुद्धाः ४० यत्तुर्बाणधरा
 पक्षाः केचित्पवनमुपाणयः यक्षानां हस्तिवाहानां वशिनामसिनांतणा ४१ विरेजुर्निर्गतानां च
 मंडलानि सहस्रशः सार्वभुमना दैत्यसूतमागधवंदिभिः ४२ रेजिरे श्रीदेवीराः कौसेवा उवत
 डित्स्वनैः एवं यक्षेणुमतेषु कोटिगो निरगतेषु च ४२ दिव्यान्महायोगमयांश्च वक्षेवादिदेवराट्

१४५
गः फा
वि. श.
३२

आययौतत्सहायार्थप्रमथानां बलं महत् ४३ भूतासु प्रमथाः केचित्कालास्तः स होत्कटाः इति
न्योयातुधानासु वेतालाः सविनायकाः ४४ कुष्मांडोन्मादसंयुक्ताः प्रेतामातगाणाः परे विषाद्या
सुपिशाच्यसु वस्त्रराक्षसभैरवाः ४५ नदंतोभैरवंनादं किंदिमिंदीतिवादिनाः इत्यंतुभूतावल
यः कोटिशास्त्राययुसुवै ४६ रोदस्याकृदितेभूतांसेधैः सांवर्तकैविव मयूरस्थः कार्तिकेयोमूषक
स्योगणेष्वरः ४७ प्रमथैर्वापमानोतोतक्वाबादिउनिः सनैः सर्वेषांमयूतः प्राप्नोवीरभट्टेणसं
युतो ४८ इत्यं पुण्यजनानांतुगणानां यदुभिः सह वभूवतुमलं युद्धमदुतंरोमहर्षणं ४९ वसिष्ठो
रथिभिस्तत्रपतिभिः सहयतयः हयाहयैविभास्यैर्भैरुयुधुस्तेपरस्परम् ५० नयेभासुयदातीतां
चरुणैकस्थितंरजः कृदयामासनाजैर्द्रुसह्यं व्योमसंडलं ५१ इति श्रीमद्रु-वि-ना-व-कर
वीरदेशविजयेयज्ञदेशप्रयाणं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः २३ नावदउवाच सास्त्रांथकावेसंजातेम
णिग्रीवोमहाबलः विभेदाविबलंवाणैः कुवाकैर्मित्रतामिव १ मणिग्रीवस्यवाणौवैर्जीजासु रथ
पतयः निवेतुः सज्जताभूमौवृक्षावातहताउव २ चंद्रभार्गुः हवेः पुत्रः सत्यभामात्मजीवली मणि
ग्रीवस्यकोदंडमहिन्नद्वारापंचभिः उदशामिस्तद्वयं कृत्वाजगर्ज्वनवहली मणिग्रीवोयुविह
पशक्तिंस्वांचंद्रभानवे ४ भासयंतीदिशः शस्त्राहोल्का मिवमैथिल अग्रहीचंद्रभानुस्तं वस
हस्तेनलीलया ५ तयाजघानसमवेमणिग्रीवंमहाबलं पुनर्जगर्जसमवेचंद्रभानुर्महाबलः ६
तमहावेणपतितेमणिग्रीवंप्रसृजिते चंद्रभानुंवाणजालैर्नलकृवन्नोदिनाः १ कृदयामास

२२२२: कर्षादित्ययथावुदा: दीप्तिमानकसपुत्रसुरवड्मुशम्यवेगवान् ८ विवेकपद्मसेना
 सुनीहभेषुयथारवि: तस्यसुदुप्रहारेणकेवियक्षादिधामवत ९ केविद्वेद्विन्नशिरसश्चिन्न
 पादासुवाहव: भिन्नहस्ताश्चिन्नकर्णश्चिन्नोष्ठ: येतुराहवे १० तेषांशिरोगिर्विभक्तै: सकि
 वीटै: सुकुंडलै: सशिरस्यै: श्रवणकुंभहामावीवभूर्वमौ शोषाविड्डुवुर्यक्षा: सदाता: भ्य
 विह्वल: ११ हाहाकावसुदजातोयद्मसेनासुमैयिल यनुसंकारयन्मायोदेशितोनलकूब
 व: १२ २२२२नातिपताकेनमाभेष्टेत्यभ्यंददौ पंचभि: कृतवर्मासमर्जनंदमाभि: शर्वै: १३
 दीप्तिमंतंचविंशत्यातताडनलकूबर: कृतवर्मासहाबाहुर्जवानतलकूबरै १४ पंचभिर्वि
 शिखै: राजन्नादयन्मंडलंदिशं तेबाणा: कवचंभित्वातनुंभितवाथरातले १५ विविशु:
 यमपतांतेषांवल्मीकंफणिनोयथा वीक्ष्यतडाणभिन्नांगंमूर्कितंनलकूबरं १६ श्रयोवा
 हनणात्सूतोहेममालीतिनामभाकु १६ चंडानादा: पार्श्वमोलि: कुवेरश्चमंत्रिणौ जवर्तु
 र्वाणयतलैर्यदूनासुदुटंबले १७ चर्णयुंरैस्तेह्यसुरैर्यथयत्नैर्मनोजवै: द्योतयद्भिर्दिश:
 सर्वाभार्तुडकिंरौविव १८ ततोर्जनोमहाबीव: प्रतिबाणानसमादये वारुसंवर्षजायुदेवि
 स्फुलिंगाऽसहस्रपा: १९ विवेजर्जयविद्योतचंचलालातचक्रवत सर्वतडाणयतलैस्तृण
 मात्रेणचाक्रिनत गांडीवमुक्तविशिखैर्गांडीवीरणभुर्महा: २० योजनद्वयमात्रेणतद्र
 द्योसुखजौवलात श्रुर्जनोबाणयतलैश्चकावशवयंजवं २१ हताविमोउतिजात्वा सर्वपुण्य

१४६
गः मा
वि. प्र.
३३

अनास्रवने उडुवुः सरणं त्यक्त्वा परं हा हेति वादिनाः २२ तदा तु भूता वलयः कोटिमाश्रय पुरं
ये डाकिन्याः कोटिमाश्रय जनविह्विपुर्वीरणमये २३ भक्षयंत्योनवानस्य न चर्वयंत्योनस्य
नष्टक नवेन वेष्टय गभूता धावंतो दशमिर्हमा २४ प्रमथाः पातयासासुः खेदं गोनजनान्सु
हुः यातुधानाश्चर्वयंतुः शिरांसि वणसंडले २५ वेतालाश्च कपालेन पीवंतो रुधिरं वद् विना
यकाश्च रत्यंतो प्रेता गावंति पवहि २६ कृष्णान्ताश्च तस्योत्सादाः शिरांसि जगद्गर्भये शिवस्य
मुंडमालां वीराणां सर्गगासिनां २७ तेषां सारगणवृक्षनाक्षसाभैरवमये शिरांसि कं
डकानी वक्ष्येयं तो मुहर्मुहुः २८ हसंतः प्रहसंतश्च साहसं सहा माकुलाः पिशाचा विकरा
लास्याः रुदंतः केपिकुलितं २९ पिशाचाः क्षतजं ह्रस्वं पाययंत्याः शिथून्मये मायादीनि
तिवादिन्यो नेत्राण्यपि ददामतत ३० इत्यंगणबलं दृष्ट्वा बलदेवानुजोवली गदो गदं स
मादाय जर्जस्तनवन्मये ३१ लक्ष्मभ्रभूतां सौर्व्या गदया तदुल्लेखं हत योयथा मासहिग
दो वजे लोदो यथा शिरीष ३२ कृष्णान्ताश्च वेताला पिशाचा वृक्षनाक्षसाः नियेतुं र्मुक्तिं
ताभू सौतद्गदामिन्नमस्तकाः ३३ डाकनीभिर्नृदंताश्च प्रमथान्मिन्नकंथवान यातुधानां
श्चिन्नमुखं चकार स्रमवेगदः ३४ गदयामर्हितः प्रेता उडुवुस्ते हि मोदसा वराहदंष्ट्रया म
ग्नलये दैत्या यथा रूप ३५ पलायिते भूतगणे वीरभद्रः समागताः गदंतताडगदयबल
देवानुजं वली ३६ गदोपविगदं नीत्वा गदाः स्वां प्राहिणो र्गदं तयोर्गुहमभूद्वैरगदाभ्यां

३३

मेधिलेख ३१ विस्फुलिंगान्ननंत्योद्वेगदेवर्णविभूवतुः मलयुद्धंतयोरासीन्नोदयंतो
 परस्परं ३८ भुजेशुजानुभिः पादः पातयंतो गिरीनवदहन करवीवंसमुत्थात्तवीरभद्रो गिरि
 वलान्न ३९ अहहारांतदाकुर्वनगदोयविसमाक्षिपत गदो गिरिविंसं गृहीत्वा तस्योयविसमाक्षिप
 त ४० गृहीत्वा यगदं वीवं वीरभद्रो वलाकुली विज्ञेयवोजसाराजजाकाशोलक्षयोजनम ४१ ग।
 दोऽपि पतितो भूमौ किं विद्याकुलमानसः गृहीत्वा वीरभद्रो यं भूमयित्वा महाबलः ४२ जोज।
 सासाक्षिप क्रीडमाकाशोलक्षयोजनं वीरभद्रो यतितः कैलासशिखरोपनि ४३ गदप्रहार।
 यस्थितो मूर्ध्नि तो वटिकादयं कार्तिकेयस्तदा प्राप्ताः शक्तिमुद्यम्य वेगवान् ४४ अनिकटाय।
 सांवाय शक्तिं विज्ञेयसत्त्वं अनिकटवुरयं भित्वा सांबं सांबरसं पुनः ४५ राजाननरथानसहसं।
 च वीरलक्षं मृधंगारो भित्वा नदंती स्फूर्जंती च पलेवदिशो दश ४६ विवेकाभूमौ फुत्कारैः कु।
 र्वंती पत्रगीवसा तदा कुद्वो महाबाहुः सांबो जांबवती सुतः ४७ क्वात्वा यं संजनी चोयं निषंगद्व
 एमाददेयकोयिसवहिरुणा द्वात्रयीवभूवह ४८ वाये शतं कर्षणे वसुहसं रुपमाददे मो।
 क्षणे लक्षत्रपाणि कोटि रूपानि वै विष्णु ४९ अनेकत्रयी विष्णुभवः शिविनं शिववाहनं भित्वा
 विभेदवीराणां कोटिशः कोटिशो वरो ५० कार्तिकेये च भिन्नं गेकिं विद्याकुलमानसे गारो म।
 रत्नदायामो मूरवकस्यो गजाननाः ५१ गोमूत्रयत्र मृगनाभि विचित्रकुंभं श्रीकुंकमाकलि।
 तसंदरवक्रतुंडं सिंहवसरितकपोलमनोहरमं कर्षयन् लिखत् लीकतकर्णकर्ण ५२ व्या।

१४१
शः फां
वि. पा.
३४

लोलकर्णहतमतमधुवर्तैः श्रीगंडुजातमदनमदविह्वलंगैः संगीततालकुसुमाकरगीत
 नगैः संसेवितंगणपतिंकृतमालचंद्रं ५३ बालाऽवर्णममलांगदहेमहारगैवेयनोलिकिशैः
 परितः सुखंते आखुस्थमेकदशानेगाजभव्यमूर्तिपाशांकुशांबुजकुटावचयंदधानं ५४ प्रांशुं
 चतुर्भुजसतीवमयेप्रवृत्तंकश्चित्प्रगल्भचकरेणधृतांकुशेन संमर्दयंतसुखधारपरस्येनश्री
 मेघिलेदंभुविपासुभृतः समस्तान ५५ वीरेभवाजिरथसंभवलेनिपात्यसंबं प्रगल्भसर
 षं प्रथनाद्वियंतं तं वीर्यविरहितमनाः सगणेषु कासिः पुत्रं सुवृद्धिमतिक्रुद्धमवाचस्य
 क ५६ इति श्रीमद्भु. वि. ना. व. ५३ पक्षपुद्गेगणपुद्गेवर्णितं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः २०
 पद्यमनुवाच श्रीकृष्णस्य कलासाक्षाद्भूषणोयं महाबलः जेतुं नराकोटिविजैर्भुष्ये
 सुकथं भुवि १ वर्तते यत्र निकटे तत्र नास्ति यराजयः श्रीकृष्णेन वरोदतः पुरासैरांकरा
 लये २ यद्ययं वर्तते चात्र तदा न स्याजयस्तु नः शत्रुपक्षगतोयं वै श्रीकृष्णस्य वरोर्जितः ३
 तस्मात्तु चंद्रमार्जरीभूत्वा सुपुद्गातो वलात विद्रावय महापुद्गेरुतकारैश्चुदिशोदश ४
 यावद्वलं विजेय्यासीता बद्धिद्रावयत्वं नावदुवाच अथानिकटो भगवान् चंद्रमार्जरी
 रत्नपद्मं अलक्षितो गणेशेन न ज्ञातो विसुमायया ५ कृतकारसुतकटं कुर्वन्नुत्पाताखु
 संमुखे विद्रावयन्मुवंराजनसतंतं नखैः खवै ६ गणेशेन सहैवाखुर्दृष्टं शुभविह्वलः १

३४

उद्भावत्तवितं प्रोक्तं यितो वरु मंडलात् १ तमन्वगक्तं कुयितो मर्जो रः स्थूलत्रयधुक् मू
 खकं स्वमसो वहगणे शीयि मुहुर्मुहुः ८ नाययो संगारं चाखुष्टं मर्जो वपीडितः समुदीपा
 न्मस्य सिंधुनदिशा सुविदिशा सुवर्ध थावन्वै सप्तलोकेषु नले भेषर्ममैथिल यत्र यत्र गतं शुभ
 खुर्गणे सो न समन्वितं १० तत्र तत्र गतो राजन मर्जो वष्टं द्विक्रमः एवं समुख के याते गणे सो
 विदिशो तत्र ११ विस्मितेषु सयज्ञेषु गणेषु यमयेषु च पुण्यकस्थाः कुवेरो सो मायां च के यो
 लकी १२ यही ता संयतुर्दिव्यं नमस्कृत्य महेश्वरं समंत्रकं वचं धृत्वा वा ए संयुक्तमादये १३
 तदैव क्वा दितो व्योम मेधैः सांवर्तकै रिव तडित्स्व नैर्महा भीमैः समोभूत सनयितुभिः १४ विंदके
 हसि सदृशानियेतुः सो यत्ना मये धामाभिर्हसि हस्माभिर्वत्सुर्वा विदास्ततः १५ क्षणेन सिंधवः
 सप्तसावयंतो धरातले पर्वतैर्जीविसहितैर्दृश्यंते रणमंडले १६ शक्तप्रलयं ज्ञात्वा यादवाभ्य
 विह्वलाः त्यक्त्वा शस्त्राणि ते योतुः श्रीकृष्णेति मुहुर्मुहुः १७ ज्ञात्वा तां गोक्षी मायां प्रयुम्नो
 भगवानहविः सत्वात्किं च स्वां विद्यां सर्वमायो यमर्हि नी १८ ज्ञात्वा कृत्वा कामवीजं वा
 मयो निधाय सः सुरवेच प्रणवं धृत्वा पुंरवे श्रीवीजमेव च १९ आकृष्य कर्णयर्थं तं कृत्वा स्मृ
 त्वा चतुर्भुजं विज्ञेय विष्णो रवेच पादौर्दंडाभ्यां तडित्स्वनान २० कौटंडमुक्तो विष्णो रवोद्योतय
 न्मंडलं दिशो जघ्रत गोक्षी मायां संयका वं यथा रविः २१ मयभीतो राजसजः पुण्यकस्थो
 रणां गणात् पलायमानो यज्ञेषु कैयितः सपुत्रीययो २२ प्रयुम्नस्योपविश्वरः पुण्यवर्षी प्र

गः को
वि. फा.
३५

चक्रिरे जहसूर्यदराः सर्वेः जयागवसमाकुलोः २३ तदातिथिर्षितो राजनराजराजाः कृतो जलिः
बलिनीत्वा ययोणीं प्रयुज्मस्य पिसम्पुवे २४ राजेन्द्राणां हिलक्षं वृद्धिं पुंडादं डणालिनो द्रुष्टिः
तुर्भिर्युक्तानामदीनस्य ह्येतां मदैः २५ दणालक्षेन योनां च मुक्ताभरणं गालिनो गताः सुयोधिः
तोनां च नौकानां सूर्यवर्चसां २६ दणार्धं दनं गराजनहयानां चंदवर्चसां शिविकानां चतुर्ल
क्षं माणिक्यैश्चिवर्चसां २७ पंजरस्थायिनां राजनसार्द्धतानां हिलक्षकं चित्रकानां मृगाणां
च गवयानां तथैव च २८ मृगायासां मेयोनां कोटिं कोटिं विदेहराट् शुक्रानां सावधानां च क
लकंदप्रवादिनां २९ हंसानां स्वर्णवर्णानां मन्येषां चित्रपक्षिणां पंजरस्थायिनां राजनल
क्षं लक्षं नये स्रवः ३० विमानं विसृजता रथं मुक्तादासविलंबितं मृष्टयो जनमुद्रां यं नवये
जनविसृजते ३१ लक्षकुंभध्वजां येतं निर्मितं विष्णुकर्मणा कामगं स्वर्णशिवं सहस्रादित्यसुप्र
भं ३२ सहस्रं कल्पवृक्षाणां कामुयेन शतं तथा चिंतामणीनां च शतं शतं दिव्याभिसनां तथा ३३
यस्य सौभाग्यं पिलोहसुहेमत्वं याति मेधिल कुशलां चामराणां च हेमसिंहासनं शतं ३४ तथा हि
दिव्यपद्मानां माला किं जलकिनी शतं शतं पीयूषदोणस्य फलानि विविधानि च ३५ खचिद्रत्न
सुवर्णानां भूषणानां सुवाससां दिव्यानां केवलानां च कोटिशाः पात्रसंख्ये ३६ मृगौघानां च श
स्त्राणां कोटि सौवर्णशालिनां ३७ राजेन्द्रैर्भवेत्तु ब्राह्मेः प्रेविता शुनिधीत्रव वत्तावलिराजराजः
प्रयुज्मस्य महात्मने ३८ दक्षिणं कृत्यते गत्वा प्राहेदं हर्षसविताः कुर्वेत्तु वाच नमस्तुभ्यं भगव

तैपुरुषाय महात्मने ३८ अनादिने सर्वविदे निर्गुणाय महात्मने प्रधानपुरुषेणाय प्रत्यया
 स्तेनमो नमः ३९ स्वयंज्योतिस्त्रयाय यस्यामलांगाय ते नमः नमस्तौ वासुदेवाय नमः संकर्षणाय
 पच ४० प्रद्युम्नायानिकटाय सांत्वतां यतये नमः सद्नाय चमाराय कंदर्पाय नमो नमः ४१ द्रव्य
 काय च कामाय च बाणाय ते नमः अनेनाय नमस्तुभ्यं नमस्तौ सांबराय ये ४२ द्वे सत्त्वय नमः
 तुभ्यं नमस्तौ मीनकेतुने नमो भवाय देवाय नमस्तौ कुसुमे पुर्वे ४३ अनन्यजननमस्तुभ्यं वति
 भर्ते नमो नमः नमस्तौ पुष्पाय नुषे मकरध्वजते नमः ४४ सभायात्मभुवे नित्यं जगद्विजय
 कारणे नमो कक्ववती भर्तुं सुंदरीयतये नमः ४५ उदंकविष्णामिकरो मिभूमन्ममेदम
 स्तीति तवेदमाबुवन अहं सुखी उः खपुतः सुहर्मनो लोको ह्यहं कारविमोहितो मनः प्रधान
 कालाय देहजैर्गुणैः कुर्वन्निष्कर्मणो जनो निबद्धाते काचे भक्तं सैकत एव जीवतं गुणे च सर्वे
 प्रतनोति सोऽस्मिभिः ४६ कतं मया हेल नमद्यमो हतस्त्वन्मायया मोहितचेतसा प्रभो नमः
 न्यसे बालकृतं यितै वहिना भूत्यु न मे मतिरीदृशी मनाकु ४७ सदा भवेत्त्वच्चरणविंदयो
 भक्तिं यनां यंच विदुर्गीरीयसी ज्ञातं ववैरा ग्ययुतं पीवाय नंदे हि यसास्ते निजसाधुसंगसं ४८
 नारद उवाच प्रद्युम्नस्य पुभं स्तोत्रं प्रातः कृत्वा यया पठेत संकटे तस्य सततं सहायस्यः ४९
 विः स्वयं ५० उत पुक्तवंतं यक्षैः प्रद्युम्नो भगवानहविः तया स्तुत्वा ददौ राजनयम्यगं पी
 योमणिं ५१ मा भेद्येत्यभ्यं दत्वा लीला कुं सुचामवं सिंहासनं मणिसयं प्रादा क्रीयाद

राः सं
वि. प्रा.
३६

वेसुरः ५३ कासिप्रदक्षिणीकृत्य राजराजोपनेसरः नत्वा ययौ राजधानीमलकामलकेसरः ५३
जितंश्रुत्वा राजराजं प्रशुभेन महात्मनः नकेपियुपुथुत्तेन राजानमुबलिंदुः ५४ अथ कासि
महाबाहुर्नादयत्तुं भूत्वहन समस्तवाहिनीयुक्तः प्राग्ज्योतिषपुरं ययौ ५५ भोमासुरसुतो
नीलो धर्षितो यस्य तेजसा सद्यस्तस्यैव लिंपादात्मशुभ्राय महात्मने ५६ प्राग्ज्योतिषपुराद्वा वि
द्विद्विदोतामवानरः पुराप्रशुभेन वागेन ताडितो यो महाबलः ५७ स उत्थाय कथाविष्टो दशनेन ख
पैः खपैः विदार्य वीरान् स्यां शुभ्रभंगैः प्रजगर्जह ५८ लागूलेन वयान्वत्वा प्राक्षिपत्त्वला
भसि गृहीत्वा स राजा द्यौर्भ्यं विचिक्षेपां वरेवलात् ५९ प्राजुंसात्वा कपिं कासिः प्रतिशार्ङ्गं शर्व
दये नीत्वा शरसं सहस्रभ्रामयित्वा वरेवलात् ६० सर्ववतपातयामास किं किं चायं महाक
पिः पुनरागतवान्वाणः प्रशुभे स्येयुथो स्फुरन् ६१ इति श्रीमद् विनायक यज्ञदेशविज्यो
प्राग्ज्योतिषपुरविज्योनाम पंचविंशोऽध्यायः २५ नारद उवाच अथ कासिः परादेशा
दित्युमलताकुलान सहस्रयवद्रिष्टुसरोभिः शोभितान्ययौ १ अद्वौ हिलीयातयुतः प्र
शुभ्रश्चंद्रविक्रमः यद्वैर्दृष्टेन मार्गेण खंडं किंपुरुषं ययौ २ रंगवल्लीपुनं यवहेमकूटनिवे
रथः तस्य किंपुरुषा ऊचुः शोबनावेशु शुण्वतः ३ किंपुरुषा ऊचुः अहोतिथन्यामथु
रापुत्रीवरावभूवयस्यां परमः स्वयं हविः अहोतिथन्यं सतसं यद्वैः कुलं जातो हियस्मिन्नखिलां
उपालकाः ४ धन्यं च तच्छ्वरसुतस्य मंदिरं गोलो कनाथेन मनोहरं कलं धन्यं पवंसाद्यु रमं उलं सनैः सुद
लं भयं च चारमाथवः ५ तं द्वावनं धन्यतमं मनोहरं पितुर्गद्गाश्रवगतो हविः शिषुः च वारकलः ६

शि शुभाबलेन हि यशोदाया उग्रमुखः सुलाहिनः ६ सुंदावनं पुण्यतमं परात्परं श्रीकृष्णपादां बुजने
 गुणजितं गः पालयन् यत्र च वारवालो गोपालबालैः सुबलः स्वयं हविः ७ योदानलीलां किल मानली ।
 लां श्रीरासलीलां वज्रसंदरीभिः सुंदावने यत्र च वारकल्लो यस्यापि गायंति यशस्विलोकाः ८ भूदोति ।
 यन्यावद्यमानुनंदनीलीलावती सानिजलोकशालिनी च चारकल्लेन कल्लिंदनंदनी तटे मल्लिंदध्वनि
 संकुले वने ९ भूदोति यन्यामं सिकल्लिंदनंदनी श्रीकृष्णवासंशसमुद्रवाया तटे मल्लिंदध्वनि संकुले ।
 वटे तत्स्य रीनाद्यातिनरः कृतार्थतां १० समुद्रवो यो हविर्वक्षसो गीविगोवर्द्धनो नाम गीरींद्रराजराटु वि
 राजते सहजमंडले परोयदर्शना जन्म पुनर्न विद्यते ११ भूदोति यन्यायत्र मंडलीभिविराजते भूमित
 ले मनोहरा वैकुण्ठलीलायि कृताकुशस्य लीपया तडिर्जलदावलिर्दिवि १२ पुनरेव साक्षात्पुरुषः ।
 पनेष्वरोधत्वा चतुर्व्यूहमलं विराजते यस्मिन् गुह्येनायददौ न्येषातां कृष्णाय तस्मै हरये नमो नमः ।
 १३ प्रणोदितलेन नृपेण धीमता जगदिजैतुं सकरथजो महान कृत्वा यत्तदर्शनमद्य दुर्लभं वयं ।
 कृतार्था हि भवेम सर्वतः १४ नारद उवाच उत्पन्नं हरेर्नृपयशो विमलं देवविभूतं कथं त्रिलोकममलं वि
 भादीवकाव १५ सुर्लोचनं चरितं सारलैः स्फुरद्भिः प्रोद्यद्भिर्हृतं च वासल उग्रसिंधुः १५ ।
 उत्पद्यशः स्वममलं नृपं बवाविः श्रुत्वा तिहर्षिततनुः प्रददौ धनानि कैश्वरहारनवरत्नमनो
 हराणि तेभ्यः किरीटमणि कुंडलकंकणानि १६ रंगवलीपुत्राधीशः सुबाहुश्चंद्रवंशजः न
 त्वाबलिंददौ सोपि प्रद्युम्नाय महात्मने १७ तस्मै प्रसन्नो भगवन् प्रद्युम्नो मीनकेतुनः दत्वा ब्रूता
 मणिं दिव्यं यमकैदं महात्मनाः १८ नारद उवाच रंगवलीपुत्रस्यापि मासकेन प्रकाशितं ।

गः शं
वि शं
३१

पतद्गृहि सुबाहो मे शतं सर्वं त्वया किल १८ सुबाहुवाच देवा सुभैः पुनराजन्म स्थितः क्षीवसागरः ।
 विनिर्गता निमगना दत्ता निचवतुर्दश २० निर्गतं कलसं तस्मात्सुधास्रं मनोहरं तंददर्श हह ।
 विः साक्षात्त्रे वाभ्यां स्फुरदीक्षणाः २१ तत्रेव हर्षविंदुश्च कलसे नियपातह तस्माद्दक्षः समुद्रतः
 तुलसीमेष कथयते २२ वंगवलीति तन्नाम चकार मधुसूदनः श्रुत्वा किंपुरुषे रवं देहमकुट ।
 गीवेन था २३ तस्याश्च वंगवल्याः कौस्थायनां सचकार ह वंगवलीमहानवतः सदा वैव विना
 अते २४ तन्नाम देव सिद्धो भूदंगवलीपुत्रं क्षितौ श्रुत्वा नित्यं हि हेनुमात्रा विवेले न रागिणा २५
 दर्शनार्थं समायाति सथा देवामसजिकाः नावदुवाच इति श्रुत्वा सां वरा वि वंगवलीमनो
 हरं २६ दृष्ट्वा प्रदक्षिणीकृत्य देशानन्या नजगाम ह हेमकुटतटी भूतं वनं प्राप्यं कं २७
 किलीकां कारसंयुक्तं सिंहविचकनादितं वन्यैः कवीदैः संयुक्तैः पीतकालककतावतं वटकी
 चकाश्च त्वमं दारवटभूर्जसमाकुले कलाहरीतकीवली खदिनैः सवतं वनं तस्मादि निर्गतः ।
 सपौदशयोजनलेखिता श्रुत्वा स्रजहं दानि फात्कारं कारयन्मुहुः ३० होहाकरे तदा जाते नया मे म
 धिलेश्वर प्रचंडाकलैर्कतैर्भस्मीभूतैर्दिशां तरे ३१ भानुस्वभानुः स्वर्भानुप्रभानुभानुसां सुदा चंद्र
 भानुर्वहद्भानुरतिभानुसुखाण्डसः ३२ श्रीभानुः प्रतिभानुश्च सत्यभासात्मजादश पतेजस्रः का
 रैस्तीक्ष्णैः सूर्यवौद्रं सद्यो कटं ३३ बाणैः संभिन्नसर्वंगः पतितो धरणीतले सूर्यरूपं विहाय प्र
 गंधर्वभूतसफुरयुतिः ३४ नवा श्रीकलपुत्रांसां न्योतयन्तं डलं दिशां पुष्पैर्वर्षत्सुदेवेषु वि
 मानेन दिवं ययौ ३५ वद्मलाश्च उवाच गंधर्वीयंतुकः सर्वकेन पापेन सर्वनां प्राप्ताः कथं वद

मुनेत्वं पद्मविवितमः ३६ नावदुवाच आर्षिबेणस्योभातासुमतिर्नमसुंदरः वासायणं हनु
 मतायसितुंतुसमागतः ३७ हेमकुटे हनुमतः कुर्वतो गमसे वितं प्राताः कलासमावभ्युदिका
 शुचतुर्दश ३८ सलक्ष्मणं वासवेदं ध्यायतो जानकीसुखं पतिं कृत्वा वैः सूर्यवतस्य ध्यानमंगं च
 कार ह ३९ तदा कुट्टो महावीरो हनुमानवानवेषवः शायंददौ सुमत्येत्वं सूर्यो भवदुर्मते ४०
 तदैव तस्य चरणौ नत्वा प्राह कृतांजलिः हे देव पाहि पाहीति दीनं मां शरणगतं ४१ अथ म
 सन्नो भगवानसुमतिं प्राह धर्मवित द्योपवांते शर्वे स्त्रीक्षौ हविपुत्रयनुश्रुतैः ४२ मित्रसुनु
 स्वांप्रकृतेयास्य सित्वं न संशयः गंधर्वः सुमतिर्नाम विमुक्तो भूद्विदेहवाट् ४३ सतां शायो
 यिवरदावरो मोक्षार्थदः किमु अथ कार्ष्णिर्महाबाहुश्चिउदेशानमनो हवान वसंतमाय
 वीहंदैः शोमितान्सजगाम ह सहस्रदलपद्मानां षट्पदधुनिशालिनां पतंतिरेणवो
 यत्र सरस्वती वरुणवत एलालवंगलतिकक्ष्णसैन्योन्निभिः पाथि तेन भृगावलीरेजे
 कविकर्णप्रताडिताः यत्र वै पुरुषा राजन्नागा युतसमावले बली पलितदौ गंध्यस्वेदक
 मविवर्जिताः त्रेतायुगसमः कालो वर्तते यत्र नित्यशः ४६ आद्युश्यायुतवर्षाणां दिव्यो
 षथिनदीगुणैः पीस्यतुल्यं च ययौ हेमभूमिर्विवाजते ४७ मुक्ताविडुमवै सूर्यवन्नोत्यतिशुभ
 उवै सुंदर्यः प्रमदावासा नित्ययौवनभूषितः ४८ सुवन्त्युयवनेषु वात्सोदासिन्यो वनेषु
 व यत्र वै नगरी वन्या वसंततिलकाशुभः ४९ शुंगारतिलको नाम राजा पात्रमहाबलः जै
 नान्वीरात्समाह्वयगजमाक सदांशितः ५० यो दुर्विनिर्णयो राजन्मयु सस्यापि न मरुवे

गः सं
वि. सं.
३८

सांबः समिवाः पुनरुजितपातजिह्वसहस्रजित ५१ विज्यास्त्रिवकेतुश्चयुतिमानद्रविडः कृतुः जांबवत्याः
सुतो ह्येते च कुर्नावावउर्दिनं ५२ पलायितेषु चैत्रेषु बाणैर्मित्रेषु मैथिल बाणं च कावे संजाते महान
कोलाहलो ह्यभूत् ५३ तदा शुंगारतिलको गजार्जुनो महाबलः विशूलेन तदा सांबं हृदि विव्याध नो
पतः ५४ अत्यान्संघातया मासु शर्वैः कोदंडं निर्गतैः एकं कीविचरन्त्युद्धेवने वैष्णवो यथा ५५ तदा
गदः समागत्य तं कुर्जं सुमदोत्कटं पुंड्रादंडं संगृहीत्वा पातया मासु भूतले ५६ द्रवेययतितः शीघ्रं
शुंगारतिलको नृप सद्यो भ्यातु नो भूत्वा पुद्धेव ह्यंजलिः स्वतः ५७ तुवं गाणां सर्वदं च वृषा नालक्ष्मि
वच गजानां मयुतं राजा प्रशुभ्राय वक्षिंददौ ५८ इत्यं किंपुरुषं खंडं जित्वा कास्मिर् महाबलः नैषा
ददंशितैर्मर्गैर्ह विवर्षत ते ययौ ५९ इति श्रीमद्ग. वि. ना. व. रंगवल्ली चैत्रदेशविज्यो किंपुरुष
खंडविज्यं संसर्गं नाम षड्विंशोऽध्यायः २६ नारद उवाच ह विवर्षनाम खंडं सर्वसंपत्तिं संयुतं तस्य
सीमा विविः साक्षाद्विषयो नाम मैथिल १ वीनकोदंडं टंकावहो वैव्या प्रान्तनांतकात उडितासु मह
रूपाः कोशमात्रवपुर्धरः २ तीक्ष्णतुंडाः सगकटाः सर्वे दीर्घायुवो नृप अश्वसन्सैनिकानां गान्ध
यं लेपिवुमुक्षिताः ३ अकाशोपक्षि मिर्यासे जाते यक्षप्रभं जनैः सेनायामंथकावेण हाहाकारो भू
त ४ तदा कास्मिर् महाबाहु सार्धं सखं समादधे तद्गणान् निर्गतः साक्षादैव ते यः खरोश्वरः ५
काष्ठितुंडप्रहारेण कांश्चित्पत्यक्षैः स्फुनत्प्रभैः गृभानकुलिंगानगकटान्यातया मासु भूतले ६
भृगुदर्याष्कुन्नपक्षाः सक्षताः पक्षिणश्च ते भ्यातुवाः उडुवुसेता ह्येण पिदिशो दश ७ ततः
कास्मिर् महाबाहुर्दणार्णं विषयानययौ दणार्णं देशाधिपतिः शुभांगः सूर्यवर्चसः ८ ना

गायुतिसमोयुद्धे निष्कोणां विपरीयतिः वेदव्यासमुखाच्छुत्वा मधुसूतयमहात्मने ८ प्रयुक्तो
 भगवान्साक्षात्सर्वगः सर्वदर्शनः पप्रक्षेदंशुभांगं तं लोकसंग्रहकाम्यया १० प्रयुक्त उवाच ८
 शार्ङ्गोयं कथं देशः केन नाम्ना वभूव ह एतन्मोक्षहिदेव जज्ञिष्कोणां विपरीयते ११ शुभांगद
 उवाच हि वर्यक किंपुं ह त्वान्नसिंहो वभूव भगवान्युवा प्रल्हादेन विहागत्य ह विवर्षे स्थितो
 भवत १२ प्रल्हादं प्राह भगवान्नसिंहो भक्तवत्सलाः नसिंह उवाच शांतस्य तव भक्तस्य स्यात्
 पुत्रयुक्ता हतः १३ तस्मान्न व्रातयिष्यामि वंशं ते हि महामते शुभांगद उवाच इति प्रवदतो द्विभ्यां
 स्नानं जलविंदवः १४ पतिताः कौचतैराजन्सरोभून्मंडलायने तदा प्राप्सवरो राजन् प्रल्हा
 दो हर्षविक्रलः १५ नसिंहं प्राह यमं त्मान्वाभूत्वा कृतं जलिः प्रल्हाद उवाच मातुः पितुर्म
 यासेवान कृतं सात्वतं पते अणं तपोः कथं मुखे ददौ त्वमेष्व नसिंह उवाच सवेप्रजलसंभूते
 तीर्थे वै संगलायने ११ स्नानं कुरु महाभाग मुखे देव शार्ङ्गोः १८ मातुः पितुश्च भार्यायाः सुता
 नां गुरुदेवयो १८ विप्रानां च प्रपञ्चानां मृणीणां पितृणामृणं यः स्नास्यति महातीर्थे सर्वहेलनत
 त्यरः अणैश्च दणभिः सोपि मुच्यते नात्र संशयः २० शुभांगद उवाच दणार्णसोचने तीर्थे स्नात्वा
 कायाथ वोऽनृणी भूत्वा त्वया पिसंयाति स्नातुं तन्निषयाद्भिरेः २१ दणार्णसोचने तीर्थे दणार्ण
 देश उच्यते तच्छ्रोतसः समुद्रा दणार्णो यं नदी स्मृताः २२ नावद उवाच तच्छुत्वा भगवान्
 कार्त्तिकः सर्वैष विक्रयैः सह दणार्णसोचने तीर्थे दानैः स्नानं च कारह २३ दणार्णसोचनस्यापि
 कथां यः शृणुयात्तप अणैश्च दणभिः सोपि मुच्यते मुक्तिमाप्नुवेत २४ इति श्रीमद्भुवि०

गं
वि. गं
३८

ना. व. ब. द. म. र्ण. दे. म. वि. ज्यो. ह. नि. व. र्ष. रं. ड. वि. ज्य. सं. र्ण. ना. म. स. म. वि. म्. यो. थ. पा. यः २१ ना. व. द. उ. वा. च १
 अ. य. का. र्मि. र्म. हा. वा. ह. सु. मे. नो. क. त. रा. न. कु. र. न. य. यो. शृ. ग. व. तः. पा. र्श्व. वि. चि. ज्ञा. न. द्वि. सं. व. ता. न. १ म. ह. र्ण.
 गं. गां. त. तः. स्ना. त्वा. वा. रा. ही. न. ग. री. य. यो. कु. क. रं. ड. थि. य. स. स्यां. च. क. व. ती. गु. णा. क. रः २ म. ह. र्ण. सं. भू. त. सं. भा.
 रो. दे. व. र्षि. ग. ण. सं. भू. तांः. अ. य. मे. यं. स. मा. वे. मे. द. शा. सं. स. गु. णा. क. रः ३ ते. नो. त्स्मृ. एं. ह. यं. से. तं. म. या. म. क. र्ण. स.
 नो. ह. रं. त. त्यु. ज्यो. बी. र. थ. त्वी. वै. र. ह्नि. तुं. नि. र्ग. तो. भ. व. त. * अ. द्यौ. हि. णी. मि. र्द. शा. म. र्ण. डित. शृ. उ. वि. क्र. मः. वि.
 च. च. म. स. हा. वी. रो. वी. ह्य. मा. ण. सु. रं. ग. मं. ५ वी. र. चं. द्र. य. हे. न. य. चि. त्र. गु. र्वे. ग. वा. न. वृ. षः. अ. भाः. शं. कु.
 र्व. सः. श्री. मा. न. कुं. ति. र्ना. यि. जि. तेः. सु. ताः. ६ स. र्व. त. सं. ह. यं. पु. मं. ग. ही. त्वा. ह. र्ष. स. वि. तः. क. स्यो. त्स्मृ. एं. व. दं. त.
 से. का. र्मि. सै. न्यं. स. मा. य. पुः. ७ म. गु. म्म. सं. भा. लु. प. उं. प. टि. त्वा. वि. स्मि. तो. भ. व. त. स. र्वे. वि. सि. स्मृ. यं. द. वो. ग.
 ही. त्वा. य. म. या. यु. धाः. ८ त. दे. व. से. ना. सं. ग. या. वि. चि. त्वे. तो. ह. यं. न. य. दृ. ष्ण. र. नो. य. उ. व. ला. ह. वे. त. स्यो. स. वि. सि.
 ता. ९ गु. णा. क. रे. वा. ज. नि. चं. ड. वि. क्र. मे. न. द. स्य. वः. स्युः. कु. क. रं. ड. मं. ड. ले. ग. वां. न. का. ली. न. द्वि. व. क. वा. त.
 कः. कु. तो. र. जः. प्रो. ह. म. म. र्कं. मं. ड. ले. १० ए. वं. व. दं. ती. प्र. व. हा. दि. नी. ख. तः. को. दं. ड. वो. षं. द. व. द. स्वनं. य. वं. क. री.
 द्र. वी. त्का. व. तु. रे. ग. हे. ष. णं. वा. दि. त्र. मि. श्रं. स. मु. पा. शु. णो. त. तः. ११ त. दो. द. वः. क. स. स. त. प्र. णो. दि. तः. व. लं.
 स. मे. त्या. पु. स. वी. र. थ. त्व. नः. प्र. ण. म्य. तं. पा. ह. र. थ. स्थि. तं. न. यं. गु. णं. क. र. स्यो. र. स. म. र्कं. ते. ज. सं. १२ उ. गृ. हे.
 नं. द्वि. ती. र्णो. द्यौ. वा. र. के. शो. य. ह. त. मः. जं. बृ. ही. य. न. पा. न. जि. त्वा. वा. ज. स्यं. क. वि. ष्य. ति. १३ ते. न. प्र. णो. दि. ते.
 वी. रः. म. गु. म्मो. थ. त्वि. नां. व. रः. जि. त्वा. त. द्वा. र. तं. रं. डं. त. था. किं. पु. क. रं. न. य. १४ ह. नि. व. र्ष. त. तो. जि. त्वा. कु.
 क. रं. डं. स. मा. ग. तः. अ. द्यौ. हि. णी. सा. त. यु. तो. थ. न. दे. ना. पि. स. जि. तः. १५ उ. पा. य. नं. त्व. या. दे. यं. म. गु. म्ना.

३८

यमहात्मने तेन नीतं यज्ञपशुमाहर्तुं कः क्षमः क्षितौ १६ श्रीकृष्णचंद्रो भगवानसहायस्य वि
 धते १७ शुभं स्यादानमानाभ्यां न चैयुद्धं भविष्यति १७ वीरयत्नोवाच शुणा करो न पेणो यः शक्ते
 णापि प्रयत्नितः नदास्यति बलिं सोपि प्रयुज्यायमहात्मने १८ शुंगवत्पर्वते यस्यैवाकाहो विद्यते ह
 रिः यस्यैवांसदाभूमिः करोति परमादरात् १९ तस्य क्षेत्रे तपस्ते ये मत्पिता हि शुणा करः वर्ष
 णामयुते सुर्लक्ष्मिर्विकीराहस्ययथक २० स तु एतन्पतिं भक्तं वरं ब्रूहीत्युवाच ह राजोवाच ह विन
 त्वा रोमां चीप्रेम विह्वलाः २१ भगवांस्त्वा मृते देशे सुबो न्योपिन बोधवा सां जेतान भवेद्भूमावी
 श्रितो यं वरो मया २२ तथा लक्ष्मीतका भगवानत वैवां तर्हि तो भवत तस्मात्तस्य यशोः श्रीवैकर्तव्यं
 मोक्षनं स्वतः २३ न चैव वद्विष्णुकलिः करिष्णामिन संशयः २३ नावदउवाच इत्युक्त्वा उद्वस
 स्मात्स्वां सेना सेत्यभूयतो शंका स सर्वयद्भूतं यद्भनं सदसि त्वं २४ श्रुतकर्मा वृषो वीरः सुबाहु
 र्भद्रकलः शान्तिदर्शः सुर्लक्ष्मिः सोमको वरपवच २५ कालिंदी नंदना दोते प्रयुज्यस्य प्रप
 श्यतः श्रद्धो हिली मिर्दश मिर्दता यो दुं समागतः २६ उत्तरैः कुरुभिः साहं यद्भनं चंडविक्रमैः
 वभूवतु सुलं युद्धमत्पीनामपि मिर्यथा २७ सुवद्विर्निमित्तैः शस्त्रैरेजिरे वीरपुंगवः वर्षाका
 ले यथा राजं स डिद्धिः सर्वतो बलः २८ पविष्टैर्मुशालैः शार्ङ्गैः शक्ति कुंतपवस्वथैः गदाभिघातवा
 णौ धैर्यं युधुर्वीरपुंगवः क्षणमात्रेण कथिरप्रभवौ द्रुपिणी नदी वभूव राजेंद्रशतयोजन
 विस्तृताः ३० विडुडु वृक्षदण्डा उत राः कुववो जनाः शयत काले यथा प्राप्ते मित्त संज्ञा उततः ३१
 सुर्लक्ष्मी सोमदा वीरः कालिंदी नंदनो बली सुर्लक्ष्मी सा सबाणौ धैः स्यंदनं वीरयत्नः ३२ वीर

गः शं
वि. शं
४०

धत्वापि विरयो धनु संका वयन मुहुः जज्ञान वाण विंशत्या सर्ग मासं महाबलं ३३ सर्ग मासः स्व
 वृणे नमथ तस्मान्निधाय करोत वीर्यत्वाय विद्वेद धनुर्जितस्य नादिनी ३४ वृणे नमके नरा जेंद्र कु
 वा को नैव मित्रतां लक्ष्म भाव मयी गुर्वी गिदा सादाय सत्वरं ३५ जज्ञान वीर्यत्वा नं सर्ग मासो महाबलः
 गदा प्रहा वय्य धितो वीर्यत्वा मदीकटः ३६ परिज्ञेन जज्ञाना शुसर्ग मासं हवेः सुतं सर्ग मासः समु
 त्याय पंचनं नमपर्वतं समुत्थाय स्थितो भूतां कोह साभां श्री हवेः सुतः ३७ वीर्यत्वा समुत्थाय
 पारपांच पर्वतं स्थितो भूत्वा महा बलं ननाद वरुण मंडले ३८ द्वयो राक्षे पणात्स यो मर्दितो य
 र्क्षितो गिरी पतितो भूतले चूर्ण चक्रेत श्रुत रा मकुत्र न ३९ गृहीत्वा वीर्यत्वा खं सर्ग मासो
 हवेः सुतः भूमयित्वा य विद्वेप वारा ह्या पुनिवेगतः ४० वीर्यत्वा प्रपतितो गुणा करकत
 स्थले मूर्ध्नि तो मग्न वेगो भू उद्धमन कथि रं मुखान ४१ हाहा का वो महा ना सी द्वा रा ह्या पुनिवेगतः दे
 व उंडु भ्यो ने दुर्न व उंडु भ्यो सदा ४२ सर्ग मासो पविस्त्राः पुष्य व र्क प्रचक्रिरे यज्ञा उत्थाय न्यपतिः पुवंद
 द्वाय मूर्ध्नि तं ४३ गृहीत्वा दिव्य को दं डं युद्धं कर्तुं मनो दधे होता य र्म वि दं श्रे षो मुनींद्रः सर्व वित्कविः ४४
 गंतु मभ्युदितं वीर्यत्वा मदेव सप्त मव वीत काम देव उवाच राजं स्त्वं हि न जानासि प रिस्सर्त मं हविं सु राणां स
 ह द्रष्टा य जातं य दुकुले स्वयं ४५ भुवो मादा वता राय मतां नां रक्षा णाय च भूत्वा य दुकुले साक्षा द्वा रा कां वि
 राजते तेन क्लृप्तेन पुत्रो यं प्रद्युम्नो याद वैः सह उग्र सेन मरुवा र्ण्य य जग जेतुं प्रणोदितं ४७ गुणा कर उ
 वाच प रिस्सर्त मस्या पि श्री कृष्ण स्य महात्मनः लक्ष्मां वद मे व स न न च प रा व र वित मः ४८ काम देव
 उवाच यस्मिन् सर्व कृणिते जां सि विलीयं ते स्वतेजसि तं वदंति य वं साक्षा त्प रिस्सर्त मः स्वयं ४९ शं
 शां सो राक्षसा वेशः कला सर्गः प्रकथयते व्यास श्रेष्ठ स्मृतः ५० पविस्सर्त मः स्वयं ५० पविस्

४०

परिसर्गतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो नान्य एव हि एककार्यमागत्य कोटिकार्येव कारु ५१ ना
नदउवाच श्रुत्वा कृष्णस्य साहाय्यं बलिनीत्वा गुणकरः वै न विस्मय प्रशुभं दर्शनायै समा
ययौ ५२ कार्ष्णिप्रदक्षिणीकृत्य नत्वा दत्वा बलिततः श्रुत्वा सूर्यमुखो भूत्वा प्राह गच्छ दया
गिरा ५३ गुणकर उवाच श्रुत्वा सफलं जन्म कुलं मे वदितं शुभं श्रुत्वा कृतक्रियः सर्वाः स्फ
लास्तददर्शनात् ५४ त्वदंघ्रिभक्तिः परमार्थलक्षणा सदा भवेत् न जनसंगं पश्यं त्वमेव सा
क्षात्त्रिजमभक्तवत्सलाः परेश भूमन परिपाहि पाहि ५५ प्रशुभ उवाच शान्तवैराग्यसंपुक्ता भ
क्तिस्ते प्रेमलक्षणा मद्रुकसंगो मो भूयाच्छ्रीः स्याद्भगवतत्विह ५६ नारद उवाच उत्युक्त्वा
भगवान् कार्ष्णिः प्रसन्नो भक्तवत्सलः ददौ तस्मै नृपत्ये हयमेधतुरंगमे ५७ उति श्रीमद्रु-वि-
ना० व० उत्तरकुकरेण्डविज्यसंस्पर्शनामाष्टविंशोऽध्यायः ५८ नारद उवाच प्रशुभो य
महाबाहुर्जित्वा राउतवानकुत्र न हिरण्यमयं नाम खंडे जेतुं कार्ष्णिर्जगाम ह १ यत्र सोमागि
विदीर्घः खेतो नाम स्फुरयुतिः तत्र कुर्मो हरिः साक्षादर्यमायस्य देशकः २ पुष्पमाला
नदीतीरे नाम्ना चित्रवर्णमहतं स्रुपुष्पफलभारात्तं कंदमूलनिधिस्रतः ३ वानराः संति
तत्रापि वंशजानलनीलयोः न्यस्ता श्रीरामचंद्रेण त्रैतायां मेधिलेखर ४ सैन्यद्यौषधते
श्रुत्वा युद्धकामा विनिर्गतः प्रशुभ सैन्ये चोत्पेतुः भूमंगैः क्रोधमूर्च्छिताः ५ नखैर्दंतेषु
लागूलैर्गजानस्य नरास्य ३ तस्ततः प्रधावतः पातयामास कुरुटः ६ लागूलैश्चुर
थान्बद्धा विक्षिपुष्पां वरेवलात् विज्यध्वजनाथस्य विज्यस्यार्जनस्य च ७ रथं बद्धाथ
लागूलैर्केचिदुत्पेतुं नवरं कथिध्वजध्वजे साक्षात्कपींद्रो हनुमान् अभुः ८ क्रोधात्साः

ग. सं.
बि. सं.
०१

फाल्गुनसखाः उत्पद्यन्त रत्नांगणे ८ धृत्वा तत्र वपुर्दीर्घात योजनविस्तृतं लागूलेन च तानव
 ध्यापयन्त यामासभूतले ९ तदा प्रथमि ताः सर्वज्ञात्वा श्रीरामकिंकरं नेमुस्तं सर्वतोभोजनकृतं
 जलिपुटाः शनैः १० केचिदालिङ्गनं चक्रुः केचिउत्थेतु रोजसा केचिबुबुबुर्लोगूले केचित्पा
 दं च वानराः ११ तान्नालिङ्ग्य महावीरः स्तृष्णसत्याणि नापुनः दत्वा शिष्यं तत्कुशलं वपुः
 षां जनीसुतः १२ नत्वा तं वानराः सर्वजगमुत्थिउवनं नृप हनुमानर्जनस्यापि ध्वजं तव धीय
 त १३ सकराख्यो ज्ञतो देशान प्रद्युम्नो मीनकेतुनः ययौ त्वलिवरैः साहैर्दुन्दुभीना दयन्मुहुः
 सकरस्य गिरेः पार्श्वे उडुभिध्वनिमिश्रिताः मधुमध्यामयुकराः कोटिषाः प्रोडिता किल १४
 तैर्देवितं बलं सर्वहस्तिघ्नीत्कारसंयुतं तदा कास्मिर्महाबाहूः पवनाह्वं समादधे १५ तद्वात
 ताडिता राजनगतास्तेपि दिशो दश तत्र देशे जना राजन सर्ववैमकराननाः ११ ततस्तुडिं
 डिमो देशस्तत्र हस्तिमुखजनाः एवं देशां स्ततः पश्यंस्त्रिभुं रात्रिषयानगतः १८ का
 स्मिर्ददर्शतत्रापि मनुष्या नृणां धारिणः त्रिभुंगस्य गिरेः पार्श्वे नगरीं स्वर्णवर्धिकां १९
 हेमसौधमयीं दिव्यां रत्नपाका रमंडितां हिरण्यवर्णैः पुरयैः स्त्रीजनैश्च तडियुभिः २०
 नागैश्च नागकन्याभिः पुरीं भोगवतीं सिव चंद्रकांतं नदीतीर्थे शोभितां मंगलालया कास्मिः स
 माययौ राजान्यथा शक्रौ महावतीं २२ तत्र राजा महावीरो नाम्ना देवमुखो बली मन्सुखा ततद्व
 लं श्रुत्वा बलिं नीत्वा द्वैरा मयीं २३ प्रद्युम्नस्य नामासभस्मापवमयायुतः तं पप्रक्ष महाबा
 हूः प्रद्युम्नो भगवानहविः चंद्रवते कथं शोभा सर्वेषां च वदामु मे २४ देवमुख उवाच
 अयं मया पितृपतिना कूर्त्त रूपस्य मायते अंघ्रौ प्रकुलितौ तेन वारिणा मूना हानदी २५

सेतपर्वतशृंगावावतरंतीयदूतस प्रसभारव्योमनुसुतो गोपालो गुरुकणकृतः ॥ १ ॥ जगत्
 नकपिलां राजन्नासिनासिंहशंकया वसिष्ठेन तदा प्रसाः सुदत्तं सुमुपागमते ॥ २ ॥ कुष्टेन पी
 डिततनुः पर्यटतीर्षमाधरन भ्रष्टां नृणां यदा स्नात्वा गलत कुष्ठं नमोः सतः ॥ ३ ॥ सुतो भू
 चंद्रवतस्य देहसोभावभूवह चंद्रकांतं नदीवेयं प्रसिद्धा भूद्विरणमये ॥ ४ ॥ तस्याः स्नानं च कर्त्तुं
 रोवयं चंद्रं सर्वे नृपो तम त्रयं चंद्रतुल्या कौभवासोऽनसंशयाः ॥ ५ ॥ नारद उवाच ॥ इति
 श्रुत्वा महाबाहुः प्रशुभो यादवैः सह चंद्रकांतं नदीं स्नात्वा ददौ दानान्यनेकानि ॥ ६ ॥
 इति श्रीमद्भगवद्गीता विना वसकरडिमसिंहकौचत्रिशुंगदेवविजयहिरण्ययखंडविजयसंस्त
 र्णनाम एको नविंशोऽध्यायः ॥ ७ ॥ नारद उवाच ॥ एवं हिरण्ययखंडं जित्वा काशिमहाबा
 लः जगाम नमस्कृतं खंडं देवलोकमिव सुवन ॥ तस्य सीमारीषिः साक्षात् नीलो नाम नगाधि
 राट तत्रोत्तरे कालदेवो नगरी भीमनादिनी ॥ ८ ॥ कालनेमि सुतस्तत्र कालं को नाम बाह्वरः ॥
 उतो युगो नाम चंद्राद्रीतो युष्ठात्यलायितः ॥ ९ ॥ लंकायुष्ठी उहागत्य वासुकद्राक्षसैः सह वा
 दसांस युतेनापुपुष्टाय कृतनिष्पयः ॥ १० ॥ खरावृत्तः कसवर्णो यदूनां बलमाययौ यदूनां वा
 दसानां च यो वं युद्धवभूवह ॥ ११ ॥ प्रहोषो गात्रवा सिंहो बलः प्रबल उर्ध्वगः सह उज्जो महा
 पाकिरपराजित एव च ॥ लक्ष्मणानंदनादौ तेषी कसस्य सुताः प्रभाः सर्वेषां ममूतः ॥
 प्राप्ताः बालैस्त्रीद्वौः स्फुनत्सभैः ॥ १२ ॥ राक्षसानां बलं जघ्नुर्वायुवेगैर्यथा ज्वनं बालौ वीरौ
 त्रिमित्रांगः राक्षसाः वरुणमुर्मदाः ॥ १३ ॥ विशूलानां मुद्गराणां वर्षां च कुम्भद्वौ कटः कालं क

गः सं
वि स
४३

स्तुतदभ्याससुखं यत्नारणनरणा न ८ हयान्नवानसमस्तान्मुखे विज्ञेयसत्त्वं गजान्यादेषु
 घोत्रीयसनीडानननकंबलान १० वृंटा नदसमायुक्तान्यादिपञ्चवेवलात प्रयोषः
 श्रीहवेः पुत्रः कपींद्रासं समादये ११ तद्व्याणात्रिगीतः साक्षादपुत्रो महाबलः गृहीत्वा
 मुद्रं चोरेव जमिंद्रवप्रभुः १२ राक्षसान्यर्वताकारान्यातयामासभूतले कांक्षित्करेण
 प्रोत्रीयविज्ञेयगगने बलात १३ कांक्षित्द्वारदोर्भाता त्विरया त्स्त्रिधुरो यथा परिवीयासरा
 नकाशिलागूलेन महाबलः १४ वातसूलमिवाकशे विज्ञेयपातयोजनं हनुमंतं तदाज्ञात्वा
 कालं कौ राक्षसेश्वरः १५ लक्ष्मभावरमयीगुर्वीगिदो विज्ञेयनादयन उत्पपातकपीर्वगाद्रुद्राभू
 मोयपातह १६ उत्पतनवानराधीशो भूमंगं कावयन्मुद्रः १७ मुष्टिना द्वातयित्वा तं किरीटं तस्य
 चाददे कलंकौ पितदातस्मै त्रिशूलं सं समादये १८ उत्पतन्सकपिर्वगात्पृष्टिदे शो यपातह हनु
 मानतदादोर्भायातयित्वा महीतले १९ वैरूर्यपर्वतं नीत्वा तस्योपरि समाक्षिपत गिरिपातेन
 हूर्णो गोमर्दिनाः पंचतां ययौ तदज्यज्जा रावाः सांख्यनियुतो भवत हनुमान्मरावासाज्ञात
 त्रैवांतवधीयत प्रहो यस्योपरि सवाः पुष्पवर्णं प्रचक्रिरे २१ मृष्टकालिर्महाबाहुः स्वसैन्यप
 रिवावितः मनोहरां स्वर्णमयीं मानवीं नगरीं ययौ २२ नैशेयसंवने तत्र कल्य वृक्षलगावतं
 हविर्बंदमंदारपाविजातो पशोमितं २३ संज्ञानामोदसंतिश्रवायुभिः स्रग्भीकृतं केतकीचंप
 कलताकुटजैः पविसेवतं २४ माधवीनां ललाजालैः पुष्पितैः सफलैर्नतैः नदद्विहंगालि
 कुलैः वैकुण्ठमिव सुंदरं यय योजनानां पंचपातं लेखितं आरुणिमिषं मृष्टे योयः शोमितं

४३

राजनशतयोमनविरुतः २६ पुंस्कोकिलैः कोकिलैश्चमयैः सारसैः पुकैः चक्रवाकैश्चका
 नैश्चहंसैर्दासहकुजितं २७ सर्वतुपुष्पशोभाद्यामाक्षिपन्नंदनंवनं मृगशावावमंतेवैशार्दलैः
 सहमैथिल २८ नकुलः फणिभिः सार्द्धंयत्रकैरविर्वर्जिताः श्रुतंसर्वसोयत्रभुमवध्वनिसंयु
 तं २९ सहस्रयत्रैः कमलैः शतयत्रैः स्फुरत्प्रभैः उतस्ततोवर्तमानमानंदमिवमूर्तिमत ३०
 तद्वनं सुंदरं दृष्ट्वा निर्गता नृगरीजनान पृथक्कुवां कृतं साक्षात्प्रशुभः सर्ववित्कविः ३१ प्र
 शुभउवाच कस्येयंनगरीरम्या कस्येयेतंवनंन्यद्वनमद्भुतं वदताशुसुविस्तारंहेलोकाः पु
 ण्यशालिनाः ३२ जनाकुचैः वैवस्वतोमनुर्नामयोयेवंवर्ततेनृप मानवेद्यगिरेरम्येमत्यंन
 रायणं हविः ३३ वर्तमानंसदानत्वा करोति विपुलंतयः तस्येयंनगरीरम्यातस्यनैश्वर्यसंव
 नं ३४ वैकुंठाच्चसमानीतं श्रीहरेः कथयानृप वैकुंठाच्चसमानीत्वाभूमिश्चापंगिविज्ञया ३५
 इयंसर्वेपि राजानोतस्यवंशमवाः क्षितौ सूर्यवंशांतरेराजं शुद्धवंशमवेहिभो ३६ नावदउ
 वाच क्षपियाणंचसर्वेषां वदंतं प्रयितामहं शार्दुदेवमनुजात्वा विस्मितोभूद्वरेः सतः ३७ श्रुत्वा
 वचस्तदासद्योभातमिदंभुविर्भूतः मानवाद्रिंसमाकृत्य शार्दुदेवंददर्शह ३८ सतः प्रभाकांत्या
 योतयंतंदिशोदरा महायोगमयेसाक्षाद्भटजैसांतत्रुपिणा ३९ वेदव्यासमुकाद्यैश्चवसिष्ठयिष
 णादिभिः परस्यचमहा राजशुएवंतं श्रीहरेर्धराः ४० ननामकार्षिर्भुविः सहैवतं कृतं जलिः
 सत्रसमास्थितोभवत् मनुसमुत्थायहरेः प्रभावविदत्वासनं गद्गदवागीरावसीत् ४१ मनुक
 उवाच ४२ नमस्तेवासदेवायनमः संकर्षणाय च प्रशुभ्यायातिरुद्राय सात्वतां पतये नमः

गः सो
वि-पा-

४३

४२ अनादिनातमायुःकृत्स्नमेव त्वं निर्गुणोऽसि प्रकृतेः परं त्वं सदावशीकृत्य बलात्प्रधानं गुणैः
सृज्यत्यसि यथासि विष्णुः ४३ ततो विवेकं स विहाय सर्वतो मत्वा विलेखात् मनो मयं जगत मजेः
परं निर्गुणमादिह कथं सर्वज्ञमाद्यं पुरुषं सनातनं ४४ जागर्तियोऽस्मि न रायने गते सति नायं ज
नो वेद सतः पवंतं पश्यंतमाद्यं पुरुषं हियं जनो न पश्यति स्वकुमले च तं भजे ४५ य एष न भोगिः
पवनो न सजते द्युते न काष्ठे न वज्रो मिवावृत्तैः तेषां भवान् सर्वगुणैः शुभिर्भलो वरुणैः रथेणा स्यात्
फटिको महो ज्वलः ४६ व्यंगो न बालश्चरणाय च वाक्यै रर्थैः पदस्योऽयं रायणैः पवं न ज्ञायते यत
ध्वनिनो तमे न सदा चो न तदुक्तं कुतस्तु लौकिकैः ४७ वदंति केचिदु विकर्म कर्तृ यत्कपलं च केचि
त्परयोगमेतत् केचिद्विचारं प्रवदंति यत्तदुक्तं न वेदं तद्विदो वदंति ४८ यं न स्पृशंती ह गुणान
कालजा माद्यै र्द्वियं वित्तमनो न बुद्धयः महत्तव वेदो वदतीति तत्परं विष्णोः सर्वं न ल विस्फुलिंगवत्
४९ हि न रायगर्भः परमात्म तत्त्वं यदा सदेव प्रवदंति संतः एवं विधत्वा पुरुषोत्तमो तमे मत्वा सदा हं
विचिन्तय संगः ५० नारद उवाच मनो र्वाकं यदा श्रुत्वा प्रभुस्तो भगवानह रिः संदस्थितो मनुष्या
ह गीर्भिः संमोहयन्निव ५१ प्रभुस्त उवाच त्वन्नो गुरुः क्षत्रियाणामादिष्टः प्रयिता महः मत्स
जनीयो वृद्धोऽसि प्लाष्टो धर्मधुरंधरः परवः प्रजाश्रवणं रक्ष्याः पाल्याः पोष्याश्च सर्वतः भवता
तपतादित्यं तपस्तेन जगत्सुखं ५३ मृग्यस्त्वत्सदृशो साधो परमात्मा हरिः स्वयं नृणां संतस्त
मोहारी साधुनेवन भास्करः ५४ नारद उवाच उत्युक्ता भगवानकार्षि रनुज्ञाय प्रणम्य तं
पविर्कम्य मनुराज न्वाच भूमौ जगाम ह ५५ अतिश्रीमद्भु-वि-ना-व-कलंकदेषानाम

४३

वदेषाविज्ये रम्यकरवंडविजयंरुर्नामविंशोऽध्यायः ३० नावदउवाच अथेतुरम्यकरवंडेति
 त्वाकारिर्महाबलः समेरोरुर्वदिभागेकेतुमालंजगामह १ तस्यसीमाशिविः साक्षात्मात्यवान्ना
 समेधिल वज्रुर्नामायवगंगासहायातकनामिनी २ शिवेर्मित्यवतः पार्श्वेऽपि सन्मथालिनी
 रत्नप्रकारसौधेषु देवधानीवशोभिता ३ यत्रवैपुरुषाराजनकामदेवसमप्रभाः पारदेदीवर
 पयामाः पद्मपत्रनिभेक्षणाः ४ पीतांबरधरः कार्यः पुष्पाहारमनोहरः क्रीडेत्यः कंडुकैर्पत्र
 कामिन्योनवयौवनाः ५ यदैहासोदपवनोमतालिकुलनादितः गंधीकवेतिभूभागंसंत
 स्तुतयोजनं ६ तत्पुत्रीवासिनोलोकाः निर्गतास्तेवद्रुश्रुताः जगुर्धराः श्रीसुगवेः प्रद्युम्नस्या
 पिशुण्वतः ७ केतुमालाऊचुः आदावुवंगण्यतेजगदादिहारी साक्षात्प्रधानपुरुषेषुग्राहि
 देवः यः प्रार्थितः सुरवरैर्भुवनावनायतस्मै नमोभगवतेपुनर्योतसाय ८ जातोगतः पितृग
 हायितरोविमोक्षनंदालयंशिषुतनुः सतुनंदयतन्यासंलालितः ससृणयाबद्धमंगलश्रीः प्रा
 णप्रहारमकरोक्किलस्तनायः ९ बालोवभंजयते शकटं प्रकुर्वदेत्यनिपात्यसद्वदः १०
 मयपट्टे मात्रेप्रदश्यनिजरूपमलंकृतोभूद्रुर्गणसंकथितसुंदरभाग्यलक्ष्मीः ११ स
 लालितोवज्रजनेनवनीतद्यौरेः पयामोमनोहरवपुर्मृददः सवालः भित्वा सदधिपात्रमती
 वदधोवज्रौवभंजजबननीलवुट्टासबद्धः १२ वृंदावनेतुविचरतिवत्सगोपैर्वत्सासुवंच
 विनिपात्यकपित्यवृद्धे सद्यो विगृह्यस्वनतुडतदेवदोभ्यै देत्येददावसबकंरणवतदित्यां
 १३ संधायंश्चुशिषुभर्वद्रवत्संज्ञानवर्णं कृणुतदनमोदनवेद्यभृशः गोपानज्ञासुवसु

गः ५०
वि- ५
४४

वे महाननुगोपगोपोपवत्सवपुष्पः सचकारस्यः १३ क्षेत्रस्य आदिपुत्रस्योभयकान्तः
 सः प्रधानपुत्रस्यैषा आदिदेवः यत्वावपुः सविह्वलजवालकेषु संमोहयन्विधिमजो
 विवचनकलः १४ विद्वेषु येन कर्महो वलिना वलेन ताले प्रगल्भसहसा फणिकालिपा
 ख्यं वभामवद्विमयीवदनुर्जयलंबं सद्योजमानसबलोदधे मुष्टिना च १५ संचारयनवृज
 पशुन्मधुरं कुम्भान्यो वेणुं वने वृजवधूनि जगीत कीर्तिः दिव्यं वराणि संजहाव वरांगानां वि
 प्रांगानां मिश्रितः कृतमत्तभोजः १६ देवेयि वर्धति पशून्कपया विविधुर्गोवर्धनं प्रकृत
 बाल उवो हिलीधं विभं द्विदिनु गजराडिव कंजमेकहस्ते शचीयति वचोभिरतस्तुतोभूत
 १७ नंदं जुगोप वरुणात्स्वजनापलोकं दिव्यं पंचतमयो दिविदर्शयित्वा श्रीरामसंदुलगनो वृज
 सुंदरीणां रेमेकल्लिंदतटिनी पुलिने गताभिः १८ मानंदं वत्सदन्तयो वनमा निनीत संतर्दयेव
 जवधूनि जगीत कीर्तिः सुग्रीमनो हस्वपुर्विरहातुराणां साक्षाद्विर्मदन्मोहनमा विरासीत
 १९ सुंदरावने सचर राजवरांगानां विष्णुर्विभूतमिविबोद्धु विरादिदेवः रेमेस्ततः सुभवयैः
 सचरासरगे के शुभकुंडलकिरीटविटंकवेषः २० नंदं विमोहयणने प्रददौ वमोह्यं दिव्यं
 मणीं सचजहार दिशो वसुडत गोपस्तुतो वषमभूयथ रंदा विष्टं भूमौ निपात्य निजज्ञानकवेण
 शुंगे २१ कंसाः पंचभ्यमवायवतेन कैशी संप्रेषितः सचनसेववपुः प्रचंडः उत्सृज्यतं चतवरा
 पुनरापतंतं श्रीबाहना मुखगतेन जज्ञानकलः २२ योनावदेन वद्ववर्णितभाष्यलक्ष्मीयौ
 मासुरं सुरविपुं हतवानबलेन अक्रूरवर्णितमहोदय आदिदेवो गोपीजनातिविरहातुरवि

तद्यौः २३ स्थाफल्किनेस्तुतिकरायनिजंस्वरूपमंतदयेजलवयेस्वदर्शयित्वा हेप्रायतत्रम
पुत्रोपवनंवरिहंगोपालकैश्चस्वलोलोमपुत्रंदर्श २४ स्वेचंवरन्मथुपतेरजकंन्यकंन्यकसः १
प्रदायचवरानपुत्रापुकाय मालायुतंसमनुकंन्यचकभकुज्जाम्जीयनुश्चरहसानमयन् १
भंज २५ स्वारिद्वियंचविनिहत्यनवेदं हस्तातहत्वाप्रगल्हविनिपात्यस्वंगभूमौ कंसंहविस्तु
यितरावपुत्रोचयित्वावंधान्नपुत्रिचकारमहोग्रसेनं २६ नंदंप्रसायवदुदानकवोयहंज्ञाना
हयतर्कस्यनेश्चनिवेशयित्वा विद्यामधीत्यहृदयैप्रमत्तंस्वपत्यं कृत्वावधंदनुजपंचज
नस्यकसः २७ गोपीजनानरुमनुगृह्यस्वोद्वेनाकुरेणहास्तिनपुरेत्वयपांडुपुत्रान १
कस्मोविजित्यबलिनंचनरासुतंचमस्मीचकारमुचुकंदहणासकालं २८ निर्मयचाद्रुत १
पुरंस्थितरात्यकस्मोनिन्येचकुंडिनपुराकिलभीष्मकन्यां पुत्रेणसंववमदिनिजज्ञानवा
दाद्राज्ञेमणिंयुयिविजित्यसञ्जज्ञराजं २९ भासापतिःस्वमिवःशतयन्वनस्तुहत्वांस्तु १
वाहस्ववितुश्चसुतांपरेशः श्रावंत्यराजतनुजांसजहारकसः सत्यां स्वयंववगृहेवषभा १
न्दमित्वा ३० कैकेयराजतनुजांसजहारभद्रांशीलस्मरणमखिलभद्रपतेःसुतांच भौमं
विजित्यस्वलंयुयिशास्वसंवैर्नित्येवषोडशासहस्रवरांगनाश्च ३१ भासेक्यासुरतकं १
चसभांसुयमर्शकंविजित्यसजहारकलत्रमित्रः येककिंएचनिजज्ञानबलेनगोष्ठा
वाणस्यबाहुनिचयंशतथाकिंनत्सः ३२ तेनोग्रसेनकृतवेद्यजगद्धिजेतुंसंप्रेषितोनि १
जसुतःशिलमंवरद्विः यात्रागतोभुवि विजित्यनृपात्समज्ञानशीकोतुमालयतयेवन
मोस्तुतस्मै ३३ नावदउवाच प्रसन्नःशीहरिःकार्त्तिकुंडलंकटकांनिच हीराम १

गः शं
वि-श-
४५

लीगजान्नमनददौतेभ्योमहामताः ३० पुरोमन्मथशालिन्याःपतिःसंवत्सरोमहान प्रद्युम्नाय
बलिंपादान्नमस्तुत्यप्रजायतिः ३५ अथकासिमहाबाहुर्द्विभ्यं कामवनंययौ जनैरगम्यगम्यं
चप्रजायतिउहितमिः ३६ सुंदरंमन्मथकीडुवतंकामासुतेजसा नावीणंयत्रपतितिवसुर्गर्भं
नुवत्सरं ३७ तदापरात्कामवनाद्विनिर्गताः श्रीपुष्यधन्वानपयंचसायकाः पीतांबरःश्याम
तुर्मनोहरःततानकौदंडगुणध्वनिस्मरः ३८ यश्चाणतोयावदपुंगवःस्वतःसहैनकासासु
गजाःपदातिभिःनिपेतुराराकिलकाम विह्वलास्तदाणवेगस्यनवर्णनंभवेत् ३९ अथा
शुकासौत्रिगदीश्वरेस्वरःप्रलीनतांप्रपञ्जलेजलंयथा सद्योविमिसूर्यद्वयःसहैनकाःवि
जायस्येन्नपककिणीसुतं ४० इतिश्रीमद्भुवि-ना-व-मन्मथदेशविजयकेतुमाल
स्वउविजयसंस्पर्शनामैकविंशोऽध्यायः ३१ नारदउवाच अथकासिमहाबाहुःकेतुमा
लंविजित्यमः मद्रासंप्रययौधन्वीखंडंयोगंस्मृष्टिमत् १ यस्यसीमागिरिःसाक्षाद्रजतेगंधमा
दनः सीतानाम्नीयत्रगंगावहतीपापनाशिनी २ वेदक्षेत्रेमहातीर्थेसर्वपापप्रमोचने हयग्री
वोमहाबाहुर्द्वयमन्निहतोहरिः ३ मद्राश्रवायर्मसुताःतस्यसेवांकनोतिहि गंगातीरेसुप्रलि
नेप्रद्युम्नस्यमहात्मनः ४ वभूवुःपीविरबुद्धाःहेमांबरमनोहरः ५ मद्राश्रवायर्मसुतोम
हात्मा मद्रास्यदेशाधिपतिर्महौजाः प्रदक्षिणीकृत्यननाममतादत्वावलिकुशेष्टविजि
ग्विष्णुसुतायवाह ५ मद्राश्रवोवाच त्वंसाक्षाद्भगवान्स्पर्शःपदिस्पर्शतमःस्वयं १
साम्भूनांरक्षणाधीयजगज्जेतुंविनिर्गतः ६ मगवनसंबरोनामदैत्यःसर्वजितस्त्वया १
तस्यभ्रातामहाउष्टःकनीयानुत्कचःस्मृतः १ गोकुलेक्ष्मचंद्रणमाविताःशकटस्थि ४५

तः तस्य भागामहादुष्टो ज्योतिः शकुनिस्थितः ८ जेतुं योग्यस्त्वया देवना न्येन वि कटा वि
 न प्रशुम्भ उवाच कस्य वंशो ह मुद्रुतः शकुनिर्नाम देत्य राट कस्मिन् युवे स्थितस्तस्य बलिं किं
 वदथ मर्जः मद्रश्च बोवाच कस्य यशस्य मुनेर्दित्या मादि देत्यो वभूवतुः हिरण्यकशिपो
 ज्योतिः हिरण्याक्षो नु जस्तथा १० हिरण्याक्षस्तस्यापि वभूव नवपुत्रकाः शकुनिः शंबरो
 हलो भूत संतापनो वकः ११ कालनाभो महानाभो हविश्मशु सप्तोक्तवः ११ देवकूटदक्षिणे
 हिजलस्य गिरे रथः पुरीचं द्रावती नाम देत्या नां दुर्गमं डिता १२ शकुनिस्तत्र वसति भ्रातृभिः
 षड्विराजतः यदा यदा हि मुनिभि र्यज्ञा वंभो भवेदिह १३ तदा तदा हितैनापि मंगो कारियदत्तम
 पुवंद्वरस्यापि हयोधनमुषैश्च वाः स्मृतः १४ शूद्रतस्तेन बलिना कामयेनुस्वत्रुमः यस्मात्
 त्रसंति साक्षाद्युदिग्नाः सात्वतां पते १५ जेतुं योग्यस्त्वया देव वेदभ्रकदैत्यपुंगवः त्वया
 जितं जगत्सर्वं भक्तानां शान्तिकारिण १६ प्रशुम्भाय नमस्तुभ्यं चतुर्व्यूहाय ते नमः गोविप्रसुर
 साधुनां कुंदसां पत्ये नमः १७ नारद उवाच एवं संशयितः साक्षात्प्रशुम्भो मगवानहविः
 देवाय मद्रश्च वसे माभेदेत्यभ्यंददौ १८ अथ कास्मिर्महाबाहुः स्वसेन्यय विवारितः पुरीचं
 द्रावती गंतुं प्रस्थानमकरोत्तदा १९ मन्मुखाच्छकुनिः श्रुत्वा प्रागा गच्छंतं यदतसं देत्या
 नां रुदक्षिणा हस्तमुद्यम्य देत्य राट् २० शकुनिरुवाच दिष्टा दिष्टा हि शत्रुर्मप्रशु
 म्भो त्रसमागताः जेतुं योग्यो मया देत्या भ्रातृर्मया सिद्धा गृणं २१ भ्राता मे शं वरो नाम येन
 सर्वं च माविताः तस्मात्तं ज्ञातयिष्यामि प्रशुम्भ यतुभिः सह २२ तस्माद्यात बलं तस्य विध्वंसं
 कुर्वता सुवः पश्चात्पुवंदरादींश्च ज्ञातयिष्यामि निर्जगान २३ नारद उवाच इति श्रुत्वा

गः कां
वि. का.
४६

वचसस्पदैत्यो हलो महाबलः श्राययो सन्मुखियो दुंदैत्य कोटि ससावतः २४ प्रशुम्भो मग
वान्साक्षा ह्रीला मानुषविग्रहः महत्या सर्वसेनाया साहं गृध्रवृंहं वकावह २५ गृध्रवैद्यो
वर्तमानोऽनिकटोऽपि निनां वरः ग्रीवाया मर्जनः एष्टे सां बो जं ववती सुतः पादयो कभयो राज
नायितो दीप्तिमद्भूदो कार्त्तिकः साक्षा त उदरेऽपि कृष्णमानुहरेः सुतः - वभूवतु मलं युद्धं सीतागंगा
तटे नृप दैत्यानां यत्तुभिः साहं मत्पीनमधि मिर्यथा २६ वाणो वि शूलैर्मुणालैर्मुद्गैर्लोमरा
हिभिः वृषपुर्दानवाः सर्वथा रामविववा सिद्धाः २७ कुरोय सूर्यो वाको संसेन्य पाद रजो मशं वा
जन्मवाणं वपदा वा विदः प्रावृत्त उद्भवाः ३० हको हर्षो निलो गयो वहुं नो न्नाद पवन्न महाशः पव
नो वह्निः क्षुद्रिष्टु दशमः स्मृतः ३१ मित्रविंदात्मजो हो ते युयुधर्ष नवैः सह वाणं थकारे संजाते
हको नाम हरेः सुतः ३२ सर्वेषां मशतः प्राप्नोथ नृपेका वयन्मुहुः दैत्यान् विभेदवाणो वैः कु
वाको मित्रतामिव ३३ जगन्नरयान न हयान वीरान पात्या मास मृतले नियेतुं भिन्नकवचा किन्न
वापा रणांगणे ३४ हकवाणो भिन्नपादा हृदा वात हता ३५ श्रयो मुखा ऊर्ध्वमुखा वाणो वै भि
न्नवाहवः ३५ रेजूरणांगणे राजन्मांडल्यहा ३६ वाहताः द्विधा भूता गजावाणैः पतिता वरा
मंडले ३६ विनेजुः क्षुद्रिका विद्याः कृष्णान्डशकला ३७ ते दैवदृष्टाः संप्राप्ताः सिंहारूढो महाव
लः ३७ विभेदहकवापस्य संजनी दशभिः शनैः चतुर्भिश्चतुरो वाहान द्वाभ्यां सुतं ध्वजं वि
भिः ३८ रथं च वाणविंशत्या विभेददनुजायियः किन्नयन्वाहको भूत्वा हतास्यो हतसारथिः
३९ अन्यै रथं समाकलयन् नृजगद्गहरो षतः तावतस्य धनुर्हृष्टः विक्रेद स मवेत्सुतः ४० तदा
गदां समादाय हको यादवपुंगवः तता उमूर्ध्वं द्विपंचास्यं दैत्यं एष्टि स्थितं पुनः ४१ सुगो ४६

३: कौथसंहर्णः समुत्पत्यरणंगणे अनेकान्यात्पामासुनखैर्दंतैः करैरपि ४२ हुंकारंभीषणं ।
 कृत्वा ललजिह्वाः स्फुरत्सटः त्वकंसंपात्पामासुंभादंडौ गजो यथा ४३ ॥ गृहीत्वा तं वृको दोभ्यं
 पातयित्वा महीतले तस्योपरि नदंस्तस्यो मही मही यथा नृप ४४ उत्पतंतं पुनः सिंहं सर्वयंतं तनुं
 बलात् तताडमुष्टिना तं वै मित्रं विदाम्मजो बली ४५ तस्य मुष्टिप्रहारेण केशरी पंचतंगजः तदा
 क्रुद्धो दृष्टदैत्यः मूलं चित्ते पशुत्वरं ४६ मूलं स्फुरन्महील्लोकं भिक्कुदत्तसिना वृकः तीक्ष्णया तुंडया
 जनफणिनंगरुडो यथा ४७ दृष्टोपि स्वमसिं नीत्वा नादयन् रवं महाबलः जघान तं वृकं मूर्डिकं पयस्व
 मृधातले ४८ ॥ स्वखरवृद्धकोशे ततस्त्वङ्मुत्पथाय वृको बली कंथरे खेन खड्गेन तंतताडस्फुरत्तुचा ४९
 ४९ खड्गं कुन्निं शिरस्तस्य पतितं भुवि मेथिल रेजे कंसं तुलसि वसुकिरीटं संकुंडले ५० दृष्टेन ते तदा
 दैत्यः शेषाः सर्वे पुलायितः भयातुरा महा राजय पुष्टा द्रावतीं पुरीं ययौ ५१ दैवतुं दुभ्यो नेतुं नरुं ।
 उभयसदा श्रीवृकस्योपरि सुराः पुष्पवर्णी मचक्रिरे ५२ इति श्रीमद्भविना वः भद्रेश विजय
 भद्रा सुखं उगमने चंद्रावन्तु पाख्याने दृष्टदैत्यवधौ नाम द्वाविंशोऽध्यायः ३२ नावदुवाच दृष्टं
 निपतितं श्रुत्वा साकुनिः संक्रोधमूर्च्छितः भ्रातृदन्तं प्रेषयामासु देवानां भयकारकान् १ भूतसं
 तापलो नासगजमाक ह्यतिर्गतः वृकारवरं समाक ह्यकालनाभो यशुकं २ महानाभो मत्तमुष्टं
 हरिपुमं श्रुत्वा सिंहीलं वैज्यं तं रथं जैत्रं यदैत्यविनिर्मितं ३ पंचयोजनविस्तीर्णं सहस्राक्षं
 योजितं सायमयंकमरां च पताकपातसंघतं ४ सहस्रकलशालं च मुक्तादासविलंबितं ५ ततः

कस

गः शं
वि- पा
४७

भूषणभूषणं शतचंद्रसमोज्ज्वलं ५ सहस्रचक्रसंयुक्तं हंटाटंकारभीषणं शक्रस्यशक्रानिः पञ्चा
 यौतुकासो विनिर्ययो ६ अक्षौहिणीभिर्द्विदशभिर्देत्यानां मैथिलेश्वर यतुः स्वनेर्वीरपाद्वैरस्यहृषा
 रणस्रनैः ७ चीत्कारैर्हस्तिनामायासंडलंतुजगर्जह दैत्यसेनाप्रयाणेन वकंये संडलं भुवः ८
 निपेतुर्गिरयोनेकाः विचेलुः सिंधवो नृप निपातिता रीलाः देवैर्बभूवाप्ते सगवतीं ९ तत्सैन्यं भी
 षणं दृष्ट्वा प्रयुक्तो यत्विनां वरः वलीयेर्यकवः कालिः प्राहेदं यदुत्तुंगवान १० प्रयुक्त उवाच
 उदंशरीरं भुवि पांच भोतिकं फेले पसं कर्मगुणादि निर्मितं गतागतं कालवशं कदापि हि वधानमोचं
 सियथा भक्तकृतं ११ गच्छंति चोर्द्धं किल सा विष्णुभक्ताः मथ्ये च तिष्ठंति हिराजस्रान्तरां श्रुयः प्रगच्छं
 ति हितामसा यमेमुदुर्दुहसि विचरंति कर्मभिः १२ विमोत्ययं वा किल सर्वतो यथानेव भूमेण चल
 तीव भूर्यथा तथा च सर्वमनसा कृतं जगतकावे भक्तं ह्यभक्तं च श्रावतो यथा १३ यथा ह्रस्वं संड
 लवर्तिनां चलंतथा सिंहाताल नृणां सदानि यथा सगराणां कृतुभिः कृतं स्रजे सर्वं त्यजेत तदा व
 त्परो जनाः १४ कृतौर्गुणो देहगुणो वनावलीयावर्दिनं याति तथा जनाः स्वयं द्रव्यं च यद्ययत्र
 हि किंचिदस्ति तथा ह्यजेदु कृतिपांथ संगमः १५ दृष्टं यथा वस्तु दोलकपा तथा पावे गते किं सुद
 पप्रयोजने विधाय सार्गं विचरेत्स यद्विवृत्य यद्वि सर्वत्र हरिं परेष्वनं १६ यद्येदु रेको जलपात्र
 हं दगो यथा गिरेको विदितः समिच्चये तथा यथा सा भगवाननेकवत्सो तव हिः स्यात्स कृतं पुष्टं
 हि यु १७ यो ज्ञाननिष्ठो न विगमसाशितः श्रीकृष्णभक्तस्त्वनयेत्तु कोपि यस्तयोर्वनं वापि महं

गृहे वनं स्पर्शं तितौ ते पुगुणं नु सर्वतः १८ ततो मुनिश्चाथ गमत्य गत्य वं सुखी सदानंदमय सुवालव
 त देहमपमयत्युत सर्वकामं यत्तं च वा सोमदिनामदां यवत १९ सूर्योदये सर्वतः सो विलीयते प्रहृष्य
 ते वस्तु गृहे यथा जनैः ज्ञानी दयेऽज्ञानतमः पलीयते संप्राप्य ते ह स्मय वंत नो यथा २० यथेन्द्रियं
 एव च दृष्टक प्रवर्त्तमिर्न ते यते कति गुणायुयः परः एकं ह्यनेतस्य परस्य धाम तत तथा मु
 नीनां किल शास्त्रवर्त्तभिः २१ परं यदंके पिवदंति वै सर्वं के व्याप्य वै कुंतयदं परं परे शांतिं
 च यत्के पिवंतमः परं ह हत्के वल्यमेवं परं च धामकं २२ यदक्षवंके पिविदंति वै दंति के गो लो
 कमायं प्रवदंत्यथा परे के चिन्त्रिकुंजं निजलीलय हतं प्रमौलिकस्य पदे च तन्मुनिः २३
 नारद उवाच इति कार्त्तवर्चः आत्मा सर्वयादवयुं गवाः शास्त्राणि जगद्गुरुत्वात् नृजने
 यैर्यवर्द्धते २४ वभूवतु मलं युद्धं दैत्यानां यदुभिः सह सीता गंगा तटे चाब्यो रक्ष संकपी मिथ
 या २५ रवि नो रवि मिस्तपतिभिः पतयेत्य श्रुत्वा वै रघुवायु युयुश्च गजाः राजैः २६
 केचिन्करींद्रा उक्ता महाभातैः प्रणोदितः गिरींद्रा उवदं यते मुक्तानां मे वृद्धं वरैः २७ मुंडा
 दं उं सुहृत्कावैः सचीकावैः ससुखलैः पात्यंतो रथान स्यान्वीरान राजन वरां गणे २८ मुंडा
 दं उं संगृहीत्वा रथान सा स्यान्सामर्थीन निपात्य भूमावुत्थाप्य चिद्विपुष्पां वरेवलात २९
 काश्चिन्ममर्दः पादाभ्यां संविदार्य कर्षे हृदैः सदा तां शुभगा राजस्य धर्वांतो वरां गणे ३० सयत्ना
 लुरगा राजन् सचा रप्रणोदिताः उलंघयंतो रथान राजकुंभांत वेगताः ३१ केचिदसौ सहा
 वीराः शक्तिरसा मदीकटाः अजुर्गजस्या नृपतीन् मुग्धा उवद सथान ३२ अथावृष्टः के

गः मं
वि. मं
४८

वित्तेनां संविदार्थविनिर्गताः खड्गवेगैः पद्मवनेलीलामिकायवोयथा ३३ केचित्पुत्रस्य वंसास्यै
 कृत्यतंतो वराणां गणे खड्गैर्जय्युयथा कलौ चंचुभिः पक्षिणो वरे ३४ केचित्खड्गैः पद्मभूमिः केचि
 सेकैः पदातयाः चिकिडुर्निष्पीतैर्भलैः कलानी वशिवांसिच ३५ संग्रामजिह्वहसेनः शूरः
 प्रहवलो विजित जयः सुमद्रो वासश्च सत्यकथापुत्रेवच ३६ शुभद्रायाः स्नाहीते श्रीकृष्णस्यो
 वराः शुभाः सर्वेषां मृतः प्राप्तायुयुधैर्त्यपुंगवैः ३७ भूतसंतापनो नाम राजाः ब्रह्मो महा
 सुराः यदुसैन्ये महायज्वकैना कच उर्दिनं ३८ बाणां यकावेचकते भूतसंतापनेन वै संग्राम
 जितद्रायाः श्रीकृष्णस्य सुतो वली ३९ विद्याथवाणयातके भूतसंतापनेन वै प्रलयार्णवसं
 ब्रह्मभीमसं ब्रह्मनादिनी ४० धनुर्ज्यांतस्य चिकिडुर्भूतसंतापनो वली संग्रामजिह्वानुष्णान्यंग
 हीत्वा खंडितयुभिः ४१ सज्यं कृत्वा विधानेन मत्तं बाणान् समदधे तैर्बाणैस्तदनुज्जीवकवचं
 लोहनिर्मितं ४२ भित्वा कृत्वा तनुं तस्य गजं भित्वा वनिचताः वाणप्रहावव्यथितः किंचिद्वाकु
 लमानसः ४३ गजं स्वनोदयामास भूतसंतापनो वली कालांतकसमेना गंडहा संग्रामजिह्व
 ली गृहीत्वा स्वमसिं नीत्वा संजघान वराणां गणे ४४ तस्य खड्गप्रहावेण मुंडादंडोद्धिधामवत चीका
 रमुत्कटं कुर्वन् रक्तं संप्रावयन् कशत ४५ भूतसंतापनेत्यत्का मुवे संकं वयनराजः निपात्य न
 महावीरान् ब्रह्मनादैर्न दन्मुहुः ४६ न बलात्कं भितोदैत्यैः पुरीचंद्रवतीं ययौ कोलाहलो महा
 नासीद्राजत्रेवं गजच्युतौ ४७ भूतसंतापनश्चक्रे श्रीकृष्णस्य सुताय वै विज्ञेय निष्पीतैः श्रीब्रह्म
 षामा तंडुवतस्युवन ४८ तदा गतं भूमदृष्टा चक्रे मद्रात्मजो वली खड्गैर्गमहायज्वलीलया

४८

तथा किं नत ५० अठरस्य गिरेः शुंगो समुत्पद्यमानः सदा सदाः शिष्टे पक्षे पुत्राय नादयनयो मम
लं ५१ संग्रामजिह्वनच्छेदं गृहीत्वा भुजयोर्विलात ततादुतेन राजेन्द्रभूतसंतापनेन ५२ भूतसंताप
नोदैत्यः संहरंजितुं गिर्वि गृहीत्वा संगवेतस्यो उद्गुटोदैत्ययुगवः ५३ अनेन ज्ञातपिष्यासित्वां न
एषवदन्मुखात् ६ देवकूटं समुत्पद्यमानिरीदं श्रीहरेः सुतः ५४ अनेन ज्ञातपिष्यासित्वां न एषवदन
मुखात् तस्योत्सन्नसुरवेराजं सद्भुतसिवाभवत् ५५ द्विपंतं पर्वतं दैत्यं भूतसंतापनेन ततादु
गिर्विण्णस्येनरले संग्रामजिह्वली ५६ अठरो देवकूटश्च द्वौ गिरीदैत्यमरुके पतितौ भूविभावात्सौ
वज्रसंघर्षनादिनौ ५७ भूतसंतापनसाम्यां पतितः पंचतांगतः तज्योतिः संग्रामजितिलीनं जा
तं विदेहवाट ५८ श्रीसंग्रामजितः सैन्येने दुर्दुर्भयसदा भद्रात्मजो यविसुतः पुष्पवर्णप्रचक्रिरे
५९ इति श्रीमद्भूतिनाम भद्राष्टावतं गमने चंद्रावत्युपाख्याने दैत्ययुद्धे भूतसंतापनदैत्य
वधो नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ नावदुवाच संग्रामजिह्वसदा युद्धे भूतसंतापनेन ते हाहाका
रो महानासीदैत्यसेनासमैः पिल १ शकुनिर्वकः कालनाभौ महानाभसुधैवद्य हविषमशुश्रु
पंचैते संप्राप्यारणमंडले २ काक्षिः शकुनिना युद्धाद निकटोत्तकै नवै कालनाभेन संबलुमहा
नाभेन दीप्तिमान् ३ हविषमशुश्रुसूवेण भानुः कलसुतो वली सर्वेषामग्रतः प्राप्नोऽनिकटो
धत्तिनां वरः ४ विभेदबाणैर्दैत्यांश्च वज्रैर्लोहोद्यथा गिरीन् अनिकटं प्रापैर्दैत्याश्चिन्नपादोऽ
जानवः ५ निपेतुमूर्च्छिता भूमौ वृक्षावातहताश्च अनिकटं प्रापैर्लीलाः संक्षिन्ना मेघदं वराः
क्षिन्नकुंभाः भिन्नशुंदाः पतिता वणमंडले ६ कण्ठदंताः क्षिन्नकक्षाः शैला वज्रहताश्च विधा

गः मं
वि. श.
४८

भूतागजाः पेतुः स्फुटकाश्मीरकंबलाः १ कविणं मित्रकुंभानां सुतावेजुः स्फुरत्प्रभाः बाणं थका
 रेवाजेंद्ररात्रौ तावागणाव ८ प्रथयिताः केचिद्वीरा अनिकटशयान्विताः निपेतुर्मूर्तिताभूमांतदनु
 तसिवाभवत ९ केचित्कौराघिनः पेतुः तेषां शून्यावणास्थिताः कपित्थस्यफलानीव हसित्वेन
 गणानिच १० क्षणमात्रेण राजेंद्रदेत्यानां वाहिनीषु च नदीवभूवसंग्रामे भीषणाक्षतजस्रवात १
 ११ द्विपग्राहाष्टौ एव रकबंधाश्चादिककूयाः शीघ्रसामरण्याः केशशैवालाभुजसर्पिली १२
 कवसीनामौलिवत्ताहावकुंडलशर्कराः शस्त्रशुक्तिः कुत्रां राधासमवध्वजसैकता १३ वणांग
 वर्तसंयुक्तासेनाद्वयतटावती शतयोजनविस्तीर्णवभोवैतविणीतए १४ प्रमथाभेवामृता
 वेतालायोगिनीगणाः अदृष्टासंप्रकुर्वन्तो नृत्यंतोरणमंडले १५ पिवंतो कथिरेणस्यत्कपोलेन
 नयेष्वर हवस्यमंडमालार्थजगद्गुह्योकीकांसिच १६ सिंहारूढाभट्टकालीडाकिनीशतसंवृता
 भक्षयंती वणेदेत्यानदृष्टासंचकारह १७ विद्याथर्यस्त्वेव वस्यां गंधर्वोत्तरसप्तथा द्वयथर्मस्थि
 तानवीरानवविरेदेवत्रुयिणाः १८ परस्य वंकलिवभूतासां यत्यर्थसंवने समानुभूयो नायं वरुति
 क्वचित्चेतसां १९ केचिद्वीराः धर्मथरावरणवंगान्नचालिताः ययुर्विसुपदंदिद्यंभित्वा मातंडमंड
 लं २० अनिकटसंधंष्टाकेचिद्वैत्याः पलायिताः केचित्स्वसंरणं त्यक्तादुडुवुलेदिपोदरा २१
 तदभ्रकोमहादेत्याः खराहूढोभयंकराः आजगामनदन्युद्वेधनुष्टंकावयन्मुहः २२ अनिकट
 स्यापिचापसंजनीसहितं नप चिच्छेददशमिर्कीर्णैर्वकोपिरण्डमदाः २३ किन्नयन्तानिकटस्तुदि
 तीयं धनुरादये चिच्छेददशमिर्कीर्णैर्वकचापं महाबलः २४ वृकसिंशूलमुद्यस्य कषाप्रसृ

विनायकः ललजिह्वाः प्रत्युवाच निकटं ध्वनिनां वरं २५ दैत्य उवाच शृणु वत्सं हनिष्यामि त्वं
 वियं सत्यविक्रमं त्वया सेनाहता मे ययपय विक्रम मरुतं २६ अनिकट उवाच ये वदंति सुरवे
 नेह ते कुर्वन्ति न किंचन शृणु वत्सं हनिष्यामि ययपय मे विक्रमं परं २७ नचेत्वां घातयिष्यामि शृणु
 एताच्छुपयं मम विप्रगोभूण वालानां हता मे ययादिहैव हि २८ नावद उवाच त्वकोपि यय
 एं कृत्वा वगावूतो महाबलः जघान तं विष्णुलेना निकटं ध्वनिनां वरं २९ तच्छूलं वा महानि
 न गृहीत्वा कार्ष्णिनंदनः तताड सहस्रा राजन वकं दैत्यं महाबलं ३० विष्णुलेतम विंभित्वा
 खरं भित्वा वनिर्गतं ससर्पं गोमयचयं च पलेव विदेह राट् ३१ खरस्य पंचतं प्राप्नोत्व कः सं
 मूर्च्छितो भवत पुनर्त्तकः समुत्थाय गृहीत्वा महतीं गदं ३२ चूर्णयामा सहस्रानि कटुव
 षं बलात् प्रशुभः पीतधावेण खड्गेनापि विभुजद्वयं विह्वेद दमिदुवेण शुभो लयद्वौ यथा वृषा
 ३३ तदा भिन्नभुजो दैत्याः पश्यामाकं पयन्मुवं विह्वीर्णवदनं कृत्वा ललजिह्वं भयं कवौ ३४ क
 रालदंष्ट्राः प्रयिवन्नाकां दैत्यपुंगवः तिमिति सिंगल उवगागुसत् कार्ष्णिनंदनं ३५ दैत्योदये
 कस्य पौत्रः श्रीकृष्णस्यानुकं पया नमसा नमसा राजकार्ष्णिर्मीनोदये यथा ३६ वकोदये यथा क
 सो यथा गोपायां च सरे वकोदये यथा कंसो यथा वक्रोदये यथा ३७ हाहा कवेतदा जाते यउसे
 न्ये विदेह राट् गदो गदं समादाय बलदेवानुजो बली ३८ तताड मरुतं कं दैत्यं वकं नाम महाब
 लं तदा हतु पीत दैत्यो वेजे क्षतज विंदुभिः ३९ गविष्टजलधारा मिर्यया विंथा चलो नय

गः प्रं
वि. प्रं
५.

फाल्गुणः स्वमहिनीत्वा तत्पादौ चो जसहवन किन्नात्रिः सपपातोर्वा किन्नपक्षो यथागिरिः
 ४० अनिकटस्त्रुदवं भित्वा खड्गेन निर्गतः जहावत किन्नो वान्नयथा वजेण खड्ग ४१ तदा ज
 यजयावतो यडुसैत्येव भूवह देवकुंडुमयो नेतुर्नरकुंडुमस्तथा ४२ अनिकटोपरिसराः पु
 ष्यवर्षा प्रचक्रिरे कथितं स्रुतं चैत किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ४३ इति श्रीमद्भू वि
 ना व सेवादेचंद्रावत्युपाख्याने हर्कदैत्यवधो नाम चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ३४ ब्रह्मसूत्रं
 च अहो अत्युत्तं युद्धं मुने प्रायुस्मिन्नाकृतं हर्कदैत्ये महादैत्ये किं व भूवरो पुनः १ नार
 द उवाच हर्कदैत्ये हतं वीर्यं कालनाभो महासुराः कौटुभूतो वरं प्रागादनुष्टंकारयन्मुद्रः
 २ अक्रूरवर्णा विंशत्या दीप्तिमंतं च पंचभिः सांवंचयातवा एषु विद्याय समुचोऽसुरः ३
 तद्वारोः सवणा वीरा वभूमुर्ध्वदि काड्ये हयस्य पंचतांशमासूणी भूता वयारणे ४ तद्वस्तु
 लाद्यवदृष्टा प्रसन्नो ककिणीसुताः कालनाभं रुपाय दैः सजयामास संगरे ५ प्रयुक्तः स्वं
 धनुर्नीत्वा वारमेकं समादधे कोदंडमुक्तो विष्णो रवस्तु कोदंडं दीर्घं वीर्यं ६ समुत्तीर्णं
 मयित्वा स्वर्लोके शतयोजने आकाशात्पात्या स समुद्धेभीमनादिनी १ प्रयुक्तो भगवानसा
 द्वादितीयं वारमादधे सोपि वारः समुत्तीर्णं कालनाभं महावले ८ भामयन्यातया मासु च
 द्वावत्यां बलात्पुनः कालनाभः प्रपतितः किं विद्या कुलमानसाः ९ गृहीत्वा च गदागुर्वील्लह
 भावविनिर्मितां रणं प्राप्नोयुर्बलं पोषयामास दैत्यराट् १० राजाननवानहयानवीरानगदया

वज्रकल्याण पातयामासवेगेन महावातो यथा तत्र ११ कांश्चित्कंभ्यां प्रोक्षीय चिह्नेषु ग
 गने बलात् श्रुत्वा तेनियैतुः कौराजन वर्षोपला ३४ १२ तदांगदा समादाय सांबो जंबवती ।
 सुतः तताडमूर्धितं दैत्यं कालनाभं महासुवं १३ तयोर्धुं दमभूद्धो बंगदाभ्यो वरुणं मुदले विष्णु
 लिंगान्क्ष्वेत्यौ द्वे गदे सूर्या विभूवतुः १४ अन्ये गदे समादाय तस्थतुः संगरेवतौ कालनाभ
 सदा प्राह सांबो जंबवती सुतं १५ एकैनापि प्रहारेण जेतुं योग्यो सिमान्तय एकैनापि प्रहारेण
 हन्मि त्वां नात्र संशयः १६ सर्वप्रहारं कुरु मे ३ तिसां को वदद्गणे कालनाभो गदया सांबं मू
 र्धितताडुह १७ गदोपविगदां नीत्वा सांबो जंबवती सुताः जम्बानगदया दैत्यं कालनाभमुव
 स्थले १८ गदासंभिन्नहृदयः ३४ म निकयि वं मुखे त व्यसुः यथा तमूह्ये वज्राहत उवाच तः
 १९ अभूजय जया रावः साधुवादः सतां नय देव उं उमयौ ने उर्न रं उं उमय सदा व० सांवसेनो
 परिसराः पुष्य वर्षो प्रचक्रिरे विशाथय्य शुगंधर्व्यो नत्तु शुभगुर्मुदा व१ ३ तिष्णीम ३०
 वि० ना० व० चंद्रावत्युपाख्याने कालनाभवयो नाम पंचविंशोऽध्यायः ३५ नावद उवाच
 कालनाभेण पतिते महाकोलाहलो भवत उष्टा रूढो महानाभो दैत्यः प्राप्नो वरुणं गणे १ सुखा
 दग्निं समजे साया वी दैत्यपुंगवाः तेनाग्निना भूमि वृक्षा जज्वलन्त्युद्विष्टो दृष्टा २ वीराणां कंचको
 णीषा कटिवेधां गरुक्षकाः प्रजज्वलन्महावज्रमंज पुष्यप्रतूलवत ३ समुद्रपटविभवेः पी
 ता कण्ठासितासितैः हस्मितैश्चित्रवर्णैश्च सृज्जमेः काम्भीवजैरपि ४ हेमवन्त खचिद्रिष्टुकं व
 लैः सहिताः राज्ञाः प्रजज्वलन्मये राजन्वहैः पौलाग्निना तथा ५ शिखारत्नैश्चामरैश्च ह

शः शं
 व. श.
 ५१

वैर्हमैः पवित्रदैः उत्पत्तौ हयायुद्धे मगा उवदवाग्निना ६ अजानो पट्टिकाभिश्च यता कैहे सदा
 मभिः ज्वलंतश्चरणवेजः शुभाणीवदवाग्निना ७ सैन्यं भ्रातु रं दृष्ट्वा दीप्तिमानकृष्णनेदनः मा
 यावद्विप्रसांत्यर्षी पर्जन्यासुं समादधे ८ कणादि निर्गता मेवाः सांवर्तकगण उव वट्पुर्ज
 लयावामिनंतो मेव संवनं ९ आसावेण महामाज प्रावृट्कालो मवक्षितौ पुंस्को किलाः को कि
 लाश्च मशुवाः सवसादयाः १० मंभूकाः प्रमगुर्गीमि मंभूका येन दामिन्या मैथिले द्रवमौ नभः
 ११ उत्पत्तौ तिगते वद्वो महानाभो महासुवाः प्राहिणो निमित्तं सुलेकषा दीप्तिमाने त्वं १२ शु
 लं सूर्यमिवायांतं दीप्तिमानवो हिणी सुतः विक्रेतस्य सिनायुद्धे फणिने गकडो यथा १३ दंभं तं
 प्रोक्तं चोष्टं महानाभस्य वाहनं दीप्तिमानस्वेन स्वदेन संजज्ञान वरणं गणे १४ द्विधाभूता
 पपातोर्वी खड्गं किन्नकं यथाः जगाम पंचतामुष्टो महानाभस्य पश्यतः १५ महानाभो महा
 दैत्यो गजमाकस्य वेगतः सुलहस्तः पुत्रः प्रागाज्ञादयन्त्यो ममंडले १६ दीप्तिमानऽसुमा
 कस्य सैव चंचलं हितं तदित्यमेन खड्गेन वभोशी कृष्णनेदनः १७ तुवं गः पालिवातेन प्रो
 त्यततथ वणीतलात आकरोहे मकुंभांतं निविष्टुं गं यथा हविः १८ खड्गेन शितया वेणु दीप्ति
 मानकृष्णनेदनः महानाभस्य सहस्रापीरः कायादपाहवत १९ बाणवर्षा प्रकुर्वती सेनां
 तस्य दुवात्मनाः जज्ञान दीप्तिमानसिंहो गजशृण्वं यथा सिना २० कैचित् खड्गेन निहताः
 शोषाः दैत्याः पलायिताः देवा दीप्तिमतो मूर्ध्नि पुष्पवर्षा प्रचक्रिरे २१ असुः किन्न वगंधर्व
 नरतुष्टासु गणाः अथ यो मुनयो देवास्तु एवः श्रीहवेः सतं २२ इति श्रीमद्भुवि

ना. व. चंद्रावत्युपाख्याने महानामदैत्यवधो नाम षट्त्रिंशोऽध्यायः ३६ नारद उवाच महानामं
सुतं श्रुत्वा सेनां वीक्ष्य पलायितां दैत्यस्त्रिमिङ्गला ब्रूते हविष्मश्रुः समाययो १ हविष्मश्रुर्महा
दैत्यो कथाप्रसूतितायै नमः उवाच यकषं वाचं यादवानां च पुण्यतां २ हविष्मश्रुवाच स्यं सर्वं
यि मे भद्रा मनुष्याः स्वल्पविक्रमः शस्त्रैर्जययदी नान्वै गो कषे किं भवाद्दणै ३ भवतां बलवान्
कोपिविनाशं सुं सया सह करोतु मल्लयुद्धं वै यौ कषं ये न दृश्यते ४ नारद उवाच ३ स्यं दैत्यवचः
श्रुत्वा दृष्ट्वा ततः प्रोद्भूतं वयः सर्वं बभूवुस्ते तूस्त्रीषां संतः परस्य वं ५ सर्वेषां पश्यतां भानुः सत्य
भामात्मजीवली त्यकाशस्त्राणि सहसा तस्यौ कर्णं समवनवणे ६ त्रिमिङ्गलात्समुत्तीर्य हविष्म
श्रुर्महाबलः तस्यौ तत्तन्मुखे राजन् भुजमास्कोत्पन्नतः ७ भुजाभ्यां च भुजौ बद्ध्वा नोदनां चक्रं
तुर्वलात् दंतैर्गजाविव वने प्रहरंतौ परस्य वं ८ नोदयामास तं भानुं सदैत्यः शतयोजनं भुजाभ्यां
राजराजैर्द्रुमैः सिंहैर्मिवो जसः ९ ततः पुनः कृत्वा सुतो हविष्मश्रु महासुवं नोदयामास सह
सहस्रं योजनं वलात् १० कंथं रेखं भुजं कृत्वा कटौ च विनिधाय तं भानुं जानुं संगृहीत्वा पात्या
मास दैत्यशट् ११ भानुश्च दृष्ट्वा दशोपि संनिधाय भुजौ जसा गृहीत्वा कंथं योर्दंतं पात्या मासभूतले १२
अथ तौ पुनरुत्थाय भुजमास्कोत्पन्नतः त्वरं संवलिन राजन्सपरां फणिना विव १३ दैत्यो भुजौ ज
सानीत्वा भानुं शीकृत् सनंदनं धिक्पेयसोदनुं वायुराकाशे लक्ष्यो जने १४ आकाशात्पतितो भानुः
किं चिच्छाकुलमानसः प्रह्लादश्च वशोलां गादक्षिताः कपया हवेः १५ हविष्मश्रु संगृहीत्वा दीर्घ
मश्रुहवेः सुताः भामयित्वा यधिक्पेयसोत्तं लक्ष्यो जने १६ आकाशात्पतितः सोऽपि किं

काः शो
वि. मा-
५३

चिद्धाकुलमानसः सुखेकत्वात्सकंकुर्ध्वमुष्टिनातंतताडह ११ मुष्णमुष्टवणे राजन्वभूवुष्टिकादयं
नष्टिष्टंगोहविषमश्रुष्टिष्टिभानुमुष्टिभिः १८ दीर्घवटंसमुत्पाद्यप्रादियद्गनुमूर्धनि भानु
वटंसंगहीत्वाप्रादियततस्यमस्तके १८ सोपिदुमंसंगहीत्वाप्रादिलोद्गनुमूर्धनि हविषमश्रु
महादैत्योरकाक्षः कौथमूर्त्तिः २० गजं गहीत्वा पुंदायांतेनभानुतताडह भानुस्थान्यंगजं नी
त्वा गहीत्वा तद्गजं करे २१ हविषमश्रुं महादैत्यं गजेनाभ्यहनदृष्टं महस्त्रीत्वा रकुर्वंतं गजं नीत्वा
नियात्यतं २२ तदंतौतौ समुत्पाद्यताभ्यां भानुतताडह भानुमाकाशवागाहकृचैर्मृत्युः किलास्य
च २३ वरेण्यो वदतेन प्रोज्जितोयं महासुरः ३३ तिष्ठत्वा वचोभावुर्ध्वं वनकौथप्रसवितः २४ सं
गहीत्वा भुजाभ्यां तं पादयोः प्रणदन्मुद्रः भ्रमयित्वा महाराज सर्वेषां पश्यतां सतां २५ पातया
मासभूषणैकमंडलमिवार्भकाः सुरवात्कुर्वन् ससुनीयसमुत्पाद्यकरोजसा २६ तताडमुष्टि
नामूर्द्धि हविषमश्रुं महासुरं तदामृत्युं गतेदैत्यो हविषमश्रुं नयेत्सुर २७ देवउं उभयोने दुर्नरुं उ
भ्यस्तथा अभूजयजयागवोननरुदैवनायकाः २८ प्रसन्नादिविजा राजन्युव्यवर्कं प्रचक्रिरे
३० शीकृत्सपुत्राणां विक्रमं परमाद्भुतं २९ सयातेकस्थितं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि २९
३० तिष्ठीमद् वि. ना. व. चंद्रावत्युपाख्याने हविषमश्रुदैत्यवधोनामसप्तविंशोऽध्यायः ३१
वहलाश्रुतवाच हविषमश्रुदिकानभ्रातृन्मृतानज्ञात्वा महासुरः शकुनिः किंचकावाग्रे
वदैतन्मुनिसतम १ नावदुवाच हविषमश्रुहतेराजनशकुनिः कौथमूर्त्तिः २ एणो गणेश
हदैत्यानभ्रातृणो कपविष्णुस्तुतः ३ शकुनिकवाच हे यौलोमाः कालिकेयाः सर्वश्रेष्ठ

तमद्वयः अहोदैववलंयेनकिंनभूयाद्विपर्ययः ३ कालनामेनमेभावाहसद्वमणनेयमः १
 जितः सर्वसोपिदेवान्मनुष्येविहमावितः ४ सांवरः सूर्यजित्साक्षात्कारिनापीशुनाजितः ५
 उत्कटः साकजेनापिश्रीकल्लेननियतितः ५ यस्याश्वेवकणः सर्वपुत्रभीतः पलायितः भूत
 संतापनाः सोपिमावितस्तुच्छविक्रमे ६ येनसर्वमहापुत्रेविक्रमेस्तोयितः पीवः सवकोव
 सिमिस्तुक्कैर्मावितः संरावेजनैः ७ सहानामेनमेभावाहविकपुर्विनिर्जितः मनुष्येयंदेवैव
 मावितः सोपिसांप्रतं ८ हादैवयेनस्वर्लोकजिताः साकसतोवली नियतितः सोपिब्रह्मद्विषम
 शुश्रुमानवैः ९ तस्मादयादवीहृष्टीकरिष्येसापयंमम जगसंयेनशास्त्रेनदंतवकेणभीमता १
 १० शीघ्रपालेनमित्रेणपुष्पाभिः सहितोहृदं सुतलाचसमाहृतैर्दंतवैशुंडविक्रमेः ११ देवानजेतं
 गमिष्यामिवाणसुवसमन्वितः कार्ण्यादीन्मृगान्सर्कनवल्लीनीत्वापुरात्मनः १२ सस्त्रीकान्
 मरान्वधाद्विप्रमेकगुहामुखे गोविप्रसुवसायुः शुक्लंदासिधर्ममेवच १३ यज्ञेष्टाद्वैतितिज्ञांचनानाती
 र्थतयांपुनः हविष्यामिनसंदेहः करिष्यामिमुखंततः १४ धन्यः कंसोमहावीर्योदेवानांविजयीव
 लीनविद्यतेभूमितलेमित्रमेयरमः सहत १५ नावदउवाच उत्पुलः साकुनिर्युद्धेदानवेंद्रोमहाव
 श्राययोदैत्यसहितः प्रशुभ्रस्यापिस्ममुखे १६ सहउनुः समादायलक्ष्मभावरसमंदृतं मयेननिर्मितं
 तज्जाटंकावंसचकावह १७ धनुसंकावमात्रेनदिगाजावयिरीकृताः निपेतुगिरयोनेकाः विधेलुः
 सिंधवोवप १८ ननादसर्वैरस्मांडेवकंयेमंडुलंभुवः वीरोपदिगतावीराज्जाबोषेणातिविह्वलाः
 १९ वणाद्विउडुवुर्नीगाउत्पतंतोहयामये एवंपलायितं सर्वमकस्माद्भयविह्वले २० तदागदादयो

गाः शां
वि. शा.
५३

वीराश्रजगुः स्यंदने स्थितः यनुहंकावयंतसे महाबलपराक्रमः २२ शकुनिर्दृष्टाभिर्कलेर्विद्या
 धार्जनमाहवे गांडीवीसवयसस्मात्तुष्टिः कोमोपपातह २३ गदं च बाणविंशत्याशकुनिर्युद्धदुर्म
 दः चिह्नैः पसवसं राजन्नादयन्व्योममंडलं २४ चत्वारिंशच्छ्रुवेर्वीरोऽनिकदंथस्त्रिंशं वरं विद्याथ
 सवयं राजन्नादयन्व्योममंडलं २५ साष्टोरयो निकदुस्य षोडशकोणमास्थितः सावंवाणीतिवा
 लोष्णतताडशकुनिर्मये २६ सावोपिसवयो राजन्नेवरेणं भूमनगतः द्वाविंशयोजनं मार्गं नियया
 तविदेहनाट २७ कार्ष्णिं समागतं दृष्ट्वा शकुनिः क्रोधस्त्रितः सहस्रैर्बाणपटलैः संजघान वरणां गणो २८
 प्रद्युम्नस्य वयो राजन संभूमननुटिकाद्वयं शतकोशोपपातोर्वीकमंडलमिवाहतः २९ सर्वे विस्मिन्ः श
 कुनेर्वलं दृष्ट्वा यथादवाः जघुनीनाविधैः शस्त्रैर्देत्यमद्रियथा गजः ३० गदो जनीनिकदुस्य सांकोजा
 बवती सुताः यनुहंकावयंतसे पुनर्युद्धे समागताः ३१ अथ कार्ष्णिमहाबाहुर्वीरुवेगं वयं स्थिताः यनु
 हंकावयनराजन प्राप्नोभूद्रणमंडले ३२ प्रलयार्णवसंघुदभीमसंघर्षनादिनीं यनुर्जं शकुनेः
 कार्ष्णिः चिह्ने दृष्ट्वाभिः शरैः ३३ सहस्रं च सहस्रं शानवयं च वीरिणैः शतैः सावधिं वाणविं
 शत्यापातयामास भूतले ३४ ततो वयं समुत्थाय हयैर्नयैर्नियोजिते अन्यं हतं वयैकत्वारयमाक
 ह्यदैत्यनाट ३५ संदये संजनीराजन कोदंडे चंडविक्रमे शतबाणान्समाकृष्य निषंगात पृथतो ग
 तान ३६ चाये निधाय कर्णं तमाकृष्य प्राह मन्मथं शकुनिरुवाच पतैस्त्वां ज्ञातयिष्यामि श
 कुमुख्यं मदोक्तं ३७ पश्चात्सेनां हनिष्यामि यदनां स्वल्पतेजसां प्रद्युम्न उवाच सदावयः का
 सवलेन देहिनां प्रयाति क्वायेव रवेर्मुहुः मुहुः तथा चंडः खं च सखं गता गतं वृन्तवन्ति क्वयुः ५३

वलेनखेयथा ३८ कत्वाकृषिं सिंचति याति सर्वतः किं न तिदावेण यथा कृषीवलाः तथा ह्यिकालाः
 स्वकृताजनावलं सृजत्ययं याति गुणोर्विलंपति ३९ उदंकविष्णामिकरोम्यभूवं समेदमस्तीति तदेवमा
 पुवन अहोसखीउः खयतः सउर्जनो लोकस्त्वहं कारविमोहितोऽसुर ४० शकुनिकवाच धन्य
 स्त्वं राजशाहिलमुनीनवाग्मिविडं वयन स्वभावोऽस्य जो नृणां हृद्यभूतस्त्रिभिर्गुणैः ४१ नाभदउ
 वाच एवं बुवाणावन्योन्यं प्रयुम्न शकुनीमृये पुपुथाते मेऽपिलेन्द्रशकृत्तत्राविवस्थितौ ४२ उति
 तदनुषोमुक्तानविशिखानसूर्यरमिसवत चिकेदकासिवाणेन कुवाकोनेवमित्रतां ४३ लक्ष्मभा
 मयीगुर्वीगृहीत्वा महतीं गदं अवातमूर्द्धिप्रयुम्न शकुनिर्युद्धुर्मदः ४४ प्रयुम्नोभगवान्सयो
 गदपावज्जकल्पया काचपात्रं यथादं उल्लङ्घं शतथाकरोत् ४५ अथ दैत्यो कथाविष्टो विशूले
 नास्फुरदुवा प्रयुम्नसमहन्मूर्द्धिना त्वमुषैः समुचुरन् ४६ विशूलेन हरेः पुत्रः विशूलं शतधा
 भिनत कुतंतीक्ष्णं शकुनये प्राहिणोऽुकिणीसुतः ४७ कुंतेन विदुहृदयः किंचिद्वाकुलमानसः
 पविष्टेन हरेः पुत्रं संततादुवर्णं गणे ४८ यमदंडं ततो नीत्वा रुकिणीं नंदनो बली पूर्णचिकारदैत्य
 स्य पविष्टं परमाद्रुतं ४९ चंचला संसृष्टा नयमदंडेन मेऽपिल सारथिं स्य दनं दित्यं पातयामा
 समुतले ५० सूते मृत्युं गते साये पूर्णभूते रथे नय पविष्टेन चतंदैत्ये स्कंधे कर्णकासि स्तताडह
 तस्य चातेन शकुनिः सद्यो मूर्च्छा मवापह ५१ दैत्यसेनो विवेशा मुष्णीकासिः कोपमूर्च्छितः निष्पत
 यन्महावीरानवनं वैष्णवरो यथा ५२ गजं सुवंगं चुरथा दैत्यां स्नानातताम्यिनः पातयामास
 यमवत यमदंडेन मायवः ५३ किन्नपादाश्चिन्नमुखवाश्चिन्नं सां किन्नवाहवः दैत्ये यदनुजापुत्रे

गः शं
वि. शं
५४

सर्वितानि यनं गताः ५४ यमदंडयनं दृष्ट्वा प्रशुभं भीमविक्रमं त्याक्ता स्वस्वरणे केचि उडुवस्ते दिशो द
श ५५ इति श्रीमद्भू-वि-ना-व-चंद्रावती पुष्टोपाख्याने नाम अष्टविंशः अध्यायः ३८ नावदुवा
च शकुनिः पुनरुत्थाय संवलं वीक्ष्य पोषितं जगद्गुरुं हसा राजन लक्ष्मणं ससंयतः १ निधा
य बाणं विष्णुवंको दंडं चंडविक्रमे काश्चिद्वाहनपीडाजनशकुनिर्देत्यवाटवली च शकुनिकवाच
कर्मप्रधानं जगती तले महत कर्मैव साक्षाद्भूकरी श्वरः प्रभुः उवाच च त्वं भवती ह कर्मणा तेनैव राजन
विजयः पराजयः ३ गवां सहस्रेषु यथा हि वत्सकः स्वमातरं विंदति पश्यतां सतां तथा हि येनापि कृतं
पुमांश्च भूमे नरेषु तिष्ठन्तु तेनैव गच्छति ४ ततो विजेष्टा मिह तेन कर्मणा विपुं भवंतं शपथाः कृतो म
या सद्यः कुकृतं प्रतिकारमेव ततयेनापि न स्याद्भूविते पराजयः ५ प्रशुभं उवाच कर्मप्रधानं यदि स
न्यसे भवान्कालं विना तर्हि फलं न विद्यते कृते च पाके यदि विघ्नता कुचित्सदा वल्लिष्टं समयं विदुः परे ह पा
कप्रहावे सति या कसायनं कदापि कर्ता न मते न जायते वदंति कर्ता न मतः परं परेन कर्मकाले शुण्णं देत्य
पुंगव ७ पापं विदुः केपि यथा ह्ययोगा म्भूतः कथं भवे को किल पाकसायनं सर्वहिवा योगा म्भूते य
था भवेत काले तेषां कर्मणिकर्तविस्थिते ८ योगेन तेषां कर्मणिकर्तविस्थिते काले विधिर्सांख्यमते
तथा भवेत पाकप्रकाराद्यविचारकशदानतर्हि पाकस्य यथा प्रसाधने ९ योगकर्मविधिकारकसं
ख्यैर्हस्तस्य कर्ममतेन हि किंचित तन्न मासि पविष्टं तस्यं तेन विषमं विलं विदितं से १० शकुनि
कवाच हे प्रशुभ महावृषे त्वं साक्षाद्भूतः नरो वयिः तव दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थतां ११ येन
संगं समासाद्य वार्ता कुर्वेति नित्यं तेषां हि महिमानं हि वक्तुं नालं चतुर्मुखः १२ नावदुवाच

५४

३ त्र्युक्ताशकुनिर्वैत्यजोरगासं समादये १३ महोरगादंदशुकावृष्टिकासुविद्योक्तताः कोटिपो
 निर्गता राजनकालासौद्रविणाः तैर्दशितं बलं सर्वपुष्पाकारैर्ममतां गातां वीक्ष्य कासिर्महाबुद्धिर्ग
 कडासं समादये १४ कोटिपोराकडोबाणात्रीलकंठाः कलापीनः अन्ये च पक्षिणो भीमानिर्गतास्त
 स्य यप्यता १६ अग्रसन्नुरगानयुद्धे दंदशुकान्सर्वश्रिकान तीक्ष्णतुंडावहत्पक्ष्माक्षणाते हृष्यतां
 गतः ११ दैतेयीं गहस्रीमायां गांथर्वी गौक्षकी पुनः पैशाची संदधन राजन स कुनिर्युद्ध उर्मदः १
 १८ तद्वृणा निर्गता भूतास्तथापेताश्च कोटिशाः अंगारानमुमुचुस्ते वैकराजाः कृष्णवृषिणाः १
 १८ ज्ञात्वा यतामसीमायां पैशाचीं मीनकेतनः सत्वा संदधे वाणेषु द्वाकां क्षीद्वेः सतः २०
 तस्माद्वि निर्गता राजन कोटिपो विसृपा र्षदः ऊर्ध्वपैशाचीं तोमायां यन्नगीगरुहो यथा २१ मायां
 दैत्योतिमायावी गौक्षकी संदधे पुनः संभूताः कोटिपो मेघागर्जतो भीमवृषिणा २२ विष्णुवृ
 श्यकथि व मेदो मजास्थिवर्षिणः ज्ञात्वा य गौक्षकी मायां प्रयुम्नो भगवानहविः २३ तत्राशायम
 हाराजकोऽडासं संदधे त्विषो तद्वृणा यस्त्वावाहो निर्गतो बुरमुवस्वनः २४ सटामिष्ठापिवाले
 न दंष्ट्रया तीक्ष्णया वृनात विदधय नरणो रेजे वेणु न्मजगजो यथा २५ किंवा य गौक्षकी मायां
 चेकारवणमंडले युद्धे न दृश्यते तत्र हेमसौधानि कोटिशाः २६ वस्त्रालंकारयुक्ता निवभूवुः पश्य
 तां पातां विद्याथर्यं शुगांथर्वी गायंतो न्यततयवः २७ नृदं गतालवादित्रैर्मोहिनेः रागसिन्धितैः १
 हावभावकटाक्षैश्च तोषयंतो जनां नृप २८ मोहिन्यः सुंदरीरामाः श्यामा कंमललोचनाः तासां
 लावण्यरागाभ्यां मोहं याते सुवृक्षिषु २९ गांथर्वी मोहिनी मायां ज्ञात्वा कासिर्महाबलः संदधे त
 तपहावर्षं ज्ञानास्त्रं वणमंडले ३० ज्ञानोदयेन दद्याते मोहनाशो न्येऽथ नारागां तां मायायां

गः शं
वि. शं
५५

शकुनिः कोपमूर्च्छितः ३१ गच्छसीसंदये मायां मायावीदैत्यपुंगवः सपत्नैः पर्वतैः राजनक्षत्राणां
कृदितं नमः ३२ महांथका नोभूत एष्यां परार्धं च वने निव दग्धं वृक्षशिलास्थानिकं यथुयवाणि
व ३३ गदाय विव निस्त्रिंशामुशालादीनि सर्वशः श्रुं बरादिहृषुः शैलाः मेघपुत्रविदेहवाट ३४ रक्षो
गणः शूलहस्ताः किं धिमिपीति वादिन यातुथान्यसु सोमक्षयंतो द्विपानद्वयान ३५ सिंहव्याघ्र
वराहांश्च हृष्यंतं रणमंडले मर्हयंतो नखैर्नां गांश्चर्वयंतो तनूनि वै ३६ पलायमा मां स्वक्लं दृष्ट्वा
कास्मिं महाबलः जेतुं तां गच्छसीमायां नृसिंहासं समादधे ३७ आविर्भूतो हरिः साक्षात्तु सिंहो गौद्र
रूपयुक्तं स्फुटत्सटोललजिह्वानखलंगूलभूषितः ३८ चलद्वारणो भीषणास्योदंकावेण्यातिभी
षणः सिंहनादोचकारो ध्वं गच्छितो वरुणमंडले ३९ ननादतेन वरुणां दुंसुप्लोके विलैः सह ४०
विधेलुर्दिगाजस्ताराः एजद्वरुंडमंडलं गृहीत्वा संप्रवे शैलानस्य पक्षाननखैः खैः ४१ यातया
मासभूषणे दैत्यानां च प्रपश्यतां रक्षोगणानसंगृहीत्वोत्पाटयामास वेगतः ४२ यातुथानी गणा
न्यभ्यां सममर्दहवीन्स्ये सिंहान व्याघ्रानवरुहांश्च संविदार्य नखैः खैः ४३ चिक्षेप गगने विसृ
ज्यैवांतर्हये पुनः नासंगतायां मायायां गच्छस्यं क किली सुतः ४४ सांख्ये दथौ विजयदं मे विले
द्वरणं गणे अभूत यजयावा वो दुंडुभिध्वानमिध्वितः ४५ प्रयुस्यो परि सवाः पुष्पावर्षो प्रच
क्षिरे स्वमायायां निर्गतायां शकुनिदैत्यपुंगवः ४६ सवयः सैनिकैः सार्द्धं तत्रैवांतर्हितो भवत मा
यां चकार दैतैर्यीमय दैत्यप्रदर्शितां ४७ हस्तिशुंडं समाधायां वर्यं तोति तदित्स्वनः सार्वतकं कणा मे
वा आजगमुः पश्यतां सुतां ४८ क्षणात्सप्तसमुद्रास्ते चंडवातेन वेदिताः क्षमिता नृसिंसं वधी वनेः
स्नावितभूकहा ४९ भूमंडले सतनितं स्नावितं क्षतमभिः समं दृष्ट्वा यथा दवाः सर्वे प्रापुस्तत्र भयं पर

म ५० वदंतौ वामकस्तौ विस्मृत्य स्वयं वक्रमाः क्षणमात्रेण राजेन्द्र तूष्णीं भूता यराजिताः ५१
 तदा कालिर्महाबाहुको दंडे चंडविक्रमे वारं निधाय सहस्रांशुकसास्त्रं समादधे ५२ नवार्ककोटिद्यु
 तिमन्महानहो विबंजय नौ धिलगां दिशो दृष्ट्वा समागतं यत्र कुशस्थली दिशः स्वयं पवंसार्ध
 मिवाभिकाक्षितं ५३ तस्मिन्पदे तेजसि नूतनां बुद्धिं विंश्वर्णं वृजवेणुवाससे भृगाऽऽवली
 कुंजितकुंतलावस्ति स्रजं दधानं नववैजयेतीं ५४ श्रीवत्सौ वत्सो तमश्वाकवक्षसंचतुर्भुजं य
 द्युविशालवीक्षणं सुवर्णकिरीटांबरहारनूपुरं लसन्नवार्कद्युतिहेमकुंडले ५५ विलोक्य
 देवं यदवोति हर्षिताः पंचप्रणम्यः कृतहस्तसंपुटा पंचकिंवेमो धिलपुष्पवर्षिणो मराजया
 वावमतीव सर्वतः ५६ दैत्यस्य शकुनेः स्रजयं को दंडं प्राक्षिपन्नुषा शार्ङ्गमुत्तेन तच्छास्त्रं वा
 लोने केन लीलया ५७ स हि त्रयन्वा माकुनि स्थत्वा युद्धं प्रयच्छितः हेति स हेति माने तुं ययौ ।
 चंद्रावतीं पुरीं ५८ इति श्रीमद्भूविनावचंद्रावतीयुद्धोपाख्याने श्रीकृष्णरामनेना
 मैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३८ नारद उवाच दैत्ये गतेऽप्यशकुनौ भगवानकमलेक्षणः
 काल्यादीन्यादवानसर्वनाद्रुयेत्यसुवाच ह १ श्रीभगवानुवाच दैत्यो यं शकुनिः स
 र्वसुमेरोः पार्श्व उतरे चतुर्युगं निर्जितान्नः तपसा तोषयच्छिवं च चतुर्युगे व्यतीते तसाक्षा
 द्देवो महेश्वराः प्रसन्नो दर्शने द्वातुं वरं ब्रूहीत्युवाच ह ३ नत्वा तं शकुनिर्दैत्यः कृतं जलिपुटः श
 नैः दृष्ट्वा बोधाश्रुस्रजं ह्रः प्राह गच्छ दया शिवा ४ मृतः स न भूमी संस्पृश्यात्संजीवितः
 प्रभो आकाशे मे मृतिर्देवमाभूया बुद्धिका द्ये ५ दैत्ये नोक्तो ह नः साक्षाद्देवो तस्मै वरदयं

गः शं
वि. शं
५६

पंजरस्थं शुक्रं दत्वा प्राह दैत्यैः न तान नने ६ जीवतु यं शुक्रं वै न नर दैत्यसु दातव्यं अस्मिन्मृते च
 सातत्यं नित्यं संत्वया सुर ७ उतिदत्वा वरं तस्मै कद्रुश्चांत रथीयत तस्मादस्य वयो उर्गाद्रु
 विष्णोर्गो शुक्रं मते ८ नाबद उवाच उत्युक्ता विष्णुसदसि भगवान् देवकीसुतः सूर्यर्षी
 त्वासा वास्य प्राह प्रहसिताननः ९ श्रीभगवानुवाच शुण्णतार्क्ष्य महाबुद्धे गच्छ चंद्रावतीं युगी
 सातयोजनं विस्तीर्णं दैत्यैः सैना समाकुलं १० प्रासादैर्गगनस्य शैलैः सरत्नमनोहरैः विचि
 त्रोपवनैः राजनः शोभितं दैत्यपुंगवैः ११ दुर्गे दुर्गे द्वाव दैत्यौ रक्षितं दैत्यपुंगवैः तां दृष्ट्वा
 कडोभोजनं सूक्ष्मं रूपं दधारह १२ अलक्षितो दैत्यैः सदैः पश्यन् प्रासादतो लिकाः ते सत्य
 तनसूलयतच्छकुनेर्महि वंगतः १३ प्रेक्ष्य न शुक्रं दैत्यजीवं क्षणं तत्र स्थितो भवत शुभ
 र्थं दंष्ट्रीतंतत्र शकुनिं दैत्यपुंगवं १४ नानापासुधं वीरं क्रोधं सवितमानसं गृहीत्वा तं
 पविकवे प्राह राजन महालसा १५ महालसोवाच राजन सर्वेयि सह द्यौ नुकलाभात
 रस्तु साविताः संगवैभर्तः प्रोद्भूतः दैत्यपुंगवः १६ सायाहियो दुंयुतुभिर्वागतो भगवा
 नहविः देहितस्मै बलिं सद्यो येन श्रेयो ह्यवाप्स्यसि १७ शकुनिरुवाच हनिष्यामि य
 दन्येर्मत्तान् जिताभातरोतुलाः मृत्युर्मनास्त्रिभूमयोऽपीव स्यादिव रेणुमे १८ उपदृष्ट्वैव
 द्रुनास्त्रियतं गोपवर्तते शुभे मे जीवतु पीतुतु शुक्रो वर्तते संप्रतं प्रिये १९ सांख्येन सूर्येण
 रक्षितो हनिष्ये शुक्रः पततकोपिनजानातिकथं मृत्युशुभे भवेत् २० नाबद उवाच
 शुक्रवार्तां ततः श्रुत्वा गकडो विस्मयाह नैः उपदृष्ट्वैव तु चंद्राख्यं गंतुं तस्मान्मनोदये २१

५६

गः शं
वि. शं
५१

उत्पन्नगकडो वेगात्समुद्रस्यतटेगता विविन्नवद्वीपचंद्राख्यमाकाशे विचरन्तवराः २२ सा
तयोजनविस्तीर्णसमुद्रेभीमनादिन यस्मिंशटसिंहलंघायलताह्वंदमनोहरे २३ तत्रपप्रह्वग
कडः किं नामास्यजनात्प्रति सिंहलोयमिति फुत्वा गकडः प्रोत्यजनखगः २४ लंकां प्राप्य
महावेगा विकृतपीरवरेभ्य लंकां ज्ञात्वा ततो वेगात्पांचजन्यं जगाम ह २५ पांचजन्याद्विनि
कटेक्षुयितः पद्मराटबली प्रसह्यमीनानजग्राह तीक्ष्णया तैडयाम्भौ २६ तत्रैको महात्रको
लं वितो योजनद्वयं पादे गृहीत्वा गकडं विचकष्य जलांतरे २७ बलेन गकडः तस्यैका वाक
र्षणंतटे तयो गकष्यं राजन्मियो भू दुटिकाद्वयं २८ प्रचंडवेगो गकडस्तीक्ष्णया तुंडपाव
ते ततादुहृष्टेष्टं गंदेन यमराटयथा ३० न कस्यपि विहाया सुसौधुद्विद्याय गोस्ममहान
नत्वा श्रीगकडं साक्षात्प्राह प्रहसिताननः ३१ विद्याधर उवाच अहं विद्याधरः सर्वनाम्ना
वैहं सकुंडलः आकाशगंगायास्तुंगतो दिविजसुंडले ३२ तत्रैकानं प्रकुर्वते कुकुत्स्थं मुनि
सतमं पादे गृहीत्वा हास्येन जलांतरे गतवानहं ३३ सांशायक कुत्स्थो पितृनको भवउर्मते
मया प्रसादतेः शीघ्रं प्रसन्नः सत्त्वचंद्रद्वौ ३४ तादृश्यं तुंडप्रहावेण न कत्वा त्वं विमुच्यसे तस्य
शापादयमुक्तः कृपया तव सुखत ३५ नावद उवाच उत्पुत्काय गते स्वर्गे विद्याधरे सकुंडल
ले उडितो गकडस्तस्मात्पक्षाभ्यां व्योमसुंडले ३६ हविण्यं चोपद्वीपं प्राप्त्वा न वेगतः खगः ३७ मुनिः
पांतवतमस्तत्र करोति विपुलं तपः ३८ तस्याश्वमेखगोशस्य पक्षं चंद्रं पपात ह तं हृष्टा प्राह गक
डमपांतवतमो मुनिः ३९ पक्षं निधाय मूर्ध्नि गकृपक्षिन्यथा मुखं पक्षं नीत्वा गतस्तार्क्ष्यं ४०
त्वातन्मस्तके चत ३६ तत्समानात्पक्षिचंद्रानने कामसदृशं ह प्राहति विस्मितं तार्क्ष्यं म

मुनिः

५१

पंतवतसोमुनिः ४० यदायदाहिशीकसावतावोभूतद्रातदा पक्षोपिगकडस्थनपतत्येकाः स
 दावग ४१ कल्लोकल्लोकसमंदावतावोपक्षोपक्षोमूर्द्धिमोपिपिपि आनेत्येताश्चांतवंतंवदं
 तिपक्षिन्मूर्द्धिनौमिकसायतस्मै ४२ नारदउवाच तच्छ्रुत्वाविस्मिततस्मादर्थो नत्वा तं मुनि
 पुंगवं द्वीपं रमणकंप्रागाउत्पतनत्तोमसंडलात ४३ सर्व्यं भूयोपिवलिनीत्वा द्वीपमाव
 र्तकंगतः तत्रदिव्येसुधाकुंडे सुधां पीत्वा विराडुली ४४ शुक्लद्वीपंतुसंप्राप्नोयप्रहृष्टचचे
 द्भक्तु मयाप्रणोदितः पक्षीप्रपयावुतवादिषां ४५ चंद्रद्वीपंतुसंप्राप्यपर्वतेपतगोगतः
 जलकुर्गंवह्निउर्गंवैनतेयोददर्शह ४६ जलकुर्गंचंचुपुटेसर्वं पीत्वा विराडुली वह्निउर्गंच
 तेनापिसांत्वयामासमैथिल ४७ दरीमुखेशयानायेदैत्यालक्षंसमुत्थिताः तैः सार्द्धं समह
 मुहं वभूववटिकाद्वयं ४८ कांक्षित्यादनखैर्युद्धे विद्वद्वारखगेष्वरः कांक्षित्यास्वपक्षा
 म्पातयामासभूतले ४९ कांक्षिसंचुपुटेनापिगहीत्वा पक्षिराट्बली पातयित्वा गीदेः
 ऐचिह्येपगगानेबलात ५० कैचिन्मतास्तथाशेषाउतुवस्तेदिशोदशा अथ्यदैत्यवयंश्रुत्वा
 दरीमथोगतः खगः ५१ वकावपादविह्वेयं पांखसूडोपरिस्फुरन पांखसूडोपर्यकडंटेष्ट
 सोपिप्रथर्षिताः ५२ स्वकुंडलेयंजवस्थं शीघ्रं त्यक्त्वा पलायितः चंचुदेष्टेतुतं नीत्वा शुक्लं
 ग्राः सपंजनं ५३ शोत्यतत्रं ववेराजन्युद्धे गंतुमनोदये यावत्पलायितादैत्यास्मावत्कोला
 हलोमहान ५४ शुकोनीतः शुकोनीतोवदतामं ववेत्य तच्छ्रुत्वादिक्षुसैन्यानांगतश
 हसुशृण्वतां ५५ दिविभूमौ सर्वतोपि वस्त्रांडेपिप्रसरितः शुकोनीतउर्तिश्रुत्वाशकु
 निः शंकितोसर्वै ५६ शूलं नीत्वा ततः सद्यश्चंद्रावत्याः समुत्थितः गकडेनशुकं नीतं

अत्राकुंठसमन्वयात् तच्छ्रुत्वा ताडितस्तान् दुर्यो न जहौ मुखतः शुकं ५६ सप्तद्वीपान्सप्त
 सिंधुत्रिरीक्षन्मुगतः खगः तमन्वधावदैत्येद्रोदिक्षुदिक्षुदिशोतरे ५७ भूमन्नागांतकोरा
 जन्नाकाशोकोटियोजने दैत्यविशूलक्षतभृन्नजहौ मुखतः शुकं ५८ सयंजवः शुकोवाजन्नाका
 शालक्षयोजनात् पपातो यलवहैगात्सुमेरुगिरिर्मूर्धनि ५९ यंजयो गोवता तत्र व्यपीर्णो भूक
 सः शुकः गकरोऽमहाबुद्धे कस्यार्थं समागतः ६० दैत्यः विन्नमना यन्ननयुवी चंद्रावती य
 यो उत्तिष्ठीमङ्ग-वि-ना-व-चंद्रावती युद्धोपाख्याने गकटगमनेना सचत्वा विजो ध्यायः
 क- नभदुवाच दैत्यः शेषान्समानीय नाना युद्धयुधैर्बली उच्चैः श्वसमाकृत्वा हयं दि
 व्यमनोहरं १ धनुर्लंकारयन्तवीरः शकुनिकोयमूर्त्तिः आययौ सन्मुखे योदुंशीकसस्या
 यिसन्मुखे २ पुनः प्रापे दैत्यसैन्यं शकुनिं युद्धे उर्मदे तं वीक्ष्य बलवः सर्वजगद्गुरुः स्वयुधानि
 वै ३ दैत्यानां यदुभिः साहं चोरं युद्धं वभूवह वीरैः संयुयुधुर्वीरैः सिंहा सिंहैर्विवाहवे ४ सर्व
 धामगतः प्राप्ताः कोदंडेना दयन्मुद्रः शकुनिर्ब्रवद्वाजं शुकैनावाच बुद्धिर्न ५ बाणं यका
 ने संजाते भगवानगकडध्वजः शार्ङ्गं शार्ङ्गं एधनुषाय धेद्रेण वनो वभो ६ शीकसो भगव
 नसाक्षाच्छकुने रसुरस्य च विक्षेपकाण्यपटलं बाणेनैकेन लीलया ७ शुकव्याकर्णययंतं
 कोदंडं शकुनिर्मये तताडुदशमिर्कीर्णैः शीकसं द्रुदिमैश्चिह्न ८ प्रत्याव्यसहावर्तभीमसंघ
 र्षनादिनी धनुर्ज्योऽशकुनेः सौविः विक्षेपदशमिः शार्ङ्गैः ९ सायावी शकुनिर्दैत्यः शतरूपो व
 भूवह युयोधहविणा युद्धे सर्वेषां पश्यतां सतां १० सहस्राणि सत्रयाणि धत्वा सभादुविः

गः शं
वि-पा-
५८

सयं युयुतेनदैत्येनतदद्रुतमिवाभवत् ११ मयदैत्येनरचितंविशुलंनिर्जलत्नमं भूमयि
 त्वाद्यहवयेप्राहिणोदैत्यराटुबली १२ ततःकुट्टोमहाबाहुःपरिहर्तुतमोहविः विह्वलंशरै
 स्तीक्ष्णैःयउगंगाकडोयथा १३ ततःकुट्टोमहाबाहुःपरिहर्तुतमोहविः हयानंयातयामास
 गदयावज्रकल्या १४ गदपदावाङ्मायितःक्षरंमूकगतासुनाः समहीत्वागदांयुद्धेयु
 युयसायवेनवै १५ तयोर्युद्धमभूद्धोवंगदाभोंवरामंडले श्मश्वरचटाशवोवज्रनिष्ठोषवकि
 ल १६ श्रीकृष्णगदयातस्यसूरिभूतागदाभुवि विवेजेगारवतस्यसर्वेषांयप्यतांमये १७
 विविदप्यंयथासिंहोवनेमतौगजाविव वरामथेतथातौद्वौयुयुधातेपरस्परं १८ श्रीकृष्ण
 नोदयामासशकुनिःपातयोजनं हविस्तं प्रेरयामाससहस्रंयोजनंभुवि १९ गहीत्वामुजयो
 स्तवैभुजाभोंभुवनेस्वरः पातयामासमभूट्टेकमंडलमिवाभकः २० किंविष्ठायांगतो
 दैत्योगहीत्वाजाकपिंशिवि प्राहिणोयपुराजायशकुनिर्युद्धुर्मदः २१ समागतंशि
 विवीक्ष्यभगवानकमलेक्ष्णः लयशतंयकुर्वतःवन्योन्येतादितोशिबी २२ सूर्या
 मासतूराजचंद्रचंद्रावलीपुवी तदादैत्योतिसंकुट्टोगहीत्वावज्रचर्मणी २३ शाययो
 सन्मुखेराजनश्रीकृष्णस्यमहात्मनः शार्ङ्गशार्ङ्गसंगहीत्वाष्टाष्टचंद्रमुखेशरं
 २४ सेंदयेसहसायुद्धेगीष्णमातंडसन्निभं शार्ङ्गमुक्तोदिव्यकरणेद्योतयन्मंडलंदि
 शां शकुनेर्मस्तकंक्षित्वाभूमिमित्वातलंगतः २५ व्यसृष्ट्वातदादैत्यःपतितोव
 णमंडले भूमिस्यर्षान्सजीवोभूत्क्षणाभावेणमेषिल २६ कवेणादायमुंडंस्वकव

ये विनिधायसः पुद्गे कर्तुं समुत्स्योतदद्भुतमिवाभवत् २१ अथैकसेननिहतः सप्त
 वावं महासुरः भूमिपथर्षात्सजीवो भूदाहवात्युनकस्थितः २२ एकांकीयादवबले
 संहारं कर्तुं मुद्यतः विवेणाशु महादैत्यो वने वह्निविवप्रभूः २३ सतुरंगानरथानवी
 रानसशस्त्रानुतकटानगजान संगृहीत्वा भुजभ्यां रेखाक्षिपलक्षयोजने ३ कांश्चि
 द्भुजानमुखेपुत्वा स्कंधयौकभ्योरपि कक्षयौकभयोर्देत्यो वभौ कालाऽग्निकद्रवत
 ३१ याभ्यां कवाभ्यां देत्यस्य नाशं याते महामये हाहाकारो महात्रासीच्छीकृत्सस्य
 महात्मनः ३२ तदैवमगवानसाक्षाच्छीकृत्सो विष्वक्पदकः सुदर्शनसंघातुं क
 साधूनां वक्षणा यवै ३३ तद्वत्समुत्तं निमित्तं सुदर्शनं प्रलयार्ककोटिशुतिमञ्जलप्रभं
 अहारसद्यः शकुनेर्हृत्तं पिरोयणाहितवस्य पविर्महामये ३४ तावद्गृहीत्वा शकुनी
 मये हविष्विद्वेपसद्यो मृतमंबरे बलात् उत्क्षेपणं भोकुकतेषु भिदिर्विद्यद्वनगीयशी
 पतिवित्युवाच ह ३५ नावदउवाच अथैहरेर्वचः श्रुत्वा सर्वपादवपुंगवः मूर्खरा
 त्मयतंतं उर्कीणैः संस्फुरत्यभः ३६ देत्यो दीप्तिमतोर्कीणैर्वंबरेणातयोजने गतकं उ
 कवद्राज नृहं लोकस्य पणतः ३७ सांबस्यापि सबाणेन सह संयोजनगतः पुनस्तमः
 यतंतं रजज्जानत्विषुणार्जनः ३८ तेन बाणेन दैत्यं द्रौपदीयोजने चापुतंगतः अतिक
 द्रुस्य बाणेन लक्ष्मणो जनमास्थितः ३९ प्रद्युम्नस्यापि बाणेन क्षीयुतं योजने गतः पुन
 स्तमायतंतं रज्ज्वादीत्ययोगेष्टरेष्वरः ४० बाणं समादधेतैनगताः खेकोटियोजने

गः शं
वि-शं

५८

एवंवेसंस्थितेदैत्येव्यतीतेप्रहंरुये द्वितीयेनापिबालेनतंनचानहविःस्वयं ४, सबाणा
 संभ्रामयित्वादिहवैकोटियोजने समुद्रेयातयामासबातःपद्ममिवप्रभः यत्र एवंमजे
 तदादैत्येतज्ज्योतिर्निर्गतंस्फुरन् सर्वतोपिभूमनराजुनशीकसेबलीनतांगतं ४३ ५
 तदाजयजयावातोदिविभूमौपपातह विद्याथर्यसुगंधर्वीनन्यतुःखेसुरवात्विताः४४
 जगुःकिंन्रगंधर्वीसुष्टुःसिद्धवाक॥णाः अथपोमुनयःसर्वप्रशंसंसहविंपवं४५
 वृत्तिकदंद्रसूर्य्याःसर्वतउ॥समागतः श्रीकृष्णोपविसराःपुष्पवर्णप्रचक्षिरे ४६
 इतिश्रीमद्-वि-ना-व-चंद्रावतीयुद्धपारम्पानेणकुनिदैत्यवधोनामैकचत्वार
 विंशोऽध्यायः ४७ नारदउवाच पलायितेषुशेषेषुदैत्येषुरणमंडलान् वीणा
 वेणुमृदंगादीन्नादयन्तुंभूतहविः १ गीयमानोयादवेन्द्रःसूतमागधवंदिभिः स्व
 पुत्रैर्यदवैःसाहंस्रसैन्यपविकावितः २ शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गैर्युगिर्विराजितः
 प्रविवेशसुरैःसाहंपुरीचंद्रावतीप्रभूः ३ उःस्वार्तभर्तविमृतेकदंतिककणंबद्ध ४
 शंकेगृहीत्वाशकुनैःसतंरक्षीमदालसाः ४ श्रीकृष्णचरणेबालेनिपायाशुकतां
 जली शृङ्गस्पर्शमुखीदीनाहविःनत्वाजगादह ५ मदालसाउवाच भावावतावा
 यभुवःप्रभोत्वंजातोयदनांकुलश्राद्धिदेव गृसिष्यसेवासिभवंविधायगुणैर्विलिप्तोसि
 नमासितुभ्यं ६ मदात्मजंपालयभीतभीतममुष्यहसंकुक्कणीर्स्मिदेव भर्तृकृतंमेकि
 लतेपरायंक्षमस्वदेवेशजगन्निवास १ नारदउवाच इत्युक्तोभगवत्सत्यमूर्धनि

५८

कृत्वा करद्वयं सर्वे चंद्रावतीं राज्यं ददौ तस्मै महामनाः १ कल्पयंत मापुषं दत्वा भक्तिज्ञानं वि
 रक्तिमत शकुनेः शिशवे कृत्स्नः स्वमालोपददौ शुभां ८ उच्चैः शवाहयो वत्सका मये नुः सुरभुसः १
 आहूता ये शकुनिना पुरा पुष्टे पुरंदरात् ९ पुरंदरायता आदात्मसूत्रः श्रीजनार्दनः गोविप्रसूत
 साधूनां कुंदसां पालकाः स्वयं १० वदन्त्या उवाच केसीदैत्याः सर्वकाले शकुन्या ग्रामहाबलाः
 देवर्षेण संवित्रं कस्मान्नो ह्यमुपागताः ११ नारद उवाच तस्मै कल्पे पुरा राजन गंधर्वेणः प
 रावसुः आसीत् स्य शुभाः पुत्रः वभूवुर्नवद्यौ वराः १२ कंदर्पसमला वण्यदिव्यभूषणभूषिणः नि
 त्यं जगुर्लोकैर्गीतवाद्यविशानवाः १३ मंदारो मंद्यो मंदो मंदहा सो महाविलः सुदेवः सुधनः सौ
 धः श्रीमानुविति विश्रुतिः १४ एकदमो हिते पुत्रीं वाग्देवीं वीक्ष्य वेयसि जहसुस्ते स्वमनसि पुनरवसु
 स्तुताश्च ये १५ सुवज्रोष्णपरायेन गता यो निचिता मही वाराहेण हिरण्यक्षपतांते अजिबेन व १६
 शकुनिः संवरो हृष्टो भूतसंतापनो वृकः कालनाभो महानाभो हविष्मश्रुतयोत्कचः १७ एक
 दागृहमायायांत मयांतरत मंसुनिं नत्वा संसृज्य विधिवत् प्रकृविदमादरात् १८ दैत्या ऊचुः १
 श्रुतं शुकसुखाद्भस्मन्कैवल्येणो हविः स्वयं ददाति मोक्षं भगवान् भक्तानां भक्तवत्सलः १९ शु
 साभिर्नृकृता भक्तिरासुनी यो निमास्थितैः ३ः संग निरतैर्दुष्टैः कथं मोक्षो भवेदिह २० उपययव
 दनो ह्यसन्नकल्याणस्य परस्य च कल्याणार्थं विचरसि दीनानां अगतिप्रभो २१ अयांतरत मउ
 वाच गुणानामप्यभावे यैर्मज्जति हविर्पुनं तैस्तैः प्रायुः परंदैत्या निर्गुणं मोक्षनायकं २२ ऐकं
 च सौ हृदं स्नेहं मयं कोपं सनेतथा विधाय सर्वसततं श्रीकृष्णे लीनतां गतः २३ हसिगर्भस्य

गः शं
वि. शं
६.

सुवंधातप्रज्ञानोपतयोयथा कायायवःसौहृदचस्नेहसुसुतयासुनिः २४ मयाद्विवरणकशिपुःकोपाङ्क
स्थितासुर सखासुश्रुतयःप्रापुर्गोतीनोर्लभंयदं २५ येनकेनापिभावेनशीकलेधारयेनसनः
भक्तियोगेनतद्वामपदेभिःप्राप्यतेसुरा २६ नारदउवाच इत्युक्तोतर्हितवान्नयांतवतमोमनो
चकर्वैवंशकुन्यायाःपविर्हरितमेह्यौ ३१ तेषापुर्वैरभावेनशीकलेपवसेसुरं नचिउविद्विगजेंद्र
कीटःपेशास्ततंयथा २८ इतिशीमङ्ग-वि-ना-व-शकुनिबयोनाममद्रासुखंडखंडविज्यसं
सर्गद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ४३ नारदउवाच इत्युक्तंउतमद्रासंजित्वाश्रीयादवेसुरः यदुभिः
सेनकैःसार्द्धंमिलावतमथाययौ १ विभातिपत्रैकगिरिद्वराजोभूयद्यगोलस्यचकर्णिकेव स्यु
वद्युतिःस्वर्णमयःसुमेरुःसुगलयोमैथिलवत्तसानुः २ तंसर्वतोमंदरमेकमंदरौसुधार्ष्यपवं
कुसुद्व्युत्तर्कः विभातिथैःकोगिविभिर्नरेष्वरेषुतुयदार्थ्युमनोवथाउव ३ अंबूनदंजंबुम
वंहियउयतःस्वतःसिद्धिभवंस्वर्णं यत्राकणोदाकिलयउजातायद्वारियानांयुतिवामयत्वे ४ क
दंबजानामयुयंचपावापासांतुयानेननरणांकदापि शीतोष्णवैवर्ण्यपरिश्रमाद्यौर्जयभावात्म
वंतिराजन ५ वटोद्भवाकामउद्यानदाशुवनान्नवासःपुमभूषणानि प्राप्यासमादीनिकलानिया
निदिब्यानितानित्यतिवाहयंति ६ एवंचतत्रोर्ध्वनंप्रसिद्धं संकर्षणोयत्रविराजतेषा श्रीवःसदासौ
रमतेप्रियाभिःस्त्रीभावतोयांतिजनास्तुतत्र ७ हेमांबुजायीतवसंतवायुमिवेजलतैलादिलवंगजा
लैः देवउमासौदमदांयषट्पदैविलावृतंखंडमतीवरेजे ८ पश्यन्मुवंस्वर्णमयीमनोहरांवैरूप्य
वत्तांकुरवृंदचित्रीतां उलावृतंसर्वमलंकृतंसुरैर्विजित्यखंडंजगद्देवलिहनिः ९ श्रीशोभनोना
मयुराकृतयेजासातकोभून्मुखकुंदकंदभूमृतः एकादशीयःसमुषोष्यभावनप्रापःसदेवैः

६.

किलमंदराचले १० अथापिवाजं कुकते कुबेववद्राज्ञयायुतोसौ किलचंद्रभागया नीत्वावरं दे
 वववस्यसन्मुखेसमाययौमैथिलमंदराचले ११ वदन्तासु उवाच शोभनेतुनयेजातेभगवान्
 मथसूदनः अग्रेचकारकिंदेवोवददेवर्षिसतम् १२ नारदउवाच सुवोववंपरंदिद्यंतस्मिनमं
 दिवसानुनि सौवर्णपंकजैवीह्यकिरीटीप्राहमायवं १३ अर्जुनउवाच कांचनीमिलतामिश्रसौ
 वर्णःपंकजैर्हतं वदमांदेवकीपुत्रकस्येदेकंडमद्भुतं १४ श्रीभगवानुवाच दृष्टुः सर्वोवाजगजः
 स्वायंभुवकुलोद्भवाः ततापसुतयोदिव्यंतस्येदेकंडमद्भुतं १५ अस्यापीत्वाजलेस्यः सर्वपापैः
 प्रमुच्यते स्नात्वासुसुमपरमंयातिपार्थनरेतरः १६ नारदउवाच अत्रैवभगवानसाक्षात्तयो
 भूमिंजगामह सत्पासुवनत्यंतिसर्वाज्ञाह्यसिद्धयः १७ तावीह्यबोद्धवः प्राहभगवंतं
 सुनातनं उद्धवउवाच कस्येयंसुतयोभूमिमंदिराचलसंनिधौ मूर्तिमंतोविवाजंतेकपत्रियोव
 दहेप्रभो श्रीभगवानुवाच स्वायंभुवेनमनुनातयस्यावक्तं पुनः १८ तस्येयंसुतयोभूमि
 द्यापिषोपसीवद्भः सदात्रैवदिवर्ततेनार्योपास्वत्सिद्धयः २० अत्रप्राप्यकस्यापिस्वतज्ञा
 शुभवतिहि अत्रक्षणेनतपसादेवत्वंयातिमानवः २१ तयोभूमेऽसुसाहात्म्यं वक्तुं नालंबतुर्मुखः
 नारदउवाच उत्यक्ताभगवानेकलः स्वसैन्यपविवाविताः २२ जगामद्योत्कटानदेषाननुंभुमीनाद
 यनमुद्भूः द्विरण्यकपिपुर्देत्यस्तेयैतउतपःपुनः २३ यत्रलीलावतीनामवर्ततेकांचनीपुरी
 लीलावतीश्वरः साक्षाद्गीतहोत्रोद्भूताशनः २४ नित्यंराजंप्रकुरुतेमूर्तिमानाभुविहृतः सोपि
 श्रीकृष्णचंद्रायपुनःप्राप्यमहात्मने इय वलिंदत्वापशंशस्यतस्तुतिचक्रेयनंजय उत्यंपश्यन्

गः शं
वि. शं.
६१

देवदेवः सर्ववर्षमिलावते २६ जगामवेदनगरं जं दूडीपं मनोहरं मूर्तिमानयत्रनिगमोदयते
 वदेवहि २७ तत्सुभायां सदावाणीवीणापुस्तकधादिणी गायंतीकुसुमचविते संगलं संगलायने २८
 उर्वशीसर्वधिंती नृत्यंतेस्वरसोनप हावभावकटाक्षैश्चलोषयंत्योश्रुतीष्वं २९ अहंविष्णु
 वसुधैतुं वरुचसुदधीनः तथाचिउरयोह्येतेवादित्राणिमुद्रमुद्रः ३० वेणुवीणामृदंगादिमुद्र
 षष्टियुतानिच तालउंउमिभिः सार्द्धंनदंतिविधिपूर्वकं ३१ इत्यदीर्घं सुतोदातानुदातस्ववि
 तेनप सानुनासिकभेदश्चतथाविननुनासिकः ३२ एतैरष्टादशोभेदंगीयते श्रुतयः पदैः मृ
 त्संत्योविवाजैतेतत्रवेदपुरेनप ३३ अष्टौतालाः स्वराः सप्ततथाग्रामत्रयंनप वदेतीवेदनग
 नेमूर्तिमंतं सदैवहि ३४ भैरवोमेवमहाबोदीपकोमालकौसकः श्रीरागश्चापिहिंडोलोवागाः
 षट्संप्रकीर्तितः ३५ पंचमिश्चपयाभिश्चतनुजैरष्टभिः टष्टक मूर्तिमंतस्ततेतत्रविचरंतिन
 पेष्वर ३६ भौरवोवभुवर्णश्चमालकौशः शुक्रयुतिः मयूरयुतिसंयुक्तोमेवमहानयवहि ३७
 सुपर्णभोदीपकश्चश्रीरागोकरुणैर्वर्णभूत हिंडोलोदित्यहंसाभोजतेमैखिलेष्वर ३८
 बहुलाश्चउवाच तालानांचस्वराणांचग्रामाणांमुनिसत्तम नृत्यानांकतिभेदायेनासभिः स
 हतानवद ३९ नावदउवाच उपकः चंचरीकश्चतालः परमटः स्मृतः विवाटकमठश्चैवव
 ह्नीकश्चकटिजरा ४० निष्पद्वर्षभगांधार्यथोव्यं ग्रामत्रयंस्मृतं रासंचतंडवंनायं गांधर्वकै
 रवंतथा ४१ वैद्याथरंगौह्यंकंचनृत्यमास्वरसंनप हावभावानुभावैश्चदशभिश्चाष्टभेदमत
 सारंगमयथान्यादिसवरगम्यपदंस्मृतं ४२ एततेकथितंराजनकिंभूयः श्रोतुमिच्छसिः ४३

६१

गौरी वंशवर्णी गौरी वंशवर्णी
पद्म रूप देवाय श्रीगणेशाय नमः
लल्लु बल्लदल

३ तिथी मङ्गल विना वः ३ ला वत विंदु मने सुंदर तयो दे मान ये वे दन गव वरुने नाम विंचता वि
शो धायः ४३ वहुला म्पु उवाच रागिणी नो च नामा निवद देव कृते मम तथा वै राग पुत्राणां त्वं
परा वर विजयः १ नारद उवाच कालेन देश भेदेन क्रियाया स्वर मिश्रया मेघा म्पु षट्पंचा रात
कोटि गीत सुकीर्तिताः २ महर्षि म्पु समुद्र म्पु पिंगलो माग यस्तथा मेघ वस्था ए पुत्रा ये गीतं ते ते ए
य क एय क ३ चित्रा जय जया वंती विचित्रा कथिता पुनः वृज मला र्यं थ कारी रागिण्यो ति मनो हराः
४ मेघ मला वरा गस्य कथिता ये च मेघिल स्यामा कारा शो वर म्पु नटो टायन एव च ५ कैटवो वृज व
हस्यो जल था वरुण थै व च विहा टा रोत्यं च पुत्राः कथिताः सर्व सुवभिः ६ मेघ मला वरा गस्य रागिण्यः
पंच विष्णुताः कल्याणाः शुभ काम म्पु गौड कल्याण एव च १ काम रूपः कान्द रोति रा म संजीवन
स्तथा मुरवना मा मंद हा साः पुत्रा ये ए विदे हरा ८ राग स्य दीप कस्यापि कथिता राग पंडितैः गां
थारी देव गं थारी थ ना म्पु समि एस्तथा ९ गुणो ग दीति रागिण्यः पंचैताः मेघिले एव माल कोश
स्य राग स्य च ए पुत्राः प्रकीर्तिताः १० वैराटी चैव कर्ण टी गौरी गौरा वती तथा चतुष्टयं कला शैव रा
गिण्यः पंच विष्णुताः ११ श्री राग स्यापि राजेंद्र कथिता सर्व सुवभिः सा वंराः सा रा रो गो रो म
रुयं च रा वस्तथा १२ गो विंद म्पु हसी र म्पु भां गी र म्पु तथैव च श्री राग स्यापि राजेंद्र म्पु पुत्राः मने
हराः १३ वसंती पर जी दे वी तैले गी सुंदरी तथा हिंडोल स्यापि राग स्य रागिण्यः पंच विष्णुताः
१४ मंगल म्पु वसंत म्पु विनोदाः कुमुद स्तथा एवं च विहितो नाम विभासाः स्वर मंडलः १५ पुत्रा
शालो ह मा र्वा ता मेघिले द्रष्टव्य क एय क वहुला म्पु उवाच रा वर म्पु हरेः साक्षा निगम स्य

टीपु
२५
२४
२३
२२
२१
२०
१९
१८
१७
१६
१५
१४
१३
१२
११
१०
९
८
७
६
५
४
३
२
१

मृगी हर म
मृगी
१ मृगी
२ मृगी
३ मृगी
४ मृगी
५ मृगी
६ मृगी
७ मृगी
८ मृगी
९ मृगी
१० मृगी
११ मृगी
१२ मृगी
१३ मृगी
१४ मृगी
१५ मृगी
१६ मृगी
१७ मृगी
१८ मृगी
१९ मृगी
२० मृगी
२१ मृगी
२२ मृगी
२३ मृगी
२४ मृगी
२५ मृगी

गः शं
वि-श-
द्व

महात्मनः १६ नागसंडलवत्येवेहिंदोलस्यमहात्मनः शृंगानिवदमादेवकानिकानिमहीतले ११
 नारदउवाच सुखेव्याकरणं प्रोक्तं पिंगलापादउवाच मीमांसाशास्त्रहस्तौ च ज्योतिर्नेत्रं प्रकीर्तितं १८
 प्रायुर्वेदोऽष्टादशोऽथनुर्वेदसुबस्थले गायत्रे रसने विद्विमनो वैशेषिकं स्मृतम् १९ सारव्यवृद्धि
 बहं कावोन्यायवादाप्रकीर्तितः वेदांतं तस्य चिंता हिवेदस्यापिमहात्मनः २० नागउपमिदं वाञ्छन्नि
 हावं विद्विमेधिल एतते कथितं राजन किं भूयः श्रोतुमिच्छसि २१ वदन्नास्य उवाच तस्मिन् वेदपुत्रे
 रस्ये किंच कावहविः स्वयं एतनो वददेवर्षे त्वं साक्षादित्यदर्शनः २२ नारदउवाच श्रायानं वे
 दनगवंशीकसंयादवेष्टवं निगमोऽपि बलिनीत्वा सुबस्थितया सह २३ गायत्रे रसोऽभिष्टुगामता
 लैः स्वयैः सह रागैः समेदैः सहितः प्रणनामकृतां जलिः २४ प्रसन्नो भगवानसाक्षादेव देवो जना
 र्दनः वेदं प्राह यदनां च सर्वेषां शुण्वतां सुतां २५ श्रीभगवानुवाच निगमत्वे वरं ब्रूहि यते मनसि व
 र्त्तते दुर्लभं किं विलोकांतुं भक्तानां हर्षिते मयि २६ श्रीवेदव्यास उवाच यदि देव प्रसन्नोऽसि सर्वे ये मे स
 पार्थदाः तेषां देव त्रिजं पदं दर्शयात्र पवेश्वर २७ यद्भूयंते च गोलोके स्वयाम्नि प्रस्फुरन्मुक्तौ तं दाव
 ने च यद्वासेत स्य दर्शनकोक्षिणः २८ नारदउवाच श्रुत्वा वेदवचः कृष्णः परितर्कितमः स्वयं
 स्वयं पदं दर्शयामास रायया सहितं पदं २९ तद्भूयं सुंदरं दृष्ट्वा सर्वे वै मूर्च्छितां गतः पत्नीता सात्त्विकैर्भा
 वै विस्मृत्य स्वतनूं सुखे ३० तदापि हर्षिताः सर्वे वादित्रैर्मयुरस्वनैः जगुस्त्युत्तरो वाजन्न नृतुः पश्य
 तां सुतां ३१ यथा श्रुतं तस्या दृष्टं मायुर्यं रूपमद्भुतं तथैव च कुर्वेदासु स्वयां स्यादविभूतकैः ३६
 सुबस्थितया च महः पदे त्वां किल यो गिनो विदुः स विग्रहं तत्र वदंति सात्वताः दृष्टं तु यने पददौ

ईयंते सदानमस्ये महसामथीश्वरं ३३ गंधर्वकुचुः यथासंच गौरं विदते सधाम्निकते त्वया
 धामनिजे कयाहि विराजसे नित्यमलं चताभ्यां च नो यथा मे च कदा मीनीभ्यां ३४ मयूर
 वरकुचुः यथा तमालः कलयीत वल्या च नो यथा चंचलया च कासि नीलोद्दिगाजोति
 कषा समखन्या श्रीवाधया यस्तु तत्परमणा ३५ ग्रामाकुचुः यस्य पदस्थयनागं संभु
 रमा कविदेवैः ३६ कृतिचेतसि वाधा तं मजसाधवपादं ३७ तालाकुचुः येन बलिः स
 दिहवेत इल्लिमेव हवेत तं मजपादं तु हवेत्येतसि सुप्ते कुहवे ३८ मानाकुचुः उल्लि
 पतिवहिर्दुःखं संतो यच्छुभं गताः वाधामाधव्योर्द्विदं दधामपादपंकजं ३९ सराकुचुः
 शरद्विकचपंकजस्थियं मतीव विदेषकं मलिंदमुनिलेहितं कुलशकं मयि कृतं
 स्फुरत कनकनूपवंदलति मक्ततापत्रयं चलयुतिपदद्वयं हृदि दधामराधापतेः ३९
 ३० ति श्रीमद्ग. वि. ना. व. ३ लावतखंडे गमने वेदादिस्तुतिवर्णनं नाम अष्टाविंशो
 ध्यायः ४० नावदउवाच मेरवाशा रागगणः पुराः प्रायः हवेः प्रभोः रूपानुभवा
 वद्यवास्तुते दृष्टाति हर्षिताः १ यत्र यत्र च येषां च दृष्टिः प्राप्ताः हवेस्तनो तत्र तत्र स्थि
 ता गंतुं लावण्यं न राणा कह २ भूहो श्रीकृष्ण चंद्रस्य रूपमत्यद्भुतं हवेः दृष्टे च वरुणं
 तस्य च कुले पितृक कष्टक ३ मेरवउवाच मजह विजानुषु यमिति मजतिसदृके
 कमलकराभ्यां ४ मेघमहाराज उवाच ऊरुर्विद्यो रंभा खंडौ महमस्तंभौ थाये वंशौ
 ॥ ओजस्रौ शोभायुतौ बस्रौ येतौ कलस्ये मो ५ दीपकउवाच एकलस्रवकव

शः शं
वि. शं
६३

कनिकरुचिधवं प्राथितहविपदंभजतकटितटं ६ मालकौशउवाच कटिकेशवशाहवेव
 स्तितउन्नणंनेउयोहृदिमानेहवंती पवैकंयितंमंदगकुन्समीवैःसुनमेणससर्ववेतोहवे
 त्वं १ श्रीनागउवाच नाभेःसरःपुष्करकुंडवसुतंलक्ष्मविवल्लसमिसनोहवेपदं नै
 मावलिःपोर्जितकामकानयंभजामिनित्यंहादिवायकाःपतेः ८ हिंडोलउवाच अक्ष
 रपंक्तिःकिंत्वलियक्तिःपिणलपत्रेमोहनमाला किंकमलेषच्छासुवराकिंसुदरे
 रोमावलिरेखा ९ मेरवगारीण्यकुचुः पीतकटियतकलहवेदिंद्रयनुर्वदीपिपुतं कांच
 नशिलौष्पाककचितद्रुजन्नणंउःखहवं १० मेरवपुत्राकुचुः धनुःसमुद्रावविषस
 रकाःश्रानंददादेवधनुःपदार्थवत तेवाहवोलोकवितानदंडवतजयंतभूधारादि
 राजाव ११ मेखमह्लारगारीण्यकुचुः शुक्रणकिंवफलश्रुतिसंहितंभजहवेवधवंमधु
 रंमनः नवजपादलमह्लयुविग्रहंसकलवल्लभभूमिपतेप्रभो १२ मेखमह्लारपुत्रा
 कुचुः कर्षवकेतकिसमौक्तिकहीरकाणं श्रीखंडचंदचपलामृतमह्लिकानं पष्पंक
 चेषुपरभावमकादिखर्वपादंतयंकिरमलास्मरतांपवस्य १३ दीपकगारीण्यकुचुः
 नयनयुगलजातंयतुनोहृनिंशंतेमदनपारयरोक्षंसर्वलावण्यदीक्षं मृगजनवजव
 निताकौटिणोलक्षलक्ष्यनिजजनकतवक्षंदानदक्षंकटाक्षं १४ दीपकपुत्राकुचुः
 किंवाकुलिंगयुगलंनवपद्ममयोःखक्षयायवसतांनिशिनासियुग्मं जैत्रंयनुर्जय
 ति किंसकवधजस्यभूमंडलंकिंसधचंद्रमुखेपरस्य १५ मालकौशगारीण्यकुचुः १

पवित्रत्यतत्रं डमंडले फणीयस्य तन्यां विवलोलकुंडले कमलेमकरंदनिर्भवेभूमवाली
 वसुगंडमंडले १६ मालकौशपुत्राकुचुः रविरेवहिमंडलः किमुयअर्तुस्त्वयकावनेतडित ।
 अथितिष्ठतिगंडमंडलेयुतिखंडंकलयौतकुंडले १७ श्रीरागागणिकुचुः कुलिंगयोःखे
 जनयोः किलारादापमपतांयुद्धमभूदलीनां तेषांगतः कीवउषप्रफुल्लेवकाक्षिपदं येरणा
 किंबलिपुः १८ श्रीरागापुत्राःकुचुः परिकरीकृतपीतपटं हविंशिविकिरीटनतीकृतकं
 धरंलकुटवेणुकंरं च लकुंडलेयटतवंनटवेषधरंभजे १९ हिंडोलरागणिकुचुः अतसी
 कुसमोपमेयकांतिर्यमुनाकुलकदंबंमथवर्ती नवगोयवभूविलासमालीवनमालीवितनोतु
 मंगलानि २० हिंडोलपुत्राकुचुः हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौतथात्वत्समोनास्तिपाक
 पहादी इतित्वंमत्वाजगन्नाथदेवयथेकामवतेतथासांकुकत्वे २१ नारदउवाच इतिराग
 कृतंथानंयः शुणोतिपठेत्सदा तेनैवगोचरोयातिमगवानभक्तवत्सलः २२ उत्थंखंद
 र्शनंदत्वावेदादिभ्योहविः स्वयं वभूवयमपतांतेषांणार्द्रपाणिस्तुभुजः २३ कृत्वाष्टदर्शनं
 विसोर्गतेवेदेगणोःसह सैन्येसुतंशंवरविंस्थापयित्वायदतमे २४ द्वाविकांस्कांपुरींगंतुमथच
 क्रेपरात्यरः मंजीवकंटाकलकिंकणीकलेसुकांस्पात्रध्वनिनारणेन सुग्रीवमुख्यैरतिवैच
 लाशैर्निकैजितैर्मैथिलदारुकेन २५ युतेनसद्रत्नमताः श्रुतिस्वनैःप्रमंजनैजडुकुडध्वजेन
 विहायसावेदपुत्रात्यगात्माययौपुरींयादवहंदमंडितां २६ इतिश्रीमद्रुविनावउलावत
 खंडगमनेरागाकृतंश्रीकृष्णपानवर्णनंनामपंचत्वारिंशोऽध्यायः ८५ नारदउवाच अथ
 कृष्णभगवतिपुरीं द्वाववतीं गते यशुस्तः सैनकैः सार्द्धंनदात्कामउत्तानययो १ शतयोजनवि

गः शं
वि. प्र.
६४

स्त्रीर्णगंधर्वीणमहायुवीं वसंतमालतीनाम्नाहेमरत्नमयीपुष्पा वलवंगलतिकाजालैवेलाका
रसीवहंदकैः जातीफलदिजावित्रीशीखंडपाविजातकैः ३ सतालित्नादितामृगैः पादित्ना
चित्रपक्षिभिः गंधर्वैराजिताभयौनीगौर्भोगवतीतथा ४ पतंगोनामतवैवगंधर्वशोमहाबलः ५
करोतिराजंशुकतीशकवद्वलपौरुषः ५ अत्वाप्रयुसमायांतदिगजार्थविनिर्गतं गंधर्वैरु
द्रुटेयुक्तेकोयुद्धंकर्तुमनोदये ६ वणासुगजवीरैश्चगंधर्वैर्दशकोटिभिः पतंगश्चागतोयुद्धं
प्रयुसस्यापिसन्मुखे ७ गंधर्वैर्युभिः सार्द्धं चोरंयुद्धंवभूवह भलैर्गदाभिः पवित्रैर्मुद्रैस्तो
मरहिभिः ८ बाणोयकावेसंजातेपतंगोतिरयोबली यनुष्टंकारयन्प्राप्नोअगर्जन्नवनम्भये
९ गदोगदोसमादायबलदेवानुजोबली तद्वलं पोषयामासवज्रेणंदोयथाभिर्वि १० गदस्य
गदयाकेचिद्रूप्यर्कः पतिताभूव रणासूक्तिकाः सर्वमातंगाः भिन्नमस्तकाः ११ अष्टावृतः
केपिवीराः पतिताः वरुणसंडले अथोमुखकईमुखगंधर्वकिन्नवाहवाः १२ क्षणमात्रेण
तत्सैन्येकथिराणानदीस्यभूत प्रमथाहनमालार्थं श्रीरांसीअगद्वमये १३ सिंहवृताभद्र
कालीटाकिनीशतसंवता कपालेनापिकथिरं पिवंतीदृश्यतेमये १४ एवंयुद्धेगदकते
गंधर्वीणं पलायतां गंधर्वैरासुदाप्राप्तोहसिलक्षबलान्विताः १५ गदंततारुगदया
पतंगोहृदिमेषिल गदोपितं स्वगदयापतंगं हृदिचोअसा १६ तयोश्चगदयायुद्धंव
भूवस्रटिकाद्वयं विस्फुलिंगानक्षत्रंयोद्धेगदेसूणीवभूवतुः १७ लक्षभावमयीगुर्वीगदा

६४

मादायसत्वरः गदंततादुषिपतंगोवराडुसदाः १८ गदाप्रहावेरागदःसुखेसूची
 मवायह एवंकतेसोअथेयतंगोन्महात्मनाः १९ तदेवडाविकापुण्यास्तेजःसंवटमाग
 तं दहपुयादवाःसर्वकोटिसार्तेडहनिमं २० तस्मिनतेजसिगोरांगोबलदेवोमहाबलः
 आविर्वभूवसहसामगवान्भक्तवत्सलः २१ गंधर्वाणांबलेसर्वेसमाकृष्यहलेनवे तता
 डमुपालेकुडोवलीनीलांबरोबलः २२ वयानानानतुरंगांशुवीराःशास्त्रान्तांबराः २
 निपेतुर्युगपत्सर्वेधूर्णिताश्रुयत्नाउव २३ पतंगोविरसस्यद्रुपभीताःपुरीययो पु
 नर्योडुयादवेसुसेनावृहचकारह २४ शतयोजनविस्तीर्णगंधर्वाणामहापुरी वसंतमा
 लिनीसर्वोउडिदार्पहलेनवे २५ विचकर्षबलःकुडोनदेकामडुचेनप हाहाकारसदे
 वासीन्नगय्योपदितितैर्गहैः २६ तिर्यकीतमिवाचूर्णनगरंवीह्यसत्वरः पतेगःसर्वगो
 धर्वैःधर्षितःसनकतांजलिः २७ खचिद्वेससुवर्णनांमुक्तोराणशालिनी दशयोजन
 विस्तीर्णकृतानांविष्कर्मण २८ कामगानांपताकामिर्द्युतानांकुंभकोटिसिः सहस्रा
 कप्रकाणानांविमानानांद्विलक्षकं २९ चतुर्लक्षंगजानांचतुरंगानांदशार्बुदं दिव्यानां
 नववत्नानांभारंदशशतार्बुदं ३० एलालवंगकायमीवजोतीफलदलैःसह सुधाफ
 लासांदिव्यानांकोटिशोभाजनानिच ३१ नीत्वाबलिंस्रामायदत्तान्त्वाप्रधर्षितः कृतांज
 लिःप्राहबलेबलमद्रप्रभासवित ३२ पतंगउवाच कामराममहावीर्यनजानेतवविक्रमं
 यस्यैकसूद्वितिलवदश्यतेभुविमंडले ३३ देवाधिदेवमगतनकामयाहनमोसुते नमो
 नेतायशोषायसाक्षाद्रामायतेनमः ३४ जयजयभ्युतदेवयशस्यरसपमनेतदिगंतगत

गः श्री
वि. प्र.
६५

श्रुत स्रसुनींद्रफणींद्रवरायतेमुशालिनेवल्लिनेहलिनेनमः ३५ नारदउवाच
 एवंस्तुतःपतंरोनवलमद्रोमदावलः प्रसन्नचेताःगंधर्वेसामेष्टेत्यभ्यंददौ ३६ स्थापयि
 त्वावलकासिंघरातेपादवेष्टुरः पादवेःप्रस्तुतःश्रीब्रह्मपुत्रीशुभतीर्थयो ३७ ३ति
 श्रीमद्भ.वि.ना.व. ३ लावतखंडगमनेगंधर्वदेशजयवसंतमालतीकर्षणेनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ३६ नारदउवाच प्रशुभोऽयमहावीरोनादयनजयडुभीन यडुभिः
 सैनकैःसार्धंमयुधारातटययौ १ सुवर्णाद्रितटीभूतेवनेवैश्वंभकेण्डुके सुवर्णवर्णहंसा
 हंकांचनीलतिकावृते २ हेमावतीषुद्रोणीषुदेवदुर्गासुमैथिल दानवानामगम्यासुगंगा
 वेवतीषुच ३ दानवेभ्यःप्रभीतानांकुचित्स्वर्णतुलायिनो अष्टानांलोकपालानां
 निधयोयवसंतिहि ४ तत्रशक्रसखोदेवश्रिययाभिरक्षकः श्रुत्वागतं वप्रशुभंयुद्धं
 कर्तुमनोदये ५ प्रशुभपेषितःसाक्षाउद्धवोवृद्धिसतमः तत्रत्येहंमार्गेचजनैस्सप्तपु
 रंययौ६ नत्वादेवंशक्रसखेसभायःसुहृवःप्रभुः प्रशुभकथितं ग्राहविस्तयात्तंविष्णो
 वरः १ उद्धवउवाच उग्रसेनोपादवेद्रोह्याविकेशोनयैश्वर जंघ्नीयनयानजित्वा
 जस्रयंकविष्णति ८ तेनप्रणोदितोजेतुंरुक्मिणीनंदनोवली जित्वासभारतादीनिखंडा
 निखेनतेजसा ९ श्रुत्यैवेलावृत्तंशक्रोजेतुंकार्ष्णिर्ह्यवलः तस्मैयत्कुबलिंश्रीब्रह्मकुल
 कौशल्याहेतवै १० नवेयुद्धं हिभवताराजनसर्वविदोवर शक्रसखउवाच शृणु
 त्सदादेवैःसजितोहंनरैःकिमु ११ सिद्धोहंवैमहावीरोनागालक्षसमोवले अष्टानां
 लोकपालानामादिपत्याधिरक्षकः १२ कुबेरउवाचकोशासःपुरंदरउवाचः ३ उग्रसेने

नदातव्यं सद्यो बोधायनं पर्व १३ पराकृतस्यै नदाभ्यामिषड्वाजाय भूपते उद्धवउवाच यथा
तिवस्त्रियां प्राप्ताः कुवेवो यदुते जहा १४ यथा शृंगारतिलकश्चे उदे मायि पोवली पुभांगो ह
विवर्षेण उत वेणो गुणाकरः १५ यथा दैत्यसरोराजालं केणो बालसे स्रवः संवत्सवः केतुमा
लः शकुन्याशामहास्रवाः १६ तथा भिभूतस्त्वेव जन्वलिंतस्मै प्रदास्यति नावदउवाच उद्युक्त
ववचः श्रुत्वा कुडुः शक्रसरोवली उद्धवं प्रत्युवाच यथा पुण्यभागवतो तस ११ यावदुलिं प्रदा
स्यामि तावत्वं संस्थि नो भवत अन्यथा ते गतो नास्ति सत्यं सत्यं महासते १८ उद्धवउवाच वद्यंत
मं विप्रवराः सर्गज्ञानप्रदानराः सत्त्वियं तमन्यं ते तेषां दंडमवेंकले १८ नावदउवाच
एवं सदसि बोधेन बोधयामास वोद्धवं उद्धवं न गतं राजन्यदनामनुमोचतां दिनानि कतिचि
त उवाच तीपुत्रमपश्यतां मनुवात उपाकर्ण्य प्रयुज्यो भगवान् द्वविः २१ जेतुं शक्रसरोवरागा
विप्रवं चोवको यथा यदुमिभूरभिः सार्द्धं ससेन्य पविवावताः २८ सुवर्णादिगुहास्वावात्सं
प्राप्नोम कनखजः वीरको दंडटंकारैर् बुद्धुमिध्वनिमिथितैः २८ अथ ह्येहै हं किना देवि न
उच्चुदिशो दश सैन्यपादवज्रोभिः स्वाकादितं व्योम संडले ३० वीर्यसर्वमेकदेवामं प्रापुर्नये
सर्व अथ शक्रसरोवः कुडो वयावृतो महाचलः २५ अक्षौहिणी महिषाभिपुयुये पादवैः सह
वभूवतु मुले यद्धं देवानो यदुभिः सह २६ प्राकृतप्रलये राजन व्यीनाम व्यीभिर्यथा मास्त्रोय
कारे संजाते सारणो वोहिणी सुतः २१ बलदेवानुजो वीरो देवितो गजसंस्थितः सर्वेषां मशू
तः प्राप्नोय नुहंकारयन्मुहुः २८ तद्धले यो यथा मासवारीः को दंडनिर्गतैः श्रीसारणस्य

गः प्रो
वि. प्रो.
६६

वाणो वैः केचिद्दीवादिपाकतः २८ तिर्यग्भूतावस्थापुद्गे निवेतुपादपात्रव गजानां भिन्नकुं
भानां मौक्तिकानि पतन्ति तिर्यग्भूत २९ वाणां यकावे संजाते वा जोता रागाणां ३० संक्षिप्तमानैरस्यै
शुवीरैर्नीगैरणां गणैः ३१ वभौभूतगणैर्युक्तं यथा क्रीडासुमापतेः सारणस्य बलं दृष्ट्वा सर्वे
देवाः पलायिताः ३२ सदाता भिन्नकोदंटाशूभीताः शीर्णकंचुकाः पलायमानैस्त्रिवलं दृ
ष्ट्वाः शक्रसखो बली ३३ यनुसंकारयनप्राप्नो जगर्जुनवहली अर्जुनं दणमिर्लीलौ विंशत्का
भानुमेव च ३४ सारवेकाण्यते युद्धे निकटं च शतैः शत्रैः क्षिप्तं तेषु गदं वीरं सह संसारणं तथा
३५ तताडुससवेवीरो यन्वी शक्रसखो बली तद्वाणैः सखा बीरावभसुर्वटि काडुपे ३५ चक्रवर्त
कुंभकारस्य तदद्रुतमिव भवत हयाश्च पंचतों प्रापुः क्षयं देवावस्थाभूता ३६ रथिनः क्षिन्न
सनसः सूबतासूक्तं गतः मये सद्यो न्ये रथमाकलयन्नुसंकारयन्त्वलात ३७ यनुः शक्रसख
स्यापि चिच्छेददशभिः शत्रैः द्वाभ्यां हूतं शतैरथान सहसैस्तद्व्यं शत्रैः ३८ सूर्यामासना
जैद्रसां वो जांबवती सुतः सखिन्नयन्वा विरयो हता सौ हत सारथिः ३९ नागैर्दं सतमाकलय
शूलं जग्राह बोधतः वित्याय सांबं शूलेन हृदि शक्रसखो बलिः ४० तेन ज्ञातेन सांबो यि किं
चिद्वाकुलमानसः योजने पादविह्वेयं कजलाद्रि समप्रभं ४१ चतुर्योजनमुखां गं योजना
र्द्धं च द्रुपं महसूक्ताकारकुर्वतं त्रिषुंटादंडुमैर्दुलं ४२ पुंखलैः पातयेत्तं चतुर्योजनविस्तृतं
राजानवीरा नमर्हयेत्तं रथान स्यान्नितस्ततः दंडैः पादैर्हृति यंतं कालांतक यमो यमं ४३ आ
गतं वीर्यनागैर्दं प्राणान् नोदितं पवं विचरंतं मया दूतीता यउसेना विउउवुः ४४ गदो गदं

समादायवलदेवानुजोवली जवानतङ्गजं कुंभे गदयावज्जकल्यया ४५ गदयांभिन्नकुंभोयि
गजोयुद्धेयपातह किञ्चपक्षोयथाशौलसङ्गतमिवाभवत् ४६ अथशक्रसखोयावद्वदंजग्राह
रोषितः तावततादुगदयागदः शक्रसखं हृदि ४७ तेनघातेनसंराजात्यतितोमूर्धितोभवत् पुनः
कल्यायसगदंभुजाभ्यांजग्राहेमये ४८ गदशक्रशखोयुद्धेयुयुद्धातेपरस्यवं रंगोमहत्ताविववनेव
न्यौतौवावणाविव ४९ भुजाभ्यांतेसमुत्थायवलदेवानुजोवली चिद्वैपत्यपुनरेवीर्यंवल्लेनशत
योजनात् ५० तदाजयजयाशखोयुद्धेयैवभूवह जयदुर्भयोनेतुः प्रपाशंसुगदंनराः ५१
इतिश्रीमद्भू-वि-ना-व-३लासुतविंदुगमनेदेवदेवाविजयशक्रशखयुद्धेनामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४१ नावदउवाच सपुरेयतितोमूर्ध्वगतः शक्रसखोभूषं उतस्थोचक्षुरं
तत्रकिंचिद्विष्णुकुलमानसः १ अथकार्ष्णिपवंतस्मज्जात्वाशक्रशखस्त्वरं स्वसकाशाद्वलिनी
त्वायहनोचबलेययौ २ येनावतकुलेभे सुनिदंशुण्डशालिनः चतुर्हंताः श्वेतवर्णाः सहस्र
णिमदच्युतः ३ हेमाद्रिप्रभवानागायोजनद्वयविग्रहाः कौटिशाः पर्वताकाशउन्मत्तादि
गजाव ४ दिव्यासादिव्यगतयाकौटिशाः कौटिशोन्य शतार्बुदावणादिव्यां शतकौभमयाः
पराः ५ अयुतानिविमानानां योजनद्वयशालिनां नियुते कामयेनूनां पाविजातसहस्रकैर्द
कविदंतस्वविद्धंताहेमवत्सखचित्यराः सुतास्रवकसंबहुगुणयंत्रस्फुरत्प्रभाः १ महिका
मकरंदद्राक्षीषीषकुसुमाकुलाः पयःफेननिभाशयाकौटिशाः सोपवर्हणाः २ विताना
निविचित्राणि सितवस्त्राणिकौटिशाः आरुनानिमृडस्यर्षवित्रवर्णानिसर्वशाः ३ दीर्घाणि
चोपवर्हीणि विषकर्मकृतानि च सुतास्रवकहेमानिरवचितानिसहस्रशः १ सहस्रशो

गः पां
वि. पां

जवनिकानां पीविकानां च कोटिः कुत्राणां चामराणां च दिव्यसिंहासनैः सह ११ त्र्यंजनां
नांतथा कोटि राजश्रीभूषणानि च पीयूषाणां दोरा कोटिं सुधर्मां च समंतथा १२ एवं च स
र्वतोभद्रोपद्यानीति सहस्रपाः हीरकानां च हवितां मुक्तानां मेयुतानि च १३ गोमेदानां कोटि
भारानीलकानां तथैव च आर्द्राः चंद्रकांतीनां वैद्युतां नृपेष्वर १४ समंतकमणीनां च को
टिभ्यः समागताः तथा वै पद्मरागाणां भारं विद्मर्बुदं नृप १५ अं वृन्द सुवर्णनां हाटका
नांतथैव च सुवर्णं द्विसुवर्णनां भाराः कोटिश्च कोटिः १६ पातं नवनिर्धुनं सर्वान् देवानां
संघिलेष्टुः आत्मानां लोकपालानां मायि यथायथं चक्रः १७ नीत्वा द्रव्यं पाकं स्रवोदत्ते ।
वं वलिमङ्गलं कौशल्यहेतवे कार्ष्णिप्रणामकृतां जलिः १८ तस्मै तुष्टः संवराविः प्रददौ
रत्नमालिकां संस्थाप्य राज्ञे तं राज्ञे च धिप्रकृतिस्तं १९ उत्थं पाकं स्रवं जित्वा प्रयुम्नो
भगवान् नदविः विकर्षन्महतीं सेनामकणोदात्तं नययौ २० अत्वा जितं पाकं स्रवं सिद्धे
पाः किं नृराज्ञा न केयि युयुसं वै प्रयुम्ना यवलिंददौ २१ पिविषाणां समूहो भूदक
णोदानदीमनु महाधनरवचि द्विषु वितानैः शतयोजनैः २२ यतत्यता के दिव्याभिभूतिन्य
सजयध्वजैः विवेजे पिविषाणां हेतुहरीभिर्यथोदधि आकाशादागतं तत्र गजानां वृन्दं पुनंदवं
२३ ससैन्यं सहसा राजनं तुं तुभिश्च निसंयुतं संवीक्ष्य विगता वीरा जगद्गुः पाशुसंहितं २४
पुनर्विदं ज्ञात्वा सर्वं वभूवुर्हर्षितान् नृपाः श्रीप्रयुम्नसु समास्यो संप्राप्य पुनंदवः २५ दत्तास
नो यदुवचैः प्रयुम्नं प्राह देवराट राजन पुणमहाबाहो त्वं परावरवित्तमः २६ लीलावतीनामपुत्री
पुमाहेमाद्रिस्तनुषु विशाधवेशः कुसुमकृतिस्तत्र राज्ञं करोति वै २७ तत्कन्यासुंदरीनाममातवै

द्रुतिभाषुमा आगताः देवताः सर्वतस्याः यजनस्य येवने २८ लोकपालाणां सर्वसंश्रमदि
 व्यविग्रहः पट्टहासुर्किताहेस्यां समेभर्तुभवत्ति २९ निवेत्येवंप्रजल्यंती सुंदरं वरमिच्छती।
 तत्रापि गच्छ सहस्राभ्यामभिः सह कौतुकं ३० स्वयं वरं पश्य वरं देवलोके शुभं दितं नावदुक्ता
 च तत्कृत्वा भगवान् कार्त्तिक्यादि वैभूतिभिः सह ३१ पुनरेवेण सहसा पुरीं लीलावतीं ययौ
 विशालाजिनसंयुक्ते स्वचिद्रत्नमनोदरे ३२ चंदनागुक्ककसूरीकुंकमद्रवचचिते मुक्तामु
 कैः सोमराण्येषु वितानैः समहायनैः ३३ आंबूनदासनैः साक्षादिं लोके उवासलैः तस्मि
 न स्वयं वरे तस्यै प्रमुञ्चो दिव्यग्रासनैः ३४ निविशुंगेयणा सिंहः सर्वेषां पश्यतो नय प्रजेयाः सु
 नयस्तत्र देवाकद्रुगणास्तथा ३५ मरुतो ववयश्चैव वसवो ह्यग्नयोऽपि नो यमोऽथ वरुणः सोमो
 यनदाशकृत्पुवहि ३६ सिद्धाविशाय राशौ वगंधर्वाः किन्नरास्तथा अन्येऽसमागताः सर्वरत्नाम
 बणाभूषिताः ३७ अहर्वैवाहिकीमार्गां प्रमुञ्चन् वीक्ष्य मेऽथिल ३८ सामुंदरीतत्र सुवत्समायाव
 तिवरं भांक्षयतीव निर्गताः वाणीं रमां रूपवतीं पुलोमं जाविडं वयंती ववभौ वगंगना ३९ यं
 वीक्ष्य सर्वेषु सदः सुसर्वतो मोहं प्रयातेषु तदैव मेऽथिल श्रीसर्वलोकस्य च पश्यती वरं विवि
 च्छिती सा च पले वचं वुदं ३९ दिव्यां वरं पश्य दत्ताय ते क्षणं प्रमुञ्चन् वीरं नरलोकसुंदरं समेत्य
 मूर्च्छं समवाय सुंदरीं विद्याथरीं सा तमवाय सुंदरं ४० समुत्थिता सा त्वतिहृषी विह्वला तस्यो
 सुमालां विनिधाय तद्गले विद्याथरेणः सुकृतिशु सुंदरीं सुतां ददौ मेऽथिल यो वरं ययौ ४१
 नादत्तु तूर्येषु तदैव निर्जनसं हिरेवीक्ष्य विवाहमंडलं तं सर्वतः संककथुः स्वयं वरं प्रचं
 दुमेष्टा उवभास्कवं परं ४२ कौयतान् सतान् सान् न्यनुयं न्मदो हृता न्वीक्ष्य हरेः सुतो बली

गः शं
वि. शं
६८

श्रीकृष्णदत्तं सफलं यनः सयंतं गही त्वा यदुभिर्जगर्जह ७३ तस्मापसुके विमिरेः सुक
 त्रमेः कृत्वा युधामैथिलणीर्णकं चुकाः विउउवुसेवदि शोदशामरानी हावमेवाउवसूर्य
 रश्मिभिः ७४ प्रद्युम्नो भगवान् साक्षादित्यं जित्वा स्वयं वरं विजित्यो लाहृतं विभावतं गंतुमुद्यतः
 ७५ भ्रातृभिर्यदुभिः सैन्यैः सर्वैर्मन्त्रिजनै सह आययो भावतं वैडेनादयनजयदुं उभीन ७६
 पश्यन देशाननेकांश्च जंबूद्वीपजयो बली आनर्तन द्वाविकादेशान्मा प्रोभूच्छ्रीहरेः सु
 तः ७७ प्रद्युम्नप्रेषितः साक्षादुद्वोवुद्विसतमः प्रणामो गुरसेनं तं सभायां श्रीहरेवलं
 ७८ वर्षे वर्षे पियजातं जंबूद्वीपजयंतया तत्सर्वं हि यथा योग्यं कथयामासु चोदुवः ७९
 श्रीकृष्णबलदेवभ्यां सर्वैर्वर्जनेः सह प्रद्युम्नं तं समानेतुमुगुरसेनो विनिर्गतः ५- गीतवा
 दिउद्योषेण वरुणोद्योषेण भूयसाः मुक्तावर्षलाजपुष्पैः पाठैरावैः समंगलै ५१ वारणैर्द्वेपुर
 कृत्य सौवर्णैः कलशैर्नय गंधर्वैर्वीरमुख्याभिर्गौरवदुं उभिरेणुभिः ५२ गंधाक्षतैर्हंसपा
 त्रैः पुष्पधूपैर्यवांकुवैः उगुरसेनः शंवरारैः सन्मुखं वातगामह ५३ खड्गं नीत्वा गुरसेनस्य पुरो
 युत्वा कृतं जलिः ननाम कार्त्तिकयदुभिर्भ्रातृभिः सह मैथिलं ५४ श्रीकृष्णं सवलं नत्वा सर्वा
 नवद्वानप्रणम्य च गार्गीचार्यं ननामाऽऽपु प्रद्युम्नो मीनकैतुनः ५५ संस्मृत्वा भर्तृविधि
 वद्वारुणैर्वेदसूक्तिभिः आनोय्य वारुणं कार्त्तिकमुगुरसेनः पुनीययो ५६ द्वावकायां मंगलोभू
 यद्वनां च गह्वरे गह्वरे उद्यं नयत्ते कथितः किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ५७ उति श्रीमद्भू-वि-ना-
 व-उलाहृतं खंडविजो खयं वरविज्य प्रद्युम्न द्वाविकागमनं नामाष्टयत्ता विंशोऽध्यायः ७८
 वद्वलाभ्य उवाच कथंचकार विधिवद्वाजसूत्या खरं नय एतनमेव ह विपेद्रत्वं यशवरवि ६८

तेमः १ नारद उवाच शृणु गुरुसेनो नयतिः सर्वथर्मितां ववः श्रीकृष्णेन महायेन कृतं वा जं च का
 वह व गार्गी यदु कुलाचार्यं नृहर्तृकोप्ययत्नतः वेधुभ्यः प्रददौ राजनस हृदोपि निमेषतः ३ मत्स्य
 पत्रमया हता अश्वयो मुनयो द्विजः आजगमुर्ध्वं वि कां सर्वः युवमिष्टैः समावृताः ४ वेदव्यासः पु
 कः साक्षात् नो वै यो यथा शरः पोलः समंततुर्ध्वं सावैर्गं पायन इत्यहं ५ जैमिनिर्मर्गं दोषा मोदता
 वै यो सितो मुनि अन्ये च मुनयो राजनस शिष्याः सुसमागताः ६ त्वन्माषि बो जं भमेदी देवा कद्रुग
 ए स एषा अदित्या सकतः सर्वे वरको ह्यग्नयोऽपि नो ७ यमो यवकणः सोमो यनदो गण नायकाः
 सिद्धा विद्याय व श्वैव गंधर्वैः किन्नरा दयः ८ गंधर्वैः सवरसः सर्वा विद्याय र्यः समागतः वेताला द्य
 नवा दैत्याः प्रल्हादो बलिना सह ९ रत्नो मिर्मर्षणैः साहं लेका पीणो विभीक्ष्णः सर्वे शुवा
 नवैः साहं हनुमानुवायु नंदनः १० अक्षौ शुद्धादिभिः साहं जां व वानस्पृशटवली सर्वे शुपदिभि
 साहं गाकटः पक्षिराटवली ११ सर्वैः सरीसृपैः साहं वसकी नागवाटमहान गोहृयधुरिणी
 दृष्टी सर्वाभिः कामयेनुभिः १२ सर्वैः शैलैर्मूर्तिसद्भिः समैक शुद्धिमेव लः गुल्मवदं लताभि
 श्ववटसाक्षात्पयागवाट १३ महानदीभिः सहिताः श्रीगंगा यमनानदी पारावासाः सप्रवया रत्नोपाय
 न संयुतः १४ आजगमुर्ध्वं गुरुसेनस्य राजसूये महाध्वरे सप्रपुत्रयस्त्रियोष्णमानवरणानवो रवलः १५
 १५ चतुर्दशैव गुह्या नि विख्यातानि सहीतले तीर्थराजः प्रयागाश्च सर्वे श्रीर्धैः समागताः १६ सिद्धाश्च
 मो विनसनाः कुंडैः सर्वैः सरोवरेः वनानि दंडकादीनि सर्वेऽप्योपवनेः सह १७ क्षेत्रैः समग्रैर्विमलैर्वने
 तत्र समायुः श्रीमद्भोवर्धनो नाम विराजो वज्राक्षिपिः १८ त्वंदाबनैः वज्रजनैः सराः कुंडैः समा
 ययौ नवनंदो यनंदाश्च तस्या वटवृषभानुवः १९ त्वयभानुववः साक्षात्सुचंद्रो नाम मेधिल सर्वे

गः गं
वि. क.
६६

गोपगणैर्गोभिर्नंदराजः समाययौ २० कीर्तियणोसतीसाक्षागोभीभिर्कथिकेष्वरी श्रीवथाशिविका
 इत्तासस्वीहंवेष्टुकोटिमि २१ रातएष्टुगोपीनांदाविकांप्रययौमुदा तासांवासोयवयवगोपीभू
 मिष्टुसामवेत २२ तदंगवगसंजातंगोपीचंदनमेवहि गोपीचंदनलिप्रांगोनरोनाययणोभवेत
 चतुर्वर्णसुष्णसर्वश्रजगुसुस्यचाध्वने धृतगणेषुवृद्धिचक्षः साक्षापुर्योधनः कलिः २४ शलो
 भीष्मशुकर्णशुकुंतीपुत्रोपुषिष्ठः भीमोर्जनोयनकुलाः सहदेवशुष्णायवे २५ दसवोषोवृद्ध
 शर्माजयसेनोमहानरपः धृष्टकेतुभीष्मकश्चनगुजित्कोशलैष्वः २६ सहस्रसैनोयतिः साक्षान्
 मेथिलेणऽपितातव अन्येयितत्राजानः सहस्रैर्वंथितोयवाः २७ सस्त्रीभिर्नृपभिः पौत्रैः पुत्रै
 राजगुभवध्वने २८ इति श्रीमद्भ. वि. ना. व. यज्ञावेभेस्वजननिमंत्रणनामैकोनपंचाशतसो
 ध्यायः ४८ नावदउवाच अर्धसिद्धोविवक्ष्येरेवत्याद्रिसमुद्रयोः मध्येपिंडारकेक्षेत्रे
 यज्ञावेभोवभूवह १ पंचयोजनविस्तीर्णकुण्डोभूयस्यचाध्वने योजनंतस्मकुंडसुगव्यूतिः पं
 चकुंडकाः २ सरस्वलागर्तविस्तारवेदीभिर्निर्मितादश सहस्रहस्तमुष्णायज्ञसंभोवभोमहा
 न ३ पंचयोजनविस्तीर्णः सौवर्णोयज्ञमंडपः वितानतोरणैर्नैकेकदलीखंडमंडिताः ४ भोज
 हस्त्यंथकमथुसूत्रसेनादृशाहर्काः देवैश्चसहितोवाजावभोषाकुरुवाध्वने ५ यज्ञावताशः श्रीक
 णाः पविर्हरितमोध्वने वभोपुत्रैश्चपौत्रैश्चपरमात्मैवभूतिभिः ६ महासंभूतसंभावेवानसुरैः
 ध्वनेवरे गार्गाद्यार्यैरुक्कंकात्वायडुवाजोत्पदीकृत ७ होताबोदमालक्षणिदशानक्षानिदीक्षिताः
 अथर्ववः पंचलक्षमुद्रातारक्षणाध्वने ८ हस्तिशुंडांसमोयानांमुत्काज्यस्यद्रतायानः अजीर्ण
 प्रायतयज्ञेनचित्रंविद्धिमैथिल ९ केपिजीवास्त्रिलोकांतुनवभूवुर्वभूदितः सर्वदेवास्तसामे

६६

न ॥ द्यजीर्णत्वमुपागताः १० कचिमत्याधर्मयत्योगुसेनोयडुवाडुबली अथवावभृष
स्नानेतीर्थेपिंडावकेकरोत ११ व्यासाद्यैर्मुनिभिः स्नातोविधिर्वहेदहूतिभिः यथादक्षिण
यायज्ञोरुचिमत्यावभोन्नप १२ देवउडुभ्योनैडुर्नरउडुभ्यस्तथा उग्रसेनोपविसृजः पुण्या
वर्षाप्रचक्रिरे १३ गजानांहेमभानांनियुतानिचतुर्दशः पातार्बुर्दहयानांतुयज्ञांतेदक्षि
णांयरां १४ कोटिपोनवरत्नानांमहाहैर्वंबवैसह गर्गाचार्यायमुनयेग्रहोयस्कवसंयुतां
१५ उग्रसेनोददौवाजायादवेदोमहामनाः गजानांतवसाहसिंहयानांमयुतंतथा १६ विं
साङ्गारंस्वर्णानांवास्नोवास्नोददौ सकृत्स्ययथायसेत्यक्तपात्रायथाद्विजः १७
तथोग्रसेनस्यकृतौसंतुष्टाहर्षितागताः संतुष्टादेवताः सर्वाः प्राप्ताभागादिवंगतः १
१८ भूरिद्रव्यावंदिनश्चजपावावागृहंययुः वदोदैत्यावानवाश्चदक्षिणेदक्षिणेतथा
१९ भागाःसंतुष्टमनसाः सर्वेसंसंगहंययुः गावाःशैलावृषसंज्ञानदीतीर्थेषुसिं
धवाः २० संतुष्टाःप्राप्ताभागाःयेतेसर्वेसंगहंययुः राजानोयेसमाहूताःपाविर्वहे
णभूयसा २१ सजितादानमानाभ्यांतेपिसर्वेसंगहंगताः नंदाद्याःगोयमुख्यायेष्ठी
कुलेवपसजिताः २२ हर्षिताःप्रेमदानाभ्यांतेपिसर्वेवृजंययुः एततेकथितंराजन
महायज्ञस्यसंगलं २३ यत्रष्ठीकुलचंद्रोस्मितवकिंसफलंनहि येष्णवंतिकथा
मेतांपतंतिस्ततंतनरः २४ धर्ममर्थेचकासंचमोक्षंतेषांप्रजायते २५ सूर्यःपवेशः
पवसेष्वरःप्रभुःपुनातुवोयःपुरुषःपुत्राः पुण्वंतियेतस्यकथांविचित्रांकुर्वन्ति
तीर्थेसुकुलेनवास्ते २६ कुलेनयज्ञस्यहविः पवेश्वरोभारंविदेहेणमुवोवतावयन

गः शं
वि. शं
५
१०

यो मुच्यते कृत्यो यदोः कुले तस्मै न सो नंत गुणाय भूभूते २१ उति श्री।
मङ्गलार्थं संहितायां श्रीविष्णुजितखंडे श्रीनारदवदुल्लाससंवादे उग्रसेनमहोदये ।
राजसूययज्ञोत्सवे वर्णनं नाम पंचाशत्तमोऽध्यायः ५- अत्यद्भुतमिदं गंलं भुक्ति
भुक्तिप्रदायकं श्रीनिकेतस्य सोपानमतिवैकुण्ठतुल्यं १ यः शृणोति नरो भ

१

गोलोकविलप्रथमः

१

गं: सं:
गोखं

१

निकला

ॐ श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ ॐ श्रीनारायणं नमस्कृत्य नरं वैवर्तनरोतमं ॥ देवीं स्वतीं व्या
संततो जयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ सारदिकवपंकजप्रियं श्रीवचिदमकं मलिदमतिलठितकुलिकाकं अचिन्ता
तुतं ॥ स्फुरत्कनकनूपुरंदलितभक्ततापत्रयं चलयुगीयददयंदृदिदयमिराधयतेः २ ॥ वद
नकमलनिख्यस्य पीरुषमायं पीरुतिजनवरो ये पातु सोयं गिरं मे वदरवनविहारः सत्यवत्या
कुमारः प्रणतडवितुहारः शार्ङ्गधरावतारः ३ कदाचिन्नैमिषारण्यं श्रीगर्गो ज्ञानी नो वरः ।
श्राययोः शौनकं द्रष्टुं तेजस्वी योगभास्करः ४ तंदृष्ट्वा सहस्रोत्थापशौनको मुनिमीरुहः सज
यामासु पाद्याद्यैरुषचारैर्विधानतः ५ शौनकोऽवाच ॥ सतां पर्यटनं धन्यं गृहीणं सान्त
ये स्मृतं नृणामंतस्तमो हारी साधुरेव न भास्करः ६ तस्मात्ते हृदि संभूतं संदेहेनाशय प्रभो
कतिधा श्रीहरेर्विस्मोरवतारो भवत्फलं ॥ ७ श्रीगर्गोऽवाच साधुदृष्टं त्वया तस्मिन् भगवद्गु
णवर्णनं ॥ शृण्वतां गदतां यद्वै दृष्टं तं विततो निशं ॥ ८ अत्रैकोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं
यस्य श्रवणमात्रेण महादोषः प्रशस्यते ९ मिथिलानगरे सर्वे वज्रलासः प्रतापवान् श्रीकृ
ष्णभक्तः सांतात्मा वभूव निरहंकृतिः १० अंबरादागतं दृष्ट्वा नरदं मुनिस्तमं संसृज्य कस
ने स्यात्पुत्रतां जलिरभाषतः ११ श्रीजनक उवाच योऽनादिरात्मा पुरुषो भगवत्पुत्रकृतेः
परः कस्मात्तनुं समाधत्ते तन्मे वृद्धिमाह्वयते १२ श्रीनरद उवाच गोसाधुदेवता विप्रवेदानां
रक्षणा यवै तनुर्थते हरिः साक्षाद्भगवान्नामलीलया १३ यथानटः खलीलायां मोहितो
नय रक्षया अन्ये दृष्ट्वा च तन्मायां मुमुक्षुस्तो न संशयः १४ श्रीजनक उवाच कतिधा
श्रीहरेर्विस्मोरवतारो भवत्फलं साधुनां रक्षणा र्थं हि कथया वद मां प्रभो १५ श्रीना
रद उवाच अंशांशो साक्ष्यवेषः कलासरः प्रकथ्यते व्यासार्थे सुखतोषः परि

१९

सूर्यतमस्रयं ॥ १६ ॥ अंशं शक्तमरीष्मादिंशं वसुधैव कुटुम्बकम् कलाः कथितकुर्मन्वा आवेशाः
 भार्गवदयः ॥ १७ ॥ सूर्यो नृसिंहो राभश्च सैतदीपाधियो हविः वैकुण्ठोऽथ तथायज्ञो नरनायकः
 स्मृतः ॥ १८ ॥ परिसूर्यतमः साक्षाच्छीकृष्णो भगवान् स्वयं असंख्यवस्त्रांडपद्मिगोलोके धामिना जते ॥ १९ ॥
 ८ ॥ कार्यधिकारं कुर्वतः सदांशाज्ञे प्रकीर्तिताः तत्कार्यभावं कुर्वतस्तैशांशा विदिता प्रभो २० ॥ येषां
 मंतर्गतो विष्णुः कार्यं कृत्वा विनिर्गमः ॥ तानावेशावजारांश्च विदित्वा जन्मदा मते ॥ २१ ॥ यस्मिंश्चित्कृत्वा कथन
 त्वायः पुनरंतरधीयत ॥ युगे युगे वर्तमानः सोऽवजारः कलाहरेः २२ ॥ सतुर्हो भवेयत्र दृश्यं ते वरसा
 नव ॥ अंतः परंचरीर्यसि सतुर्हर्तुः कथ्यते २३ ॥ यस्मिन्सर्व एतैर्जां सि विलीयंते स्वतेजसि तंवदं
 ति परे साक्षात्पश्येत् सूर्यतमं स्वयं २४ ॥ सूर्यस्तत्क्षणं यत्र यं यश्च तिष्ठत्यकटथक भावेनापि जनास्तोयं य
 परिसूर्यतमः स्वयं २५ ॥ परिसूर्यतमः साक्षाच्छीकृष्णो नान्यद्वि पककार्यं समागत्य कोटिकार्यं च
 कारहि २६ ॥ सूर्यः पुराणः पुराणोत्तमोत्तमः परात्परो यः पुरुषः परेस्वरः स्वयं सदानंदमयं कृपाकुरं
 गुणकरं तं शरणं ॥ वज्राम्बु २७ ॥ श्रीगर्ग उवाच तच्छ्रुत्वा हर्षितो राजा रोमांची प्रेमविह्वलः प्रभुज्य
 ने वैष्णवं सूर्यं नारदां वाकमब्रवीत् २८ ॥ वदतु श्रुत्वा च परिसूर्यतमः साक्षाच्छीकृष्णोः केन हेतुना ॥
 आगतो भारते खंडे द्वा रावत्यां विराजते २९ ॥ तस्य गोलोके नायस्य गोलोके धामसंदरं कर्मण्यपविसे
 यानि ब्रूहि सन्नुहन्मुने ३० ॥ यदा तीर्थं रटने कुर्वन् शतजन्मत्यः परः तदा सत्संगमेत्यशुश्रीकृष्णं
 प्राप्नुयात्ततः ३१ ॥ श्रीकृष्णमुदाहस्य च दासदासाः कदा भवेयं मनसा र्द्रचितः योऽर्तुर्लभो देववरैः परात
 मः समैकयंगो सरश्चाददेवः ३२ ॥ श्रीनारद उवाच धन्यस्त्वे राजा हलश्रीकृष्णे हविप्रियः तुभ्यं
 वदं नंदं तं भक्तेशोऽगमिष्यति ३३ ॥ त्वानुपंश्रुतं देवं स हि जदेवो जनार्दनः सारत्पलं द्वारिकायं
 महोभागां सतामिह ३४ ॥ ३५ ॥ श्रीगर्गसंहितायां गोलोके खंडे श्रीनारदवदुल्लाससंवादे श्रीकृष्ण

गोः खं
गः सं
२

पौडी चउने

मभीत

मम
दिद

साहात्मवर्ननेनामप्रथमोऽध्यायः १ श्रीनारदउवाच ऋद्धांतलव्यापियः कस्मिंकीर्तनीयं न कीर्तयेत्
लव्यापिमोक्षनिःश्रेणीं स न रोहति कुर्ममिति १ अथ ते संप्रवक्ष्यामि श्रीकृष्ण गमनं भुवि अस्मिन्
हं कल्येवैयद्भूतं तच्छृणु प्रभो २ पुरादानवदैत्या तं न नराणां खलभूभुजं भूविभारसमाक्रांतादृष्टी
गोत्रपथनिणी ३ अनाथवडदंती ववेदयंती निजुष्यां कं पयंती निजंगा व्रसां शर्णिगता ४
व्रसायाश्चास्यतां सयः सर्वदेवगणैस्ततः शंकरेण समंप्रागा द्वैकुंठं मंदरं हरेः ५ नत्वा वतुर्भुजं वि
संस्वामि प्रापं जुगादह अथो द्विगुं देवगणं श्रीनाथः प्रादृतं विधिं ६ श्रीभगवानुवाच कस्मिं सयं
विगणितं दुपतिं परेशं साक्षादखंडमतिदेवमतीव लीलं कार्यं कदापि न भविष्यति पंविनां हि गच्छ ०
श्रुतस्य विशदं पदमत्यं त्वं ७ श्रीब्रह्मोवाच ततः परं न जानामि पविशति तं सयं यदि योन्य ०
साक्षात् साक्षात् लोकं दर्शय नः प्रभो ८ श्रीनारदउवाच उत्पत्तोऽपि ह मीः हरीः सर्वैः देवगणैः सह
पदवीं दर्शय मासे व्रसांडसिखरोपनि १० कामपादंगुणनखमिन्नव्रसांडमस्तके श्रीवामन
स्य विवरे व्रसद्रवसमाकुले ११ अलपानेन मार्गेण वहिस्ते निर्ययुः सराः कलिंगविंतवधैदं व्र
सांडं ददृशुस्त्वयः १२ इंद्राय न फलानीव तुल्यं न्यानि वैजले विलोक्य विस्मिताः सर्वे वभूवुश्च
किं तां च १३ कोटिणो योजनो द्वैवै पुराणमष्टकंगतः द्विप्रकारं च दिदुस्त्वं दमनो हरे त्वा
१४ तदर्थं दृष्टुं देवाः विरजयास्तं शुभं तं गीतक्षौमशुभं सोऽप नैर्भस्करं परं १५ तं दृष्ट्वा प्र
लंतस्ते तत्परं जग्मतुस्ततः असंख्यकोटिमातं डिज्योतिषां मंडलं महत १६ दृष्ट्वा प्रताडितास्तस्मि
ते जसा धर्षिताः स्थिताः नमस्तु त्वाय त ते जोदधो विस्मज्जया विधिः तज्योति मंडले परपत्न्या
कारं धाम शांतिमतं तस्मिन् महादुतं दीर्घं मणालयवतं परं सहस्रवदनं शेषं दृष्ट्वा नेतुः स २

रासतः ११ तस्योत्तमं गे महा लोको गोलोको लोकवन्दनः यत्र कालः कलयतां मीश्वरो
 धाममानिनः १८ राजन् प्रभवेनायामनश्चित्तं मतिर्हीनं नविकारो विनात्येव नमस्तु प्रवेसांति महतः
 गुणाः कुतः १९ तत्र कंदर्पलावण्याः स्यात्सुंदरविग्रहाः क्षमिगंतं वासुदिताः न्यवे
 यस्तु सपार्थदः २० देवा ऊचुः लोकपाला वयं सर्वे ब्रह्म विलुप्तमहे श्वराः श्रीकृष्णदर्शनार्थं
 यशक्राया आगता ३६ २१ श्रीनारद उवाच तच्छ्रुत्वा तदभिप्रायं श्रीकृष्णस्य सखीजन
 त ऊच देव प्रतीहारा गत्वा चान्तःपुरं परं २२ तदा विनिर्गता का विष्णु तचंद्रानना सखी
 पीता वरा वे उह सा सा ए कृदां कितं सरान २३ चंद्राननोवाच कस्यंड स्याधिपादेवाः
 ह्ययं सर्वे समागताः वदतां सुगमिष्यामि तस्मै भगवते ह्यहं २४ देवा ऊचुः अहो अंडा
 न्युतान्यानि नस्माभिर्दर्शिता तिस्र एकमंडं प्रजानी सो षो परो नमि वः शुभे २५ श्रीचं
 द्राननोवाच ब्रह्मद्रवेल वंती ह कोटि सो ह्यंड रासयः तेषु सयं यथा देवा लयां डें डें ए
 क एथक् २६ नामगुप्तमनजनी एकद्वाना ३ समागताः आश्रयवहाः प्रहस्य पूर्वगृह्य
 न्नापि विनिर्गताः २७ ब्राह्मांडमेकं जानं तियत्र आता स एजनाः मराकाश्च यथांत
 स्या श्री डें वर फलेषु वे २८ श्रीनारद उवाच उयहास्यं गता देवा इत्यंतूही स्थिताः पु
 नः चकिता निवतान दृष्ट्वा विस्मयं च नम्रवीत २९ विस्मयाच यस्मिन्ने डें ए सिगर्भो देवकी
 वता रो भूतनातनः विविक्रमनरको द्विचैतस्मिन्ने डें स्थिता वयं ३० श्रीनारद उवाच
 तच्छ्रुत्वा तंच संक्षुब्ध शीघ्रमंतः पुरं गता पुनरागत्य देवेभ्यो एवा दत्ता गता पुरे

२०

गः सं.
गोः सं.
३

कंध
साध

शत्रु

शत्रु

३१॥ अथ देवगणाः सर्वे गोलोकं ददुः परं च गोवर्द्धनो नामः गिरगाजो विराजते ॥ ३२
 २ वसंतमाननीभिः शुभो यीभिर्गो गणावतः कल्पलतालतासंवेष्टा मंडलमंडतः ३३ य
 ३ कल्लनदीश्यामा तोलिक कोट मंडुता वैदूर्यकत सोपना स्वच्छंद गभीरुतमा ३४ वृंदावनं भा
 ५ मानंदियुमलताकुलं चित्रपक्षिमधुव्रतैर्वशीवटवि राजितं ३५ पुलिने पीतलोवा
 ६ पुमंद गभी वल्लतलं सहस्रदलपद्मानां रजो विक्षेपयन्मुहुः ३६ मध्ये निज नि कुंजे
 ७ सिद्धा विंशदनसंयुतं प्राकारपरिवरायुक्ते कलाक्षयवटाजिरे ३७ शतधा पद्मरागाग्र
 ८ जिरकुशे विभूषितः कोटीकुसुमकुलाकावेर्वितानैर्गुलिकायुभिः ३८ पतत्यता कैर्दिव्याभे
 ९ पुष्पसंदिरवर्त्मभिः जातभूभरसंकितो मतवहिर्यकस्वनः ३९ बालार्ककुंडलधराः श
 ४० तचंद्रप्रभाः श्रियाः स्वच्छंदगतयोरतैः पश्यंत्यः सुंदरं मुखं ४० ननाजिरेषु धावंत्योः
 ४१ हारकैश्चरभूषिताः कलाक्षयपुरकिंकिण्यस्तुडामणि विराजिता ४१ कोटिशाः कोटिशो
 ४२ गावोद्गानिद्वा विमनोहरः श्वेतयवतसंकाशा दिव्यभूषणभूषतः ४२ पयस्विन्यस्तन
 ४३ एषश्च शीतरूपगुणैर्युताः सवत्सापीतपुंकाश्च व्रजंत्यो भव्यमूर्तिकः ४३ वंटा मंजी
 ४४ रसंरावाः किंकरीजालमंडुताः हेमशृंग्यो हेमतुल्योद्गारमालाः स्फुरन्ममः ४४ पा
 ४५ टलाहरितालाम्रापीताः पद्ममाविचित्रताः धूम्राः कोकलबर्णाश्च यत्र गावस्त्विनेक
 ४५ ४५ ससुद्रवदुग्धया शुभो गणेशुमदा वृषाः दीर्घकंधरश्च गह्वरा यत्र यमधुनं
 ४६ यथाः ४६ गोपाला वैवहस्ताश्च मयमावंशीयरः पराः कलसीलां प्रगायंतो रागैर्मद

मणी ३

मोरोकेश्वर

३

नमो हने: ४० उत्पन्निज निकुंजं तं नत्वा मध्ये गता सरः ज्योतिषां मंडलं पद्मं सहस्रदल शोभितं ४८
 तद्वद्वेणोडपादलं ततोऽदलपंकजं तस्योपरि स्फुरद्दीर्घं सोपानत्रयमंडलं ५० सिंहसनं पंचदिव्यं
 कौस्तुभैः खचितं शुभैः ५१ ददृशुर्देवताः सर्वे श्रीकृष्णं राधया युतं ५२ दिव्यै ररुहसखी संवैभो हि
 न्यादिभिरर्चितं श्रीदामाद्यैः सेव्यमानमष्टगोपालसेवितैः ५३ हंसाभैर्व्यजनांदोलचामरैर्व
 जैमुष्मिः कोटचंद्रप्रतीकाशैः सेवितं कुरुकोटिभिः ५४ श्रीराधिकां लांकृतवासवाङ्मस
 कंदवकीकृतदक्षणां विं वंशीधरं सुंदरं मंदहासं भूमंडलामोहितं कामराशिं ५५ चतुप्रभं
 पद्मदलायतेक्षणां प्रलंबवाहुं वद्वपीतवाससं हंदावनोन्मत्तमल्लिंदराक्षया विराजतं श्रीव
 नमालयाहविं ५५ कांचीकलाकंकणनूपरयुतिलसत्तनोहारिमहोज्ज्वलसितं श्रीवत्सर
 त्तोतमकुंतलप्रियं किरीटहारंगदकुंडलविषं ५६ दृष्ट्वा तस्मानंदसमुद्रमग्नवत्प्रहर्षितं
 श्लाघां कुलेक्षणाः ततः सुराः प्राञ्जलयो नतानना ने मुमुक्षुर्वापिं पुरुषं पुराणं ५७
 उति श्रीमद्भगवत्संहितायां गोलोकखंडे नारदवद्भुलाश्वसंवादेशी गोलोकधामवर्णनं ना
 मद्वतीयोऽध्यायः २ जनकउवाच मुने देवा महात्मानं कृष्णं दृष्ट्वा परात्परं शुभे किंचिद्विने
 तव तन्मे हृदि कथां कुंज १ श्रीनारद उवाच सर्वेषां पश्यतां तेषां वैकुण्ठोऽपि ह विस्तृतः अथापष्ट
 भुजः साक्षात्तीनो भूक्तसविग्रहे २ तदैव वागतः सुखो नृसिंहो चंडवीक्रमः कीटिहृद्य
 प्रतिकाशो लीनो भूक्तसतो जसि ३ रथे लक्षहयैश्च भूस्थितश्चागतवाक्स्ततः श्वेतद्वी

हीने

मुल्फा

हलावतेह

गः सं
गोः सं
४

पयि यो भू स सहस्र मुज संडितः ४ श्रिया युताः स्वा युथयः पथ दैः पविसे वितः संप्रलीनो व
भू वा पु सो पि श्री कृष्ण विरहे ५ तदैव वा गताः साक्षाद्रामो राजीवलोचनः धनुर्वाणधरः श्री
ता शोभितो भानु मिर्वतः ६ दणकोत्तर्क संकाशो वासनांदोलिते रथे शु सख्यवाननेंद्रा ओ
लक्षवक्र युनस्वने ७ लक्षध्वजे लक्षहये सातकुंभे स्थितस्ततः श्री कृष्ण विग्रहे सखीः संप्रली
नो व भू वह ८ तदैव वा गतः साक्षादयज्ञो नारायणो हरिः प्रसू रत्नलया को ज्वलदग्नि
श्री को यमः ९ रथे ज्योतिर्मये हर्म्योदक्षिणासः सुरेश्वरः सोपिलीनो व भू वा पु श्री कृष्णस्य
स विग्रहे १० तदा वा गतवान् साक्षात् नरनायकः प्रभुः धनुर्भुजो विशालाक्षो मुनिवेशो वन
पुति ११ तडित्कोटिजटः जूटः प्रसू रही प्रिमंडलः मुनीर्द्रमंडलैर्दिव्यैः वंदितो वंदितव्रतः
१२ सर्वेषां पशयतां तेषां सांख्यसंनयः सोपिलीनो व भू वा पु श्री कृष्णस्य सखींदरे
१३ पदिसर्गितं साक्षात् कृष्णं स्वयं प्रभुं साक्षादेवास्तुतिं चक्रुः परं विस्मयमागताः १४
देवा ऊचुः कृष्णाय सखीं पुरुषाय परातपराय यज्ञेश्वराय परकारणकारणाय राधाय
राय पदिसर्गितं साय साक्षात् लोकथामधिपणाय नमः परस्मै १५ योगेश्वराः किल व
दंति महः परं त्वांत वैवसावतमताः कृतविग्रहं च अस्माभिरय विदितं यदमहयं ते तस्मै न
मोक्षमहसां यतये परस्मै १६ व्यंगेन वाननहिलक्षणा कदापि स्फोटो न यच्च कवयो न
विंशतिमुख्याः निर्देशभावरहितं प्रकृतेः परंतं त्वां व्रज निर्गुणमलं शरणं व्रजामः १७

त्वां व्रजके विदवयंति यरेव कालं के चित्प्रसां स्यमयरे भुविकर्म रूपं सर्वेव योगमयरे
 किल कर्तुं भावमन्योक्तिमिर्न विदितं शरणं गताः स्म १८ श्रेयस्करी भगवतस्तव पादसे
 वाह त्वार्थतीर्थयज्ञकादिषु येव रंति ज्ञानेन येव विदिता बहुविध संवेः संताडिताः कि
 ल भवंति न ते कृतार्थाः १९ विज्ञाप्यमयकिमुदेव ह्यशेषसाक्षीयः सर्वभूतहृदयेषु वि
 राजमानः देवेनर्मद्विरमलाशययुक्तदेहोऽस्मिन्मो भगवते युक्तो तस्माद्य २० यो
 राधकाहृदयसंदरचंद्रहारः श्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः गोलोकधामधिप ए
 धज आदिदेवः सत्वं विधनसुविबुधान्यविपाहियाहि २१ त्वं द्रावनेश गिरराज उपतेवनेश
 गोपाल वैष्णवकृतनित्यविहारलील राधापतेऽस्मिन् विधायतेयं त्वं गोवर्द्धनोद्दरण
 उद्धरणार्थं २२ श्रीनारद उवाच इत्युक्तो भगवान् साक्षाच्छ्रीकृष्णो गोकुलेऽश्वरः प्रत्य
 ह प्रणतान् देवान्मेव गंभीरयागिरा २३ श्रीभगवानुवाच हे सरज्यैष्ठ्ये शंभो देवः पृथ
 तमद्वयः पादवेषु अन्यध्वमंशैः स्त्रीभिर्मदारुण २४ अहं चावतविष्णुमिह विष्णु
 मिभुवोभवं कविष्णुमिच वः कार्येभविष्णुमियदोः कुले २५ वेदांमेव च न विप्रसुरं
 गाविस्तुर्मम अंगानि देवताद्यं साधवो ह्यसर्वो हृदि २६ युगे युगे च कथ्येत यदा पावं
 उभिर्जनैः धर्मः क्रतुदया साक्षात्तदात्मानं स जाम्पहं २७ श्रीनारद उवाच इत्युक्तं तं भग
 वीश्वरं हं विंशत्यपतिं प्राणवियोगविह्वला दवाग्निनाशः खलतेव मूर्च्छिताः कंठरो
 मांचितभावसंभ्रता २८ श्रीराधोवाच भुवोभवं हर्तुमलं व्रजं भवं कृतं परं मे शयं शु

१. गः सं
गोवं
५

लोत्ततः गते त्वपि प्राणपते च विगुहं कदाचिदवेव न थानया स्यहं २८ यदा त्वमेवं शपथं
न मन्यसे द्वितीयकारं कथयामि वा मयं प्राणो यत्र गंतुमतीव विह्वलः कर्हं रसुलः क
एव ह्मिष्यति ३० श्रीमगवानुवाच त्वया सहिगमस्यामि साशौचं कुकुरायिके ह्मि
ष्यामि भुक्तीभारं कविष्यामि वचसि व ३१ श्रीरायिके वाच यत्र हं द्रावतं नानासि यत्र नायम
नानदी यत्र गोवर्धनो नास्ति तत्र मे नमनाः श्रुत्वां ३२ श्रीनारद उवाच वेदनागक्रोश भू
मिं खथाम्नः श्रीहविः स्वयं गोवर्धनं वयमुनां व प्रेषयामास भूय नि ३३ तदा ब्रह्मा देव
गणैर्नत्वा पुनः पुनः पतिसर्गं तमं साक्षाच्छीकृत् संसमुवाच ह ३४ ब्रह्मो वाच अहं कुत्र
भविष्यामि कुत्र त्वं व भविष्यसि पते कुत्र भविष्यं तिके गृहेः कैश्चुनामभिः ३५ श्रीम
गवानुवाच वसदेव स देवकां भविष्यामि परः स्वयं नो हि एषां मत्कलाशेषो भवि
ष्यति न संशयः ३६ श्रीसाक्षा उकिं न एमी मे षमी शिवो जं वुवती तथा सत्यावतुल
सी भूमी सत्यमासा वसंथरा ३७ दक्षिणा लक्षणा चैव कालिंदी विवजा तथा मद्रा
हीमं विदं चः जह्नुवी पापनाशिनी ३८ रुक्मिण्यां कामदेसु प्रयु म्रति विष्क
तः भविष्यति न संदेहस्तस्य त्वं व भविष्यति ३९ नंदो द्रोणो वसुः साक्षा यमो दास
थरा स्मृता वृषभानुः सुचंद्रश्च तस्य भार्यकलावती ४० भूमौ कीर्तिरिति ख्याता त
स्या रथ भविष्यति सदा रासे कविष्यामि गोपीभिर्व्रजमंडले ४१ इति श्रीमगी संक्षिप्त
यां गोलोक संडे श्रीनारद वदुला स संवा दे प्र गमनो ह्यो गवर्धनं नाना सतती यो ध्यायः ३ श्री

४८ चेसकुमिषिं वंती

भगवानुवाच नवोपनंदभवने श्रीदामासवलः सरवा स्लोकः कलौर्जनोऽशुशुनवनंदगृहेष्वे।
 १ विशालर्षभतेजोस्विदेवप्रस्यवरूययाः भविष्यंति सरवायोमेवतेषट्त्रयभानुषु २ श्रीवस्त्रोवाच ।
 कस्यवैनंदपदवीकस्यवावसभानुता वददेवयतेसाक्षा उपनंदस्यलक्षणं ३ श्रीभगवानुवाच गाः पा
 लयंतिवोवेषुसदागोवतयोनिशं यो गोपालमयप्रोक्तानेषां त्वे लक्षणं पृष्ट ४ नंदः प्रोक्ताः सगो
 पालैर्नवलक्षणगवां पतिः ३ उपनंदश्चकथितः पंचलक्षणगवां पतिः ५ त्रयभानुः सउक्तो योदशालक्ष
 गवां पतिः गवः कोट्यर्गहेयस्यनंदगवाः स एव हि ६ कोट्यर्द्धं च गवां यस्यः त्रयभानुवरस्रसः ।
 एतादशोव्रजेद्यौतुसचंद्रोद्गोण एव हि १ सर्वलक्षणलक्ष्याद्यौ गोपराजौ भविष्यतः शतचंद्रानना
 नां च स्रंदरीणां सवास्रं ८ गोपीनां मद्वजे रम्ये शतगृथो भविष्यति श्रीवस्त्रोवाच हेदीनवंधोदे
 देवा जगत्कारणकारण ९ पृथस्यलक्षणं सर्वतन्मेबुहिपरेस्वरः श्रीभगवानुवाच अर्बुदं दश
 कोटीनां मुनिभिः कथितं तु ये दशार्बुदं यत्र भवेतस्यैष पृथः प्रकथ्यते गोलोकवासिन्यः का
 ष्चिद्वैद्यारपालकः प्रंगारप्रकराः काश्चिच्छ्रुयोपकारकाः ११ यथैतदस्याः स्यात्काश्चिच्छ्रु
 त्वावनपालकाः गोवर्द्धननिवासिन्यः काश्चित्कुंजविधायकः १२ मेविकुंजनिवासिन्यो भ
 विष्यंति व्रजे ममः एवं च यमुनापृथो जाह्नवीपृथ एव च १३ रमायामथुमायथा विरजायास्त
 एव च ललतायाः विशारवायाः मायापृथो भविष्यति १४ एवं ह्यष्ट सरसीनां च सरसीनां किल
 षोडशः द्वाविंशच्च सरसीनां च सृष्टा भाव्या व्रजो विधे १५ फतिरूपः अक्षिरूपः मेघिलाः कौशला
 स्या अयोध्या पुनरासिन्यो यत्र सीताः पुलिंदकाः १६ यस्यां स्यात्वनोदतः सर्वैर्बुधैर्बुधैर्बुधै
 तासां सृष्टा भविष्यंति गोपीनां मद्वजे शुभे १७ वस्त्रोवाच एताः कथं कथं भाव्याः केन पुण्येन के
 वरैः कुलमंहिपदंते वै योगभिः पुरुषोत्तमः १८ श्रीभगवानुवाच श्वेतद्वीपेव भूमानं श्रुतप।

गः शं
गोः स्वं
६

कौमल

स्तुष्टुः परं उपातीमिगिरामिष्पुप्रसन्नोभूत्सहस्रपात् १८ ॥ श्रीहरिकृष्ण वचनं तस्मिन्मयं वैय
मनोवांक्षितं महत्त येषां प्रसन्नो हं साक्षात्तेषां किं दुलभं हितत २० श्रीश्रुतयजुः कश्चिन्नो गोचरा
तीतं न तो नो ज्ञायते तु तत आनंदमात्रमिति यद्वदंतीह पुराविदः २१ तद्दृश्यं दर्शयामास कं यदि देवो
वरो हिनः श्रुत्वे तद्दर्शयामास संलोकं प्रकृतेः परं केवलं नुंद भवानुंदमात्रमक्षरमव्ययं यत्र
हंदां वनं नाम वनं काम उद्धेडु मेः मनोरमति कुंजास्यं सर्वतः सुखसंयुतं २३ यत्र गोवर्द्धनो नाम
सुनिर्करदरी युतः रत्नधातुमयः श्रीमानुसुपक्षिगणसंघतः २४ यत्र निर्मलपानीयकालिंद्री
सरिता वरा रत्नवहोभ्यतटी हंसयद्यादि संकुला २५ नानारासरसोन्मत्तं यत्र गोपी कंदवकं
तत्कंदवकमध्यस्थः किशोरकृतिरव्युतः २६ दर्शयित्वा च ताः प्राह ब्रूत किं करवाणिवः हृष्टो
मदीयो लोको यं यतो नास्ति परं वरं २७ श्रीश्रुतयजुः कंदर्पकोटिलावण्ये त्वपि दृष्टे मनो
सितः काशिनीभावमासाय सा रत्नान्यं न संशयः २८ यथा त्वलोकवसिन्याः कामतत्वेन गो
पिकाः भजंति रमणं मत्वा चिकीर्षुजनिता तथा २९ श्रीहरिकृष्ण उल्लभोऽर्चयेत्तु वयुष्मा
कं तु मनोरथः मयानुमोदितः सम्यक् सत्यो मखितुमर्हति ३० ॥ आगमनि विनं वीतुं अने सुख
र्थमुद्यते कल्येसा रसते तीते वृजे गोप्ये भविष्यथ ३१ दृष्टिभ्यां भारते द्वे वेमाथरे मम मंडले हंदा
वने भविष्यामि प्रेयात्को रास मंडले ३२ आरथ मे ए सखे हं सुहृदं सर्वतोयिकं मयि संप्राप्य सर्व
पिक्ततत्कत्या भविष्याथि ३३ श्रीभगवानुवाच तां शुभो गोप्यो भविष्यंति सर्वकल्पवरा नमः अन्या
सां वैव गोपीनां लक्षणं पृणता द्विथे ३४ सुराणां रत्नार्णवराक्षसानां वथा यच्च त्रेतायां रा
सचंद्रो भूद्वीरोदश रथात्मजाः ३५ सीता स्वयं वरं गत्वा यनुभं गंवकारसः उवाह जानकी सीतां
रामो राजीवलोचनः ३६ तं दृष्ट्वा मेधिलाः सर्वाः पुरंध्रयो मुमुक्षुर्विथे न हस्तुर्मुहं हाता न भर्ता

स्तु
रुण

३६

नोभवहेरचो ३१ तात्प्राह राववेद्र सुमाशोचंकु रुतस्रियः द्वा परांते करिष्यामि भवतीनां मनोरथं
३२ तीर्थदानंतयः शोचं समाचरतततः प्रहया परयामन्ना वजे गोप्यो भविष्यथ ३३ ३३ ता
भ्यो वरंदत्वा श्रीरामः ककणा निधिः कौशलां प्रययौ यन्वी ते असाजितभागीवः ४० मार्गे वकोश
लाना यो रामं दृष्ट्वा तिसृदं मनसा व विरेतं वै पतिं कंदर्प मोहनं ४१ मनसा पीव रं रामो ददौ त
भ्यो ह्यशेषवित मनोरथं करिष्यामि वजे गोप्यो भविष्यथ ४२ आगतं सीतया साद्वै सैनकैः स
हितं रघुं अयोध्यापुरवा सिन्याः प्रकटा दृष्टं समा ययुः ४३ वीक्ष्य तं मोहमायना मूर्च्छिता प्रेम
विह्वलाः तेषु लपलाः सरयूती रे राम धृतव्रताः ४४ आकासवागभूता सां द्वा परांते मनोरथः
भविष्यति न संदेहः कालिदीनी रजे वने ४५ शीतुर्वा क्वा दयदा रामो दंडका ख्यं वनं वाताः च च
रसीतया साद्वै लक्ष्मणेन यत्तु बाना गोपालो पासकाः सर्वे दंडका रणवा सिनः थायंतु स
ततं मां वै रासा र्थं धानतत्यराः ४६ येषां मां प्रममासा यथनुर्वाण यरो युता तेषां थने गतो रा
मो अट्टा मुकुटमंडितः ४७ अन्य कृतिं ते न वीक्ष्य न विस्मितमानसाः थाना इत्या पददृष्टः
कोटिकंदर्पसंनिभं ४८ कुबुले यंतु गोपालो वंशीवे वै विना प्रभुः इत्यं वीकार्य मनसाने मुष्ण
कः सुनिपरां ५० वरं वणीत मुनयाः श्रीरामस्तानुवाच ह यथा सीता तथा सर्वभूयास्त ३३ तिवा
दिनः ५१ श्रीराम उवाच यथा हिलक्ष्मणे भाता तथा प्रार्थो वरो यद्वि अद्यै व सफलो भाव्यो भ
वद्भिर्मित्रसंगतः ५२ सीतो यमेयवाक्येन कुर्वतो दुर्लभो वरः एकपत्नीव्रतो ह वै मर्षदा पु
रयोतमः ५३ तस्मात्तु महरेणापि द्वां परांते भविष्यथ मनोरथं करिष्यामि भवतां च क्लितं परं
५४ इति दत्वा वरं रामस्ततः पंचवटी गतः परं कालं समाकृत् यवनवा संवकार ह ५५ तदर्थ

१

गः शं
गोः खं
१

का
त्याग

नस्मरुतः पुलिन्यः प्रेमविह्वलाः श्रीमत्पादरजोहृत्वाप्राणं स्यक्तुं समुद्यताः ५६
 व्रस्रचाविवपुर्भूत्वा रामस्तत्र समागतः उवाच प्राणसंत्यगं माकुर्वन्ति सियौ त्रया ५७
 वृद्धावनेहं परं ते मविता को मनो रथाः शयुक्ता व्रस्रचारी तु तत्रैवं तत्र धीयत ५८
 धारा मोक्षानुरेदं न वणादीनि सा च नान जित्वा लं कामेन्य सीतां पुष्पकेन पुरीय यो ५९
 ५९ सीतां तस्या जरा जेद्रे वने लोकाय वा दत्ताः अहो सतामपि मुविमव न भूविदुः खदं ६०
 यदा यदा करोयं रामो राजीवलोचनः तदा तदा स्वर्णमयी सीतां कृत्वा विधननः ६१
 ६१ यज्ञसीता समूहो भून्मंदिरं नखवस्य च ताश्चैतन्यवना भूत्वा चतु रामं समागताः
 ६२ ता आह नखवे सोदो नाहं गृह्णासि हे प्रियाः तदोतु स्ताः प्रेमपराः न संदशरणम
 जं ६३ कथंचास्मान् गृह्णासि भजंती मे धिलीः सतीः अहं गीर्ध्रकालेषु सततं कार्य
 सायिनीः ६४ धर्मिष्ठस्त्वं श्रुतिचरोऽधर्मवद्वाप्येकं कथं कथं गृहीत्वा त्यजसिततः पा
 यमवाप्यसि ६५ श्रीराम उवाच समीचीनं वचः सत्यो युष्मा भिक्षादितं च मे एक
 पत्री व्रतो हं हि राजर्षिः सतयैकया ६६ तस्माद्ययं दायकं ते पुण्ये वृद्धावने वने मसि
 व्यथक विद्यामि युष्माकं तु मनो रथं ६७ श्रीमगवानुवाच तावज्जैषि भविष्यंति यज्ञ
 सीताश्च गोपीकाः अन्यासां चैव गोपीनां लक्ष्मणं पुरातादिये ६८ इति श्रीमद्भग
 वत्संहितायां गोलोक खंडे भगवद्ब्रह्मसंवादे उद्योगप्रसन्नवर्णनं नाम चतुर्थोऽध्या
 यः ४ श्रीभगवानुवाच ॥ रमा वैकुण्ठवासीन्याः श्वेतदीपसखीजनाः ऊर्ध्ववैकुण्ठ

अपवाद

१

वासिन्यस्तदा जितयदा श्रिताः १ श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्योपसमुद्रजाः तगोप्योभवि
 व्यंति लक्ष्मीपतिवरादजे २ काश्चिद्व्याश्रुद्विआश्रुतपाविगुणवतयः भूतगोप्योभवि व्यंति पुण्ये
 नानाविधैकतैः ३ यस्मावतारं रुचिरं रुचिपूर्वदिवस्यति मोहितः प्रीतभावेन वीक्ष्य देवजनस्यः
 ४ तस्मै देवलकाकोनतयले पुर्हिमाचले भस्मापरमयातामै गोप्योभाव्यो व्रजे विधे ५ अंतर्हि ते भगव
 ते देवैधन्वंत रौ भुवि औषधो ३ः स्वसायना निष्फला भारते भवन् ६ सिद्धार्थोत्तमपत्तेयुः स्त्रियो भूत
 वामनो हराः - चतुर्गोव्यतीते तु प्रसन्नो भूद्विः परः १ वरं वलीतवेत्युक्तं श्रुत्वा नार्यो महावने तं दृष्ट्वा
 मोहसायना ऊचुर्भक्तिमवानुताः ८ श्रीहरिस्तवाच तं द्रावने द्वापरांतं तं भूत्वा मनोहराः भविष्य
 यस्मिं योरासे कविष्ठा मिव च सुवः ९ श्रीभगवानुवाच भक्तिभावसमायुक्ता भूवि भाव्यो वरांगनाः
 लतागोप्योभविष्यति त्वं द्वापराण्येयी नाम ह १० अलंथय्य शुषाना न्यो वीक्ष्य त्वं द्वापतिं हविं ऊचुर्वा
 यं हविः साक्षादस्माकं तु वरो भवेतु ११ आकासवागभूता संभजता श्रुत्वा पतिं यथा त्वं द्वापतिं
 यं त्वं द्वापराण्ये भविष्यथ १२ समुद्रकन्याः श्रीमत्स्यं हविं दृष्ट्वा च मोहिताः तद्दिगोप्योभवि व्यंति श्रीम
 त्स्यवरादजे १३ आसीद्राजा एषुः साक्षात्समांशं सुंदरविक्रमः जित्वा रात्रि पश्येत्थो धरां कामानुद
 ह १४ वह्निष्मती भवत्सुवद्वयः दृष्ट्वा पुरस्त्रियः अत्रैः समीपमागत्य ता ऊचुर्मोहविद्वलाः १५ अ
 यंतुराजराजैः द्रुः एषुः एषु लविक्रमः कथं वरो भवेन्नो वैतद्वदत्वं महामुने १६ अत्रिरुतवाच गोदोहं
 कुरुताम्य एषीयं धारणा मयी सर्वदा सति कोडुर्मनो रथमहार्णवं १७ मनोरथं प्रकुडुर्दमनः यत्र
 एतां शुभान् तस्माद्गोप्योभवि व्यंति त्वं द्वापराण्येयी नाम ह १८ कामसेना मोहनार्थं दिव्या अस्त्रसोवराः

५ गः शं
गोः रं

नासयणस्य सह सावभुवर्गं यसादने १८ भर्तृकामाश्रुता आहु हि द्वेनाययणो मुनिः सनीरयोवो भवि
तासजे गोप्यो भविष्य २० सियः सुतलव सिन्यो वासनं वीक्ष्य मोदिताः तपस्तपाम विष्णं ति गोप्यो वंद
वने विधे २१ नागेंद्र कन्यायाः सोषं मेजु भस्मावरेक पासं कर्षणस्य वासायं भविष्यति त्रजेवनाः २२ क
श्यपो वसुदेवश्च देवकीचादितिः परा शूरः प्राणो ध्रुवः सोपि देवको वतरीष्यति २३ वसुधैव कुटुम्बकः सा
हा दत्तो कुरुते दया परः हृदी कोथनद श्वैव कृतवर्मा त्वयं यतिः २४ गदः प्राचीनवर्हिश्च मरुतो ह्युग्र
सेन उत तस्य रक्षां कविष्यामि राज्यं दत्वा विधानताः २५ युपुथानश्च वरीषाः प्रह्लादः सात्वतिलया जी
राधिः शंतनुः साक्षाद्गोप्यो दोणो वस्तुतमः २६ शालश्चैव दिवोदासो धृतराष्ट्रो भगोरविः पंडुः स च
सुतां प्रोत्थयन् राजा युधिष्ठिरः २७ भीमो वायुवलिश्च मनुः स्वयं भुवोर्जनः शतकपा सुभद्रश्च स
वितकर्ण एव हि २८ नकुलः सहदेवश्च सुतोदा वशिनीसुतो धातुवाल्मीकिवीरश्च वहीदोणः प्रता
पवान २९ दुर्योधनः कलैरंशो भिमन्युः सोमयव च द्रोणिः साक्षाच्छिष्यापि त्रयं भूमे भविष्यतिः ३०
उत्पद्यतेः कौरवाणां मन्येसां भूभुजां नृणां कुले कुले च भवतस्त्राणैः स्त्रीभिर्हृदा सुयः ३१ ये ये वतारा
ने सर्वे ते सां राजये रमांशकः भविष्य राजराज्ञीषु सहस्राणि च षोडश ३२ श्रीनारद उवाच ३३ अत्युक्त
श्रीहरीस्तव व्रणाणं कस्तलासनं दिव्यकपां भगवती योगमाया मुवाच ह ३३ श्रीभगवानुवाच देव
ताः सप्तसंगं संनिक्नुम्य महासते वसुदेवस्य भार्यायां कंस उवाच स भयात्युनः ३४ नंद उवाच स्थितायां च
रोहिण्यां संनिवेशय नंद यत्नां भवत्वं वैकुण्ठे दं कर्षवाद्भुतं ३५ श्रीनारद उवाच श्रुत्वा ब्रह्मा देवगणैर्न
वाक्यं यथा स्यात् भूमीमांसा स्यात्प्राणीभिः स्वधामनि जमाय यो ३६ परिसरत संसादाच्छीक संवि

अपनाम

शरीरा

८

पत्नी

द्विमेचिलः कंसादीनां वधार्थं यथाज्ञोयं भूमि संतले ३१ सोमसावंतमौ जिह्वा भवतीत्यं यदानुपः ।
 तदपि श्रीरवे सस्वरूपं तेन गुणो महान ३२ नमः यतं नि विहगा यथा ह्यात्तसंनयः तथा कस
 गतिं विवदंती ह विपश्चि तः ३३ इति श्रीमद्भगीकार्ये संहितायां गौले कखंडे भववदुस्म संवदे भ
 गवदा गौले योगसंज्ञा नाम पंचमोऽध्यायः ५ श्रीवह्मलश्रवाच कंसः कोपं पुनर्देत्यो महावलपरा
 क्रमः तस्य अन्ता श्रीकर्मणि ब्रूहि देवर्षि सततम् १ श्रीनारद उवाच समुद्रमथने सर्वकालनेमर्
 हासुरः पुपुये विस्मना साहं पुदैतेन हतो वलात् २ श्रीकेशजीवतस्तु संजीविन्या च विद्यया पुनर्वि
 स्मयो ह्युक्तः उयो गं मनसा करोत् ३ तपस्ते ये तदा देत्यो मंदिराचल संनिधौ नित्यं हर्करं पी
 त्वा भजन्ते वंयिता महं ४ दिव्यो पुण्यतवर्षेषु व्यतीतेषु यिता महः अस्थिरो यं स वल्मीकं वनं वृही
 त्पुवाचितं ५ कालनेमि उवाच ब्रह्मांडे ये स्थिता देवा विस्मयन्तु महावलाः तेषां हस्तौ न मे मृत्युः
 सखी नाम पीता भवेत् ६ श्रीब्रह्मोवाच अलभोयं वरो देत्ययत्नया प्रार्थितः परः कालांतरे
 ते प्राप्ताः स्यान्महा कपं न मृषा भवेत् ७ श्रीनारद उवाच उग्रसेनस्य प ^१ कौ अन्तले मेऽसुरः तन्यां
 पुनः कोमा रेयि महासल्लैः सततं स पुयोधर ८ अरासंथो मा गथे द्रो दिग्जया य विनिर्गतः ॥
 यमुना निकटे तस्य शिरो हविस्ततः ९ द्विपः ^१ बलया पीडः सहस्रद्विपस्तु भूत वभं क ^१ कु
 श्वला संचंड्राव शि विरान्मही १० निपातयन्तु शि विरान्मंदिरान् भूमिनां स्तान् रंगभूम्या ^१ भु
 मा अगा मय उक्तं सोऽपि युद्धे ११ पलायितेषु नृपैः कंससंतसमागतं मुंडादंडे संगृहीत्वा यत्
 यामास भूतले १२ पुनर्गृहीत्वा हस्तभ्यां भासयित्वा गृहे नजः अरासंथस्य सैन्यां विक्षेपयत्

३३

तन्यां

कु

भु

५

गः शं
कोः रं

योजनं १३ तदुतं वलं दृष्ट्वा प्रसन्नो नागधेष्वरः अस्मिन् प्राप्तीददौ कन्येतस्मै कंसाय तं ह्रियं १४
 अस्मिन् दंदं हस्तिशुलं न रथानां च विलक्षकं अयुतं वैवदासीनां पतिवर्हं जरासुतः १५ दंदं योथी
 ततः कं सो भुजवीर्यमदो वृत्तः साही क्षाती ययौ वीरो धैका की चंड विक्रमः १६ चारु रो मुष्टिकः
 कूटः शललो शलक लया महिषा तीयतेः पुत्रमला युद्ध जयैषिणः कं सलाना ह साम्रा
 यी दी पथं रंगमेव मे अहं दा सो भवे ये वो भवं तो जयि नो पादि १८ अहं जयी वेदु वतो दा सार
 वं कं सो म्यहं सर्वेषां पश्य तं तेषां नाग राणां महात्मनां १९ इति प्रतिज्यं कृत्वा य पु पु ये तैर्ज
 ये धीभिः यदा गतं स चारु रंग ही त्वा याद वे ष्वरः भू ए छे पो थ या मा स श न भुवैः स मु च र
 न २० तदा पातं मुष्टिक रयं मुष्टि भिर्युधि नि रीतं पको न मुष्टि ना तं वै या त या मा स भू त लेः २१ कूटं
 स मा गतं कं सो गृही त्वा याद यो अतं पातयि त्वा भू मि मथ्ये विक्षेप ग ग ने व ला त २२ भुजना स्फो
 व्युध वं तं शलं नी त्वा भुजे न सः पातयि त्वा पुन नी त्वा भू मो तं विष क र्ण ह २३ अथ तो शल कं कं
 सो गृही त्वा भुजो र्व ला त नि पा त्य भू मा उ त्था य विक्षेप द श यो जनं २४ दा स भवे व ता न्कृ त्वा तैः
 सार्द्धं याद वे ष्वरः स ह्य को न प या वा मु प्र व र्ण रा गी रं व रं २५ तस्मै नि वे द्या मि प्रा यं पु पु ये
 रेण सः द्विवदेनापि विंशत्यादिनैः कं सो ह्य वि मु स २६ द्विविदो गी रि मु त्या या विक्षेप त स्य मू
 र्धनि कं सो गी रि गृ ही त्वा च त स्यो प रि स मा क्षि प त् २७ द्विविदो मुष्टि ना कं सं धा त यि त्वा न भो गतः
 आव न कं स अतं नी त्वा पात या मा स भू त ले २८ मूर्त्ति त स्म त्प हारेण परं क र्ण म ल ना य यो
 क्षी ए स त्व अ र्णित सि र्दा स भा वं गत स दा २९ ते नै वा य ग ताः कं शं अ ष्य मू क व नं ततः तत्र के

दाज

वन

श्रीमहादेवो हयवृषो नमः ३० मुनिभिर्नित्यं तं वशं कर्त्तुं नैव हतं इत्येकं सोमहावी
 योमहेन्द्राख्यं गिरं यो ३१ सातव रं चो ज्जहा रगी विमुत्पाद्यदैत्यराट् पुनस्तत्र स्थितं रामं
 कोय संरक्तलोचनं ३२ प्रलयार्कप्रभं हृष्टानना मणीरसामुनिं पुनः प्रदक्षणीकृत्य तदंशो नि
 ययात ह ३३ ततः संतोभा गीवी कं सं प्राह महो गृहक ३४ अथैव त्वं हस्मि दुष्ट विषं वीर्यमा
 निनं मत्समीयेथनु निदं लक्ष्मण रसमं सहत ३५ इदं च विस्मय दत्तं सं भवेत्तु ये युधि संभोः क
 रादि ह प्रपुंक्ष विषाणं वथा यच ३६ यदि चेदं तनो सि त्वं तदा वकु सलं भवेत् चेदस्य कर्षणं न
 स्यादत यिष्या मि ते वले ३७ श्रुत्वा वव सदा दैत्यः को दं डं सप्त तलकं गृहीत्वा यस्य तलस्य स
 जं कृत्वा थली लया ३८ श्रुत्वा कर्षणं ययं तं सातव रं ततान ह प्रत्यं वा स्फोटने नैव टं का नो भू
 तडित्स्वनः ३९ नना दतेन वरुणं डं सप्त लो कै विलैः सह विचेलु दिगा ज्जहा रा राज ड्रु वं डं
 डलं ४० थनुः संख्या यतत्कं सो नत्वा नत्वा ह भारी वे हे दे वक्ष वि यो ना सि दैत्यो हं ते च किं करः
 ४१ तव दासस्य दासो हं पाहि मं पु रु थो तमः श्रुत्वा प्रसन्नः श्री राम लक्ष्मै प्रदा दनु चत ४
 ४२ श्री जामदगन उवाच को दं डं वै सम वं तत ये न भं गी भविष्यति परिसरु तमे ना उलो यि
 त्वां चो तयिष्यति ४३ श्री नारद उवाच अथ नत्वा मुनिकं सो विचर न सम हो न्मदः न के पि पु
 पुथु लो न रा जा नश्च वलिं द ४४ समुद्रस्य तटे कं सो दैत्यं ना म्ना ह्यस्य सरं स र्प का रं च ह
 का रो ले लि ह नं द व र्ही ह ४५ आ गच्छं तं द सं तं च गृहीत्वा तं निपात्य साः वकार स्व गले ह्य
 रं नि भयो दैत्य राट् वली ४६ प्राच्यां तु वं ग दे शो बुदैत्यो विष्टो महा व्रथः तेन सा हं स पु पु ये

चिला

होका नूक २८

गः १० सं
गोः रं
ऊ३

गजेनायिगजोयथा ४१ सुंगाभ्यां पर्वतानुत्था विक्षेपकं समुद्रं नि कंसो निमिंस गृहीत्वा का
 क्षिपतस्य मरुके ४२ अचानमुष्टि नानिष्टं कंसो वैदेत्य पुंगवः मूर्च्छितं तं विनिर्लिप्त्य तेनो
 दीवीं दिशं गतः ४३ प्रागज्योतिषे श्वरं भौमं नयकारं मया महाबलं उवाच कंसो युद्धासीयु
 दं संदेहि देत्यनृ ५० अहंदा सोमवेयं तो भवं तो जयि नो यद्वि अहं जयि वैद्रुवतो दासा नृ
 कं क नो म्य हं ५१ श्रीनारद उवाच सर्वप्रलंको युयुथे कंसो नायि महाबलः मूर्च्छितं मूर्च्छितो
 दाबुद्धं तेन यथोद्धृतः ५२ मल्लयुद्धे गृहीत्वा तं कंसो भूमौ निपात्य च पुनर्गृहीत्वा विक्षेप प्रा
 गज्योतिषे पुनोदरे ५३ आगतो येन कोना स्ना कं संजग्राह रोषतः नोदय मास हरेण व
 लं कृत्वा यदा रुणं ५४ कंसं नोदय सासथेन कंसा तयोजने निपात्य तू र्णिया मास तदं
 गं मुष्टिभिर्दृष्टैः ५५ तुरागवर्तौ भौमकाका कं संनीत्वा न भोगतः तत्रैव युयुथे देत्य ऊर्ध्वं
 वैलक्ष्य योजनं ५६ कंसो नंतवलं कृत्वा देत्यं नीत्वा तदां वरात् भूम्यां संयातया मासु वसंतं क
 थिरं मुरात ५७ तुंडेनायग्रसंतं च वकं देत्यं महाबलं कंसो निपातया मास मुष्टिनावश्रवा
 निना ५८ उत्थाय देत्यो वलवान् सीतपदौ पुनश्च नः कौथयुक्तो समुत्पत्य तीक्ष्णतुंडो गृह
 षतं ५९ नैगीर्णोपि स्वज्वां गोतद्रुले रोधकं ह्वयः स यश्च कूर्दंतं कंसं क्षतं कंठो महावकः ६०
 कंसो वकं संगृहीत्वा यातयित्वा महीतले कराभ्यां भ्रामयित्वा च युद्धं तं विचक र्ष हः ६१
 तत्स्वसारं सतनारव्यां योद्धुं कामा मवस्थितां तामाह कंसः प्रहसन्वा कं मेष्टुण सतने ६२
 सिया साहं महा युद्धं न करोमि कदाचनः वकासरः स्यान्मे भ्राता त्वं च मे भ्राता नीभवः ६३

निगलम्

ततो नंत बलं कं संवीक्ष्य भो मायि धर्षितः चकार सौ हृदं कं से सहायार्थं सुगन्मति ६४ ३ नि
 श्रीमद्भगीश्वर्यं संहितायां गोलोक रवे देवा रद वद्रु ला सु सं वा दे कं स बल वर्ण नं नाम य एथा
 यः ६ श्रीनारद उवाच अथ कंसः प्रलंवा ये रन्यैः सर्वजिते श्रुतैः शंवरस्य पुत्रं प्रागात्स्वामि
 प्रायेन वेदयत १ शंवरौ ह्यतिवीर्योपिन युयोधस तेन वै चकार सौ हृदं कं से सर्वे रतिवलयैः स
 ह २ विष्टुंगमि रवरे शोते व्योमो नामा सरोवली कंसया दप्रवृद्धो भू क्रोथ सं रक्तलोचनः कंसं
 जघान वीत्या यप्रवलेहं ह मुष्टिभिः तयोर्पुष्टमभूद्धो रमितनेतर मुष्टिभिः ४ कंसस्य मुष्टिभिः
 सोपि निःसत्त्वो भू उमातुरः ५ त्वं कृत्वा यतं कंसः प्राप्तां प्राणनाम ह ५ हे देव युद्धकांक्षां
 लिङ्गयामित्वं वदाशु मे प्रावीवंतं तदा गच्छ देवं वाणं महाबलं ६ प्रेक्षितश्रुतिकं सारथ्यो म
 य युद्धदिदक्षणा भुजवीर्यमहोन्नतः शोणितारव्यं पुनं ययौ १ वाणा सु रस्तु तप्रतिज्ञां श्रु
 त्वा कुद्धो ह्यभून्महान ततोऽलङ्गां भूमये जगर्जवनवद्धली ८ अजानभूमिगां लङ्गां फालां ता
 तस्य मागतं कृत्वा तमा हवा एस्तु सर्वं वैनां समुद्धर ९ श्रुत्वा वचः कशभांता मुजहार स
 दोक्तः प्रचंडविक्रमः कंसः खरदंडं गजो यथा १० तथा चोद्धृतयो तवा तालोकाः स प्रत
 लाहताः निपेतुर्गिरयो नेकाः विचैलुहं हृदि मजाः ११ योद्धंतमुद्यतवाणं दृष्ट्वा गत्यस्य
 ध्वजः सर्वं संवोथया मास प्रोवाच वलीनं वनं १२ कस्मे विना परं वै नं भूमौ कोपिन जेष्यति
 भार्गवेण वरंदं तं यत्र रसौ च वै सखं १३ श्रीनारद उवाच उत्पत्ता सौ हृदं हयं सद्यो वै कंस
 वाणयोः चकार परयाणां त्यागिवः साक्षान्महेश्वरः १४ अथ कंसो दिक्प्राप्तिं चांश्रु

खेन स हृदं कं से देवं

गः सं
गोः सं
११

नेत्र

त्वावतसंमहासुरः तेनसार्द्धसयुयुथेवत्सकूपेणदेत्यराट् १५ पुच्छगृहीत्वातंवत्संयौथयामा
सभूतलो वसोक्तवापतंशैलंम ल्ले देशांस्तोययो १६ सन्मुखान्तकालयवनः श्रुत्वादेत्यं
महावलं निर्धयोसन्मुखियोद्धंरक्तस्मृग्गिदाथरः १७ कंसो गदागृहीत्वास्वलक्ष्मभारविनिर्लि
तां प्रादियुयुवतंद्रायसिंहनादमथाकरोत् १८ गदापुद्गमभूद्धोरंतवहिकंसकाक्षयोः विस्फ
लिंगानक्षरंत्योद्धेगदेसूलीयभूवतु १९ कंसोका लंसंगृहीत्वापात्याससभूतलो पुनर्गृहीत्वा
निः पात्यमृततुल्यंचकारहः २० वारवक्षीप्रकुर्वतींसेनांतंयवनस्यचः गदयायौथयामास
कंसोदेत्यायियोवली २१ गजं सुरंगान्पुरथात्तीराभूमौ निपात्यच अगर्जवनवधीरो गदापु
द्गोमथागले २२ तंतश्च उड्डुवर्लेकात्यकास्वस्वरंयनं भीतान्यप्लुतायितान्त्लेका नजवान
पुनीतवित २३ उच्चपादोदीर्घजानुः संभो कर्लक्ष्मिकटिः कण्टवक्षपीनंरुः पुष्टः प्रंशुर्ह
र्दुर्जः २४ खड्गो निषंगीकवचीमुद्गरं दयोथनुर्द्वरः मदोक्तोययोअंतं देवात्कंसोमना
वतीं २५ चारुमुष्टिकाविष्टशालतोर्लके सिमिः प्रलंबनरकेनायि द्विविदेनसमाहतः
२६ नृणांवतीयकूटैश्चभोमवणाख्यशंवरेः व्योमयेनकवत्सैश्च रुकथेसोमशवतीं २७ कं
सादीनां गतान्दृष्ट्वाकोदेवायिपः स्वराट् सर्वदेवगणैः सार्द्धयौद्धुकुद्धो विनिर्धयो २८ तयो
पुद्गमभूद्धोरंतुमलंरोमहर्षणं दिव्यैश्च सासुसंपातैर्वीरैः स्त्रीद्वैः सुप्रभैः २९ सासुं
थकारेसंज्ञातेवपारूद्धोमरेश्चरः विक्षेपवज्रकंसायशंतथा रंतडियुतिः ३० मुद्गरेणापितह
जंतताडाशुमहासुरः यथातकुलि पुद्गे किन्नथरंवभवह ३१ त्याकावजंतदावभीरव

दोओभरे
तवका मलमज

मोटे

११

कुलमाला

नमो भगवते वासुदेवाय

कंजग्राहयेषतः कंससुद्धितताडाशुनादं कतार्थभरवं ३२ सहतोनाभवत्कंसोमालाहृत ३
 वदियः गृहीत्वा सगदं शुर्वी सद्यथा तु मयी दृढां ३३ लक्ष्मणसमां कंसश्चिन्तेयेंद्राय देव
 राट् तां समा यततीतीत्यजग्राहपुपुनंदरः ३४ तताः विज्ञेयदेत्यायवीरो न मुंचिसुदनः
 वचनपुष्टे विदलत्रयीन्मातलिसारथिः ३५ कंसो गृहीत्वा परिचंततां तां संसरद्विषं तत्र
 हारं एवैवैद्राः क्षणं मूर्च्छा मवायसः कंसं मरुहणः सर्वे गृध्रयक्षैः स्फुरत्यभैः वालौकैः
 कृदयामासवर्कसूर्यसिवांबुदः ३६ दोः सहस्रयुतो वीरश्चायं संकारयन्मुहुः तदा ता
 न्कालयामास बालैर्वीणासुजोवली ३७ तानं च वसवो रुद्रा आदित्याः अश्विनः सुराः ज
 मुनीना विधेः शस्त्रैः सर्वतो दिं यथा गजाः ३८ ततो मोमासुरः प्राणाः प्रलंवाद्यसरेन दत्त
 तेन नादेन देवा स्तेनियेतु मूर्च्छितो रणे ३९ अथायशुतदाशकोराजमाकृत्य रक्तहक्
 नोदयामास कंसाय मतमैरावतं गजं ४० अंकुशो स्फालना कुहं यात्यंतं मुहुर्मुहुः ४१
 वंटा यं किं कैणी जलं रत्नं कंवल संडितं गोमूत्रं च यस्मिं हरं कस्तूरी यत्र भन्मुखं ४२ दृठेन सु
 दित कंसः तंतताडमहागजं द्वितीयमुदिनाशकं संजघान वरुणं गले ४३ तस्य मुष्टिप्रहा
 रेण हरेण कः ययान ह जानुभ्यां च रणी सहस्रगजोपि विह्वलो भवत ४४ पुनस्तथा य
 नागैर्द्रोदैर्तेषु हत्य वेत्ययं सुंटा दंडेन बौद्धत्वा विज्ञेय लक्ष्यो जने ४५ पततोपि सर्वजंगमः
 किं विद्धा कुलमातसाः स्फुरदोष्णेति रुष्टं गोपुष्ट भूमि समा ययौ ४६ कंसो गृहीत्वा
 नागैर्द्रं संनिपात्य वरुणं गले निष्पीड्य सुंटां तस्यापि दंता सुणी चकार ह ४७ अथ चैराव
 तो नागोऽद्रावाशुरणं गणं त निपातयन् महावीरान देवधानीं पुरी गतः ४८ गृही

कंसो गृहीत्वा नागैर्द्रं संनिपात्य वरुणं गले निष्पीड्य सुंटां तस्यापि दंता सुणी चकार ह ४७ अथ चैराव
 तो नागोऽद्रावाशुरणं गणं त निपातयन् महावीरान देवधानीं पुरी गतः ४८ गृही

१२
गः सं
गोः सं

त्वावैस्मवंचयं सज्यं कृत्वा यदेत्यारु देवान्निद्रावयमासेवाण्येष्टुधनुःखनैः परततः
 सुरालेन निद्रान्यमाना विउउवुलीनधियोदिशांते केचिं द्रुगे मुक्तशिखावभुवुर्मीताः स्म केस
 इत्यं युष्मिवादिनस्तु ५३ केचित्तथा प्रंजल योनिदीनवत्संन्यस्तु मास्वायुये मुक्तकक्षाः स्म
 तुरं एके कंस नृदेव सन्मुखे गते स्म तः केचिदतीव विह्वलाः ५४ इत्यं स देवान्प्रगता निरीक्ष्यत ०
 श्रीत्वा च सिंहासनमातयवत सर्वे सदा दैत्यगणैर्जनाधियः स्वराजधानीं मधुरां समाय
 यौ ५५ इति श्रीमद्भगीवत्संहितायां गोलोकखंडे नारद कुलाख्ये संवादे केसादिगतिव्यवर्ण
 ने नाम सप्तमोऽध्यायः १ श्रीगर्भोवाच श्रुत्वा तदा शौनकाभक्तिपुताः श्रीमैथिलोक्तान् भू
 तावतिष्ठं नत्वा पुनः प्राह मुनिं महातं देवर्षिं वर्यं हविभक्तनिष्ठः १ श्रीवहुलाश्व उवाच
 त्वया कुलं कौविशदीकृतं मे स्वानंददोर्जा यथा सामलेन श्रीकृष्णमभक्तक्षणा संगमेन जनो
 यिसास्याद्ब्रह्मा किमुस्वित २ श्रीकथासूरतमस्तु साक्षाद्भवा जे किंचनितं चकारतुह
 हि मे देव उरुषे असीशवितापुत्रः स्वात्यविपदि मां त्वं ३ श्रीनारद उवाच धन्यं कुलं यन्नि
 मिन्नानुयेण श्रीकृष्णमभक्तिनयरात्यरेण स एतं कृतं यत्र भवान्प्रसूतः पुत्री हि मुक्ती भव
 नेन चित्रं ४ अथ प्रभो कस्य पवित्रलीलां समंगलां संश्रुता तात्परस्य अभूत्सतं यो भुवि
 रक्षणा र्थं न केवलं कंसवधायकसः ५ अथैवराथ ह्यथ भानुपत्न्या मास्युर्ध्वं रूपं मह
 सः परात्मा कलिंदजा कुलनिकुंजदेशे समंदिने सावतता वनाजन् ६ च नावते व्योमिदि
 नस्य मथोभाद्रे सितेनागतिथौ च सोमे अवाकिं नन्देव गणाः स्फुरद्भिस्तन्मंदिने नंदनजेः १३

केस

निमगजेदीकुल

पंचमी

वसावतेभरे

कुलावतेहं

विष्णु धीपुत्र

दाज

प्रसूतैः १ राधावतावेण तदा वभुर्वर्नयो मलाभा सुदिशः प्रसेतुः ववुश्चुवाताः अरविंदरागीः
 सुशीतलाः सुंदरमंदयानैः ८ सुतांशुचंद्रयातामि रांमं हृष्टा कौर्ति मुदमायचोयी शुभं वि
 थाया शुददोहिजेभ्यो हिलक्षमानंदकरं गदाय ८ प्रविरवचिद्रनमस्य सरलसुवर्णयुक्तेकतचं
 दनां गी आदोलिता साववये सरवीजनेदिनेदिने चंद्रकलेवभामि १० यहर्षिनेदेववचैः सुत्र
 लभंयजैर्नरापंजनजन्मकोटमिः सविग्रहं तां वयमानुमंदिवेलक्षं तीलो काललनामलालनैः
 ११ श्रीरासचंगस्यविकासचंद्रकादीयावलीमिर्वयमानुमंदिवे गोलोकसुतामणिकंठभूषणा
 २५ तापरांतां भुवि ययिताम्यहं १२ श्रीवदुलाश्वउवाच वयमानो बहो भाग्यं यस्य राधासुताभव
 त कलावत्यासचंद्रेण किंकृतं सर्वजन्मनि १३ श्रीनारदउवाच नृगपुत्री महाभावाः सचंद्रो नृपतीश्वरः
 वल्लवतीहरेचंशोवभुवातीवसुंदरः १४ पितृणां मानशीकं न्यासितो भूवन्मनोहरः कलावतीरत्नमा
 लासेन कानामनामतः १५ कलावतीसचंद्राय हरेचंशाय धीमते वैदेहाय रत्नामालां मेनकां वहि
 मादये १६ यादिवहैरुविधिना स्वेच्छामिः पितरोदतुः सीताभूद्रत्नमालायामेनकायां च पार्वती
 १७ द्वयोश्चैवं विदतं पुराणेषु महामते सचंद्रोऽथ कलावत्या गोमतीतीरजेवने दिव्येष्टादशभि
 र्वर्षेऽस्मिन् पक्षे स्मरन्त्यः १८ अथ विधिसमागत्य वरं हस्तिपुत्रावह प्रकृतावलीकदेशाच्च निर्य
 यो दिव्यं पट्टं १९ तं नत्वा वाचसे भूपाह्वयं मोक्षं परात्परं तच्छ्रुत्वा तुः रिवता सा धीविधिं प्राह
 कलावती २० पतिरेव हि नारीणां देवतं परमं स्मृतं यदि मोक्षमसौ याति तदा मे का गतिर्भवेत् २१
 एनं विना न जीवामि यदि मोक्षं प्रदास्यसि तुभ्यं पापं प्रदास्यामि पतिविज्ञेयविदुला नर श्रीवत्सोवा

प्र

गः शं

गोः खं

१३

ना

क्षिप्रानूपिकलाज
नमदाद

स त्वत्कुर्युः यभीतो हं मे वरो यि म्प न हि तस्मात्वं प्राणयति ना सार्द्धं कृत्विष्टयं २३ भुक्त्वा सु
 र्वानि कालेन युवां भूभौ भविष्यथः गंगायामुनयोर्मध्ये द्वापरांतैश्च भारते २४ पुत्रयोश्च यिका सा
 त्पविसर्गं तमप्रिया भविष्यति यदा पुत्री तदा मोक्षं गमिष्यथः २५ श्रीनारद उवाच ३ त्वं ब्रह्म
 वरेण्यदि व्योमो वरूयिणा कलावती स चंद्रौ वभूभौ तो द्वौ वभूवतुः २६ कलावती कान्यकु
 भौ भलंदन नृपस्य च जातिस्मरा स भूवि व्यायुक्तुं तं सुदुर्ग २७ स चंद्रौ वभूभौ नृगृहे भव
 त् जातिस्मरो गोपवरः कामदेव उवाच २८ संबंधयो जया सा स नंदराजो महा मतिः तयो
 च जातिस्मरयो विदुतो विदुषा द्वयोः २९ वषभानोः कलावत्या आख्याने शुणते नरः सर्व
 पापविनिर्मुक्तः कस्मसा युज्यमानुयात इति श्रीमद्भगवत्परायणसंहिताया गो लो क खंडे श्री
 नारद वद्गता प्रसंगा दे श्रीरायिका अन्तर्वर्तिनं नासा ए सो ध्यायः ६ श्रीनारद उवाच तत्रैक
 दा श्रीमथा पुत्रे वरे युरो हितः सर्वय हतमैः कृतः शूरे कृपा गरी इति प्रसादिकः समा यो
 सुंदरी ज संदेवं १ ह्रीराख चिद्वे मल सत्क पाटकं द्विये द्र क र्णं हत भृंग नादितं ३ भ प्रवर्तिर्क
 र गंडधार य स सा हितं मंडु प र्वं डु मंदिनं २ महोद्भूतैर्विरज नैः सकं वु कै थ नु द्वै र्शु र्भिक पा
 रि मि र थ द्वि पा शु च्च उ नी व लाल मिः स र दी तं मंडु ल मां डु ली मिः ३ द द र्श ग गो नृ प दे व
 सा द्र कं प्र फ ल्कि ना दे व क कं स से वितं श्री सा कु सिं हा स ने उ व तै र्ध ने स्थि तं व तं कृ त वि ता न च
 म रैः ४ दृष्टा मु नि तं स ह सा स ना स या उ त्था प रा ज प्र ण ना स यो द्वै र्ः स र्था य स र्ज य स भ द्र
 पीठ के सु त्वा प रि क म्प न तः स्थि तो भ व त ५ द त्वा शि षं ग री मु नि र्म पा य वै प प्र कृ र्वा र्वा लं न

उक्तं च पुनः कृत्वा तत्रैव विनियोज्यते ॥ अथ पुनः कृत्वा तत्रैव विनियोज्यते ॥ अथ पुनः कृत्वा तत्रैव विनियोज्यते ॥

पादिषु श्रीदेवकं प्रहमहा मना ऊचिर्महो असं नीति विदं यदुत सं ई श्रीगर्ग उवाच सो वि विना भुवि न येषु
 वरसु ना किंचित्प्यो म्या वदुदिवैः किल यत्र तत्र तस्मिन् देववसदेव वराय देहि श्रीदेवकी निजसुतां विधिना
 देहसु १ श्रीनारद उवाच कृत्वा तदेव पुनि निष्पद्यता गवली श्रीदेवकः सकलयर्मभूतां वविष्ठा गर्गोक्त्या
 तु वसदेव वराय युक्ती कृत्वा यमंगलमलं प्रददौ विवहे ८ कृतोद्धतः सो विरती वसुदं रयं प्रयागे समलं
 कृतं हयैः सादं तपदेवकः अकन्यया समाकृतां च न वत्त शोभया ९ स्वसः प्रियं कर्तुं मतीवकं सो अग्रा
 हरणीं शुक्तां हयानां लक्षं रथानां चक्रां दलक्षं पादा उहि वेन यदेवको वै ११ मेरी नृदं गोद्वय गोमु
 खानां पुंयुक्ती एण न कवेण कानां सहस्रं नो भूवज्जतां यदनां प्रयाण काले यथि संगलं च १२ आकभा
 वागा हत देवकं सत्वा मष्टमो हि प्रसवो असास्याः हंतान आना सिचयं वथा स्यां रणी तद्दीत्वा वह से
 वुथत्वं १३ कुसंगानि लोति रवलो हि कं सो हंतं स्वसा रं यिषणं चकार कवेण हीत्वा सित रव ईयाणि
 तत्र यो निर्दय उग्रकर्मा १४ पादि उवाच बहिता वभूव रय स्थिताः स्पृशु कित हि यस्या त सर्वेषु वा
 स्वेत मुखे सुसक्तु सो निस्मा हा सुसतां वविष्ठाः १५ श्रीवसदेव उवाच भोजेन्द्र भोज कुल कीर्तिकरस
 वमेव भो मादि मागथ व कासु रवत्सवाणैः श्लाघ्या गुणा सवयुधि प्रतियोद्धकामैः सत्वं कथं तु भगी
 नीमसि ना उह न्यात् १६ आत्वा सियं किल वकीं प्रतियोद्धकामां युद्धं कृतं न भवतानुपनीति वत्पा सातु
 तपापि भगीनी वक्तता प्रणांत्यै साक्षादि यंतु भगीनी किमु ते विचारत १७ उद्धाह पर्वणि गता चतुर्दशानुजा
 च वलास ते वक्तयण शुभदा सदैवा योग्यो सिना उमयुवा यिप हंतुं येन वीनं च उः रवहरणे कृतचित
 वृत्तिः १८ श्रीनारद उवाच नामन्य तेन्यं प्रतिबोधनोपिकुं संगानि लोति रवलो हि कं सः तदा हरेः कालगतिं

वागा

लज्जा

हस्तना

गः सं
गोः सं
१४

विचार्य शौचः प्रसन्नः पुनराह कंसं १८ श्रीवसुदेव उवाच नास्मास्तु ते देव भ्यं कदाचि यदेव वा कात्क
 र्थितं च तच्छृणु पुत्रान्ददामीति यतो भ्यं स्यान्मानेन यथा स्यात्प्रसव प्रजातत २० श्रीनारद उवाच श्रुत्वा
 सनिश्चित्य वचो य शौचः कंसः प्रशंस्य शुभं गतो भूत शौचिस्तदा देव क राजपुत्राभयः हतः सन गृह
 माजगात् २१ इति श्रीमद्भगवद्गीतायाम् श्रीकृष्णार्जुनसंवादे त्रयोविंशोऽध्यायः ८
 श्रीनारद उवाच भीतः पलायते नायं यो दारः कंसो नोदिताः अयुतं शत्रुसंयुक्तं स भूयः शौचि संविदं
 शौचिः कालेन देव का सख्यौ पुत्रानजीजनत अनवर्यं चाथ कन्यामेकां मायां सनातनीं २ कीर्तितं तं
 स तं सा दौ आतमानक उं उभिः नीत्वा कंस सभा मेत्यददौ तस्मै यकार्थं वित ३ सत्यवाक्यस्थितं शौचिं
 दृष्ट्वा कंसो हृणीत्यभूत् ४ उः खं साधुर्न सहते सत्ये कस्य क्तमानहि ५ कंस उवाच पश्य बालोपातु गृह
 मेतस्माद्ब्रह्मिणेभ्यं पुत्रयो रष्टमंगमं हनिष्यामि न संशयः ५ श्रीनारद उवाच इत्युक्तो वसुदेवस्तु
 स पुत्रो गृहमागतः सत्यं न मन्य न मना क्वा क्वां तस्य उकात्मनः ६ तदां वरादां गतं मां न त्वा सज्यो गृ
 से नजः पप्रच्छ देव किं प्रापं प्रा वोचं ते निबोध मे ७ नंदायाः वसवः सर्वे ह्यभान्तादयः सुरः गौणो
 वेद ऊचायाश्च संति भूमौ न ये श्वरः ८ वसुदेव दयौ देवा मथ रायां च ह्यस्य यः देव काद्याः सियः
 सर्व देवताः संति निश्चयः ९ सप्तवारं प्रसंख्यानामष्टमाः सर्व एव हि ते हंतुः संख्यया यं वा देवानां
 वामतो गतिः १० श्रीनारद उवाच इत्युक्तं स विगतैकतदैत्यवधौ यमे कंसः कोपव्रतः सदा
 य हन्तुं मनो दधे ११ वसुदेवं देवकं च वधा च निगडैर्हृष्टैः समर्द्धं तं शिला एष्टे देवकी गर्भं जंकि
 मुं १२ जातिस्तु को विस्मय जातं जातं जज्ञानह इति उष्ट विभावस्व भूमौ भूतं नृशंसयं १३ उग्रसेन १४

वरेवरेपुत्रमे

पादाभि

लङ्कुक्षोपादवेदो न ये सः वरयामासकं सार्वं वशुदेव सहायकत १४ कंसस्य उरमि प्रायं दृष्टो
 न स्युर्महाभटाः उग्रसेनानुगान् वक्रां चक्रुः खड्गपाणयः १५ उग्रसेनानुगान् दृष्ट्वा कंसवीराः समु
 स्थिताः तैः सार्द्धं मम वयुदं सभासंदुपमथातः १६ हानदेवोपि वीराणां युद्धं जातं परस्य न खड्गप्र
 हरो वयुतं जनानां निधनं गतं १७ कंसो गृहीत्वा यगदां पितुः सेनां समर्द्धं कंसस्य गदया ह
 तः केचिच्छिन्नं ललाटकाः १८ भिन्नं मुखः किन्नां साः किन्नुवाहवः अथो मुखं ऊर्ध्वं मुखः
 सशस्त्राः पतिताः क्षणात् १९ वसंतो रुधिरं वीरामूर्च्छितानि धनं गताः सभासंदुपमानं कंदुपय
 तेक्षतजश्रुवान् २० इत्यं संदोक्तः कंसः संनिपात्योद्घातनविसन क्रीडाद्यो राजराजेंद्रं जग्रा
 हपितरं खलः २१ नृपासनासंगं गृहीत्वा वधायाशोऽप्युतं खलः तस्मिन्नेषु नृपैः सार्द्धं कारागा
 रे नरोधह २२ मधुनां सुवसेनानां देशानां सर्वसंपदां सिंहसनेषु पविश्य स्वयं राज्यं च का
 रह २३ पीडिताः पादवाः सर्वे संवंधस्य मिथे स्त्वं चतुर्दिशां तनं देशान् विविशुः कालवे
 दिनः २४ देवकाः सप्तमे गर्भे हर्षणो कविर्वर्द्धने त्वजं प्रणीते को हि स्यात् सनंते योगमायया २
 २५ अहो गर्भः काविगत इत्युच्यते राजानाः अथ व्रजे पंचदिनेषु भाद्रे स्वातौ च षष्ठां च हितेषु
 येषु उच्चैर्गर्भैः पंचमिवावतंचलयेत्तुल्ये दिनमथ देवो २७ सनेषु वर्षत्सु सपुष्यवर्षे
 धनेषु संवत्सु च वनिविंशत वभूव देवो वसुदेव पत्न्यां विभासय त्रंद गृहं स्वभासा २८ नंदोपि कु
 र्वन्मौ सुजातकर्मददौ द्विजेभ्यो नियुतं वावां च गोपान् समाहूय सगायकां नं चैवैर्महासंगल
 सातनोति २९ द्वे पायनो देवलदेव यतवसिष्ठवचस्यतिमिर्मया च आगत्य तत्रैव समास्थितौ भू

गवे

गो: शं
गो: रं
१५

पञ्च

त्याद्यादिभिर्नंदकृतेः प्रहृष्टः ३० श्रीनंद उवाच संदरोकालकः कोयं नृपयो यत्समः क्वचित्
कथं पंच दिवा जगत् सन्नेहिसहस्रमुने ३१ श्रीव्यास उवाच अहोभाग्यं ततेनंद किमुः शेषः
सनातनः देवकां वरुदेवस्य जातो यं स धनं पुत्रे ३२ क्लृप्ते कृयात उदरात्प्रणीतं रोहिणीं शुभं
नंदराजत्वं यादृशो भूत्वा भो यो ननामपि ३३ तदृशी नार्थं प्राप्नोते वेदव्यासो महासुनिः तस्मात्वं
दर्शयामास कं किमु भूयं परात्पुनः ३४ श्रीनंद उवाच अथ नंदः किमुं शेषं दर्शयामास विमि
ताः दृष्ट्वा मेखस्थितं प्रादुर्भूतं सत्यवतीसतः ३५ श्रीव्यास उवाच देवायि देवभगवन् काम
पालनमोक्षते नमो नंतय शेषाय साक्षाद्गमाय ते तमः ३६ यथाथा रायसर्णीयं संधात्रेही
रपाणये सहस्रशिरसे नित्यं नमः संकष्येण यते ३७ नेवती वन एतं वैवल देवोऽनुतागुजः
दलायुधः प्रलंबद्वः पादिसां पुरयो तमः ३८ नीलांबराय गोराय रोहिणीयाय ते नमः ३९
थेनुकाविमुष्टकाविः कुंभांडाविरुमेव हि ककमरिः कृपकर्णिकूटाविर्वल्लंतकः ४० का
लिंदी मेदनी सित्वं हस्तिनापुरकषकः द्विविदाविर्यदवेद्रो वृजमंडलमंडनः ४१ कंसभ्रातृ
महंतासि तीर्थयात्रकरोः प्रभुः ४२ यो धनं कुरुसाक्षात्पादिसाहिप्रभोजगत ४३ अयं जगत्पु
तदेव परात्पुत्रस्वयमनंतदिगंतगतोऽनुत सूरमुनींद्रफणींद्रवराय ते मुशालिने वलिने च नमो तमः
४३ अहपटेस्ततं लवनंतु यः सतद्वरेः परमं पदमाव्रजेत जगति सर्ववलं त्वमिह नं भवति तस्य
अयं स्वजनं धनं ४४ श्रीनंद उवाच वलं पविकल्पयतं प्रणम्य ते ह्ये पापनो देव परात्पुत्रात्तजः
विमालबुद्धिमुनिवदरायणः सखती सत्यवती सती ययो ४५ इति श्रीमद्भगीवार्थसंहि

हल

१५

तायं गोलोकरं देवी नारद व हलास संवदेव तम द्रुज नवर्ण नं नम दशमोऽथायः
 १० श्री नारद उवाच परिसर्ग तमासा द्वाच्छीक लोभ गवानस्य विवेश वसुदेवस्य म
 नः सर्वपरात्परः १ सूर्ये उवाह संकाशो वसुदेवो महा मनाः वभूवात्यंतमह सासा द्वा
 यं ज उवाच परः २ देवि का मा गते क्लेशे सर्वेषा ममयं कने नरा जते न सा गो हे वने सो
 दामिनी यथा ३ तेजोवती च तं वीक्ष्य कंठः प्राह मया तु ३ प्राप्नोयं प्राण हती मे सर्व
 मे शानवे ह श्री ४ आतमा ब्रह्म निष्पामीत्युक्ता स्ते मय विह्वलः यम्य नव वच ह मं सर्व
 शत्रुं विविते यन ५ अहो वैरा न वं येन सा द्वा त क्लेशो पीडयते तस्माद्देवं प्रकुर्वन्ति क्लेश
 प्रात्यर्घ्यमासुराः ६ अथ ब्रह्मादयो देवा मुनिं द्रैः ३ सदादिभिः शोभि गेहं परिप्राप्ताः स
 वचक्रः प्रणम्यते ७ देवा ऊचुः यज्ञा गनादि शुभवेषु परं ह्युदेत हेतुं विदस्य विवर्ति
 गुणाश्च येन ८ नैतद्वि संति महदा वपदे व संजा क्लेशे न नो गीति व विस्त त विस्फुलिं गाः ९
 नैवेक्षीतुं प्रभु रये वलि नां वली या न्मा यान सा ब्रु उत नो विषयीकरोति तद्ब्रह्म सर्ग मम तं प
 रं मे प्रणां तं शुद्धं परात्परं तं रं शरं वातास्म अं सां सा कां सा कलया यवता ब्रह्मं देवा वे सा स
 र्गं क्लेशं तैश्च परस्य यस्य स गीदयः किल भवंति तमेव क्लेशं सर्गं तं परं तु परिसर्गं तं मनता
 सः ११ मन्वेतरेषु च युगेषु गता गतेषु कल्पेषु चांशकलया स्ववपुर्विभवि अथैव च
 मपरि सर्गं तं तनो सिधमं विधार्य भुवि संशल मात नो सि १२ यो दुर्लभं विशद योगि
 न्य गम्यं गम्यं द्रवद्भि रमला यय भक्तियोगैः आनंद कंद च वत स्तु वमंद यानं पदं रविं
 दम करं द रजो दुधानः १३ सर्वतथा व क मतीय व पुर्मयं तां कंद र्पकोटि शत मोहन म
 दुतं च गोलो क था मयि स ए यु ति मा द्ध्याने न था य पतिं च न ए यु र्ध्वं न द था म १३

किराके

थावतेहो

५ गः सं
गोः रं
१६

मया कनकरी
भवेत्

सोदरणी
न के योग
लेगन

सोना

नारद उवाच नत्वा हस्तिं तदा देवसूतायाः सुनिमिः सह गायं तस्मिं प्रसंगे संतः स्वयं प्राप्ता नि
ययुर्मुदा १५ अथ मेघिलराजेंद्र उन्मकाले हरेः सति अंवरं निर्मलं भूतं निर्मला
शुद्धिं सोदराः उज्ज्वला स्नातका जाताः प्रसन्नं भूमि मंडलं नंदनयः समुद्राश्च प्रस
न्नपः सौवराः १६ सहस्रदलयद्गानि सातयत्राणि सर्वतः विक्रान्ति स हतस्य र्षैः
पतद्गंधिराजं सिसु १७ तेषु नेत्रमधुकराः नंदनश्चित्रपदीणः शीतलामंदपानाश्च
गंधात्तावायवो ववुः १८ अद्वा ज नयदाग्रमनगुणमंगलायनाः देवा विराजता
गाको वभूवुः सरवसंब्रताः १९ देव उंडुभयो नेत्रजयध्वनि समाकुलाः यत्र तत्र म
हाराजः सर्वेषां मंगलं यत्र २० विद्याधराश्च गंधर्वाः सिद्ध किन्नरा च वराणाः जगुः
सनायका देवास्तुष्टुः सति मियत्रं २१ ननु तु दिवि गंधर्व्यो मुदा न्विताः पापि जा
तक मे दारमालती सुमनां सिसुः २२ सुसुंबुर्देव सुरयाश्च गार्जितश्च पुनः जलं भा
द्रैवुथ कस्य पक्षे यतर्क्षे हर्षणे त्रैव २३ वरुणस्य मथ्यरावेन लज्जे कामहोदये अंधकारा
तर्क्षे काले देवकां सो विमंदिने २४ अतिरसीद्वि साक्षादविष्णो मध्वरे शिवत स्फुरदक्ष
विचित्रहा विसं विलसत्को सुभवनहा विसं पवित्रिपुतिनू पुत्रां गदं धृत कालार्क किरी
टकुंडले २५ चलदुतवह्निकं कलं तडिहर्जि मेखला चितं मधुमृदु निपद्यालि
नंनवजं नददिव्यकससं २६ सतडिदवनदिव्यसौभगं चलनीलाऽलकतंदमन्सुखं
चलदं शुभमोहनिघ्नं शुभदं संदरमं बुजेक्षणं २७ कृतपत्रविचित्रमंडलं सततं को

अथ शशं

वेणावतेह

प्रमभवे

रतन

१६

टिमनोऽमोदिनं पविसरुतमं पनात्यनंकल्लेखध्वनिवाद्यतत्यरं नरं तमवेत्यसतं यदुतमोहविजयो
 त्रवफुललोचनं श्रुयविप्रजनेषु श्रुश्रुवैनियुतं सन्मनसा गवांददौ ३० हरिमानकट्टुभिः सुवेः सु
 वनंतं प्रणियत्यविलितः अकरोडुदितप्रभूदयोगतभीः स्तुतिगुहेकतांजुलिः ३१ वसुदेवउवाच पको
 यः प्रकृतिगुरौ ननेकधा सि कर्तृत्वं जनक उता सपलकनं निर्लिप्तः स्फटिकउवाच देहवर्णोऽस्मै
 श्रीभुवनपते नमामि तुभ्यं ३२ पथस्तु त्विनल उवाच उवर्तमानो यो तस्यो वृद्धि रयिचां वरं यथा हि श्रुथा
 रोथरणा उवाच सर्वसाक्षी तस्मै ते नम उति सर्वगो नमस्त्वन ३३ भूभरोऽदृष्टहरणा एतेव आतो मोदेव
 द्विजनिजवत्सपालकोसि मोहे मे भुवि युक्तो तमो तमस्त्वं कस्मात्तां भुवनपते प्रपादिया पात ३४ नारद
 उवाच पविसरुतमं साक्षाच्छीकसं स्यामसुंदरं सात्वानत्वा यतं प्राह देवकी सर्वदेवता ३५ देवकुवा
 च हेकसदेवगणितोऽपरेण गोलोकथामथिषण्भज आदिदेव सर्वेश सर्वपविसरुतमप्रभो
 मां तां पादिय परमेश्वरकंसपायात् ३६ नारद उवाच तच्छ्रुत्वा भगवन्कृपाः पविसरुतमा स्वयं
 सस्मितो देवकीपौ विप्रहसन्मनो नर्दनः ३७ श्रीभगवानुवाच उयंत हस्तिः पतिदेवता चत्वं सर्वस
 र्गोत्तयाः प्रजापती त्वरणा जयादिव्यतयो युवाभ्यां कृतं परं निर्जल भोजनभ्यां ३८ कालेषु मन्वंतर
 येव्यतीते तयः परंतत्तपतः प्रार्थये नदा प्रसन्नो युवयो रभूवं वरं यरं दूतमया तदोक्तं ३९ श्रुत्वा पुवं
 भ्यां कथितं तदेव भूयात्सुतस्त्वत्सदृशः किल वयोः तथा सुखोत्काथगते मयि प्रजापतीत्यभूतं स्व
 कतेन दंपती ४० नमस्तुभ्यः कोयि सुतोऽगत्या लं विचार्य तद्दाम भवे परेश्वरः श्रीहस्तिगर्भो
 विविष्कृतः पुनर्द्वितीयाकालेऽहमुपेक्षाममनः ४१ तथा भवं द्ययतने पनात्यरो नीत्वा यमां प्राय

शं
गोः शं
गोः शं
११

पुनंदमंदरं अतो न भूया इयमौ गृहे नतः सुतां कमादाय सुखी भविष्यथः ४२ नारद उवाच तस्मिन् भूत्वा
 दक्षिण उत हयं यथयत स्रयोः दृश्यं ह्यप्रकटं कृत्वा कालौ भूत्वा यथा नतः ४३ प्रेखेत्तु यत्तं शौचि
 र्यं वहुं तु ससु यतः तावद्भजे नंद पत्न्यां योगमाया अनिस्ततः ४४ तया शयाने विष्टे स्मिन्नवत्
 के पुत्र यत्तु च दान उदघाटिताः सर्वाः प्रस्फुटन्तु खलौ गिलाः ४५ निर्गते वसुदेवे च सुहृदि श्री
 कृष्णो भित्ते सूर्यो देवो यथा स यस्मिन् नौ भवतुतः ४६ तुनेषु व्योम्नि वर्षासु सहस्रवदनः
 स्वराट् निवारय नदीर्षफलो वासां शौचि मत्व गान् ४७ ऊर्ध्ववर्तिकुलावेगैः सिंहसूर्यदिवदि
 नी सद्यो मार्गददौ तस्मै कालिंदी स्रजतां वरा ४८ नंद त्वजे स मेत्या सौ प्रसप्तं सवतापरं पिप्लुं य
 शोदा शयने निधया शुद्धदर्शितः ४९ तत्सुतां ससुयादाय पुनर्गहान अगाम सः तीर्त्वा शीय
 मुनां शौचैः स्वागारे सर्ववर्त्तितः ५० सतं स तां वान्जात् रक्षकाः समुपास्थितः पतिश्रुताः
 सशयने मुखयानंदनिद्रयः ५१ अथ कालध्वनिं श्रुत्वा रक्षकाः समुपास्थिताः ऊचुः कंसा
 यवीरा यगता तद्राजमंदरं ५२ सुतां गृहे त्वरं प्रागात्कं सो वै भूकातराः स्वसाथभ्रातरं प्राह
 रुदंती दीनवत्सली ५३ देवकुवाच सुता मेकां देहि मे त्वं पुत्रेषु प्रसूतेषु त्वं सिंघं हंतुं न योग्यो
 सि भ्रातस्त्वं दीनवत्सलः ५४ नारद उवाच अश्रुमुख्या मोहितया समाकृता यत्तं जं वहु
 प्रार्थितो कादिनिर्भस्य तां सु आचिच्छिदे नतः ५५ कुसंगानि रतः पायः खलो यत्तु कुलायसः
 स्वसुः सुतां शिला एषे गृहीत्वां व्योर्न्यपातयत ५६ कंस दृष्ट्वा कमुत्पतयत्वरं स चां वरे गता
 शतचक्रै रथे दिव्ये सहस्रहयसे विने ५७ चामरादौ लिते प्रभुस्थिता दृश्यत दिव्यदृक् सायु
 धा एभुजा माया पार्श्वद्वैः परितो विता ५८ शतसूर्यप्रतीका सा कंसमाहव न स्वना ६० योगमा

जं दे
नरं
नरके

यौवाच परिसरितमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवानस्वयं जाताः क्व वा तु ते हेतोर्लयादीनामनुमोसिवे ६१ नारद उ
 वाच इत्युक्ता तंतो देवी गता विंथा चले गिरी योगमाया भगवती वदन्नामावभूवह ६२ अथ कंसो विस्मितो भू
 च्छुत्वा मायावचः परं देवकी वसुदेवं च मोक्षयामास वंथनात् ६३ कंस उवाच पापो हं पापकर्म हं खलो यदु
 कुलायमः पुष्पानुवप्रहंता हं क्षम्यं मे कृतं भुवि ६४ हे स्वसः शुण्ण मे शो रे मन्यो कालकृतं त्विदं येन विम्वश्या
 त्यमानो वायुनेव सुनावलिः ६५ विश्वद्वीहं देव वा को देव कस्येति मया गीरः न जानामि कमेण उर्जातः कौकुपि
 तो मया ६६ नारद उवाच इत्थं कंस हृदं ह्योऽप्युपति तोऽश्वसुरो रुदन चकार सेवां परमां सौहृदं दर्शयंस्तयोः
 ६७ अहो श्रीकृष्ण चंद्रस्य परिसरितमस्य भोः दानददौः कटादौ च किं न स्याद्भूमि संतुले ६८ प्रातः काले तदा
 कंसः प्रलंबादीन् महासुरान् समाहूय परवलस्तेभ्यो वदतु ६९ कंसमायया ६९ कंस उवाच जातो मे ह्यंतक
 र्मुको कथितो योगमायाया अनिर्दिष्टा निर्दिष्टां शुक्रिभून्संहरिष्यथ १० दैत्या ऊचुः सज्ये स्यथ नु योयु
 दं भवता वंद्यो यिना टंकारेण हुता देवाः मन्यसे तैः कथं भ्यं ११ गोविप्रसाधुः श्रुतयो देवाः धर्मादयः परे
 विलोऽस्तनतो ह्येसां नामो दैत्यवलं स्मृतं १२ जातो यदि महा विलोऽस्ते शत्रुयो महीतले अयं वै तद्वयो पायो
 गवदीनां सिंहं सनं १३ नारद उवाच इत्थं महोऽरुह उष्टा दैत्येयाः कंस नोदिताः ददुःखं गवादिभ्यो
 अमुर्जाताश्च बालकान् १४ आसमुद्राद्भूमितले विशंतश्च गृहे गृहे कामरूपधरा दैत्या शैलः सर्व उ
 तस्ततः १५ उत्पथा उद्गता दैत्यास्तत्रा यिकंस नोदिताः कथिः सत्राय लिहतो भूत गाल उवाच भवत १६
 वैदेह मेधिल नरेन्द्र उयेन्द्र मत्तथ मिष्टसुरस्य सतयो जनक प्रतापित एतस्मात्तं च भुवि हेलनमं ग राजन्सर्व
 किं नति वदन्ताश्च चतुःपदार्थ १७ इति श्रीमद्भगीः गोलोः ताः वः श्रीकृष्ण चंद्र जन्मवर्णने नामैकाद
 शोऽध्यायः ११ नारद उवाच अथ पुत्रोत्सवं जातं श्रुत्वा नंद उवाच क्षीरं वरुणं शुभमाहूय कारयामा
 स संशलं १ स विधिं जातं कं कृत्वा नंदराजो महासनाः विप्रेभ्यो दक्षिणां भिक्षुनंदो लक्षं गवा ददौ २ कौशमा उ

प्र. गः शं
 ओः लो
 रं: १८

रत्नसामन्तरवर्णसिखरानवद्वन सरसाम्नाथान्यनांददोविप्रेभ्यश्चाननः ३ मृदंगवीणासंवायनेड्डु
 म्पोमुहः गायकाश्चजगुर्दरेननतर्करयोषितः ४ पताकैर्हंसकलशैवितानैस्तोरलैः शुभैः अनेकवर्णैश्चि
 रैश्चवभोश्रीनंदमंदरं ५ रण्यावीथ्यश्चदेहिल्योमितीप्रंगणवेदिकाः तोलिकामंडयसमावेज्जंथिज
 लांवरैः गावःसुवर्णं ६ ग्यश्चहेममालालसङ्गलाः घंटासंजीवकांकाचारकंकवलमंडिताः ७ पीतपुष्पाः
 सवत्साश्चतुलीकरचिह्निताः हविद्राकुंजुमाताश्चवित्रातुविचित्रताः ८ वर्द्धपुष्पैर्गंधिजलैर्वर्षथ
 र्मधुरंधराः ३ तस्तोविरेजुः श्रीनंदद्वारिमनोहराः ९ गोवत्साहेममालायागजानूतोनंदमंदरमाय
 यो ११ नंदानवोपनंदश्चतथाषट्स्रसभावः नानोपायनसंयुक्ताः सर्वतैयिसमाययुः १२ उल्लिखोपरिमाला
 द्याः पीतकुंचुकशोभितः वद्धगुंजावद्धकेषावनमालाविभूषितः १३ वंशीधराः वेवदुलासपुत्रतिलकाचि
 ताः वद्धवर्णपरिकरः गोपलैयिसमाययुः १४ नृत्यंतः परिगायंतोधुन्वंतोवसमानिवः नानोपायनसं
 युक्तास्मष्कलाः श्रीमावायरे १५ हैयंगरीनडुग्यानांदध्याजानावलिवद्ध नीत्वावद्धायदिल्लानंदमंदर
 माययुः १६ पुत्रोत्सवंहजेशस्यकथंतः परस्परं प्रेमविह्वलभावैः स्नेहानंदश्चसमाकुलाः १७ जातेपु
 त्रोत्सवेनंदश्चकुलेक्षरः सज्जामासतानिसर्वातिलकाद्यैर्विधानतः १८ गोपअचुः हेहजेशरहेनं
 दजातोपुत्रोत्सवलव अनपत्यस्येकृतोलमताः किंसंगलंपरं १९ दैवेनदर्शितंवेदेदिनवोवद्धमिदिनैः
 कृतकृत्याश्चभूपास्मोदृष्टाश्रीनंदनंदनं २० हेमोहनेतिहरातमंकं नीत्वागदिष्यसि यदालालनभावे
 नभवितानोतदमुखं २१ नंदउवाच भवतामाश्रितः पुण्याजतंसौख्यमिदंशुभं आरावतीत्यहंगो
 पगोपीनां हजवासीनां २२ नारदउवाच श्रीनंदराजसुतसंभवमदुतंचकृत्वा विसृज्यगृहकर्मतदेवयो
 यः तूर्णंययुसवलपासजराजगोहमुद्यत्समोदयविसरितहृन्मनोगाः २३ आनंदमंदरपुत्रात्सगृहा

दि ३
 १८
 १८
 १८

शः
शोः
प्रः
१८

सर्वप्रसन्नसुख

स्रवः रथाकृतो रविः साक्षाद्भुजाकृतः पुष्पिंदरः ४१ वायुसुरविंजनाकृतो यमोमहिषवाहनः धन
 वायुष्पाकृतो मृगाकृतो कपेस्वरः ४२ अजाकृतो वीतिहोत्रो वक्राणो नक्रस्थितः मयूरस्य का
 र्तिकेयो भारतीहं स्रवादिनी ४३ लक्ष्मीगवडाकृता दुर्गाख्या सिंदवादिनी गोकुपधारणी दृष्टी
 विमानस्य समाययो ४४ दोलाकृता दिव्यवर्णाः सुर्याः षोडशमातृका षष्ठीचशिवाकृता
 खड्गवैद्यसिंहादिनी ४५ मंगलो वानराकृतो भैसाकृतो वृथाः मृतः गीष्पतिः कलसावस्थाः
 शुकोगवयवाहनः ४६ शानिश्चमककाकृता उष्ट्रस्य सिंदकासुतः कीटिकासार्कसंकाशा
 ययौ नंदमंदरं ४७ कोलाहलसमायुक्तं गोपगोपीगणकुलं नंदमंदरं मध्येत्यक्षं सित्वा
 ययुसुराः ४८ परिहरितं स्रवाच्छीकलं बालकूपीणं नत्वा दृष्ट्वा तदा देवाश्च कुरुस्य
 स्रतिं यनं ४९ वीक्ष्य कलं तदा देवा ब्रह्माद्या अविभिः सहः स्रथामानि पुपुसर्वे हर्षिताः प्रे
 मविह्वलाः ५० इति श्रीमद्भुगार्ज्यसंहितायां गोलोकाखंडे श्रीनारदवद्वलाप्रसंवादेश्च
 नंदमहोत्सववर्णनं नाम द्वादशोऽध्यायः १२ श्रीनारद उवाच शौर्यनाम यदृष्टं कंच दत्तं
 न पश्य च पुत्रोत्सवं कथयितुं नंदे श्रीमथ संगते १ कं सैनप्रेषिता दुष्टास्तनावातिकादि
 णी पुरेषु ग्रामवोषेषु चरंती चर्व रसना र अथ गोकुलमासाय गोपगोपीगण
 कुलं कथं दध्या रसादितं वयुः षोडशवार्षिकं ३ न केयिक कथुर्देवाः सिंदरीतं वगोपिकाः
 शवीराणी रमां रं भं रतिं वक्ष्यतीमिव ४ रोहिण्यां च यणोदायां धर्षितायां स्फुरच्च
 अंकमादाय तं बालं ललायंती पुनः पुनः ५ ददौ शिशोर्महावोराकालकृता वतस्तनं
 ययौ प्राणैः समं कलसागतमाया वभूव सा ६ यतन्नेत्रास्त्रिगात्रा कदंती पतिता भुवि
 ननादते नत्वा स्नातुं समलोके विलैः सह ७ चचाल वसथादी ये स ददुत मीवाभवत् १८

षट्कोशं साहचर्यं नीलकण्ठे तलागतान् ८ हर्षचकारवपुषा वज्रं गेरान्
 येष्वाः वेदं तस्मिन् गोयगणादीन् वपुर्महत १० अस्याः अंगुलिं गोवालोनजीवति
 कदाचनः तस्याः उरसि सानंदं क्रीडंतं सुस्मितं श्रीं ११ उगथं पीत्वा अंभमाणं तं दृष्ट्वा
 जगद्गुरुः सियः यशोदायां च योहिण्यां निधायो रसि विस्मिताः १२ सर्वतो वलकं
 नीत्वा रक्षां च कुर्वित्थनतः कालिंदीपुण्यमतो यैर्गोपुक्कभूमणादिभिः १३ गोमूत्र
 गो रजोमिश्रस्य पयिता विदं जगुः १४ गोप्य कच श्रीकृष्णस्य निरः पातु वैकुण्ठः कंठ
 मेव हि श्वेतदीपयतिः कर्णेन सिकां यस्तु यथुक् १५ नृसिंहो नेत्रयुग्मं च जिह्वां दशरथा
 तज्जः अथ वा वतांते तु नरनारायणस्य १६ कपोलौ पातु ते साक्षात्सनकायः कलाह
 रेः भालते श्वेतवाराहौ नारदो भूतले वतु १७ विवृकं कपिलः पातु दत्तात्रेय उरो वतु स्कं
 थो द्वात्रिंशः पातु करैर्मत्स्यः प्रपातुते १८ दोदंडं सततं रक्षेत्पुः दण्डुलविक्रमः उदरं
 कमरः पातु नाभं धन्वंतरि श्रुते १९ मोहिनी गुह्यदेशं च कटिते वामनो वतु दक्षिणं रघु
 नाम श्रुतवो रूपा दशरथः २० वलोज्ज्वलं यं पातु जंघे वृद्धः प्रपातुते पादौ पातु सुगुल्फौ
 च कल्कि र्थर्मयतिः प्रभुः २१ सर्वरक्षाकरं दिव्यं श्रीकृष्णं कवचं परं उदं भगवता दत्तं व
 र्णणेनाभिपंकजे ररत्नलला संभवेद तं शं भुर्द्वी ससेददौ दुर्वासा श्रीयशोमती प्रा
 दाच्छीनंदमंदिने २३ अनेन रक्षाकृत्वा स्य गोपीभिः श्रीयशोमती पाययित्वा लनंद
 नं विप्रेभ्यः प्रददौ महत २४ तदानंदं ददौ गोपः आगतामपुत्रायुतात दृष्ट्वा चो रं र

तनाख्यां वभूवुर्भयविह्वलः २५ क्तिता कुशरैस्तद्देहं गोपाः श्रीयमनातटे अनेकाश्रुचितः क
 त्वादाहयामासुरेवतां २६ प्लालवंगश्रीखंडतगराऽगरुगंधिभूत सुमौदगयस्यदेहस्य
 पवित्रस्यसमुत्थितः २७ अहो क्लृप्तमतेकं वासुजामशरणं त्विह सतनायेमोक्षगतिंददौ
 पतितयः वनः २८ वदुलाश्रवाच केयं वाराक्षसीसवं सतनाकलवातिनी विषलनाउष्ट
 भावापरंमोक्षं कथं गता २९ श्रीनारदउवाच वलियज्ञेवामनस्यदृष्टाकूपमतः परं व
 लिकन्यारत्नमालापुत्रसेहंचकारह ३० एतादृशोयदिभवेद्बालमेकं श्रुतिसितं पाप
 यामिह नंतैनप्रसन्नं मे मनस्तदा ३१ वलेः परमभक्तस्य सुतायेवामनोद्विः मनोरथ
 सितेभूयान्नस्यपिवरंददौ ३२ सामवद्वायरांतं वै सतनानामविश्रुता श्रीकृष्णस्यशंसं
 भूतापरंप्राप्तमनोरथा ३३ यः सतनामोक्षमिमं शृणोति क्लृप्तस्यदेवस्य परात्परस्य
 भक्तिभवेत्त्रे मयुतापितस्य विवर्गसिद्धिः किमु मेथिलेंद्र ३४ इति श्रीमद्भगवत्सं
 हितायांगोलोकखंडेनाः वः संः सतनामोक्षो नाम त्रयोदशोऽध्यायः १३ गरीउवाच
 इत्येवं कथितं दिव्यं श्रीकृष्णचरितं वरं यः शृणोति नरोभासासकृत्तार्थानसंशयः १
 शौनकउवाच सथाखंडे परं मीलं श्रीकृष्णचरितं शुभं श्रुत्वा तन्मुखतः सुदाहता
 र्थस्मो वयं मुनेर श्रीकृष्णभक्तः पांतात्मा वदुलाश्रवः सतां वरः सुतो मुनिं किंप्रप्रकृत
 मेहृदितयोयनु गरीउवाच अथ राजा मेथिलेंद्रो हृषीर्षी प्रेमविह्वलः नारदं प्राहृयमी
 तापरिहरितमंस्मरन् वदुलाश्रवाच यन्यो हंचकृता र्थेहं भवता भूविकृष्टिणा संगी २

भगवद्गीतां उल्लोको उवरो सिद्धि ५ श्रीकृष्ण स्वर्भक्तः साक्षादुतो भक्तवत्सलः श्रु
 शैवकारकीर्तिर्वचनं वदमे मुने ६ श्रीनारद उवाच साधुः सत्त्वपराजन्मवत्कृष्ण
 धर्मिणः संगमाः खलसाधुनां सर्वेषां वितनोति शं ७ एकदा कृष्णजन्मर्क्षे यशोदानं
 दगोहिनी गोपीगोपासमाह्वयमंगलं चक्रो द्विजैः ८ वक्तां वचं कनकभूषणभूषितां
 गंवाले प्रगल्भकलितं जनयमनेवं श्यामं स्फुरद्विभक्तं तच्चंदहं चंदेवान्मण्यसु
 धनं प्रददौ द्विजैः ९ प्रेते निधाय निजमात्मजमाशुगोपी संसृज्य मंगलदिने प्रतिगो
 पकासा नैवाश्रुणोत्सुतं दितस्य सुतस्य साहंगोपेषु मंगलगृहे सुगतागतेषु १० तत्रैव कं
 सरवलनो दित उक्तवाच्योदैत्यः प्रमंजनतनुः शकटं पश्य कालस्य मूर्ध्नि पदि पातुषी
 तुं प्रवृत्तः क्लृप्तोऽपि तं किल ततः उडुरः पदेन ११ हर्षेण गतेऽपि शकटे पतिते वैदैत्यस्य त्वा
 प्रमंजुतनुं विमलो वभूव नत्वा हर्षेण तद्वयेन वथेन युक्तो गोलोकधामनिजलोक
 धमोजगाम १२ नंदोदयोऽजनात्मजगोपिकाश्च सर्वे स्तेत्युगयत्तुकांस्तदाः
 यथास्वयंच पतितः शकटः कथं हि जानीय हेतुजसताः सुगताश्च ययं १३ कालजुः
 प्रेवस्यो यं क्षिपन्त्यादौ रुद्रनुग्धार्थमेव हि तता उपादं शकटे तेनैदं शकटे त्वनु १४
 श्रद्धां न च कुर्वन् लोके गोपागोप्यश्च विस्मिताः त्रैमासिकः क्वः कालो यं क्व संतंभार
 भूत्वनः १५ कालमंकं संगृहीत्वा यशोदा गृहं शंकीता कारयामास विधिवयं
 विप्रैः सतर्पितैः १६ वदन्ता उवाच कोयं सर्वतुकुशलीदैत्य उक्तवनामभाक्
 श्रीलोकस्य पदं यथा श्रुतो मोक्षं महामुने १७ नारद उवाच हि नृणां क्षत्रियो वैत्यः उक्त

१ गः सं
गोः सं
२१

सोनासमैयित लोमशास्त्राशुमेगत्तुकांशुर्णीचका२६ १८ तं दृष्टास्पुलदेहात्म
कचास्मिन्महावलं शाशापरोषपुग्विप्रेविदेहोभवदुर्मते १९ सूर्यकंचकवदेहं पतन्कर्म
वियाकतः सयस्त्रवणोपांतेपतिताहदैत्यराट् २० उत्कचउवाच हेमुनेहेकपासंथोक
पाकुत्तममोपसि तेप्रभावंनजानामिदेहंमेदेहिदेहप्रभो २१ नारदउवाच तदाप्रसन्नः स
मुनिहास्यापनयातं वीथेः सतांरोषोपिवरदोवरोमोक्षार्थदाः किमु २२ लोमशाउवाच
वातदेहस्तुतेभूयाद्वातीतेचक्षुःशत्रुचे वैवस्वतांतरेमुक्तिर्भविताचयदाहरेः २३ नार
दउवाच तस्मादुत्कचदैत्यस्तुमुक्तो लोमशातेजसा सभ्योनमोस्तुयेनूनं समर्थव
रणा यथोः २४ उत्संगेकीउतंवातंलालयंत्येकदानृप गिषिभ्यंनसेहेतवोदंष्ट्रीनंद
गेहिणी २५ अहो गिषिसमो कालः कथं स्यादिति विस्मिता भूमौ निधाय नं सद्योने
दंकसैजगादह २६ कंसप्रणोदितोदैत्यस्तृणावर्तमहावलाः अहोरवालंकीउतं
वातावर्तेनसंदरं २७ रजोयकाशेभूतत्रचौरशत्रुशुगोकुले २८ अस्वलानिचक्षुषि
वभूवुर्वटिकाहयं २९ ततोयशोदानायपयन्युवुंतंमंदिराजिने मोहिताकदतीवो
रान्यस्यंतीगृहशेषराज ३० यदृष्टेचयदापुत्रेषतताभुविमूर्छिता उच्चैरुचोद
कनरंमृतवत्सायथाहिगोः ३१ नृजडशुतदागोप्यः प्रेमहेहसमाकुलाः शुक्र
मुख्योनंदसूचनं पश्यंत्यस्मात्तल्लतः ३२ तृणावर्तेनभः प्रापुः उर्ध्वं वैलक्ष्यो
जनं स्कंयेसुमेरुवहालंमन्यमानः प्रपीडितः ३३ अथकस्मंयतयितुदैत्यस्त
वसमुद्यतः गलंजगादतस्यापिपरिसर्जितमाः स्वयं ३४ मुंचमुंचेतिगदितेदैत्ये

कसोडुतोभकः गलगाहेणमहताव्यसंदेत्यं वकावह ३४ नज्योतिः श्रीवनभयमेलीनोभूदामिनी
 यथा दैत्योवरान्नियतितः शिशुनासहमेयिलः ३५ विशीर्णवयवस्यापियतितस्य स्वनेनवे विनेउ
 शुदिशः सर्वाः कथितंभूमिमंडलं ३६ तत्तद्विषयं शिशुं तूलीरुदंत्यो गोयकास्तः दृष्टुं गयत्त
 नीनीत्वा मावेदउर्जगुः ३७ गोप्यकुच नयोग्योस्त्रीयणोदैत्वं कलं लालयितुं मनाक् नृणातेकचिद्व
 एकुदासिकथितेनवे ३८ प्राप्तेयकारेस्वरोहकोपिवालंजहातिहि त्वयातिवृणायामूमौधुतौकालेम
 हाभवे ३९ यणोदोवाच नजानामिकथं कालेभारोभूतोमिंद्रवत तस्माभ्याकतोभूमौचक्रवातेमहाभये
 ४० गोप्यकुचः साम्बावदकल्याणीहेयणोदेगतव्यथे अयंडग्यमुखोवलीलयः ऊसमतूलवत ४१ नारदउवा
 च तदागोप्योः यगोपाशुनंदाद्याश्चागतेषीणो श्रुतीवमोदं संप्रायुर्वदंतः कुशलंजनेः ४२ यणोदाकालकं नी
 तापाययित्वास्तनं मुहुः आद्यायोरसीवस्त्रेणरोहिणीप्राहमोहिता ४३ यणोदोवाच एकोदैवेनदतोयंनपुत्र
 वदवश्वमे तस्यापिवहवोविष्णु आगकुंतिक्षणेनवे ४४ अयमत्युमुखांस्तुतोभविष्णः किमतायं किंकरोमि
 क्कगच्छामिकुत्रवासोभवेदतः ४५ यनंदेहोगृहः सोधोरत्नानिविधिधानीच सर्वपांतदावश्यंमेभूयानोकुशली
 शिशु ४६ हरोरवोदानमिहसर्तंदेकाल्यंणतं करिष्णामितदाकालोविष्टोभोजयिष्यदा ४७ एककालेनमे
 सोख्यमंधयदिविप्रभुः कालं नीत्वा गमिष्यामिदेणोरोहिणीनिर्भये ४८ नारदउवाच तदैवविप्र
 विद्वांस आगतानंदमंदरे यणोदया चनंदेनसज्जिता आसनस्थिता ४९ तस्मिन् एकुचुः माशोवंकुरु
 देनंदहेयणोदोत्तजेष्वपि करिष्णामः शिशोरक्षां चिरजीवीभवेदयं ५० नारदउवाच उत्युक्ताद्विजमु
 ख्यालेकुणाग्रैर्नवपलवैः पवित्रकलशैस्तोयैर्अग्न्यजुः सामजैस्तवैः ५१ यवैः स्वल्पयनेर्यस्तं कारयित्वा विधान
 तः अग्निं संसज्या विधिवद्रक्षां विदधेरेषीणोः ५२ तस्मिन् एकुचुः हेमोदरः यत्तुपादौजनुनीविष्टरश्मिवाः ५

शः सं
शो खं
२३

उक्तं यातुहविर्नमिषदिसर्लतमाः स्वयं ५३ कटिं राधायतिः यातपीर्कसासुतीदरे हृदयं यद्यनमश्चुभुजो गोवर्द्धनो
देवः ५४ सुखं समधराणाणोद्युक्तेषाः श्रीरोवतु एहिं यात्सु रथं सी सर्वतो भगवान् स्वयं ५५ श्लोकत्रयमिदं लो
त्रयाः पठेन्मानवः सदा महासौख्यं भवेत् स्य नभ्यं विद्यते कुचित ५६ नारद उवाच नंदस्तेभ्यो गवां लक्षं सवर्णं
दशलक्षं सहस्रं नवनक्षानां वसुलक्षं दत्तोपरं ५७ गतेषु ह्यजमुल्लेखे पुनंदो गोपात्रियस्य च भोजयामा
स संस्रज्यवसुभूषेर्मनोहरैः ५८ वदुलाश्र वाच तृणावर्तः सर्वकाले कोयं सुकृतकृत् नरः पविस्सर्लतमेसंज्ञा
च्छ्रीकृष्णे लीततागतः ५९ नारद उवाच पांडुदेशोद्भूतो राजा सहस्राक्षः प्रतापवान् हविभक्तो धर्मनिष्ठो यशस्क
दानकृत्पुनः ६० रेवातटे महादिव्यो लतावेव समाकुले नारीणां च सहस्रेण नमयन् विचचार हृदयं उर्वी स संसृज्य
साक्षाद्गातं न ननामह तदा मुनिर्ददौ पायं राक्षसो भवतु मते ६१ पुनस्तदंष्ट्रोः पतिते नृपे शदा ह्वयं मुनिः
श्रीकृष्णविग्रहस्यार्चन् मुक्तिं मे विदितान्मद ६२ नारद उवाच सोऽपि उर्वीसहस्रः पातु तृणावर्तं भवतु वि श्रीकृ
ष्णविग्रहस्यार्चत्यं मोक्षमवाप ह ६३ इति श्रीमद्भुवः शोः लो वः नः वः शकटाशुनरुणावर्तमोक्षो नाम च
तुर्दशोऽध्यायः १४ नारद उवाच प्रेविहृषित्कनकरत्नमये पायनं स्यामं श्रीशुंजनमनोहरमंदहासं हृष्यामि
हविममि विंदुधरं यशोदाखाके च कभयतकजलयज्ञनेत्रं १ पादं पिवंतमतिचंचलमनुतां वगंवर्कैर्विनीलन
वकोमलकेशवंधैः श्रीयंत्रकेशवनखसुवदर्वचंद्रंतलालयंत्यतिवृणमुदमायगोपी २ कालस्य पीतपयसो
न पञ्चमतः सातत्पुत्रं च वदने सकलं विराजं मात्रासुवेन्द्रियमुखैः प्रसुतं च सर्वं दृष्ट्वा परं भवमवापतिमीलित
क्षी ३ राजन्यरस्य पविस्सर्लतमस्य साक्षात्कृतस्य विष्णुमखिलं कयठेन मोही नष्टस्मृती पुनरभूत्ससुतेव
एतर्किकं वर्णयामि सुतपोवद्वनंदपत्न्याः ४ वदुलाश्रवाच नंदो यशोदया सह किंचकारतयो महत येन श्री
कृष्णचंद्रोऽपि पुत्रीभूतो वभूव ह ५ नारद उवाच शृणु नां वै वसुनां चंद्रो एते सुखो यथायतिः अनपत्यो वि
सुभक्तो देवराज्यं चकार ह ६ एकदा पुत्रकांक्षी च वरुणो नोदितो नृप मंदरादिगतस्तुं यथाभार्यया

सह वर्षाणाम्बुंदेपातेतपस्तपतोर्द्धयोः तस्मात्प्रसन्नस्मावेत्यवरंरुदीत्युवाचह ६ वल्मीका
विगतोदोणोयनयामार्ग्ययसह नत्वाविधित्संसंज्ञदक्षितः प्राहृतं प्रभुं १० दोणउवाच यविस्तीत
मेकलेयुत्रीभूतेजनादने भक्तिः स्यादावयोः स्फीतांवदंतिप्रमलक्षणं ११ ययांजस्तंरंतीहृ
स्तंभवसागरं नान्यंवरंकांक्षितंस्यादावयोस्तपतोर्विधे १२ तस्मिन्वाच युवाभ्यांयाचितंयमे
उर्वर्तुर्लभंवरं वंष्टापीभूयात्सफलयुवयोवन्यजन्मनि १३ नारदउवाच दोणेनंदोभवदू
मौयशोदासायनास्मता कलौवस्मवचःकर्तुं प्राप्नोद्योषंयितुः युवात १४ सथावसात्यंरं
संश्रीकलचवितंशुभं गंधमादनशृंगोर्वेनारायणमुखाभूतं १५ कृपयावकृतार्थोहंनरना
रायणस्यच म्यातुभ्यंचकथितं किंभूयः श्रोतुमिच्छसि १६ वद्मलाश्रुवाच नंदगेहहविः सा
दाच्छिप्रभूयःसनातनः किंचकाचवलेनायितन्मैबूहिमहामुने १७ नारदउवाच एकदा
शेषसहितो गार्गीचर्योमहामुनिः शोविणामोदितः साक्षादाययो नंदमंदरं १८ नंदः संस
ज्यविधित्याद्यायो मुनिमतमं ततः प्रदक्षिणीकृत्यमाष्टंगं प्रणामाह नंदउवाच श्रयतः
यितनोदेवास्तुष्टाश्रयश्चनः यवित्रंमंदरंजातंयुष्मच्चरणैरुभिः २० मत्पुत्रनामकवरं
कुरुद्विजमहामुने पुण्येस्त्रीर्थेषुतुः प्रायंभवदागमनं प्रभो २१ गार्गीउवाच तेषुवनामकवरं
करिष्यामिनसंशयः सर्वकर्तारो गदिष्यामि गच्छेन्नंदरहः स्थलं २२ नारदउवाच उत्थायना
गो नंदं चवालाभ्यां चयशोदया यकांते गोवर्जं गत्वा तयोर्नाम चंकावह २३ संसज्यगणनाया
दीनगुहान्संशोथयन्ननः नंदं प्राह प्रसन्नांगो गार्गीचर्योमहामुनिः २४ गार्गीउवाच रोहि
णी नंदनस्यास्य नामोच्चारंशुणुस्वतः रमंते योगिनो ह्यस्मिन्सर्वत्रमतीतिवारप गुणेषु
रम्यन्मत्मानेनरांसंविदुः यवे गर्भसंकर्षणदस्यसंकर्षण उजिस्मृतः २६ सर्ववशेषुयंशो

गः शं
गोः खं
२३

संवलायिकादलं वि३ः स्वयुवस्यापि नामानि शुणु नंदयते स्वतः २१ अथ शक्तिपवित्राणि अ
 गतां संगलानि च ककारः कमलाकांनः अकारो रं म उत्यपि २८ अकारः षडुण्यतिः श्रीमदी
 पतिवासकत एकारो नरसिंहो यमकारो ह्यक्षरो श्रीभुक् ५८ विसर्गो च नथा ह्येतौ न नभाय
 एणवृषी संप्रलीना शुषट्सर्णयस्मिन्कुक्षे महातमनि ३० पविस्स एतमेसात्तातेन कक्षाः प्र
 कीर्तितः शुक्लो रक्त स्यापीतो वर्णो स्यानुयुगंधतः ३१ ह्यपरांते कलेरादौ कालो यं कलसतां ग
 तः तस्मात्कलसं उतिर्यातो नाम्नायं नंदनंदनः ३२ वसवश्चेदि पणीति तदेवाश्चितयव हि
 तस्मिन् यश्चेत्ते सोऽपि वासदेव उतिस्मृतः ३३ त्वयि भानुसतारया याजात कीर्तिमंदिरे तस्याः
 पतिवयं सात्तातेन राधायतिः स्मृतः ३४ पविस्स एतमं सात्ताच्छ्रिकुलो भगवान् स्वयं असंख्य
 त्वत्पुंड्र पतिगो लोके धामि राजते ३५ सोयं तव श्रीपुर्जतो भावतव न एणयव केसादीनां वथा
 र्णय भक्तानां वक्षणा यच ३६ अनंतानि यस्य नामानि वेदगुह्या न सत्यतेः लीलामि शुभदीप्यंति
 तत्कर्म सन विस्मयः ३७ अहो भाग्यं तु ते नंद सात्तात श्रीपु कषोत्तमः त्वद्देवर्तमानो यं श्रीपु कयः
 पशत्यरः ३८ नारद उवाच इत्युक्त्वा पगतं गगं स्वातमानं स्पर्शमाश्लिषं मेने प्रमुदितः पत्रानं
 दराजो महा मतिः ३९ अथ गगो ज्ञानिवरो ज्ञानदो मुनिस्सतः कालिंदी तीरशो भातुं वृष
 भानुयुवंततः ४० कुर्वेण शोभितं विप्रं द्वितीयमीव वा सर्वं दंडेन राजितं सात्तादुर्मराजमिव
 स्थितं ४१ तेजसाद्योति तदि सात्तात्सूर्यमिव पवं पुष्पकी मेखला युक्तं द्वितीयमिव यय
 जं ४२ शोभितं पुष्पकाशो मिदं वं विस्ममिव स्थितं तदृष्ट्वा मुनिशार्हलं सहस्रो तया यसादरं
 ४३ प्रणम्य शिरसा सदाः सन्मुखो भूक्तां जलिः मुनिचयी ठके स्या यपाद्यै कयवारवित्
 ४४ सज्जामास विधितक्की गगं ज्ञानिनां वरं ततः प्रदक्षिणी कृत्य तप्यमानुवरो महान ४५

१५
 त्वं भानुकवाच सतां पर्यटनं शांतं गृहीणां शांत्यै स्मृतं नृणां मंतलं मोहारी साधु रे वनभास्कनः ४६
 तीर्थीभूता वयं गोपाजाता स्तुदंशनात्प्रभो तीर्थीनितीर्थीकुर्वंतीति तदृणाः सधवः क्षितौ ४७ हे मुने राधका
 नां सकन्या मे मंगलाय ना कस्मै वराय दातव्यं वदतं मे सुनिश्चितं ४८ त्वं पर्यटनं कुरु विलोकी दिव्यद
 र्शनं वरोनपासमो यो वै तस्मै दास्यामि कन्याकां ४९ नारद उवाच ह स्तंगृहीत्वा श्रीगर्गो त्वं भानोर्मदा
 मुनिः अगाम्य मुनातीर्न निर्जनं संदरस्यलं ५० कालिंदीजलकलोलकोलाहलसमाकुलं तत्रोपवी
 ष्य गोपेशं मुनींद्रः प्रहृष्टमस्वित गर्ग उवाच हे गोपगुप्ता एवा न कथनीयं न वतवया यद्विस्मृतं म
 साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयं पर असंख्यवत्समांडयति गोलोके शः परात्परः तस्मात्परो वरो नास्ति जातो
 नंदगृहे पतिः ५३ त्वं भानुकवाच अहो भगवन्महो भगवन्मंदस्पायि महा मुने श्रीकृष्ण एव तावत्सर्वं त्वं
 वद कारणं ५४ गर्ग उवाच मुक्तो भगवता रायकं सादीना वथायच तस्मिन्नापार्थितः कृष्णो वभूव जगती
 तले श्रीकृष्ण पदचक्षीया गोलोकाधिकामिथा त्वद्गृहे सायि संजाता त्वं न जानासि तां यत्रां ५६ नारद उवा
 च तदा प्रहृष्टो गोपो त्वं भानुः सुविस्मितः कलावतीं समाहूय तया साधुं विचार्य च ५७ राधकृष्णानुभा
 वं च ज्ञात्वा गोपवरः परः आनंदं प्रकृत्वा मुच्यते नराह महामुनिं ५८ त्वं भानुकवाच तस्मै दास्यामि
 हे त्वं लंकन्यां कमललोचनां त्वया पंथादर्शितो मे त्वया कार्यं यत्तु हं ५९ गर्ग उवाच अहं न कारयि
 ष्यामि विवाहमनयोर्नृप तयोर्विवाहो भविता भंडी रेकारयिष्यति ६० तस्माद्राधां गोपवरं विस्मृत्वा गी
 परस्य च लोकं सूतामणोः साक्षाद्राहो गोलोकं मंदिरं ६१ एयं सर्वं पि गोपाला गोलोकादागानो मुनि
 तं गोपीगणो गोपा गोलोके राधिके कृपा ६३ यदर्शनं बुलभं मे व उर्ध्वं दंदे वै शुभं यज्ञैर्न व जन्मभिः कि
 मु सुविशुद्धं तं तव मंदिरं जिलक्ष्यं मीगुणां वद्गोपगोपिकाः ६४ नारद उवाच तदा च विस्मिता जन्तुपती
 हृषितो यत्र राधकृष्ण प्रभावं तं प्रकृत्वा श्रीगर्गो मूचतुः ६५ दंयती उवाच राधा शतस्य हे त्वं न त्वारव्या
 नं वदत त्वतः ततो न संशयं कृता कोपि भूमे महामुने ६६ गर्ग उवाच सामवेदस्य भावार्थं गंधमादन

गः शं
प्र गोः वि
२४

पर्वते शिष्योनायिमयातत्र नाकायणमुखात्कुतं ६१ नमयातुनकरः स्यादाकारणज्जादि गोयिका यका
रोधरयाह्या स्यादायगाविरजानदी ६८ श्रीकृष्णस्यपरस्यायिवतुर्थतेजसोभवन लीलाभूमीश्वविनज
वतसाः पत्न्यपवहि ६९ सप्तलीनाश्रुताः सर्वाकाथयंकुंजमंदिरे पविस्सर्तमांकाथातस्मादाद्रुमनी
षिणः १- काथाकृष्णेतिहेगोययेज्यंतियुनः युनः चतुःपदार्थकिंतेषांसाक्षात्कृतोयिलभ्यते ११ नर
दउवाच तदातिविस्मितोराजनवृषभानुः प्रियापुतः काथाकृष्णप्रभावंतंशात्वनंदमयोह्यभूत १२
उत्पंगगोलाविवनः एजितोवृषभानुनाजगामस्तगृहंसाक्षान्मुनींद्रः सर्वविक्रविः १३ ३मिष्ठी
मद्रुगीश्वर्यसंहितायंगोलोकखंडेनारदवद्गुलाश्वसंवादेविश्वदर्शननंदयत्नाश्रीकृष्णनामकरणं
नामपंचदशोऽध्यायः १५ नारदउवाच गाश्चानयनंदननंकदेशंसंलालयनूरतरसकाणात क
लिंदजातीरहस्यीरकंपितंनंदोष्यभांतीरवनंजगाम १ कृष्णैक्यावेगतरोषवातोचनेनभून्मेउरमं
वरंच तमालनीयडुमपलवैश्वपतद्विरेजद्विरतीवभीः कौ २ तदांथकावेमहतिप्रजातेकालेरुदत्यंक
गतेतिभीते नंदोभ्यं प्रायशीशुं सुविभद्वारंपरोषं शरणंजगाम ३ तदेवकीर्त्यकंसमुहदीप्रीरागाह
तीराचलतीदिशांशु वभूवतस्यांवृषभानुपुत्रीवृद्धशीकाथानवनंदराजः ४ कौटींडुर्विवयुतिमादथा
नांनीलांवचंसुंदरमादवरणं मंजीरथीरंधनिनूपुराणमाविभतीराक्षमतीवमंजु ५ कांचीकलांकंकणरा
वमिष्ठांहावांगुलीयांगदविस्फुरंती श्रीनासिकाभौतिकहेमविंडुमिः श्रीकंठसुडामणिकुंडलाद्या ६ ततेज
साथर्षितश्राश्रुमंदोनत्वाथतामाहकृतंजलिः सन अयंतुसाक्षात्पुरुषोत्तमस्तवंप्रियासिमुख्यासिहदेवर
ये १ गुप्तिदंगगीमुखेनवेद्यिगृहाण वायेनिजनायसंकात एनंगृहेप्राययतेवभीतंवदमिचेत्यंप्रकृते
गुणाद्य ८ नमामितुभ्यंभुविचक्षमांतं पथेसितंसर्वजबैडरायं अहंप्रसन्नातवभक्तिभावान्महर्षिनं
उत्तमंमेवतंद ९ नंदउवाच यदिप्रसन्नासितदामवेन्मेम किर्हृदाकौपुत्रयोःपदात्रे सतांसमक्तिरा

५३

वमक्तिभाजां संगं सदा मेय युगे युगे च १० नावदउवाच तथा सुचोक्ता ह विंकवाभ्यां अग्रह राधा निज नाथं
 कात गते यनं दे प्रण ते वजे सो तदा हि मां उीरव नं जगाम ११ गोलोकलोक कस्य पुनरसमागता भूमी निजं स्वयं पुनरदथा
 ना पापयुगागादि खचित्सर्वं वभुवसा तत्त एते व सर्वे १२ संप्रवर्तनं दिव्यवपुर्दधानं वदौ वरेः कास दुर्वैः स
 हैव कलिं दं पुत्री च सर्वं लोथैः श्रीरत्न सो यानमपीव भुव १३ गोवर्द्धनो वत्स मिला मयो भूत्सवर्णं सुं गी
 पवितः स्फुरद्भिः मता लिमि निर्मलं सुंदरी भिरांग कसी वरा जन १४ तदा निकुंजोपि निजं वपुर्दधत्सु मा
 युते शं गण दिव्य मंडपं वसंतमाधुर्यं यं मधुसु ते मं सुवपा रावत को किल खनिः १५ सुवर्णं वत्सादि खचि
 द्दं दैर्हतं पतत्यत्ता कावलि भिरिवाजितं सरः स्फुटं भ्रमरावली हितं विवर्चितं कांचन चारु यंकजैः १६ तदैव
 साक्षात्पुरुषोत्तमो वभुव कै सो न वपुर्वर्न प्रभुः पीतांबरः कौस्तुभ रत्न भूषणो वशी यरो मत्स्य राशि मोह
 नः १७ भुजेन संग ह्यहस मियां ह विर्जा गाम मध्ये स विवाह मंडपं विवाह संभार युतः स ते खलं सदर्म मद्धा
 निवृत्तादि मंडपं १८ तदैव सिंहासन उन्नते वरे परस्य वरं संमिलितो विवेजतुः परं व्रवंतो मधुवं वदं पती स्फ
 रत्प्रभो खैव तडि दुना विव २० तदां वरं देव वरो विधिः प्रभुः समागत सत्य परस्य सन्मुखे नत्वा तदं ग्रीडपाती गिरा
 मिः कृतां जलिष्ठा रुचतुर्मुखो जगौ २१ वत्सो वाच अनादि मायं पुरुषोत्तमो तमं श्रीकृष्ण चंद्रं निज भक्तवत्सलं
 स्वयं त्वं संख्यां डय सत्यं प्रभु राधा यतिं त्वा रा रं वत्साम्यहं २२ गोलोकलोक कस्व मती वली लोली लावती यं नि
 जलोकलीला वैकुंठ नाथो सियदा त्वमेव लक्ष्मी तदेयं वष भानु जाहि २३ त्वं रामं चंद्रो सिंहा जन कात्मजे
 यं हं विस्व कमलालयेयं यज्ञावतरो सियदा त्वदीया श्रीदक्षिणा सि प्रतीय निमुख्या २४ त्वं राम चंद्रो सि
 रसा हृदी यं ना रायण स्वं च न रेण युक्तं तदा न्वियं शांति रती वसा दा क्वा ये वया ता च त वानु क या २५
 त्वं वत्सवै यं प्रकृति स्मृत्स्या कालो यदे मं च विदुः प्रधानं महात्मा दा त्वं जगदं कुरो सि राधा तदेयं सगु
 णा च माया रई यदांतं संत्सा विदितं तु मं तदा न्वियं लक्ष्मण सुयुतीः यदा विराट् देह धर स्वमेवंत

भूमौ

शं
गोः एवं
३५

दाखिलं वा भुवि धारणेयं ३१ प्रयासं च गोवं विदत्तं द्विधा मूलं वैवरात्तात्पुनर्योतमेतस गो लोकथा मायि यति
यदेसं पुरात्यरं त्वां सारं प्रपद्ये ३८ सदा यदेयो युगलस्त्वयं गो लोकथा मप्रवर्तं प्रयाति सः ३६ वैवचो दार्य
समृद्धि सिद्धयो भवन्ति तस्यापि सगीतः पुनः ३९ यदा युवी प्रीति युतौ वदं यती यनात्य रौ ताव नु रूप नू पिती त
या पी लोक व्यवहार संग्रहा द्वि विवहा स्य च कार पाम्यहं ३० ना नद उवाच तदा स उत्थाय विधिर्हताशनै
प्रज्जाल्य कुंडे स्थित यो लयोः पुनः प्रकृतेः कनगाह विधिं विधानतो विधाय यथा तामसमवस्थितो भवत ३१ स
वाहयामास हवि च रायिकां प्रदक्षिणं सप्रहिरण्य नेत सः ततश्च तौ तं प्रणम्य वेदवित्तौ पाठयामास च स
प्रमं चकं ३२ ततो हरेर्वक्षसि रायिकायः पंच संस्थाप्य हरेः करं पुनः श्री रायिकायः किल एष्टि देश
के संस्थाप्य मंत्रांश्च विधिः प्रपाठय न ३३ राधा कनगाभ्यां प्रदक्षौ च मालिकां किंजल्किनीं कलस गलेऽलिना दिनी
कनैक सांभ्यां त्रय भातु जा गले ततश्च वक्षिं प्रणम्य वेदवित ३४ सवा सयामास सपीठयोश्च तौ कतांजलि मो
नयुतौ पितमहः तौ पाठयामास तुः पंचमं चकं समर्थ राधां च पितैव कन्यकां ३५ पुष्पा नि देवा वत्तु सुलदा
युनर्विद्या धरी मिर्त न तुः सरांगनाः गंधर्व विद्याधर चरणः कलं सकिञ्चराः कुलसमंगलं जगुः ३६ म
दंगवीणा मुक्तयष्टि वेणुवः शंखान कांडं उर्मयः सतालकः नेडर्तुर्द्वे वव रैष्टि विस्थितैर्जयैत्यभून्मंगल
साहू उच्चैः ३७ उवाच त वैव विधिः हविः स्वयं यथे स्मितं त्वं वद विप्रदक्षिणं तदा हविं प्राह विधिः प्रभो मे
देहि त्वदं च्यो निज भक्ति दक्षिणं ३८ तथा स्रवा को वदतो विधि हरेः श्री राधकायश्च यददयं प्रभो न त्वा क
राभ्यां श्री वरा पुनः युनर्जगाम गेहं प्रणतः प्रहर्षितः ३९ ततो निकुंजै युवतुर्विधा न्नुदित्यं मनोजं प्रिय
या प्रदत्तं जवा स्रक्लसः प्रहसन् यवात्मा कलेन दत्तं क्रमुकं च राधा ४० ततः कनेरायिकं प्रियायः हवि
र्गहीत्वा प्रचमाल कुंजै अगाम अत्यन्त युवं प्रयस्यन्तं द्वावने श्री यमुना लता ४१ श्री मल्ल ता कुंज नि ३५

कुंजमथो निलीयमानं प्रहसंतमेव विलोकाया खा तवितं च राधा अग्राहणीतां वरमाहं अंती वरउद्रा
वराधा हविहस्यपद्माङ्गु कार्मर्षेः प्रतिकुर्वती को निलीयमानाय मुना निकुंजे पुनर्व्रजंती च हसमात्रा
तं ४३ यथा तमालाः कलथीतवल्या नूनो यथा चंचलयाच कालि नीलो द्विराञ्जो निकषाश्मत्वर
न्या श्रीराधया सलुतथा वमराया ४४ श्रीरामरंगो जनवर्जिते यवेरे मे हरो रास वसेन राधयः वंद्य
वने भंगमसुरको किलैव तैव नत्येव रतीश्वरः परः ४५ श्रीराधा कलहविः यवात्माननर्त गोवर्द्धनकं
दरास मालिषु प्रप्रवर्णैः सरोमिविवाजिता सद्युतिमल्लतासु ४६ च वारकलो यमुना समेत्य वचं विहा
नं वषभा पुष्पा राधा कनकमदलं सययं थावन गृहीत्वा यमुनाजलेषु ४७ राधा हवे पीतयटं च
वंशीवे वगृहीत्वा सहसा हसंती देहीति वंशीवदती हवे शुभगादराधा कसलं न देहि ४८ तस्मै ददौ देववने
ययमं राधा ददौ पीतयटं च वंशी वेवं च तस्मै हवयेत्योः पुनर्वभूव लीला यमुना तटेषु ४९ ततश्च
भांडीरवटे प्रिया पुतश्चकार पुंगारमलं मनोजं यवावलीया वक कंजलायैः पुष्पैः सरनैर्हजगो
परतः ५० हरेश्च पुष्पा रमलं प्रवर्तु स मुयता तत्र पदा हि राधा तदैव कलसु वभूव बालो विहाय कै
शो रवपुः स्वयं हि ५१ नंदनदत्ते शिशु मे वपा हरो भूमौ लुठंतं प्रवदंतं माभयत हविं विलोकाशु सरोद
रायिका तनो हि मायां नुकथं हरे मयि ५२ इत्यं रुदंती सहसा विषस्माका का रागा हतदैव राधां
शोचं नुराये हमा कुकृतं मनोरथस्ते भविता हियश्चात ५३ कृत्वा यराधा हि हविं गृहीत्वा गताशु
हे व्रजराजपत्न्या दत्वा वकलं किल नंदपत्न्या मुकवदंतं पथिते च भूमी ५४ उवांच राधां नृप नंदगो
हिनी धन्या सिनये ह यभानुकन्यके त्वया शिशु मे पवि रक्षितो भयान्ते वा वतेत्यो मिभ्या तु वेवने ५५
संसजिता ममृणु श्लाघिता वरासं नंदिता सा वषभानुपुत्री यदा ह्यनुज्ञाय यशो मतीं सा शनैः स्व
जहं निजमाजगाम ५६ इत्यं हरे गुप्तकथा ववर्णिता राधा विवाहस्य सुसंगलावता कृता च

मः गः शं
गोः खं
२६

येर्वपठिता चथापितानान्यापवृंदानकदास्संति ५७ उन्निश्रीमद्गौलोकः नः वः संश्रीवा
 यकाविवहवर्णनंनमस्योउशोथायः १६ नरदउवाच अथवालो रामकसौ गौरयामो मनोहरो
 लीलपाचक्रतु रलंसुंदरं नंदमंदवं १ विंगमाणो वमानुभ्यां पाणिभ्यां सह मैथिल वृजताल्येन का
 लेन वृवंतौ मधुरं वृजे न यशोदयं वरो हिरणाला लितो दोषितो मिश्र कटा विनिर्गतवंका कृचि
 दं कंसमाश्रितो उ संजीव किंकिणी वावा ऊर्वंतौ तावितस्ततः त्रिलोकीं मोहयंतौ द्वौ माया बालक
 विग्रहौ ४ क्रीडंत मादाय मिश्रं यशोदा जिवलु ठंतं वज्रवालकैश्च तद्भूलिलेपाधुतिश्च स रां गं व
 के ह्यलं प्रोक्त्वा एसाततान ५ जानुद्वयांभ्यां च स संकं राभ्यां पुन वज्रं गण मेत्य क्लृप्तः सा उंकदे
 यो पुन रा वज्रं न व भौ वृजे के सु वि बाल लीलः ६ तं सर्वतो हे मन चित्रयुक्तं पीतं यवंकं वृक माद
 थानं स्फुरत्समं रत्नमपंचमो लिं दृष्ट्वा सुतं प्रायमुदं यशोदा ७ बालं मुकंदमति सुंदर बालकं लिं
 दृष्ट्वा पवं मुदं स वा पुवती व गोप्यः श्रीनंद राजवृज मेत्य गृहं विहाय सर्वा सु वि स्मृत गृहाः स
 रव विग्रहा स्ताः ८ श्रीनंद राज गृह कति म सिंह रु पं दृष्ट्वा वज्रं प्रति व नृप भी सु वयः नीत्वा
 चतं निज सुतं गृह मा वृजं ती गोप्यो वृजे स वृणया ह्य वदन्य शोदां ९ गोप्य ऊचुः क्रीडार्थं व पलं
 ह्येनं मा वदिः का रयां गणत बालकं लिं उग्य मु खं का क पक्ष थ रं शुभे १० ऊर्ध्वं दंतद्वयं जातं ह
 रं मा तुल दोषदं अस्यापि सातलो ना स्ति ते सुतस्य यशोमति ११ तस्माद्दानं तु कर्तव्यं विद्वानां ना स
 हेतवे गोवि प्रसुन साधुनां कुंदसां सजनंतथा १२ नरद उवाच तदा यशोदा रो हिरण्यै सुत कल्या
 ण हेतवे वसु रत्न न वा ज्ञानां नित्ये दानं प्रचक्रतः १३ अथ वृजे रामक सौ बाल सिंह वलो किनो
 पश्यां चलंतौ घोषे वृद्ध मानौ व भूवतुः १४ श्रीदाम सुवला यैश्च वयस्यै र्वज्र बालकैः यमुना सि
 कते शुभे लुठंतौ सुकत हलौ १५ कालियु पवने यामौ स्त मा लैः सद्य नैर्हते कंद व कुंज शोभाये

चेत्तूरामकेशवो १६ जेनयनगोपगोपीनामानंदकाललीलयः वयस्यैश्वर्यायामासुनवनीतं वृत्तिहृदिः १७
 एकदास्युपनंदस्यपत्नीनामाप्रभावती श्रीनंदमंदिरं प्राप्य सोदां प्राह गोपीका १८ प्रभावत्युवाच नवनीतं
 वृत्तं दग्धं दयितकं यशो मति आवयोर्भेदरहितं तस्मादाद्यमेभवत् १९ नाहंवदामि चानेन स्नेयं कुत्रापि
 जितं गीतां कनोचिनसुतेनवनीतमुचिषतः २० यदा मया कृतं शिवा तदा धृष्टं वांगजः गालीप्रदानंदत्वा
 चंद्रवती प्रांगणान्मम २१ वजाधीशस्य पुत्रो यं भूत्वा स्नेयं समाचरेत् नमया कथितं किंचि यशो देतव गोचरात्
 २२ नारद उवाच श्रुत्वा प्रभावती वाकं यशोदानंदगोहनी कलं निर्भस्यतामहसा स्त्रा प्रेमपरायणा २३ यशो
 दोवाच गवांकोटिर्गृहे मे ति गोचरो रागद्विजाचला नजानेदयिमहालोनाति सोऽकदाचिन २४ श्रुतेन मुचि
 तं गव्यं तत्समं तं गृहाण मे ते श्रीशोभं शिपो मंदोना किं चित्प्रभावती नय नवनीतमुचं चैनमवतौ ह्यानु
 यिष्यती तदा शिवा कविष्यामि भर्तुने वंधनं तथा २५ नारद उवाच श्रुत्वा वाकं तदा गोपी प्रसन्ना गृहमागता
 एकदा दयि चोर्पाथं कस्मिन् स्यात् गृहं गतः २६ वयस्यैर्कलकैः सार्द्धं पार्श्वकुक्षे गृहस्य च हस्ताद्वलं गृहीत्वा
 शनैः कसो विवेकाह २७ शिकस्यंगोरसं दृष्ट्वा हस्तग्राह्ये हरिः स्वयं उलूखले पीठके च गोपं स्यात्पाकरोह
 तं ३० भगुभांडात्स्वयं गव्यं वह्रूमौ सकोहनं जवा ससवल्लोमर्कैः कालकैः सह साधवः भगुभांडस्वनं श्रुत्वा
 प्राप्य गोपी प्रभावती यत्नायितेषु वल्लेषु जग्राह श्रीकरंदवैः ३१ नीत्वा मया प्रंभी च गच्छंती नंदमं
 दं श्रीगो नंदं स्थितं दृष्ट्वा मुखे वसंचकावह ३३ हरिर्विचिंतय विचिंतय मातदंडं प्रदास्यति दधनतद्वालकयं
 स्वकुंदगतिरीश्वरः ३४ सायशोदां समेत्याशु प्राह गोपी रुषा त्विता भांडं भग्वीकृतं सर्वमुचिंतं दध्यनेन
 वै ३५ यशोदोवाच अथ वादो यदा देयो निर्वासंकु रमे पुनत पुष्पत्युक्तं चोर्पा अस्मत्युक्तं भवे
 त ३६ जनलजासमायुक्ता हरीकृत्य मुखं वरं सायि प्राह निजं कालं वीक्ष्य विस्मितमानसा ३७ निपद

संज्ञतः प्रप्रेतवज्रमाश्लिष्येकरे वदंतीत्यं चतं नीत्वा निर्गतानंदमंदरात ३८ यशोदा रोहिणी नंदो रामो गोपाशु गो
पिका अहसः कथयंतस्ते हस्यो न्यायो वजे मदान ३९ भगवांस्तु वहिर्वीष्णां भूत्वा श्रीनंदनंदनं प्रहसन् गोपिकां
प्रहृष्टं गच्छं चलेत्तदाः ४० श्रीभगवानुवाच पुनर्मोयदि मृहासिकदाचियदगोपिका तद्भर्तृत्वं तु तदा
भविष्यामि न संशयः ४१ श्रीनारद उवाच श्रुत्वा सर्वस्मिता गोपी गतगोहृष्टमैषिल तदा सर्वगृहे गोव्यो
न गच्छन्ति हसिंहिया ४२ इति श्रीमद्भुः ऋतोः नः वः श्रीकृष्णकालचवित्रे दधिस्ते यवर्णनं नाम सप्तदशोऽध्या
यः ११ नारद उवाच गोपी गृहेषु विचरन्तवनीतस्योरः पयसो मनोहरवपुर्नवकुंजनैवः श्रीकालचंद्र उं
वलदिवगतो नराणां चतंदनविवलेन चकार शोभां १ श्रीनंदनंदनमतीव चले गृहीत्वा रोहं निधाय मु
मुहूर्न वनंद गोपाः सत्कंडकैश्च सततं पविलालयंतः कल्लेन कुर्जितसुखानजगत्सुरंतः २ राजोवाच न गोपी
नंदनामानि वददेव अथैवमम अहोभाग्यं तु येष्वां वै ते सर्वे क उवाच गताः ३ तथा च दृष्टव्यमान्नां कर्माणि संग
लानि च नारद उवाच गयश्च विमलः श्रीपाः श्रीधरो संगलायनः ४ संगलो वंगवल्ली शोरो गाजिदेवनायनः
नव नंदाश्च कथिता वभूतुर्गोकुले वजे ५ वीतहोत्रो गिभुक्णां वः श्रीकरो गोपतिः पुतः वजेपाः याचनः ६
पाताः उपनंदा प्रकीर्तिताः ६ नीतिविन्यासदः शुक्लाः पतंगोदियवाहनः गोपैश्च वजे राजनजाता य
द्वेषमानवः ७ गोलोके कसचंद्रस्य निकुंजद्वारमास्थिताः वैवहलाः पयसलांगानव नंदाश्च ते स्मृताः ८
निकुंजे कोटिशो गावस्तस्य पालनतयराः वंशीमय पंचाद्या उपनंदाश्च ते स्मृता ९ निकुंजद्वारं वला
यां दंडपाशा यराः स्थिताः षट्द्वारमास्थिताः षट्पदैकथिता वषभानवः १० श्रीकल्लेस्ते कृपा सर्वे गो
लोकादागता भुवि तेषां प्रभावं वक्तुं दिनसमर्थश्चतुर्मुखः ११ अहं किमु वदिष्यामि तेषां भाग्यं महोद

यं येष्वासा रोहसा स्या यकलकै लिर्वभोहविः १२ एकदा यमुनातीरे मत्स्येनावलीठिता यशोदां वा
 लकः १३ वलभट्टे च वदति तदा सानंदगोहिनी कवे गृहीत्वा स्वसुतं भीरुनेत्रमु
 वावह १४ यशोदोवाच कस्मान्नदं भक्षितवान्नहो जमवानवयस्याश्वदं तिस्रान् आयात्त्वलोयंव
 दति प्रसिद्धं सांवावमर्धेन जहाति नेष्टं १५ श्रीभगवानुवाच सर्वे मया वा दत्ता वृजार्भका मातर्मया क्वा
 यिनमत्स्यभक्षिता यदा समीचीनमनेन वा कथं तदा मुखं पश्य मदीयमंजसा १६ श्रीनन्द उवाच
 अथो गोपीवालकस्य यस्याती सुंदरं मुखं प्रसावितं च ददौ वस्त्रांडं च वितं गुणैः १७ सप्तदीयान्सप्तसिं
 धूनसुखं तां सुगीरी नृगान् आहूतल्लोकांस्त्रीनिगोपी स्वात्मभिः सप्तजैः सह १८ दृष्ट्वा निनीलिताली
 साभूत्वा श्रीयमुनातटे वालोयं मे हविः साक्षादिति ज्ञानमपीह भूत १९ तदा जहा स श्रीकृष्णो मदीय
 विवसाय पा यशोदा वै भवं हृष्टं न सस्मा रगतस्त्वितिः २० ३ ति श्रीमद्भुः गोलोकखंडेः नः वः वस्त्रोद
 दर्शनं नामाष्टमोऽध्यायः १८ श्रीनन्द उवाच एकदा गोकुलो गोप्पो ममं पुदयि सर्वतः गृहे गृहे
 प्रगायंत्यो गोपाल च वितं यवं १ यशोदायि स मुत्या य प्रातः श्रीनंदनं दनं भांडे वायं विनिक्षिप्य
 ममं पुदयि सुंदरी २ मंजी रवावं संकुर्वन्वा लः पार्श्वममं भूमत सुनादिकिं किं एी संकुर्वं कारं
 कारयन्मुहः हैयं गवीनं सतनं नवीनं याचन्स्वमा तुर्मधुवं वृवत्सः आदाय हलेशमसुतं रुषासु
 थीर्विभेदकृत्सोदयिमं यपात्रं ५ पलायमानं स्वसुतं यशोदा प्रधावती प्रायन हस्मात् प्रात यो
 गीश्वराणां मयि योत्रुयः कथं समातर्ग्रहणे प्रयाति ६ तथापि भक्तेषु च भक्तवश्यता प्रदर्शि
 ता श्रीहरिणानुपेक्षं कालं गृहीत्वा स्वसुतं यशोमती ववंध रज्जाय रुषासुतं खले ७ आदा

५०: ५०
 ५०: ५०
 ५०

यययद्वदामततच्छ ल्यं प्रभूतं नमो यशोदा गुणेन वदः प्रकृतेः परोयाः कथं सवदो भवती हदामा ८ यदाय
 शोदागतवंधने क्वा विनाति विनानु यकि उमानसा आसीतदा यैक यपास्वंधे स्वकुंदयानः स्ववशी यैकस
 नः ८ एवं प्रसादो नहि वीतर्क स एतन्ना निना कर्मथिया कुतः पुनः मातुर्यया भूय यरायतस्मान्मुक्तिं यथा उक्ति
 मलं नमायवः १० तदेव गोप्य सुसमागतास्त्वबंधेष्टा यमग्रं दयिमं यमं अनं उत्तरवले वदमती वदममि
 भीतं श्रीं वीक्ष्य जगुर्गुणा नुराः ११ गोप्य ऊचुः अस्मद्देतुपात्राणि मितिरुततं श्रीः तदयेन नो
 वदामा का कण्या वंद मोहनि १२ गतव्यये अक कणे यशोदे हे वजे प्रवि यस्या निभक्ति तो कलस्वया
 वदो वद दयात १३ नारद उवाच उत्पुतायां यशोदायां यग्रायां गृहकर्मसु कथं तुलूखले क्लौवा
 लैः श्री यमुनां ययौ १४ ततटे च महासदौ पुनारो यमलाजं नो नयोर्मध्ये गतः क्लौहसन्दा मोद वः प्र
 भुः १५ चर्कष सहसः क्लृप्तः तिर्यगात मुलूखले कथं ऐन स मूलौ द्वौ येततु भूमि मंडुले १६ यतनेना
 यि शद्वी भूत चंडो बज्र पातवत विनिगीतौ च तदा भ्यां देवौ द्वा वा यसा ग्रीवत १७ दामोदरं पवित्रम्यपादौ
 स्पृष्ट्वा स्वमौलिना कृतां अली हविन त्वानतौ तत्संमुखे स्थितौ १८ देवा ह चतुः श्रावां मुक्तौ वरुन दंडात्
 यस्मिं व्युतदर्शनात् साभूते निज भक्तानां हेलनं द्यावयो हवे १९ ककणा निधौ तुभ्यं अगमं गलशी लिने
 दामोदराय क्लृप्ताय गोविंदाय नमो नमः २० नारद उवाच उत्तिनत्वा हविं तौ द्वौ उदीची वदि संगतौ त
 देव आगतः सर्वे नंदायाः भय कातुनः २१ कथं वदौ प्रयति तौ विना वा तं वृजभक्ताः वदता सुतदाव
 ला ऊचुः सर्वे तजौ कसः २२ अनेन याति तौ वदौ ताम्भ्यां द्वौ पुनरुस्थितौ एनेन त्वा गता अयता बुदी

ज्यांस्फु रत्नमो २३ नावदउवाच ३ तिष्ठात्वा वचसं सौमते श्रुत्वा धिते ततः सुमोचनंदाः संवाले दाम्ना वदमु
 ल्लखले २४ संलालयन्वां कदे शो समा ज्ञायसि श्रुत्वा य वदला प्रवाच केन दो दो एव दत्तं प्रापितो यमला ज्ञो
 २५ नावदउवाच नलकु वरमणि गी वो राजराज सुतो यरो अमृतुर्नंदन वनं सदा किन्या सुटे स्थितो २६ अस्तौ ५
 भिगी यमनो चे रतु रीत वा प्रसो वा विणी सदि वाम तो युव नो द्रव्य द्रयितो २७ कदाचि देवलो नाम मुनी दो वेद पात्राः
 न गौ दृष्टा वता वा ह दुष्टा लौ गत स्मृती २८ देवल उवाच युवां वद स मो दृष्टो निर्लजो द्रव्य द्रयितो तस्माद्दौ तु
 भूया सा वर्याणां शात कं भुवि २९ द्वाय रां ते भाव ते च मायु वे व अमंडले कलिंद नं दिनी ती रे म हा वन समीपतः ३०
 पवि र्णी त सं सा दा त क सं द सो द रं ह रिं गोलो क नायं तं दृष्टा सर्व रू पो भ वि ष्य थः ३१ नावदउवाच इत्यं देव
 ल या पु व दत्तं प्रापितो नृप नलकु वरमणि गी वो श्री काले न मो चितो ३२ इति श्री मद्भगो लोक खः नः वः सं
 यु म ला र्ज अ भं गौ ना मे को न विं शो ध्या यः १९ श्री नावदउवाच एक द काल चंद्र सदर्श नायं य रस्य च उर्वर
 मुनि शा र्ही लो व अ मंड ल मा य यो १ कालिं दी नि क टे पु ए ये सै क ते र म ण स्य ले म हा व न स मी पे च क ल स मा रा द
 दर्श ह २ श्री म न्न द न गो पा लं लु ठं तं वा ल केः सह य र स्य रं प्र यु षं तं वा लि के ल म नो ह नं ३ ह लि थ स र स र्वां गं व
 क के शां दि गं व रं धा वं तं वा ल केः सा ढं ह विं वी ल्य स वि स्मि तः ४ मुनि क वा च ई ई श्व रो यं भ ग वा न्क यं वा लै र्मु
 न्भु वि अ यं तु नं द पु त्रो स्मि न श्री क लः प वा त्य नः ५ नावदउवाच इत्यं सो हं ग ते त ३ उवा स सि म हा मु नो स्त्री
 उ ति क ल स ल स मी पे त दं के ह्यः गतः स्व यं द ह स स्य च मु र वे प्र वि ष्टः स स नै र्भु वि द द र्श न्यं म हा लो कं सा व र्यं
 अन व र्जि तं ८ अ न र्ये षु भू सं स्र व कु तः प्रा प्त्वा ति व्र व न त दे वा अ ग रे ण पि नि गी र्णे भू न्म हा मु निः ९ व र्मां उ
 त उ द द शो स लो कं स क लं य नं भू म न्दी पे षु स मु निः स्थि तो भू त्य र्वा ते सि ते १० त य स ता प व र्षा णां शा त को टि प्र
 भुं भ अ न नै मि ति का र्त्त ये प्र ल यं प्रा प्त्वा र्च स भ यं क रे ११ आ ग क्त्वा त स स्र द्रा सो स्ना व यं तो ध रा त ले वहं स्ते षु च

गोः
गोः
३८

अ

उर्वसान्प्रयत्नं तं नलस्य च १३ व्यतीते पुनराहस्ये मग्नौ भूद्विगतस्मृतिः पुनर्जलेषु विचरन्तं नन्यंददर्श १३ तच्च
विदेचप्रविष्टो हो दिव्यं सुष्टिं गतस्ततः तदंडं मूर्ध्नि लोकेषु विधेययुः समंचरन् १४ एवं विद्वन्तं वीक्ष्य साविधानसहस्रं
स्मरन् वहिर्विनिर्गतो ह्यंताददर्श शुभहावलं १५ तस्मिंजले तु लक्ष्यं ते कोटिशो ह्यंताशयः ततो मुनिजले पश्यन् दर्श
विचरन्तं दी १६ तत्प्राचं प्रगतः साक्षाद्गोलोकं प्राविशान्मुनिः तदा वने गोवदने यमुनां पुलिनं शुभं १७ दृष्ट्वा प्रसन्नः स
मुनिर्निकुंजं प्राविशंस्ततः गोयगोपीराणां वृत्तं गवां कोटिभिरन्वितं १८ असंख्यकोटिमातं ज्योतिषां संतलेततः दि
व्यै लक्ष्मिदले पद्मे स्थितं राधापतिं हवि १९ पविसर्गं तं साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुनर्योतं असंख्यवस्त्रां यतिगोलोकं संद
दर्श २० श्रीकृष्णस्यापि हस्तः प्रविष्टस्तु देवमुनिः पुनर्विनिर्गतः पश्यद्वालं श्रीनंदनंदनं २१ कालिंद्रीनिक
टे पुण्ये सैकते रमणस्य ले २० बालकैः सहितं कृष्णं विचरन्तं महावनेः २२ तदा मुनिस्तु उर्वसां साक्षात्कृष्णं परात्प
रं श्रीनंदनंदनं नत्वा नत्वा प्राह कृतार्तिः २३ मुनिरुवाच बालं नवीनशतपत्रं विणालनेत्रं विंशत्यंशं सखनमेव
रुचिमनोजं संदक्षितं मधुसूदनं संदयानं श्रीनंदनंदनं महं मनसान्मामि २४ मंजीवनूय रं रणव्रतं का
पी श्रीहाराके सविनखप्रतिपदं संघं दृष्ट्वा तिलाविमसि विंशतिराजमानं वंदे कलिंदतनुजातं बालके लि २५ सर्व
उसंदरमुखो यविकुं चित्ताग्राः केशानवीनचननीलनिभाः स्फुरन्ति राजंतश्चानतश्चिरः कुतकस्य यस्य नंदास्रज
यसवलायनमो नमस्ते श्रीनंदनंदनलोचनं शतकृत्या ययः पठेत तदैव गोचरो याति सानंदनंदनंदनः २७ इति प्र
णम्य श्रीकृष्णं उर्वसा मुनिस्ततः तं प्राप्य मज्जयन् प्रागाददर्श प्रममुतं २८ गरी उवाच इत्यंदेवर्षिवर्षेण न
रदेन महात्मना कथितं कृष्णचरितं वद्गुलाश्रयधीमते २९ मया ते कथितं त्वत्तनं यथाः कलिमलापहं चतुः
पदार्थदं दिव्यं किं भूयः श्रीतुमिहू मी ३० शौनक उवाच वद्गुलाश्रीमं यलेन्द्राः किं यमकुमहामुनिं नारदं ज्ञा
नदं शांतं तन्मोहहितयोधन ३१ गरी उवाच नारदं ज्ञानदं नत्वा मानदो मेधिलो नृपः पुनः पप्रक्ष कृष्णस्य च ३८

वंसंगलायनं ३२ बहलाशवाच श्रीकृष्णोभगवानसाक्षात्परमांनंदविग्रहः अपरंचत्तुर्विंशतिं
 विंशतिं विंशतिं वदमेप्रभो ३३ सर्वावता रेषु वितं कृतवैसंगलायनं अपरं किंतु कृतस्य पवित्रं विमतः प
 रं ३४ नारद उवाच साधुसाधु त्वया दृष्टं च विंशतिं सगलं हरेः ततेहं संसं प्रविष्टा मिहं दारण्ये विपद्य
 साः ३५ इदं गोलोकं खंडं च गुह्यं परममद्भुतं श्रीकृष्णेन प्रकथितं गोलोके वासं दुले ३६ निकुंजे
 राधिकायै च राधासह्यं ददा विदं म्यातुभ्यं प्रावित्रं च दत्तं सर्वं धंदं परं ३७ इदं यत्तु विपलुसर्वं
 स्तार्य गोभवेत अत्रेदं च कवर्ती स्यात्तु विपश्चुंड विक्रमः ३८ वैश्यो निधिपतिर्भूयाच्छुद्धी सु
 च्येत वंथनात निष्कलो यो पि जगति जीवन्मुक्तः स जायते ३९ यो नित्यं पठते स स्य कृमि भाव
 समन्वितः स गच्छेत्कृतस्य गोलोकं प्रकृतेः परं ४० इति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायां
 गोलोकखंडे श्रीनारदबहलाशवसंवादे भगवानभवन्वासीयार्थं श्रीददस्त्रोत्तरं नाना विंशो
 ध्यायः २० समाप्तमगोलोकखंडं अतः परं त्वं श्रीरामकृष्णाय नमो नमः दावनखंडोभ
 विषयति शुभं सतत

श्रीराम

॥
 ॥
 ॥
 ॥
 ॥

ਗੀ: ਲੀ:
ਸਾ: ਸਾ:
ਸ: ਸ:

੨੨

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ अतस्तीकुसुमोपमेयकांतियमुनाकुलकंदवमथवती नवगोपा
 वधुउकुलशीलीवनमालीवितनोतिमंगलाति १ पविककीकृतपीतपटंहरिंशिवकिरीटनतीकृतकंध
 रं लकुटवेणुकं च लकुंडलेपटनं नटवेणुधरं भजे न वदन्तापवउवाच श्रुतिरूपादयोगोयोभूतसर्वी
 दशान्मुने कथं श्रीकृष्णचंद्रेण ज्ञाताः सर्वमनोरथा ३ एतद्वदमहाबुद्धे त्वं यन्मव न वित्तमः न वदउवाच ४
 श्रुतिरूपा स य गो यो गोपानां सुकुलेषु जे लेभिने जन्म वैदेहो यथा पीवयाच्छुजात ५ कमनीयं नंदसूनं
 वीक्ष्य तंद्रावने च ता तंद्रावने पवरी तंद्रां भेजिरे तद्वे सैकृया ६ तंद्रादताद्वयाया शोभसन्नो भगवानहविः नित्यं तां
 सांगहेयाति रासां भगवत्कलः ७ एकदा तु निशीथिन्या व्यतीते प्रहरद्वये रासां भगवानकृष्णप्रवा
 नत इहान्न प ८ तदा उत्कंठिता गोप्यः कृत्वा ततः सजनं यनं यस्य बहूः यनया भक्त्या गीता मधुरया प्रभु ९ गो
 प्य ऊचुः कथं न चागतः श्रीवृन्दो गृहान्न हजिना हि न उत्कंठितानो गोपीनां त्वपि चंद्रे च की रवत १० श्रीभगवा
 ननुवाच यो यस्य चिते वसति न सह रेकदा च न खे सूर्य कमलं भूमौ दृष्टे दं स्फुटति प्रियाः ११ भांडीने मे गुरुः
 साक्षात् उर्वी सा भगवानमुनिः आगतो य प्रिय स स्य से वार्थं गतवानहं १२ गुरुर्तस्मा गुरुर्विष्णुः गुरुदेवो म
 हे पवरः गुरुः साक्षात्परे ब्रह्म तस्मै श्रीगुरुवे नमः १३ अज्ञानतिमिरां य स्या ज्ञानं ज्ञानमाला कयः चक्षुर्न न
 मीलितं येन तस्मै श्रीगुरुवे नमः १४ स्वगुरुं सां विजानीयां न्ना वमन्येत कर्हि चित नमर्त्य बुधा सेवेत सर्वदेवा
 मयो गुरुः १५ तस्मात्तत्सजनं कृत्वा नत्वा तत्पादपंकजं आगतो हं विलंबेन भवतीनां गृहान्प्रिया १६ नावदा
 उवाच १७ श्रुत्वा तत्पदमं वाकां गोप्यः सर्वस्व विस्मितः कृतां जलियुटा ऊचु श्रीकृष्णं नमस्कृत्य १८ पविस्सर्ग
 त्मस्यापि उर्वी सा ते गुरुस्ततः अतस्तदर्थं न कर्तुं मनो न श्यो यतं प्रभो १९ अद्य देवनिशीथिन्यां व्यतीते प्रहरि
 द्वयो एकं तदर्थं न भूयादस्माकं परमेश्वर १९ तस्मात्तद्यो दीर्घं नदी यमुना प्रतिबंधकः कथय न ततैस्ते मावमते

कथयत न तैस्ते

देवभविष्यति २० श्रीभगवानुवाच अवश्यमेव गंतव्यं भवती भिर्यदा प्रिया यमुना मेत्य चेत्तदैव कव्यं मार्गहेतवे ॥
 २१ यद्विकलौकालपतिः सर्वदोषसिर्वर्जतः तर्हि नो देहि मार्गं त्वं कालिंदी सवितां वने २२ अत्युक्ते वचने क्लृप्ता मा
 र्गं वोदास्य निस्वतः सुरवेन तेन व्रजत श्रुयं सर्वव्रजं गता २३ एतद्वचसा तमान भोगा नीत्वा सर्वं सद्य क्लृप्तम्
 यमुना मेत्य हर्षुक्तं जगुः नत कंथया २४ सद्यः क्लृप्ता ददौ मार्गं गोपीभ्यो मे स्थिले पवने तेन गोपी गताः सर्वभूमी
 रंघाति विस्मिताः २५ ततः प्रदक्षिणी कृत्य मुनिं दुर्कसं वृताः नत्वा तद्वर्कं न चक्रुः पुनोद्यत्वा शनं वक्रं २६ मे स
 र्वं वृता मे सर्वमन्त्रं भोज्यं त्वया मुने एवं विवदमानां न गोपीनां भक्तलक्षणे २७ विज्ञाय मुनिः पार्श्वलः प्रोवाच वि
 मलं वचः मुनिकवच गोप्यः पद्ममहं सो हं गत कृत्योति निष्क्रियः तस्मान्मुखे मे दातव्यं सं संघाया शतं कनैः ॥
 २८ नावद उवाच एवं विद्वानिते तेन सुरवे गोपीति हर्षिताः एतद्वचसा तमान भोगान् स्वान् स्वान् सर्वं समादि
 पन् ३० क्षीयती नं च गोपीनां पश्यंतीनां मुनी पवनः जहास कोटिशोभा न भोगान् सर्वान् क्षयातुनः ३१ वि
 स्मितानां च गोपीनां पश्यंतीनां पश्यन् इत्यंशून् याति पात्राणि वभूवुर्नय सतम ३२ अथ गोपी मुनिं शान्तं न
 त्वा तं भक्तवत्सलं विस्मिता प्रणता प्रादुः सर्वं सख्यं मनोरथाः ३३ गोप्य ऊचुः मुने आगमने सर्वं क्लृप्तं वचन
 नंदी नीत्वा गतास्त्वत्समीपं दर्शनाय शुभं कृपा ३४ इतः कथं गमिष्यामः संदेहो यं महानभूत तद्विधे हि न म
 सुभ्यं येन पंचालबुधं वेत्त ३५ मुनिकवच सुरवेनातः प्रगंतव्यं भवती भिर्यदा सतः यमुना मेत्य चेत्तदैव कव्यं
 मार्गहेतवे ३५ यद्विहर्कं रसं पीत्वा दुर्कसा केवलं क्षीतो हृमी निवृत्तो निर्द्विवर्तते सद्य वीतले ३७ तर्हि नो दे
 हि मार्गं त्वं कालिंदी सवितां वने अत्युक्ते वचने क्लृप्ता मार्गं वोदास्य निस्वतः ३८ नावद उवाच इति श्रुत्वा वचो गो
 पी नत्वा तं मुनिं पुं गवं यमुना मेत्य मित्युक्तं चोत्कातीर्क नदी नयः ३९ श्रीकृष्णः सर्वमाजुमुविस्मिता सं
 गलायन् अथ राफो गोपवध्वः संदेहं मनसो गीतं ४० यप्रकृः श्रीहविर्वीक्ष्य बहः सर्वमनोरथाः गोप्य ऊ

सुः इवीसंसोदरीनंभोः कृतमस्माभिः ४१ युवयोर्वीतसश्चात्र संदेहो यं प्रमायते यथागुरुसंज्ञापीष्योस
षावादीनसंसायाः ४२ आनस्त्वमसिमोपीनंरसकोकाल्यतः प्रभो कथंवालयतिस्त्वंवैवदताद्विनादनः ४३
कथंहर्कंरसंपीत्वाउर्वीसावहृभाकमुनिः नोआतिपक्षसंदेहपयंतीनांज्ञेपवन ४४ श्रीभगवानुवाच निमि
योनिरहंकाः ४५ आनःसर्वगःयवः सदावैवम्यनहितोनिर्गुणोहंनसंसायाः ४६ तथापिभक्तानभोजंतीभज
तेवैतथायथा तथैवसाधुजानीमेवैषम्यनहिताःसदा ४७ ननुहिमेदंजनेयेदज्ञानांकर्मसंज्ञितां जोषयेत्सर्व
कर्मणिविद्वानयुक्तःसमासुत ४८ यस्यसर्वेसमावभाःकामसंकल्पवर्जिताः ज्ञानाग्निदग्धकर्मणस्तमा
दुःपंडितंनुधाः ४९ निराशीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपविग्रहः शास्त्रीयंकेवलंकर्मकुर्वन्नामोति किल्बिषं ४९
नहिज्ञानेनसदृशंयवित्रमिहविद्यते ततस्वयंयोगसंसिद्धः कालेनात्मनिविंदति ५० तस्मिन्प्राप्यकर्म
सिंसंगंत्यक्ताकरोति यः लिप्यतेनरुपायेनपद्मपात्रेणमित्रांभसा ५१ तस्मान्मुविस्त्रुउर्वीसावहृभुकत्वदि
तेरतः नतस्यभोजनेकास्याहर्कंरसमितासितः ५२ नावदउवाच उतिष्कृत्वावसोगोय्यसर्वीसावहृभुसंसायाः
श्रुतिरूपाज्ञानमय्योवभूवुःमैथिलेपवनः ५३ उतिष्ठीमद्भर्गचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडे श्रीनारद
वहृलापवसंवादेश्रुतिरूपायारव्यानंनाममथमोथायः १ नारदउवाच गोपीनामविक्रयनामाख्यानेन
एमेथिल सर्वपापहरंपुण्यंरूपमभक्तविवर्द्धनं १ वंगेषुसंगलोनामगोपश्रीनामहामनाः लक्ष्मीवानश्रुतिसंप
न्नोनवल्लभगवायतिः २ भार्यीपंचसदृशाणिबभूवुस्तस्यमैथिल कदाचिद्वैवसंगो गोनयनं सर्वंरूपगतं ३ श्री
नीताज्ञस्यगावकश्चित्ताज्ञाहृताज्ञया एवंदैन्येचसंप्रापेदुःखितोमंगलोभवत् ४ श्रीनामचंद्रस्यवरहंडका
रणवर्णिनः अथयाःस्त्रीत्वमापन्नावभूवुस्तस्यकन्यका ५ दृष्ट्वाकन्यासमूहं सडुःखीगोयोथमंगलः ६
उवाचदैन्यडुःखताश्चापिवाधिसमाकुलाः ६ मंगलउवाच किंकरीमिहगच्छामि कोमेडुःखेवयोदति ६

६७
गः सं
मायुखं च
३

मतीवक्रतुल्यपा १ श्रीभगवानुवाच दास्ये ममेव यद्विसेदविमंदहासा ३ कंतुवैत्य किलवाचकदेवमूलं नो
चेत्समस्तवसुना निनयामि रोहाततस्मात्कविष्यथममेववचोविलंवात् ११ ताम्रवउवाच तदातानिर्गताः स
र्वजलाद्रोयोतिवेपिताः आगता यो निमाकुशुयाणि भांणीतकर्षिता १२ सत्वातासामभिप्राये यवमंघ्रे
मलहिएं मोहिताशुस्थितास्तुक्कलेलजार्थितेक्षणा १३ कलदतानिवासांसिदधुः सर्वत्रजंगलाः प्राह
मंदस्मितः कलसमंतीदीह्यतां वचः १४ श्रीभगवानुवाच भवतीभिर्मर्कशीर्षैकतंकात्यायनीवतं मदर्थं
तवसफलं भविष्यती न संशय १५ यवपरोहनिवाटव्यां कलसातीनेमनोहरे युष्माभिश्चकविष्णामिवांसं सरु
मनोवर्णं १६ इत्युक्ताथ गते कले पविसर्पितमेहनौ प्राप्ता नंदमंदहासा गोप्यः सर्वग्रहानययुः १७ इति
श्रीमद्भगीश्वर्यसंहितायां भायुर्ध्वखंडेनावदवद्वलाप्रसंवादे मैथिलोपरत्वा नंतमत्ततीयो ध्यायः ३ ना
वदउवाच कोशालानां गोपिकानां वर्णनं शृणु मैथिल सर्वपापहरं पुण्यं श्रीकलसचरितमृतं १ नवोपनं
दं हे सुजाता समवरा दुजे पविणीता गोपजनैः रत्नभूषणभूषिता व सरुसंद्रपती कानानवयो वनसं
युताः पद्मिन्यो हंसगमनाः यद्ययत्र विलोचना ३ जानय मे एतस्मिहं सदृशं सर्वतोयिकं चक्रुः कलसेन
दसुतेकमनीये महात्मनि व तामिः सार्द्धं सदाहासं वज्रवीथीषु मायवः स्मितैः पीतपटादानैः कर्षणैः स
वकावह ५ दयि विक्लिपार्थं यंत्यः वरुणकलेति चाबुवन कलसं हि प्रेमसंयुताः भूमित्यंजंजमंदिने ६ चेकापै
वाग्यौ सुलिले महांजोतिर्दया सुख उर्मेषु जनहं देषु तासां कलसो हिलक्ष्यते १० मे मलक्षणा संयवा श्रीकल
हेतमानसाः अलभिः सत्त्वकैर्भवे संयवासा सुखीषिताः ८ प्रेम्णा यन्महं सानं पदवीं समुपायताः कलानंद
मथावंतो वज्रवीथीषु तान् य ६ जडाजडं न जानंत्यो जडो नमस्यिमा च वत अत्रुवंत्यो व्रुवंत्यो वागतलजगतस्म
य १० एवं कतार्थतां प्राप्तास्तन्मायायशुगोपिकाः वलादाकृष्य कलस्य सुखं वसुखं पंकजं ११ तस्मिंतयः किंक
थयामि न जनसर्गे यवे हसन्निवासादेवे याशुकिने प्रेमदृष्टिं द्रियदौ विसृज्य लोकव्यवहारमार्गं १२ याव

सनं गोविनिधाय वाहं क सा रायो प्रेम विभिन्नचित्ता च कुर्वन्कोक समलं तयस्तद्वक्तुं न माको वदनेः क एतद् १३
 योगेन सांख्येन शुभेन कर्मणा त्यायादि वैशेषिकेन तत्त्वचित्तमे सतप्रपद्यते तत्र यदं विदेहक वसं प्रपद्यते केवलमक्ति
 भावः १४ भक्तौ ववश्यो ह विरादिदेवः सदा प्रमाणं किल चात्र गोयः संख्यं च योगं च कतं कदाभिः प्रेमो वयस्य प्र
 कृतिगताः सुः १५ उति श्रीमद्गुरुकार्यसंहितायां माधुर्यखंडे नावदवद्गुलास्व संवादे कोमलोपाख्याने तामचतु
 र्योथायः ४ श्रीनमदउवाच अयोथा वासिनीनां तु वर्णनं स एव मे धिल चतुः यदार्थदं साक्षात्क सा प्रापिकनेय
 नं १ सिंधुदेसोषु नगरीषु पकानाममे धिल वभूवतस्पां विमलोवाजाधर्मपरायणः २ ऊर्वे ववकोमलो मनस्वी
 मगवाडिव विष्णुभक्ताः प्रपातां तामप्रकांद उवमूर्तिमान ३ भार्यया छद्म सह सा एव भूवृत्तस्य मे धिल चयकं
 न्याः कंजनेत्राः वंध्यात्वेतः समागताः ४ अयत्यं केन पुण्येन भूयान्ने प्रवदच्छयः पवंचिंत्यतस्तस्य वदवो वत्सकां
 गताः ५ एकदा याज्ञवल्कास्तु मुनींद्रस्तु मुपागनः तं नत्वाऽभ्यर्च्य विधिवत्तपस्तप्तान्मुखे स्थितः ६ चिंतां कुलं
 नपंवीक्ष्य याज्ञवल्को महा मुनिः सर्वज्ञ सर्वविच्छांत प्रत्युवाच नृपो तमः १ याज्ञवल्का उवाच न जनकको सिकस्मा
 तं काविंता ते हृदि स्थिता सर्वसंगेषु कुशलं दृश्यते सांप्रतंतव ८ विमल उवाच व्रजं स्वं किं न जानासित यसादि
 व्यचक्षुषा तथाप्यहं वदिष्यामि भवतां वाक्यगोवतात् ९ आनयत्येन उः खेन व्या प्रोहं मुनि सतमः किं कनो मितपो
 दानं वदयेन भवेत प्रजा १० नमद उवाच उति श्रुत्वा याज्ञवल्का ध्यानलिमितलोचनः दीर्घं दधौ मुनि प्रोष्टो भूतं भा
 वं भवक्यत ११ याज्ञवल्का उवाच अग्निन जन्मनि कजेद्रुवं नैव वस नैव च १२ श्रीस्तु भविष्यं तिको टिपो न य सतम
 १२ राजो वाच पुवं विना सर्व अणान्नकोपि चिमुच्यते भूत तले मुनींद्र सदाद्य पुत्रस्य गृहो वृषा स्यात्यं विहासु
 ३ सखेन किंचित १३ याज्ञवल्का उवाच माखेदं कुरु नार्जेद्रुजो देयास्तु याखेदु श्रीकृष्णाय भविष्या यव न
 दायादिकैः सह १४ ते नैव ते सर्व अणंदेव विधित्वा प्रभो सुचयते नृपणाईल यवं मोक्षमवाप्स्यसि १५ नमद उ

गः मां
माधुर्यं च

वच तदातिहंरितो राजा श्रुत्वा वाक्यं महामुने पुनः पृच्छ सन्देहं याज्ञवल्क्यं महामुनिं १६ राजोवाच कस्मिन्नु
लेकुत्र देवो भविष्यः श्रीहनिः स्वयं किं वर्यः कीदृशो नृपीवर्षेण कतिमिरीतः १७ याज्ञवल्क्य उवाच द्वापवस्य पुग
स्यास्य तव राजा न्महामुजः श्रवणो ये वर्षाते तेषां यं सुदृशो नृपः १८ तस्मिन् वर्षे य उकुले मय्युवाच यदोयवि
भादे बुधे कस्मय ज्ञेया तदो हर्षणे हर्षे वचे हर्म्यं मर्द्धनं नृपेण महोदये अथ कावते काले देवकांशो मि
संदरे भविष्यति हवि साक्षा हविष्य मध्वरे शिवत श्रीवत्सं को ज्ञन मयामो वन्माल्यति सुंदरः २१ पीतो वरः
पद्मनेत्रो भविभूतिश्चतुर्भुजः तस्मै देया त्वया कन्या आययुस्तेन संशयः २२ इति श्रीमद्भगीवतसंहिता
यां माधुर्यं खंडे नाम दशमोऽध्यायः २३ याज्ञवल्क्य उवाच ५ नावद उवाच ५ नावद उवाच ५
एवमुक्त्वा गते साक्षा याज्ञवल्क्यो महामुनौ अतीव हर्षमापन्नो विमलसंपदकां पतिः १ अथोथा पुन विवा सित्य श्री
नामस्य वरावयाः वभूवुस्तस्य भार्या सुताः सर्वाः कन्यकाः पुत्राः २ विवाहयो ग्या सादृष्टा श्रुतं यन चंयका
पतिः याज्ञवल्क्यः वचः स्मृत्वा हतमाह नये सवः ३ विमल उवाच मय्युवाच गच्छ हतं गत्वा यो विगदं शुभं
दर्शनीयं सत्त्वया पुत्रो वरुदेवस्य सुंदरः ४ श्रीवत्सं को ज्ञन मयामो वन्माली चतुर्भुजः यदि स्यात्तर्हि दास्यामि
तस्मै सर्वा सुकन्यकाः ५ नावद उवाच इति वाक्यं ततः श्रुत्वा हतो सौमय्यां गतः पृच्छ सर्वमिमांसां माधुर्यं
अमहाजनान ६ तदा वां माधुर्याः श्रुत्वा कंसभीताः सुबुद्धयः ७ हसि प्राह तं हतं कर्णं ते संदवाक्यया १ मा
यना उवाच वरुदेवस्य ये पुत्राः कंसेन बहवो हताः एका वशिष्ठा वरजा कन्या सापि दिवंगता ८ वरुदेवो स्मिन्
त्रैवयु पुत्रो दीनमानसः उदं न कथं ती हितं याचकं सभये पुत्रे ९ यो विसंता न वार्ता यो वक्ति चैन्म पुत्रा पुत्रे १
तं देउपति कंसो स्मै यो र्थे मयि यो विपुः १० नावद उवाच तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा हतो वै चंयकां पुत्रं गत्वा
कथयामास राजैका वराममुत्तं ११ हत उवाच मय्युवाच मस्मिन् विनयस्योति दीनवत तत्पुत्रस्तु यवाजा

तां कंसेन निहताः श्रुतं १३ एकावसिष्ठा कन्या पितृवगात् कंसे सहस्रतः एवं श्रुत्वा य उपुका निगीतो हं फलैः १
 सानैः १३ चवन वंद्या वने वस्ये कालिंदी पुलिने शुभे मूकस्मात् कृतक हं देह लोक सिद्धि शर्मदा १४ तल्लक्षणस
 मोयजन गोयगो गणस्य तः श्रीवत्सां को वनस्य सो वनमाल्य निसेदवः १५ द्विभुजो गोपसूतोऽप्ययं त्वे तद्विल
 द्वां त्वया चतुर्भुजो लो वसुदेवात्मजो हविः १६ किंकर्तव्यं वदान्यमुनिवाकं मृषानहि यत्र यत्र यथा ध्याते तत्र त्रुमां
 प्रेष्य प्रभोः १७ नावदुवाच इति चिंत्य तस्मात् विस्मितस्य नृपस्य च यद्वक्तुं शिष्युदेवा तभीष्मो जेतुं सागतः १८
 तं सज्जविमलो राजा दत्वा तस्मै वलिं बहु पदं सर्वमिषा यं भीष्मं धर्मभूतां वरं १९ विमल उवाच याज्ञवल्की न
 सर्वो को मय्ययं हविः स्वयं वसुदेवस्य देवतां भविष्यति न संपादयः २० न ज्ञाना तो वसुदेवस्य सकाशो हृदयैः स्व
 यः अथिवाकं मय्यनस्य कस्मै दास्यामि कन्यकः २१ महाभागवतः साक्षात् पश्य वरविष्णुः जितेंद्रियो वल्ल
 भाकदीपौ च नवी वसूतमः २२ एतद्वदमहापुद्गै किंकर्तव्यं मया वरं नावदुवाच विमलं प्रादुर्गां गोयो महाभागव
 तः कविः दिव्यदृक् धर्मतत्त्वज्ञ श्रीकृष्णस्य प्रभाववित २३ भीष्म उवाच देवाजनगुप्तमाख्या नं वेद व्यासपुराण
 तं सर्वयापहं पुण्यं शरणं हर्षविवर्द्धनः २४ देवानां नक्षत्राणां च दैत्यानां हिवथाय च वसुदेवगद्देवताः पविस्
 रीतमो हविः २५ अर्द्धावे कंसे भयात् नीत्वा शो विष्णुसूतं गत्वा च गोकुले कसंनिधाय सायने न पश्य २६ यो
 दानंदयोः पुत्री मायां नीत्वा पुत्रं ययौ वसुदेवो गोकुले कसो गृप्सो तातो न केन हि २७ सोऽयं वंद्यं द्रका न एवे हवि
 गोपालवेषधृक् एकादशसमास्तुत्रयुतो वा संकविष्यति २८ दैत्यं कंसे ज्ञातयित्वा प्रगटी समविष्यति अ
 योऽथापुत्रकसिन्यः श्रीरामस्य वरावृताः ३० ताः सर्वं स्तुभ्यस्मिन् सुवभूतुः कन्यकाः शुभः गूढा यदेव देव
 यदेवा कन्या रूच्यारुल ३१ न विलंबः क्वचित् कार्यो देहः कालवशो ह्ययं अत्युत्पाद्यगते भीष्मो सर्वज्ञे ह
 स्तिना पुत्रे हंतं सं प्रेरयामास विमलो नंदसूतवे ३३ इति श्रीमद्भगवद्गीता संहिता यमाध्याय्यं खंडे श्री

द्विं १५ तं हृष्टा सुहसोत्थाय विमलः प्रेमविहसः पपात चरणो गंतो रोमांसी मात कृतं जलिः १६ संस्थाप्य पीठ
 के दिव्योत्तमहेमवचितप्रभो - सुतवा संसृज्य विधिवत न जात तं सुमुखे स्थितः १७ गवक्षेभः प्रवमंती सुंदरी वी
 ल्यमानवः उवाच विमलैकस्मिन्ने नृगेभी रयणीया १८ श्रीभगवानुवाच महामते वयं ब्रूहि यते मनसि वर्तते यज्ञ
 वल्का स्य बवसा ज्ञातं महर्षि नंतव १९ विमल उवाच मनो मे भूमकीभूतं सदा त्वत्पादपंकजे वा संकुर्वीते वदेव नान्ये
 क्कामेकदा च न २० नारद उवाच अत्युक्ता विमलोवाज सर्वे को माय नं महत द्वीपिवाजिनयोः सार्द्धं च क्वैवात्मनि वेदने २१
 समर्थ विधिना सर्वाः कन्याका हनयेत्तपः नमस्तु कारकसाय विमलो भक्ति तत्पत्रः नर तदा जयजया वा वो वभूव जय
 मंडुले वल्लभः पुष्पवर्षाणि देवता गगनस्थिताः २२ तदैव कलसा कृप्यं प्राप्नोतंग सुखदृतिः सातसूर्यप्रतीका
 णोद्योतय नमंडुलं दिपां २३ वेन ते यं समाकुरु नत्वा श्रीगव उध्वजे सभायाः पश्यतां नृणां विकुंठं विमलो य
 यौ २४ दत्ता मुक्तिं नृपतये श्रीकृष्णो भगवान्स्वयं तत्सुतः सुंदरी नीत्वा व्रजमंडुलमाधयौ २५ तत्र कामवने नम्ये दि
 व्यमंद २ संयुते क्रीडंत्य कटुकैः सर्वास्सुः कलसप्रियाः शुभाः २६ यावती सुप्रिया सुख्याता वदपद्वोद्विः नरा
 जरासे व्रजवाटमन वंजनजितात्मनः २७ नारद उवाच विमल पुत्रीणां नंदे जलविंदुभिः च्युतैर्विमल कुंडो भूतीर्णनां
 नीर्धुत्तं २८ हृष्टा पीत्वा च तं स्नात्वा सजयित्वा नयेष्वन कृत्वा मेकं समं ययं गोलोकं याति मानवः ३० अयोध्या
 वासिनीनां तु कथां यः शृणुयात् २९ स व्रजे द्वापय मंगोलोकं योगदुर्लभं ३१ इति श्रीमद्भगवत्परायणं संहितायां माधु
 र्यखंडे नारदविरुद्धाख्ये संवादे अयोध्यापुरवासि न्युपरिख्याने नाम सप्तमोऽध्यायः १ नारद उवाच गोपीनां यज्ञ
 सीतानां आख्याने शृणु मे धिल सर्वपापहं पुण्यं कामदं मंगलायनं १ उशीनरो नाम देवो दक्षिणस्यां दिशि स्व
 ताः एकदा यज्ञयज्ञन्योनववर्षसमाहृता २ यनवंतस्तत्र गोपा मुना वृष्टिम्पातुः स कुटुंबा गोधनैश्च व्रजमंडुल
 मायुयुः ३ तेषां गृहेषु संजाता यज्ञसीता शुगोयिकाः श्रीकामस्य वनद्विद्यादिव्यमौवनभूषिताः ४ श्रीकृष्णं
 दवं हृष्टा मोहिता स्नानयेष्वन वतं कलसप्रसवाण्यं पुष्टं गथां समाययौ ५ गोप्यजुः वसमानुसुते दिव्ये देवाय
 कुंजलोचने श्रीकलसप्रसवायै वदुर्किं विदुतं शुभे ६ तव वमणे नंदसुतं देवैर्नयि सुउगीमः तं जगत्प्रीतिनी

१०
 गः सो
 साधुर्वचः
 ६

गधे सर्वनासाधुपावगः १ श्री गधोर्वच श्री कलस्य मसना धं कुनतैकादशीवतं तेन वसपोहविः साक्षात्तमं विष्यति
 न संशयः ८ गोप्य ऊचुः संवतसवस्य द्वादश्यां नामानि वदन् अधिकं सासे सासे वतं तस्या कर्तव्यं न प्रभावतः १० गधो
 वच साधुर्वचैकलस्य पक्षे उत्पन्ना विस्तृततः सुखा सुखवार्थयति विवेकादशीवच ११ सासे सासे सद्यः भूता सासे
 व सर्वतो तमा तस्याः षट् विंशतिर्न म्नां वक्ष्यामि हितकाम्यया १२ उत्पत्तिस्तथा मोक्षा सफलवततः परं पुत्रदा
 षट् तिला चैव जया च विमला तथा १३ आसर्दकीततः पश्चात्तन्मावेपसोचनी कामदावततः पश्चात्तकथिता वैवस्व
 धिनी १४ मोहिनी चापराशोक्तं निर्जला कथिता ततः योगिनी देवमायनी कामिका चततः परं १५ पापां कुशावमा
 चैव ततः पश्चात्त गोविनी पवित्री चाप्यजायमा इन्द्रियावततः परं १६ सर्वसंपत्तदा चैव द्वे प्रोक्ते मलमासजे एवं
 षट् विंशतिर्न म्नां मेकादश्यां पठेन्नरः ११ सांवत्सवं द्वादशीनां फलमाप्नोति सापिदि एकादश्याः अतियमं स एव
 तायेव जंगना १८ भूमिमायी दशम्यां तु चैकमुक्तो जितेंद्रियाः एकवारं जले पीत्वा धौतवस्त्रो जिनिर्मलः ८ वास्त्रे
 मुक्तैर्द्वौ तथा च वैकादश्यां द्वौ ततः अथ संभ्रांतकस्नानं कृत्वा स्नानं तु मध्यमं २० तडा गोचोतमं स्नानं नद्यां स्नानं त
 तः परं एवं स्नात्वा नववरः कोथलो भविवर्जितः २१ नालयेत हिने नीवान तथा पाषाणितो नवान स्थिया वादय
 तां शुभेव तथा स्नानं निंदकान २२ अन्यां शुभेव उवाचान गम्या गमने वतान परदत्ताय हारं अयवदा वा मिगामि
 नाः २३ उर्वता नभिनम्य द्वात्रिंशालाये सुकृती नवः केशवं सजयित्वा तु नैवेद्यं तत्र कावयेत २४ दीपं दद्याद्भूते तत्र भ
 क्तियुक्तेन चैतसा कथां श्रुत्वा वा स्नानं भोदद्यात्सुदक्षिणं पुनः २५ रात्रौ जागरणं कुर्यात्तगायन विष्णु पदा निव कां
 स्यं सासे मसूयां शुभं एका न कोद्रवं तथा षण्कं मधुपका चंच पुनर्भोजनं मेधुनं २६ वै सवेवत कर्तव्ये दशम्यां दश
 वर्जयेत दूतकी उंच निद्रावतां तुलं दंत धवनं २७ पवाय वादयेत्सूनां स्नेपं हिंसा स्यावतिः कोथं यं श्रुतं वा कामे
 कादश्यां विवृजेत २८ कां पयसं सुगंधौ द्वैतं वितथ भोजनं व्यायसं च पुनर्भोजनं मेधुनं २९ पुष्टि यष्टि म
 सूनां सुद्वे दश्यां पविर्वर्जयेत श्रुतेन विधिना कुर्याद्द्वादशीवतमुत्तमं ३० गोप्य ऊचुः एकादशीवतस्या सकलं

वदमहासते किं फलं वदतस्या सुमाहात्म्यं वदत त्वत् ३१ श्रीमथोवाच दशमी पंचपंचशतवृत्तिका सेतप्र
 दप्यते तर्हि चैकादशीत्या आद्यादप्यं समुपोषयेत ३२ दशमीयलमात्रेण त्याज्या चैकादशीतिथि मदिवा विं
 उपातेन त्याज्यं गंगा वृत्तं यथा ३३ एकादशी यदा द्विद्वादशी यादगाताः तदा यथाशक्त्यो सास्यात्सर्क वैद्वादशी
 वतं ३४ एकादशी वतस्यास्य फलं वक्ष्ये त्वजंगनाः ततस्तत्फलं यस्य शुभं तदा तत्रात्रा ज्योय फलं लभेत् ३५ अ
 लाशी तस्य हस्तस्य हि विज्ञानं भोजयते तु यः ततस्तत्फलं मा भोतिद्वादशी वतस्तत्फलं ३६ सप्तम्या वतने येनां यो ददाति व
 सुंथनं तस्य हस्तस्य पुण्यं एकादश्यां महावृत्ते ३७ ये संस्कारा एवे मग्रा यय पंकसमाकुले तेषां सुदुवणा एषी
 यद्वादशी वतस्तु तमे ३८ नाशौ जागवरां कर्त्तुं कादश्यां वतस्तत्फलं नयस्व तियमं रोद्रं युक्तं पापशतैवपि ३९ स
 ज्योयो हविर्भक्ताद्वादश्यां तुलसीदलैः लिप्यते न स पापेन यथायत्रा मितां भसां ४० अश्वमेधसहस्राणि वा
 जसूययाता निच एकादश्या यवा सस्य कलानां हर्तिषोऽरुणी ४१ दशैवमात्रके पक्षे तथैव दशयित्तके प्रियया
 दश्या यक्षेत्तु पुनश्चानुद्वेदमिः ४२ यथा शुक्ला तथा कृष्णा द्वयोश्च सदृशं फलं येन कृष्णा तथा शुक्ला उभयोः
 सदृशं यथाः ४३ मेकमं द्विदश्या रिपापानि शतजन्मशु एका चैकादशी गोप्योदहिते तुल्यं सवत ४४ विधि
 वद्विधिहीनं वाद्वादश्यां दानमेव च स्वल्पं वा सुकृतं गोप्यो मेक तुल्यं भवेत्तत ४५ एकादशी दिने विस्मो म
 गुते यो हविः कथां सप्तद्वीपमहीदाने तत्फलं लभते वसाः ४६ सार्वीहानेन वस्त्रात्वा दृष्ट्वा देवं गृह्यथं एकाद
 श्या यवा सस्य कलानां हर्तिषोऽरुणी ४७ प्रभासे च कुरुक्षेत्रे केदारवर्दिकश्च काश्यां च साकवक्षेत्रे च हरे चंद्र
 सूर्ययोः संक्रांतिवचतुर्लक्षे दाने दत्तं च यन्नयैः एकादश्या यवा सस्य कलानां हर्तिषोऽरुणी ४८ नां गानं च यथा
 शोषो यक्षिणां गकडो यथा देवं नां च यथा विस्मवर्णं नां वा स्तो यथा ४९ वृक्षाणां च यथा पतस्यः पत्राणां च
 तुलसीयथा वतानां च तथा गोप्यो वराचैकादशी तिथिः ५१ दशवर्षसहस्रमितपसा पतियो नवः ते तुल्यं
 फलं मा भोतिद्वादशी वतस्तत्फलं ५२ अथ एकादशी नां च फलं सुकृतं जंगना ऊकता सवतं शुभं किं भूयः ५

गः पा

मथुर्वच

१

श्रोतुमिच्छ ५३ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां मथुर्यखंडे श्रीनारदवद्वलाम्बसंवादे यज्ञसूतोपाख्याने
 एकादशीव्रतफलेनाम्नामोऽथायः ८ गोपकुचुः त्वयभानुसुतेसुभ्रुसर्वसुसार्थपात्रो विडंबयंतीतेवा
 वावाचवाचस्पतिमुनिं १ एकादशीव्रतं गये केन केन युवाकृतं तद्बुद्धिनो विमोक्षेण त्वं साक्षाद्भानुसौवधि ॥
 श्रीवाधोवाच आदौ देवैः कृतं गोप्यो वरमेकादशीव्रतं भूधराज्यस्य लाभायैतैर्यानां नाशनाय च ३ वैशंतेन
 कृता राजाकृतमेकादशीव्रतं स्वयितुस्तारणार्थं ययमलोकगतस्य च ४ अकस्माद्यंयकेन विज्ञातित्यत्नेन पा
 यिना एकादशीकृता येन राज्ञं लेभे स लेभकं ५ भद्रवत्यां केतुसतकृतमेकादशीव्रतं पुत्रहीनेन सदा का
 तपुर्वलेभे समानवः ६ हारण्यैर्देवयत्नीभिः कृतमेकादशीव्रतं तेन लेभे स्वर्गसौख्यं धनधान्यं समानुषी
 ७ पुष्पवंतीमाल्यवंतो साकृन्नायतयिषावतां आप्नौ कृतं व्रतं ताभ्यां पुनर्गंधर्वतांगतौ ८ युवा श्रीरामचंद्रेण
 कृतमेकादशीव्रतं समुद्रे सेतुबंधार्थं नावणस्य वथाय च ९ लंकां ते च समुत्पन्नया तत्त्वतले सुखाः एकाद
 शीव्रतंचक्रुः सर्वकल्याणहेतवे १० व्रतंचकारमेधावीद्वादश्यां पितृवैयततः एकादशीव्रतेनापि पुनर्गंध
 र्वतांगतः ११ एकादशीव्रतेनापि सांध्यातास्वर्गतिंगतः सगरस्य ककुत्स्थस्य मुचुकुंदो महासतिः १२ धुंधुमा
 नादपश्चान्ये राजानो बहवस्तथा हरिकपालनिर्मुक्तो बभूव भगवानभवः १३ धृष्टबुद्धिः वैश्यपुत्रो ज्ञातित्या
 तो महाबलः एकादशीव्रतं कृत्वा वैकुण्ठं स अगमह १४ राजा रुक्मांगदेनापि कृतमेकादशीव्रतं तेन भू
 मंडले भुक्त्वा वैकुण्ठं स पुनर्ययौ १५ अंबवीषेण राजापि कृतमेकादशीव्रतं नास्मिन् दुर्योधनोऽपि यनप्रतिह
 तः कश्चित् १६ हेममालीनामयज्ञः कृष्टीयनदशायतः एकादशीव्रतं कृत्वा चंद्रतुल्यो बभूव ह १७ महीजित
 न्येणापि कृतमेकादशीव्रतं तेन पुत्रं स भूल्लवा वैकुण्ठं स अगमह १८ हरीचंद्रेण राजापि कृतमेकादशीव्रतं
 तेन लब्धवान् महीराजं वैकुण्ठं स पुनर्ययौ १९ श्रीशोभर्षेनापि युवाकृते युगोऽस्मात् को भूम्नु च कंदभूभृतः ए
 कादशीयः समुपोऽप्यभवते प्राप्तः स देवैः किल मंदिरावले २० अथापि राज्ञं कृतं कृतं न वतं सायुतो सौ

दिसमेत
 मगधपुत्रोऽपुत्रसर्ग

मादरु

किल चंद्रभागा एकादशी सर्वतीर्थोत्सवी पञ्चजानी यगो योनहितस्मान्याः २१ नावदुवाच उतिरा
 धासुराच्छुत्वा यज्ञसीतासमोयिका एकादशी संतं चक्र विधिवतः कसलालसा २२ एकादशी वतेनापि प्रस
 न्नः श्रीहरिः स्वयं मारीपीछे सरसाय नारासंतामिष्ठका नह २३ उति श्रीमद्गंगाचार्यसंदितायं श्रीमाधुयरे
 डे श्रीनावदवद्गलाश्वसंवादे एकादशी महात्म्ये यज्ञसीतोपाख्याने नामनवमोऽध्यायः ६ नावदुवाच पुलि
 दकानां गोपीनां कविष्वेव रत्नं तव सर्वपापहरं पुण्यं शुद्धं तं भक्तिवर्द्धनं १ पुलिदा उवाच के विधिं ध्यादि
 वनवासिनः विलुपतो वसुं राजन दीनां न च कदाचन कुर्वितस्तेषु वलवानविंध्रेणाधियोवली अक्षौहिणी
 भांतानसर्वानपुलिंदानसकनोयह ३ पुपुसुमे पिरवद्देष्टुं तैः शूलैः परस्वयैः शक्तिदिभिर्भुंतीभिर्भयैः
 कतिदिनानि च ४ पञ्चते प्रेषयामासु कंसाय यदि भूभते कं सप्रणोदितो देत्यः प्रलंबो वलवानतदा ५ योजन
 द्वयमुत्तंगं कालमेव समुत्ति किरीटकुंडलधरं सूर्यदाय विभूषतं ६ पादयोः शंखलायुक्तं गदापाणिं कृतं
 तव तल्लजिह्वं शीरकयं वातयंतं गिरिदुमान् ७ कं पयंतं भुवं वेगात् प्रलंबं शुद्ध उर्मिदं दृष्ट्वा प्रथितो राजा
 ससौ न्यो वरमंडलं ८ त्यक्त्वा उद्रावसहस्रासिंहं वीर्यगजो यथा प्रलंबं स्नानं समाधीय मधुना माययौ पुनः
 ९ पुलिंदा स्नेयिकं सस्य भृत्यत्वं समुपागताः सकुटुंबा कामरीयौ वारं चक्रुः नयेस्व नः १० तेषां गृहेषु
 संजाता श्रीवामस्य वरात् शुभात् पुलिंदः कन्यका दैता कूपिण्य श्रीविवर्ति ११ तद्दर्शनं स्मरं रुजः पु
 लिंदः प्रेक्ष विह्वलः श्रीमत्यादरजो धृत्वा ध्यायंतं समहर्निशं १२ ताश्चापि रासे संप्राप्ता श्रीकृष्णं परमेश्वरं
 पविसर्गं तं साक्षाद्भो लोकधिपतिं प्रभु १३ श्रीकृष्णं वरां भोजनं जौ देवैः सुकुलं भुंक्ते अहोभागं पुलिंदीनां
 पाः प्राप्ता च विशेषतः १४ यः पारमेष्ठ्या मखिलं नमहेदं धिस्संतो सार्वभौममनिशं नवसाधियत्वं नौ योगि
 द्विमसितो न पुनर्भवं वा वं कुंत्यलं परमपादवजः सुभक्तः १५ निष्किंचनः सुकृतकर्मफलैर्विना गायतत्यवं
 हृदि जनानुनयो महांतः भक्ता जुषंति हरिपादवजः प्रसक्ताः अन्ये विविंदति सुखं किल नैव येन १६
 उति श्रीमद्गंगाचार्यसंदितायं श्रीमाधुयरे डे श्रीनावदवद्गलाश्वसंवादे पुलिंदकोपाख्याने नामदशमो

॥ १ ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥ १ ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥ १ ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 न १ नीतिविनाशः शुकः पतंगो दिव्यवाहनः गोपेष्टसुखजेवाजनजाताय दुष्यमानवः २ तेषां गृहेषु संजा
 तालक्ष्मीपतिरात्मजाः ३ मावेकुंठवा सित्यः पौतद्दीपसखीजनाः ३ ऊर्ध्वैकुंठवा सित्यस्मया जिनपदाशि
 ताः श्रीलोकचलवा सित्याः श्रीसख्योपि सुदृजा ४ श्रीकृष्णस्य प्रसन्नार्थितामिमीहृतं कृतं वितपंत्यः
 सदा श्रीमद्गोविंदचरणं वुजं ५ साद्यस्स शुकपंचम्यां वसंतादिह विः स्वयं यासां प्रेमपरीक्षां कृत्वा सां ग
 हं गताः ६ व्यावृत्तमंत्रं विभूतजटा मुकटमंडितः विभूतसुखावेणुं वादयन् मोहयन् जगत् ७ तासां वीर्या
 सुसंप्राप्तं वीर्यगोप्योति सर्वतः आश्रयो दर्शनं कर्तुं मोहिता प्रेमविह्वलः ८ श्रीवीरसुंदरं दृष्ट्वा मोहिता गो
 पकन्यकाः ऊचुः परस्परं सर्वाः प्रेमानंदसमाकुलाः ९ गोप्य ऊचुः कस्वयो गीन्नाम किं ते कुत्र वा ससुते
 मुने कावतिस्त्वका सिद्धिर्वदनो वदतां वर १० सिद्ध उवाच योगेश्वर गौहं मे वासः सदा मानः सरोवरे नाम्नाः
 स्वयं प्रकाशो हं निरत्नः स्ववलात्सदा सार्धो परमहंसानां याम्यहं मे वज्रांगनाः भूतं भव्यं वर्तमानं वैद्य
 हं दिव्यदर्शनात् १२ उवाच नमः सां च मोहनं संभनं तथा जानामि मंत्रं विद्यामि वशीकरणमेव च १३ त्व
 दा जपाच्च वक्ष्ये हं सर्वेषां परातामिह १४ गोप्य ऊचुः सत्यं योगेश्वर नो सित्वं त्रिकालं न संशयाः वशी
 करणमंत्रेण सद्यः पतनमावृतः १५ यदि सो वै वचा त्रिष्टुं वितितो यस्तु ते मुने तदा मन्यामहे त्वं वै संवितां
 प्रवचं वरं १६ सिद्ध उवाच उल्लभं दुर्लभं भावं युष्माभिर्गदितं स्त्रियः तथा यदहं कविष्णुमिवाकां न च लते सतां
 १७ तिमिलयति नेत्राणि मासो चं कुकृत स्त्रियः भविष्यति न संदेहो युष्माभिः कार्यमेव च १८ नम
 द उवाच तथा च मीलिता ह्यसुगोपीषु भगवानहमिः विहाय तयो गिरूपे वभौ श्रीनंदनंदनः १९ नेत्रान्यु
 ल्लील्य दृष्ट्वाः सानंदं नंदनं विस्मिता ततः प्रभावज्ञाः दृष्ट्वा मोहमागता २० साद्यसां महानासो पुण्ये
 हं द्रावने वने ताभिः साहं हकीरे मे सुवीभिः सखातिव २१ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां संहितायां माधुर्यखंडे उवाच

२८ वृद्धलाभसंवादे नमश्चैकुंठस्वेतहीपोर्वैकुंठजितश्रीलोकासुलवासिनीश्रीत्यवकीनामुपाख्यानेनामैकादशोऽध्यायः ११
 तत्रैव उवाच ३८ मया ते कथितं गोपीनां चरितं शुभं अन्यास्तु वैव गोपीनां वर्णनं शृणु मे धिः १ वीतहोत्रगुमुकपां वः श्री
 केशो गोपतिः श्रुतः हजेषाः पावमः शांतः उपनंदा हजै भवा न यनवंतौ कयवंतः पुत्रवंतौ वदुःश्रुतः श्रीलादिगुणसं
 पन्नाः सर्वे दानपरायणः ३ तेषां गृहेषु संजाता कन्यका देववाक्यतः काश्चिद्व्याश्रुदिव्यास्तथा विगुणवतयः ४ भूमि
 गोप्यसंजाता पुण्यैनीना विधेः कृतैः तावायिकाः सहचर्या सख्यो भूवनविदेहगट ५ एकदामातिनी राधांताः सर्वाः
 कीदृशगोपिकाः ऊर्ध्वीह्यहदिं प्राप्ते होलिकां यां महीत्सवे ६ गोप्य ऊर्ध्वः बभूवुः संभोक संवनवने हजसुंदरी यो वाधे ववः सुललि
 तं ललने शृणुते श्रीहोलिकोक्तवविहा वमलं विधातु मायति ते पुत्रवैव हज भूषणो यं ७ श्रीपौवनो न्मदविहृत्तिलो
 चनो सौ नीलालकालकलितं सुकपोलगोलः सत्यीतकंचुकजना तमसो यमायादाचालयन ध्वनिमता स्वयदाकरो
 न ६ कालार्कमौलिविमलां गदहा वमुद्यतविद्युतक्षिपनमकनकुंडलतंदधानः पीतांबरं न्यतिष्ठति मंडलेशो भूभंड
 लेशधनुषे वसुतो दिवि स्थे ८ आसीत् कुंकुमरसंश्रितिलिपदे होहलाय हीतनवसे च न पशुमायात प्रेक्षतवाशुसखिवाटमतीव
 राधे त्वद्रासं गमसुकेलवतः स्थितः सुः १० निर्गुण फालगुणमिषेण विहाय मानंदा तव्यमद्युचयपाः किल होलीकायै
 कर्तव्यमाशुनिजसंदभवं गवा विपारीनपंकसकंबदवयंचतुर्णं ११ उतिष्ठ गच्छ सहसा निजमंडलीभिर्यत्राक्षि होयि किल
 तत्र महामते त्वं पतादशोसि समयो न कदापि लभ्यः प्रहृष्टालितुं कनतले विदिता प्रवाहे १२ नावद उवाच अथ मानव
 तीराधामानंत्यत्कासमुत्थितः सर्वा संघैः परिवृताः प्रकटुं होलिकोत्सवे १३ श्रीखंडागक कलूबीहृदि कुंकुमद्रवैः
 सवितामिर्दतीमिषसंयुक्ता सा वज्रगना १४ उपह्लाः पीतवस्त्रपः कुजलूपनमैखला गायंती होलिकागीतानहा
 लीमिर्हसुसिंधुभिः १५ आवीराकराहूर्णनां कोटिशाः कोटिशास्तथा सर्वतो जगदः कसं कवं भ्यां वज्रगोपिकाः १६
 यथा मे वृंचदाभिः संथायां आवरास्पद्य तन्मुखं विलिपंत्योपावीराकरा मुदिभिः ११ कुंकुमाकदतीमिलमाद्रीष

गः पं
साधु संवत्

कुविधानतः भंजकानपितवैवयवतीवृजयौषितः १८ एतातावंतिरूपणि विजहावनपेस्वव नाथाशुमांभेतवृहोलिका।
यामहोत्सवे १९ वर्षासंध्यावलेकस्मात्सौदामिन्याह नोयथा कस्मोपितवृक्षकृताकनेवोदत्तास्वकीयंतवसुतवीयं २० ताभ्यो
ययौनंदगहंयवेणोदेवेषुवर्षसुवपुष्यवर्षाः २१ इति श्रीमद्भगीचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखंडे श्रीनारदवदुल्लाखसं
वादेहोलिकोत्सवेदिव्यादिव्याविगुणवृतिभूमिगोयोपाख्यानं नाम द्वादशोऽध्यायः १२ श्रीनारदउवाच अथ देवांगनानां
च गोपीनां वर्णनं पराच चतुपदार्थदं नृणां भक्तिवर्द्धनमुत्तमं १ वभूवमालवेदेणो गोयो नंदो दिवस्पतिः भार्य सहस्रसंयुक्तो
धनवान्नीहिवितपवः २ तीर्थयात्राप्रसंगेन मधुवायां ससागतः नंदमाजवृजाधीशं श्रुत्वा श्रीगोकुलं पयौ ३ मिलित्वा गो
यमाजं सदृष्ट्वा हंदावनश्रियं नंदमाजं यात उवासे चक्रे महामनः ४ योजनद्वयमाश्रित्य कुर्वन्तोषानवंपुनः संतुप्रय
वृजे राजनजातिभिः सदिवस्पतिः ५ श्रीकृष्णसुंदरं दृष्ट्वा मोहिताकन्यकाश्रुताः दामोदरस्य प्राप्य र्थं चक्रुः सवृत्तं पवं
६ अर्थोदयेर्केयमुना नित्यं स्नात्वा वृजांगनां उवैर्जगुः कृष्णलीलां प्रेमानंदसमाकुलाः ७ तासां प्रसन्नः श्रीकृष्णो वचं
ब्रूहीत्युवाच ह ता ऊचुस्तत्पदं वीत्वा कृतं जलिपुराः शनैः गोप्य ऊचुः योगीश्वराणां किल उर्लभस्व सर्वं श्रवणः काव
णकावणोसि त्वं नैव गामी भवतात्सु दानो वंशीधरो मन्मथ मन्मथांगः ८ नारद उवाच तथा सुखो तादृग्विनादिदेवता
सां ययौ दर्शनमाततानः भूयात्सु दाने ह विनेत्र मार्गे तथा स म्प्राह्वय उवाच सविते १० यविसर्ग तमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो ना
न्य एव हि एककाम्यार्थमागत्य कोटिकार्यं च कावह ११ यविकरीकृतपीतपटं हविंशीव किरीटनतीकृतकंधवं लकु
टवेणु कबंधलकुंडलं पटतवं नटवेष्टयवं भजे १२ भक्तौ ववप्यो हविनादिदेवः सदा प्रमाणं किल सावगोप्यः सारवं
च यो गंतकृतं कदापि प्रेसणैव यस्य प्रकृतिं गतासुः १३ इति श्रीमद्भगीचार्यसंहितायां माधुर्यखंडे नारदवदु
ल्लाखसंवादे देवजसुपाख्यानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः १३ नारद उवाच आलेखनीणां गोपीनां जन्मानि शरणं

धिल कार्थिकंतुकंराजेनददौसमदोक्तः १ मेलनार्थेनवापांतोवंगोजौदेवनायके वीरदशसहस्राणिभूतनाष्टप्रणे
 दिता २ वध्वातंदासभिर्गोपंयुजसुलेगजाद्वयं कतिवर्षाणि वंगोजिः कायगावंस्थितोभवेत् ३ संनिहृदस्त्रादितोपिलो
 भीभीरुर्नवभवत् नददौसधनंकिंवित्प्रतनाष्टप्रणोदितं ४ अलौहिणीप्रयंराजनसमर्थवलवाहनं ताम्रःसाहस्रव
 णौधैस्त्रील्लाधनैःस्फुरत्प्रभैः ५ युयुधेदंकिंतोपुद्देधनुंकावयनसुहः शत्रुभिर्हिन्नकवचः किन्नधन्वाहतस्वकः ६
 पुरमेत्यस्यध्वजैर्वंगोजिः कतिभिर्दिनैः अनाद्यसुवर्णंवेकनकंसाययडभूभूभते १ हतंस्वप्रेषयासाहवंगोजिर्भकात्
 राः हतसुमयरासेत्यसभांरात्वानतानतः ८ कृताञ्जलिश्रीगुसेनंनत्वाप्राद्वीरार्द्रया हतउवाच वंगोजिनामान्प
 रंगयतनेगोयोनिनीतिरुचवःपुत्रायिधः स्वशत्रुसंरुद्धपुत्रोमहायिभृदलतुनायः शत्रुंरातस्त्रव ११ त्वेदीनतुःस्वा
 तिरयोमहीतलेभोसादिसंगीतगुणोमहावलः सुवासुमानुद्धभूमिपालकानविजित्यपुद्देसुवनाडिवास्थितः १२ च
 द्रंभकोरश्चविचकैशयंयथाशरस्त्रीकवसेववातकः स्थातुयोनंचजलंतुयातुरः सुवत्यसौमात्रुमयेतथातव १३
 नावदउवाच इत्यंश्रत्वावचलस्यकंसोवैदीनमानसः दैत्यकोटिसमायुक्तोमनोगंतुसमाददे १४ गोमूत्रवयसिं
 देवकस्तूनीयउभृन्मुखं विंधाद्रिसृष्टंमयामंसदनिर्जरसंयुतं १५ पादेषुशंखलाजलंनदंतंघ्ननवद्भुजं द्विपंकुवलीयापदं
 समाकृष्टमदोक्तः १६ बाणवसुधिकाद्यैश्चकेषिव्योमवृणसुभैः सहस्रादंकीताः कंसाः वंगयतनमाययौ ११ महतानं
 चकुकराणंचवलयोस्तुयवस्यव वाणैः खड्गैः प्रिणालैश्चयोनंपुद्देवभूवह १८ बाणोयकावेसंजातेकंसोनीत्वामहागदां
 विवेशकुकरसेनासुवनेवैश्वानरोयथा १९ कांक्षिहीवान्कवचानगदयावज्जकल्पया पातयामासभूदष्टेवजेले
 द्रोणीवीनयथा २० वयान्समर्द्धपादाभ्यां पासिगृहेणशौटकान गजेगजेताडुपित्वागजानप्रोत्रीपवांविषुव १
 स्कंधयोः कक्षयोर्धृत्वाहनीडानवत्तकंवलान कांश्चिन्वलाद्भूमपित्वाविह्वेषगगनेवली २२ गजान्मुंडासवौत्री

शः सो
माधुर्यं च
१०

यत्नोत्तमं तस्मिन् विद्वेदसु सुखेन जनस्य यो मासु रोवली २३ वयान्न गृहीत्वा साखां शुभं गाभ्यां भूमि यन्मुद्रः वि
द्वेपदीक्षावलकानदैत्यो रुष्टो वृषासुरः २४ वलात्यसि मया दाभ्यां वीरानि मवा नितस्ततः यतः पामासव जेद्र केरी दैत्या
पियोवली २५ एवंभ्यं कंयु हंष्टृ वैकु कसौ निकः शेषमया तु वावीरा जग्मुस्ते पिदि मोदका २६ वंगो जिं सकुटं वं वनी
त्वा कंसो दैत्या वट मयुगं प्रययौ वीरो नादयन पुं उभी स्वनेः २७ अत्वा यवा जयस्तस्य कौरवाः क्रोधमूर्च्छिताः दैत्यानां
सम्यं दृष्ट्वा सर्वे वै सो न मास्थिताः २८ पुनर्वर्द्धिषं दं नमस्तु जसी निमनो हनं वंगो जये ददौ कंसो दैत्यानां मपि योवली २९ वासां च का
रत वै वंगो जिर्गो यनायकः वभूवुस्तस्य भार्या सुजातं धर्यो हरेर्वलात ३० पविणीता गोपजनैरुपयौवनभूषिताः आव
धर्मेण सुस्नेहं श्रीकृष्णोक्तः प्रचक्रिरे ३१ चैत्रमासे महाकाशे तमिः साकं हविः सपं पुनर्वद्रावने वस्ये वेमे हं द्रावने पवः ३
३२ उतिष्णीमर्गं चार्थं संहितायां माधुर्यं खंडेना वद वहुला परसं वादे जालं धर्यु पाखा बं नमस्तु दं शोथयः १४
नावद उवाच वृजेशो एषु यथीष्णो गोयो नंदो धनी महान भार्याः पंच सहस्रानि वभूवुस्तस्य मैथिल १ जाता मत्स्य
वराता सुसा मुद्रा गोपकन्या का तथा चान्या विवाचा पीएथ वीदा हतान् रूप २ वर्द्धिषाती पुनं ध्यो पिजाता जातिस्मराः प
वाः तथा न्यासुरसो भूवनवरा नृरायणस्य च ३ तथा सुतल वासिन्यो कृमनस्य वरास्त्रियः तथा नागेंद्र कन्या
अजाताशेषवरा तयनात ४ ताभ्यो दुर्वा ससा दतं कृष्णयं चांगमद्रुतं तेन संस्रय यमुनां वविरे श्रीपतिवर्ध ५
एकदा श्रीहविस्त्राभिः तंदारण्ये मनोहरे यमुना निकटे दृष्टो पुं स्को कलत कृतते ६ मधुपथ नि संयुक्ते कुजत
को किल सारसे मधुमासे मंदवा यौवसंतिलका तते ७ हौलिकोत्सवं समावे भेद विमिद न मोदनः कदेव तदे
व हसि कल्प तदो मनोहरे ८ कालिंदी जल कलोल कोला हल समाकुले तदो लाखेल नंच कुल्ला गोप्याः प्रेम वि
हला ९ राधा कीर्ति सुतया संद्रकोटि प्रकाशया रेजे तंद्रावने कृष्णो यथा रत्या रतीश्वरः १० एवं प्राप्ताः सखाः

श्रीकल्लेनंदनं पविस्तरं ससाक्षात् सांकिं वर्यते तयः ११ नागेंद्रकन्यायः सर्वाश्चैव सासमनो हवे वलभ
 दं हविं प्राप्ता कल्लातीवेतुताः शुभाः १२ उदं मया ते कथितं गोपीनां च वितं शुभं सर्वपापहर्त्रं पुण्यं किं भूयः शोभुमि
 कुसि १३ वदन्तासु उवाच यमुनायाश्च पंचांगं दंतुर्वा ससासुने गोपीभ्यो येन गोविंदं प्राप्नुवन् हि सां प्रभो १४
 नावद उवाच अत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं यस्य अवलमात्रेण अत्र हानिः पवं भवेत् १५ अथोत्थापयतिः
 श्रीमानसां धाता राजसुतमः मृगयां विचरन्नामः सौभवेण प्रसंशमं १६ वंद्यवने स्थितं साक्षात् कल्लातीवेमनो हवे नत्वा
 आसातं राजा सौभविं प्रादुमानवः १७ सां धातो वाच भगवन् सर्ववित्साक्षात् पंचावरवितमः लोकानां तमसो धा
 नादिव सूर्य उवाच १८ इह लोके भवेद्वा ज्यं सर्वसिद्धि स मन्त्रितं अमुत्र कल्लासादयं वनमयं मंदनाशुभे १९
 श्रीसौभवि उवाच यमुनायाश्च पंचांगं वदित्वा मितवाहीतः सर्वसिद्धि कंशस्य तत्कल्लासाय कावचं २० पाव
 नसूर्य उदेति स्यावव प्रतीतिरिति तावद्वा ज्यमदं वाच श्रीकल्लास्य वकावकं २१ कवचं स्तना सां च सहसं पटलं
 तथा पद्मं सूर्यवंशेन्द्र पंचांगां निविडुर्बुधाः २२ इति श्रीमद्भुगार्जुनसंहितायां साधुर्वाखंडे नावद वदु
 लाश्व संवादे वदित्वा तीपुत्रं प्रसरत्तलवाहिनीनां गेंद्रकन्योपाख्यानं नाम पंचदशोऽध्यायः १५ सौभवि उवा
 च यमुनायाः कल्लासा कवचं सर्वतो मूलं चतुःपदार्थं दं साक्षाच्छृणु राजन् महाशते १ कल्लां चतुर्भुजां यथा
 सांपुंडरीकदले क्षणं म वयस्यां सुंदरीं याता धारयैत कवचं ततः २ स्नातः सर्वमुखो मौनी कृतसंथः कृपास
 ने कृशैर्वदन् शिखो विप्रः पठेद्देवस्तिकासनः ३ यमुना तिस्रः पातु कल्ला नेत्रं यं सदा यथा मा भूर्भगवदे शं च
 नासिकां नाकवाहिनी ४ कपोलौ पातु मे साक्षात् परमानंददायनी कल्लासां सां संभुता पातु कर्णद्वयं मम ५
 अथ नोपाति कालिंदी चित्रकं सूर्यकन्यका यमस्वसाकं च चतुर्दशं मे महानदी ६ कल्लाप्रिया पातु कालिंदी दृष्टिं

गः सं
साधु संवे
११

तटिनीसेभुजद्वयं शोणीतदं वसुशोणीकटिंसेवकदर्शना १ ऊकद्वयंतुवंभोकअनुनीमृत्तिभेदिनी गुल्फोवासेस्ववीपातु
पादौपायप्रणाहिनी ८ अंतर्वहिरथशोर्द्धेदिशास्वविदिशास्वस समंतात्पातुजगतःयविसर्लतमः प्रिया ९ ३दंभीय
सुनायाअकवचंयवमाभुतं दशावाचंयवै ३ साक्षिर्धनोयनवनभवेत १० विमिर्मासैर्घटेदीमानवस्वचारीमितामानः
सर्ववाज्याधिपत्यत्वंपायतेनात्रसंशयः ११ दशौतवशातंनित्यंविमारावधिमस्थितं यःपठेत्सयतोभूत्वातस्यकिंकिं
नजायते १२ यःपठेत्पातकृत्यायसर्वतीर्थफलंलभेत अंतैवजेत्यनंथामगोलोकंयोनिदुर्लभं १३ इतिश्रीमद्भ
गीसार्यसंहितायाश्रीसाधुर्ध्वरेनारदवद्वलाश्वसेवादेशीयसुनाकवचंपाख्यानंनमस्तोभुजोध्ययः १६
सांघातउवाच यमुनायास्तवंदिवंसर्वसिद्धिकवंचयं सौभवेसुनिशाहलवदमांकययातुवं १ सौभवेकवाच
आतंडिकन्यकायास्तुस्त्वैश्वर्यमहासते सर्वसिद्धिकवंचयंमौचातुर्वर्ग्यफलप्रदं कल्लवामांशभूतायैस्ततंतनमः नमः श्रीकल्लव
पिण्यैकल्लैतुभंनमोनमः ३ यःपायपंकांभुकलंककुस्त्रितःकामीकुथीसन्तुकलिकनोतिदि तंदावनंथमददति
तस्मैनदनमल्लिंदादिकलिंदनंदनी ४ कल्लेसाज्ञातकल्लरुपातवमेववेगावर्तेवर्ततेमत्स्यकपी ऊर्मावर्मो कर्मकपीसदातेविंदोविं
दोभांतिगोविंददेवाः ५ वंदेलीलावतीत्वांसुनवननिभांकल्लवामांशभूतांवेगंवेवैरजंरकल्लमल्लचयंखंडयंतीवलात
खान क्तितावर्णाउमावातसुवनगरजनागंडुशैलादिदुर्गानमित्वाभूखंडमथेतदनिधतवतीमूर्तिमालाप्रयाती ६ दिवं
कौनमथेयंश्रुतमथयमुनेदंडुयत्यद्वितुल्यंपायव्यूहंत्वखंडंवसतुममगिरामंडलेतुक्कुरंतत दंडाश्चाकार्यदंडान
सकदपिवचसाखंडितंयद्दहीतंभ्रातृमार्तंडसूनोरदतिपुवटठलेप्रचंडोतिदंडः १ रजुर्वातिषयांधकृत्यतवरणोपावाख
दाकीकवीवेणुसिकविशजमूर्तिश्रीरसोमालाविविशालिवा थन्यंभाग्यमतःयवंभुविनृणांयात्राकृतावलभागोलो
केयतिदुर्लभातिसुभगाअन्यद्वितीयानदी ८ गोपीगोकुलनोपकैलिकलिलेकालिंदकल्लप्रभेत्वतकलेजल

कल्लाय

लोल गोल विलत कलोल कोल हलत्वत कोता व कुतूहलालि कुलकत कंका व के का कुला कुअत कोक
 क संकुलो व जलतालंका व मृत्पातु मां ६ भवंति निहास्तन बो मतुल्या गिरो यदा भूसि कता व वासु तदपलं
 पांति ततो गुणं तं संतो महांतः किल यो यतुल्या १० कलिंदी गिनि नंदनी सुवउषस्य यं वायवः अतः अयदि या
 ठितो भुवित नोति सन्मं गलं नो यि यदि था व येत किल पठे व यो नित्य साः स्याति य व सं पदं निज नि कुं न
 लीला वृत्तं १२ इति श्रीमद्भर्गवाचार्य संहिता या माधुर्य खंडे सौ भा विमांथा ता संवा दे श्री यमनास्त्वो नाम सप्त
 दशोऽध्यायः ११ मांथा तो वाच कलायाः पटलं यण्यं कामं दं पदुतिं तथा वदमां मुनिणा हलत्व सा दा हा
 नशो वधि १ सौ भविरुवाच पटलं यद्वति वदये य मुना या महा मते कत्वा सुत्वा यजत्वा वा नी वन्मुको भवे
 त्वरः २ प्रएवं सर्वं मुह्यत्या माया वी जंततः पवं वमा वी जंततः कत्वा काम वी जं विधानतः ३ कलिंदी ति व
 तुर्ण्यं तं तं देवी जगतः पवं नमः यश्चात्तं विधार्य ज्ये नमं ३ मिमं नरः ४ अतै का दशाल द्या रिमं ३ सदिभ
 वेद्रुवो जनेः प्राण्य अये कामा सर्वे प्राण्या स्वतः अये ५ विधार्य षोडश दलं यं सिंहा स नैशु मे क र्णिका
 कांच कलिंदी न्य हेच्छी क सुसंयुतां ६ जा दूवी विरजं कलां चंद्रभागां स वस्वती गोमती कोष्ठी की वेणी
 सिंधु गोदा वरी तथा ७ वेदस्मती चैव मती सात हं सात यंत तथा सज्ये न्मान वशे ए अ विहृत्यां कज्ज
 ती ८ एष क एष क तदले पुना मोच्य विधानताः तं दा वनं गोवर्द्धनं हं दांच तुलसीं तथा चतुर्दिक्ष
 विधार्य सज्ये न्नामभिः एष क ९ ओं नमो भगवते कलिंद नंदिन्यै सूर्य कन्य कयै यम भगिन्यै श्री
 कला प्रियायै गृणी भूतयै साहा १० अनेन मंत्रेण वाहना दिव्योऽणो यवा यन समाहित उपाहवेत ३ त्वेवं
 पटलं विद्विहं वदयाम पद्वतिं ११ यव भोजी भू मिणा यी यत्र भु ग्जित मानसाः काम कोयं तथा लोभं

मोहलोभं विदुः १२ भस्मापं वस्यं न ज न वर्तमान सुदेशकः हस्ते मुहूर्ते चोत्पायथात्वा देवीं कलिंदज
 १३ अकणोदयवेलायां नद्यां स्नानं समाचरेत् सथा ह्येसापि संध्यायां संध्या वंदनतत्पत्रः १४ समाप्ते निय
 मेवाजन कलिंदी तीरमास्थितः १५ दशालक्षं हारणानां सपुत्राणां महात्मनां सजयित्वा गंधपुष्पैः प्रा
 दातेभ्याः सुभोजनं १६ वसुभूषणसौवर्णपात्राणि प्रस्फुराणि च दक्षिणाश्च सदा दद्यात्ततः सिद्धिर्भ
 वेदतः १७ उति ते पदुति प्रोक्ता महावाजन महासते कुक्कुटं नियमं सर्वं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि १८
 उति श्रीमद्भगवत्पादसंहिताया श्रीमाधुर्यं खंडे सौभविमांथांता संवादे पटलपदुतिवर्णने नामाष्टदशोऽध्या
 यः १९ आथांतो वाच नम्रांसहसं कृष्णायः सर्वसिद्धिकं पदं वदमं मुनिगार्हलत्वं सर्वसौमिसुतत
 १ सौभविभवाच ओं श्रुत्वा श्रीकलिंदी सहस्रनामस्तोत्रं त्रयं श्रीसौभविः श्रीयमुनादेवताऽ
 नुष्टुपकंदः मायावीजमिति कीलकं वमावीजमिति शक्तिः श्रीकलिंदनंदिनी प्रसादसिद्धार्थं जयति
 नियोगः श्रुत्वा नमः श्यामासंभोजने वंसहस्रं नवन कंचनं सज्जितं कुजतकांवीके एव युक्तां कनकम
 र्णिमयीं विभूतीं कुंडले द्वे भ्राजत श्रीनीलवस्त्रास्फुरदमलचलद्वयभावां मनोज्ञां ध्यायेत् सार्धं पुत्री
 तनुकिं वयं वयोदीप्तदीपाभिगमां १ उतिथानं ओं कलिंदीयमुना कृष्णकृष्णकृष्णसुखी कृष्णवामां
 हसंभूताय वरमानंदकरीणी १ गोलोकवासिनी मयमाहं वनविनोदनी वायसवीरासलीला वासुसंडल
 मंडिनी व निकुंभमाधवीवली वंगवली मनोहरा श्रीवासुसंडलीभूता शृणुभूता हविष्या ३ गोलोकतटि
 नी दिव्या निकुंजतलवासिनी दीर्घासि वेंगगंभीरा पुष्पपल्लवकरीणी ४ वनमयामासं सुमालावलाका
 मेवमालिनी पवि सरितमासर्ण सरित्तरुमिष्यायवा ५ महावेंगवती साक्षात् निकुंभाद्या विनिर्गता महान

दीमंदगतिविवजावेगमेदिनी ६ मनेकसस्नाउगतावस्नद्वसमाकुला गंगासिआनिर्जलाभानिर्मलासवितांव
 वां ७ रत्नवर्द्धोभयतटीहंसपद्मादिसंकुला नदीनिर्मलपानीयासर्वस्नाउपावनी ८ वैकुण्ठपवित्रीभूतापविषयाप
 हाविणी वसलोकगताहारीस्वर्गासुखनिवासिनी ९ उलहंतीप्रीत्यतंतीमेकमालासदोज्ज्वला श्रीगंगांभःशिव
 विणीगंडुशैलविभेदनी १० यमसस्नामंदहासामुद्विजवचितांवना नीलांवनापद्मसुखीववंतीचानुदर्शना ११ वंभोक्तप
 मनयनासाधवीप्रमदोतसा तपसुवंतीसुशोणीकुजमूयवमेखला १२ अलस्थितामयमलांगीखंडुवाभाविहावि
 णी गंडीविभाषणीवत्याश्रीकलववसिद्धती १३ हाविकावमनावाजीपटवाजीपरंगता महावाजीवतभूषागोम
 तीतीवचाविणी १४ स्वकीयासुसुखास्वाधीसभक्तस्वार्थसाधिनी नवलंगावलासुखावकाकासलोचना १५
 प्रजातयौवनादीनांप्रभाकांतीर्द्धतिःकुविः धीमथैर्यधनाज्येष्टाश्रेष्टाश्रेष्टकुलांगका १६ हलप्रभाचंचलातीवि
 फत्सौद्रासिनीतडित स्वाधीनपतिकालदमीःपुष्टास्वाधीनभर्तका १७ कलहातविताभीकविक्रमोक्तंवितापुन क
 पिपुष्टादिवसायागोविंददत्तमानसा १८ खंडिताखंडुगोभाताविप्रलवाभिसाविका विवहर्ताविरहिणीनारीयो
 धितभर्तका १९ मानिनीमानदाप्रजामंदारवनवासिनी कांकावीकुनतकाविणीवरनमंजीवनपुन २० मेखलामे
 खलाकांवीकांचनीकांचनामयी कंचुकीकंचुकमयीश्रीकुंठावामहामणी २१ श्रीहाविणीपद्माहावामुतामुता
 फलाचिता वनकंचुककैशरास्फुरदंगुलिभूषणा २२ दयिणादयिणीभूताउदयविनायानी हंदावनलताम
 धवीहंदावरणविभूषणा २३ सौंदर्यलक्ष्मीलक्ष्मणसयवातीर्थवासिनी विशांतवासिनीकाम्यावम्यागोकुलवासि
 नी २४ वमणस्थलशोभातामहावनमहानदी परातामोनुतासुष्टाभावतीभवताचिता २५ तीर्थराजगतिर्गंगा
 गासागरसंगमा सप्ताविभेदनीलोलासमदीपगतावलात २६ लहंतीशैलमिद्यंतीस्फुरंतीवेगवतवा कांचनी
 कांचनीभूमिःकांचनीभूमिभाविता लोकदृष्टिर्लोकलीलालोकालोकाचलाचिता २७ शैलीकुतास्वर्गा

तासर्गार्चस्वर्गहजिता वृंदावनीवनांथदायका कक्षातटीतटी ३३ अस्मि कुंडगाता कक्षा स्वकुंदो कृतितादिना कुहव
 स्थायप्रस्थाप्रस्थाकृतेतवातुना ३४ अंबु कुटादंडाभादंडादंडादंडा मयौर्वननदीमृत्वातुलातालवतास्थि
 ता ३५ कुमुदवननदीकुजाकुमुदंजयवर्द्धिनी सावन्नुपावेगवती सिंहसूर्यादिवाहिनी ३६ वदलीवदुदावलीव
 हुलावनमंदिरा नाथाकुंडकलायाथाकुंडकसजलप्रिया ३७ ललिता कुंडगातुला विना कुंडसंदिता गोविं
 दकुंडनिलया गोपकुंडतवंगिणी ३८ श्रीगंगासावनीगंगाकुसुमाकरभविनी गोवर्द्धनीगोवर्द्धना व्यामस
 शीववर्द्धिनी ३९ सावनीनीलकुंडाभाकृतकोकलपोतकी गीविनाजप्रसूभूविनातिपत्रातिपत्रिणी ४० गोव
 र्द्धनांकागोदंतीद्वयोऽपि निधिसूतिः पारदीपारदमयी मंजुवपनमानारदीभूति ४१ श्रीकृष्णचरणकक्ष
 कामाकामवनांविता कामाटवीनंदनंदीनंदगुणममदीयना ४२ वृहस्पतिः शोतनंदीश्वरसमन्विता काकि
 लीकोकिलमयीभांडीवकुशकोशाला ४३ लोहारालप्रदाकाकाकाममीनवसनावता वर्द्धिषदीभोणयुगीसूत्र
 जैवयुवायिका ४४ नानाभरणशोभात्मानानावतसमुच्चला नारीतानाकदंबात्मानानावतविनाजिता ४५
 नानालोकगतावीचिनानाजलसमन्विता श्रीवत्सरत्ननिलयाललतावननंजिनी ४६ वंगिणीवंगभूषात्मावंग
 वंगमल्लीकहा राजविद्याराजगुहाजगतकीर्तिवनावना विलोलहंटाकृष्णगंगकृष्णदेहसमुच्चला नीलपंकजव
 र्णाभा नीलपंकजहाविणी ४८ नीलभा नीलपद्माभा नीलांभोरुहवासिनी नीलवलीनागपुत्रीनागवलीदला
 विता ४९ तां वृलवर्चितावर्चमकवंदमनोहरा सकेशकाकेशविणीकेशपाशाभिषोभिता कजलाभाकजलाकाकज
 लाचलितांजना आवतचरणताम्रालाक्षातामीकृतांवरा ५१ सिंदूरतालपत्राणि सखीः श्रीवंदुसंदिता पाटीव
 कनकासुनीअट्टासांसीरुचांवरा ५२ आगुर्यगुरुगंधात्मानगवाश्रितमाकता सुगंधतैलकचिवाकुंततालिः सुकुं
 तला ५३ शकुंतलाशान्तिमयीपातिव्रत्यपरायणा सूर्यप्रभासूर्यकंत्यासूर्यदेहसमुद्रवा ५४ कौटिसूर्य
 प्रवतीकाशासूर्यजसूर्यनंदिनी संसासंसासुतासेकासंजामोदप्रदायनी ५५ शनैश्चरानुजाकीलाचंद्रवंशविव

द्विती सावर्ण्यनुभवावीनावडकसौख्यदायनी ५६ संज्ञापुत्रीस्फुनतस्त्रयानयतीसायकामिणी चंद्रवली
 चंद्रलेखाचंद्रकांतनुगांगुला ५७ मेनकापिंगलाशंकीलीलावत्यागनीयसी चंद्रवंशवधुचंद्रचंद्रवलि
 सहायिनी ५८ यनशीर्देवगांधारीसर्मणिगुणवर्द्धिनी वज्रमलाय्यधकारीविचित्राजकामिणी ५९ गांधा
 रीसर्जनीटोडीगुणसावरीतथा कर्णटीरागिणीगोनीवैराटीगोनकाटिका ६० चतुश्चंद्रकलाहेरीतैल
 गीविजयावती तालीतालसुरागानाकिंयामनाप्रकाशिनी ६१ वैशाखीमुखलाचक्रमाचारीवृंशुनीद्य
 ता वैशाखीगोनटीगाकौराजीजलधारीका ६२ कामाकरशीकल्याणीगोनकल्याणामिश्रिता रास
 संजीवनीहेलासंदावीकामरूपिणी ६३ सारंगीमानतीहोलासागनीकामवादनी वैभासीसंगला
 चंद्रीरासमंडुलमंडुला ६४ कामधेनुःकामलताकामदाकामनीयका कल्पवृक्षस्थलीस्त्रलासुधा
 सोधनिवासनी ६५ गोलोकवासिनीसुभ्रयैमिहानपालिका शंखानप्रकराशंखासुखसंगोयका
 रका ६६ पार्षदासमुखीसख्याशीतंद्रावनपालिका नीकुंजभूतकुंजपुत्रांगुनाभनराभूषिता ६७ नीकुं
 जवासिनीप्रेषागोवर्द्धनतटीभवा विष्णुवललितारामाविनजामधुमायवी ६८ एकानेकसखीशुक्ला
 सखीमधामहामना अतिरुपाअतिरुपामेधिला कौशलास्त्रिया ६९ मयौध्यापुत्रवासिन्योदियापत्र
 सीतापुल्लंदका रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः १० ऊर्द्धगोलोकवासिन्योदियाजितपदाश्रिताः
 श्रीलोकचलवासिन्याः श्रीसख्याः सागरोद्भवा ११ दिव्याअदिव्यादिव्यांगांव्याप्राप्तिगुणवनेयः भूमिगो
 व्योदेवनायोलतजौषधिबीरुधि १२ अलंथर्यसिंधुसुतापुत्रवर्षिणीभवाः दिव्यंवनअफनसःसौ
 तलानांगकन्यका १३ पबंधासपबंधसपौनशीरुषतिःपरा तटस्थागुणभूर्गीतागुणागुणमयीगुणा
 १४ विद्वानसन्मालादृष्टीदृष्ट्यागुणकरी महतत्त्वमहंकारोमनीबुद्धिप्रवेतना १५ चेतोवृत्तिः स्वांतव

सप्ततुष्टीचतुर्दशं चतुर्हस्तश्चतुर्मूर्तिर्व्योमवापुःरजलं १६ महीमातोरसोगंधः सूर्यो नयमनेकधा क
मेंद्रियंकर्ममयीज्ञानंज्ञानेन्द्रियं द्विधा १७ विद्याभिभूतमथात्ममधि देवमधिस्यितं ज्ञानशक्तिः क्रिया
शक्तिः सर्वदेवादिदेवता १८ तत्त्वसंज्ञाविनाट्मूर्तिर्धारणाय वरा मयी प्रकृतिस्मृतिर्वैदमूर्तिः संदीप्ताग
रीसंहिता १९ पाशापाकीपावा सिंहापावमहंसीविधारकाः याज्ञवल्कीभाषावतीशीमद्रागावताविता २०
ब्रह्मयामनीवम्बापुत्रापुत्रकवप्रिया पुत्राणामूर्तिः पुण्यांगसाममूर्तिमहोन्नता २१ मनीषाधिष्ठातृवृद्धि
वीणीधीरोमुखीमतिः गायत्रीवेदसावित्रीवाग्नीवस्मलक्षणा २२ उर्गीधर्माणानीसत्यापार्वतीचंडिकाविका
आर्षदाक्षायणीदाक्षीर्यज्ञहस्ताविद्यार्तिनी २३ पुलोमजा माचीद्राणीदेवदेववराविता वायुनाथविणी
धन्यावायवीवायुवेगगा २४ यमानजा संयमनी संज्ञा कुयास्फुरन्मा वनदेवी रत्नवंदा तातारणिसे
युता २५ रुचिशान्तिः क्षमा शोभा दया दक्षकृति स्त्रिया तलतुष्टीविभापुष्टिः संतुष्टिस्तुष्टिभावना २६ चतुर्मु
ञ्जाकारनेत्रा द्विभुजा एभुजावला शंखहस्तायमहस्ता चक्रहस्ता गदाधरा २७ निषंगधा विणी चर्मखड्ग
पाणिधनुर्धरा धनुर्धका विणीयोभीदैत्योद्भवविनाशनी २८ किरीटधा विणीयानामंदसंदगतिकीर्तः ।
चंद्रकोटीप्रतीका शातलीकोमलविग्रहा २९ भक्तीभीष्मसुता भीष्मरुक्मिणी कल्लुक कीर्णी सत्यभामा
जांववती सत्याभद्रा सुदक्षिणा ३० मित्रहंदा सरसी हंदा हंदावनध्वजोर्ध्वगाः संगानका विणी संग सांगभूः
संगदाखुगा ३१ तिनिदेखा स्मृतिस्पृष्ट स्वनिर्हतिः इषा तुष्मा मिथा प्रीति हिंसा याजक माकृषिः ३२ शु
सानेंद्रा योगनिंद्रा योगानीयोगदायुता निष्ठा प्रतिष्ठा समिति सत्वप्रकृति सतमा ३३ तन्मा प्रकृति उर्वरी
रजः प्रकृति रंजनीः क्रिया क्रिया कृति मानिसा तिका था मि की लषा ३४ सेवा श्री रास रि वृद्धिरा
इतिः सुमतिर्कृतिः अजूर्दिदा म्लीष इगं संहतिः सोरबादायिनी १०० उत्तिप्रोक्तिदेशभाषा प्राकृतियि

गलो ३ वाः नागभूषानागभूषानागरीनगरीनगा १ नौनौकाभवनौर्भर्त्तुभवसागरसितुका मनोम
 यीदाकमयीसंकतीसिकतामयी २ लेखालेखामणिमयीप्रतिमाहेमनिर्मिता शैलीशीलभवशीलाशीकरा
 माचलाचला ३ अस्थितास्वस्थिताशुलीवैदिकीतांत्रीकीविधिः संध्यासंध्यासंध्याकाशावेदसंधिः संधामयी ४
 हायंतनीशिखवंथासूक्ष्माजीवकलाकृतिः आत्मभूताभावितावाप्रह्नीकमलकर्णिका ५ नीराजनीमहाविद्या
 कंदलीकार्यसायिनी सजाप्रतिष्ठाविपुलापुनंतीवेणुनादिनी ६ मृत्कृपातिमौक्तिकाभाप्रतीतियमसेश्वरी
 विनाजोस्मिकविनाटवेणीवेणुकावेणुनादिनी ७ अवर्तिनीवार्तिकदावार्तवर्तिविमानिगा नहालावोहिनीव
 कीवासमंडलमंडली ८ गोपागोपीश्वरीगोयीगोयीगोपालवंदिता गोहृदणीगोपनदीगोपानंदप्रदाय
 नी ९ यसेव्यदागोपशोभागोकोटिगंगावता गोपानुगागोपवतीगोविंदययुयायुका १० वृषभानुसुता
 नायिकाशीकलवमकादीणी कलमप्राणायिकाशस्वतनसिकावसिकेश्वरी ११ अवटोदातामयणीकृत
 मालाविहगयसी कल्लावेणीभीमवणीतापीनेवासहार्यका १२ वैहयसीवकावेरीतुंगभद्रासनभवती चंद्र
 भागावेवतीअधिकुल्याककुक्षिनी १३ गोत्तीकौशकीसिंधुकीरागंगातिहिदिदा गोदावरीरत्नमाला
 गंगासंदाकिनीमला १४ स्वर्नदीआहवीवैलावैसवीमंगलायना कालविष्णुपदीप्रोच्चासिंधुसागरसंगता
 १५ गंगासागरसोभासासामुद्रीरत्नदायुमी भागीवणीस्वर्धुनीभूशीवामनयदद्युता १६ लक्ष्मीवमावमणी
 पाभागीवीविष्णुवहभा सीताविज्ञानकीमाताकलंकवहिताकला १७ कल्लापादाज्वसंभूतागंगाविषयगामि
 नी थकाविषययनंताभूसिंधीजीहामामयी १८ स्थिराथमिथीयवणीतूवीशेषफलस्थिता अयुध्यागवृव
 पुनीकौशलीवसुवेंराजा १९ मयरामाणुनीपंथापदवीधवसजिता मायहविल्वनीलहृगंगाद्वारविनिर्ग

गः शं
माधुखिचं
१५

नी २० कुशावर्तिसयी धौ व्याभवसंगैरुलसथगा काशीशिवपुरीशैवाविद्यावारावसीशिव २१ अवंतिकादे
वपुरीशैवलोकापिनीजिता द्वावतीद्वारकामाकुमाभूताकुमास्थली २२ महापुरीसप्तपुरीनंदशामस्थल
स्थिता शालग्रामशिलादित्याशंभलगुप्तमथगा २३ वंशानोपालनीक्षिप्रहृदिमंदवर्तिनी वह्निष्मती
हस्तिपुरीशक्रप्रस्थानिकासिनी २४ दारुमीसंयवीजंरूपैकरीपुष्करप्रस्तः उत्पलावर्तगमनामैमिषीनि
निषावता २५ ऊकजंगलभूकालीहंसवत्यावुथीवुथा शूकरक्षेत्रविदिताश्वेतवागहधविता २६ सर्वतीर्थम
यीतीर्थतीर्थनांतीर्थकापिणी हानिणीसर्वदोषाणांदायिनीसर्वसंपदा २७ वर्द्धनीतेजसांसाक्षाद्भवास्तनिकं
तनी गोलोकधामधमनीनिकुंजकुंजमर्दिनी २८ सर्वोत्तमसर्वपुण्यासर्वसौंदर्यसंखला सर्वतीर्थोपनिगता
सर्वतीर्थोपदेवता २९ नाम्नांसहस्रं कालिंदाकीर्तिनंपरमंशुभं महापापहृन्पुण्यंमायुर्वर्द्धनमुत्तमं ३० एक
वचंयदेद्रात्रौचौरेभ्योनभ्यंभवेत् द्विवचंतुपदेन्मार्गदस्यभ्योनभ्यंभवेत् ३१ द्वितीययांरुमावभ्ययदेतस
रिवधिंद्विजः दशावारमिदंभक्त्यात्वादेवीकलिंदजं ३२ रोगीयोगात्मसुख्येतवहोसुख्येतवंधनात शुर्विणी
जनयेत्युर्विद्यार्षिपंडितोभवेत् ३३ मोहनंरुंभनंसायवदृशीकनकमेवच उच्चाटनंजातनंचमोषणंदीपनं
तथा ३४ उन्मादनंतापनंचविधिदर्शनमेवच पयद्वंक्षुतिचितेनतत्प्राप्नोतिमानवः ३५ वारुणोहोवस्त्ववर्च
स्वीराजन्त्योजगतीयतिः लियतेनसयायेनयद्यप्यमिवांभसा ३६ शतवचंयदेनित्यंवर्षवयिमताःयव
यदलंपदतिंस्तत्तत्त्वकंकवचंतथा ३७ मप्रदीपमहीराजंप्रामुयान्नाउरंसायाः निकुंजलीला निःकारणःप
दैयसुयमुनाभक्तिसंयुताः ३८ विवर्गमेत्यसुक्तीजीवन्मुक्तोनसंसायाः निकुंजलीलाललितंमनोहरेक
लिंदजालललताकदंबकां हंदावनोत्तमलिंदशालितंमजेत्सगोलोकमिदंयदेवयः १४० इति श्रीमद्र

गीतार्थसंहिताया श्रीमाधुर्गखंडे श्रीनारदवद्गला षष्ठसंवादे श्रीयमुनासहस्रनामकथनेनामैकोनविंशो
 ध्यायः १८ नारदउवाच उत्तिकल्लासंश्रुतामांथातारपसतमः श्रुत्योत्प्रापयौवीरोत्तलाश्रीसो
 भविंसुनिं १ उदंसयातेकथितं गोपीनां चरितं शुभं महापायहनंपुरणं किंभूयाः श्रोतुमिच्छुहि न वद्गला
 षष्ठउवाच श्रुतंतवमुखाद्ब्रह्मण गोपीनां वर्णनं यनं यमुनायाः प्रपंचं महापातकनाशनं ३ श्रीकलः
 सवलः साक्षाद्गोलोकाधिपतिः प्रभुः श्रुचकनकांलीलां ललितं व्रजसंतुले ४ नारदउवाच एकदा
 सावयनगा ससवलोगोपवालकैः भांडीरेयमुनातीरेवाललीलां चकन ५ विहायं कनयनवालैर्
 द्वाकलकलक्षणेः विजहायवनेकल्लोदफयनगां मनोहरा ६ तत्रागतौ गोपकूपी प्रलंबः कैसनोदिताः
 नजातोवालकैः स्नेहिह विणा विदोभवत १ विहाय विजं नमं नेतुं कोपिनमन्यते उवाहतं प्रलंबो स्नेहं
 शीनयमनातटं ८ श्रवणो हरातो दैत्यो मथनं गंतुमुद्यतः दधनवृद्धनवरूपं विद्वद्वर्गमाः ९ वभौवल्लोदं त
 पुष्टे सुंदरो लोलकुंडलः आकाशस्ये सखि चंद्रसत डिजलदेतथा १० दैत्यं भंका मट्टावलदेवो महाबलाः
 कषाहतं मुष्टिनातं शिरसा द्रिंयथा भिजित ११ विभीर्णमल्लको दैत्यो यथो वज्रहतो गिरिः यथा तभूमौ सह
 सावालपनवरुधातलं १२ तज्ज्योतिर्निर्गतं दीर्घं वल्ले लीनं वभूवह तदैव वल्लुर्देवाः पुष्टौ नंदनसंभवेः १३
 अभूजयजयावावो दिविभूमौ नयेः पवं श्रीवलदेवस्य च विंय रमादुतं मया ते कथितं राजन किंभूयः
 श्रोतुमिच्छुहि १४ वद्गला षष्ठउवाच कौयं दैत्या सर्वकाले प्रलंबो रणउर्मिदः वलदेवस्य हस्तेन मुक्तिं प्राप
 कथं मुने १५ श्रीनारदउवाच श्रीवस्य सज्जनार्थं हि यद्वा दृष्टवने शुभे कावया माह पुण्याणं यद्वा मि
 दैवितस्ततः १६ तदप्यस्य पि जगद्गुह्यं सुखं निरुसनां सिद्धं ततः कुदोददौ पायं यत्ननादधनदोवली १७

८०
गः सं
मधुसूतः
१६

योगहंसस्य पुष्पाणि खेवान्ये सुवसानवः भविता योऽसुवा सर्वे मच्छाया तदहं भुवि १८ हृहसुतो यविओ वि
 चित्तनतीर्थभूमिषु नवं चैत्रं चं प्रमो गायन विसृग्गुणानि पथि १९ वीणायाणि नजानंत्यो गंधर्वसुमनांसि च
 गृहीत्वा वासुवो जातो गंधर्वत्वं विहाय ततः २० तदैव शनरं प्रमो कुवेरस्य महात्मनः नत्वा ततः प्रार्थनां च कौक
 तांजलिपुटः शनैः २१ तस्मै प्रसन्नो वाजेंद्र कुवेरो यिवरंददौ त्वं विसृभक्तः पांतात्ता माया वेंकुरमा नद २२
 हाय न तें च ते मृत्युर्वलदेवस्य हस्ततः भविष्यति न संदेहो भांती रेय सुना तटे २३ नावदुवाच हृहससतास
 गंधर्वप्रलंबो भूतहासुवाः कुवेरस्य वरादा जनय नं मोहं जगाम ह २४ इति श्रीमद्भगीवतसंहिताया श्रीमाधुर्य
 खंडे श्रीनावदवह्नामवसंवादे प्रलंबववथो नाम विंशोऽध्यायः २० नावदुवाच अथ कीटाप्रसक्तैः पुगोपेषु सवलेषु
 च तृणलोभेन विविश गीवः सर्वमहद्वनं १ त आनेतुं गोपवलाः प्राप्ता मुंजाटवीधरां संभूतस्तु वदावग्निः प्र
 लयाग्नीसो महा न ३ गोमिर्गोपाः समेतस्ते श्रीकृष्णं सवलं हविं वदंतः पाद्विपादीति भयार्तः शनरं गतः ४
 वीक्ष्य वह्निभयं स्वानां क्लृप्तो यो गोपवेषवः यन्मूल्यतमा मेष्टलोचनीत्यभाषत ५ तदा भूतेषु गोपेषु तमग्निं
 भयकातवं अपि वनमगवानदैवो देवानां पश्यतां नृप ६ एवं पीत्वा महावह्निं नीत्वा गोपालगोमणे प्राप्नोभू
 यमुनाया नं शुभे लोकवने हविः ७ तत्र क्षत्पीडिता गोपः श्रीकृष्णं सवलं हविं कृताजलिपुटाजुः क्षुधार्तस्म
 वयं प्रभो ८ तदा तान प्रीत्या मासयत् शुभ्रं गीवसे हविः ते गत्वा तं यज्ञवं नत्वा बुवि मलं वचः ९ गोपाजुः
 गोपालवालैः सवलः समागतौ गाश्च नयन श्रीवज्रज नंदनाः क्षुत्क्षुत्तोस्ते सगणाय भूतुवाः १० यत्कृता
 सन्नमनं गोमोहिने ८ नावदुवाच न किंचिदुच्यते सर्वे वचः श्रुत्वा हि जातयः गोपालिनामा आगत्य प्रस
 पुः सवलं हविं गोपालिनामा १ गोपाजुः त्वमप्यधीमो वज्रमंडलं वली श्रीगोकुले नंदपुत्रो गृहं ३ भक्त

५

१६

नवर्तते दंडं मलं मयोः पुनः प्रवृत्तं दुःखं मरुत्तं सुखं ११ नारद उवाच पुनस्तान् प्रेषयामास ततः पत्नी भ्यो हविः
स्वयं यजुर्वेदं पुनर्गत्वा नत्वा विप्रस्यिष्यामहा १२ कृतांजलिपुत्रा ऊचुर्गोपाः कस्मिन् प्रणेदिताः गोपा ऊचुः गोपाल
बालैः सवलः समागतौ गच्छावयनं श्रीवृजराजनं दिनः दुःखं पुनो लोकां गच्छावयनं यथांगना प्रयच्छतां स्वन्नमनं गतो हि
ने १३ नारद उवाच कस्मिन् समागतं श्रुत्वा कस्मिन् दर्शनं लालसाः चतुर्विधा च यथा वैश्वनी त्वा सर्वं वृजरांगना १४ ततः
कस्यो लोकलज्जां कस्य पर्यसमाययुः शृणो कानां वने नम्ये कस्मातीने स नो हवे १५ यश्चात श्रुतं तच्छाहं श्रीहवे रूप
मदुतं प्राप्या नंदंगताः सर्वस्वरीये यो किनो यथा १६ श्रीभगवानुवाच यन्प्राप्यं दर्शनं नार्थमागता हे द्विजं गना
प्रतिपातगह्वराणां निःशंका भूमिदेवता १७ पुष्पाकंतु प्रभावेन पतयो वो द्विजोत्माः सद्यो यत्कलं प्राप्य युष्माभिः
सह निर्मिताः १८ गमिष्यंति पंचास गोलोकं यो किं दुर्लभं नारद उवाच अथ नत्वा हविं सर्वं प्राजगमु र्यं नंद
लं १९ तादृष्ट्वा स्मरणाः सर्वे स्वात्मानं धिक् प्रचक्रिरे दिदक्षु वल्ले श्रीकृष्णं कंसद्वीनानवागता न भुक्ता च सवलः
कस्मिन् गोपालैः सह मैथिल गोपाल यन्नाजगाम संहारं यं स नो हवं २१ उति श्रीमद्भगवाच्यं संहितायां माधुर्य
खंडे नारद बहुलाय वसं वा देवा वाग्मि मोक्ष विप्रपत्नी दर्शनं नार्थमागता मैकविंशोऽध्यायः २१ नारद उवाच एकं नंद
राजो सौ कृत्वा वैकादशी व्रतं द्वादश्यां यमुना स्नातुं गोपालैर्जलमाविषात १ तं गृहीत्वा पाप्मीभूतः पाप्मिलोकं ज
गाम ह तदा कोलाहले जाते सर्वे मां मैथिले शवर २ आश्वत्थस्य सर्वं न भगवान् गतवान् वा करणीयुनीं भस्मीयका
रसहस्रायुगीर्द्धविः स्वयं ३ कोटिमातुं उ संका संदृष्ट्वा प्रकुपितं हृदि नत्वा कृतांजलिः पाप्मी पवित्रं माह्वयिषिताः
४ वक्रण उवाच नमः श्रीकृष्ण चंद्राय पविस्मृतमाय च सुसंख्यां हस्मां उभूते गोलोक पतये नमः ५ नमस्ते
सर्वभावाय परमैव स्नेह नमः केनापि गृहे नममानुगेन कृतं पंचदेह नमः सदैव ततस्तस्य तामोः शरणगतं
मां पश्येत्ता भूमन पविष्यादिष्यादि ६ नारद उवाच उति प्रसन्नो भगवान् नंदं नीत्वा सुखं जितः सौख्यं प्रकाशयन्

८१
 गः सं
 मधुसूतं
 ११

वंधुनवजमंडलमाययो ८ नंदरात्रमुखाच्छुत्वाप्रभावंशीहरेर्महत गोपीगोपगणाकुचुः श्रीकंक्षं नंदनं
 दनं ८ यदितं भगवानसाक्षात् लोकपालैः सुखजिताः दर्शयामासु यं नयं गोतिमंडलमधुगं १० तदेव दर्श
 यामास श्रीकलोकयमदुतं सहस्रभुजसंयुक्तं किरीटकटकोत्तलं ११ संप्रवक्ष्य कगदापद्मवनमालाविभजतं
 असंख्यकोटिमातंडसंकाशं शेषसंस्थितं १२ चामरांदोलदिव्यामंहरमाद्यैर्पद्मैर्वृतं तदेव तान गोपगणान
 पार्ष्णिदाज्ञे गदाधरा १३ अजेकत्वानतिकृत्वा हरेस्त्याप्यप्रयत्नतः सकतानि वतानवीक्ष्य प्रोचुस्ते पार्श्वदागिरा
 १४ नेनेतूलीप्रभवतमावकत्वं वनेचराः भाषणं साकुक्षतमोनदृष्टा किंसमाहरेः १५ वेदावदंति साधुवसाक्षा
 देवे स्थितो प्रभो इति शिष्यांगताः गोपाः दर्शितामोनमास्थिताः मनस्सुखं यंकसाः उच्चसिंहासने स्थितः ८
 अस्मान्नहरादयः कृत्वास्माभिर्वक्त्रेन कर्हि वित तस्मादुजाह्वरं नास्ति कोपिलोको न सोऽप्यदः यवानेन स्वमा
 न्यपि वार्त्तासाद्विपनस्य १६ इति श्रीमद्भगवत्संहिताया मधुसूतखंडे नारदवल्गुलाख्यसंवादे नंददादिवैकुण्ठदर्श
 नं नाम द्वाविंशोऽध्यायः २२ नारद उवाच एकदा नृप गोपालाया कटे वत्ससविते त्वमभानुयनं दद्या आजमु
 श्चां विकाशनं १ भद्रकालं पशुपतिं सज्जयित्वा विधानतः द्रुदीनं द्विजातिभ्यः सुप्रसन्नं समीतये २ तत्रैको
 निर्गतो राजौ सयौ नंदं पदे गृहीत कलकलेति कुक्रोशं देतिभ्य विह्वलाः ३ तदोत्सुकैर्गोपवाला लोडयजगन्न
 यः पदं सोपिन तत्पाजहयोर्ध्वं स्वसिंघा ४ तत्ताड्य पदासंभगवानलोकभावनः त्यक्त्वा तदैव सूर्यवंभू
 त्वा विद्याधरः कर्त्तुं नत्वा कलं पद्मिकम्य कृतां अलियुटी वदत ५ सुदर्शन उवाच अहं सुदर्शनो नाम विद्या
 धरवरप्रभो अष्टावक्रं मुनिं दृष्ट्वा हसितोऽस्मि महाखलः मद्यं शायं ददौ सोपितं सयौ भवदुर्मते १ तच्छ्रुया
 दद्यमुक्तो हं कं पयास्व माधव त्वत्पादपद्ममकं वंदे नमः कण्ठानां स्पर्शेन दिव्यपदवीं सहसा गतोऽस्मि तस्मै
 नमो भगवते भुवनेश्वराय यो भूविभारहरणाय भुवोवतामः ८ नारद उवाच इति नत्वा हं विह्वलं ११

८

११

३३
 अत्र विद्याधरस्तुतः अगामवैखंडलोकं सर्वोपद्रववर्जितं ८ नंदाद्याविस्मिताः सर्वे साक्षात्कृतं यत्रेश्वरं १
 अं वि कावनतः श्रीमहाययुर्वज्रमंडले १० उदं मया ते कथितं श्रीकृष्णं च मितं मम सर्वपापहृदं पुण्यं किं भू
 यः शोतुमिच्छसि ११ इति श्रीमद्भगवत्पादसंहितायां श्रीमाधुर्यखंडे नानंदवद्गुलाश्वसंवादे सुदर्शनोपा
 ख्यानं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः २३ नानंद उवाच एकदा शैलदेवेशु सखलो भगवानहविः कृत्वा निलाय
 नक्रीडां चोत्तमालकलक्षणं १ तत्र त्वो मासु रोदैत्यो वालानमेवापितानवद्गुल नीत्वा नीत्वा चाद्विदर्श विनिश्चि
 य पुनः पुनः २ शीलया पिदये द्वावं मय पुत्रो महाबलः सत्यो वीरं च तं सात्वा भगवान्मथुसूदनः ३ गृ
 हीत्वा पातयामास गृहीत्वा भूमि मंडले तदा मत्पुंगव तौ दैत्यस्तु ज्योतिर्निर्गतं सुखत ४ दशादिस्तु भूमद्राजन
 श्रीकृष्णे लीनतां गते तदा अयं जयाशो दिवि भूमौ वभूवद्गुण्या एव त्रुद्धे वा परमानंदसंज्ञताः ५ वद्गुलाश्व
 उवाच कोयं सर्वं ऊर्णलक्त त्वो मनाभा एतद्दृष्टं येन कृष्णो वनमया सोलीनी भूद्वा मितायथा ६ नानंद उवाच
 आसीत काश्यां भीमवधो वाजा दानपनायणः यज्ञकृन्मानदीधन्वी विसुभक्तिपरायणः ७ यज्ञे पुत्रं संनिवेश्य
 अगाम मलयचलं तपस्तपसमावेभेवर्षाणं लक्ष्ममेव हि ८ तस्याश्च मे पुत्रस्त्योपि सोऽपि विवर्देः समागतः तं
 दृष्ट्वा नो ह्यितो मानी वा अर्षितं न तो भवत ९ आयं ददौ पुत्रस्त्योपि दैत्यो भवत्सु दुर्मते ततस्तु वरुणो यांते पतंतं
 वरुणाय तं १० उवाच मुनिगार्हलपुत्रस्त्यो दीनमानसः द्वाय वांते माणवे च पुण्ये श्रीवज्रमंडले ११ यद्वंश
 यतेः साक्षात् श्रीकृष्णस्य भुजो जसा इति ता यो गीमिर्मुक्तिर्भविष्यति न संशयः १२ नानंद उवाच सोयं
 भीमवधो वाजा मय पुत्रो महाबलः आगतो नादयन वेत्ता तदा न संगौ विद्वानयन १३ गीयो गीयको
 गणसर्वीक्ष्य तं उतुर्भयात् भगवानदैत्यहादेवो मा मीहेत्यभ्यंददौ १४ गृहीत्वा तं तु संगो वृनोदयामा
 समाधत्वं सोयितं नोदयामास श्रीकृष्णं यो जनद्वयं १५ पुष्टे गृहीत्वा तं कृष्णो भूमयित्वा भुजो जसा भूद

हेयोषमासासकमंडलमिवाभकः १६ अविद्युत्तकत्वायकोयसंरक्तलोवनः शंगेशुबोहितंशैलंरुमुष्ण
 त्वायमहावैरः १७ अगर्जवनवकीचःकल्लोयविसमाक्षिपत कल्लः शैलंरुसंगहीत्वातस्योयविसमाक्षिपत
 १८ शैलस्यापिप्रहारेणकिंचिद्वाकुलमानसः भूमौतताउमंशाशाननिर्गतंतेर्जलंभुवः १९ श्रीकल्लसं
 वृशंगेशुगहीत्वाधामयनमुद्रः भूदृष्टोषयासासकमयममिवोदुतं २० तदेववृषचुपतंत्यकाविप्रवयु
 र्धनः नत्वाश्रीकल्लपादात्रंघ्राहगद्गदयागिका २१ द्विजउवाच ब्रह्मस्यतेऽस्मिन्निष्पेक्षंवनतंतुर्द्विजोत्तमः ब्रह्म
 स्यतीरुमीयेहंपठितंगतवानपुन २२ पादौकत्वास्थितोभूतंपश्यतस्तस्यसन्मुखे कषातदाहसमुनिर्दृष्ट
 वत्तंस्थिताःपुन २३ शुक्रहेलनकृतस्मात्तंक्षणीभवदुमीते तेनस्यायादृष्टोभूतंवंगदेशेषुमाधव २४ असु
 राणांप्रसंगेनासुवस्त्वेगतवानहं त्वत्प्रसादाहिसुकोहंसापतोसुवभावतः २५ श्रीकल्लायनमस्तुभ्यं
 वासुदेवायतेन मः प्रणतकैशानायायगोविंदायनमोनमः २६ श्रीनारदउवाच उत्पत्काश्रीहवि
 नत्वासाक्षाच्छिष्योब्रह्मस्यतेः योतयनभुवनंराजनविमानेनदिवंययौ २७ उदंम्यातेकथितंखंडंमाधु
 र्यसंज्ञितं सर्वपापहरंपुण्यं कल्लपामिकनंपरं २८ कामदंपठतांशस्वतर्किंभूयः श्रोतुमिच्छसि २९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ॐ नमः सिद्धे

॥ जगत्सिद्धं तदपीनबुद्धं मूढमते ॥ यत्प्रेरन्निह
तेयदिमनो नहि नहि रक्षति तु कजकनले भज
गोविंदं भज गोविंदं गोविंदं भज मूढमते १ काल
सावतकी उपायः तस्य एव तत कलीवक्तः स
द्विस्थावतचित्तमग्रा पावे स स्मन को यालग्रा भजः २
शृंगालतं पलतं मुण्डे दशानविहीने जाते हे दे
यतिगृहीत्वा दंडं तदपीनमुच्यतायापि डं भजः ३
दिनमपि रजनी सायं प्राता क्षीणवत्संतो पुनरायाता
कालाक्षी उतिगक्यायुः तदपीनमुच्यतियायायायुः
भजः ४ नारी स्ननभयजवननिवेशं दृष्ट्वा माया मोहावे
शं यतनमांसवसादि विकारं मनसि विचारयवावं वावं
भजः ५ श्रुत्वा वदति एषे भानुः यत्तु क्षीवुकसमर्थितभानुः
करतलमिहा ततलवसा तदपीनमुच्यतियायायायाः
भजः ६ यथा कनपटविनचितकं धा पुंर्या पुंर्या विव
जितपंथा नाहं नत्वं नापे लोका तदपि किमर्थं क्रियते शो
काः भजः ७ वयसि गते कः कासविकाया मुक्ते लीवे कः
कः सावा क्षीले विज्ञे कायविचार ज्ञाते तत्वे कः संमानः
भजः ८ पावद्विज्ञो पार्जनसक्तः तावन्निजपदीवे रक्तः
पश्चाद्वावति जर्जरे देहे बाक्ती कोपिन एवुति गेहे भजः ९
ज्येष्ठी ताता मरुहसं थ्येयं श्रीपतिकूपमजहं स्थेयं स
जनसंगमनित्यं देयं दीनजनाय च विज्ञं भजः १० भगव
हीन किं विदधीता गंगासललवकणिका पीता येना
कादिमुखावे रचीतं सपमोपिन क्रियते चर्चा भजः ११
पुनरपि जनमं पुनरपि मर्त्यं पुनरपि जननी जठरे मयनं
उहसं सावे वदु विस्तारे रूपया पावे पाहि मुखावे भजः १२
जटिलो मुटो लुंचत केशाः काषायां वरवदु कृतवेषाः
यम्यंतोपिन यम्यंतिलोका उदरनि सिद्धे कृतवदु वेका भजः १३
कोहं कस्तं कुत आयाता कामे जननी कोमेताता भावयसकं ३०
सावं सर्वे ज्ञाता स्वप्रविचारं भज गोविंदं भज गोविंदं गोविं
दं भज मूढमते ३० श्रीमत्संकाशाचार्यविरचितं भज गोविं
दं लोउंसं स एव लिखतं विद्यानसिंह राम

गः सं
वः

हविकारिउपलक्ष

॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय वासुदेवाय देवकीनंदनाय च नंदगोपकुमारा
 यगोविंदाय नमो नमः १ बहुलाशु उवाच अतस्तव सुखादुल्लसन्मधुराखंडमद्भुतं वद मां ह
 विकाखंडं श्रीकृष्णचरितामृतं २ विवाहाः कतिपुत्राश्च कतियौत्राः समापतेः सर्ववद महाबुद्धे
 रकावासकावणं ३ नामद उवाच अस्मिन्प्राप्तीमहिष्यो देवते कंसे महाबले जरासंधगहंडुः
 राजा जगत्सु मेघिलेष्ट ४ तन्मुखात्कंसे सभरणं फल्गुकुडोजरासताः अयादवीमहीकर्तुं मुद्य
 तोभून्महाबलः ५ अक्षौहिणीमिविंशत्यानि सृमिश्चापिसंवताः रम्यां मथुपुरीं राजननायको
 बलवानृपः ६ भ्रातृगोपुत्रीवीक्ष्य ततसेनां सिंधुनादिनी सभायां भगवानसाक्षात्तवलदेवमुवा
 च ह ७ सर्वचास्यवलं रामहंतव्यं वेन संशयः सागधस्तुनहंतव्योभूयः कर्ता कलोद्यमं ८ जरा
 संधेन निमित्तेन भावं वैभूभुजांभुवः सर्वचात्रहनिष्पामिकविष्णामिषियंसतां ९ एवं वदति कृष्ण
 वैवैकुण्ठस्वरणोऽमुभौ अभूतामागतौ राजन सर्वेषां पश्यतां च ह १० समाकल्पयणो सद्यो रामक
 लो महाबलौ यादवानो बलैः सृष्टौ स्त्वनं निर्जगत्सुतः पुत्रात् ११ यादवानो मां राधानां पश्य
 द्विर्द्विजैर्द्विवि वभूवतु मलं युद्धमद्भुतं बो महर्षणम् १२ अक्षौहिणीभिर्दशभीरुणा कूटो महा
 बलः श्रीकृष्णस्य पुत्रः सर्वयुयुदेसागयेष्ट १३ पंचभिश्चौक्षौहिणीभिर्धार्तराष्ट्रः सुयोध
 नः पुयोधयादवैः सार्द्धं जरासंधसहायकृत १४ पंचभिश्च तणावाजनविंश्या देवायिपोवली
 तिसृभिश्च महायुद्धे वंगनायो महाबलः १५ एवमन्योपि राजातो जरासंधवशानुगाः प्राणैः
 सहायं कुर्वतो जरासंधस्य मेघिल १६ बाणोपकारे संजाते शत्रुसेनां समाकुले टंकावैवाङ्गयनुषः
 शार्ङ्गयन्त्राश्चकार ह ननादतेन वरुणांडे सप्तलोकैर्विलैः सह विचेलुर्दिगाजसावावाजङ्ग खंडमं
 डलं १७ तदेव वयिनीभूतं शत्रुणां सैन्यमंडलं उत्पतंतो ह पापुद्धाङ्गजश्च विसरवास्तुः १८

उद्गावतद्वलं सर्वे टंकारोद्गयविहलं प्रतीयासेत्यगच्छतिः पुनस्तत्राजगामह २० एवंणां ३१
 समुद्ययितद्विपिंगास्फुरतप्रभं वाणोवैकुट्यामासजगसंयबलं हरिः २१ पूर्णभूतावणाग
 जनवाणोवैः पाङ्गपन्वनः पूर्णचक्राफियेतुः कौहत्तस्तुतासुनायकाः २२ द्विधभूतागजावा
 लेशलितागजिभिः सह सासुवाहासुथासासुवालोः संहिन्नकंपराः ३३ तस्यावीरामहापुट्टेभि
 नोरभिक्षुवमस्तकाः विशीर्णकवचाः पेतुः कीर्णोवैष्णवपाणयः २४ अथोमुखकुर्द्धमुखा
 भिक्षुवदेहाः नृपात्मजाः वैजूरणोवाणोवाजनमांडव्यूहाववाहनाः २५ क्षणमात्रेणतमुट्टेमात
 जोषाविलंबिता श्रापगामूनमहादुर्गाकथिरश्रावसंभवाः २६ द्वीपग्राहाः चोएखरकबंधा
 खादिककुपाः शिपुस्रावरथाकेषाशैवालाभुजसर्विणी २७ करमीनमोलिवत्तहारकुंडा
 लमार्कका शसुशुक्तिशकुवमोरवाचामरध्वजसंकता २८ वणंगवर्तसंयुक्तासेनाद्वपतटाव
 ता जातयोजनविस्तीर्णवभोवैतवणीयथा २९ प्रसथाभेववाभूतावेतालायोगणीगणाः ३०
 देहासंप्रकुर्वंतो नृत्यंतो नृत्यमंडले ३० पिवंतो कथिवंशसुतकपालेन नरपेषुव हवस्यमंडला
 लार्थजगद्भस्ते शिकं सिच ३१ सिहावृत्तामदकालीटाकिनीमतसंवृता पिवंती कथिवंचोसंसा
 दहासंचकावह ३२ विशाख्यस्तेवरस्यागंधर्वोऽसवसस्तथा क्रावथर्मस्थितानवीरानववि
 रेदेववृषिणाः ३३ गृहीत्वातानकस्तिरभूतासांपत्यधिमंवरे समावृत्तमेववृत्तितद्वतसेत
 हां ३४ केचिद्वीरयर्मयवरांगान्नचालिताः ययुर्विस्मपदं दिव्यमित्तामार्तंडमंडलं ३५ स
 वेवलंसमाकृष्यबलदेवो हलोनवे मुशलेनाहनत्कुडहैलोकबलयाचकः ३६ एवंसेन्ये

मः कं
डा. ५.
१२

सर्व

सर्वं जाते जगत्संयस्य सर्वतः सुयोधनो विंध्यनाथो वंगनाथस्तथैव च ३१ विडुर्दुर्गुद्वयमीता ३
तस्ततः जगत्संयस्य महावीर्यो नागायुतसमो बले ३८ यथेनागतवानराजनवलदेवस्य सन्मुखे स
माकृष्येण हलाग्रेण जगत्संयस्य च ३९ सुखं यामास महसामुपलानय दत्तमः जगत्संयस्य
विवर्णो हतासो हतसारथि ४० जगत्संयस्य हलनेदोभ्यो संत्यक्ता मासु संहरति तयोर्दुर्ममभूद्वोरं वाह
भ्यां वरामंडले ४१ यथयतां दिवदेवानां नगराणां भुवि मैथिल उरसा मीरसा चैव वाह भ्यां पादयोः
एक ४२ युयुधाने महयुद्धे सिंहविवमहावने तयोः प्रयुद्धतोः सर्वं दुस्संभूतं दुर्मंडले ४३ स्थाली
वसससा राजनयकं ये घटिकाद्वयं गृहीत्वा भुजदंडाभ्यां जगत्संयस्य दत्तमाः ४४ भूषणे यो यथा
मासकमंडलुमिवार्भकः यमस्तु यमि स्थित्वा हंतुं शत्रुं जगत्सुतं ४५ जगत्संयस्य लेशो रंको यस्य
वितविग्रहाः पविर्हरतमेनाथ श्रीकृष्णमहात्मनाः ४६ निवारितस्तदेवायुते सुमोचय ह
तमः तपसे कृतसंकल्यो वीरुतो विजनासुताः ४७ निवारितो मंत्रमुखो मीरगधानमागयो ययौ
वत्यंजित्वा जगत्संयस्यो मायवो मयुसूदनः ४८ आयोधनगतं वितं सर्वं नीत्वा सुवाहनं पादवानशु
तः कृत्वा वलदेवसमवितः ४९ उपगीयमानविजयः स्रुतमागयवेदिभिः शंखतुंडमिनादेन ह
स्तशोवेन भूयसा ५० विवेश मयवांसादातयविहरतमः स्वयं ५१ समर्चितो मंगललाजपुष्पोः
पश्यन्पुत्रीमंगलकुंभयुक्तां पीतांबरः श्यामतनुः पुमांगः स्फुनतकिरीटांगदकुंडलप्रभः
५२ शास्त्रीदिशस्त्रासुयगोहसन्मुखस्तालांकयुक्तो गरुडध्वजः स्वयं उद्यदिलोलास्त्रवधः
सराचिताः समेत्य राजानमन्त्रैः सौवलिंददौ ५३
इति श्रीमद्भगवार्थसंहितायां श्री

शुभिकावेडे श्रीनारदवदुल्लाससंवादे जगत्संययजयोनामप्रथमोऽध्यायः १ श्रीनारद उ
 वाच पुनस्तत्र जगत्संयसावतयत्तौ हिणीबलः युयुयेयुभिः श्रीधुं पुनः कस्यपराजितः १
 श्रीकस्तैजसा सर्वेयादवावृद्धिमागताः धनुर्गजादिभिः साध्याः प्रलुं वनसाहसारं प्राप्ते च
 साहसैराजनविनायुद्धं पुनैव हि शुभं कजलहाविण्य शुक्रः साधुपहारं ३ शत्रुद्वयं बसाह
 तुं वीक्ष्य तोजीनवाससाः नागुरासाधुरः सर्वेयवं हर्षमुपागतः ४ एवं सप्रदंशकत्वादीण
 संन्योजगत्सुतः अष्टादशमसंग्रामे आगतं च मनोकरोत ५ मया प्रणोदितः कालौघवनो वे
 महाबलः करोयमथ वां कुटोस्ते कुकोटि समावृताः ६ स्ते ह्यनां च बलं वीक्ष्य सपुत्रे मय विह
 ले भयं चोभयतः प्राप्ते रामेणा चिंतयद्विः ७ स्रज्जातिवैधुयस्तार्थं समुद्रे भीमनादिनि चकार
 उविकादुर्गमेककण्ठेण मायवः ८ यत्राष्टदिकपालसिद्धिर्विष्णुकर्मविनिर्मिता सर्ववैकुण्ठसं
 पत्तिर्हृष्यते मोक्षकाक्षिभिः ९ हविः सर्वजनंतत्र नीत्वा योगेन मेधिल पुनश्चासमनुज्ञाय नि
 र्गती भूविमयुधाः १० निवायुयं हविंसा त्वामयोक्तै लक्ष्मणैः खलः विवायुयः सतुं यो दुं पदा
 निः स्वयमागतः ११ यत्राद्युखं प्राद्वतं त्रुवापं को गिनामपि जिह्वस्तु संचान्वधावत्सैतका
 नां प्रयस्यतां १२ हस्तप्राप्तं वयुस्तस्यै दर्शयन्निवमायवः द्रवंगतः श्यामलाद्रेः प्राविणत्कंद
 रं च १३ सुचक्रंदोयवचास्ते मां धारत न यो महान् असुवेभ्यः पुत्रां रक्षां देवानां यश्चकार ह
 १४ अहं विमो न सुखापदेव सेवाय को नयः न मृचुर्देवताः सर्वे प्रसज्या जसर्वतमं १५ व
 देव नयभो वा जनयते मनसि वर्तते नत्वा तान् प्राह वा जेद्रं करोमि शयने वने १६ शयनांते
 हरेः साक्षादस्मिन्ने मे भवत्वत्तं यो मयो वीथ्यो न मां वै शयनस्थाय चेत्तनः १७ समयादह

मात्रस्तुभस्मीभवतुतत्क्षणात् तच्छेषास्तुचोक्तः सुखायराजाकृतयुगेयुगे १८ तत्रप्रविलोयव
नोमत्वापीतोबरेच्युतं ततादुपादयोः कुटुः पादेनाशुमहाबलः १९ सुचुकुंदः समुत्थायरा
नैरुन्मील्यचाक्षिणी आशाप्रपम्यसंयास्यस्थितं कालेददर्शित २० सनातनस्य कलस्यदृष्टि
पातेनमेधिल देहजेनाग्निनादग्धो भस्मसादभवतक्षणात् २१ भस्मीभूतेचयवनेयविहर्षा
तमः स्वये संतुप्यंदर्शयामासुचुकुंदायभीमते २२ कोटिसूर्यप्रतीकाशेज्योतिषांमंडलेप्र
भुं स्थितंस्फुराकिरीटार्ककुंडलांगद नूपरं २३ श्रीवत्सांकंचतुर्कद्वेषदाक्षंवनमालिने
कोटिकंदर्यलावण्यकालमेवसमप्रभुं २४ न सुचुकुंदउवाच कसायवासुदेवायदेव
कीर्तननायच नंदगोपकुमारायगोविंदायनमोनमः २५ नमःपंकजनाभायनमःपं
कजमालिने नमःपंकजनेत्रायनमस्तेपंकजंक्षये २६ नमःकसायपुण्यायवत्सलेयवमा
त्तने प्रणतक्षेत्रेणनाशायगोविंदायनमोनमः २७ नमोऽस्त्विनेत्रायसहस्रमूर्तयेसहस्र
पादाक्षिणीरोक्तवाहवे सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटियुगायाविलेनमः २८
हरेमत्समःपातकीनास्त्रिभूमौतथात्वत्समोनास्त्रियायप्रहारी इतित्वंचमत्वाजगन्नाथ
देवपथेकृभवेतैतथासांजुकृत्वं ३० श्रीमन्नानारदउवाच एवंस्तुतोहविःसाक्षात्
२९मानंदविगूहः सात्वातंनिर्गुणंभक्तंप्रादुर्गंभीरयारीकः ३१ श्रीभगवानुवाच धन्य
स्त्वेवमजगद्दलधन्यास्तेविमलामतिः नैवयेद्वेणदिव्येनभक्तिभावेनसविताः ३२ अथैव
गच्छमदुमवदर्यार्व्यमदाश्रया तत्रैवतुतयस्तत्तामूत्वावास्तव्यपुंगवाः ३३ प्रेमलक्षणा
यामत्तामदुमप्रकृतैयत्रं प्राप्स्यसित्वंसहाराजयतोनावर्ततेगतः ३४ नारदउवाच ।

3

अतिशुक्लत्वाहविंनत्वाप्रकम्यनतातनाः निशुक्रामगुहाडुर्गच्छीकसप्रेमविह्वलः ३५ हंयवे
 दुल्लकामर्त्यालालवदसातो कितं दृष्टान्तं दुर्दुर्भर्तुर्भयभीता ३६ माभेद्येत्यभयं य
 कुनजगामदिशमुतनां एवंदत्तावरंतसौ सुचक्रं दायपीसते ३७ भगवान्युनवावज्यमथरांसे
 कुवेष्टितां हत्वा ह्येकबलं सर्वतदुनान्य किन्नद्वलात ३८ अथवाजाजसंयोयो दुमभुदितः
 पुनः आह्वयमगयात्विशान्मुहर्ते देशकारिणाः ३९ प्राहेदं वासदेवात्वं जित्वा चेदाग्नौ स्य
 हं सर्वं न संसृज्या विष्यामि सदा युष्मत्पराश्रये ४० काकागारेषु यावद्वै स्थिता भवत मोहिजाः
 यवाजितो हं वायुष्मान्द निष्यामि न संशयः ४१ एवमुक्ता द्विजानवाजनजवा संयो महावलः
 आजगामाणुमथुगं वयो विंशत्यनीकयः ४२ तस्मिन्वाक्यमते कर्तुं स्वप्रतिज्ञां विहाय च मनुष्य
 वेष्टं मायत्रौ स्वपुत्रा द्गीतभीतवत ४३ रामकृष्णौ पयोदेवौ य आंडुडवतुर्दुतं पलायमानौ तौ की
 द्यमागधः प्रहसनभृशं ४४ अन्वधावदृष्टानी कैर्त्तस्मवाक्यमनुस्मरन दक्षिणाणां गता इत्ये
 प्रवर्षणविबोहवी ४५ यस्मिन्त्रिलीनौ ज्ञात्वा तौ पयोमिहं ददाहह ४५ भस्मीभूते वने जाते द
 ह्यमानतटे गीवौ दशौकयोजनोतुंगात्समुत्पत्य सुरेष्वगौ ४६ अलक्ष्यमाणवविभिर्दुर्बकायां
 नियेततुः योगीश्वराणां दुर्दुर्गो कथं भूनेत्रगोचरो ४७ सोपिदं यंचतौ सत्वासागयेद्रे महाव
 लः सागथान्यययो वीरो वादयनजयडुंडुभीन ४८ वाक्पराणां नृजयामास भस्मापरमयान
 य यस्य विप्रः सदा यो फेजुतस्तस्य पराजयः ४९ उति श्रीमद्गुह्यनाम वद्वारकावासक
 एनं नाम द्वितीयोऽध्यायः २ श्रीनारद उवाच ३ अयं मया ते कथितं द्वाविकावासकाश्रमे

गः शं
डा. व.
४

विवाहादिकथासुकीवदिष्टासिपवेशयोः १ सर्वशीतलदेवस्यविवाहंशृणुमेषिल सर्वपाप
हवंपुण्यमायुर्वर्द्धनमुज्जमे २ ग्रामर्तनामसवाजाभूतसूर्यवंशोमहामनाः यत्राम्नानर्तदेवाः
स्यात्समुद्रेभीमनादिनि ३ रैवतोनामतत्पुत्रश्च कवर्तीगुणकरः राज्यंचकारहपुत्रीविनि
मयिकुशास्यली ४ तस्यपुत्रंमातंचासीदेवतीनामकन्यका सर्वोतमंविनीजीवंसंदेववमि
कृती ५ एकदावयमास्यायहेसवन्नविभूषितंश्रुकोयस्वांइहितवंरैवतःपर्यटनमहर् ६
प्राप्नोयोगवलेनापितृसलोकंशुभावहं कन्यावरंयनिएष्टुस्मरणंप्रणनामह ७ गायंत्यो
सर्वचित्यांचस्थितोलब्धस्तनःस्तनं एकचित्तंविधिसात्वाभिमाप्रायंन्यवेदयत ८ रैवत
उवाच परःपुत्रणोजगदंकरोभूःसर्गःयदात्मापवसेशुकोसि स्थितःसदायामनियार
मेष्टोसुजस्यलंपासिबहिंससीदं ९ वेदोमखंयर्मउवकावैवष्टोशुधर्मशुमनुर्मनीषा
श्रंगानिदेवाशुसुवाशुयादाःसर्वसृतिदेवतनुजवस्यात १० कवोविहसामलकंचविषंने
तुंप्रभुःसारथिवरुणेष्टु एकस्त्वमेकंचविथायजालंगुसिष्यसेसर्वमिबोर्णनामिः ११ म
हेदेयिसंतववयमसि किंसार्वभौमं किंयोगसेष्टुः यःपावसेष्टंचसदास्थितोसितस्मै नमो
नंतगुणायभूसे १२ भवान्त्वयंभूर्तगातांयितामहोवियेसरजोष्टुतिप्रभावतः सृष्टेवरंसर्व
गुणंविशयुषंवदाशुसांदियमशेषदर्शनः १३ श्रीनावदउवाच एतच्छ्रुत्वाततोवृत्तास्व
यंभूःसर्वदर्शनः रैवतंप्राह राजानंप्राहसन्निवमोयिल १४ श्रीहस्त्रोवाच श्रुत्वाहोनाह
राजन्मुविकालोमहावली चरंव्यतीतस्त्रिनवयतयुग्मगविकल्पितः १५ नसंतिमर्त्यलोके

त्वत्पुत्रायोऽङ्गुलीयकाः तत्रपुत्रपौत्रनन्दणं गोत्राणि च न शुभमहे १६ तद्भक्तसर्वसुखाय नमः २१
 त्वायमाश्रिते कन्यावत्तमिदं राजन बलदेवाय देहि मे ११ परिसर्णतमो साक्षाद्गोलोकाधिपती प्र
 भूभुवोभवावता राधावनीर्णो वलकैरावो १८ असंख्यहस्तोऽयतीव स देवात्मजो हरी श्रुति
 कायां विराजते यदुभिर्भक्तवत्सलो १६ तत्रदुःखं च अथ श्रुत्वा विधिं न त्वारैव तो न पश्यत
 मः आययौ ह्यविकंभूयः समुद्रायां समुद्रिभिः ३० यविवर्हे न च दत्त्वा विष्णु कर्म विनिर्मितं सह
 स्रदयसंयुक्तौ दिव्यं योजनं विस्तृतं ३१ दिव्यां वनराशिं बलानि वरुणदत्तानि मेधिलं दत्त्वा ययौ त
 पस्तप्तुं वदयिष्ये शुभावहे ३२ तदा महोत्सववासी यदुपुर्णगृहे गृहे संकर्षणोऽयमगवानवे
 वत्या विराजते ३३ बलदेवस्य विवाहस्य कथां यः शृणुयाच्च ३४ सर्वपापविनिर्मुक्तः परां
 सिद्धिं भवामुपात ३४ इति श्रीमद्भक्त-शुभा-व-वलदेवविवाहोत्सवो नाम तृतीयोऽध्यायः
 ३ श्रीनारद उवाच अथ श्रीकृष्णदेवस्य विवाहं शृणु मेधिल सर्वपापहरं पुण्यं च त
 र्गणफलप्रदं १ भीष्मको नाम राजा भूद्विदं भेषु प्रतापवान् कुंडनायिपतिः श्रीमान्सर्वधर्म
 विदां वरः २ कविणीतस्तुता जाता प्रियो मया तिस्रंदरी कोटिचंद्रप्रतीकाणां गुणभूषणभूषि
 ताः ३ एकदांतः पुरासावे मन्मुरा च्छ्रीहवे गुणान् परिसर्णतमेतं वैसा मेने सहस्रं पतिं ४ तद्
 पंसु गुणं श्रुत्वा मन्मुरा च्छ्रीहवे गुणान् त्रीतिवर्द्धनात् सदानी श्रीहविस्तां वै समुद्रोऽहं मनोद
 ये ५ कृष्णभावविदारजा सर्वधर्मविदाम्भीष्मकेनैव कृष्णाय दत्तुं स्थानि सुपेकृताः ६ पु
 वराजस्तोकां कीर्तनं निवार्य प्रयत्नतः कृष्णपुत्रमहावीरं श्रीपुण्यलभममन्यत ७ ततः विभ्र
 मना मे श्रीकृष्णाय महात्मने हर्तुं स्वेष्टं यामास हस्तान् मेधिलेखरः ८ स ह्यविकंगतो

गः शं
 ४०
 ५

दिव्यं श्रीकृष्णेन प्रसजितः भुक्तं वांस्तु प्रवासी नो विष्णो मे दिवे हरेः । प्रकृते कुंशले सर्वे श्रीकृ
 ष्णाय महात्मने वास ए स ननु ज्ञात स मे यत्र मवर्णय न १- स्वस्ति श्रीकारये वाटो नित्या नंद
 महोदयो श्रीमद्विद्यगुणैः सर्वे कोटिगो नतयो मम ११ शमवास्तु वत वास्तु ततस्त्वत्यत्र मा
 गतं नावदोक्तं नववसास्तो सिप्रकृतेः परः १२ सर्वज्ञानासि सर्वज्ञ स्यात्तद्व्येवचो वहः वी
 दभगंतु मां विदित्वं गहाण सहा मते १३ माधेयः प्रतिगृहीयाद्यथा सिहवलं मगः कथं वा
 मुदहेतुर्गोस्थिता मिति चतच्छृणु १४ सर्वेशुः कुलदेव्यास्तु पात्राणि ग्रामतो वहिः आगमिष्या
 म्यहं यत्र तत्र मात्वे गहाण भोः १५ श्रीनारद उवाच कसिण्याः समभिप्रायेऽश्रुत्वा वास्त
 ए भाषितं वयः संयुज्यतामाशु दक कं प्राह मानदाः १६ पश्चिमायंतं दारात्रो वैकुंठं प्रभवं य
 वं किं किं जीजालं संयुक्तं हे मरुत रवि तमं १७ सदस्यैः सैन्यं सग्रीवमेव पुष्यवलाहकैः नि
 योजितैर्दभकैः न चंचलैश्चाकचामवैः १८ युक्तं महावयं दिव्यं सहस्रादित्यवर्चसं आकुरु सार
 धैः दृष्ट्वा त्वा श्रीपादयं कजे १९ सहस्रेन द्विजंतस्मिन् समारोप्य वमायतिः विदमन्निप्रययौ
 नाजन श्रीकृष्णो भगवानहविः २० कृष्णं चैकं गतं हर्तुं कन्यां तु नय मंडलात् कलिप्रयां किं नो रासः
 श्रुत्वा भूतसहायकत २१ नीत्वा यदुबलं सर्वं समर्प्य बलवाहिने विपक्षीयान् नृपाननेतुं वलः
 पश्चाद्ययौ त्वरे २२ कुंडनो यवनं प्रापः सहजो हरणो हविः संतस्थौ चिंचिलौ वद्रे आसीर्य
 यपनिष्ठं २३ कुरुतां दृश्यते तस्मात्कुंडने तु पुंयवं दीर्घं दुर्गं समायुक्तं सप्रयोजनवर्त
 लं २४ कुलं वा दुर्गं मायय पिरवा जलसूरीता यनुः शतं विस्तृतं सिंघातुर्गं स्थानदीपणा
 २५ पंचाण्डसमानेन दुर्गं भीतिस्तयोर्दुर्गा यत्र म्यातिहर्म्यं गिरास्तु वद्रे मणिषानि च २६

हेमकुंभध्वजस्फुर्जतोलकातिविरेजिरे पाशवतामहराष्ट्रयत्रतत्रपतंतिच ३१ शिषुपांलाय
 सांकन्यांदास्यनाजातुभीष्मकः चक्रेविवाहसंभारचयंमासद्वयत्यं ३८ गीतसंगलसंयुक्तेनारी
 भिर्भवतोतमे वराजककिणीराजनसिद्धिभिर्भूर्ययाभुवि ३९ अथविद्विजामेष्ठीसुस्नातोरत्नवा
 सहं चक्रुर्मंत्रैस्तथावद्वासांतिविधायच हेमानांभावलक्षंमसुकानांदिगुणंतथा सह
 सुभावंवस्त्राणांयेननामर्वुदानिषट् ३१ गजयुतंरथारुनांचदणालक्षंमन्त्रेहरं दणकोटिह
 यानांचगुडादितिलयवतान ३२ सहस्रस्रर्णयात्राणांभूषणांनंतथायुतं विप्रेभ्यःप्रददौवा
 जाभीष्मकोतिमहामनाः ३३ तथावैदमद्यौषस्यशिषुपालायवैद्विजाः चक्रुःपांतिपरांस
 र्वविस्मत्यकवदार्चनं ३४ हारमणैर्मंगलस्नातंपीतकंचुकशोभितं मुकुटोपविभूषित्युष्य
 मौलिहवंशुभं ३५ हारकंकणकेशुराशिरामणिविभूषितं मंगलैर्गातिवादित्रैर्गंधाक्षतविचा
 र्चितं ३६ आचारलाजैःसुवर्णशिषुपालंविधायच आरोप्यकमिणोप्रोक्ष्येदमज्ञोकोविनिर्य
 यो ३७ अग्रासंयेनशाल्वेनदंतवकेणपीमता विद्वरक्षेनयोंडेणयासिग्राहेणमैथिल ३८
 विकर्षन्महतीसेमांदमज्ञोकोमहाबलः कुंडुभीन्नादयन्दीर्घनाययो कुंडुनेपुरं ३९ मन्म
 लायउदेवस्यश्रुत्वोद्योगंनयाःपरे सहस्रशःसमाजगमुःशिषुपालसहायिना ४० भीष्म
 कोद्यगुत्तोगत्वासंख्यविधिवत्रयं काशमीवकंवलेदिव्याकणैःसामुद्रसंभवैः ४१ मंडितेषु
 चसर्वेषुमुक्तादामविलंबिषु सौगंधिकैःपुष्परसैर्गर्देषुशिवरेषुच ४२ वारांगनानत्यलस
 न्मदंगप्रथनत्सुच निवेशयामासन्पर्विदुर्भयिपतिर्महान ४३
 डा-ना-व-कुंडनपुत्रयानेनामचतुर्थीथायः४ शीनानदउवाच . ३तिशीमद्रु-
 थायंतीका

मः शं
डा. प.
६

सपादं जे भे श्री क म ल लोचना मेवे वाल भवे वार्त्त मेव पयाम स चित यत १ क कियु वाच
 अहो वियां सां त र तो विवा हो स मे व ना ग कु ति क स चेंद्राः न वे द्धि किं का व रा स व था त र्त्ता व र्त्त तेशा
 पि च भू मि दे वः २ य दू त मो दे व व रो स मे व दृष्टा हि किं चि त्क लु षं वि धा तः क तो य मो नू न म ती व
 ह स गु ढे न वा ग कु ति किं क रो मि ३ हा दु र्भ ग या पु नो वि धा तः त दे व दे वो भ ग वां शुं द्र मो लिः ४
 न चै क दे तो वि स र व गौ री गा वो हि वि षा शु न सानु कु लः ५ श्री ना र द उ वा च एवं चिं
 त यं ती भे श्री स्फ टि का टाल भू मि शु पा व भू सं ती श्री क सं प यं ती ग ह शो ष रा त ५ त दे व त स्पा
 वा सां ग म स्फ व मि य भा षणं ते न प्र स त्रा श्री भे श्री का ल ज्ञा र्व र्त्त मं ग ला ६ क स प्र ए
 दि तो वि षाः स य शु रा त ग न्ग द्वा श्री क स ग म नं त स्ये शानैः स र्वे श मं स ह ७ त तः प्र स त्रा श्री भे
 श्री त रं द्र्योः प्र णि य त्प स्य प्र ह त्व दं श तो वि ष न या स्या मि व चो म म ८ अ क्त्वा ग तो वा म क सौ वि
 वा ह प्रे ष णो त्सु कौ भी षा को नि र्ग तो ने तुं हा स नो स्त त प्र भा व वि त ९ भू मं मं ग ल पा त्रे षु गं था
 त त यु ते शु च वा सो र त्त व यं थ त्वा गी त वा दि ३ मं ग लो १० को टि मी म पु य र्क णो कुं भ स्या हा ति था य च
 स ज पि त्वा च वि धि व द्वा म क सौ य रे षु वै ११ अ हो वा सौ न द ते य मि ति वि न्न म नाः प रं आ नं द ने
 व ने स्था ष्य न त्वा स्व ग ह मा य यो १२ अ क्त्वा ग तं श्री व स दे व नं द ने वै लो का ला व ण्य नि धिं य रे षु वं
 आ ग त्प ने जं ज लिः मिः पु नो क सः य पुः य रं त न्मु र व यं क जं म तं १३ अ स्ये व भा र्क भ वि तुं हि क
 की र्णी यो ग या मि न न्ये त्य व द त्पु रौ क साः द त्वा स्व पु ण्य नि वि वा ह हे त वे श्री क स ला व ण्य क
 ला नि वं थ काः १४ क द पा पि सा हा त्स्व स र स्य मं दि रं स य ग तं चै व म हो र यं ज नाः द द्वा म आ
 वा क्त त कृत्य तां त दा वृ जे म लो के व द्वा जी व ने न किं १५ व द त्सु लो के शु च भी षा क न्य का द्रि क न्य

कासजनहेतवेनय अंतःपुनस्तुर्वसखीसमन्विताविनिर्ययोक्तुसगृहीतमानसा १६ मेरी
 मृदंगैर्वहुभिर्दुर्भिसनैःसुगायकैर्वदिजनैश्चुमागतैः १७ वासंगणानृत्यमनोज्ञभावेर्जयेत्य
 भून्मंगलशतमुसुकेः १९ कोटीरुविंशतिमादधानांवाल्मीकिताटंकथशंखियंतां सिता
 तपत्रयजनैःस्फुरद्भिःसुखसर्वैःपासुगणैःसिवेवे १८ कोणाद्विनिष्कृष्यशितासिलसंपद
 तयोवीरजनाःउतस्ततःतथाशुभावेरधिनागजस्थिताःसमुद्यतास्त्राजगुपुर्विहरतः १९ देवी
 महंशायसुचत्वरेस्थिताशांताभुविधौतकरांस्त्रिपेकजं गत्वासमीपंयतकंककतंजलिर्भजेभ्रा
 नींभवनीतिहृद्विणी २० उर्गेस्वसंतानयुतेःशिवेशुभेनसामितुभ्यंसततंभवानिजे भूपात्यतिमं
 भगवानयवेस्वरःशीकृष्णचंद्रःप्रकृतेःपुनःस्वयं २१ एवंशुभेमावदत्कलनामधेयंरुमुदि
 स्यवंगरहाण उत्यंवदंतीषुसखीषुभेषीभूयोभवानींभवनेजगद् २२ अजानतीयंवदती
 विलासंतदावदंतीषुसखीषुभेषी गंधाक्षतैर्हृपविभूषणशैःसुगमाल्यदीपावलिभोगवसैः
 २३ आस्यतांरुलफलेक्षमिषुभेजेभवानींदरकाचमञ्जा नत्वांयतांवावदुभूषणशैःसंस
 ज्यसौभाग्यवतीर्ननाम २४ सर्वस्त्रियक्ताःप्रदुर्वकालिसुमंगलाश्रीर्वचनानितस्यैःकूपे
 सदातेसतकूपयासुमंशीलेसदाशैलसुतासुमंप्रभौ २५ शुश्रूषणंभर्तुर्वकंयतीसमेक्षमाहि
 भूयाजनकात्मजासुमं सौभाग्यमेवंतवदक्षिणसुमंसुवेभवेभीष्मसुतेशचीसुमं २६ सुवस्व
 तीतेचसरस्वतीसुमाभक्तिःपतौस्याचसतांहरोयथा २७ इतिश्रीमद्भु-ना-व-क
 विणीनिर्गमंनोमपंचमोऽध्यायः ५ श्रीनारदउवाच इत्येविप्रवदुनासदा

गः श्री
डा. ५

श्रीभिरभिनन्दिता देवीपुनर्विप्रवयुः प्रणामममुद्धर्तुः १ तत्कामुनिवर्तमेष्मीगिविजगत्त
स्ततः सहायमिः सखीमिषु निष्काममानैः मानैः २ कोटिवेदप्रतीकाणां मेष्मीकमललोचनं
अकस्माददृशुर्वीरः सुनिधिं निर्यतायथा ३ अथाकूटसुवर्णिनो गजिनश्च पदातयः समाग
तावत्ततास्ते मुमुक्षुर्वीर्यककिणी ४ तदयंगमिषैस्त्रीस्तोवीर्यैः कामयनु श्रुतेः उकितास्त्रा
निपेतुः कावर्दिनः सैन्यकालदा ५ वद्येनवायुवेगेन संघटामंजीरनादिनाः नैः श्रेयसंभवेन स
युत्तेनातिपताकिनाः ६ श्रीसुंस्वसैन्यसंघटातसैन्यसंविदावयन वायुर्यथायद्यवनं हविर्द
ककसायधिः ७ श्रीकदंबकमेत्याशुपश्यतां द्विषतां प्रभुः समाशोय्य वलं मेष्मीताक्षयुक्ताः स
थामिव ८ देवानां यथा तां राजनवाजकन्यां जटारह दिव्यं माहोतमं पार्श्वं धनुर्हंकारयन्मुद्र
९ ततो वेगेन महता स्वसैन्यं चागाते हसौ देवतुंडुमघोने डुर्यडुंडुमयस्तदा १० सिद्धाश्च सिद्ध
कन्याश्च श्रीकस्तस्य वयो यवि हवितावत्तुष्टु देवाः पुष्पैर्मेघनसंभवे ११ ततो ययोजयावतैः श
नैरामयुतो हविः शुभाहं संघमथावके पादौ भागाद्वयथा १२ तदा कोलाहले जाते ककिणी
हविरो सति वभूव रक्तकानां च सासा साक्षिपवस्यरे १३ जवायं यवशाः सर्वमानिनो नृपसत
माः न सै हिरे स्वामिभवं यवं जातं यथाः १४ अहोयिकस्तान् स्वयणो हतं गौयैश्च यत्नि
नां शुभाहं विवसिंहानामनाः किं यथा त्यवाजयाः १५ पवमुक्ताः कोपयवाजगृहः शस्त्रसं
हतिं विहृज्य क्रीडनादादीन्दं शिताः सैन्यसंयुताः १६ अहोहिणी दुयेनापि यौडकाः क्रो
धसन्निः अहोहिणी दुयेनापि महावीरो विद्वरथाः १७ अहोहिणी यंच युतो दंतवकोतिदा

११
 कृष्ण अक्षोहिणीत्रयेनापुमाल्लोकाजपुरेष्वराः १८ अक्षोहिणीभिर्दण्डमिर्जकसंयोज्यो महाबलः
 आययौसन्मुखेयोदुष्पादवनामहात्मनः १९ अन्येपिचैवपक्षीयायोदुष्शीकृत्सन्मुखेयनु
 षंकारयंतस्तेसमाजग्मुःसहस्रपाः २० प्रत्याव्यसंसंन्येसमालोकायदुतसः तर्तुमाजगम
 नानातेकस्यकैवर्तयोतकाः २१ वभूवतुमलेयुद्धमद्रुतंरौमहर्षणे संन्ययोश्चसपवयोर्देवराव
 वयोर्यथा २२ रायितोवयिमिसत्रपतिभिःसहपतयः गजागजेयुयुधिरेतुंरंगायुतुंरंगमैः
 २३ गच्छांयकारेसंजातेरुकिणीभयविह्वला विलोकाभगवान्देवोमाभेत्यमपंददौ २४
 बलदेवानुजोवीरो गदोयुत्वनमहद्वयः विवेकापुत्रं वदं वनं वद्विविप्रभुः २५ गदकाण
 विभिन्नांगारयिनश्चिह्नं कंचुकाः हतासहस्रताश्चनियेतुर्भूमिसंडले २६ पदातयश्चिह्न
 नपदागदकाणागतव्यथाः नियेतुर्भूतलेगमन्तुवावातहतं २७ अथाब्रूवत्तुःकेपिवीराः
 गदकाणोर्विदारिता येतूरणांगणोसासावहतीफलवन्नयाः २८ गदावालेभिर्निकुंभासथोम
 योर्विदारिताः विवेजुःपतिताभूमौकृष्णोदुष्पाकलाव २९ ततःयत्नायितंसेन्येदृष्ट्वापुमाल्लोम
 हाबलः गदंततादुगदयागदायुद्धविशारदाः ३० गदाविद्धो गदायन्वी गदायुद्धप्रभाववित य
 नुर्युद्धं सतत्याजततकालात्मनसात्वरं ३१ परोव्यथांगतेयुद्धेयतितोयिसमुत्थितः गदाग्रजेन
 पादतागदांतुंगगदो गहीत ३२ लक्ष्मणमयीशुर्वीपाचकोमोदकीयथा तयागदोहनच्छा
 ल्वैवजेणोद्रेयथागिर्वि ३३ गदाप्रहारमयितेपुमाल्लेनियतितेभुवि पौंड्रकोषजरासंयोदंत
 वज्रोविह्वलयः ३४ वत्सवश्रायपुत्रवगदोयविरुषान्विताः पौंड्रकोषिसहावीरो गदस्य

गः
शः
८

वयगां धजो ३५ विक्केददशमिर्कीणैः कुवाकौ मित्रतामिव दंतवकलुगदयागदस्यापि र
षीमुभं ३६ सूर्यामासराजेंद्रदंडेनेव समुद्युतं ततया स्यां सुजरासंथः सारथिं च विद्वेषः
पातया मासमूहं हिते कीणो विदेहराट् ३७ ततो मुणालसादा यवलदेवस्त्वरेवली विकरा
लेमुखेभीमे दंतवकमताडयन ३८ ततो मुणालसातेन दंतवकस्य युध्यतः सुवेव कोपियो
दंतः सतभूमौ पपातह ३९ तदा हसति दैत्या रौकमिणी सहिते हरौ पौडकं च जरासंथं तथा
उहं विद्वेषं ४० अद्यान मुणालेना पुवलदेवो रुषा त्वितः अयोपियतिता युद्धे मूर्च्छितः क्षतः
जासुताः ४१ सेनां समागतं सर्वं समाकृष्य हलेन वै मुणालेनाहन कुडोवलदेवो महाबलः
४२ दशयोजनपर्यंतं रथे भास्य पदातयः पेषिता सुणीता भूमौ शयाना यवर्णीनातः ४३
जरासंधादयः सर्वे मृत्युशेषान्नयः पवे पलायता ये अमेत्य प्रोचुर्नष्टोत्सवं मृगं ४४ भो भो
पुनश्चण्डालदौर्मनस्य मिदं त्यज किमेकेन विवाहेन भविता ते शतं भुवि ४५ अथैव द्वावि
कां हत्वा वध्वा रामं समाधत्वं अयोदवीं कविष्याम हृष्टीं सागरमेव ला ४६ एवं संवोच्यते
मित्रं श्रेयो गात्रं दिकापुरं ययुः स्वंपुनं सर्वं हतशेषान्नपास्ततः ४७ ३ तिथी
मङ्ग-डा-ना-व-क-किणीहरणे यदुविजयो नाम षष्ठोऽध्यायः ६ श्रीनारद उवाच
कमिणो हवरो फल मित्राणां च पराभवं प्रतिज्ञां करोतु कीं पुण्यतां सर्वभूमि १
अहत्वा समवेकं समपत्स्यं च कविणी कुंडने न प्रवेद्यामि सत्यमेतद्वीमिवः २ ३
त्युक्त्वा कवचं दिव्यं च नमर्वुदनिमित्तं शिरस्त्राणं सिंधुजं च संदधावमहोद्भटः ३ शौवीर

स्यधनुःशालिलाटजं चेषु द्विद्वयं आदायस्तेषु देशस्य स्वर्गं चर्मचकोटजं ४ येद्वयस्यमहा
 शक्तिं गुर्जराटमवांगदं यविस्ववंगजं यत्वा हस्तवाणं चकोटं ५ वदुगोपांगुलिवाणं
 किरीटीरत्नकुंडलः ककांगदस्तदाकवीयुद्धं कर्तुमनोदये ६ जैवं वयं समाकृत्य चंचलासु
 नियोजितं दृष्टो न्वगमतस्तस्मै कर्षन्नहो हिणीद्वयं ७ पुनः समाभातां दृष्टासेनां गमोम
 हाबलः तया युयोय समवेयुहेना समन्वितः ८ तिष्ठतिष्ठति देवेशं विसृजन्त्यकथं वयः
 संप्राप्नोति वयं कवीधनुःकावयन्मुहुः ९ त्वं मुंचस्व सारं मे यद्विजीवितुमिच्छसि नचे
 त्वां सबलं सद्यो नयामियमसादनं १० ययातिशायसंभृष्टो गोपालो ह्यिष्टमुकमवान ज
 वासं यमयाद्गीतो यवना ग्रात्य लायिता ११ उत्पुक्तेषु धिना कृष्णवाणे चापे निधाय सः नियम्य
 कर्णयर्थं तं निचरानहरेद्दृदि १२ तताडितो विभगवानथनुजं तिस्यनादिनीं चिह्नेदसायके
 नाशुगकडः पत्रगीयथा १३ निधायणीं चोदं संजनीं स्वर्णभूषितां कवीतुदणमिवा
 णैः संजघान हविंरणे १४ कसोमो घेनवाणेन मथ्यतस्तद्विधाकरोत कवीयुनः शतैर्क
 णैः संततादमये हविं १५ हविरेकेनवाणेन संजनीं सहितं धनुः चिह्नेदकवीणः सद्यो ज्ञा
 नेनेव गुणमयं १६ किन्नयत्वाथ वैदर्भो महाशक्तिं स्फुरत्यभां प्राह वद्वयं चोक्तिं विज्ञा
 नाय यथा मुनिः १७ तताडगदयातां वै गदाधारी गदागुजः द्विधाभूता महाशक्तीकवीः
 सूतं जघान ह १८ कौसोदकी गदागवीयतं तीव्रेणीया विणी तद्रथं पूर्णयामास सासं
 मोलं यथापविः १९ प्राह वद्वयं सोपि गदां सांभीषकात्मजः चक्रेण पूर्णयामास भू
 वानयितां पुनः २० यविस्ववंगजं नीत्वा कवीककांगदोवलीं दृष्टान्तीह विस्कर्षयज

गः श्री
हा. व

गर्जन्नवनवन्मये २१ तताडितोपिभगवानमालाहतववद्विपः तन्नैववविद्वेनापितंजवानु
वृणंगणे २२ यविद्यामिहतोरुकीकिंविद्वपकुलमानसः मर्त्ययन्मायवैव्याजोअग
हेखड्गचर्मणी २३ तत्ववड्गचर्मणाकिताखंखड्गपाहवद्विः खड्गगुणपिरस्त्राणःकं
धुकशुहतोमहान २४ हस्तजाणोपियुगपदेतेकिन्नाःकतामये खड्गमुष्टिकवद्वि
ककिणंसमुपस्थितं २५ गृहीत्वाभुजदंराभ्यांयातयित्वामहीतले तस्योपविहविस्थि
त्वायथासिहोमगोयमि २६ शितपावंतंदकाख्यखड्गजग्राहवोषतः दृष्ट्वाभारवयंख
ड्गककिणीभयविहत्वा यतित्वायादयोभर्तुंनवाचककणंसती श्रीककिण्णुवाच
अनेतदेवेणजगद्विवासयोगेसुवाचिंत्यजगत्पतेत्वे हंतुंनयोग्यःककणसमुद्रमद्रा
तवंपालभुजंमहामुजः २७ श्रीनारदउवाच यविजसैजदंगांतुःखड्गव्यन्म
खीप्रियां रुडकंटांसतीवीह्यन्यवर्ततहविःसयं २८ वधातंकटिवेनखड्गेनकीतया
मिणा वयनंसप्रकृतेणानंचकावड्गमुवेहविः ३० अक्षौहिणीद्वयंजित्वाकमःप्राप्तःसमेति
काः वड्गविक्रियेणदीनेककिणंतददणह ३१ विमुच्यवड्गसदयःपाहनिर्मर्त्ययनहविः अ
सायिदंतवयाकसकतंलोकजगुसितं ३२ हास्यवैपालभद्राणानंहिद्येताहणंभवेत यस्या
सहोदनेमुख्येविक्रयेचत्वयाकृते ३३ किंविदिष्यतिसायित्वाभूतवैकृप्यचितया सम्प्रापे
कुककल्याणीसस्याभवमुविस्मिते ३४ आर्यपुत्रेमहावुयेमाणोचैककडुर्मनाः सर्वका
लकृतंमन्येप्रियमप्रियमेवका ३५ वायोर्धनावलिविववणेयस्याविलंजगत तंकालमी
सुखंविद्विद्विखंकलयतांप्रभुं ३६ अहंममेतिभावोयंजगतोवंपकावणं ताम्यांविहितोभावो

मोक्षयन्त्रसंशयः ३१ सुखदुःखप्रदो नान्यः पुण्यस्यात्मविभूतः सिद्धो वासी न विपवः संसा
 रः तमसः कृतः ३२ एवं वासे एदेवेन बोधिता भीष्मकात्मजा वैमनस्यं वित्यन्यकृत्वा विषय
 यौ मुदं ३३ कवीतुताभ्यामुत्सृष्टो वित्यात्ममनोवधः स्मरनविरूपकरं तपसे सममनोद
 यत ३४ वावितो मंत्रमुख्ये शुक्लं दिनं न रातः पुनः चक्रे भोजकटेनामनिवासाय युवं पवं ३५
 कृत्वा एषां सह गोविंदः सदा मो यतु भिर्हतः द्वारको प्रययौ राजन्नादयजयतुं भूमीन ३६
 जाते महोत्सवे पुण्यां कृत्वा कृत्वा ननः उपये मे विधानेन मार्गशीर्षे हविः स्वयं ३७ हवे
 विवाहे सति कृत्वा कृत्वा पतेः श्रीकृष्णं भूषत कवामंदिरा युवंदवस्थापियथा मवावती द्वा
 रावती पुण्यवती तया वभौ ३८ भेषी विवाहस्य कणं विवित्रं शुणोति यः श्रावयते च भक्ता
 उदैव मुक्ता विभवेन मुक्तिं स एव मुक्तिं प्रतिपत्तिमुक्तः ३९ इति श्रीमद्-डा-ना-व-
 कृष्णं विवाहो नाम सप्तमोऽध्यायः १ श्रीनारद उवाच अन्यासां कृत्वा पत्नीनां मं
 गलं शुणु मे धिल सर्वपापहरं पुण्यं प्रायुर्वर्द्धनमुत्तमं १ सवाजिताय सूर्येण दत्तः सदा
 त्स्य मंतकः उग्रसेनाय समरणिः श्रीकृष्णेनाभियुचिताः २ सवाजितसेनदत्तौ द्रव्यलोभेन
 मे धिल दिने दिने स्वर्णभारानलौ यः सृजति स्वतः ३ अथ प्रसेनसुद्रातामणिकं वे निपाय
 सः सैयं वंहयमाकृत्वा मगया व्यचरुदने ४ सिंहेन माविताः सोपि सिंहे जां ववता हतः ५
 हीत्वा तं मणिं सद्यो जांबुमात्सगुहं गतः ५ कृष्णेन निहतो भूतामणिग्रीवो वनं गतः नृप

गो. सं.
४०. ४.
१.
५

यातः स्वसभास्योऽति सजाजितो हवीत भगवानुच्य शोलिप्रो नागवै सुवने गतः प्रसेन
मथं सिंहं च दत्तं प्रेक्ष्य महासते ७ अथ राजविले गत्वा मणिं हतुं स्वयं हविः पुत्रं कत्वा एविं ।
शाहमजयदहनायकं ८ तेन दत्तां अं वसती हरये कं न्यका पुभा मणिना सह राजेन्द्रावका
साय यो हविः ९ सजाजिताय प्रददौ मणिं निर्लंकुनः प्रभुः लीडितो को ह्युखो भीतो राजा स
जाजितो मणिं १० गृहीत्वा पियुनस्तस्य श्रीकृष्णाय महात्मने सत्यभामां सुतं प्रादाच्छांत्य धर्मं मेधि ।
लेखन ११ पंडवानां सहायार्थं उदयस्थं गतो हविः तत्र वैवार्षिकानां सान्नाकासी दंष्ट्रवत्स
लः १२ एकदा वधमाकुरु हविर्गंडी विना सह सुतीरे यमनातीरे मृगयायां विनिययो १३ तप
श्रुंती कालिंदी श्रीकृष्णं वरेमि कुती दर्शिता पंडवेन पितां गृहीता जगाम १४ द्वाविकामेत्य कालिं
दीं सूर्यकन्यां मनोहरां उपयेमे विधानेन वितनवन्संगलं पवं १५ आवंत्य राजतनुजं मित्रविंदं मनोह
रां स्वयं ववेतां जहाव भगवानकवीणीयं १६ नग्नजित्कन्यकां सत्यां दमित्वा सप्रगो वषात यम्य
तां सर्वलोकानां उपयेमे हविः स्वयं १७ कैकेयराजतनुजं मद्रांतु भगवानहविः कालिंदीमिव तां शा
श्रु उपयेमे विधानतः १८ सहस्रेन सुतां राजनलक्ष्मणं लक्ष्मणं पुतां कृत्वा मत्स्यमरीजित्वा जगा
ह भगवानहविः १९ तेषां षोडशासाहसं शतं च न्यकन्यकाः भौमं हत्वा तत्रिंशोधादा हताश्चाक
दर्शनः २० तासां मुहूर्त एकस्मिन्नागावेषु योषितां सविथिं जगद्देवाणीनां नुरूपाः समायथा ।
२१ एकैकशस्त्राः कृत्वा स्य पुत्रानदशादशा बलः भ्राजो जनत्रयं नवमां पितुः सर्वं त्वा संपदा २२

ककिण्यंभीष्मकन्यायांप्रद्युम्नःप्रथमोभवत् कामदेवावताभेयेष्विवत्सर्वलक्षणः २३ शिवोनिर्द
 संतोकेहत्वाव्योतंसमायतत मत्स्योदवेगतःसोयिनममभहवेःसुतः २४ मत्स्योदवाजिगीतोसोभार्थ
 यापरियालिताः ज्ञात्वाशत्रुकृतोवार्तसकासीकटयोवनः २५ हत्वातंशंववंशंभार्थयांवरमागा
 तः दुर्भकामाययोरजनचित्रंकर्मचतस्यतत २६ सककिणोदुहितवं हत्वाभोजकलात्युवात् स्वयंव-
 रस्यलाद्राअनुपयेमेमहारथः २७ तस्मात्सुतोनिर्द्वोभून्नागायुतंवलालितः सुवज्रोणावताभ्योयं
 शारदेदीवरपमः २८ चतुर्व्यूहावतारस्यपरिसर्गतमस्यहि एवंविचित्रंचरितंविवाहानांसुमंगलं
 २९ सर्वपापहरंपुण्यंश्रापुर्वर्द्धनमुतमं मयातेकथितंराजनकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ३० उतिथी
 मङ्ग-डा-ना-क-महिषोदुहोनासाहसोप्रायः ८ वङ्गलासुउवाच । विषुलोकेषुविरच्यताया
 न्यावैडाविकापुरी परिसर्गतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोयत्रवासकृत १ श्रीकृष्णस्यांगसांभूतापुरीडाव
 वतीश्रुता कस्मादिहागताहरजनकस्मिनकालेवदप्रभो २ श्रीनारदउवाच सायुसायुत्वया
 एहंकारकागमकारणं यच्छ्रुत्वाशुद्धतांयातिलोकज्ञात्यपिपातकी ३ शर्कतिनामराजाभूवेकवती
 मनोःसुतः चकारराज्यंयमेणवर्षणमयुतंभुवि ४ उतानवर्हिषानर्तोभूविषेनाउतित्रयः शर्कते
 वभवन्पुत्राःसर्वधर्मभूतांवराः उतानवर्हिषोदुष्टसर्वोभूविषेणायदक्षिणं पश्चिमंचदिशोसर्व
 मानर्तीयददौनयः ६ ममेयंदिमहीकृत्स्नामयाधर्मणयालिता वलाजितावलिलेनस्यतांयाल
 यिष्यथ १ यितुर्वचनमाकर्ण्य श्रानर्तोमथमः सुतः शानीज्ञानमयंवाक्यमुवाचप्रहसन्नि
 व ८ श्रानर्तउवाच तवेयंनमहीकृत्स्नानत्वयायालिताकवित नत्वङ्गलाजिताराजनश्रवन्नि
 होभवान्भुवि ९ महीश्रीकृष्णदेवस्यतेनैवपरियालिता ततेजसर्जिताकृत्स्नावलिष्टेनद्वेः

मः शं
का-ष
११

समः १० स एव विष्णुं स्वेकतं सजयति च पतिं च स एव ब्रह्मण्यवरमं कालः कलयतां प्रभुः ११ योतः
प्रविष्टं भूतानि भूतैरयं विलास्य यः स विष्णोः पथि यो सोऽपि हरति तमः स्वयं १२ यद्गुणार्द्रो
तिवातो यं सूर्यं स यति यद्गुण १३ यद्विहरति मंसादाच्छीकृत्संयवमेष्टुं भजसर्वात्मना राजाना
हंकारं समाचर १४ श्रीनारद उवाच ज्ञानं प्राप्नोति पापं कति हि प्रः पुत्राकर्मैः आनर्तं स्व
सुतं प्राह कथा प्रसूतिता भवः १५ पार्थीति कृवाच इवांगकुशसुदुग्धुगुणवद्भयसेकं यं
इतंतु मेवाज्यं तावत्तं मामहीव स १६ यस्तु पावायितः कृत्स्नः सोऽपि सर्वसंवायकृत नवीनां किं म
हीति तैर्भगवानेव दास्यति १७ नारद उवाच इत्युक्तं सुत दानं तौ राजानं प्राह समादः यत्र ते च
महीराज्यं तत्र वा सो न मे भवेत १८ पित्राणिः सावतो राज्यादानं तौ द्यितं गतः वेला मेत्यत यस्मै
पेवर्षाणामयुतं जले १९ प्रेमलक्षणा मत्ता संतुष्टो भगवानहविः तस्मै संदर्पणं दत्त्वा वरं वृही
त्युवाच ह २० कृतांजलिः पुत्रो भूत्वाऽऽनर्तुं उत्थायणी भूतः तन्नाम कृत्स्नपादं ज्ञेयं सांख्यी प्रेमविद्व
लः २१ आनर्त उवाच तमस्मै वासुदेवाय नमः शंकर्यण्ययं प्रद्युम्ना निकटाय सात्त्वताय तये
नमः २२ पित्राणिष्ठापिते देवत्वा महं शरणागतः देहि सद्यं भूमि मन्यां यत्र वा सो हि मे भवेत
२३ अथोपियत प्रसादेन ययो सर्वात्मै पदं तस्मै नमो भगवते प्रणतः केशदायणे २४ श्रीनार
द उवाच आनर्तमानं तदीनं भगवानदीनं तलः प्रसन्नः श्रीमुखेनाह मे दुर्गाभीरया गीवा २५
श्रीभगवानुवाच अन्या न मे हि नीलो कैंकि कर्तव्यं मया न य सवचस्तदं कर्तुं मद्भक्त्या यवितो
षितः २६ तस्माद्वै सस्य लोकस्य वैकुंठस्य पर्वतय भूखंडं यो जनशतं ददाति विमलं शुभं २७
श्रीनारद उवाच इत्युक्तं नर्तनयति भगवान्मत्तवत्सलः वैकुंठाच्च समुत्थाय भूखंडं दत्तः

योजनं २० चक्रे सदृशं नृपुत्रा समुद्रे भीमनाहनि दधाम भगवान् देवस्य सोपवि विदेह गते २८
 आनर्तोलक्षवर्षांतं तत्राज्यं चकार ह पुत्रयोऽहमायुक्तो भुञ्जन्वैकुण्ठसंघटे ३० उदंश्रुत्वा य
 स्यातिः पिता वै विस्मिन्नो भवत आनर्तो नाम देवो भूदधर्तस्य प्रशासतः ३१ देवतस्य पुत्रो
 भूतश्रीशैलस्य गिरः सुतं समुत्पाद्य सदृशं भाषामानतेर्षुन्यया तपत ३२ सो भूदेवतनाम्ना
 पि देवतो नाम पर्वतः कुशस्य लीं विनिर्माय राजपंकुत्वा य देवतः ३३ समादाय स्वकां कन्यां
 वरुणलोकं जगाम ह वलदेव विवाहे पितृकथा कथिता मया ३४ तस्माद्भवती पुण्यां मोक्ष
 दारं विदुः सुराः ३५ इति श्रीमद्भु-दु-ना-व-द्वचका गमनं कारुणं नाम नवमोऽध्यायः
 ६ श्रीनारद उवाच ३ अयं मया ते कथितं द्वाविका गमनं कारुणं सर्वपापहरं पुण्यं किं भू
 यः श्रोतुमिच्छिहि १ वहलास उवाच सर्वतीर्थमयी भूमिश्च द्वाविका नगरी शुभा तत्र मुखा नि
 तीर्थं निवदमं मुनि सतम २ श्रीनारद उवाच आग्रभासा तीर्थमयी मर्यादी कृत्य पश्चिमं भू
 मिसो ह्यपदा राजा ज्वाविका योजनैः शतं ३ द्वाविकां नगरीं दृष्ट्वा नरो नाशयणो भवेत् द्वाविकां
 यां मृतं कोपि गार्धभो पिबतु भुजः ४ पश्यन् पुण्वन्कथां तस्या द्वाविकेति वदन्कथितं दृष्ट्वा द
 द्वाविकां मृत्युं गतो याति परगतिं ५ एकदा वै तं भक्तं प्रेमानंदं समाकुलं प्रेक्ष्य खंदर्शनं दत्त्वा
 हविश्शुभ्रं भवेत् ६ तत्रैव विंशतिं भूता गोमती समुद्रानदी यस्या दर्शनं मात्रेण वरुणहत्या प्रमुच्यते
 १ गोमती तीव्रजं पुण्यं वज्रं सिधारयेन्नरः शतजन्मकृतं पापं मुच्यते नात्र संशयः ८ मकवस्थे ववौ
 माद्ये प्रयागे स्नानमाचरेत् शताश्वमेधजं पुण्यं संशयं प्रोति विदेह गते १० तत्सहस्रगुणं पुण्यं गोमा
 त्यां मकवैववौ गोमत्या श्वेतमाहात्म्यं वक्तुं नालं वतु मुखः ११ गोमत्यां चक्रे तीर्थं तु पाषाणम्

गोमत्यां
 गोमतीति वदत्ययिनः कथितं
 गोमतीति वदत्ययिनः कथितं
 गोमतीति वदत्ययिनः कथितं

गः शं

रा व

निचयाश्रये ते सर्वचक्रांतं यं तिस्रजनीयाः प्रयत्नतः १२ वक्रचिह्नं चक्रतीर्थं दृष्ट्वा यो ह्यन
माचरेत चक्रपाणिपदं याति पापानां भांजनोपि हि १३ कोटिजन्मकृतेः पापैः यतिनो यो विधा
तकी चक्रतीर्थस्य सोपा नमेत्यमुक्तिं समाकुरुत १४ वक्रलास्य उवाच यो सत्यां हि महानशं
चक्रतीर्थं शुभाय दत्तं कथं जातं वक्रमतं तन्मे ब्रूहि महामुने १५ नावद उवाच अत्रैवोदाह
रंती ममि तहा संपुरातनं यस्य दर्शनमात्रेण पापहानिः परं भवेत् १६ अलकेणो राजराजो
निधीणो धर्मभूतप्रभुः वै स वै यज्ञमात्रे मे कलभ्यो तव भूमिषु १७ तस्य यज्ञे स्वयं विष्णुवागतो
वै स्यात्तमनः वृत्तात्किं वो जंभमेदी वक्रणो यादसां यतिः १८ वायुर्धर्मो ब्रविः सोमः दितिः
सर्वजनेष्वकी गंधर्वास्वरसः सिद्धास्वेत उरुमाययु १९ देवर्षयः समाजगमुस्तथा वृत्ता
र्षयो नय धनाधक्षो भवतस्य पुत्रस्तु नलकुवतः २० रक्षायां वीरभद्रो भूतस्तौ वायं राजान
नः तथामरुद्गुणः सर्वे पवित्रेण काविरः २१ बाहुलेयस्य भासजामकरोऽर्धमतत्यनः वृत्ता
नादः पार्श्वसौ लिः कुबेरस्य च संविणो २२ सर्वपासु विदं प्रोष्टो दानाधक्षो वभूवतुः एवं
हि विप्रवशो वभूव यमोत्सवः २३ अथवा वभूव स्यातो राजराजो महासनाः परं भागं
च देवेभ्यो विप्रैभ्यो ददित्वा मदात् २४ एवं सर्वे धरे मुखे तुष्टे देवर्षिस्तमे अजगामाथ
पुर्वं स्यादंडी कुर्वी जटायवः २५ कोधी कणो यातुकां विदीर्घस्मृः कणोदरः दर्भासनस
मित्यावृत्तमचर्मयवः यवः २६ तमागते समागतस्य सजपित्वा विधानतः भयभीतः पवित्र
स्य कुबेरः प्रणामात् २७ अथ मे सफलं जन्म सफलं मंदरं च मे अथ मे सफलो यज्ञो ह
संस्तुयागते सति २८ इत्यं संतोषितस्तेन पुर्वं सामगावन्मुनिः देवं मनुष्याधर्माणां

प्राहियहसिताननः २८ त्वं राजराजो धर्मात्मा दानो विप्रपरायणः कृतं ते वै स वै पञ्च वै
 सुसंतोषकारणं ३० नद्याचितो मया त्वेवैकापिवैश्वर्यप्रभो अथैवयांचनं कुर्वेत्तात्कालं
 ज्ञानिसतमं ३१ सयांचां सकली कुर्यात्सुभ्यं दास्यामि मद्वरं नचेत्तां भस्मसात्कुर्वेत्ता
 पेनातिभयेन वै ३२ वर्तते त्वद्गृहे सर्वत्रैलोक्यनिधौ नव तान्मे प्रयत्नं मद्गते तदर्थं गतवा
 नहं ३३ नारद उवाच एतच्छ्रुत्वा राजराजो दानशील उदावधीः उमिति प्रतिगन्ही
 यं प्राह तं गुह्यं केचनः ३४ एवं निधीयतां स्युः तं दानात्प्रदो निधीयते संतातादाः पार्थसौ
 लिङ्गवतुर्लोभमोहितो ३५ द्वावृचतुः एकैयं द्वावृचलोभी निधिभिः किं कविष्यति लहं
 दिव्यं देहि च सौवर्तिं वत्तत एतं ३६ नारद उवाच तद्वचः पुरुषं श्रुत्वा उर्वीसा क्रोध
 यविगृहः भूमंग कुटली भूते वत्तेने उचकार ह ३७ स्थलीव सर्वत्रां देवचाल निमि
 षडयं प्रणतं यनदं वीक्ष्य ताभ्यां पापे महा मुनिः ३८ मुनिकवाच संतानादमहा उच
 पापवृद्धे तिलव्यक ग्रहवत्तं यनग्राही ग्राहो भव महा इव ल ३९ पापसौले पापवृद्धे य
 नलोभममदात्तितः गजवतप्रेरणं कुर्वन्त्वं गजो भव उर्मते ४० नारद उवाच ताभ्यां शा
 पं मुनिर्देवा निधीनीत्वा कुबेरतः वरं देतौ पुनस्तस्यै उर्वसा उर्लभं पदं ४१ अस्मादनाय
 द्विगुणं भवंतु निधौ तव त्रायुक्ता स निधिः प्रागादहो ते जीयसां वलं ४२ इति श्री
 मद्भ-द्र-ना-व-गोमयुपाख्याने च कृतीर्षमाहात्म्यं नाम दशमोऽध्यायः ४० नारद उवा
 च कुबेरमंत्रिणो दीनो विप्रपापविमोहितो तत्र साक्षात्स्वयं विसुः प्राह तौ पापं गतो
 १ श्रीभगवानुवाच मदर्थं संपुते यजे भवंतौ दुःखसंपुतो हास्युणां नां वचो हं वै हवी
 कर्तुं न च क्षमः २ भवतं ग्राहमाते गोपुद्धं हि पुवणोर्यदा तदा वै सत्यं सादेन प्रकृतिं स्वाम्

भा: का
शु: व
१३

गमिष्यथः ३ नावदउवाच उत्युक्तौहविणतौहौवाजराजस्यमंदिणो वभूवतुर्गृहगं
जोआतिस्मरणसंयुतो ४ सुंटागहोभवकुहोंगोमत्यांचपातंसमः विकरालोमहाभी
मःशतहस्तवपुर्दकाः ५ पार्श्वमौलिर्गजेंद्रोभूद्रैवतस्यगिबेवने चतुर्दंतःकज्जलामः ६
प्रोचोयनुःशतं ६ वंजुलैःकुववैःकुंदैर्वद्वैर्वत्रेणभिः वंभाभूजवटैर्युक्तैकोविद्वरा
सनाजनेः ७ मंदावपाटलाकोकनूतचंपकचंदनैः पवसोडुंववस्यत्यखजुवैवीजस
वकै ८ प्रयालाश्रातकास्त्रैश्चक्रपुकेःपरिमंडितैः वैवतस्यवनेदीर्घैर्विद्यारमहाग
जः ९ एकदामायवेमासिगजेंद्रोगिदिगद्वरात स्वातुतांगोमतीगंगासाययोसगरा
नदन १० चिंभसमवगाद्यासुपुंडादंडैर्वितस्ततः कवेणःकलभात्सर्वान्स्त्राययास
नागवाट ११ महान्ग्राहोपितबुस्थोवलीमान्दैवकीनोदितः अग्रहीचुरणोनागंक्रो
यसवितविग्रहः १२ येनेवतहुतेनीतोयजेंद्रोवलदपितः तमाकष्यवहिःप्राप्तः
पुनस्तेनविकर्षितः १३ कवेणवश्चकलभास्ततावपितुमहमाः एवंतयोर्युद्धमतो
श्चकर्षतोर्हिवहिर्मिथः १४ पंचमण्डत्येववर्षाणिव्यतीयुःपप्रयत्नंरुतां एवंकवम
लमायत्रोगजोआतिस्मरोमहान १५ प्रेमलक्ष्मणयामाहाहविपादकताश्रयः स
सावशीहविंदेवंमृत्युपाशवशंरातः १६ अजेंद्रउवाच श्रीकृष्णकृष्णसखक
सवपुर्दधानकृष्णपतेविपादयिस्सुवेणविस्मो सूर्यप्रभोपवमपावनपुण्यकीर्तंमोपा
दिपादियवमेखवपायपाणात १७ नावदउवाच एवंग्राहगृहीतांगंस्मवंतंसहविं
हविः स्रुत्वाकृष्णसर्गदेगादथावहीनवत्सलः १८ स्वयंरवगात्समुतीर्यथावन्त
कंसुमाक्षियत चक्रप्राप्तेसर्वमेवग्राहस्यापिपिबोडुतं १९ दैन्यप्राप्तेयनमिवरेहा

द्वित्रैवभूवह पश्चात्पतितं चक्रे गोमत्यां च हृदैर्न दत्त व० पाषाणनिचयान्सर्वोष्णोष्णोष्णं
 कारह तत्रैमिसंघर्षभवं चक्रे तीर्थेषु भावहं २१ तच्च कृदर्थनादाजन्तु सहात्मा प्रमुच्यते ग्रा
 हणिक्रमणिनाभूत्वा सर्वत्र पदयावह वर श्रीकृष्णानुगृहादस्मीदित्युपोवभूवसः पवित्रस्य
 हविंनत्वास्तुत्वा देवं कृतं जली २२ ऊचे रसं विणो तो द्वौ जग्मतुः स्वयं देयुनः देवेषु पुष्यवर्ष
 त्सु जयध्वनिनदत्तु च २४ जगाम भगवान्साक्षात्स्वयामप्रकृतेः परं चक्रे तीर्थकथा मेनां यः
 पुणोति नरोत्तमः २५ चक्रे तीर्थस्नानफलं संप्राप्नोति न संशयः गजग्राहकस्यां पुण्यां यः
 पुणोति समाहितः २६ उः खमं नश्यते तस्य सुखं भवति भवं २७ इति श्रीमदुःखा-
 ना-व-चक्रे तीर्थोत्पत्तौ गजग्राहमोक्षनामैकादशोऽध्यायः ११ श्रीनारद उवाच शंखो
 दावे तीर्थमुखे सर्वदा नंददातियः सगच्छेत्सर्वलोकं सर्वोपद्रववर्जितं १ श्रीकृष्णमहाः प्रां
 तातमात्रितो नाम महा मुनिः तीर्थयात्राप्रसंगे न शयमानं भूमिषु २ दृष्ट्वा पुमं सवः स्वात्वा
 हवेः सज्जं चकार ह तत्स्वायां महाशंखं पायसं प्राविशे स्वतः ३ सो वयमास कक्षीवानस्य
 शिष्यो तिलोमतः सज्जं शंखं गतं वीक्ष्य क्रुद्धः प्राह वितो मुनिः येन नीतस्तु मे शंखः शंखा
 रव्यो भवतु भवं ४ तदैव शंखं वरुणो भूत्वा कक्षीवान्नाशाय पीडिताः तत्प्रादयो निपतितः पाहि
 मामित्युवाच ह ५ श्रीश्वेणोत्तस्वितः प्राह उर्मते किं कृतं त्वया स्तेयदोषा दुस्त्वपायं मद्वचो
 नमस्य भवेत्त ६ भज श्रीकृष्णं यत्तुं सते मोक्षं कपिष्यति इत्युक्त्वा गते राजन्विते देवे म
 समुनो ७ सरोवरे निपतितः कक्षीवान्शंखं रूपकं प्रवदन् कृष्णं सति गतवर्षं स्थितो

गः शं
डा- ७
१४

सं

भवत ८ परितर्कतमः साक्षाद्भगवानमकवत्सलः आगत्य सर्वस्वीं मा भेद्य मये ददौ ९
तां मे वनादगंभीरं किं प्रकृता जले चरः सुकोपाहिपाहीति देवदेव जगत्पते १० भुजगेन्द्र
भोगकृष्ण भुजेन भगवानप्रभुः शंखमर्कं गजमिव प्रोह्यारदया पवः ११ तदेव दिव्यरूपो
भूच्छंखरूपं विहाय साः कृतं जलहविं तत्वास्तुतिं च कृतं दार्द्रकः १२ कक्षो वानुकाच
वासदेवनमस्तौ सुगोविंदपुत्रकोत्तम दीनवत्सल दीनेश दुर्गविकेश यवेश्वर १३ अर्धैकवय
दं दण्डे प्रल्लावस्यातिहाविणे गजस्योद्धारिणे तुभ्यं वलेर्वलि विदेनमः १४ द्वौ पटी चैव संजा
एका विणे हरये नमः गवाग्नितनवासेभ्यः पांडवानां सहायिने १५ पादवज्राण कर्त्रेण ता
दाभीरवद्विणे गुरुमात्रद्विजानां च पुत्रदात्रे नमो नमः १६ अगस्त्यनिरोधार्तन्याणां मो
क्षका विणे नमस्तौ द्वाविणे साक्षात्सदाज्ञो देव्यहा विणे १७ वासुदेवाय कृष्णाय नमः संक
र्षणाय प्रद्युम्नायानिकुडाय चतुर्व्यूहाय तये नमः १८ त्वमेव माता च यिता त्वमेव त्वमेव वं
पुष्ट्यसखा त्वमेव त्वमेव विशाद्विणे त्वमेव त्वमेव सर्वं मम देवदेव १९ श्रीनारद उवाच
एवं स्तुत्वा हविं राजन कक्षीवान्मे मविह्वलः सवितः विमानवरमास्थाय पादवानां च य
प्रपतां २० विभ्राजयन् दशदिशः शतसूर्यसमप्रभः जगाम वै सर्वलोकं सर्वाय द्रववर्जितं
२१ शंखोद्धारक तोयस्मिन् हविणामेविलेख्यं तस्मातीर्थं महापुण्यं शंखोद्धारप्रणंगते स
शंखोद्धारक एतां तोयः शुणोति नरोत्तमः शंखोद्धारस्नानफलं लभते वै न संशयः २३
॥ इति श्रीमद्भगवद्गीता-ना-व-शंखोद्धारमाहात्म्यं नाम दशोऽध्यायः १२ श्रीनारद उवाच १४

प्रभासस्यापि महातमं पुण्यं राजन्महामते सर्वपापहवं पुण्यं ते जसो वदुर्नयने १ गोदा
 वर्यो गुणो सिंहविद्ये वेचकुंभगे रविगृहे कुरुवे वेकाण्यां चंद्रगृहे तथा २ यत्पुण्यं लभ
 ते राजन स्नानतो दानतो नरः तस्माच्छ्रुतं गुणं पुण्यं प्रभासे च दिने दिने ३ यत्र स्नात्वा द
 क्षणाया रूहीतो यद्दमणो दुबट विमुक्तः किलिषात्स शोभे जेभूयः कलोदयम ४ मह्य
 पुण्यं तमा राजन यत्र प्रत्येक सरस्वती तस्यां स्नात्वः नरः पापी साक्षाद्भूमयो भवेत् ५
 ततीरे वर्तते राजा स्नात्वा वैवोयपियल्लं पुण्यो नियोभा गवतं पुण्यं वरुनसंमितं ६ लोक
 द्वै लोकपादं वामो नीनियतमानसः तस्य पाणौ भवेद्वा जत्वे सर्वं परमं यदं ६ प्रोष्टयै र्गि
 मास्यं हे मसिंद हसमन्वितं दादा नियोभा गवतं सयातिय रमा गतिं १० पुण्यं न श्रुतं यै
 सुशीमद्वा गवतं क्वचित् तेषां वषा जन्मगतं नराणां भूमिवासिनां ११ यैर्न श्रुतं भागवतं
 पुण्यं नावायितो यैः पुकषः पुण्यः कुतं मुखे नैव ध्यामयाणां तेषां वषा जन्मगतं नरा
 णां १२ द्वारावत्यो तीर्थराजं गोमतीसिंधुसंगमं यत्र स्नात्वा नरो याति वैकुंठं विमलं यदं
 १३ शताष्टमे यजं पुण्यं गंगासागरसंगमं तत्सहस्रं गुणं प्रोक्तं गोमतीसिंधुसंगमं १४
 अत्रैवोदाहरंती ममिति हासे पुनतनं यस्य श्रवणमात्रेण पापपाशात्प्रमुच्यते १५
 आसीद्भजाद्वये वैश्वो राजमार्गप्रतिः पदः महागौरवसंयुक्तो निधीणो धनदो यथा
 १६ तेषां प्रसंगानि स्मरतो विटगोष्ठीविणारदाः श्रुतकीडनकासकोलोभमोहम
 दान्वितः १७ मृषावादी महादुष्टः कुकर्म निरतः सदा हासणेभ्यो नयिभ्यो न देवेभ्यो
 भ्यो धनं ददौ १८ हवेः कषां प्रेक्ष्य हराहवं वै निर्ययोत्वको विजोः सेवायिनकतानपुत्रे

नमो वि
 कुरुनयने
 श्रुतं विद्ये न तस्य श्रीवोयपियल्लं

शः फं
डा. व.

१५

भोयनंदहो १८ त्याकाभायंसमिन्नोभूदनाहो उमतिः खलः वे स्या प्रसंगातस्यापि यना
द्वैप्रक्षयंगतं २० अर्द्धतुतस्वनेनीति किंचित्पृथ्वा गतं स्वतः पुण्येन वदते लक्ष्मीः पाये
नक्षीयते ध्रुवं २१ एवं सति र्थनो ज्ञातो वे स्या रक्तो महाखलः तस्मिन्ना जाद्वये रम्ये चो
री कर्मचकारह २२ चोरी कर्म प्रकुर्वेत्तं वध्वा तं दामभिर्नयः देशा त्रिः सारया मस
मांतनुर्नयतीत्युच्यते २३ वनेपि तिवसन्नोपि जीवहिंसा चकारह समाहा देशसाहसं न
ववर्षयदा ज्ञानः २४ पश्चिमांतुदिपां प्रागाहं यो दुर्भिक्षपीडितः वने वै मावितः सोपि हिं
हेन न लब्धततः २५ तदैव यमदता संवधाया यो रयो मुखो गहीत्वा खेगतः सद्यः खादन
चंचुपुटेन तं २६ निवासिषाः खगाश्चा न्ये सामिषं जग्युगानुनाः एवं कोलाहले जाते शंख
चिल्लादिभिः कृते २७ नजहौ मुखतो मांसं पश्चिमा मां जगामह तत्समेनापि गयेणती
दृष्टुं डैनताडितात २८ तन्मुखात्प्रपतन्मांसो गोमतीसिंधुसंगमे तीर्थं सुते तस्य मांसे
वे स्या यं पातकी महान ३० तेषां याम्ना वयं किंत्वा भूत्वा देवाश्चतुर्भुजः पश्यतां यमदता
नां विमानमधिक सुसुः ३१ विराजयन्दिपाः सुवीः परंपासदरेय्यो गोमतीसिंधुसं
गस्य माहात्म्यं पुण्यं तेन वः ३२ सर्वपापविनिर्मुक्तो विसुलोकं प्रयातिसः ३३ ३४
उति श्रीमद्-डा. ना. व. प्रभाससुखसती वीथयि पल गोमतीसिंधुसंगममाहात्म्यं नाम
उयोदमो ध्यायः १३ श्रीनामदउवाच डावावत्याः समुद्रस्य माहात्म्यं पुण्यमानद
सर्वपापहरं पुण्यं तत्स्नानफलदं स्मृतं १४ माय व्यां सर्गमास्यां यो वृत्ती स्नात्वा नक्षीयति
नत्वा संसज्य विधि वदन्त दानं करोति यः २ तस्य देहे उयो देवा निवसंति महीयते यस्य

कथा च तैसा दुयेतो नित्युर्गं यमस्य व २६ अष्टक
श्रीमहात्म्यो मांसं हंतस्य भुजस्य च
१५

दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थतां ३ तदेहसुपर्शनात्सु शोभस्महत्याप्रमुच्यते यत्र तत्र गतः १
 सोपितव्रतवचभूषभा दृष्टान्तं च मते पायी जगद्वृकरोपि हि किनतियाययटलेपवं मोक्षं
 प्रयाति हि ५ वैवतस्याथ शैलस्य साहात्म्यं शुण्डमानद सर्वपापहरं पुण्यं मुक्तिमुक्तिप्रदा
 यकं ६ गौतमस्य सुतोपीमानोपावीनासर्वैः सवः विंध्याचले तपस्येवैवर्कणं मयुतं शतं १
 ७ तदेहमागतः साक्षादयं तव तमो मुनिः नो ब्रूयात्साहनात्सोपि मेधावी तपसोत्कटः ८
 अयांतव तमस्मै वैशपायकोपसवितः समामभक्तपापात्मनस्तयो वलगावितः ९ श्री
 लवते स्थितिश्च त्वं शैलो भवदुर्मते ३ त्पुत्काय गते साक्षादयं तव तमो मुनिः १० मेधावी शै
 लतां प्रापः श्रीशैलस्य सुतो भवत जातिस्मरो महाबुद्धिर्विष्णुभक्तिप्रभावतः ११ एकदा स
 त्पुत्राच कुत्वा साहात्म्यं द्वाविकायुनः तत्र वा सोपि मेभूयाते न मोक्षं हजाम्यहं १२ कथं मे
 गमनं तस्यामिति बुद्ध्या विचारय न मां प्राह सोपि राज्ञां वैवने गच्छ सत्त्वये १३ वदमत्या
 र्थना मुक्तां त्वं महात्मी न वत्सलः सोयं महाबलो राजा प्रसन्नो यदि वा भवेत् १४ तेन नीतस्य
 मेवा सो भविष्यति हरेः पुत्रि ३ तिष्ठत्वा मया विष्णुभक्तानां शांतिका विणा १५ वैवता पाशु
 कथितं तथोक्तं यत्र संवचः सप्रसन्नः प्राह राजन्न ३ कोपिन यर्वताः १६ तत्र स्थायनां कवि
 ष्यामि समुत्थाय भुजावलात समुन्नीय द्वाविकायां प्रतिज्ञां सकरोदिमां १७ एकस्मिन्ने
 चो वयितुं प्रयाते नृप मुत मे तत्सर्वं च समाप्राप्यः श्रीशैलस्य पुत्रे नृप १८ कलहप्रियेणापि
 मया श्रीशैलाय महात्मने कथितं सर्ववृतांतं नृप चौर्यसमन्वितं १९ श्रीशैलः पुत्रमोहं
 न निर्भर्त्स्यति कया सि हि सुमेकं सि विराजं च हिमवंतं न गेष्टवं २० श्रीशैलः प्राह यमीत्सा
 पुत्रस्तेह समाकुलः एको दैवेन दत्तो यं न पुत्रा व ह व शुभे २१ तदेहमागतः साक्षादयं तव तमो मुनिः

गः शं
डा. ४.
१६

६५

हावले विदेशं याति पुत्रो मे तेन राज्ञा महात्मना २२ पुत्रस्ते हाभिभूतो हं पुत्रयोः शरणं गतः श्री
त्वा तं वैवतं श्रीं पुत्रं सांदातुमर्हस्यः २३ आते शुकारणा तोष्टै समेकश्च हिमाचलः शैलल
क्षैः परिवृतो यो दुःसाजगमतु कुतं २४ ततो भुजाभ्यामुत्थाय हनुमानि वतं शिर्वि ऊर्ध्वं कृत्वा व
लाद्राजपदागंतुं मनोदये २५ तदैव घागता नवीन्य गिरी नपास्त्रा सुधाविणः अदृष्टा संच
कारो धैर्यदित्या तमिवात्मनः २६ ननाद तेन वरुणां देस्य लोके विलैः सह तदैव तेषां पास्त्रा
गिहस्तेभ्यो न्यपतन्स्वनः २७ निरापास्त्रा स्ते पदापोलाः कुर्वतः प्रथ्विं मुहुः गच्छंतं स गि
दिते दुर्मुखिभिर्जानुभिः पाणि २८ यथा सुरा हनूमंतमनुयाता महावले तैस्त्रादितो पिनज
हौ गिरिगजं कवाग्रतः २९ मन्मुखा च्छीद विः श्रुत्वा शैलोद्योगं नयोपवि सद्यो भक्तसहा
यार्थं भगवान्मत्तवत्सलः ३० आगत्या कपामार्गे पिदत्वा तेजः स्वकं पदं मामेष्टे यमयं
दत्वा त्वरमंत रथीयत ३१ गते हवो भगवति भगवते जस्रान्वितः एकहस्ते गिरिं धत्वा मुष्टि
नावज्जहातिना ३२ समेकं संतता द्वाणुवजीव वलवतः तस्य मुष्टिप्रहारेण मेकविह्वलतां
गतः ३३ हिमवतं वाहुवेगात्पातयित्वा महीतले समर्दय भ्यां चान्यांश्च विंथा दीनवणाई
मदः ३४ विंथांश्च ते सर्वे पादद्वारेन मर्दितः भयभीता रणेत्यक्ता उडुवुक्ते दिशो दृष्ट्वा ३५
एवं जित्वा शैलसंघं तं शैलं शैलसन्निभः वैवतो पिजया रावैरानर्तेषु न्यपातयत ३६ सो
मूद्रैव तनामापि राजन वैवतकाचलः हविभक्तः शैलमुख्यो द्वावावत्यां विराजते ३७
तस्य दर्शनमात्रेण वरुणहत्या प्रमुच्यते स्पर्शनाच्छ्रुतयज्ञानां फलमाप्नोति मानवः ३८
यात्रा कृत्वा पियस्यापि विक्रम्य नताननः भोजनं हारुणैर्दत्वा याति विस्रोः परंपदं ३९

१६

३८ इति श्रीमद्गङ्गा-ना-व-रत्नाकरवैवतकाचलमाहात्म्ये नाम चतुर्दशोऽध्यायः ।
 १४ श्रीनारद उवाच तस्मिन्निबोधसतीर्थवैवतेन कृतं पुरा यत्कृत्वा यस्मै कंकोटि
 यज्ञफलं भेलमेत १ कथितं कंकासतीर्थं कथिष्यातां तस्मै सर्वं शिरोवैवतके राजन्सर्वपाप
 प्रणशने २ भौमासुरसुरवोऽष्टोद्विविधो नामवानरः सावित्रो यत्रासेणमुष्टिना बभूव
 वातिना ३ सद्यो मूर्कगतः सोपि सतां हेलनवानपि तत्र स्नातुं सदा देवा आगच्छन्ति नरेष्वगः
 ४ कलविंकस्यायात्रायां कोटिगोदानजं फलं तस्माच्च द्विगुणं पुण्यं दंडकपर्वो वने शुभे ५
 तस्माच्चतुर्गुणं पुण्यं सैथवारव्ये महावने जंबूमार्गे पंचगुणं पुण्यं प्राप्नोति मानवः ६ तस्मा
 द्दशगुणं पुण्यं पुष्कराव्ये वने स्मृतं तस्माद्दशगुणं पुण्यं उत्पालावर्तकात्रया ७ तस्मा
 च नैमिषारण्ये पुण्यं दशगुणं स्मृतं तस्माच्छतगुणं पुण्यं कथितं केविदेहराट् ८ नरगा
 कृपंडाविकायां तीर्थं मांतीर्थं मुतमं यस्य दर्शनमात्रेण विप्रवत्था प्रमुच्यते ९ अजानाद्वा
 स्नस्यापि गांददौ वा स्नानाय सः तेन पापेन कृपेवैक कलासवपुर्ध्वः १० नृगोपि दानि
 नां श्रेष्ठः पतितोऽथ चतुर्भुजः श्रीकलसेनतदुद्धारः कृतो वै यमपतां सतां ११ तदिना नृगक
 पंतुतीर्थं भूतं महीयते कार्तिकेसर्गमायांतु तस्मिन्सना नं समाचरेत् १२ कोटिजन्मक
 तात्यायान्मुच्यते नात्र संशयः एकं पात्राय गोदानं कथेति विधिवच्चरः १३ कोटिगोदा
 नजं पुण्यं लभते वै न संशयः १४ गोपीभुवश्च माहात्म्यं पुण्यपापहरं यत्र यस्य पुबरा
 मात्रेण कर्मवंधात्ममुच्यते १५ गोपीनां यत्रासौ भूतेन गोपीभुवः स्मृतः गोप्यंगराग

गः पां
दा. व.
११

संभूतं गोपीचंदनमुत्तमं १६ गोपीचंदनलिप्तांगो गंगास्नानफलं लोभेन महानदीनां स्ना-
नस्य पुण्यं तस्य दिने दिने १७ गोपीचंदनमुद्राभिर्मुद्रितो यः सदा भवेत् अक्षयं सदा साक्षात्
राजसूयशतानि च १८ सर्वाणि तीर्थादानानि वृत्तानि च तथैव च कृतानि तेन नित्यं वै सुक-
ताणि न संशयाः १९ गंगामुद्रिगुणं पुण्यं चित्रकूटं रजः स्मृतं वै तस्मात्पुण्यं पुण्यं पुण्यं
जः पंचवटीभुवं २० तस्माच्छ्रुतं गुणं पुण्यं गोपीचंदनकं रजः गोपीचंदनकं विद्विषं दा-
वन्न रजः समं २१ गोपीचंदनलिप्तांगं यदियापयते यत्तं तं नेतुं नयमः पाको यमदतः कृतः पुनः
२२ नित्यं करोति यः पापी गोपीचंदनधारिणो ह्यपरातिहरेर्धर्मगोलोकं प्रकृतेः पवं २३
सिंधुदेशस्य राजा भूदीर्घबाहुविति श्रुतः अन्यायवतीं दुष्टात्मा वेष्या संगतः सदा २४
तेनैव भारतो वर्षे वृषसहस्राणां कृतं दर्शगर्भवती हत्या कृता तेन दुष्टात्माः २५ स
गयायां तुषारौष्ठैः कपिला गोवधः कृतः सैयवंस्य माकूटस्य गयायां गितो भवत २६ प
कदा राजलोभेन मंजीकुटो महाखलं जज्ञाना वरुणदेशो तं तीक्ष्णधारं चासिना २७ भू
तले पतितं मृत्युं गतं वीक्ष्य यमानुगाः वधाय मुपुरी निन्युर्हर्षयंतः परस्परं २८ सन्मुखे
वस्थितं वीक्ष्य पापिनं यमराट् बली चित्रगुप्तं प्राह नूर्णं कायै ग्यायातनास्य वै २९ चित्र
गुप्त उवाच चतुराणी तिलक्षैः पुनरकेषु निधातयां निसेदेहं महाराज यावच्चंद्रदिवा करो
३० अनेन भारते वर्षे क्षणं न सुकृतं कृतं प्रजापीडा बहु कृता वेष्या संगतः निशं ३१ अ
नेन यनलोभेन वृषसहस्राणां कृतं दशगर्भवतीं कपिला गोवधः कृतः ३२ तथा वन

मृगानां च कृत्वा हत्या सहस्रयाः तस्मादयं महापापी देवतः द्विजनिन्दकः ३३ नावदुवां
 च तदा यमाज्ञया हतानीत्वा तं पापकूपिणं सहस्रयोजनायामेत प्रतैले महाखले ३४ स्फु
 वदशान्युच्छुलत्फेनकुंभीयाकेन्यपातय न प्रलयाग्निसमो वह्निः सद्यः शीतलतांगतः
 ३५ वैदेहतत्रिपतुना त्वल्लादक्षेपणाद्यथा तदैव चित्रमाचरत्युर्महता महात्मने ३६
 अनेन सुकृतं भूमौ क्षणवन्न कृतं क्वचित् चित्रगुप्तेन सततं धर्मराजो व्याधित्यतः ३७ सभाया
 सागतं व्यासं संसृज्य विधिवन्नृप नत्वा यप्रकृत्य मीमांसा धर्मराजो महामतिः ३७ यमउवाच
 अनेन पापिना सर्वेन कृतं सुकृतं क्वचित् स्फुवदग्न्युच्छुलत्फेनकुंभीयाके महाखले ३८
 अस्य क्षिपणतो वह्निः सद्यः शीतलतांगतः ३९ तिस्रंदेहतपुत्रः विद्यते मे न संशयः ४०
 श्रीव्यास उवाच सूक्ष्मा गतिर्महा राजविदिता या यपुण्ययोः यथा वृक्षगतिः प्राज्ञैः सर्व
 णा सुविदां वयैः ४१ देवयोगादप्यपुण्यं प्राप्नोति वै स यमर्षवत येन पुण्येन पुण्ड्रोऽसौ तच्छुण
 त्वं महामते ४२ कस्यापि हस्ततो य उपतिता ह्यारकामृदाः तत्रैवायं मृतः पापी पुण्ड्रो भूतं त्वा
 भावतः ४३ गोपीचंदनलिप्तं गो नरो नाशयणो भवेत् तस्य संदर्शनात् सद्यो वृक्षहत्या
 प्रमुच्यते ४४ नावदुवाच इति श्रुत्वा धर्मराज सुमन्नीय विशेषतः विमानेकमनो
 स्थाप्य वैकुण्ठं प्रकृतेः परं ४५ प्रेक्ष्यामास सहस्रगोपीचंदनकीर्तिवित् एवं ते कथितं राजन
 गोपीचंदनकं यथाः ४६ गोपीचंदनमाहात्म्यं यः शृणोति नरोत्तमः स याति परमं धाम
 श्रीकृष्णस्य महात्मना ४७ इति श्रीमद्भगवत्कथितं कनकगोपीभूमिसाहात्म्यं
 नाम पंचदशोऽध्यायः १५ श्रीनावद उवाच सिद्धाश्रमस्य साहात्म्यं शृणु राजा

गः शं
शः ४

१८

हामते यस्य श्रवणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते १ यत्स्पर्शनादुरेः सांक्षौत्रवियोगो भवेत्कचित् ।
तंच सिद्धाश्रमे नाम वदंती ह पुराविदः २ दर्शनाद्यस्य सा लोकं सामीप्यं स्पर्शनात्तथा संप्रत्यो
ज्ञानतोयातिसायुज्ये तत्रिवा सनाः ३ ततीर्थस्यापि महात्म्यं श्रुत्वा चेद्वाननामुखात् गथाज्ञा
तुं मनश्चुके कस्य विद्वे पविहृता ४ श्रीसिद्धाश्रमपात्रायां सूर्य्यपर्वणि साधवे गथागंतुं मनश्च
के उत्थाय कदलीवनात् ५ गोपीनां शतशुभेन सर्वगोपगणैः सह शतवर्षव्यतीते तु श्री
दासः साधकावरात् ६ श्रीगथापि विकारूढा कुत्रचमवकीर्जिता श्रान्तैश्च महातीर्थं ययो
सिद्धाश्रमं स्मृती १ तत्रैव भगवान्साक्षाद्वा दैवैः परिमंडितः स्त्रीणां चोदनासाहसैर्योत्रार्थे ।
वाययौ नय ८ वलिष्णये च गोपालाकोटिनाः सस्रपाणयः सिद्धाश्रमं ते जगुः सर्वतो
यिकाज्ञया ९ शतशुभेन सा गोप्यो वे उहसा महावलाः सिद्धाश्रमे च विधिवत् स्नांती गथां सि
धे विरे १० द्वादिकावाहिनां तेषां स्थितानां स्नानमिच्छतां सास्रवे वे स्नादितानां विस्मयभग
वतस्त्रियः ११ केयं स्नातीति पप्रक्षुर्यस्या वै भवमद्भुतं यद्गौरवात्तु संतीह सर्वयादवपुंगवाः
१२ अहोकस्य प्रियाचेयं कानास्त्री कुत्रवाहिनी त्वंसर्वसौ हि भगवन्वदनो देवकीसुत ।
१३ श्रीभगवानुवाच वषभानुसुता साक्षाद्वायेयं कीर्तिनं दिनी वृजेष्ठीमदयिता गो
पिकाधीश्वरी वरा १४ स्नातुं सिद्धाश्रमं प्राप्ता वृजाद्गोपीगणैः सह यद्गौरवात्तु संत्येते तस्या
वै भवमद्भुतं १५ श्रीकृष्णस्य वचः श्रुत्वा सत्यमासाद्यमानिती शनौ प्राह सपत्नीनां क
पयौवनगर्विता १६ किंतु गथाकूयवतीनाहं रूपवती किमु वद्ममिदं चित्ता सर्वकूपोदार्थ
गुणार्चिता १७ मरूपकावरात् सख्यः शतयन्वा नृतो भवत अक्रूरकृतवर्म च वरातौ द्वौ ।

१८

पलायितो १८ दिनेदिने स्वर्णभावनसौ ससृजति स्वतः उर्मिद्विषयविष्णुनि सर्वायित्यापि
 यो शुभाः १९ न संति सायिनस्तत्र यत्रास्ते भवितो मणिः मयि त्रया विवर्हपि दतः सांज्ञास्य
 संतकः २० तेन जातं मद्रुहेपि सर्ववैभवमद्रुतं वेम्णा यवेण श्रीकृष्णो गकडो पविगासिनी
 २१ भो मा सुवमहापुष्टं हृष्टं प्रारब्धोति वं पुत्रं समापि कपय ह्यं तत्पुत्रा सुसमागताः २२
 प्राप्ताः श्रीकृष्णयत्नी त्वं सर्वा एव न संशयाः मद्रौ वरा सुशका यत्कुत्रैतमनेन वैः २३ कुं
 डले देवमात्रे च दत्ते वै मयि ये कृया येन वत भवानागा भो मा सुवमहापुष्टः २४ मदी कृयाः
 समानीताः श्रीकृष्णे न महात्मना मत्का वरानमहावैरं प्राकेपि कृतवान् हविः २५ मद्रुवे
 वर्तते नित्यं वृद्धेन्द्रः पाविजातकः पातिवत्येनैव मया श्रीकृष्णे यं वशीकृतः २६ सर्वेय
 स्किं संयुक्तो नावदाय स मयि ता मत्समानं न कस्यास्तु गौरवं वै भवंत एव २७ कृपौ दार्यं न
 कस्यास्तु राधायः किं सुवर्णं न यद्वयोपविधेयाश्चाश्रुनेन युयुयुधि २८ हेतुभ्रुककी
 णीसात्वं कथं रूपवती नहि सगोपकन्यका वराया ह्ययं वै राजकन्यकाः २९ यन्यामान्याश्च
 सर्वा वै ह्ययं मानवतीर्वराः एवं तु सत्यमासायां वदं त्यां मे पिलेष्ट ३० भूत्वा मानवतीः सर्वा
 ककीण्याश्चः स्त्रियो वराः कुलकौशल्या शीलार्थं रूपयौवनगर्विताः ३१ श्रीकृष्णे मान
 दं प्रादुर्बभूव महास्त्रियः राज्यकुसुः श्रुतं तव मुखे तस्यैव राधा रूपं पवंस्यते यस्य वक्तः
 सदा त्वं वै त्वयि न कश्चिदासदा ३२ तां राधां हृष्टमिच्छामस्त्वस्मिन् व्रजवासिनी त्वद्वियोगेन
 संवित्रास्मात्तुं चाउसमागतां ३३ श्रीनारद उवाच तथा सुबोक्ता श्रीकृष्णः यदस्मीप

शः शं
 १८

विवेहितः ३४ षोडशस्त्रीसहस्राष्टोदसंशयान्जगामह श्रीहेमन्निविवेकस्येवताकायजमं
 दिते ३५ चंद्रमंडलशोभाष्टोसितानतनीतेशुभे मुक्ताजवनि कायवयवितस्ततरणेशुभे ३६
 मालतीमकरंदष्टोसर्वतोर्गंधिसंकुले तेनभंगावलीचक्रेकलेकोलाहलेयवं ३७ तत्रशाययदरा
 श्रीश्रीकृष्णहृत्मानसा हंसामेव्यजनैर्दिव्यैर्वीज्यमानाःसखीजनैः ३८ कुवदोलयैस्तत्रवृज
 क्रिस्तामितस्ततः वालार्ककुंडलयराविशुद्धारमनोहराः ३९ कोटिचंद्रप्रतीकाशातन्वीकोम
 लविगूहा आंगुल्यमगुहितिजपुष्पभूमिमनोहरां ४० शनैः शनैः पादयज्ञेधारयंत्यतिको
 मलं दृशतांशयिकप्रेत्यकृष्णयत्नःसहस्रशः ४१ अगुर्गुहंमहावाजतद्वेणाति
 मोहिताः ततेजसाहतकचःसूर्यातारागणायथा ४२ गतकृपाभिमानास्तकुचुःसर्वाःप
 रस्यरे अहोयतादृशंकूपं विलोकोनहिचाद्रुतं ४३ श्रुतंयथातथादृष्टमद्वितीयमनोहरं
 एवंवदंत्यस्ताः प्राप्तायाः श्रीकृष्णपुरःसराः ४४ गोपीनांवाजयुक्तीणांनेत्राणिपविरेभिरे
 ४५ उतिश्रीमद्गुह्यानांवसिद्धाशुसमाहात्म्येवाधारूपदर्शनंनामषोडशोप्या
 यः १६ श्रीनारदउवाच श्रीकृष्णमागतंवीह्ययदवाश्रीसमन्वितं तदाजयजया
 नवचक्रगोप्योतिहर्षिताः १ सहस्राष्टिद्विंशथायविक्रम्यकृतांजलिः पद्माभाम्भान्तु
 नेत्राभाम्भानंदशूलिमुचनी २ समंतकवचित्पादंघिंतामणिपुषितदमं पद्मगगल
 सन्मथ्यंचंद्रमंडलवर्तुलं ३ कौस्तुभैःपरवचित्पदंकुंभमंडलमंडितं पावजावकपुष्पा
 षोपीशुषशाविक्रवमत ४ दत्तासिंहसनेतसैवाहप्रहसितानना अद्यमेष्टुलंजनं

अथ मेरुफलं तपः ५ अथ मेरुलोथमो हरे त्वया गते सति यन्यु सिद्धा शुभं स्नानं स्फुलीभूत
 मद्रुतं ६ मया यिन कृता भक्ति स्वभक्त सहायिनः वहवश्च सहाय मे त्वया देव कृता भुवि ७ कं
 सोयिलोक विजयीयेन भीतो वभूवह समावितो मद्रुच नाचकुं विहृड सत्त्वया हरे ८ मत्से मगा
 यित्वया देव वै भवंद मितं तजे माक्रुस मानमंगो यिकृतो देव त्वया बलात् ९ मत्सं वणा हजे र
 दान्यात्वा गोवर्धनो चले यथे कालिं गितो वासे गोयी मित्वं वशीकृतः १० वदेते च वितं देव नर
 लोक विडुं वने नारद उवाच एवं वदेती सा राधा त्वरे चंदान नाराय सादरेण हरे यत्नीवी
 द्यतां गौरवंद दो ११ भैषीजो बवती मामां सत्यां मद्रुं चलदमणां कालिंदी मित्र विंदो च मि
 लिता सा पश्य १२ षोडश ह्रीं सहसे च नो ह्रीं मुखमेव च प्रेमानंद मयींदो भो पविरे भु
 दा त्विताः १३ श्री राधो वाच वेदो यथे को वहवश्च कोराः सूर्यो यथे को वहवो ह्यः स्युः
 श्री कलचंद्रो भगवां सथे को भक्त भगिन्यो वहवो वयं च १४ यद्यप्रभावे मधु यो यथा हि र
 त्प्रभावं किमु तत्परीक्षित विद्याप्रभावं च यथा हि विद्वन्काव्यप्रभावं च यथा कवींद्रः १५ य
 था सहसे पुजनेषु सत्सु रसप्रभावं रसिक सथा हि जानाति तत्वेन न वेद्र पुत्रः कलप्रभावं भु
 विकलभक्तः १६ नारद उवाच राधा वाको तदा फलं कविणी भीष्म नंदिनी सयन्ती सहि
 ता प्राह राधां कमललोचनां १७ यन्या सिवाये वषभानुयु वित्वं किभावेन वशीकृतो यं वद
 त्यलं यस्य कथां विलोकी स एव वातो वदति त्वदीयां १८ श्रुतं यथा ते ह विभावल ह्यंतथा
 हि हृदं न हि विमुमे वहि यक्का पुवासा य्कि विरागिय व हित्वां नेतु मत्रा गतवत्य आहताः १९

नां सं
हो ७०
२०

नारद उवाच ॥ एवमुक्ताभीष्मसुतायां कीर्तिस्तुतांतदा समानीयस्वपि विवेसादरेण महात्म
 ना २० ॥ विवे सर्वतोभद्रे यद्भुक्तिं जल्कवा सिते हैमेशिरीयमृडले पर्यं के सो यवहरे २१ ॥ सुखं
 निवासयामास वाससुगमं डनभदिभिः संसृज्य विविधवद्रात्रौ सपत्नी सहिता सुती वर गोपी ॥
 नां शतगृथं च संसृज्य चटय कटय क कर्ता लायं वद्रुविधं कृत्वा कृत्वा सपिया सुतः २३ ॥ स्याप
 यित्वा यतां जग्मुः स्वस्वं वै विविधं मुदा कृत्वा सपत्नी गता भेषी दृष्ट्वा जाग्रु उपस्थितं २४ ॥ क
 थं न सीधे भो सा मित्रितिक स मुवाच ह क किणी वचनं श्रुत्वा भगवान्नुजिना हनः तू सीं भू
 त्वा जनं राजन पाह पद सीताननः २५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रत्युद्गम प्रपुवणे नासा से
 न हृजे सरी अर्चिता हित्व पाशुभ्र प्रसन्न सा भवत्यवे २६ ॥ सच नित्यं हियि वति पाया
 नादौ पयः शुभं पयः पानं तु न कृतं अयु शुभ्र च तया किल २७ ॥ तेन निद्रा नयनयोर्न जाता ॥
 स्या महामते तस्मान्मसायि प्रसायो न जातौ भीष्मकन्यके २८ ॥ नारद उवाच ॥ उति श्रुत्वा
 त्वं मे भी सपत्नीभिः समन्वितः नीत्वा दुर्यंत तस्मीयं प्रययौ पवसादनात् २९ ॥ उल्लङ्घयं ॥
 सितायुक्तं कचो ले हैमने कृतं आयाय पत्यवं प्रीत्या यायां भीष्मकनंदनी ३० ॥ एवमभ्यर्च्य विधि
 बद्धत्वा तां बलवीटिकां सत्यभासादिभिः सासुत्सपत्नीभिः समन्विता ३१ ॥ आगत्य कृत्वा सा
 मीयं वदंती स्वकृतं शुभा भेजे श्री क किणी साक्षाच्छ्री कृष्णपदयंकजं ३२ ॥ संलालयंती सत
 तं कौमलैः करपल्लवैः कृष्णपादतलोच्छ्रालान्वीक्ष्य सा विस्मिता भवत ३३ ॥ उच्छ्रालकाः
 कथं जातास्तव पादतले प्रभो अद्यैव भूता भगवन्न वेत्स्यमिदं हि कारणं ३४ ॥ षोडशसु स
 हस्राणां शुभं वंती नां हविः स्वये राधा भक्तिप्रकाशार्थं प्रहसन्त्या हरु किणी ३५ ॥ श्रीभग

२०

वानुवाच श्रीराधिकाया हृदयवर्तिदेयादारविंदं हिराजने मे अहर्निशं प्रपुष्पपाशव
 कुलवंतवाहं न च लल्यतीव ३६ अथोत्तम उच्यते प्रतियानतौ ब्राह्मणं कालेन समोच्छलंति
 मंदोत्तममेव न हि दत्तमस्यैषाभिरुक्तं तु ययः प्रदत्तं ३७ नावदुवाच श्रीकृष्णस्य वचः
 श्रुत्वा ककीण्यायाः स्त्रियो वराः प्रेक्षमाणा विष्टाया विस्मिन्ः सर्वतो न्य ३८ श्रीराधा
 याः पराधीति र्मायवे मयुसूदने तत्समानानवैकेषामद्वितीया महीतले ३९ ३ति श्री
 मङ्गलानां वसिष्ठाश्च मश्रीराधा कृष्णसमागमो राधा ये मप्रकाशो नाम सप्रवणो ध्यायः
 ११ नावदुवाच श्रीराधायाः पराधीति सात्वतो पीर ए स्य च ऊचुर्हविराजपुत्र
 सदा सप्रेक्षणोत्सुकाः १ पदवाच्य ऊचुः यन्या गोप्य सुते भक्ता ये मलक्षण संयुताः
 याः प्राप्ता वा सवंगे वैतां सां किं वर्यते तयः २ वृंदावने कृतो रासो विधिना येन मायव
 ने विद्विहृष्टि कुमो यदितं मन्यसे प्रभो ३ त्वंचा वैवतया गोप्यः सर्ववैवर्जिना हन वयं
 चा वैवदेवै रासो योग्यं भवेदिह ४ स्मृंकु कजराया अस्माकं तु मनोरथं कृतो मनो
 रथो न्योपि रासक्रीडां विना हवे ५ ३ति तासां वचः श्रुत्वा भगवानप्रहसन्निव प्राह तांः प्रे
 मसंयुक्तो गीर्भिः संमोहयन्निव ६ श्रीभगवानुवाच रासेषु र्मा सुखायामनश्चैदं तु
 मंगनाः तदा रासो भवेदुभवती भिस्तुष्टकतां १ ३ति श्रुत्वा वचस्य ककीण्याया न
 पात्मजाः राधामेत्यपरं प्रेम्णा प्राहुः प्रहसितानताः ८ श्रीराज्य ऊचुः वंभो कचंद्रवद
 नेव जसंदरी यो रासेषु विप्रियतमे सारिणी लकूये रायेय कीर्तिकुल कीर्तिकरेषु भांगेत्वां
 प्रेम्णा गतवतीः सकलवयं स्म ६ रासेषु नोपि किल वाचनं प्रदीपी रासेषु रीतवर्गिणी

गः शं
 ४०- ४१-
 ४१

पवरांगनश्च एवं वयं सति सर्वविधो वसार्थं संकुरुष्वितमेव तथा प्रियं नः १ श्रीगणेशाय नमः
 रासेष्वनस्य परमस्य सतां कपालो रंतुं मनो यदि भवेत्तु तदा उवाच साः पुष्पवया येन मया परया
 वभक्ता संसज्यते किल वशी कुकत प्रिया साः ११ नारद उवाच राधायां वचने श्रुत्वा श्री
 कल्लोक्तं तथा वदनं तथा सुचोक्ता सा राधा प्रसन्नाः भून्महामनाः १२ मायवे सुर्मायां तु
 पुण्ये सिद्धाश्च मे पुमे प्रदोषकाले चंद्रा मेरा सारं भो वभूवह १३ रासेष्वनस्य कसार्थं रासे
 स्यार्थं समन्विताः रां राजरासे रसिको यथा रत्या वती सुरः १४ यावती गोपिकाः सर्वः या
 वती राजकन्यकाः तावद्दपय नो रेने एकः कल्लोर्द्धयोर्द्धयो १५ तालवेणु मृदंगानां कलकं
 ठैः सरवीजनैः वलनूपवकांचीनां मिश्रणं त्रुमहान्भूत १६ कोटिकंदर्पलावण्यः स
 ग्वीकुंडलसंडितः पीतांबरधरो राजान किरीटकर को गदः ११ रासेष्वनस्य समं गायनं
 सेनासेष्वनः स्वयं श्रीगणेशसहितो राजंश्चंद्रसभा गणैर्यथा १८ एवं सर्वा निशा राजजुह्वण
 वद्वा समंडले व्यतीता भून्महाराज महानंद मयी पुमा १९ श्रीरासमंडले दृष्ट्वा कर्करीणा
 यास्त्रियो वनः जमुक्ताः परमानंदं सर्वा सर्गमनो वयाः २० पविस्सर्तमं साहायकी क
 संपुन्योत्तमं रासांते कर्कीणी मुख्याः प्रादुः प्रेमपरायणाः २१ रास्य ऊर्ध्वः दृष्ट्वा तं
 पमापूर्यं रासरंगो मनो हरे गतं मनो नः सानंदं वस्नानंदं यथा मुनिः २२ एतादृशो यिना
 हो न्योनभूतो न भविष्यति शतयुगं सुगोपीनां मवमायव वर्तते २३ पत्न्याः षोडश सह
 संसारिभिः सहिता वयं सखीकोटिपुताष्टा उग्रपट्टमहासिधः २४ वृंदावने यिनैतादृक्
 भूतो वामाय वेष्म नारद उवाच एवं कृता मिमानानां राजीनां प्रहसनहविः प्रादेदं प्रक

२१

तांवाधांभवतीभिः परस्परं २५ सत्यभासादिकाः सर्वाः एकंतिवाधिकांवरं किंचिद्वसंतीमनसि
 प्राहवाधांवरंवरः २६ श्रीवाधोवाध ननुवाधवरंवाधवरद्विगुणसंकुलं सर्ववाधसमोनस्याशसु
 वंदवाधनेभवत २७ कृचावदंवाधवरंदिदिव्यउमलताकुलं प्रेमभाजनतलतंसधुमतमधुवतं २८ पु
 ष्यसहान्वहंतीयायणोलिकमुद्रितापुभा हंसयद्यासमाकीर्णकृचावयमुनानंदी २९ साधव्यसु
 लताकावपुष्पभाजनताः पराः कृपद्विगुणः प्रेमपरागायंतिमधुरस्वयं ३० लोलालिपुंजाः कुंजाः क
 निकुंजादिवमंदिराः कृवायुः शीतलोमंदोवातिपद्यवजोहवन ३१ पुंमोर्मनोहवैकस्यैः किंविर्गो
 र्वहंवाचलाः सर्ववफलपुष्पाढोदरीभिः कृकरीवसाः ३२ कालिंदीपुलिनेवम्येवायुनाधि
 तसैकते वंशीवेउपरमलयविवर्हविराजितः ३३ कृचावकृष्णपुंगावोवनमालाविभूषितः
 समासानामलकानांचवकाणं गंधधाविणं ३४ चलितं हलितं कृचावकुंडलाभ्यां परस्परं श्रीसु
 रिकृष्णचंद्रस्यगंडस्यलमनोहरे ३५ पञ्चावलिंगंयलोभादभूमद्रुगावलीयुते कृप्रेमणादर्श
 नंचैवस्यर्शनंहर्षणंतथा ३६ कामेषुतिगमकोणेशुनेत्रैः कायंगदोवसः आकर्षणंकृहसाभ्यां
 हसाडसविमज्जनं ३७ विलीनत्वंनिकुंजेषुसन्मुखेनतुदर्शने गहणंकृचावचीराणांहरणंवेणु
 वेउयो ३८ कृप्रेमणाचाववाहभां कर्षणंचपरस्परं पुनः पुनस्तद्रुहणंमुजेचंदनचर्चिते ३९
 यत्रयत्रययालीलातत्रतत्रैवगोभते यत्रहंदावनंनान्तितत्रमेममनः सुरवं ४० नारदउवाच
 राधावाकंतदाः शुक्लासर्वाः पद्ममहास्त्रियः जडमीनंस्वरासस्यविस्मिताहर्षिताश्रुताः ४१ एवं
 हिडाश्रमेवाहं कृत्वा श्रीराधिकेस्वरः नीत्वागोपीगणानसर्वानराधयासहितोहविः ४२ सभा
 र्थोभगवान्साक्षाहं वकां प्रविवेश ह कावयामासराधायेसंदिरासिपराशिव ४३ निवास

शुः सं
 ३३

धित्वा सुखं सर्वं साधु जौकरः ३ अथ सिद्धिप्रसक्तकथा मया ते कथितं न्य ४ सर्वपापहरं
 पुण्यं सर्वपापैर्वमोक्षदा ४५ उति श्रीमद्. ना. व. द्वा. सिद्धिप्रसक्तकथा मया ते कथितं न्य
 नाष्टादशोऽध्यायः १८ श्रीनारद उवाच द्वावती संकुलं तु पातयोजनविस्तृतं तस्य प्रदक्षि
 णा सर्वा तयोजनानां चतुःपातं १ तनमध्ये कलसवितं दुर्गं द्वापयोजनं द्वितीयं च वदिर्दु
 र्गं त्रिवर्ति चतुर्तयेः २ कौशेः संवृद्धितं राजज्ज्वा कलसो न महात्मना तृतीयं च तथा दुर्गं शु
 नेष्टु द्विपातैर्न्य कौशेः संवृद्धितं राजनरत्नपासादसंयुतं ३ तेषां संतव दुर्गं विष्णु कल
 स्य महात्मनः मंदराणि विचित्राणि नवलक्ष्णाणि संति हि ४ तत्र राधा संविरस्य द्वावेलीलां सवे
 वः ५ सर्वतीर्थोत्तमं राजन्मो लोकां सुसमागतं ५ यस्मिन् नृणां त्वानवः पापी तृती भूत्वा समाहि
 ताः अष्टम्यां हेमदानं च दत्वा नत्वा विधानतः ६ कोटिजन्मकृतैः पापैर्मुच्यते नात्र संशयः
 प्राणांते तन्न नैतुं गोलोकां सुमहावयः ७ सहस्रादित्यसंकाशाश्चाकृतिस्तस्य यः दशकंद
 र्पलावणो रत्नकुंडलमंडितः ८ सखीपीतांबरः स्यात्सहस्रार्कस्फुरयुगीः सहस्रपादो
 युक्तश्चास्य रांदो स राजिताः ९ जयध्वनि समायुक्ते वेणुं दुर्भुजादितः भूत्वेवं वयमाश्नुम
 यगोलोके पात्य संशयः १० अथ तीर्थं निबान्यानि पुण्यं राजन्महात्मने मातोतना गितवैव स
 हस्राणि च षोडश ११ अष्टभिः सहितान्येव यत्नीनां भवतां निच तानि प्रदक्षिणी कल्पनत्वा
 नत्वा पृथक् पृथक् १२ ज्ञानतीर्थं समा सृत्य सप्तोद्यः पाविजातकं तस्य ज्ञानं च वैराग्यं भक्ति
 र्भवति तत्क्षणं १३ श्रीकलौ हृदये तस्य वसेद्ब्रह्म समाः सदा समृद्धि सिद्धयः सर्वसंभजे
 ति निरुपगतः १४ समुक्तः सकतार्थः स्याद्यः पश्येद्दुर्विर्मंदिवं तत्समो वै स वो न्यासितीर्थं च

तं तस्मिन् न हि १५ पंचयामनविस्तीर्णं द्रुगवन्मोदिना जतः यनुः शते कस कुंडः कस
 तेजः समुद्रवः १६ यस्मात्वाकुपतामुक्ताः सां बो जो बवती सतः तस्य दर्शनमात्रेण
 सर्वपापैः प्रमुच्यते १७ तस्मादष्टादशयदे सर्वसां दिक्मो धिल सर्वतीर्थो तसं पुण्यं वा
 लभद्रसरो महत १८ दृष्टी प्रदक्षिणां कृत्वा बलदेवो महाबलः यजेय उ विनिर्माय देव
 त्यां विरवा जह १९ तत्र स्नात्वा नरः सरो मुच्यते सर्वपातकान् दृष्टी प्रदक्षिणाया शुक्र
 लंतस्य न तुल्यं २० भगवन्मोदिना राजन्सुहृत्संधनुवगुतः दक्षिणासां महातीर्थं गण
 नाथस्य वर्तते २१ अनिदिश गते राजन्सुहृत्संधनुवगुतः दक्षिणासां महातीर्थं गण
 मरुक्षिणी २२ यत्र स्नात्वा हेमदानं यो ददाति न वेष्टु प्रययाग्निर्भवेत्सर्वं शास्त्रस्य वि
 वर्द्धने २३ भगवन्मोदिना राजन्सुहृत्संधनुवगुतः दक्षिणासां महातीर्थं गण
 पुमं २४ यत्र श्रीकृष्णचंद्रस्तु नित्यं दानं करोति यः तत्र स्नात्वा नरो राजन्सुहृत्संधनुवगुतः
 तथा २५ चतुर्गुणं तु व्रजतं पद्मं वरणांतं तथा तथा सहस्रमौल्यानि न वरत्नानि यानि च
 २६ यो ददाति न वरं यो ददाति न वरं यो ददाति न वरं यो ददाति न वरं यो ददाति न वरं यो ददाति न वरं
 नतीर्थस्य पुण्यस्य कलं नो हतं यो दुर्गां वदिकाम् मया यात्रायां यत्फलं लभते नरः २८ तस्मा
 च्छुतगुणं यो कं दानतीर्थं परात्मनः सैंधवा वणयात्रायां मेघस्थे च दिवा कवे २९ उत
 लावर्तयात्रायां वृषस्थे भास्करे रुति स्नाने दानं लक्षगुणं भवती हन सं पायः ३० तस्मात्
 कोटिगुणं पुण्यं दानतीर्थं विदेहराट् मासमेकं वयः स्नानं दानतीर्थं करोति हि ३१

गः शं
दा- व-
२३

तस्य जातं वयं पुण्यं चित्रं गुणो न वेति तत तस्य तीर्थस्य साहाय्यं वक्तुं नालं वतु मुखः ३२ स
र्वेषां चैव दानानां मय दानं यवैस्मृतं अथ दानां अजस्य पि गज दानादथ स्य च ३३ यथ दान
नात्यं राजन् भूमिदानं विविधिते भूमिदानादत्र दानं महा दानं प्रकथ्यते ३४ अत्र दान
ना ~~अत्र दानं~~ संहानं न भूतो न भविष्यति देव विधिर भूतानां तस्मिन्ने न जायते ३५
दान तीर्थे यत्र दानं यः करोति महामनः अणु यं विमुच्यथा याति विस्रोः यवै यदं ३६
दशैव मातृ के पक्षे राजेंद्र दशयैर के पियाया दशयक्षे तु पुरुषानुद्वेन नरः ३७ चतुर्भु
जदित्य कूपा नागा विकृत केतनाः सुखिणः पीत वस्त्रास्ते प्रयांति हरि मंदिरं ३८ भग
वन्मंदिराद्वा जनुत वस्यां दिशि फलं कोणा हर्षे न यणा हल माया तीर्थे मनोहरं ३९ वि
राजते यत्र नित्यं उर्गा उर्गति नाशिनी संहार कृता भद्र काली चंड मुंड विनाशिनी ४०
स्य मंत कं समाहर्तुं अक्षराज विलंगते पुत्रे च देव कीं देवीं सजया मास सत्फलै ४१ त
दाज गाम मयिय या समणि भगवा न्दुविः तद्य ज्ञात त्प सिद्धं स्या न्माया तीर्थे फल प्र
दं ४२ माया तीर्थे च यः स्नात्वा मायां संसृज्य मानवः सर्व मनो रथ प्राप्तिं प्राप्नुयात् ४३
संसायः ४३ इति श्री मद्भु- द्वा- ना- व- मथ म उर्ग लील सरोवर हवि मंदिरा
न तीर्थ कुं कल कुंड वल भद्र सरो गणे सा तीर्थ दान स्य साया तीर्थ सां ह्ये ना मैको
न विंशो ध्यायः १६ श्री नो वद उवाच द्वितीय स्या पि उर्ग स्य सर्व दारे वि देह नट
उंद्र तीर्थ महा पुण्यं कृम दं सिद्धि दायकं १ तत्र स्नात्वा नरो राजन उंद्र लोके प्रयाति २३

हि ३ है वचं द्रसाह शयं वै भवं प्राप्य ते नवः २ तथा वै दक्षिणे द्वावे सूर्यकुंडो विधीयते तत्र
 सत्राजितेनापि सजितो भूत्स्य संतकः ३ तत्र स्नात्वा पश्चात् रागं यो ददाति नयेष्वर सूर्यप्रभा
 विमानेन सूर्यलोकं प्रयाति हि ४ तथा वै यश्चिमे द्वावे हस्मतीर्षं विधीयते तत्र स्नात्वा
 नवो राजन्स्वर्गं यात्रे च पायसं ५ यो ददाति महा बुद्धिस्तस्य पुण्यफलं पूरा तस्मिन्हापि
 तद्वा गोष्ठो मातृहाचार्यहास्यवान् ६ चंद्रलोके यदेष्टुं चाविभूतस्ममयं वयुः चंद्राभेन वि
 मानेन याति तस्मिन् यदं स च ७ तथा वै उत्तरे द्वावे द्वे उंस्यात्रैललोहितं यत्र साक्षात् महादेवो
 राजते नीललोहितः ८ देवता मुनयः सर्वे तथा सप्तर्षयः परे वसंतियत्र वै देहता सर्वे म
 रुद्गणाः ९ नीललोहितलिंगं स्रुयत्र संस्रज्य यत्नतः शेषं सतुलंते मेरावणो लोक
 रावणाः १० कैलाशस्यापि यात्रायां यत्फलं लभते न य तस्माच्छ्रुतं गुणं पुण्यं नीललो
 हितदर्शनात् ११ नीललोहितकुंडे वै स्नातो यस्त्रिदिनं नवः स याति श्रीवल्लोकाख्यं पा
 पापुतयुगोपि हि १२ सप्तसामुद्रकं नाम तीर्थं यत्र विराजते यत्र स्नात्वा नवः पापी पायसं
 वैः प्रमुच्यते १३ सप्तानां च समुद्राणां स्नानं पुण्यं लभेत्त्वं विस्मृतिं चो गी विना चंद्रकोप
 र्यमो रविः पर्जन्यो धनदः सोमः क्षिति रग्निरयां यतिः तत्पार्श्वेषु सदा श्रुतेति हंति मनुजे
 श्वर १४ सप्तकोटी नितीर्था निवृत्तां देवानि कानि च सर्वाणि तत्र तिष्ठंति सप्तसामुद्रके न
 य १५ तत्र स्नात्वा नवः पश्चात् कृत्वा सर्वपत्रिकसां प्राप्नोति द्वावकायाश्च यात्रायाः सकलं फ
 लं १६ सप्तसामुद्रकं मृतेन यात्राफलदास्मता सप्तसामुद्रकं तीर्थं विस्मृय विदुः सुराः
 १८ इति श्रीमद्भगवत्पादोक्तं द्वितीयोऽर्गं चंद्रतीर्थं सूर्यकुंडं हस्मतीर्षं नीललोहितं

गः फं
डा थ
२४

सप्रसमुद्रकमाहात्म्येनामविंशोऽध्यायः २० श्रीनारद उवाच तृतीयस्यापि दुर्गस्य सर्वद्वारेभ्यः
 महाबलः रक्षत्यहर्निशं राजानं ननु मानं जनीयतः १ तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं हनुमंतं महाबलं जायते
 भगवद्भक्तं हनुमानि वमानवः २ तथा वैदक्षिणं द्वारे च कं नाम सुदर्शनं रक्षत्यहर्निशं राजानं
 श्रीकृष्णगतमानसं ३ तस्य दर्शनमात्रेण समवेत्तुं किं युतः ४ तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं जायते
 महाबलं धिः शीवी हवर्भक्तो भवती हवमानवः ६ तथा वैद्यो तं द्वारे विषकसेनो महाबलः
 रक्षत्यहर्निशं राजानं श्रीकृष्णहृदयो महान ७ तस्य दर्शनमात्रेण न यो याति कस्यार्थतां शुणु
 राजन्वहिर्दुर्गातीर्थे पिंडारकं स्मृतं ८ पिंडारकस्य माहात्म्यं शुणुतां राजसूतस्य यस्य स्मरण
 मात्रेण महापापाय मुच्यते ९ अर्धसिद्धौ विवद्वारे वैवतादिसमुद्रयोः मध्ये पिंडारकं दौवती
 र्थनां तीर्थमुत्तमं १० कुरुस्थं ज्वं राजसूयं यदुवाजो महाबलः चकावयववैदेहपविर्हरत
 माश्रया ११ सर्वास्त्रियुतीर्था निस्माहूतानि सर्वतः निवासं च किं रे राजा नृगुणेन कुतूहले १२
 तेन पिंडारकं नाम सर्वतीर्थस्य पिंडतः तत्र स्नात्वा नरः सद्यो राजसूयफलं लभेत् १३ य
 वैव विदिनं स्नात्वा तृतीभूत्वा समाहितः क्षास्त्रणेभ्यः स्वर्णं दानं दत्वा यः प्रणतो भवेत् १४
 १४ उहैवन वदेवः स्यात्स महात्मानसं पापः नित्यं शुणोति स तं वंदित्वा भिर्यः स्वयं १५
 सुवर्णं वत्तवस्त्राद्यैः सुचंद्रवदनैः परैः स्त्रीसंघैः सेवितो नित्यं हृष्टः स हो महाबलः १६ अहोरात्रं
 प्रताप्यं ते द्वारि दुंदुभयो वृत्ताः कभीट्वाणं च वीत्कारै रधिहर्षैः समन्वितं १७ विराजते राजसं
 वेष्टेद्यन्त्रां गणाजिवं रत्नप्रासादनिचयं च जमेडलमंडितं १८ सतकुंजरकर्णभ्यां ताडिता
 भृंगमंडुली अलंकरोति तद्वारं मंडितं मंडलेष्वयैः १९ पिंडारकस्नानमतेन वर्मपिंडारकस्ना

२४

नमतेन कर्म पिंडारकस्नानमतेन धर्मः पिंडारकस्नानमतेन धर्मः २१ पिंडारकस्नान
मते वियोगी पिंडारकस्नानकरसियोगी पिंडारकस्नानकरः सुभागी पिंडारकस्नान
करोनयोगी २२ द्वावावती सायवमासमध्ये षडक्षिणी कृत्यनमस्करोति सर्वा उहाकं
मुवचसिद्वयोपिवेदेहतत्याणितुले भवेति २३ तीर्थास्तोत्रः शयनः शुचि शुभोनी
वती वायवभोजनेन आरभ्य खेती किल योनिमासी योसायवीमेत्यकरोति पात्रं २४
तत्पुण्यसंख्यां गदितुं न शक्वाश्चतुर्मुखो वेदमयो विधाता योमेव पात्रं गणयेत्कदाचि
काले न पुण्यानि न क्लृप्तपुण्यां २५ यथा तिथीनां हविषासं च यथा हि संप्रयोगिनां
पणीदः यथा शकतां दिव्यपुण्यां च यथा पुराणेषु हि भारतसु २६ यथा हि देवेषु
च देवदेवः श्रीवासुदेवो य उदेवदेवः तथा पुरीक्षेयसमस्तमध्ये द्वावावती पुण्यवती प्रश
स्ना २७ श्रुती यन्या य उमंडली मर्विराजते भूमितले मनोहरा वैकुण्ठलीलायिका
ताकुशास्थली यथा तद्विजलदावलिदिवि २८ यत्रैव साक्षात्पुरुषः यत्रैव रोपुत्वा
सतुर्वीहमलं विराजते यस्मिन् सेनायुद्धे नृपेशतां क्लृप्ता यतस्मै हरये नमोनमः २९
यदा स्वलोकं भगवानासिष्यति संस्मृत्य विष्णुत्पत्त्या तां तु दारुणः वेदे हृदित्वं हविर्मंद
रं विना तस्मिन् विराजते भगवानकविष्यति ३० सुणोति तत्रैव कलौ जनाध्वनिं क्लृप्तोक्त
मित्ये सततं दिने दिने भवेदविशो यदिवसं विशो योक्ता स्मरणे वै सुतु मा मकीतनुः ३१
भूत्वा यविप्रो द्यित तादगायं गत्वा गृहीत्वा प्रतिमां यवस्य कृत्वा प्रतिष्ठां च विधापयौ
विजे कविष्यते स्या यनमर्कं राख ३२ श्रीशुक्रिका नाथ मिति स्वयं वप्यंति ये भक्त

५

53542

1139/2

[illegible]

२५

